

COMMENTARIUS
IN TERTIVM LIBRVM
SENTENTIARVM

MAGISTRI GABRIELIS BIEL

THEOLOGI LICENTIATI

PROFVNDISSIMI.

CVM SVO INDICE.

BRIXIAE APVD THOMAM BOZOLAM.
M. D. LXXIIII.

2 400 40

Safra

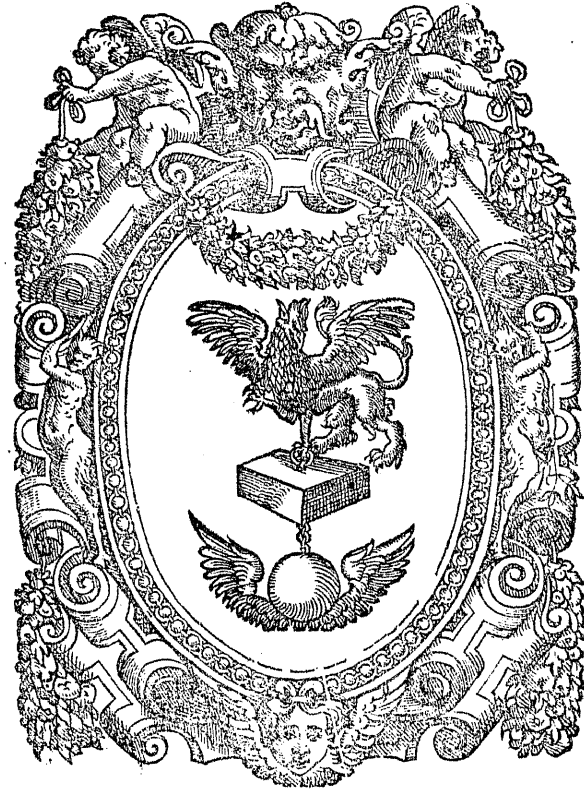
COMMENTARIUS
IN TERTIVM LIBRVM ⁽³⁾
SENTENTIARVM

MAGISTRI GABRIELIS BIEL

THEOLOGI LICENTIATI

PROFVNDISSIMI.

CVM SVO INDICE.

BRIXIAE APVD THOMAM BOZOLAM.
M. D. LXXIIII.

INDEX LIBRI TERTII.

LIBRI TERTII Distinctio. j. Quæstio. j.

VTRVM solus filius
dei naturam huma-
nâ sibi uniat in uni-
tatem suppositi. 1 A
Incarnatio uerbi é in
tellectu difficilis. 1 A
Et quid sit intelligen-

dum nomine incarnationis. 2 B
Item dist. v. q. j. 71 E
Item in quo differunt suppositum, perso-
na, & natura. 2 B
Item distinct. v. 70 A
Persona est terminus priuatiuus multis
communicabilis. 2 B
Communicabile, ut quid, & quo, quid
est. 2 B
Personæ diffinitio secundum Ockam cû
sua declaratione. 2 CD
Ens completum quid est. 3 C
Aliquid dicitur personari dupliciter. 3 E
Omnis creatura in se subsistit, uel depen-
det ad per se subsistens. 4 E
Recitatur opinio tenens, q̄ creatura per
sonatur entitate passiuâ, & soluuntur
rationes Scoti ad oppositum. 4 F
Unio hypostatica quid est. 4 E
Vnde surgit difficultas intelligendi unio-
nem naturæ humanæ cum diuina, siue
incarnationis mysterium. 2 B
Opinio Gregor. tenentis, q̄ unio natu-
ræ humanæ ad uerbum, nihil dicit po-
situum distinctum a natura humana,

& uerbo. 6 G
Sed hæc opinio improbatum cum solutio-
nibus rationum suarum. 7 H
Opinio cõtraria Sco. & Ockam, q̄ unio
sit entitas positiua relatiua. 8 I
Rationes soluuntur. 20 V
Qualis sit illa relatio, in quo fundatur, &
cui unioni in creaturis magis assimile-
tur. an sit relatio mutua ordi-
nis &c. 9 K
Formæ ad subiectum est considerare du-
plicem habitudinem: & cui ex illis af-
similatur unio illa. 10 K
Personari, seu suppositari quid est. 4 E
Diffinitio incarnationis, & q̄ incarnatio
non dicit passionem. Et q̄ passiuum
correspondet huic actiui incarna-
re. 10
Item dist. v. 71 C
Opinio tertia, q̄ unio sit qualitas abso-
luta, & q̄ omnis entitas positiua sit ab-
soluta, & nulla ratio ab absolutis di-
stineta. 11 M
Quid requiritur ad terminandum suppo-
sitalem dependentiam. 12 N
Item quæstione. ij. 26 F
Humana natura non unitur primò essen-
tiæ: sed primò personæ. Et quæ sit
ratio formalis terminandi unionem
personalem naturæ humanæ: an es-
sentia, uel proprietas relatiua: an per-
sona. 12 NT
Item quæstione. ij. 33 N
Ostenditur possibilitas huius unionis
personalis naturæ humanæ ad uerbi

personam tantum. Similiter & factum, & q̄ est articulus fidei naturaliter indemonstrabilis. 14 O
 Qualis proportio requiritur unibilium adiuicem: & q̄ perfectionis distantia nihil impedit: q̄q; contrarijs repugnat uniri adiuicem: sed non infinite distantibus in perfectione: q̄q; uniri aliqua non est hoc fieri illud. 15 P
 Cur una persona potest assumere naturam humanam sine alia: & non potest creare sine alia. Q. Ibi quid sit perfectio. 16
 Item ia j. dist. vij. q. iij.
 Vtrum tres personae possint eandem naturam assumere simul, & semel. Recitantur opiniones Scot. & Ockam. 17 R
 Differunt causa totalis, & causa sufficiens. 18 S
 Idem effectus potest dependere a diversis causis sufficientibus: sed non totalibus. 18 S
 Dependens essentialis dupliciter accipitur. 18 S
 Uniones numerantur secundum numerum terminorum: q̄q; in casu non essent una persona, sed tres: si pater, & filius, & spiritus sanctus eandem naturam assumerent. 18 S
 Essentia diuina non potest suppositare humanam naturam: licet possit ei uniri. 19 T
 Differunt uniri alicui, & suppositari ab aliquo. 19 T
 Quæstio. ij. Distinctionis primæ.
 Vtrum uerbum, & quælibet persona diuina indifferenter possit assumere naturam quamlibet suppositaliter. 21 A
 Assumi suppositaliter non est fieri suppositum. 21 A
 Item distinct. v. q. unica. 21 B
 Opinio tenens partem affirmatiuam quæstionis, quæ est Scot. & Ockam probatur multis rationibus. 21 A B
 Illæ sunt possibiles: deus est lapis, damnatus, diabolus, & hoc secundum unam opinionem. 22 B

An illa sit concedenda: deus est peccator, si assumeret naturam peccatricem. 22 B
 Et si deus assumeret albedinem, non ideo diceretur albus. ibidem.
 Recitatur opinio contraria tenens partem negatiuam quæstionis, scilicet uerbum non potest quilibet naturam suppositaliter assumere. 23 C D
 Unio suppositalis distinguitur ab extrinsecis unitis. 23 C
 Triplex est gratia christi singularis personæ capitis, & unionis: & quomodo se habet adiuicem: q̄q; posterior præsupponit priorem. 23 C
 Gratia unionis est perfectissima omnium gratiarum creaturarum. 24 C
 Nulla natura non gratificabilis est assumptilis. 24 D
 Gratia unionis inhæret portioni superiori animæ. 24 D
 Et q̄ per gratiam unionis inhærentem animæ tota natura humana partes, & proprietates ununtur uerbo. 24 D
 Responso ad rationem alterius opinionis: quomodo .i. repugnat potentie diuinæ assumere naturam non gratificabilem, & q̄ etiam repugnat naturæ assumendæ irrationali. 25 E
 Exponitur non est impossibile apud deum omne uerbum. 26 F
 Distantia naturæ irrationalis a diuina in dignitate, nõ est causa repugnantiæ, q̄ non est assumptibilis a uerbo. 26 E F
 Maius, & minus dupliciter accipiuntur. 25 E
 Ad quem sensum conceditur omnia esse in æquali potentia obedientiali dei. 27 F L
 Caro in sepulcro fuit unita uerbo per unionem inhærentem animæ separatæ non carni. 27 F
 Responiones ad rationes secundæ opinionis contra primam. 28 G
 Vtrum natura humana sit unita uerbo una, uel pluribus unionibus. 28 H
 Vtrum persona diuina possit assumere personam creatam. 29 I
 Vtrum humana natura sit in potentia neutra ad proprium suppositum. 30 K
 Vtrum

Vtrum suppositum diuinum possit simul plures naturas assumere in numero, & specie distinctas: q̄ si sic, quæ esset illius assumpti figura: & an essent duo supposita, uel unum. 30 L
 Vtrum suppositum creatum possit assumere aliam naturam creatam, & terminare eius dependentiam suppositalem duplex responso. 32. M. N
 Quid requiritur ad dependentiam suppositalem posse terminare, an assumptionis infinitas, & independentia ultimata. 33 M. N
 Distinctio. ij. Quæstio unica.
 Vtrum uerbum simul tempore assumpsit humanam naturam, & quamlibet eius partem immediate. 34 A
 In incarnatione attribuitur corporis formationi, animatio: assumptio. 34 A
 Incarnatio quid est. 34 A
 Duplex est ordo repositi naturæ. 35 B
 Inter corporis formationem, animatio, & assumptionem fuit ordo naturæ, & nõ repositi. Et p̄ omnia hæc uirgine perfecta sunt in instanti. 35 C
 Quid sit alicui uniri mediatè: quid immediate. 35 D
 Duplex medium: extrinsecum: intrinsecum. 35 D
 Item congruitatis, & necessitatis quod, & quo. 36 D
 Medium unionis quid est, seu quid dicitur. 36 D
 Duplex responso ad illam partem quæstionis, secundum duas opiniones præcedenti quæstione recitatas. 36 E. F
 Quod uerbum assumpsit naturam singularem propria singularitate. 37 B
 Rationes congruitatis incarnationis ex parte reparatoris, reparabilis, & reparationis. 38 H
 Vtrum si homo non peccasset: deus incarnatus non fuisset: opiniones duæ: & soluntur rationes utriusq; & relinquitur problema neutrum. 39 I
 Cur opus incarnationis est dilatatum usque in finem seculi. 42 K
 Distinctio. iij. Quæstio. j.
 Vtrum uirgo Maria mater dei fuerit ali-

quando maculata peccato originali. 43 A
 Quadruplex sanctitas, & sanctificatio. 43 A
 Duplex hominis conceptio: seminum & naturarum quæ est animatio. 43 A
 Opiniones duæ contrariæ. Primò recitatur opinio prima tenens partem affirmatiuam sancti Thomæ, & aliorum cum suis mortuis. 44 B. C
 Quod solum anima intellectiua est subiectum culpæ & gratiæ. 44 B
 Virgo ante conceptionem secundam, quæ est animatio, non fuit sanctificata. 44 B
 In ipsa animatione contraxit originale secundum illam opinionem. 44 B
 In utero ante eius natiuitatem beata uirgo est sanctificata. 46 E
 Responso uera ad quæstionem. 47 G. F
 Quod quæstio non est de possibili: quia multis modis deus potuit matrem ab originali peccato præseruare: sed est de facto. 47 F
 Quid dicit originale, & quomodo tollitur. 47 F
 Quod omnis purgatus ab originali debitor est gratiæ. 47 F
 Quod uirgo est præseruata ab originali peccato: quod probatur auctoritate sanctorum, & ecclesiæ, & rationibus probabilibus. 48 G
 Determinatio concilij Basiliensis. 48 G
 Approbatio eiusdem sexti quarti. 49 G
 Solutio mortua opinionis oppositæ. 50 H
 Quod uirgo Maria magis indiget redemptore, ut præseruaretur a peccato: q̄ ceteri ut a peccato mûdarentur. 51 I. H
 Cur non fuit præseruata a peccatis originali consequentibus, sicut ab originali. 51 I
 Quod aliter Christus non contraxit: aliter uirgo: & ideo seruatur Christo excellentia sua. 50 H
 Quod rationes beati Bernardi de conceptione uirginis sunt efficaces. 50 H
 Licet fuerit eadè causa originalis in uirgine, & in aliis: tamen fuit in uirgine impedita. 51 I
 Quod regnum non fuerit apertum uirgini ante solutionem præcii: licet sine peccato. Gab. Biel. † 3

cato concepta fuerit, & genita: sicut nec alijs sanctis ab originali purgatis in limbo. 51 I
 Licet uirgo ab originali sit preseruata: non tamen a peccatis consequentibus: & quare. 51 I
 Aliter; & ad aliud acceptata fuit sacrisa- tio Christi exhibita, qua preuisa. 51 I
 Multiplici ex ea uia deus infligit alicui poenam. 51 I
 Non contrahere originale non est pri- uilegium proprium Christo; sed non contrahere ex modo propagationis, hoc est priuilegium simpliciter Chri- sto conueniens. 51 I
 Quod uirgo Maria fuit immunitas ab ori- ginali: & un eam illa immunitas: 51 K
 Quod Maria in passione Christi no du- bitauit: sed admirationem de re stu- penda habuit. 52 K
 Questio. ij. distinctionis. iij.
 Vtru sicut peccati fomes fuit uirgini ab- latus, ita nec post in lumbis Abrae est decimatus. 53 A
 Fomes tantum ponitur in carne secundu Ansel. & quid sit, qd non est appetitus: sensitiuus. 53 A
 Quod duplex est uirginis sanctificatio: scilicet in conceptioe actiua, & passiu. 53 A
 Fomes auferri intelligit tripliciter. 53 B
 Quomodo ablatu est a uirgine. 53 B
 Quod Christus fuit in Adam: sed non peccauit in Adam. 54 C
 Olim oblationes, sacrificia, decime, cir- cumcisio fuerunt remedia contra origi- nale: sicut nunc baptismus. 54 C
 Quod decimatio fuit actus moralis, sa- cramentalis, & figuralis. 54 C
 Qui sunt decimati in lumbis Abrae. 54 C
 Quod materialis Christi substantia fuit in lumbis Abrae: non tamen sicut Leui. 54 D
 Quod Christus in lumbis Abrae non fuit decimatus. 54 D
 Vtru uirgo Maria fuit impeccabilis tam- quo ad peccatum commissionis, qua omissionis. 55 E.F
 Quomodo cum impeccabilitate uirginis stat potentia merendi. 55 F
 Quae differentia inter confirmatione uir-

ginis in uia; & beatorum in patria. 56 B
 Quo natura humana in Christo non co- traxit originale. 57 H
 Distinctio. iij. Questio unica.
 Sumat textus p tres coclusiones. 57
 Vtru beata uirgo: Maria dei, & hominis Christi fuit mater uera. 57 A
 Opinio, qd in generatione prolis mater se habet pure passiu. 57 A
 Improbatio huius opinionis cum posi- tione alterius. 58 B.C
 Qd nec pater, nec mater habet actiui- tate respectu uisus in uelle effectum. 58 C
 Qd propter effectum in instanti non arguit infinitatem in causa: qd con- uenit creaturae. 58 B
 Qd Maria sit uera mater dei. 59 D
 Quo sensu Damascenus negat Mariam esse matrem christi. 59 D
 Ratio maternitatis uerius conuenit Ma- rie, quam cuiusquam alij matri. 59 E
 In quo consistit ratio maternitatis. 59 C
 Quomodo se habuit Maria ad genera- tionem prolis christi. 60 E
 Qd Maria fuit mater christi naturalis; & miraculosa. 60 F
 In quo differunt generatio, & alteratio: qd de nouo generari potuit p uisum. 61 G
 Idem quomodo potest bis generari. 61 G
 Quomodo disse- ut generari, seu nasci: & esse filium, patrem uel matrem. 62 H
 Pater, mater, filius, filia, sicut nomina sup- positiorum tantum: generari autem; & nasci conueniunt supposito; & natu- re ueri, & parti. 62 H
 Humana natura; christi natura est de uir- gine: sed non est filius, uel filia. 63 H
 Maria est mater deitatis; an sit conce- denda. 63 I
 Item deitas est genita. 64 K
 Item dist. v. 71 C
 Aliquid natum est de uirgine, quod non est christus. 63 H
 Qd possibile est Maria habere successi- ues plures filios unica gnatione, qua genuit uerbu. Quoq; in casu uerue et qd plures filij Marie pepererunt in cru- ce. Galus est uerbu nunc dimitteret na- turam humanam, & eam conseruaret

admissam. 63 H
 Qd si uerbum nunc assumeret natura ho- minis: non esset filius Zacharie. 63 H
 Qd maternitas; & uirginitas non repu- gnant: qd in partu fuit speciale mi- raculum; & generatio distinctio. 63 I
 Qd pater, & mater non sunt correlatiua: & qua sint eorum correlatiua. 63 I
 Filiatio: licet inheret humanitati chri- sti non tamen ea denominatur; & quare. 64 I
 Non oportet idem quod generatur reci- pere esse simpliciter post non esse: propter distributionem secundi esse. in christo sunt duo esse licet tantum unum esse suppositum. 64 K
 Filius quid dicat: & quomodo filiatio consequitur esse suppositale. 64 K
 Vtru Maria sit mater deitatis: & quo- modo accipitur deus: cum dicitur esse mater dei. Item qd non generat deitatem. 64 K
 Vtru spiritus sanctus sit pater christi; & christus filius eius. 65 L
 Spiritus sanctus non est pater christi im- pliciter: nec secundum humanitatem. Item christus, licet sit natus de spu san- cto: non tamen est natus spiritus sancti. 65 L
 Vtru uirgo Maria meruit christum in carnari; aut patrem. 66 M
 Vtru uirgo Maria meruit esse mater christi. 67 N
 Qd incarnatio christi, & passio est causa grae collate patribus; & uirgini. 66 M
 Qd nullum meritum sine grae: solum tamen rationes ad oppositum. 67 N
 Quomodo caro christi fuit obnoxia peccato in patribus. 67 O.P
 Quomodo intelligendum est: qd caro prolis est in progenitoribus: & quo intelligitur obnoxia peccato: cum peccatum non sit in carne. 68 O
 Qd nihil reaher existens in corpore pro- lis, fuit animatum in parente. 68 O
 Descendere ab aliquo secundum ratio- nem seminalem quid est. 69 P
 Circa praedicta narrant opiniones. 69 O
 Quomodo christus non descendit de Da- uid secundum rationem seminalem. 69 P
 Distinctio v. Questio unica.
 Suma textus est sub tribus coclusionibus. 70

Vtrum unio deitatis, & humanitatis facta sit in natura, uel persona assu- mentis. Differentia inter naturam, & personam declaratur. 70 A
 Natura quid est. 70 A
 Quod natura, & persona sint termini adiuuicem impertinentes. 70 A
 Natura humana quid est. 70 A
 Differunt uniri; & assumi: unire, & assu- mere. 70 B
 Quid intelligendum est per assumere ad unionem naturae, uel personae. 70 B
 Item distinct. j. q. i. 3 B
 Nulla creatura rationalis est formaliter persona: hoc est non necessario: sed contingenter. 70 A
 Natura diuina est homo, an sit conce- denda. 71 C
 Nomina suppositi quomodo praedican- tur in diuinis. 71 C
 Item distinct. iiii. 64 K
 Quod unio naturae humanae, & diuinae facta est in persona: non in natura: qd sibi uicem sunt unite. 71 C
 Sola humana natura, & non diuina pro- prie est assumpta. 71 C
 Humanam naturam diuina sibi uniuicem: non tamen assumpserit sed solum uerbum: dicitur tamen incarnata, non homo facta: nec ex uirgine, nata aut concepta. 71 C
 Qd impossibile est assumi hominem, ca- piendo hominem concretum. 71 C
 Qd anima separata non est persona, co- tra Hugonem, & magistrum. 72 D
 De erroribus Euticis, Nestorij, Arrij, Sabellij. 72 E
 Quod non est eadem unio animae ad cor- pus; & animae ad uerbum. 73 F
 Distinctio vi. Questio j.
 Sumat textus tribus coclusionibus. 74
 Questio qd Vtru aliqua triu opinionu, quas magister recitat in litera scdm. ueritate catholica, sit tenenda. 74 A
 Qd qd ille opiniones in quatuor dictis catholicis concordant. 74 A
 Differunt eodem opinionones in aliquibus. 75 B
 Non est idem assumens cum assumete. 75 C
 Verbum incarnatum non est copositum: al- sumptum tamen compositum: carnem. f.

& animā, nō diuisim sed unita sibi inuicem. 75 C
 Comparātur opiniones adiuicem: quę alia probabilior: q; neutra earum in omnibus est tenenda. 75 D
 Compositum seu compositio quid dicitur: & q; sumitur dupliciter. 76 D
 Et q; est cōpositio rei secundū se: & secundū aliquid a se assumptū. 76 D
 Quomodo uerum est dicere: q; Christus assūpsit naturā hūam, ut habitū. 76 D
 Quęstio. ij.
 Vtrum sicut in Christo est aliquod esse aliud ab esse increato: ita pōt dici catholicē: q; Xp̄s sit aliqua duo. 76 A
 Quid est esse: qd̄ existere: existēs: existētia: & quō differūt esse est ētia. 76 A. B
 De quaduplici essentia, existentia, substantiæ proportionali. 77 B
 Quomodo dicitur res esse obiectiue: & ad quem sensum. 76 A
 Christus quid significat: pro quo supponit: & de duabus naturis in Christo, quomodo se habent ad Christū: & cetera hęc concernētia. 77 C
 Obiectiuum, & impotentia quales sint determinationes. 76 A
 Humana natura dat uerbo esse simpliciter: nō tamen primū: sed quasi aduentitiū: non tamen accidentale. 77 C
 Duo dupliciter accipitur, masculino; & in neutro genere. 78 D
 In Christo sunt plura esse, essentia, & existentia: sed non substantia, nec plures persone. 78 E
 Christus cōtingenter est homo: sed nō accidentaliter. 77 C
 Christ⁹ nō est duo, nec masculinē, nec neutraliter. 78 E
 Non est idem esse contingenter, & accidentaliter. 77 C
 Christus non est natura humana, est tamen diuina. 78 E
 Refert dicere uerbum subsistit simpliciter in natura humana: & uerbum subsistit primō in natura humana. 77 C
 Quid requiritur ad rationē partis. 79 F
 Quōd natura humana, & diuina non sunt partes Christi. 79 F
 Et an filius dei pōt dici cōpositus. ibid.

Exponitur. sicut anima rationalis, & caro unus est homo &c. quā similitudo quę dissimilitudo. 77 B
 An Christus sit quoddā totū: & de duplici acceptione nominis totū. 80 B
 Quid requiritur ad hoc, q; aliqua dicatur duo coniunctim, uel separatim: & cur uerbum non est duo. 80 H
 Ibidem exponuntur auctoritates ad oppositum sonantes. 81 I
 Cur diuine persone sunt unum essentialiter. 81 I
 An christus secundū q; homo est aliquid: & quid sit. 81 K
 An christus sit unum unitate creata, uel increata. 81 I

Distinctio vij. Quęstio unica.

Summat̄ textus. 82
 Vtrum per idiomatum communicationē concreta utriusq; nature christi, humane scilicet, & diuine predicantur de se inuicē uerē, & affirmatiue. 82 A
 An abstracta nature diuine, uel humane possint uerē dici de concretis, & e conuerso. 82 A
 Natura diuina est homo: est persona: est mortalis: est passibilis: an sint concedendę. 82 A
 Item distin. v. 71 C
 Idioma quid sit, & unde dicitur. 83 A
 Quomodo se habeāt abstracta naturarum in christo ad concreta. 83 A
 De triplici concretorū differentia quantum ad predicare mediatē, uel immediatē. 83 B
 Omne per accidēs reducibile est ad aliqd̄ per se, quomodo intelligitur. 83 B
 Triplices propositiones currunt in hac materia incarnationis, scilicet de inesse ampliatuē, & reduplicatiuē, uel specificatiuē. 84 C
 Quid requiritur ad ueritatem propositionis affirmatiue. 84 C
 Vnio psonalis similis est unioni accidētis, & subiecti esclusa inhesionē. 84 C
 Idioma, quę tantū predicantur immediate dicta de natura humana, non predicantur de supposito diuino ratione nature assumptę, 85 D

Idiomata nature diuine dicta de supposito diuino: etiam predicantur de idiomatibus suppositi nature assumptę: non de natura assumpta. 85 D
 Quomodo concreta utriusq; nature secundū, & tertij ordinis predicantur de se inuicem. 85 D
 Quomodo de deo dicuntur aliqua dicentia imperfectionem: & ad quem sensum: & an contraria dicantur de deo: aut priuatiue opposita. 86 E
 Item quomodo christus est passibilis, & impassibilis, mortalis, & immortalis. Quomodo contraria inferunt contradictoria: & de quibus contrarijs hoc intelligitur. De propositionibus ampliatuis. De incipit, & desinit, sit, factus est, quę concedendę: quę negandę: q; exponendę. 86 E F G
 An priuatiue opposita possunt conuenire eidem: & quomodo termini priuatiui possunt accipi dupliciter: & quando inferunt contradictoria: & quomodo secundū diuersas naturas possunt conuenire eidem. 86 E
 In idiomatibus utriusq; nature minorē facit differentiam eorundem ampliatio, quā diuersa eorundem appellatio. 87 F
 In terminis importantibus inceptio-nem, & definitionem, aut alicuius rei factionem, oportet attendere eorū appellationem. 87 G
 Christus inceptū esse ille homo: an sit uera & concedenda. 87 H
 Hō factus est deus quō cōceditur. 88 H
 De propositionibus reduplicatiuis: & cū nota specificationis in materia incarnationis, quę, & quando sunt concedendę, & exponendę. 89 I
 Incipit, sit, desinit, predicantur solum immediate: & quomodo propter inceptio-nem forme totum compositū dicitur incipere, & fieri. 87 G
 Incipit, sit, desinit, q̄ importāt inceptio-nē &c. secundū sit uel simp. 87 G H
 De reduplicatiuis, & specificatiuis accipis cum signis in quantum, secundū q; ea ratione &c. 89 I
 Qd̄ ly secundū, positū sine hac dictione

q; est determinatio distributiuē uel diminuens: & non reduplicatiua: nec specificatiua. 90 K
 Qd̄ ille sunt cōcedendę: christus est creatus secundū humanitatē, christus incipit esse secundū humanitatē. 90 K
 Quōd signa reduplicatiua quādoq; accipiunt in p̄prie, ut diminiuit. 90 K
 Christus secundū q; deus, est creator, infinitus, uerbum, filius uirginis. Item Christus secundū q; hō, est persona, suppositū, animal, corporeus. 90 K
 Quōd homo est concretum substantiæ huius abstracti humanitas uoce, & significatione. 91 L
 Quę sit propria, & uera hominis distinctio: q; homo, & humanitas supponunt pro eodem: sed non conuertibiliter. 91 L
 Quomodo se habent adiuicem concreta, & abstracta quo ad suppositionem pro eodem, uel pro diuersis. 92 M
 Concreta substantiæ predicantur contingenter de suis abstractis. 91 L
 Termini connotatiui & absoluti an distinguantur p̄nes modum significandi esse suppositale. 92 M
 Vtrum concreta predicamenti substantiæ sint absoluta, uel connotatiua: & q; habēt duplex significatū. 92 M. P
 Deus est homo, secundum proprietatē sermonis est concedenda. 93 N
 Vtrū homo uniuoce predicetur de deo, & ceteris hominibus. 93 O
 Predicare uniuoce dupliciter accipit: ut distinguitur cōtra predicationem denominatiuā, uel equiuocā. 93 O
 An homo eodem modo conuenit supposito, & ceteris hominibus: & q; ly eodē modo dupliciter accipit. 93 O
 Termini disparati qui sunt. 94 P
 Cur predicatio aliqua dicitur accidentaliter: & quid est accidentaliter predicari: q; non sequit̄ predicatur accidentaliter: ergo cōnotat accidēs. 94 P
 Cōnotare accidentaliter super reliquum quid est. 94 P
 Qualis sit illa predicatio: deus ē homo: an essentialis: an accidentaliter. 94 P
 Homo & deus sunt termini disparati: li-

cer de eodem predicentur. 94 P
 Homo est species specialissima: licet p-
 dieatur de aliquibus plusquam specie
 differentiibus. 95 Q
 Homo predicatur quidditatiue de h. c.
 homo: hic homo demonstrando per pri-
 mum Petrum: per secundum uerbum;
 & de nomine Iesus, an absolutum, uel
 connotatiuum. 95 Q
 Vtrum illa; deus est homo, sit propter o-
 per se, uel per accidens. R. Sic & illa
 deus potest esse homo. 96
 Quomodo uerum est, qd quicquid dici-
 tur de deo: dicitur secundum substan-
 tia, & non secundum accidens. 96 R
 Distinctio. viij. Questio unica.
 Summat textus in tribus conclusio-
 nibus. 96
 Vtrum filiatio in christo, qua eterna-
 liter genitus est a patre: & filiatio,
 qua natus est temporaliter ex matre:
 sint relationes reales abinuicem rea-
 liter distincte. 96 A
 Filiatio eterna est res relatiua; & pro-
 prietas positiua. 96 A
 De distinctioe relationum ab absolutis in-
 creaturis, uarię sunt opinionēs. 96 A
 Responso ad qstionē scdm diuersas opi-
 niones p plures conclusiones. 97 B
 Neq; supposita plurificantur ad plura-
 litatem formarum: nec concreta ad
 pluralitatem abstractorum. 98 D
 An eternum possit dici temporale. Et q-
 tempore sumitur dupliciter. 97 B
 Relatio realis quid sit. 97 C
 Deus nō dicitur creator: neq; christus Maria
 filius per relationē rationis. 98 D
 Accidentia eiusdem rationis possunt in-
 esse eidem lubiecto. 98 D
 Forme non habent distinctionem a sub-
 iecto: nec potentia aliqua est ad for-
 mam in communi: sed omnis poten-
 tia ad formam est ad formam, uel for-
 mas: singularem, uel singulares. 98 D
 Verbum in triduo mortis nō fuit filius
 Marię: sed post triduum fuit filius Ma-
 rię eadem filiatione, qua prius ante

triduum: sicut post resurrectionem. Ioa-
 nes erit filius Zacharię eadem filia-
 tione, qua prius. 99 E
 Natura diuina non est nata ex uirgine:
 de quo supra dist. iij. & v. per con-
 sequens non est filia uirginis. 99 F. G
 Quod non quicquid cōuenit uerbo: cō-
 uenit essentię diuine formaliter, et nō
 includens rationē suppositi. 100 G
 Essentia diuina licet concedatur incar-
 nata: nō tñ nata ex uirgine. 100 G
 Distinctio. ix. questio unica.
 Vtrum humana christi natura sit latria
 adoranda, distinguuntur abinuicē la-
 tria, dulia, & hyperdulia. 100 A
 Quod ueneratio secundum diuersas spe-
 cies, quando qd exhibetur naturę in-
 tellectuali: quandoq; licet equitate
 naturę inferiori. 100 B
 Quod humanitati christi secundum se
 considerata, non debetur latria: sed
 ei considerata, ut assumpta est a uer-
 bo: quę adoratio cōueniat: res re-
 citantur opinionēs. 101 C
 Modus inuestigandi ueritatē huius quę-
 stionis. 102 D
 Homo christus est latria adorandus: &
 ab hac adoratione humanitas non
 est secludenda. 102 E
 Humana natura per se considerata ado-
 randa est maiori dulia. 103 F
 Humana natura ut diuine unita, nō est
 adoranda latria proprie dicta; sed be-
 nelatria largę acceptę. 103 F
 Quomodo adorandę sunt imagine; re-
 rum adorandarum: & cetera res eis
 coniunctę. 103 H. I
 Quo intelligit illud cōmune dictū Na-
 tura humana considerata sic uel sic,
 est sic, uel sic adoranda. 103 G
 Latria quid est, & quomplex: interior,
 & exterior. 104 K
 Crux christi, uel es scđorū, reliquie scđorū
 quomodo sunt adorandę. 103 H. I
 Exteriori adoratione eadem secundū
 diuersam intentionem diuersa ado-
 rabilia adorantur. 104 I
 Vtrum latria sit uirtus theologica, uel

moralis, ubi distinguunt diuersi actus
 latrię, q̄ bene notada sunt. 105 K
 Distinctio. x. quęstio unica.
 Vtrum christus secundum, qd homo sit
 filius dei adoptiuus. 105
 Quid sit filius adoptiuus; & unde dici-
 tur: & unde translatum est hoc no-
 men. 105 A
 Tres conditiones requiritę ad hoc, ut
 quis dicatur filius adoptiuus. 105 A
 Angeli bñi sunt filij adoptiuui. 105 A
 Homo christus non est filius dei ado-
 ptiuus. 106 B
 Neq; hæc propositio christus secundū
 qd homo, accepta specificatiue; siue
 reduplicatiue cōcedenda est. 106 B
 Neq; humana natura in christo est filia
 adoptiua. Nec illa: christus secundū
 humanam naturā est filius dei ado-
 ptiuus; quamuis christus subsistat in
 natura adoptata. 106 C
 Christus secundum, qd homo est perso-
 na, uera est capiēdo reduplicatiue
 concomitanter. 107 D
 Predestinatio quid est: Quę cadunt sub
 predestinatioe. An respicit solam p-
 sonam gratificabilem. An idem sit a-
 doptio, & predestinatio. 107 E
 Christus scđm hōiem predestinatus ē esse
 filius dei: an sit cōcedenda. 107 E. F
 Et in quo sensu illa: & cōsimiles con-
 cedantur: quia humana natura præ-
 destinata est, ut uerbo uniretur. Ibi-
 dem.
 Distinctio. xj. quęstio unica.
 Vtrum christus, qui secundum sermonis
 proprietatē creator dicitur: etiā crea-
 tura catholicē asseratur. 108
 Dupliciter aliquid dicitur creati: largē:
 id ē de nō ēē pducit: strictē a solo deo
 nullo pre-supposito producti. 108 A
 In proposito accipitur largē. Ibidem.
 108
 Duę opinionēs de quęsto. 109 B
 Et quod consistunt in quid nominis
 creaturę. 110 D

Responso ad quęstum secundū diuer-
 sas acceptiones creaturę. 110 D
 Christus est creator secundum omnes
 est concedenda. 110 D
 De illa propositioe: christus secundum
 humanitatem est creatura ibid.
 Item christus secundum quod homo
 est creatura; an & qualiter sint con-
 cedendę. 111 E
 Creari, & creaturā accipiuntur dupli-
 citer. require. 110 C
 Distinctio. xij. quęstio unica.
 Vtrum assumpta natura uel persona chri-
 sti, qui uerus est deus, & homo: potuit
 subiacere peccato. 111
 De multiplici intellectu qstionis. 111 A
 Recapitulatur quid peccatū: quę recta
 ratio: qd; non potest discordare a di-
 uina uoluntate manens recta. 111 A
 Persona christi secundum naturā diui-
 nam peccare non potest. 112 B
 Natura humana secundum se, non ut as-
 sumpta; potuit peccare; non autem
 assumpta: quia beata, & in beatitudi-
 ne confirmata. 112 B
 De potentia ordinata, & de potentia
 absoluta remittitur ad quęstio. ij.
 dist. j. huius tertij. 112 B
 Vtrum deus possit mentiri; seu decipi-
 re. 112 C. D
 Cur uerbum assumpsit naturam huma-
 nam de massa perditionis, scilicet de
 genere Adam. 113 E
 Cur non assumpsit naturam individua-
 lem ipsius Adam. 113 F
 Cur non ab utroq; sexu. 114 F
 Cur non de uiro: sed de femina uirgi-
 ne. 114 F
 Distinctio. xij. quęstio unica.
 Vtrum summa creabilis gratia sit ani-
 mę christi collata. 114
 Quęstio quęrit de gratia gratum fa-
 ciente: & quomodo illa intēdi-
 tur. 114 A
 Quid intelligitur nomine intensionis.
 115 A

Quod summa affirmatiue gratia creabilis produci non potest. 115 B
 Due opinionēs recitatur de supposito: Scoti tenentis: q̄ summa creabilis gratia negatiue exponendo potest creari: & Ockam tenentis oppositum. 115 C
 Opinio tenens, q̄ in augmento intēsu o formæ procedi potest in infinitum syncategorematicè. 115 C.D
 Quod propter illum processum non est deuenire ad qualitatem infinitam. 115 C.D
 Ex infinito syncategorematicè non infertur infinitum categorematicè. 115 C
 Quod augmentum formæ fieri potest in infinitum. 116 D
 Syncategorematicè, & non categorematicè. Ibidem.
 Soluuntur rationes oppositæ opinionis. 117 E
 Deus uidet infinitas gratias creabiles: distinguenda est, & similiter illa. Videt omnes gratias creabiles. 118 E
 Exponitur, tantum contingit esse in actu: quantum in potentia. 118 E
 Vnde est, q̄ deus non potest tot, & tanta facere simul, quanta successiue. 118 E
 Quælibet natura est limitata secundum omnem sui perfectionem. 118 E
 Potest fieri motus rectus infinitus: licet naturaliter productus est finitus. 119 E
 Exponitur auctoritas. Omnium a natura constantium positus est terminus. 119 E
 Et quomodo res quo ad imaginem naturaliter terminantur. 119 E
 Vtrum qualitas in subiecto sit augmentabilis in infinitum. 119 F
 Quando sufficit pro causa assignare naturam rei: & quando non. 119 F
 An subiectum quodlibet determinat sibi certam qualitatem, & certum gradum qualitatis: ultra quem non potest alium perfectiorem recipere. 120 E.G
 Vtrum eadem sit proportio perfectibilis ad perfectibile: quæ est perfectio- nis ad perfectionem. 120 G

Quod non semp̄ nobilioris perfectibili- lis est nobilior perfectior. 121 G
 Omnis natura intellectualis creata est eiusdem capacitatis respectu gratiæ & scientiæ. 121 G
 Anima christi non habuit summam gratiæ creabilem secundum potentiam absolutam: habuit tamen summam creabilem secundum potentiam ordinatam. 121 H
 De differente plenitudine gratiæ christi, matris, Stephani, & multiplice plenitudine. Et quæ fuit propria christo 122 I
 Vtrum fruitio animæ christi fuit summa possibilis creaturæ. 123 K
 De gratia capitis christi. Cur ecclesia dicatur corpus mysticum, & christus caput. Et an gratia capitis sit eadem gratia gratiæ faciendi. 123 M.N.O
 Christus quomodo, & secundum quam naturam, est mediator dei, & hominis. 124 N
 An christus sit ratum caput hominum: an etiam angelorum: an tantum electorum: an solus christus sit caput: an pater, & spiritus sanctus. 124 N
 Gratia capitis quid est: & quot modis accipitur. 125 O

Distinctio. xiiij. Questio unica.

Vtrum intellectus christi creatus omnia sciunt, quæ ab æterno naturaliter uerbum nouit. 125
 In animæ christi ponitur triplex scientia in uerbo, in proprio genere infusa, & acquisita. 125 A
 Non superfluit cognitio rerum in genere proprio: licet omnia cognoscantur in uerbo. 126 A.B
 Et quomodo maius lumen non obfuscet minus lumen. Ibidem.
 Cognitio rerum in uerbo, & in proprio genere: quandoq; est eadem specie, & numero: quandoq; diuersa. 125 A
 Quinq; opinionēs de eo: an anima christi uideat omnia in uerbo, quæ uerbum uidet. 126 B
 De scientia uisionis, & simplicis intelligentiæ

lignitiæ secundum Thom. & eius impugnatione. 126 P
 Principium non scitur perfectius propter hoc, q̄ multæ conclusiones ex eo deductæ sciuntur: neq; causa perficitur ex effectibus. 126 B
 Impossibile est eandem cognitionem successiue terminare ad diuersa obiecta: sed eiusdē cognitionis semper est idem obiectum. 128 E F
 Contra exemplum speculi, quo dicitur omnia relucere in uerbo, tanquam in speculo. 129 F
 Actus beatificus, & cognitio rerum in uerbo sunt a deo tanquam a causa totali. 130 G
 Et q̄ respectu actus beatifici anima se habet solum passiuè, non actiue. ibidē.
 Intellectus potest uidere essentiam diuinam, & non uidere creaturam. 130 G
 Item potest uidere uerbum, & aliquam creaturam in uerbo, & aliquam non. 130 G
 Aliquis actus uidendi creaturam in uerbo est beatificus, & aliquis non. 131 G
 Cum primò uidetur uerbum facere creaturam: post cum creatura: uel primò cum uerbo aliqua creatura, & post alia: aut actus beatificus corrumpitur: aut plures actus uidendi simul sunt in intellectu beati. 131 G
 Qui non unum intelligit, nihil intelligit, an sit uerum. 131 G
 Exponitur illud Augusti Fortassis ibi non sunt uolubiles cogitationes nostræ. 131 H
 Multipliciter aliqua dicuntur contineri in deo. 131 I
 Quid est creaturam relucere in uerbo, uel in deo: & quomodo deus repræsentat creaturam, & quomodo dicitur speculum uoluntarium. 131 I
 Quomodo etiam intelligitur aliquid uideri in uerbo, & quare pulchre explanatur. 132 I
 Anima christi potest cognoscere omnia quæ uerbum cognoscit non actualiter simul: sed aptitudinaliter quodlibet in finitorum aliter, quàm ceteri beati. 132 K

Duplex est notitia: infusa, & acquisita. & diffiniuntur membra. 133 L
 Omnem notitiam actualem, & habitua- lem potest deus immediatè producere in quolibet intellectu creato: & sic reuelare quæcunq; uult. Ibi quomodo reuelat præterita, presentia, futura, prophetis, apostolis &c. 133 L
 Anima christi non cognouit omnia intuitiue actualiter, & in proprio genere. 134 M
 Anima christi cognouit omnia habitua- liter in uniuersali notitia infusa in proprio genere: non tamen habitualiter in particulari. 134 M
 Anima christi cognitione intuitiua actuali acquisita nouit tantum obiecta actualiter presentia. 134 M
 Notitiæ intuitiue non relinquuntur habitus: sed tantum abstractiue. 134 M
 Anima christi profecit quantum ad cognitionem experimentalem contingentium. 135 N
 Quomodo profecit gratia: similiter, & sapientia. Ibidem.
 Et quomodo exponuntur scripturæ loquentes de christi profectu. 135 N
 In anima christi cum actuali cognitione rerum in uerbo stare poterant habitus eorundem obiectorum in proprio genere infusi, & acquisiti, sed non cognitio actualis eiusdem obiecti sub eadem ratione. 135 O
 Cognitio obiecti in uerbo, & in proprio genere non semper distinguuntur specie. 136 P
 Vtrum anima christi comprehendat infinita rem uerbi. 136 Q
 Actus unde capiunt suam unitatem, & distinctionem. 136 Q
 Intellectus cuiuslibet beati cognoscit diuinam essentiam ut infinitam: nec tamen ideo comprehendit eam. 137 Q
 Comprehendere accipitur quinq; modis, secundum quos aliter, & aliter respondendum est de comprehensione uerbi ab anima christi, & cognitione creata. 137 Q
 Omnipotentia licet conueniat homini christo: non tamen animæ christi.

Et q̄ omnipotentia repugnat omni creaturæ, quia dicit perfectionem infinitam. 137 S
 Omni scientia quandoq; dicit perfectionem infinitam: & tunc non conuenit animæ christi: sed ut attribuitur animæ christi dicit perfectionem finitam 138 S
 Non ois ratio infiniti est perfectissima: & q̄ hoc intelligitur. 137 R
 Vtrū perfectissima notitia realis sit animæ christi comunicabilis. 137 R
 Vtrum animæ christi potuit communicari omnipotentia. 138 S
 De ratione omnipotentia, & omnipotentis quid est. 138 S
 Et an omnipotentia repugnat producibili. ibidem. S
 Distinct. xv. Quæstio. unica.
 Vtrum anima christi secundum quamlibet eius partem habuit maximam tristitiam, & dolorem. 139
 Quod p̄ partes animæ intelligitur animæ potētia, & earū portiones. 139 A
 Potentia cognitua nec doloris, nec tristitia est capax. 139 A
 Nam poenarum cognitio non infert dolorem. 139 A
 Quomodo distinguitur portio superior, & inferior ab inuicem: intellectus, & appetitus. 139 A
 De differentia doloris, & tristitia: & unde ḡratur hic, & illa. 139 B.C
 Tristitia in uoluntate præsupponit actū elicitum: non sic dolor in sensu & appetitus sensituius respectu boni conuenientis, ac præsentis nō habet actū elicitum: sed tantum delectationem, quæ est passios: secus respectu absentis. 139 B.C
 Dolor quadrupliciter causatur in uoluntate secundum Scotum. 140 C.D
 Sed tertius, & quartus modi impugnatur ibidem. D
 Portio superior nō potest ordinate tristari accipiendō stricte. 142 E
 Portio superior (largē accepta) pot̄ ordinate tristari de tribus de carentia beatitudinis: de malis culpæ: & de malis

pœnæ sui, uel aliorum. 143 E
 In parte sensitua christi fuit uerus, & sensibilis dolor de lēione proprii corporis. 143 F
 Voluntas christi, ut natura, & ut sensui coniuncta de eisdem doluit, de quo sensus. 144 G
 Christus secundum portionem superiorem stricte acceptam non est tristatus. 144 H
 De quib⁹ tristatus est sc̄dm portionē superiorem largē acceptā. 145 H
 De quibus tristatus est secundū portionem inferiorem. 146 I
 An passio christi minor fuit passione purgatorij, & inferni. 147 K.L
 Magnitudo pœnæ extensua, & intensiua quid est. 147 L
 Passio christi maior fuit intensiue, & extensiue pœna ex parte omnium hominum. 140 M
 Et etiam pœna cuiusq; uiatoris late declaratur. ibidem.
 Et quibus fuit aucta late, & pulchre deducitur. 148
 Vtrū instans mortis fuerit maxima tristitia in sensualitate christi. 151 N
 Velle, & nolle duplex, conditionatum, & absolutum. 141 D
 Nolitio, & uolitio conditionata sufficit ad meritū, uel demeritum. 141 D
 Voluntas ut natura, & appetitus naturalis quomodo differunt. 144 G
 An uoluntas respectu cuiuslibet act⁹ sui sit libera: & unde causatur actus uoluntatis, ut natura. 144 G
 Epilogus breuis, de quibus tristatus est christus in passione sua. 146 I
 Solus christus sensit amaritudinē mortis. 152 N
 Quomodo pœna christi fuit maxima: cum tantum doluit secundum portionem inferiorem. 152 O
 In christo simul fuit summum gaudium & maxima tristitia: & quomodo poterant simul stare. 152 P
 Vtrum cor christi dilatatum est ex gaudio, an constrictum ex tristitia. 153 P

Distinctio. xvj. Quæstio. vnica.
 Vtrum christus secundum hominem habuit moriendi necessitatem. 154
 Quæstio secundum diuersas comparationes diuersos habet intellectus. 154 A
 Quam naturā uerbum potuit assumere. 154 B
 Multiplex ē necessitas absoluta: coactio nis, & conditionata. 154 A
 Unde inest homini necessitas moriendi: quia partim ex conditione naturæ: partim ex peccato. 155 B
 Christus non habuit necessitatem absolutam moriendi secundum humanitatem, sicut nec aliquis homo: sed bene aliquibus modis necessitatis. 155 C
 Christus necessitatem patiēdi assumpsit uoluntarie: non necessario. 155 D
 Non mori stante miraculo de non redūdantia gloriæ: non fuit in potestate animæ christi. 156 D.E.F
 Christus si non fuisset passus stante miraculo: fuisset senio mortuus. 156 F
 Quomodo anima dominatur corpori aliter, quā sensibus. 157 G
 Quomodo passio fuit uoluntaria secundum naturam humanam: & quomodo uolenta. 157 G
 Exponitur auctoritas Ioan. Nemo tollit animam meam: sed ego ponam eam a meipso. & quomodo homo accepit mandatum a patre ponendi animam. 157 G
 De clamore ualido, & anticipatiōe horre mortis christi. 157 H
 An fuerit miraculosum, uel non. ibidem.
 Quod uoluntas potest habere actum meritorum circa obiectum necessarium, quod non est in eius potestate: dummodo tamen actus, quo meretur sit liber, & contingenter elicitus. & per hoc in eius potestate. 158 I
 Violentum accipitur dupliciter. 158 I
 Distinctio. xvij. Quæstio. unica.
 Vtrum in christo fuerunt plures uoluntates sibi in uolito semper conformes 159
 De multiplici distinctiōe, & acceptatiōe

uoluntatis, & appetitus. 159 A
 Quælibet potentia apprehensua habet appetitum proprium consequentem. 159 A
 Tripliciter accipitur uoluntas naturalis. 159 B
 Conformatio uoluntatum potest intelligi quo ad obiectum, actum uel modum. 160 C
 In christo fuerunt plures uoluntates realiter differentes, diuina scilicet, & humana. 160 D
 In christo fuit triplex uoluntas humana capiendō uoluntatem largē. 160 D
 Voluntas rationalis absoluta in christo semper fuit conformis uoluntati diuinæ in uolito: non sic ceteræ: licet omnes fuerunt conformes in actu, & modo. 160 D.E
 Vtrum in christo fuerit aliqua rebellio inferiorū uirtutū ad superiores. 161 F
 Quomodo christus orauit pro calicis ablatione: & quomodo exauditus est: & quomodo non 162 G.H
 Christus orauit ut aduocatus sensualitatis, & ita non fide: & pro quibus orauit. 162 G
 Vtrum Christus secundum q̄ homo dubitauit de morte sua. 163 I
 Dubitatio capitur dupliciter. 163 I
 Distinctio. xvij. Quæstio. unica.
 Vtrū christus meruit in instanti conceptionis: & post in tempore passionis. 164
 Radix omnis meriti consistit in affectione uoluntatis iustitiæ: & non in affectione commodi: nec in affectione iustitiæ: ut regulat affectionem commodi. 164 A
 Meritū præcedit p̄miū: ideo respectu iā habiti non est meritum. 164 G
 In statu perfectę beatitudinis non potest esse meritum respectu eorundem beatorum: secus de beatis non perfectis: id est secundū corpus, & animam: sec⁹ etiam respectu aliorum. 164 B
 Omne meritum propriē acceptum pertinet ad portionem superiorem primo principaliter. 165 C

Non existente merito in portione superiori, nullum esse potest in potentijs inferioribus: nec potest haberi circa creaturam nisi etiam habeatur actus charitatis circa deum. 165 C
 Christus in carne mortali fuit uerus cōprehensor, & uerus uiator: & quantum ad aliquid in termino: & quantum ad aliquid in uia. 165 D
 Quomodo deitas comprehenditur a creatura. 166 D
 Actum beatificum esse meritorium nullā cōtradictionem includit: neq; in christo: neq; in angelis: neq; in animabus beatis: nec includit contradictionem meritum in infinitum augeri: sicut nec q; in infinitum charitas augeatur. 166 E
 Nihil potest esse meritū suū ipsius. 166 E
 De facto nullus beatus meretur augmentū suę beatitudinis essentialis. 167 E
 Per posse, & non posse mereri nō distinguitur sufficienter status comprehenditoris, & uiatoris. 167 E
 Successio non est de rōne meriti, unde meritū potest causari in instanti. 167 F
 Possibile est creaturam rationale in primo instanti sui mereri. 167 F
 Christus nobis meruit non obstante, & fuit beatus. 168 H
 Christus nobis meruit etiam actu beatifico. 168 H
 Christus non meruit sibi beatitudine. 168 H
 Christus fruitione sua, & omnibus suis elicitis actibus, & imperatis meruit sibi impassibilitatem anime, & gloriam corporis. 169 I
 Christus non tantum meruit in passione: sed ab instanti conceptionis suę. 169 K
 Id q; in conceptione meruit: meruit, & in passione: & non aliud. 170 K
 Actus beatificus in christo non fuit primum: quia respectu eius non præcessit meritū. & quomodo actus beatificus sit immutabilis. 170 L
 Quomodo actus beatificus: cum sit immediate a deo: possit esse meritorius in christo, aut alijs beatis: cum meri-

tum sit in potestate libera uoluntatis. 170 L
 Quomodo portio superior fuit in termino: & tamen ea merebatur christus. 170 L
 Ad eliciendum actum meritorium non semper requiritur deliberatio, ut meritum sit actus elicitiuus. 167 G
 Operatio nō supponit esse prius duratione, & tēpore: sed natura. 168 G
 Portionem superiorem esse in termino intelligitur dupliciter. 170 L
 An actus beatitudinis sit immutabilis, & necessarius: & quomodo. 170 L
 Habere beatitudinem ex meritis non semper est gloriosius, quā habere sine meritis. 171 M
 De quadruplici differentia beatorum in comparatione ad præcedentem statum. 171 M
 Quomodo meruit christus in passione, quæ prius meruit in conceptione, & quomodo: & ad sensum idē potest bis mereri. Item q; mereri contingit tripliciter. 172 N
 Quomodo christus secundum portionē superiorem, secundū quā fuit beatus meruit: & ceteri beati mereri non possunt. 173 O

Distinctio. xix. Quæstio unica.

Vtrum christus in sua passione benedicta omnibus propagatis, & propagabilibus ex Adam, meruit sufficienter peccati remissionem, gratiam, regni apertionem, & gloriam. 173
 De duplici merito, merito sufficientiæ, & efficientiæ. 173 A
 Infiniti sunt propagabiles ab Adam. 174 A
 Tripliciter contingit meritum esse infinitum ratione propriæ perfectionis: ratione merentis: & ex uoluntate acceptantis. 173 B
 Omne meritum potest tantum acceptari passiuè: quantum trinitas uult accipere actiuè. 174 B
 Christi meritū non tm̄ acceptatiū est: ut ex habitu: sed etiā ut passiuum. 174 B
 Christus

Christus sufficienter meruit Adē, & toti suę posteritati gratiam, & regni apertionem. 174 C
 Christus sua passione ut præuisa præcedentibus meruit remissionem peccatorum: sed ut exhibita regni gloriam. 175 D
 Meritum Christi: licet simpliciter fuerit infinitum, acceptatum tamen est pro infinitis Adē filij, si essent infiniti. 175 D
 Passio dñi efficaciter finalem gratiā, & gloriā tantū prædestinatis meruit. 175 E
 Quomodo gloria, quæ prædestinatis est debita ex ipsa prædestinatione cadit sub merito posterior. 175 E
 De ordine prædestinationis ad meritum præuisum. 176 E
 Cōtra ordinē actiuū, quē Sco. ponit in deo: q; in deo nō sunt plures actus: sed unus tantum, qui est ipsa essentia diuina. 176 E
 Merito passionis Christi cooperatur ad salutem operatio saluandorum tantquam meritum de congruo, uel de condigno. 177 F
 Passio Christi non est causa totalis meritoria respectu apertionis regni, & collationis glorię. 177 F
 Præmium quandoq; præcedit meritum: non tamē præmiū finale. 178 G
 Primi gratia cadit sub merito: non tamen recipientis gratiam. 178 G
 Vtrum prædestinatio habeat causam meritoriam. 178 G
 Quomodo per passionem suam christus nobis meruit liberationem a pena, culpa, apertate diaboli, & obligatione chirographi: pulchrè explicatur. 178 H
 Chirographum decreti quid est. 178 H
 Debitum hominis peccatoris quid dicitur. 178 H
 Aliquis dicitur redemptor dupliciter. 178 H
 Vtrum solus Christus dicendus sit redemptor humani generis, an tota trinitas. 178 I
 Vtrum solus Christus dicendus sit mediator. Ibi de differentia mediij & mediatoris. 179 K

Distinctio. xx. Quæstio unica.

Vtrum reparatio generis humani necessario facta fuit per passionem hominis Christi. 179
 Sumantur dicta beati Ansel. in lib. cur deus hō: de materia quæstionis. 179 A
 Et quæ rationes Ansel. non demonstrant: ostenditur latē. 180 B. C
 Quod nec reparatio humani generis: nec modus eius fuit simpliciter necessarius. 181 D
 Quod modus reparationis per passionē Christi fuit congruentissimus. 181 D F
 Quomodo nos Christus in sua passione redemit. 182 E

Distinctio. xxj. Quæstio unica.

Vtrum propter solius anime separationem a carne Christus fuit uerè mortuus, manente unione deitatis cum utraq;. 183
 Duplex fuit unio in christo: & similiter duplex uita. 183 A
 Quid est mors hominis: & unde caro dicitur mori. 183 B
 In christi passione anima realiter separata est a carne. 183 C
 Vtrum caro christi fuisset in sepulchro putrefacta, si resurrectio fuisset dilata. 184 E
 Vtrum caro in sepulchro fuerit aliqua forma substantiali informata. 184 E
 Vtrum anima christi post separationem: ante corporis reunionem fuerit impassibilis. 185 F

Distinctio. xxij. Quæstio unica.

Vtrum christus in triduo fuerit uerus homo. 186
 Opiniones recitantur de materia quæstionis. 186 A. B
 Tangitur quidā modus intelligendi quō omnis propositio est uera, in qua idē prædicatur de seipso. 186 B
 Verbum, est, tripliciter capitur in propositionibus quātū ad esse actuale, & habituale seu potēiale respectu utriusq; extremi, uel unius tantum. 187 C
 Quæ propositiones de uerbo esse, sint cōcedendę: & quę negandę. 187 C D

De acceptione, & significatione huius termini homo. 187 E
 Christus in mortis triduo non fuit uerus homo. 188 F
 Persona uerbi in triduo non potuit proprie dici Christus. 188 F
 De illis Christis in triduo fuit in sepulcro. 189 G
 Christus iacuit in sepulcro. 189 G
 Christus descendit in infernum: an sint concedendæ. 189 G
 Quam denominationem sortitum est uerbum ex unione, & carnis, & animæ in triduo. 189 G
 Vtrum concedendum sit, quod ille homo est ubiq; demonstratō christū. 189 H
 Quod Christus alicubi est personaliter: alicubi sacramentaliter: alicubi localiter. 189 H
 Ad quem infernum descenderit christus. Ibi de quadruplici inferno. 190 I
 Cur non statim educti sunt patres de inferno, sed dilati in diē tertium. 190 I

Distinctio. xxij. Questio. j.

Vtrum uirtus sit habitus, potentia passio, uel actus. 196
 Virtus multiplex acceptio. 196 A
 In anima sunt tria: potentia, passio, habitus. 197 B
 De passiois multiplici acceptioe. 197 B
 Passiois distinctio. 197 B.C
 Actus appetitiui sunt passiones: similiter & delectatio, & tristitia. 198 B.C
 Cognitio non est passio. 198 C
 Magis passionati sicut oportet, sunt magis uirtuosi: econuerso magis passio nati sicut non oportet, sunt magis uirtuosi. 199 C
 Quod etiam actus uoluntatis possunt dici passiones large. 199 D
 Item tristitia delectatio. ibidem.
 Distinctur passio secundū alias acceptiones magis strictas. 199 D
 Potentia describitur: & quomodo distinguitur ab habitu. 199 E
 Appetitus, & potentia actiua, & passiuā respectu passionis. 200 E
 Habitus æquiuocatio. 200 F.G
 Habitus describitur: & particulæ singu-

le distinctiois declarantur multum extensæ. 200 F.G
 Habitus est qualitas absoluta. 200 F
 Habitus non est modus rei distinctus a re. Et quod habitus est difficulter mobilis. 200 F
 Species sensibiles præuixæ actibus: similiter uirtutes naturales non sunt habitus. 201 F
 Virtutes naturales de quibus. vj. Ethic. non sunt habitus. 201 F
 Exactibus potentiarum merè naturalium ad unū determinatorum. nō causant habitus: neq; ex noticia intuitiua. 201 F
 Habitus inclinās ad similes, pducit actus similes: quod probatur. 201 G
 Quomodo circulatio in causis essentialibus est possibilis. 201 G
 Quæ requiruntur ad actū uirtuosū. 103 I
 De uirtutis quidditate: & quid est uirtus. 202 H
 Quodq; esse uirtuolum primò cōuenire actui: & per actum habitui. 202 H
 Actus non potest esse uirtuosus sine recta ratione: nec tamē sufficit conformitas actus ad prudentiam actualiter, aut habitualiter: inexistente: nisi recta ratio sit obiectum actus. 203 F
 Actus prudentiæ non est apprehensio distinctaminis: sed assensus distinctaminis rationis rectæ. 208 O
 Duplex est actus uirtuosus. s. intrinsecè, uel essentialiter: & extrinsecè, uel scdm denominationē extrinsecā. 205 K
 Sic de habitibus similiter dicēdū. 209 P
 Solus actus uoluntatis est essentialiter, & primò uirtuosus. 206 L
 Quod recta ratio, & alię circumstantiæ finis, locus, tempus &c. sunt obiecta actus intrinsecè uirtuosi: & quare dicantur circumstantiæ: late explicatur. 206 L.M
 Finis, locus, tempus quorum actuum sunt obiecta: & quorum actum circumstantiæ. 207 M
 Differentia inter obiectum commune: & obiectum principale. 207 M
 Vtrum in uoluntate possit esse actus in differens. 207 N
 Actus indifferens nō potest fieri uirtuo-

sus, nisi per nouū actū uoluntatis intrinsecè uirtuosum. 208 N. O
 Quid superaddat bonitas moralis actui. 209 P
 Et quid est restitudo actus. 221 II
 Habitus aliquis est essentialiter uirtuosus: seu intrinsecè: aliquis continenter sicut dicitur de actibus. 209 P
 Habitus aliter est in potestate uoluntatis, quā actus. 209 P
 Quomodo habitus sit uirtuosus: cum naturaliter inclinatur ad actum: & non uoluntarie. 209 P
 Expositio distinctiois uirtutis acquisitię phil. ij. Ethic. cū declarationibus particularū breuibus iuxta finē. 210 Q
 Habitus intellectiuis non est electiuis. Et quis habitus intellectiuis. 210 Q
 Actus non sunt uirtutes: sed habitus. 210 Q
 Pura speculatio est praxis. 211 Q
 Conclusio responsiua ad quæstionem, quod uirtus non est potētia: nec passio: nec actus: sed habitus. 211 R
 In quibus potentijs ponendus est habitus, declaratur per quinq; propositiones. 212 S. T. V. X
 Duplex est rationale: per essentialitatem, & participationem: & similiter duplex est irrationale, s. irrationale non participās rationē: & irrationale participās rationē: quod uoluntas ē irrationale participās rationem. 213 V
 An illa sit de rigore uera: aliquis actus est necessariò uirtuosus. 211 R
 Respectu omnium, respectu quorum ponitur habitus in sensu: poni potest habitus in uoluntate. 215 X
 Maiore est necessitas ponendi habitū in potentijs apprehensiuis: quā in adhesiuis. 215 X
 Ad quid ponatur habitus: & quatuor conditionibus habitus. 215 AA
 Restitudo actus quid est. 221 II
 An restitudo actus, & deformitas differant a substantia actus. 221 II
 Deformitas seu carentia restitudois an sit carentia restitudois debite inesse alicui, uel uoluntati. 221 II
 Quid est actum elici conformiter ratio

ni recte. 204 I
 Actus uirtuosus, & uirtuosus quod connotant illa noia: & per quo supponitur. 204 IK
 Prudentia actualis ita se habet ad actum uirtuosum, sicut causa efficiens ad effectū suū: & est prior natura actu uirtuoso. 204 I
 Distare, siue regulare actum quid est. & quomodo prudentia regulat. 204 I
 Inclinatio habitus & cuiuslibet formæ nō distat ab habitu, & forma. 216 BB
 Neq; forma, neq; habitus semper inclinatur: & de duplici acceptione inclinationis. 216 BB
 Ibidem quid agat graue sustentatum a trabe. 216 BB
 Quod passiones, & habitus appetitus sensitui inclinatur uoluntatem. 216 BB
 Habitus appetitus sensitui habet aliquē actum in uoluntate, cuius ipse est causa totalis: uel si concausat uoluntas non causat illum liberè: sed necessitate naturali: & ille actus dicitur primus mor: & quo excusatur apctō. 217 CC
 Virtus similiter, & habitus capiuntur dupliciter. 218 EE
 Primus motus in uoluntate quomodo excusatur a peccato. 217 CC
 Vtrum ex uno actu uirtuoso possit generari uirtus, uel generaliter habitus, ubi distinguitur nomen uirtus. Et secundum hoc respondetur ad dubium dupliciter. 218 DD EE
 Capiendo uirtutem strictè, non quilibet pars uirtutis est uirtus. quod, sic accipiendo uirtutem, uirtus non est essentialiter uirtus: quia uirtus super essentialitatem uirtutis connotat intentionem. 219 EE
 De subiecto uirtutis, an in sola uoluntate sit uirtus moralis: an in appetitu sensituo: an in utroq;. 219 FF
 Virtus dupliciter corripitur: positioe peccati: priuatiue per defectum actionis uirtuosæ cōseruatis. 219 GG
 Inquiruntur causa cur habitus in potentia latens non semper inclinatur potentiam ad actum. Et cum plures latent, quare magis unus inclinatur, quā alter. 220 HH

Distinctio. xxiiij. Questio ij.
 Vtrum ad credendum omnia credibilia una fides infusa sit sufficiens, & necessaria. 221
 Multiplex fidei acceptio auctoritatibus scripturę probata: que tandē ad rem nam reducitur. 221 A
 Varie diffinitiones fidei assignantur: & diffinitio apostoli exponit. 222 B C
 Ponitur una diffinitio generalis fidei: & declaratur. 224 D E F
 Firmius adherendum est creditis, quę scitis. 225 F
 Fides formata quid est: habitus fidei formatę, & informis quomodo differunt. 234 S
 An fides, & reuelationi diuinę possit subesse falsum. 223 C
 Certitudo fidei non vincitur certitudine sciētę humanitus acq̄sītę. 224 D
 Et si tollat omnem morum dubitationis: an fallendi possibilitatem. 224 E
 Differentia inter certitudinem, firmitatem, & euidentiā. ibidem.
 Prima duo conueniunt fidei: tertium s. euidētia fidei nō conuenit. 224 D
 Quomodo contingencia creditorum non minuit certitudinem fidei: quę reuelata fallere non possunt. 225 E
 Quomodo spēs, & charitati quandoq; subest falsū. sed nūquā fidei. 225 E
 Firmitas adhesionis est de ratione fidei. 225 F
 Non omnis ueritas pertinet ad fidē: & quę fides innititur reuelationi. 225 F
 Quadruplex differentia fidei acq̄sītę, & infusę: & in quo conueniūt. 226 G H
 Quomodo fides infusa inclinet ad credendum, duplex positio. 226 G H
 Fides infusa nūquam inclinat sine fide acq̄sītę: nō tamē dependet ab acq̄sītę. 226 G H
 Quomodo nō est processus in infinitū in credendo aliquid, quia reuelatum a deo. 227 H
 Alia positio de fide infusa, quę immediate inclinat ad omne credibile. 227 H
 Fides acq̄sītę ad credendum est necessaria. 228 I
 Quā nō pōt probari ratione naturali si-

dem infusam esse necessariā. 228 K
 Sed tantum conuincitur ex scriptura, & persuasione. 228 K L
 Respectu omnium respectu quorū est fides infusa: potest esse acq̄sītę. 229 L
 Diuersorum articulorum diuersę sunt fides acq̄sītę. 230 M
 Vna ē fides infusa omnium credibilium specie in omnibus fidelibus, & una numero in uno subiecto, scilicet homine. 230 M
 Ad quid ponitur fides infusa: & de eius utilitate. 231 N
 Per quid corrumpitur fides infusa, & fides acq̄sītę. 231 O
 Fides infusa, & acq̄sītę differunt specie: ibidem.
 An fides informis sit donum dei: & an sit uirtus. 232 P
 De acceptione uirtutis quadruplici: & quid uirtus communiter. 232 P Q
 Habitus infusus perfectior est acq̄sītę. 231 N
 Hæreticus quis est: & an omnis error repugnat fidei infusę. 231 O
 An actus repugnat habitui: sicut habitus habitui. 232 O
 An duo habitus alterius rationis possunt poni in eadem potentia respectu eiusdem actus. 232 O
 Virtus in genere quid est. 233 P
 Opus bonum quid est. 233 P
 An fides acq̄sītę sit uirtus moralis, uel intellectualis. 233 Q R
 Virtus intellectualis quid est. 233 P
 Virtus moralis quid est: & quomodo uirtus moralis causatur multipliciter. 233 P
 Habitus ille inest potentie, cui actus suus unde cautatur. 233 Q
 De diuisione uirtutis in morale, & intellectualē: & eorū differentia. 234 Q R
 Fides acq̄sītę est uirtus moralis simul, & intellectualis. 234 R
 Fides infusa nec est moralis: nec intellectualis: sed gratuita. 234 R
 Quo charitas est forma uirtutū. 234 S
 Eadem fides minor potest successiue esse formata, & non formata. 234 S
 Et similiter uirtus moralis. ibidem.
 An in demonibus sit fides infusa, aut acq̄sītę. 235 V

Distinctio. xxiiij. Questio unica.
 Vtrum credibilium reuelatorum in eadem anima simul possit esse fides, & scientia. 236
 Scientia multipliciter accipitur: hic autē proprie: & quomodo diffinit. 236 A
 Quomodo scientia subalternata principia sua presupponit ex subalternate. 236 A
 Que sunt obiecta fidei acq̄sītę, & que infusę. 237 B
 Sub fide nō tantū cadunt propositiones necessarię: sed et contingentes & multę demonstrabiles: licet cognita per demonstrationē nō credantur. 237 C
 Aliquorum credibilium potest esse scientia: aliorum nō tam apud beatos, quā apud uiatores. 237 D
 Habitus infusus fidei potest stare cū scientia & uisione respectu eiusdem obiecti, & in eodem subiecto. 238 E
 Simul possunt stare fides infusa, & scientia respectu eiusdem. 238 E
 Non stant simul habitus scientię, & habitus fidei acq̄sītę. 238 F
 Quid acq̄sītę legens bibiam: & secundum literam intelligens. 239 G
 Quid maiores in ecclesia per studium theologicū acquirunt. 240 H
 Apostoli, & prophete quibus primō reuelata est ueritas fidei, quid acq̄sītę fuerunt: an fidem acq̄sītę: an scientiam: an euidentiā certitudinem: & unde fuit illa certitudo causata: & an fuit euidētia maior fidei. 240 I
 Audiens predicationem, & uidentem miracula fieri: an acquirat fidem: an notitiam euidentiā: an fidei intentionem. 241 K
 Fides excludit dubitationem pertinacem. 240 I
 Quid de audiente predicationem, & uidente apparentia miracula utriusq;: tā fidelis quam infidelis apparenter fieri: an necessario assentit articulis fidei, uel non. 241 L
 Deus nulli deest in necessarijs ad salutem. 241 L
 An dictamen rationis presupponat imperium uoluntatis, quo imperat rationi ut distet. 241 L

Vtrum deus possit causare euidentiā notitiam de credibilibus in anima uiatoris. 242 M
 Quid intelligat particulū fidei. 242 N
 An ratio presupponat actū uoluntatis, ut credat articulos fidei. 242 L
 Distinctio xxv. Questio unica.
 Vtrum oēs fidei articulos in apostolorū symbolo distinctos sufficere, & specificē utriusq; testamenti fideles credere teneantur explicitę. 243
 Credere in deum quid est. 243 A
 Apostoli ediderunt symbolum fidei: & unde dicitur symbolum. 244 A
 Articuli symboli dupliciter distinguuntur: scilicet uel secundū creditam, uel secundum auctores. 244 A
 Secundum creditam, secundum naturā diuinā. ibidem.
 Secundum naturam assumptam. 244 B
 De ordine eorundem articulorum secundum utramq; naturam. 244 B
 Quem articulum singulis apostolorum apposuit. 245 C
 De duobus symbolis additis Niceno, & Athanasij. 245 D
 Distinctio inter fidem explicitam, & implicitam. 246 E
 De utilitate implicitę fidei ac credēdi, quod ecclesia credit. 246 F
 Distinctio fidelium, quorū quidam sunt maiores ecclesie: quidam autē minores. 247 G
 De distinctione articulorum fidei secundum doctores. 245 C
 Symbola alia a symbolo apostolorum ad quid: & contra quos edicta sunt: & cur aliqua silenter: aliqua sonora uoce dicuntur. 245 D
 Pro quolibet statu ecclesie post lapsum, fides infusa fuit necessaria omnibus: similiter & eius actus ratione ueritatis. 247 H
 Eadem fides infusa fuit in nobis, & patribus: non autem eadem acq̄sītę: nec eadem fidei actus. 248 I
 Articulus fidei dupliciter accipitur uel pro ueritate creditam, uel materia significata. primo modo non est idem articulus, christus passus est: & christus est passus: secundo modo est Gab. Biel. †† 3

unus. 249 K
 Fides mediatoris explicita pro omnité
 pore fuit necesse fira faltem in gene-
 rali: & q̄ philolophi excusati non
 sint. 249 L
 Quid de nato in fylua, qui doctorem fi-
 dei non habuit: an excusetur de igno-
 rantia fidei. 249 L
 Sicut prudentia actualis in moralibus:
 ita fides actualis in meritorijs neces-
 saria est. 247 H
 Credere ecclesiā catholicam quid est:
 & q̄ ille articulus omnes alios in se
 continet. 252 P
 Ad quæ explicitē credenda tenentur si-
 deles tempore legis gratiæ. 251 O
 An simplices tenentur credere explici-
 tē articulū incarnationis trinitatis p-
 sonarum: & alios articulos, de quibus
 per annum ecclesia festiuat. 251 O
 Omnia membra ecclesię tenentur cre-
 dere eadem implicitē: non explici-
 tē. 250 M
 Ad quædam particulariter credenda te-
 nentur maiores: ad quæ non tenen-
 tur minores. 250 M
 Quæ tenentur credere simplices expli-
 citē, & quæ non. 250 N. O
 Omnes simplices tenentur omnes par-
 ticulares errores cauere: ne pertina-
 citer adhæreant. 252 P
 Articuli fidei sunt sufficienter in symbo-
 lo collecti: & specie distincti. 252 P
 Vtrū simplex teneatur credere suo præla-
 to fidem implicitam particulariter
 explicanti in omnibus, quę prædi-
 cat. 253 Q
 Vtrum temporis successu creuerint ar-
 ticuli fidei. 253 R
 Et q̄ articulum fidei crescere intelligi-
 tur multipliciter. ibidem.
 Vtrū summus pontifex, aut ecclesia pos-
 sit nouum articulum, aut nouum sym-
 * bolum edere. 253 S
 Vtrum ratio naturalis inducta ad ostē-
 dēdū hdei ueritatē diminuat fidei me-
 ritum: & q̄ ratio humana ad ea, quę
 sunt hdei potest se habere duplici-
 ter. 254 T

Distinctio. xxvj. Questio unica.
 Vtrum spes sit uirtus theologica a fide,
 & charitate realiter distincta. 255
 Diuersęceptiones facti. 255 A
 Duplex opinio ponentium spem non ef-
 se habitum a fide, & charitate eorū
 etim, & diuisim distinctam cum eorū
 impugnatione. 255 B. C
 Deus nō est tantum bonū in finitū in se:
 sed etiam in nobis 256 C
 Duplex amor potest deus ordinatē di-
 ligi. scilicet amore amicitię, & amo-
 re concupiscentiæ. 256 C
 Et quis sit actus spei. ibidem.
 Distinctio spei, cum particularum decla-
 rationibus. 257 D
 Spes etiam est respectu beatitudinis for-
 malis, & aliorum a deo: & in genere
 respectu quorum est. 257 D
 De uirtute theologica quid sit secundū
 duplicem eiusceptionem. 258 F
 Et quot requiruntur ad hoc condicio-
 nes, ut aliqua uirtus dicatur theo-
 logica. ibidem.
 Spes in fusa, & acquisita, & quę illarum
 sufficit ad inclinandum. 257 D
 Spes actus quis est. 257 C
 Spei obiectum primarium, & principale
 quod est. 257 D
 Item spei obiectum adæquatum deside-
 riū efficaciter duo includit. 257 D
 Desperans, & præsumens: an uelint effi-
 caciter beatitudinem, uel quō. 257 D
 Licet deus daturus sit seipsum propter
 merita: ob hoc tamē non minus libe-
 raliter. 257 D
 Deus quomodo est principaliter ado-
 randus. 260 H
 Vt quid est. 260 H
 Beatitudo duplex, formalis, & obie-
 ctiva. 257 D
 Spes est uirtus theologica tam in fusa,
 quā acquisita: licet diuersimodē. 259 G
 Spes realiter distinguitur a fide, & a cha-
 ritate coniunctim, & diuisim: simi-
 liter & actus spei ab actu fidei, & cha-
 ritaris. 259 G. H
 Licet actus spei sit amor cōcupiscentię:
 nō tñ est usus dei, nec fructio. 260 H
 De diuisione appetitūs in cōcupiscibile

& irascibilem, & eorum distinctione
 penes actus, & obiecta. 260 I
 Et q̄ non distinguuntur penes delecta-
 bile, & arduum. 261 K
 Et q̄ illi appetitus ita distinguuntur in
 uoluntate, sicut in appetitu sensi-
 tiuo. 261 K
 Bonum arduum quid est. 261 K
 Quod quatuor passionibus gaudium, do-
 lor, spes, timor inueniuntur tam in
 concupiscibili, quā in irascibi-
 li. 261 L
 Et q̄ passionibus in concupiscibili diffe-
 runt specie ab eis, quę sunt in irasci-
 bili. ibidem.
 Et q̄ utraq; uis non nominatur a pas-
 sione adæquata: sed a principali. ibid.
 Spes in irascibili minuit timorem, & do-
 lorem in concupiscibili: dolor autem
 in irascibili auget dolorem concu-
 piscibilis. 262 L
 Alia est spes concupiscibilis, & alia ir-
 ascibilis. 262 L
 Spes largē accepta aliqua est in concu-
 piscibili: aliqua in irascibili. 263 M
 Spes theologica est in concupiscibili, &
 non irascibili. 263 M
 De ordine spei ad alias uirtutes theo-
 gicas, earumq; inter se. 263 N
 Cur ponuntur due uirtutes theologice
 in uoluntate: & una tantum in in-
 tellectu. 264 O
 Virtutes theologice non correspondēt
 partibus imaginis. 264 O
 Vtrum sit tantum una spes respectu om-
 nium sperandorum. 264 P
 Virtutes theologice consistunt in me-
 dio: sed aliter, quā morales. 265 Q
 Quomodo actus spei possit esse merito-
 rius. 265 R
 Quā sine charitate nullus actus est meri-
 torius. 265 R
 Aliter formatur charitate uirtus: aliter
 eius actus: & quomodo actus dicitur
 formari charitate. 265 R
 Obiectum adæquatum quid est. 266 S
 De obiecto adæquato spei: & quomodo
 differunt obiectum adæquatum, &
 obiectum principale: q̄q; obiectum
 adæquatum non est res extra: sed

signum intra. 266 S
 Distinctio xxvj. Questio unica.
 Vtrum charitas sit habitus inclinans
 uoluntatem hominis ad obseruan-
 tiam perfectam præcepti charita-
 tis. 266
 Secundum triplicem appetitum, distin-
 guitur triplex amor. naturalis, sensu-
 tiuus, & intellectiuus: & de distinctio-
 ne illorum appetituum. 267 A
 Quid sit amor rationalis, uel intellecti-
 uus: quia quoddam uelle. 267 B
 De actibus uoluntatis, q̄ sunt tantum
 duo in genere. 267 B
 Non est ponendus actus medius inter
 nolle, & uelle. 267 B
 Amor passio est principium aliarum pas-
 sionum, & causa earum. 268 B
 Amor arbitrarius diuiditur in amorem
 affectiuum, & effectiuum. ibidem.
 Item in amorem amicitię, & concupi-
 scentię. Item in amorem complacē-
 tię, & desiderij cum membrorum de-
 clarationibus. 268 C
 Quā in amore concupiscentię quādoq;
 sunt duo actus: quandoq; unus tan-
 tum. 269 D
 Et de duplici ordine illorum actuum tē-
 poris, & nature. ibidem.
 Et q̄ quilibet horū actuum potest esse ordi-
 natus, uel inordinatus. 270 E
 Quomodo differunt amor, dilectio, cha-
 ritas, amicitia. 270 F
 Quid sit amare deū: & q̄ nullus pecca-
 tor post mortali diligit deū. 271 G
 De præcepto charitatis, & eius claufulis
 quomodo intelligendum sit: & ubi
 habetur in scripturis. 272 H
 Diligere deū sup omnia quadrupliciter
 potest intelligi scđm Cameracen. 272 I
 Aliter hoc dicitur secundum Sco. extē-
 siuē: & in ten siuē: & quid est amor te-
 nerior, seu feruentior: & est amor fir-
 mior. ibidem.
 Quā perfecti obseruationis præcepti pri-
 mi, tres sunt gradus. 273 K
 Appetitus naturalis quid est. 266 A
 Amor naturalis quid est. 267 A

Appetitus naturalis, siue sensitivus quid est. 267 B
 Quid venit nomine amoris, uel amare. 267 B
 Amare quid est. 268 B
 Amorefficax, & uerus quis est. 268 C
 Amor affectivus, & amor effectivus quid est. 268 C
 Quomodo amor effectivus: qui est effectus amoris: dicitur amor. 269 C
 Item de amore effectiuo respectu dei. 274 L. M.
 Amor amicitie, & amor concupiscentie quid est. 269 D
 Perfecta observatio precepti charitatis dupliciter intelligitur. 273 K
 Idem est totum & perfectum: & quid dicitur perfectum: & quid est perfectio nature, & gratia: & quid est illo modo deum diligere ex toto corde. 273 K
 Quid est diligere deum ex toto corde. 272 H K
 Amor complacentie, & desiderij quid est. 270 E
 In totalitate & perfectione dilectionis dei super omnia, tresponuntur gradus. 274 K
 Omnis habens gratiam gratum facientem, diligit deum ex toto corde, tota anima &c. 274 K
 Quod respectu cuiuslibet actus diligendi deum potest poni habitus. 274 L
 Ad diversos actus amoris effectiuum diuersi inclinatur habitus specie. 274 L
 Ad amorem concupiscentie inclinatur spes: ad amorem amicitie charitas. 275 M
 Preceptum de diligendo deum super omnia, intelligitur secundum omnes species dilectionis, tam intensiue, quam extensiue. 276 N
 Et hoc late probatur de amore amicitie, concupiscentie, complacentie, desiderij, affectiuo: effectiuo intensiue, & extensiue per totum. ibidem
 De sentimeto deuotionis. Item de amore firmo, & tenaci siue tenero. 278 O. I
 Licite potest diligere creatura actu intentione gradualiter, quam deus. 278 O
 Vtrum preceptum charitatis adimpleri possit in hac uita. 279 P

Cur non est datum preceptum de uisione dei, sicut de charitate. 278 P
 Homo ex suis naturalibus potest deum super omnia diligere. 279 Q. R
 Amor amicitie dei super omnia non potest stare in uiatore sine charitate, & gratia: licet precedat non tempore: sed natura & gratiam, & charitatem. 279 Q. R
 An ad actum esse meritorium sufficit existentia gratie. 281 R
 Nulla dilectio creature citra deum quam tuncque, in ea delectetur homo: contrariatur, aut tollit dilectionem dei super omnia. 281 R
 Stante lege, non potest homo per pura naturalia implere preceptum de dilectione dei super omnia: quia non potest diligere meritorie sine gratia. 281 R
 An deus possit alicui precepere: quod pro certo tempore non diligat eum. 283 V
 Nullus homo potest bene agere gratum: sed bene moraliter sine gratia, stante lege. 281 R
 Cum actus amoris amicitie sit semper rectus: ad quid ergo ponitur habitus charitatis. 283 V
 Verum deus secundum rationem absolutam uel attributalem puta ut creator seu redemptor sit obiectum actus charitatis. 282 S. T
 Actus amoris amicitie dei semper est rectus: nec ideo superfluit habitus charitatis. 284 V
 Et quod non potest esse distortus. ibidem.
 Ratio formalis obiecti sumitur dupliciter. 283 S
 Et que est ratio formalis obiecti amoris amicitie concupiscentie coniunctum uel diuisum. ibidem.
 Distinctio. xxviii. Questio unica.
 Vtrum quatuor rerum genera sint eodem charitatis habitu diligenda. 285
 Non omnne diligibile est diligibile ex charitate. 285 A
 Et quod diligibile est ex charitate diligendum. ibidem.
 Quid sit obiectum ad quod actus charitatis diffinitiuus. 285 A

Cum declaratione clausularum. ibidem.
 Proprius actus charitatis est amor amicitie mediatus, uel immediatus. 285 B
 Creatura dupliciter participat beatitudinem. 285 A
 Amor dei est. mediatus, & immediatus quis 286 B
 Diligere proximum charitatiue quid est. 286 D. H
 Habitus charitatis acquisitus quomodo plurificatur specie secundum diuersitatem actuum specie distinctorum. 286 C
 Habitus charitatis infusus: & acquisitus quomodo inclinatur mediate, uel immediate. 286 C
 De habita charitatis infuso, quomodo se habeat respectu actus charitatis electi: & quomodo actus diligendi creaturam propter deum est actus charitatis. 286 C
 Quid intelligatur nomine proximi. 286 D. G
 Tantum sunt quatuor diligibilium genera charitate diligentia. 286 E
 Una est charitas infusa specie in omnibus ex charitate diligentibus, & una numero in uno subiecto. 287 F
 Charitas acquisita multipliciter causatur secundum multitudinem actuum charitatis specie distinctorum. 287 F
 Vtrum angeli, & beati sint proximi nostri. 287 G
 Idem de animabus. ibidem.
 Vtrum demones, & damnati sunt ex charitate diligendi. 288 H
 Dupliciter aliquid charitate diligitur. 288 H
 Quomodo seipsum homo diligit ex charitate. 289 I
 Charitas sumitur dupliciter. 289 I
 Quomodo uirtutes, ipsa beatitudo, & omnis natura potest diligi ex charitate. 288 H
 Distinctio. xxix. Questio unica.
 Vtrum ordinis observatio circa diligibilia dilectione gratuita sit ad salutem consequendam necessaria. 289

Ordo charitatis non est ordo temporis: sed perfectionis, quare attenditur dupliciter: uel quantum ad affectum: uel quantum ad effectum. 289 A
 Tangitur ordo diligibilium secundum beatum Ambrosium. 289 A
 Dilectio gratuita non semper concordat dilectioni naturali: quare quandoque; concurret cum gratia uia consona: quandoque; uia opposita: quandoque; uia diuersa. 289 B
 Inclinatio naturalis non est semper recta: sed inclinatio secundum legem nature semper est recta. 290 B
 Ordo debitus charitatis est de necessitate salutis. 290 C
 Deus pre omnibus primo est affectiuus, & effectiuus diligendus. 290 C
 Omnia ex charitate diligenda citra deum sunt eque diligenda quantum ad obiecta principalia dilecto uolenda, quare sunt deus, beatitudo, gratia. 290 D
 Quilibet plus debet diligere se charitatiue, affectiuus & effectiuus quam proximum. 291 E
 Quomodo uerum est, quod charitas non querit que sua sunt. 291 E
 De ordine dilectionis beatorum in patria: an semper quilibet plus diligat se quam alium qui est plus beatus, & plus deo iunctus, an plus coniunctum, quam extraneum: an plus meliorem &c. explicatur per quatuor propositiones. 293 I
 Tractatur opinio Sco. de actu diligendi recto, & reflexo, quando uera, & quando falsa. 291 E
 In dilectione gratuita parentes proponendi sunt filijs: & propinqui remotis. 292 F
 Quod multe sunt rationes diligibilitatis: & secundum hoc diligibilia habent se ut excedentia, & excessa. 292 G
 Item enumerantur ibi rationes diligibilitatis. ibidem.
 Magis diligendi sunt extranei boni, quam propinqui maligni: secus dilectione naturali. 292 G. H
 Magis diligendus est proximus, quam proprium corpus. 293 H

Qualis sit ordo charitatis in patria. 293 I
 De gradibus incipientium, proficientium, & perfectorum, quomodo, & secundum quid distinguuntur 294 K
 Distinctio. xxx. questio unica.
 Vtrum dilectio gratuita, quæ de necessitate præcepti impenditur inimico, sit magis meritoria, quàm ea, quæ redditur amico. 295
 Inimicus sub ratione inimici non est diligendus: & de intellectu questionis. 295 A
 Præcepta affirmatiua magis obligant, ne contraria frant: quàm ad opus præceptum. 296 B
 Quæ bona uolenda sunt inimico. 296 B
 Ratio meriti dependet ex libere arbitrio, & gratia: & quomodo se habent ad meritum actus intensiori ex minori gratia elicitus: & e converso: plura ibi habentur de actu meritorio. 296 C
 Dilectio inimici quantum ad bona spiritualia: & indifferentia quæque est de necessitate: quædoque non. 297 D
 Vtrum quis possit inimico mortem uelle simpliciter, uel ex conditione. 297 E
 Quid de iudice, qui criminosum condemnat ad ultimum supplicium: quam intentionem debet habere. 298 E
 Item de tyranno an possit mors eius optari ibidem.
 Diligere inimicum quantum ad bona spiritualia actu positio non est simpliciter necessarium. 298 F
 Ratio meriti, & quantitas meriti ex quibus dependent: an ex conatu maiori, uel gratia intensiori. 296 C
 Perfectio actus meritorij an principaliter dependet a gratia, uel conatu uoluntatis tanto, uel tanto. 299 G
 In casu extremæ necessitatis tenetur quilibet inimico impedere bona spiritualia, & temporalia, pulchre extenditur hoc dictum. 299 F
 Aliqua dilectio amicorum est magis meritoria dilectione inimicorum: aliqua minus meritoria: aliqua æque meritoria. 299 G
 Dilectio dei magis meritoria est dilectio

ne proximi. quæque actiua uita non est fructuosior uita contemplatiua. 300 H
 Vtrum oportet dimittere signa rancoris. 300 I
 Distinctio. xxxj. questio unica.
 Vtrum in patria sine imperfectione manent uirtutes theologice. 300
 Actus respectu obiecti præsentis, & absentis differunt specie. 300 A
 Imperfectio non apparentiæ, est de essentia actus fidei. B. Sic de spe. 301
 An actus fidei, & spei possint essentialiter perfici. 301 B
 An nihil possit stare cum fidei actu respectu eiusdem obiecti. 301 B
 Actus fidei, & uisionis: similiter actus spei, & retentionis eiusdem obiecti sunt oppositi: nec simul stare possunt. 301 A: B
 Quomodo fides: & spes sint ex parte: & non charitas. 301 C: D
 Charitas uix specie differt a charitate patriæ: similiter & actus dilectionis uix, & actus dilectionis patriæ, differunt specie. 302 D
 Secus de charitate infusa. ibidem.
 Fides, & spes tam acquisita, quàm infusa non manent in patria. 302 E
 Eadem est charitas uix, & patriæ infusa. 302 E
 Probabile est charitatem acquisitam uix non manere in patria. 303 F
 Fidei, & spei euacuatis in patria non succedunt alij habitus inclinantes ad uisionem, & retentionem. 303 G
 Fruitio uix non est eiusdem rationis cum fruitione patriæ. 303 H
 Vtrum sciencia euacuetur in patria. 305 I
 Distinctio. xxxij. questio unica.
 Vtrum deus ab æterno diligit ex charitate equaliter omnia creata, simul, & creabilia. Repetitur breuiter quid sit diligere, & quid dilectio. 305 A
 Duplex est charitas: creata, & increata: & quæ deus essentialiter, & alia formaliter diligit: quæque dupliciter contingit ex charitate diligere. 305 A
 Voluntas esticax, & simplicis compla-

centiæ quid est. 312 F
 Quæ contraria inferunt contradictionem non realia: sed logica. 308 F
 Quomodo potest aliquis diligere irrationalia ex charitate. 307 D
 Diligere equaliter contingit multipliciter: aut referendo ad actum dilectionis: uel ad bona uolita: uel ad ordinem uolendi. 306 B
 Deus rationaliter, & ordinatè diligit. 306 B
 Quomodo intelligitur dictum Scoti, quod omnis rationaliter uolens primo uult finem: deinde alia: sic & deus &c. 306 B
 Deus ab æterno diligit se, & omnia possible aliqua quando existentia: non tamen possible nunquam existentia ex charitate. 308 E
 Charitas, qua deus formaliter diligit, est diuina essentia. 307 D: E
 Quomodo ex charitate alter diligit rationalia, & irrationalia: & quomodo equaliter diligit omnia: & quomodo inæqualiter, & ordine quodam: late explicatur pluribus conclusionibus. 307 D: E
 Quomodo deus diligit contraria: & quomodo possible nunquam existentia. 308 F
 Actus diligendi, quo deus diligit se, & alia non est proprius personæ: sed appropriatus spiritui sancto. 308 G
 Vtrum christus plus dilexerit Petrum, quàm Ioannem: uel e converso. 308 H
 Similiter utrum magis hominem, quàm angelum: prædestinatum, quàm præscitum: genus humanum, quàm christum. ibidem.
 Distinctio. xxxij. questio unica.
 Vtrum præter uirtutes theologicas sint ponende in parte rationali, aut sensitiua subiectæ uirtutes cardinales, aut morales. 309
 Cur quædam uirtutes dicantur cardinales, & principales. 309 A
 Unde distinguitur habitus, & actus. 309 B
 Potentia anime quid est. 310 B
 Obiectum quid est. 310 B
 De diuisione obiectorum secundum quæ

sumitur distinctio actuum, & uirtutum. 310 B
 De duplici actu uirtuoso extrinsecè, & intrinsecè: similiter, & de habitu. 310 C
 Præter uirtutes theologicas ponendæ sunt morales: quæ dicuntur cardinales. 310 D
 Multiplex distinctio uirtutum cardinalium: penes potentias: penes actus: penes obiecta: penes uirtutes contrarias. 310 E
 Quatuor sunt uirtutes cardinales secundum communem, & consuetam diuisionem. 311 E
 Totum est triplex: similiter, & pars. 311 E
 Quomodo in uirtutibus possunt assignari partes triplices: integrales: subiectiuæ, & potentiales, cum declaratione singulorum membrorum. 311 E
 Quatuor sunt uirtutes cardinales omnes alias tanquam partes integrales, subiectiuas: aut potentiales comprehendentes. 311 E
 De differentia inter partes integrales, subiectiuas, & potentiales, & illud ostenditur de huiusmodi partibus de prudentia exemplariter. 311 E
 Virtutes cardinales intrinsecè sunt tantum in parte rationali: sed denominatione extrinsecè sunt in parte sensitiua, & executiua. 312 F
 Quæ uirtutum cardinalium sit principalior: ubi de duplici principalitate, & prioritare naturæ, uel perfectionis. 312 G
 Præter uirtutes cardinales acquisite ponendæ sunt infusæ propter sanctorum auctoritates. 313 H
 Quomodo morales uirtutes manent in patria secundum habitus, non secundum eosdem actus, quos habuere in uia. 313 I
 Distinctio. xxxiiij. questio unica.
 Vtrum necessarium exponere dona, fructus, & beatitudines a uirtutibus theologis, & moralibus realiter differentes. 314
 Quid intelligatur per dona, fructus, & beatitudines. 314 A

De generali habitu distinctione: & præsertim habituum uoluntatis usq; ad uirtutes theologicas, & cardinales. 314 B
 Tres uirtutes morales acq̄sque, iustitia, temperantia, fortitudo sunt genera subalterna. 315 C
 Primò concupiscibilia sunt honor: & delectatio: utile non est primò concupiscibile. 315 C
 Temperantia, quæ est circa concupiscibilia per appetitum scilicet circa honores, & uoluptates, habet duas species humilitatem, & temperantiam: quæ subdividitur. 315 C
 Fortitudo in genere duas habet species patientiam, & fortitudinem. 315 C
 Iustitiæ species quæ sint. 315 C
 De distinctione beatitudinum. 316 D
 Et quare dicuntur beatitudines. ibid.
 De distinctione donorum, & quæ neque beatitudines: nec dona distinguuntur a uirtutibus. 317 E
 De fructibus quos annumerat apostolus quid sint: & eorū distinctione. 317 F
 Duplicatione aliqua dicuntur dona spiritus sancti. 318 G
 Viator sufficienter perficitur quantum ad actus ad salutem necessarios per se premittuntur: quatuor scilicet cardinales, & tres theologicas. 318 H
 Beatitudines, dona, & fructus sunt realiter uirtutes de numero septem uirtutum. Quodq; perfectio eorum non mutat speciem. 319 I.K
 Nomina uirtutum, donorum, beatitudinum, & fructuum, differunt ratione: licet res significatæ sint eadem. 320 L
 Et quid dicunt illa nomina uirtus, donum, beatitudo. 320 L
 De triplici donorum ordine apud Esaiam, & Mattheum. 320 M
 Dona utrum manent in patria. 221 N
 Et quomodo, ac ad quid manent in patria. ibidem.
 Distinctio. xxxv. Questio unica.
 Vtrum sicut timor, & charitas in eodē subiecto repugnant: ita sapientia, intellectus, scientia, & consilium inter se

realiter differant. 322
 Timor accipitur tripliciter: pro passione, pro actu, & pro habitu. 322 A
 De quintuplici timore, & eorum distinctionibus, naturali, mundano, seruilis, initiali, & casto seu filiali: & latè tractatur eorū dē distinctiones. 322 B
 De differentia timorum. 324 C
 Timor mercenarius quis est: sub quo comprehenditur. 324 D
 Amisio beatitudinis potest dupliciter timeri. 324 D
 Quis amor sui est radix ciuitatis terrenæ reproborum. 324 E
 Vtrum usus timoris seruilis sit beatus: an malus. 327 K
 Habitus timoris seruilis an sit bonus, an malus. 328 L
 Timor naturalis nec repugnat charitati; nec coexistit eam. 325 E
 Timor mundanus est contrarius charitati. 325 E
 Timor seruilis uno modo charitati repugnat. 325 F
 Timor seruilis stat cū charitate quantum ad actum in uia: non in patria. 325 F
 Timor castus non separatur a charitate: nec in uia: nec in patria quoad actum, & habitum: non tamen quantum ad omnem eius actum. Et quod timor naturalis: nec seruilis: nec initialis manet in patria. 325 G
 De distinctione sapientiæ, intellectus, scientiæ, & consilij, quantum ad nomina, & quantum ad res. 326 H.I
 An timor seruilis sit donum spiritus sancti: & quæ aliqua sunt dona spiritus sancti, cum quibus non est spiritus sanctus. 327 K
 Habitus timoris, seruilis, & initialis non sunt idem. 328 L
 Quis, & quomodo timor deest: et crescente charitate: & quomodo sit illa remissio timoris, cum ei charitas non contrarietur. 329 M
 In qua potentia sit timor: an in concupiscibili, uel in irascibili. 329 N
 Distinctio. xxxvj. Questio unica.
 Vtrum omnes uirtutes in genere sint adinuicem connexæ. 330 A
 De

De quinque gradibus uirtutis moralis: qui latè explicantur. 330 A
 Duplex est actus imperatiuus: formaliter, & æquiualeter. 321 B
 Et quid est sic imperare. ibidem.
 Actus dicitur bonus uel malus ex genere: ex circumstantia: ex principio meritorio: declaratur exemplis multis. 332 C
 Habituum inclinatum uel ad actum: aliqui sunt in parte sensitua: quidam in uoluntate. 333 D
 De quadruplici acceptione prudentiæ, & eius distinctione a philosophia moralis latè explicatur. 333 E
 Virtutum connexio potest intelligi uel formaliter, uel principiatuè, uel inclinatuè. 334 F
 Virtutes morales inter se non sunt formaliter connexæ. 335 B
 Virtutes morales uerè connexæ sunt principiatuè. 336 H
 Virtus heroica quid est: seu actus heroicus. 330 A
 Quid est uoluntatem imperare membris, seu potentis inferioribus hoc, uel illud faciendum. 331 B
 Virtutes morales uerè, seu perfectè connexæ sunt inclinatuè. 336 I
 Virtutes primi, & secundi gradus non sunt uerè uirtutes: sed analogicè. 337 L
 Tripliciter contingit exercere actum bonum exteriorem: aut propter deum: aut quia sic dictatus a ratione recta: aut propter alium finem. 337 K
 Habens unam uirtutem ueram, secundum præparationem cordis habet omnes: sicut habens unum uirtutem, habet omnia secundum cordis præparationem. 338 L
 Primus, & secundus gradus uirtutis secundum compacturam uirtutum, & actum uirtuosum. 339 M
 Tertius, & quartus gradus uirtutis non stant cum uicio. 339 M
 Virtus quartus gradus repugnat omni uicio, & culpabili errori. 339 M
 Omnis actus uerè uirtuosus connectitur prudentiæ actuali: sic habitus uirtutis habitus prudentiæ connectitur non actus: sed non econuerso:

quia prudentia esse potest sine uirtute morali. 340 N.O
 Est aliqua prudentia, quæ esse non potest in ratione: nisi uirtus moralis fuerit in uoluntate in presenti, uel in preterito. 340 O
 Virtutes theologice non sunt sibi inuicem formaliter connexæ. 341 P
 Sine charitate, potest haberi uera uirtus: sed non perfecta. 342 Q
 Virtus moralis uirtus alteri repugnat cōsimilè in potentia sensitua: nec econuerso: licet habitus alterius potentia uoluntate, ut sit uirtus, requirit uirtutem in uoluntate. 343 R
 Nulla moralis uirtus alteri repugnat: nec uirginitas castitati. 343 S
 Vitia sunt sibi cōtraria: & tamen habes unum, habet omnia et cōtraria secundum præparationem cordis. 344 T
 Habens unam uirtutem, habet etiam actus quosdam uirtutum: scilicet qui possunt bene fieri secundum præparationem cordis: non tamen omnes. 344 T
 Quibus repugnat uirtus tam habitibus, quam actibus. 345 V
 An fides, & spes sint uerè uirtutes. 342 P
 Et an sint perfectæ uirtutes ibidem.
 Sine charitate haberi potest uera uirtus: sed non perfecta: immo etiam heroica. 342 Q
 Theologice uirtutes moralibus: & econuerso non sunt formaliter connexæ. 342 Q
 Vtrum aliquæ uirtutes sunt sibi contrariæ. 343 S
 Actus uirginitatis, & coniugalis castitatis quis est. 343 S
 Contrariorum contrariæ sunt dispositiones, quomodo intelligitur. 344 T
 Ad uirginitatis uirtutem quid requiritur. 344 S
 Exponunt auctoritates sonantes, quæ prædicta non sunt sine uirtute morali. 346 X
 Quomodo malitia excipiat intellectum potius, & priuatiuè. 346 X
 Quo omnis malus ignorans. 346 X
 De qualitate uirtutum in eodem subiecto existentium. 347 Y

Distinctio. xxxvij. Questio unica.

Vtrum ad p̄cepta decalogi legis naturæ indispensabilia, referentur omnia alia legis mandata. 349 A

Quid lex obligatoria. 349 B

Triplex est lex naturalis: diuina politiuæ & descriptio legis diuinæ. 349 B. C

Qualis notificatio requiritur ad legis obligationem. 349 B

An cum ignorantia inuincibile stet legis transgressio. 349 B

De quatuor gradibus diuinæ legis. 350 B

Quando præsumitur aliquis non ignorans, uel non ignorasse. 349 B

Cur aliqua lex præcisè dicitur diuina, uel de iure diuino. 350 C

Lex naturalis obligatoria quid est. 350 D

Differentia iuris naturalis a iure diuino. 350 D

Lex humana quid est. 351 E

An distinctio legis triplicis sit data per opposita. 351 E

De lege naturali, & humana 351 D. E

Dupliciter aliquid dicitur de lege naturaliter notum. 351 F

Quid dispensare in lege. 351 G

De triplici legis ueteris testamenti moralis, iudiciali, ceremoniali. 351 H

De numero, ordine, ac distinctione præceptorum decalogi. 351 I. K

Non omnia præcepta decalogi sunt de lege naturæ strictè. 354 L

Duo p̄cepta negatiua primæ tabulæ sūt de lege naturæ strictè. 354 C

Omnia p̄cepta secundæ tabulæ sunt de lege naturæ largæ, & nõ strictè. 354 M

Præcepta legis naturæ strictè non sunt dispensabilia quantum ad principia, & conclusiones propinquas: secus quoad remotas. 354 M

Præcepta secundæ tabulæ quomodo sūt dispensabilia. 355 N

Ibide Abraham quantum ad homicidium: & Osee quantum ad fornicationem & Samione. ibidem.

Quo p̄cepta decalogi sint seruanda

ad mentem præcipiētis. Et q̄ duplex est intentio præcipientis. 356 P

Tripliciter quis potest se habere ad præceptorum obseruantiam. 356 P

Quomodo cetera p̄cepta ad decalogum reducuntur: uel ut principia: uel ut conclusiones: uel ut rationi consona. 355 O

Vtrum p̄cepta decalogi obligent, ut obseruentur in charitate. 356 P

An p̄cepta secundæ tabulæ sint de lege naturæ strictè quantum ad id, q̄ præcipiunt. 357 Q

An decalogus pro omni statu hoïem ad sui obseruantiam obligauit. 357 R

An dñs disp̄sauit cū filijs Israel super p̄cepto. Nõ furtum facies. 357 S

Distinctio. xxxvij. questio unica.

Vtrum mendaciū in uiris perfectis culpa sit mortalis. 358

De duplici sermonis ueritate: differentia inter mendacium, & mentiri. 358 A

Veritas sermonis, & ueritas rei est duplex: & q̄ duplex est ueritas sermonis. 358 A

Stat aliquē uerum dicendo mentiri, & dicendo falsum nõ mentiri. 358 A

Non omnis mentiens dicit mendaciū. 358 A

De diffinitione mendacij, & mentiri. 358 B. A

Non omnis qui mentitur, dicit mendaciū: sed e conuerso. 358 A

De triplici mendacio, pernicioso, officioso, iocoso. 359 C

Mendacium, mentiri, decipere dupliciter accipiuntur: uel ut includit iniuriam, uel ut non includit. 359 D

Impugnantur causæ multorum, propter quas omne mendacium est peccatum secundum eos. 360 E

Quia nullum mendacium primo modo potest esse sine peccato: sed bene secundo modo de potentia dei absoluta: nõ aut ordinata. 361 F. G

Mendacium perniciosum est mortale: cetera uenialia ex natura actus, tam perfectis, quã imperfectis. 362 H. I

Posunt tamen esse mortalia ex circumstantia aliqua. ibidem. I

An ex circumstantia personæ specialiter non obligante, peccatum mortale transferatur in ueniale: aut e contrario. 362 I. K

Mendacium iocosum in doctrina, uel iudicio est quandoq; peccatum mortale: & quandoq; non. 364 K

In scriptura sacra nullum mendacium continetur assertiuè dictum in sensu, in quo spiritus sanctus eam reuelauit. 364 L

Scandalum pusillorum, non Phariseorum quomodo est uitandum. 363 I

Quomodo a mendacio excusetur patres ueteris testamenti: Abraham, Isaac, Iacob, Ioseph, obtriticus, Iosue, Raab, Dauid, Iehu, Iudith. 364 L. M

Quomodo sine mendacio aliqua dicitur in scriptura figuratiuè, & parabolice. 364 L

De simulatione sanctorum, an sint mendacia, aut an excusetur, Iosue, Dauid, Christus, qui dixit se longius ire. 367 N

Distinctio. xxxix. questio unica.

Vtrum licitum sit iurare in testimoniū ueritatis, & in obligationem seruandæ promissionis. 368

Quid sit iurare, & quid iuramentū. 368 A

Quod deus aduocatur in testem in se, uel in creatura. 368 A

Ex qua causa inductum est iuramentum. 368 A

De multiplici forma iuramenti. 369 B

Duplex est iuramentum: assertorium, & promissorium. 369 C

Quod est iuramentū simplex, & execratorium: q̄ est grauissimum. 369 C

Quã potestatem habet Papa in dispensando super iuramentis præstitis. 377 N

Iuramenta generalia totius communitatis, uniuersitatis &c. de seruando statuta: de obediendo &c. quomodo sunt intelligenda. 377 N

Necessitas coactionis, & charitatis, seu utilitatis proximi. 378 O

Quare periurans per euangelium publicè sit infamis: & non iurans per deū. 379 Q

Iuramentum diuiditur in iuramentum, & periurium. 369 C

De tribus comitibus iuramenti, ueritate, iudicio, iustitia. 370 D

De iuramento doloso, incauto, coacto: quid sit secundum descriptionem cuiuslibet. 370 E

De duplici metu quidam cadit in constantem uirum: quidam non: & quis est ille. 370 E

Pro nullo metu peccandum est mortaliter: nec pro metu pœnæ, nec culpæ. 371 E

Quod iuramentum tantum debitis circumstantijs est licitū: probatur multipliciter. 371 F. G

Dei iurauit, similiter angeli, & Apostoli. 371 F

Iurare est actus latræ. 371 F

Exponitur non iurare omnino: humiliter illud Iacobi. Nolite iurare. 372 G

Cauenda est summo opere iurandi frequentia. 372 G

Iuramentum execratorium non fit nisi per creaturam. 373 H

Quomodo licet iurare per creaturam: & quomodo non licet. 373 H

Aliter obligat iuramentum assertorium, aliter promissorium. 374 I

Iuramentum dolosum obligat in foro exteriori: non interiori. 374 I

Iuramentum incautum quomodo obligat. 375 K. L

De iuramento Iosue facto Gabaonitis. 375 K

De iuramento coacto, quod obligat in foro conscientie. M. Secus in foro exteriori. ibidem.

Quale remedium habet, qui coactus iuramento dedit raptori centum florenos. 377 M

Iuramentum debite circumstantiarum quomodo obliget. 377 N

De conditionibus in quolibet iuramento licito subintellectis, quæ ad ternarium reducuntur. 377 N

Qualis debet esse causa motiua ad iurandum, & quæ necessitas. 379 Q

Et q̄ duplex est necessitas ibidem.
 Quis cui iurare possit. 379 P
 Per quid iurandum est. 379 Q
 Maius est iuramentum per deum, quam
 per creaturam. 380 Q
 Vtrum liceat iuramentum ab idolola-
 tris recipere per deos falsos iuranti-
 bus. 380 R
 Quanta honestate sit iurandū. 380 S
 Quo tempore licet iurare: & ibi contra
 quandam superstitionem obseruan-
 tiam. 380 T.V
 Quæ partes in iudicio non admittun-
 tur ad iurandū tempore festiuo. 381 V
 Vtrum iurare sit actus de se bonus, ma-
 lus, uel indifferens. 381 X
 Obligatiões priuatæ. & particulares an
 obligent secundum mentem promit-
 tentis, uel secundum uerba. 380 R
 Et an nolens obligari: sed dolose pro-
 mittens teneatur coram deo. ibidē.
 Iuramentum obuians charitati non lig-
 gat. 380 R
 Iuramenta de non obseruando confi-
 lia euangelica, an sint obligatoria, &
 quomodo. 380 R
 Et an sit iurantes peccet, & qñ. ibidem.

 Distinctio. xxxix. questio ij.
 Vtrum onine periurium sit mortale pec-
 catum. 382
 De sex modis periurij: & q̄ periurij tri-
 pliciter accipit, & eius distinctio,
 quā ponit magister in textu. 382 A
 Quod quadruplex est falsitas: uocis, pro-
 ferentis, obligationis, & indiscretio-
 nis. 382 B
 Deliberatio requiritur tam ad actū me-
 ritorium, quā uitiosum. 383 C
 Consuetudo, & frequentia actus non mu-
 rant genus peccati: ita q̄ peccatum
 ueniale propter consuetudinem nō
 sit mortale. 383 D
 Iuramentum qñq; fertur de certitudine:
 qñq; de credulitate. 384 E
 Nullum periurium indeliberate factum
 est mortale peccatum. 384 F
 An habitus, & consuetudo aliquid faciāt
 ad rationem peccati. 383 D
 Quale periurium sit mortale deliberate

factū scdm sex modos premissos per
 conclusiones plures. 384 F.G.H.I
 Iudex nō debet cōdemnare pp testimo-
 nia de credulitate: & p̄tā occulta
 nō sūt ab hoie iudicāda. 384 H
 Ignorantia inuincibilis excusat in iura-
 mēto de certitudine. 384 H
 Quando iuramentum de credulitate est
 peccatum: & quale est, q̄ præstat in
 promotionibus uniuersitatum ad or-
 dines, uel dignitates. 384 H
 Quod coactio, & locus non excusant a
 mortali iurante. 386 K
 Vtrū peccet, qui aliū ad periurium puo-
 cat, quē nouit peieraturū. Similiter
 quid de audientibus. 386 L.M
 Quod iurā per idolū: aut per aliū modū
 illicitum fidem tenetur seruare: nisi
 iuraret contra iustitiam. 387 N
 Vtrum periurium sit grauius homicidio
 duplex opinio. 387 O
 Vtrum iuramentum cū sit actus latræ:
 sit frequentandum. 387 O

 Distinctio. xl. & ultima. Questio unica.
 Vtrū a ueteri lege distet noua per præ-
 cepta, sacramenta, & promissa. 389
 Quomodo iudei tenebantur ad præce-
 pta moralia, cerimonialia, & iudicia-
 lia. 389 A
 De grauitate ueteris testamenti respe-
 ctu noui, ratione moralium cerimo-
 nialium, & iudicialium. 389 A.B
 Noua lex excellit ueterem quantum ad
 adiutoria multipliciter. 389 B
 Lex euangelica distat a ueteri præce-
 ptis, sacramentis, & promissis. Et pro-
 barur conclusio quantum ad omnes
 partes. 390 C
 Quomodo uetus testamentum dicitur
 prohibere manum: non animum: cū
 tamen prohibeat concupiscentiam,
 quæ pertinet ad animum. 391 D
 Cur uetus lex dicitur lex occidens: euan-
 gelium uiuificaas. 392 E
 Quare lex uetus dicitur lex timoris: &
 noua amoris. 392 F

 Finis regesti.

COLLECTORIUM TERTII
 SENTENTIARVM EXIMII VIRI
 MAGISTRI GABRIELIS BIEL SACRÆ
 THEOLOGIAE LICENTIATL

DIVINA miseratio-
 ne expeditur uterq;
 de questionibus ab-
 breuiatis circa mate-
 rias secundilibrif
 sententiariū: in quo ma-
 gister egit de deo, in
 quantum relucet eius potentia in ope-
 re creationis: similibus modis, & ordi-
 ne: eadem aspirante gratia procedere
 propono circa tertium magistri librū,
 in quo agit de deo, in quantum relucet
 eius sapiētia, in opere reparationis lapsi
 hominis. Et quoniā reparatus est homo
 suo lapsus peccato per dominum nostrū
 Iesum Christum, dei hominumq; media-
 torem. j. Timo. ii. eterni patris ineffabi-
 le uerbum, qui caput est Ecclesie, nosq;
 membra eius. Eph. j. Ideo magister in
 hoc tertio. Primo agit de his, quæ con-
 cernunt Christum solum, ut est caput
 Ecclesie. Secundo de his, quæ concer-
 nūt simul caput, & membra sde donis,
 & uirtutibus. dist. xxiii. Et circa primum
 primo agit de mysterio incarnationis.
 Secundo de mysterio passionis dist. xv.
 Siquidem passione eius redēpti sumus:
 secundum illud j. Pet. Non corruptibi-
 libus auro, & argento redempti estis de
 uana uestra conuersatione paternę tra-
 ditionis; sed precioso sanguine agni im-
 maculati. Passio autem incarnationi
 nem pre-supponit. Agit igitur primo de
 humane nature assumptione, secundo

de collatę nature perfectione dist. xiii.
 Et primo quidem de ipsa incarnatione:
 secundo de consequente idiomatum cō-
 municatione dist. vi. In his ergo quinque;
 primis dist. agit de incarnatione quan-
 tum ad quinque. Primo de persona assu-
 mēte. dist. j. Secundo de assumptionis
 modo, & ordine dist. ii. Tertio de condi-
 tione nature assumptę dist. iii. Quarto
 de assumptionis causa efficiēte dist. iiii.
 Quinto de incidentium dubiorum solu-
 tione dist. v. ¶ Sententia magistri in j.
 dist. in subiectis tribus conclusionibu.
 summarie continetur. Prima. In tem-
 pore plenitudinis: gratię .s. & uerita-
 tis, filius est missus: dum humane as-
 sumptione nature est incarnatus. ¶ Se-
 cunda. Licet uterq; pater, & filius in-
 carnari potuit: multipliciter tamen con-
 gruentia solus filius carnem assumpsit.
 ¶ Tertia. Totatrinitas incarnationem
 est operata: sed duntaxat in uerbi per-
 sona. Harum declarationem prosequi-
 tur textus.

Q V A E S T I O . I.

CIRCA hanc distinctionē A-
 gitur. Vtrū solus filius Dei
 naturā humanā sibi uniuert
 in unitatē suppositi? ¶ Et q̄a Incarna-
 beatissimę incarnationis uerbi materia, tio uer-
 inter cetera theologica sic est grę bi est
 summe sita & difficultatis p̄cipue nri ca intel-
 Gab. Biel. Aa

lectu difficilis. pacitarem intellectus longè excedens: tanquam nihil simile habens in natura: unde ad eius intelligentiam affurgere possumus: propter quod beatissimus Iohannes spiritali sancto in utero repletus, se huius mysterij corrigiam soluere indignum professus est: ut allegat magister dist. ij. huius tertij. Ideo p̄supposita fidei sincerissima, ac certissima ueritate; cum omni humilitate sacratissimum nostrę reparationis sacramentum: id est factum mysterium aggrediamur: pulsantes ad ostium diuinę sapientię pię affectionis precibus: si forte nobis accommodare dignetur panes uite, & intellectus, quibus tam admirabile mysterium firma fide creditum intelligamus, intelligendo adoremus, adorando amemus, amando eius fructu beatificari mereamur. P̄supposita igitur indicendis semper theologica protestatione ad questionis decisionem procedentes terminorum declarationes pro primo articulo præmittentur, quibus pro secundo articulo conclusiones subiungentur: ac pro tertio dubia mouenda dissoluentur. ¶ Quantum ad primum.

Arti. 1. Not. 1. B Quid in humanę naturę a uerbo in unitatē suppositū, per quem uerē deus dicitur incarnatus. ¶ Quia per uerbi incarnationem, ut infra patebit. L. & dist. v. ar. ij. & .ij. nihil aliud intelligimus: nisi assumptionem humanę naturę a uerbo in unitatē suppositū, per quem uerē deus dicitur incarnatus: & homo deus: rememorandum est ex primo Ockam, & ex abbreviatis eiusdem dist. xxij. & lib. ij. dist. ij. quid natura: quid suppositum: & quid sit persona. ¶ Natura est res aliqua positiua habens esse reale: non tantum esse obiectiuum in anima. ¶ Quod uero ly suppositum dicit generaliter in substantia: hoc persona significat specialiter in intellectu naturali natura. ¶ Dicitur autem natura intellectualis, quę est intellectus; ut anima, angelus, deus, aut quę habet intellectum partem sui essentialē: ut homo compositus ex materia, & forma substantiali; quę est intellectus rationalis. Vnde suppositum superius est ad personam, tanquam genus ad speciem. ¶ Est autem persona terminus priuatius supponens pro natura in-

tellectuali, connotans negationem quadruplicis comunicabilitatis, seu innitentię. s. quę pars comunicatur, seu innicitur toti: constituens constructo, forma subiecto: sustentificatum sustentificati. Hoc patet ex definitione personę Boe. lib. de duabus naturis contra Nestorium dicentis. Persona est rationalis naturę indiuidua substantia. Per rationalem naturam intelligit naturam intellectualem. i. naturam, quę uel est intellectus purus: uel habet intellectum: ut dictum est. Et per indiuiduam substantiam intelligit naturam incommunicabilem: siue ut quod, siue ut quo. Vt quod: quoniam essentia diuina comunicatur personis diuinis. Sic enim secundum Scot. dist. presentis. Natura creata non est comunicabile. Singulare enim non est comunicabile, ut quod: nisi sit illimitatum, ut essentia diuina. Dicitur n. aliquid comunicari alicui, ut quod, quod constituit aliquid cum alio: cum quo est idem realiter non formaliter. Vt quos: quod non est idem realiter alicui: sed eo denominatur aliud. Sic a parte totum, uel a forma inhzere subiectam fortitur aliquam denominationē: ut ab anima denominatur totum compositum homo. Ab albedine dicitur subiectum albu. Vel aliquid ab aliquo alio modo adhzere. Et hoc expressius innuit Richardus de sancto Victore sic definiens personam. iij. de trinit. Persona est intellectualis naturę incommunicabilis substantia. Ex quibus colligitur hęc definitio personę secundum Ockam dist. xxij. primi lib. & q. j. sicut tertij. & tactum fuit supra. dist. ij. q. j. secundi. Persona est suppositum intellectuale. Vel explicando nomen suppositi, est ens cōpletū: non cōstituens aliquid unū nec natū inherere: nec ab alio sustentatū. Per ly ens cōpletū excludit oē ens partiales: siue sit pars integralis, siue essentialis: differenter tñ, quia pars integralis, dū actū cōponit, non est ens cōpletū: secus dū actū non cōponit: nā si actū non est pars integralis: licet possit esse pars, est ens cōpletū; ut quod hodie est totus sortis: potest esse eius pars, quod cras erit sortis: si aliquid sibi cras

tellectuali, connotans negationem quadruplicis comunicabilitatis, seu innitentię. s. quę pars comunicatur, seu innicitur toti: constituens constructo, forma subiecto: sustentificatum sustentificati. Hoc patet ex definitione personę Boe. lib. de duabus naturis contra Nestorium dicentis. Persona est rationalis naturę indiuidua substantia. Per rationalem naturam intelligit naturam intellectualem. i. naturam, quę uel est intellectus purus: uel habet intellectum: ut dictum est. Et per indiuiduam substantiam intelligit naturam incommunicabilem: siue ut quod, siue ut quo. Vt quod: quoniam essentia diuina comunicatur personis diuinis. Sic enim secundum Scot. dist. presentis. Natura creata non est comunicabile. Singulare enim non est comunicabile, ut quod: nisi sit illimitatum, ut essentia diuina. Dicitur n. aliquid comunicari alicui, ut quod, quod constituit aliquid cum alio: cum quo est idem realiter non formaliter. Vt quos: quod non est idem realiter alicui: sed eo denominatur aliud. Sic a parte totum, uel a forma inhzere subiectam fortitur aliquam denominationē: ut ab anima denominatur totum compositum homo. Ab albedine dicitur subiectum albu. Vel aliquid ab aliquo alio modo adhzere. Et hoc expressius innuit Richardus de sancto Victore sic definiens personam. iij. de trinit. Persona est intellectualis naturę incommunicabilis substantia. Ex quibus colligitur hęc definitio personę secundum Ockam dist. xxij. primi lib. & q. j. sicut tertij. & tactum fuit supra. dist. ij. q. j. secundi. Persona est suppositum intellectuale. Vel explicando nomen suppositi, est ens cōpletū: non cōstituens aliquid unū nec natū inherere: nec ab alio sustentatū. Per ly ens cōpletū excludit oē ens partiales: siue sit pars integralis, siue essentialis: differenter tñ, quia pars integralis, dū actū cōponit, non est ens cōpletū: secus dū actū non cōponit: nā si actū non est pars integralis: licet possit esse pars, est ens cōpletū; ut quod hodie est totus sortis: potest esse eius pars, quod cras erit sortis: si aliquid sibi cras

Personę definitio.

Ens cōpletum quid est.

Corollarium. 1.

D

adgeneretur per nutritionem: & tamen hodie est ens completum, & persona: non cras. Pars uero essentialis nunquam est ens completum: siue actū componat, ut forma actū inherens: uel materia actū subsistans. Siue actū non cōponat: ut anima separata, uel materia nuda. Vnde materia, aut forma nunquā est ens completum siue actū cōponat, siue aptitudine tantum. Ratio: quia semper manet in forma etiam separata inclinatio ad informandum subiectum. Non sic in parte integrali manet inclinatio ad componendum. Est ergo ens completum: ens quod non est actū pars integralis: nec est actū, nec aptitudine pars essentialis. Aptitudine. i. inclinatione. Dicitur non constituens aliquid unum, per hoc excluditur essentia diuina. Similiter & proprietates relatione, ut paternitas, filiatio, spiratio: etiā constitutum ex essentia, & spiratione actiua, quorum neutrum est formaliter persona: quāuis quodlibet horum sit ens completum. Dicitur nec narum inherere: per hoc excluditur omnis forma tam substantialis, quā accidentalis: tam coniuncta, quā separata. Dicitur nec ab alio sustentatum: propter naturā humanā in Christo. ¶ Ex illo sequitur primò: quod persona, & similiter suppositū quantū ad comunicari, ut partem integrale, & ut sustentificatū sustentificanti seu natura suppositati: negat tñ actū cōicadī. i. actualē cōicationē: quātū uero ad ceteros cōicadī modos: negat actū cū aptitudine. Primū patet, a parte integrali aptitudinali, qui est persona, dū actū non fuerit pars. Similiter de natura petri: assumptibili quidē: non tñ assumpra, quę similiter est persona. Secundum patet: quia nihil natū cōicari alteri, ut forma: siue ut cōstituens non componens: licet actū non cōicet; est persona. Ideo anima separata, uel accidens separatum non est persona, uel suppositū. Idē etiā patet de constituyente, & non cōponente. Quia non reperitur nisi in diuinis. Ibi aptitudo non separatur ab actū. Quicquid n. est in diuinis, est necesse esse: & ita semper est. Quicquid ergo potest esse in deo, semper est

in eo. ¶ Secundò sequitur, quod persona, uel suppositū nihil addit naturę, quę est persona in creaturis. Sed ipsa natura intellectualis hominis, uel angeli oibus alijs circūscriptis est persona: nā persona supponit pro natura intellectuali: & propter illā nihil aliud importat, nisi negationē quadruplicis cōicabilitatis. Hęc aut negatio nihil est naturę, quę est persona: sed est ens rationis puta actus. s. in categoriæ matricus interior mētis, quo intellectus intelligēdo naturā ipsam diuidit a comunicabilitate, & innitentiā p̄dictis. Sicut cæcus, pauper, tenebrosus, non addunt aliquid ei, quod cæcus dicitur pauper, uel obscurus: sed significat hūc non habere lumen, diuitias, uel uisum. ¶ Tertio sequitur: quod impropria est locutio, quā dicitur: natura personat negatione formaliter. Probatur: quia natura intellectualis cōpleta non cōicatur alteri, seipso omni alio circūscripto est persona: & si non esset actū negatio aliqua in mēte: adhuc natura petri esset persona. Sicut non dicimus, quod aliquis est cæcus, pauper, uel tenebrosus negatione, sed concedi potest ad hūc sensum. Natura personat negatione in natura dicitur, uel nominatur hoc nomine persona: siue de natura prædicatur hoc nomē persona, quod importat formaliter negationem quadruplicis comunicabilitatis. ¶ Secundò notandum de uerbis personare & personari: quod aliquid personari, siue uniri personaliter dupliciter intelligi potest. Vno modo, ut tantum ualeat. i. fieri personā. Et personare est dare alicui esse personale. i. dare, ut sit persona. Et hoc potest intelligi causaliter, uel formaliter: sicut caleheri, & calefacere. Similiter & personaliter alicui personare uniri, est ipsum fieri unū, siue idē cū persona: hoc est ipsum fieri personā illam, cui dicitur uniri. Et sic accipiendo nihil personatur formaliter per aliquod extrinsecum: sed quicquid personatur, uel seipso personatur, ut persona creata, uel per aliquod positiuum, cui identificatur: sicut persona diuina, quę personatur formaliter per proprietatē relatione, quę est eadem persona diuine realiter: non formaliter. Nec est instā-

Corol. 2

Corol. 3

Not. 2. E Aliquid dicitur personari dupliciter.

ria de natura humana assumpta: quia illa non personatur, hoc modo accipiendo personari a uerbo: quia fit persona uerbi nō. n. fit persona Christi. Siquidē plus repugnat naturæ humanæ, q̄ fiat persona uerbi, quā q̄ fiat asinus. ¶ Alio modo, & magis usitatē, & communiter accipitur a doc. ut personari est dependentiam suppositalem ab aliqua persona terminari. Et personare est personam aliquam huiusmodi dependentiā alicuius naturæ terminare. Vnde imaginandū, q̄ omnis natura, siue entitas creata: aut in seipsa subsistit: ita q̄ ad nullā aliā suppositaliter dependet: hoc est nulli alij communicatur aliqua quatuor cōmunicabilitatū supradictarū. Aut dependet ad aliquod suppositū per se subsistēs mediatē, uel immediatē. Exemplū primi: ut substantiæ complete, quæ sunt supposita secundū prædictā suppositi descriptionem. Exemplum secundi: ut substantiæ partiales, integrales, uel essentielles: ut materia, & forma. Exemplum tertij: ut accidentia alteri partium inherētia.

Omnis Vnde patet, q̄ nulla res potest naturaliter esse: nisi sit in se subsistens: aut nisi ra in se dependeat ad per se subsistēs. Et hæc dependētia nō est causati ad causam, nec uel de- conferuati ad conferuans, nec inherē- dependet tis ad subiectum: sed nominatur a doc. ad per se dependentia suppositalis: siue sustentificati, aut sustentati ad sustentificans. Et hoc idem est uniri, siue assumi ad unitatem suppositi, uel personæ: non fieri personam: sed sustentari, uel sustentificari (ut quidā dicūt) a persona, uel eius dependentiā suppositalem tibi a persona, quod tantumdem ualeat. Est .n. unio personalis, nō quæ facit assumptum esse personā: alioquin natura humana non uniretur hypostaticē uerbo: quia nō est persona. quia nō est persona uerbi: quia natura assumpta non est uerbū. Sed unio hypostatica quid est.

Unio hypostatica quid est. Vnde unio personalis, & hypostatica est unio, qua natura, quæ sibi dimissa esset persona: sustentificatur ab alia persona, communicans sibi denominationem concretiuam, quam sibi dimissa proprio supposito communicaret. Sic natura humana in Christo, quæ sibi dimissa esset per-

sona: subsistit iam non in se: sed in supposito uerbi. Vnde uerbum dicitur homo. ¶ Corollarium. Accidens propriē loquendo non unitur subiecto hypostaticē secundum hunc modū loquēdi, quamuis subsistat in subiecto: quia sibi dimissum non esset suppositum, uel persona. Sic de forma substantiali: licet cum materia constituat personam: nam separata post mortem a corpore anima non est persona. ¶ Corollarium secundum.

Licet uerbum quamlibet naturā creatam assumere possit: non tamen quālibet potest sibi hypostaticē, seu personaliter unire. Pater: quia personare siue hypostaticē unire plus dicit, quā assumere. Connotat enim ultra assumere personam, siue hypostasim in assumptione, & personalitatem in assumptione: ita q̄ assumptum possit esse in se suppositū, uel persona. Si tamen personari, seu personaliter assumi nihil aliud dicit, quā sustentari, uel sustentificari a persona: tunc quicquid assumitur a persona personatur: & suppositaliter unitur. Sic dicit Ockam q. j. tertij ad rationē nonā: q̄ lapis sit personabilis a psona diuina, sicut hō: quia personari a psona diuina, nihil aliud est, quā sustentificari a persona diuina, quod potest indifferenter competere naturæ rationali, & irrationali &c. Hæc diuersitas stat in quid nominis terminorum. Et concordant dicenda inferius in dubio quarto: scilicet utrum essentia diuina possit esse primus terminus unionis hypostaticæ.

¶ Quamuis autem quæ dicta sunt de persona, sint pbabilia, & opinioni Scoti, & Ockam consentanea. Est tamen & alia opinio de psonalitate creaturæ, quam recitat Scotus distinctio. j. quæstio. j. huius tertij. quæ tenet: q̄ quælibet intellectualis creatura sit persona formaliter per aliquod positiuū superadditum naturæ singulari, ab ea realiter distinctum: siue sit absolutum: siue respectiuum, per cuius positionem in natura: natura ipsa dicitur persona: & per eius corruptionem natura definit esse persona. Et secundum hanc uniam, ly persona non est nomen pri-

Corol-
lariū. 1.

Corol.
2.

F

uatiuum,

uatiuum nec cōnotat negationem: sed est pure positiuum, supponens pro natura intellectuali: connotans talem entitatem (quam personalitatem dicūt) sibi inesse: sicut albus supponit pro subiecto: connotans sibi inesse albedinem, & calidum caliditatem. ¶ Hanc autem improbare nititur Scotus quatuor rationibus, quibus infert quatuor inconuenientia, quæ ad eam sequuntur. Primum, q̄ esset aliqua entitas positiua in natura humana, quæ non esset assumptibilis a uerbo. Probatio cōsequentiæ: quia ista ultima entitas, quæ addit persona, quæ potest dici personalitas: illa non posset assumi. Si enim est personalitas, uel persona, ei repugnat cōmunicabilitas, quæ duplex, secundum dicta de persona. Illa ergo personalitas in natura humana esset incommunicabilis simpliciter: ita q̄ sibi repugnetur communicari contra dictoriē. Consequens falsum: quia quod est in assumptibile, est incurabile: secundum Damascē. Tum quia omnis entitas positiua in creaturis est equē in potentia obediētia dei. Secundum, quia tunc natura assumpta careret actualissima entitate sua scilicet personalitate. Tertium, q̄ non posset natura assumpta dimitti sine nouæ realitatis productione: quia si dimitteretur esset persona: & nō potest esse persona nisi per huiusmodi realitatem. Quartum, q̄ natura intellectualis completa esse posset, & non esse persona: nec ab alia assumpta. ¶ Sed illa illata præter tertium concederet opinio: nec reputaret inconuenientia. Non primum: quia illa entitas non esset essentialis naturæ humanæ. Ideo licet ipsa nō sit assumptibilis, non propter hoc natura humana non est curabilis. Et licet omnis creata entitas sit in æquali potētia obediētia dei, quantum ad omnia, quæ non implicat contradictionem: non tamen quantum ad illud, quod implicat. Modo illam entitatem esse assumptibilem implicat, infert enim eam esse communicabilem, & incommunicabilem. Si enim est assumptibilis, est communicabilis: & si est persona, est incommunicabilis. Sicut na-

turam a fini fieri, seu esse naturam humanam implicat: quia infert eam esse rationalem, & irrationalem. Et ideo licet natura humana sit in potentia dei, ut sit homo absolute: non tamen natura a fini est in potentia dei, ut sit homo absolute. Neq; secundum est inconueniens: quando illud, quo caret non est essentialē naturæ: quia secundum Scotū posset natura assumpta carere beatitudine, quæ est ultima perfectio naturæ. Tertium illatum negaret: quia concederet, q̄ si cut natura humana in uerbo conferuatur, ut non sit persona: ita posset dimissa conferuari, ut non esset persona: nec sequitur ad hoc aliquod inconueniens. Posset ergo deus naturam assumptam dimittere absq; nouæ entitatis productione: licet sic dimissa non esset tunc persona. Quartum similiter concederet. Cū enim esse personam nihil aliud est, nisi habere talem entitatem: nihil plus est dicere naturam intellectualem non esse personam, quā eam non habere talem entitatem: quod non est magis impossibile, cum fuerit dimissa: quā cum fuerit assumpta. Et illi transitum de contradictoriū in contradictoriū facilius soluunt apparenter: absq; hoc, q̄ ponunt unionem distinctam ab unitis: quam primi de prima opinione. ¶ Sed illa secunda opinio saluari nō potest propter duo. Primum: quia per illam personalitatem saluari non potest: q̄ natura humana plus uniretur uerbo, q̄ patri, aut spiritui sancto: immo quā angelo, aut cuiuscq; creaturæ indistanti ab ea nisi poneret noua entitas, quæ significat nomine unionis, quæ si poneret, frustra poneretur illa personalitas esse ens positiuū: quia ad hoc ponitur: ut nō sit opus ponere unionem esse quid distinctū ab extremis unitis. Sola enim ablatio personalitatis non est ratio unionis illi, uel alteri: immo ut dictum est: posset auferri personalitas absq; unione cuiuscunq; sicut conferuatur anima intellectu separata absq; unione cuiuscunq; subiecto. ¶ Secundō: quia saluat transitum sine mutatione. Nam posito, q̄ persona diuina prius tempore producat

naturam humanam sine personalitate: & postea assumeret, transiret de non assumente in assumentem: & nulla fieret mutatio. Similiter & si dimitteret naturam assumptam absq; productione personalitatis in natura dimissa, iterum fieret transitus, & nulla mutatio. Non in persona diuina certum est. Nec in anima humana: quia nihil in ea produceretur de nouo, nec corrumpere-tur. Ideo dimissa illa opinione secunda, standum est primæ. ¶ Consequenter notandum circa unionem illam supermirabilem: q̄ difficultas intelligendi, & exprimiendi modum eius ex duobus surgit. Vnum: quia nulla similis unio inuenitur in natura creata. Ad cognitionem autem diuinorum nō nisi ex creaturis ascendimus. Quæcunq; autē unio in creaturis inuenitur: ibi maior est dissimilitudo, quam similitudo ad illā unio-nem benedictam. De quo lat. scripti in abbreviatis primi sententiarū dist. xxx. q. iij. quæ habeo pro repetitis. Secundū: quia non est certum, quid dicat unio: illa hypostatica, siue personalis, qua natura humana assumitur, seu unitur uerbo. An scilicet dicat aliquid distinctum ab extremis unitis, quo formaliter fiat illa unio: an nihil distinctum. ¶ Vnde est una opinio Gregorij de Ari. quam ponit dist. n. xxvij. q. 1j. in solutione. xvij. objectionis, & sequentibus: q̄ unio nature humanæ ad uerbum non dicit aliquam entitatem distinctam a natura humana, & a uerbo: sed tantum naturā humanā, & uerbum, non qualitercūq; sed unita. Quæ unio non fit ab quo medio, quod liget ea. Quomodo autem hæc unio fiat, dicit omni uiatori naturaliter esse incomprehensibile. Adducit etiam contra se rationes Scoti, & Ockam, & aliam multas, quas soluere nititur, & omnes relationes reales negare, inter quas illa uidetur fortissima. Impossibile est contradictoria successiue uerificari de eodem: nisi propter motum localem alius: uel transitionem temporis, uel propter productionem, aut destructionem alicuius entitatis. Sed uerbum potest dimittere naturam humanā: ea ta-

men manente, & non mutata localiter. Nec transitione temporis erit in causa: licet successiue nō sit absq; temporis transitione. Quia quodcumq; transit tempus, posset non dimittere. Ideo transitio temporis licet sit in actu, non tamē propter eā fit dimissio, aut soluiū unio. Ergo oportet aliquid uel corrumpi, uel de nouo produci. Consequentia nota. Minor, probata est. Maior ostenditur. Tum: quia non est dabilis ratio, quare non simul uerificarentur contradictoria de eodem, tunc possunt uerificari de eodem successiue. Si enim possunt successiue uerificari sine quacunq; mutatione rei, loci, uel temporis: quare nō simul. Tum: quia propter hoc dicunt sancti, q̄ impossibile est, q̄ deus fiat de nouo a nihilans, postquam fuit non a nihilans; nisi creatura haberet non esse post esse. Similiter nō posset esse creans, postquam fuit non creans: nisi creatura aliqua de nouo haberet esse post non esse. Item quando denominans non dicit, aliquid ultra denominabilia: ipsi s denominatis non mutatis, nec secundum formam, nec secundum locum: si semel denominat semper denominat. Exemplum de similitudine respectu duorum alborū. Sed natura assumpta a uerbo si potest dimittere sine aliqua mutatione secundum formam, uel locum natura dimissa adhuc esset unita: quod est falsum. addito, q̄ lapsus temporis non esset in causa. Ad illa respondit Grego. negando maiorem, & minorem rationis primæ. Vnde quo ad maiorem dat instantiam in distinctio. xiiij. primi lūi scripti. Primū: quia spiritus sanctus potest alicui dari absq; quocunq; dono creato modo certo speciali: ut probat magister dist. xiiij. primi. Postquam eum talis non habuit tali modo, sine mutatione locali: uel ad formam, ubi etiam lapsus temporis non est in causa: ergo ibi fit transitus sine mutatione. Certum enim est: q̄ spiritus sanctus non mutatur, nec homo accipiens mutatur. Nihil enim in eo nouum producit: nec localiter mutatur, & lapsus temporis non est in causa.

¶ Item potest aliquis fieri nō albus de albo absq; mutatione. Posito, q̄ postquam albedo inhaeret subiecto: conseruetur in eodem subiecto sine inhaerentia. Si dicis: fit mutatio inhaerentis destructiua. Contra: etiam si ponatur inhaerentia accidens superadditum: potest inhaerentia conseruari absq; hoc, q̄ ipsa inhaerentia: & sic fit transitus absq; mutatione. ¶ Si dicis, q̄ mutatur inhaerentia, qua prima inhaerentia inhaeret: tūc simul arguo de secunda inhaerentia, & de tertia: & erit processus in infinitum. Aut oportet deuenire ad inhaerentiam, quæ seipsa inhaeret. & ibi habet argumentum locum. Illa enim potest conseruari absq; hoc, q̄ inhaerentia: & ibi fit transitus sine mutatione. ¶ Item potest deus lumen partialiter conseruatum a candela in medio non mutata candela, nec localiter, nec quomodocunq; solus conseruari. Quo casu, lumen primū conseruatur a candela partialiter: & postea non conseruatur partialiter a candela. Et tamē nulla mutatio fit in lumine, seu in candela. ¶ Si dicis, q̄ conseruatio, qua conseruatur a candela corrumpitur. Contra: etiam secundum opinantes oppositum conseruatio non est aliquid superadditum rei conseruatæ. ¶ Et si ponitur conseruatio aliquid esse distinctum a conseruato: arguitur de ipsa conseruatione, quæ potest conseruari a prima candela: & a deo simul: postea a solo deo. ¶ Et stat argumentum ut prius de inhaerentia. ¶ Ex illis concludit, q̄ possibile est transire de contradictorio in contradictorium; seu contradictionem successiue uerificari absq; motu locali: & positione nouæ rei, uel destructione præ-existentis, cuius uerificatione lapsus temporis non fit in causa: quātuis sine lapsu temporis actuali, uel possibili id contingi non possit. hæc de maiore. Minorem etiam negat. Vnde dicit. In tali dimissione aliquid definit esse. s. christus. Nā dimissa natura humana, uerbum nō est christus. De hoc satis dictum est in abbreviatis loco supra allegato. ¶ Sed primū Greg. licet facile euaderet multas difficultates: & conformis esset di-

ctis multorum modernorum: tamen maior illa, quam negat, uidetur uerissima: & stant probationes eius: neq; solutæ sunt, neq; uidetur intelligibile: q̄ contradictoria successiue uerificantur de eodem, nulla mutatione ad formam, locum, uel tempus facta in rebus per contradictoria significatis. Si enim nunc uerum est, Ioannes est albus: quomodo nulla mutatione facta: sed rebus consequentibus se eodem modo potest esse falsa: & contradictoria uera. Nam ubi quæcunq; manet correspondentia rei ad intellectum, manet eadem ueritas propositionis. manet autem correspondentia significatione propositionis nō mutata: nec mutatis rebus ipsis: manet igitur eadem ueritas. ¶ Similiter non maneret modus probandi distinctiō-nem quorumcumq;, per successiuam uerificationem contradictoriarum de eodem. Quomodo enim probaretur albedinem distingui a subiecto: aut scientiam, aut uirtutem, aut charitatem. Si enim arguitur. A nunc est album, & manens immotum localiter est non album: seu non erit album: ergo aliquo distincto, quod producit, uel corrumpitur, est album. Negatur consequentia: & dicitur, q̄ potest fieri transitus sine mutatione. Instantiæ enim suæ nō sunt contra maiorem. Non prima de datione spiritus sancti: quia in casu posito lapsus temporis est in causa. Nam si spiritus sanctus pro certo tempore datur, & pro certo tempore non: sine omni mutatione eius, cum datur, ut arguit argumentum: ideo fit uerificatio illorum contradictoriorum: quia uoluntas diuina uult pro certo tempore spiritus sanctum esse datum illi: seu esse sub qua si dominio illius, & pro alio tempore uult eundem spiritum sanctum non esse illius, non mutabilis: sed immutabilis, & æterna uoluntate. Sic deus per suam potentiam absolutam posset Petrum pro a tempore esse gratum, & acceptum ad uitā, & eundem sine aliqua mutatione pro b tempore non esse gratum, seu acceptum. Quo casu Petrus pro a tempore est acceptus; p b nō est acceptus: nulla

mutatione facta in diuina uoluntate, neq; in Petro: sed temporis successio est in causa, de quo infra distinct. xiiij. quarti libri quæst. j. G. Nam stante uoluntate diuina, non potest tempus b, succedere a, quin fiat transitus. Sicut si dominus uelit libram auri ualere lxxx. florenos usq; ad Ianuarium: deinceps ualere. xc. fit transitus propter solum lapsum temporis. Sic si uelit deus hominem pro certo tempore existentem in a loco esse dignum uita eterna, & existente in eodem pro alio tempore esse dignum morte, maneat Petrus in eodem loco pro utroq; tempore. Primum est dignus uita. Secundum non: sed dignus morte, propter solum transitum temporis, quod terminat diuina uoluntas. ¶ Secunda instantia de inhesionem albedinis soluta est in abbreviatis primi, loco allegato. Nam accidens inherere subiecto nihil aliud est, quam accidens esse in subiecto per intimam presentiam. Et accidens inherere subiecto, addit dependentiam ad subiectum: & illa dependentia separari non potest ab accidente: quia non distinguitur ab accidente. Nihil enim aliud est, nisi talis natura, quæ non potest naturaliter separari ab accidente. Implicat ergo accidens esse accidens: supposito qd sit intime præfens subiecto: & sic accidens: & qd non inheret: ex quid nominis inherere. ¶ Tertia de conseruatione dicitur: qd cum conseruari nihil aliud est, quam dependere in esse ab alio. Si deus uult lumen pro certo tempore dependere a se, & simul a candela: ut scilicet illo tempore non esset, nisi esset candela. Et alio tempore uult lumen a se solo dependere: id est manere etiam si candela destrueretur. Tunc responderetur ita ad primam instantiam: qd lumen primo dependet a candela: post non dependet a candela, cuius causa est lapsus temporis post tempus, pro quibus eadem diuina uoluntas uoluit lumen non eodem modo dependere: quæ tamen successio nihil mutat in lumine: sed solum tempus, super quod transit

uoluntas dei. Vide de hoc Ockam in centilogio conclusionum. xij. in respon. ad quintam rationem, ubi loquitur de contradictorijs futurorum contingentium: & satis bene. ¶ Ideo dimissa illa opinione tanquam insufficienti: est alia opinio Scoti, Ockam, & aliorum doctorum communiter: qd unio naturæ humanæ ad uerbum, importat aliquam entitatem positiuam distinctam a natura humana, & a uerbo naturæ humanæ superadditam. Sed utrum ipsa entitas sit res absoluta, an purè relatiua: adhuc est duplex opinio. Scotus tenet similiter Ockam in iij. quæst. j. & in j. distinct. xxx. q. iiii. qd unio non sit quid absolutum. Sed est respectus realiter differens ab extremis, qui fundatur in natura humana: id est inheret naturæ humanæ, non diuinæ. Non quasi uinculum ligans naturam humanam cum diuina, uel econuerso: sed est illud, quo extrema: id est natura humana, & uerbum formaliter: & denominatiue dicuntur unita. Sicut enim aliquid formaliter denominatur album ab albedine: ita aliquid dicitur unitum alteri ab unione. ¶ Quia unio sit entitas positiuæ: patet arguendo contra opinionem Gregorij: ut supra patuit: & in abbreviatis primi: ubi supra latius continetur. Et ex alio probat Ockam: quia omnis denominatio non importans aliquid ultra denominata, siue existentiam eorundem: si conuenit alicui respectu unius individui: conuenit ei respectu cuiuslibet individui eiusdem rationis: nisi aliquid conueniat uni individuo, & non alteri: propter quod competit sibi illa denominatio respectu unius, & non alterius. Exemplum, sicut similitudo duorum alborum nihil dicit ultra duo alba: ideo qua ratione duo alba sunt similia, eadem ratione omnia alba. ¶ Dicitur nisi aliquid conueniat &c. quia paternitas in creaturis nihil dicit additum extremis denominatis patre, scilicet & filio: & tamè aliquis est pater respectu unius hominis, & non cuiuslibet alterius: quia aliqua actio conuenit sibi respectu

unius individui, ratione cuius dicitur pater, quæ non conuenit respectu alterius. In proposito autem unio, si nihil dicit distinctum ab unitis, nec aliqua actio, aut proprietas conuenit sibi respectu unius naturæ, quæ non conuenit respectu naturæ alterius hominis: ergo æqualiter una natura est sibi unita sicut alia: hoc autem falsum est, & contra fidem. Quod uerò nulla actio, uel proprietas conuenit uerbo respectu unius, quin æqualiter etiam respectu alterius naturæ non assumptæ, patet: quia sicut naturam assumptam produxit de uirgine, & instantaneè organizauit, & gratia repleuit: hoc potuit facere, & alteri naturæ, quam non assumpsit. ¶ Quia non sit entitas absoluta: Ockam in iij. quæst. j. Tum, quia tunc Christus non esset nobis similis quantum ad naturam humanam: quia aliquid absolutum haberet humanitas Christi, quod nullus ceterorum hominum haberet. ¶ Tum: quia tunc aut illud absolutum esset in genere substantiæ, aut accidentis. Non substantiæ: quia tunc in Christo esset aliquid substantiale creatum, quod non esset in alio homine. Et ita substantialiter distingueretur a cæteris: & non haberet naturam humanam eiusdem speciei. Nec esset accidens: quia in nullo genere accidentis. Non quantitatis manifestum est. Nec qualitatibus: quia maxime esset qualitas primæ speciei: puta habitus gratiæ charitatis, uel luminis, aut huiusmodi. Sed quicquid horum conuenire posset assumptæ anime Christi, posset eisdem conuenire per deipotentiam non assumptæ. ¶ Item quod naturaliter est per se subsistens, non potest fieri dependens ad aliud per accidens absolutum: sed talis est natura assumpta. igitur. ¶ Item deus potest deponere naturam assumptam non corrumpendo quodcunque absolutum in natura: quia hoc nullam includit contradictionem: sed non potest dimittere naturam nisi destruendo unionem. Ergo unio non est quid absolutum. ¶ Item arguit Scotus.

quæstio. j. Quodcunq; absoluto intellecto in altero extremo non intelligitur perfecta ratio unionis: quia unio non intelligitur ad se. Siue ergo concomiteretur absolutum in uno extremo siue in duobus: cum non sit nihil: saltem dicit relationem. Et posset confirmari: quia unio non est res ad se: sed res ad aliud: igitur non est res absoluta. Tenet consequentia: quia omnis res absoluta est res ad se. Antecedens probatur: quia unio non potest esse nisi in ordine ad unita. Sicut enim unita non possunt esse unita sine unione, sic unio non potest esse sine unitis. Alioquin unio esset, & nullius esset unio, quod non est intelligibile. sicut non est intelligibile, quod aliquis esset pater, aut nullus esset similis. ¶ Item unio non potest intelligi ad se: ergo nec esse ad se. Tenet consequentia: quia quocunque modo potest res esse, eo modo potest intelligi. Et modo quo non potest intelligi, etiam non potest esse. ¶ Antecedens patet: quia conceptus unionis est relatiuus: ergo ipse esse, id est significare est ad aliud se habere per philosophum in prædica. ¶ Quia autem illa relatio fundatur in natura humana patet: quia non fundatur in diuina, quæ non est causa alicuius accidentis: & per consequens fundatur in natura humana: quia fundatur, & inheret alteri extremo. ¶ Item sola natura humana est imperfecta, & potestalis: ergo sola capax talis aduenientis relationis. ¶ Ex prædictis possunt aliqua corollaria elici, quibus aliquantum intelligi potest, quæ, & qualis sit hæc relatio secundum hanc opinionem. ¶ Primum. Unio est relatio realis in altero extremo, scilicet in natura humana. Patet: quia res aliqua positiuæ realiter inherens naturæ humanæ distincta ab eadem, per quam natura humana realiter dicitur assumpta: & uerbum realiter incarnatum circumscripta quacunq; collatione intellectus: quia non per intellectus considerationem: sed per realem assumptionem uerbum est caro factum. ¶ Secundum corollarium. Relatio il-

la non est mutata, seu communis realiter: licet sit communis secundum denominationem: sed est disquiperantia. Patet: quia unioni naturæ humanæ inhærenti nulla correspondet relatio realis in uerbo. Nam uerbo immutabili per sui incarnationem nihil noui aduenit: cum non sit potentiale. sic enim esset imperfectum. tamen per relationem unionis, quæ est in natura humana, etiã uerbum uerè, & realiter dicitur naturæ humanæ unitum: & sic potest dici æquiparantia: quia communicat idem nomen secundum eandem denominationem, scilicet esse unitum utriq; extremo. Et secundum hoc non est idem relatio tua, & relatio æquiparantia. Vnde relatio communis uidetur esse secundum Sco. dist. præsentis. q. j. quæ est eiusdem rationis in utroq; & ubi est habitudo eiusdem rationis in utroq;, ut est similitudo. Si uero uocatur relatio æquiparantia, cui correspondet relatio eiusdem rationis in altero extremo, siue in termino: ut uidetur loqui Scotus: sic unio illa non est relatio æquiparantia: quia nulla relatio realis corresponderet sibi in termino, scilicet in uerbo: est ergo disquiperantia. ¶ Tertium corollarium. Vnio illa relatio extrinseca. Patet: quia nõ necessariò cõsequitur extrema. Posunt enim extrema existere: uerbum scilicet, & natura humana absq; unione. Potest etiam aduenire extremis prius in esse positis. ¶ Quartum corollarium. Vnio illa est relatio ordinis, & cuiusdã dependentiæ naturæ humanæ ad uerbum. Patet: quia omnis relatio non mutua est cuiusdã ordinis unius ad alterum, ad quod refertur dependens. Quod probatur: quia omnis unio, qua ununtur aliqua realiter distincta, uel est informatio, uel aggregatio, uel ordinis: ita qd unum relatorum, aut informat, aut aggregatur alteri, aut ordinatur, & dependet ad alterum. Hæc unio non est informatio: quia uerbum nec informat naturam humanam, nec informatur ab ea. Vtrumq; enim dicitur imperfectum, quæ repugnat uerbo. Nec tantum per aggregationem: quia

Coro. 3

Coro. 4

talem unionem habet uerbum, sicut & quælibet entitas respectu cuiuslibet rei ab ea realiter, & essentialiter distinctæ. Talem etiam aggregationem habet pater, & etiã spiritus sanctus ad naturam a filio assumptam, quorum tamen neuter est humanitati hypostaticè unitus: restat ergo tertia unio ordinis. Ordo autem est prioris ad posterius, & posterioris ad prius. Vbi autem est posterius, & prius: posterius aliquo modo dependet ad prius. Verbum uero non habet ordinem posterioris ad naturam assumptam: sed econuerso: ergo natura assumpta aliquo modo dependet ad uerbum assumens. ¶ Quintum corollarium. dependet illa natura humanæ ad uerbum non est causati ad causam, nec causæ secundæ ad causam primam, nec causati posterioris ad causatum prius. Prima duo patet: quia sic dependet natura assumpta: etiam ad patrem, & spiritum sanctum: immo ad totam trinitatem. Nam secundum dionysium in de diuinis nominibus. Totius deitatis sunt omnia causalia. Et Augu. v. de trinitat. Ad creaturam pater, & filius, & spiritus sanctus, sunt unum principium. Et Io. v. ait saluator. Quæcunq; ille, scilicet pater fecerit: hæc & filius similiter facit. & eadem ratione tota trinitas. Hac autem unione natura humana ad solum filium ordinatur: quia non pater, non spiritus sanctus, sed solus filius est incarnatus: ut patebit. Tertium est manifestum: quia uerbum non est causatum. ¶ Sextum corollarium. Vnio illa dicitur dependentiam naturæ humanæ ad uerbum, ut naturæ nõ subsistentis in proprio supposito: sed dependentis ad suppositum alienum, scilicet suppositum uerbi: & ita ut naturæ communicabilis, ut quo supposito uerbi incommunicabili, qua uerbum ipsum uerè dicitur, & est homo. Sicut albedo cõmunicatur supposito albo: & generaliter forma materiæ siue composito: licet non per omnia eodem modo. Illud corollarium patet per abnegationem aliorum modorum dependentiæ. Et quæ talis est unio, quæ facit uerbum hominem, sed nihil est homo nisi suppositum

Coro. 5

Coro. 6

subsistens in natura humana. Subsistere autem in natura humana sibi communicata est sustentare eam, & terminare eius dependentiam suppositalem, igitur &c. ¶ Coro. 7 ¶ Septimum corollarium. Vnio illa inter ceteras uniones creaturarum, magis assimilatur unioni formæ suæ accidentis ad subiectum suum. Ita habet Ockam. q. ix. tertij ante dubia: licet maior sit dissimilitudo, quàm similitudo. ¶ Pro cuius declaratione aduertendū, secundum Scotum. quæst. j. qd formæ ad subiectum duplicem considerare possumus habitudinem. Vna est informantis ad informatum: & illa necessariò includit imperfectionem in subiecto: quia impporat quandam potentialitatem, qua subiectum est in potètia ad ulteriorem perfectionem, quam recipit a forma in hærente. Alia est ut posterioris naturaliter ad prius, a quo dependet: non tantquam ad causam: sed ut ad terminans eius actualem existentiam: non in seipsa, sed in alio subsistente. Quod terminare dicitur sustentare secundum imaginationem supra in secundo notabili positam: & illa nullam imperfectionem ponit necessariò in terminante seu sustentante: sed dumtaxat prioritatem naturalem respectu sustentati: & si illæ duæ separari possent, huic secundæ humilima esset dependentia naturæ humanæ ad suppositum uerbi. ¶ Item licet multiplex sit unio in abbreviatis distinct. xxxiiij. quæst. iij. primo patuit. ut exempli causa, partis ad totum continuum. Contigui ad contiguum; ut in inferio ne ramusculi ad truncum, locati ad locum, miscibilis ad mixtum, illabèris ad illapsum &c. tamen ex nullaharum opinionum contingit proprietates unitorum concretiue sibi communicari. Sicut non dicitur partiale integrum: nec contiguum ad contiguum, nec oliua pomus: si ramus oliuæ inseritur trunco pomus, nec locatum locans. Et si propter mixtionem: terreum dici possit aeris, aut aqueum, tamen in illa unione miscibilia non manèt: non enim manent elementa in mixto formaliter, & substantiè: sed tantum uirtualiter secundum

Multi-plex unio.

suas qualitates: nec illapsum illabens: sed in unione formæ, & accidentis cum subiecto, & communicant sibi suas concretiuas denominationes. Vnde propter unionem albedinis cum subiecto subiectum dicitur albus; & quicquid dicitur de subiecto, dicitur de albo: & econuerso manente subiecto, & forma inconsulte in suis naturis. Simile est in hac unione suppositali, & personali, in qua manent inconsulte natura uerbi, & natura humana: & tamen communicat sibi sua idiomata: ut ille homo dicitur deus, creator, omnipotens &c. & deus dicitur homo, passus, mortuus &c. ¶ Ex his potest elici distinctio incarnationis. Incarnatio est dependentia naturæ humanæ ad personam alterius naturæ: ut ad terminantem eius dependentiam ipsam sustentificandò. Vel sic, & breuius. Est humanæ naturæ sustentificatio a persona extrinseca alterius naturæ. Et incarnari est terminare dependentiam suppositalem naturæ assumptæ. Ex quo sequitur, qd incarnatio est unio naturæ humanæ ad personam Christi: ita ut fiat persona Christi: ut supra dictum est. ¶ Secundò sequitur, qd incarnari non est patiri: sed terminare dependentiam naturæ assumptæ: & de hoc infra distinct. v. ar. ij. Neq; incarnari correspondet huic acti uo incarnare, tanquam passio actioni: sed huic acti uo incarnare correspondet tanquam passiuum assumi. Actio enim incarnandi quatenus transit in obiectum, transit in naturam humanam, tanquam in passum: non in uerbum. Non enim uerbum: sed natura assumpta patitur, & est in potentia obedientiali. Incarnari igitur, & incarnare: licet secundum uocem habeant se ut actiuum, & passiuum, non tamen secundum significationem, ut patuit. ¶ Alia est opinio, quæ simpliciter negat relationem in creaturis: ita qd nulla est entitas relatiua, qd non sit absoluta, sed quicquid habet esse reale, & positiuum, est res absoluta se, & ad se cõsiderabilis, & absolute: & distincta ab omni alio. De quo latius uide i primo Ockam: & in abbreviatis distinct. xxx. q. iij. Secundum hæc opinionem posset dici, qd in natura

Distinctio in- carnationis.

M

ra humana assumpta a uerbo: ponenda est entitas absoluta deo in ipsa creatura, qua formaliter sit unio. Quod hoc potest intelligi: quod illud, quo formaliter sit unio, est quedam qualitas, seu perfectio, aut habitus infusus, uel infusa nature assumptæ. Quæ licet a tota trinitate causatur in natura humana, tamen per illam habet se natura assumpta speciali quadam habitudine ad uerbum, per quam dicitur uniri uerbo, & non patri, aut spiritui sancto eodem modo, quo relatione (si ponitur) solum unitur uerbo. Et sicut albedo in forte a quocumque causatur, est a qua sortes formaliter dicitur similis platoni albo: sine noua productione cuiuscumque respectus. Itaque per illud donum siue habitum humana natura unitur uerbo soli, & non patri, aut spiritui sancto sine quacumque alia realitate. Unde sicut tota trinitas per infusam charitatis habitum speciali modo inhabitat, & unitur animæ propter quem habitum, qui est qualitas absoluta, anima refertur speciali modo scilicet ut gratificata, uel inhabitata ad deum gratificantem, & inhabitantem. Nec tamē propter hoc oportet ponere hanc unionem esse respectum realem, distinctum a charitate, & extremis relatis: sed eo ipso, quo habitus ille est in anima: dicitur anima deo chara, & grata omni alio circumscripito. Ita dici posset in proposito, quod eo ipso, quod hoc donum est in natura humana assumpta: ipsa natura specialiter dependet ad personam filij tali dependentia, propter quam concreta assumptæ nature, & uerbi assumptæ de se inuicem predicantur. Quæ dependentia habitudo siue specialis unio licet relatiue exprimitur: tamen omnia illa relatiua non dicuntur realitatem aliquam ab extremis relatis, & dono illo creato, & infuso distinctam: sicut dicitur de alijs relatiuis simile, æquale, duplum &c. Unde unio illa personalis quatuor importat: scilicet naturam humanam: & personam uerbi: intimam eorum presentiam: & donum speciale infusum nature humane, ipsam eleuans, & perficiens, per quod innititur uerbo, & sustentificatur; quæ omnia sunt

Vnio personalis quatuor importat.

absoluta. Sicut dilectio, qua diligens refertur ad dilectum dicitur quatuor: scilicet diligentem, & dilectum, obiectum dilecti presentiam, & actum dilectionis, qui est qualitas, qua diligens formaliter affectuosè adheret dilecto: & propter hanc nullam rem relatiuam. Et per hoc omnia hæc opinio loquitur de dono absoluto, sicut alia de relatione. Non enim illa opinio differt a prioribus nisi quod realitatem illam, qua formaliter natura humana unitur uerbo, dicit esse rem absolutam, quam alia dicit relatiuam. Hoc itaque donum hæc opinio nominat gratiam unionis. Gratiam: quia gratiosa dei uoluntate gratis nature superadditam. Unionis: quia ea formaliter sit unio. Et ille modus loquendi satis concordat auctoritates sanctorum de gratia unionis loquentium: & Alexan. de Hal. & Henrici Ganden. & aliorum multorum doctorum: ut allegatum est latius distinctum. xxx. primi quæst. iij. & quæ ibi dicta sunt, magis declarant propositum. Et posset hæc opinio pluribus muniti rationibus improbantibus priorem opinionem, quas ibi uidere poteris in abbreviatis. Quinto notandum, quod ad terminandum dependentiam suppositalem requiritur independentia talis, hoc est suppositalis. Nam quod in se non est terminatum, sed dependet ad aliud, quomodo potest terminare dependentiam alterius: ideo nihil potest terminare dependentiam suppositalem primo. i. perse, & non per aliud sibi extrinsecum, siue non essentialiter: nisi quod est independentens suppositaliter: hoc est nisi incommunicabile, quale est suppositum. Ratio uero terminandi est ratio suppositalis, id est incommunicabilis, quæ dat esse suppositale. Et quoniam illa in personis diuinis est proprietas personalis, quæ communiter ponitur relatiua: ideo illa erit ratio terminandi dependentiam suppositalem nature humane: & non essentialia. Tum quia ipsa essentialia non est formaliter persona: quia non est incommunicabilis. tum quia tunc æquè terminaretur illa dependentia ad patrem, & spiritum sanctum, sicut ad filium: quia essentialia

Not. 5.
N

sentia quæ est in patre, & spiritui sancto, sicut in filio. Sed in quocumque est ratio terminandi, ipsum terminat: sicut in quocumque est ratio agendi: ipsum agit. propter quod, quia ratio agendi, producenti, creandi &c. est essentialis: ideo agere, creare quæ conuenit omnibus tribus personis. Ita uidetur sentire Sco. q. v. ar. ij. huius distinctio. Ex quo sequitur, quod humana natura non unitur primo essentiali. Pater: quia illi unitur primo, quod primo terminat: sed essentialia non primo terminat: ergo. Secundo sequitur, quod natura humana primo unitur supposito uerbi: hoc enim primo terminat: quia tota persona uerbi est formaliter supposita. Ratio autem terminandi est proprietas personalis, per quam incommunicabilitas conuenit personæ. Sed di. Illud est ratio formalis terminandi dependentiam suppositalem, quod est ratio subsistendi: quia nihil primo terminat dependentiam, nisi quod est independentens, cuiusmodi est ratio formalis subsistendi: sed persona diuina subsistit ratione essentiali: Essentialia enim est ratio formalis subsistendi ipsi personæ; ergo erit ratio formalis terminandi istam dependentiam, & ita istam unionem. Propter hanc rationem quidam opinati sunt, quod ad hoc, quod natura humana unitur personæ uerbi, præexistit unio nature, ad essentialiam diuinam. Unde ponunt duas uniones. Primam nature humane ad essentialiam. Secundam ad personam. Sed illa opinio stare non potest: quia sequitur, quod natura humana esset etiam unita patri, & spiritui sancto: sic quod pater esset incarnatus, & spiritus sanctus, sicut & filius. Consequens hæreticum. Probatur consequentia: quia quicquid conuenit primo essentiali diuine & non repugnat alii personæ diuine: competit omnibus personis: sed terminare unionem prædictam, siue dependentiam (quod idem est) non repugnat alii personæ diuine. Et si primo conuenit essentiali conuenit cuiuslibet personæ: & per consequens quælibet persona erit unita: quod est falsum. Nec impedit, quod

natura humana speciali unione unitur uerbo, quia quando sunt distinctæ uniones realiter, una potest esse sine alia: & secunda sufficeret: ergo prima superfluit, quæ est ad essentialiam. Preterea non minus conueniunt tales denominationes patri, & spiritui sancto, quæ conueniunt eis per unionem nature humane ad essentialiam propter unionem eiusdem nature ad proprietatem filij, quam si non esset unio ad filium: sed si sola esset unio nature humane ad essentialiam, & non ad proprietatem filij: tunc tales denominationes conuenirent omnibus personis: ergo nunc conueniunt omnibus personis: quia secunda unio non tollit primam. Et confirmatur: quia ita essentialis, & intrinsecus patri essentialia sicut proprietas personalis: ergo qua ratione patri diceretur unita propter unionem nature ad proprietatem, eadem ratione natura diceretur unita patri propter unionem eius ad essentialiam. Dicendum ergo, quod natura humana non primo unitur essentiali: sed primo unitur personæ ratione proprietatis personalis. Ad rationem dicitur, quod quis est in uerbo subsistendi. Nam si ualet subsistendi: id est existendi, sic falsum assumitur: quod ratio terminandi dependentiam suppositalem est ratio subsistendi. Et ad probationem dicitur, quod illud primo terminat, quod est independentens: id est incommunicabile. Talis autem independentiæ: id est incommunicabilitatis ratio formalis non est essentialia: cum ipsa sit formaliter incommunicabilis. Si uero ly subsistendi ualet, id est existendi suppositaliter: tunc assumptum uerum est. Sed quod subsistitur: scilicet, quod diuina persona subsistit ratione essentiali: falsum est. Non enim persona diuina conuenit esse suppositale ratione essentiali: sed ratione proprietatis relatiue. Verum quia ad esse personale utrumque requiritur: existentia, & incommunicabilitas, quorum unum conuenit personæ diuine ratione essentiali, aliud ratione proprietatis ualde rationabiliter dici potest: ut uide-

zur secundum Ockam. q. j. tertij. q. ratio terminandi unionem naturæ humane fit tota persona uerbi, nec essentia per se, nec proprietates per se, sed totum compositum. Et probatur idem ex alio: nam ad terminandum dependentiam suppositalem, requiritur incommunicabilitas: ut quod, & quo. Proprietates autem relatiuæ, licet sit incommunicabilis, ut quod, est tamen communicabilis, ut quo. Sic enim communicatur persone: ideo non potest esse ratio terminandi dependentiam suppositalem: licet sit ratio realis distinctionis personarum, sicut forma: licet sit ratio distinctionis ipsi composito ab alio composito, saltem speciuocè: non tamen est ratio toti, ut sit suppositum: cum ipsa non sit incommunicabilis: sed totum est sibi ratio suppositalis, quia incommunicabilis. ¶ Quantum ad secundum articulum est conclusio prima de possibili. Naturam humanam suppositaliter diuinæ uniri personæ simpliciter est possibile. Probatur: quia quod nullam includit repugnantiam, est simpliciter possibile: sed naturam humanam diuinæ uniri personæ est huiusmodi. Consequentia nota cum maiore. Minor probatur: quia nulla est ibi repugnantia: neque ex parte naturæ humanæ dependentis, neque naturæ diuinæ dependentiam suppositalem terminantis: ergo. Consequentia nota, quia aliunde nulla potest assignari repugnantia. Antecedens patet pro prima parte: quia cum natura humana sit finita perfectionis, non repugnat sibi suppositaliter dependere ad suppositum extrinsecum perfectius: sic enim uidemus accidens dependere ad suppositum sui subiecti: & partes tam integrales, quam essentielles ad totum. Nec impedit, quod natura humana sibi derelicta non dependeret ad aliud: sed in se ipsa subsisteret: quia ipsa est in perfecta obedientia dei: ideo sicut facit accidens dependere ad subiectum, & substantiam simplicem ad totum compositum: ita etiam potest facere, quod totum compositum dependeat ad suppositum perfectius extrinsecum simpliciter incom-

municabile. Tener consequentia, quia secundum non includit contradictionem magis, quam primum. Neque: est repugnantia ex parte diuinæ personæ terminantis huiusmodi dependentiam: quia terminare huiusmodi dependentiam, nullam dicit imperfectionem: quia nec limitationem, nec potentialitatem, nec compositionem in termino: sed solum incommunicabilitatem. Non limitationem: sicut nec terminare dependentiam causalem effectus. Non enim requiritur in termino, nisi quod sit independens tali dependentia. Neque dicit potentialitatem, aut compositionem in termino: quia potentialitas, & compositio est respectu actus informantis: sed hæc dependentia non est habitudo formæ ad subiectum: ut dictum est. Nec addit aliquod reale inhærens termino: ergo nec compositionem dicit, nec potentialitatem, sicut nec creatio, nec conseruatio. ¶ Secunda conclusio. Naturam humanam possibile est suppositaliter uniri diuinæ personæ, & non alteri. Probatur conclusio: quia ex quo incommunicabilitas in termino est ratio huius unionis, & dependentiæ: ubi est propria incommunicabilitas, ibi est propria unio: sed ubi est propria unio, ibi potest ipsa separari a quolibet realiter distincto: ita quod unio sit ad illud præcisè, & ad nullum aliud realiter ab eo distinctum. Illa omnia satis patent ex declaratis: sed persona quælibet in diuinis habet specialem, seu propriam incommunicabilitatem, ut quod: scilicet relatiuam proprietatem, per quam realiter distinguitur a qualibet aliâ persona diuina. ergo ad illam potest esse propria unio, ita quod non ad aliâ. ¶ Tertia conclusio. Sicut natura humana unitur uerbo, ita uniri potest uerbo spiritui sancto. Probatur, quia non est maior impossibilitas respectu unius suppositi diuini, quam alterius: & quæcumque ratio probat possibilitatem huiusmodi unionis respectu unius personæ: pariformiter probat respectu alterius, ut patet eas diligenter intuenti. ¶ Quarta conclusio. De facto naturam humanam

Cöcl. 2.

Cöcl. 3.

Cöcl. 4.

personaliter uniri uerbo actualiter, articulus est fidei, indemonstrabilis naturaliter. Prima pars patet: quia articulus fidei est uerbum factum esse carnem, id est hominem: ut patet Ioan. j. & ad Gal. iij. nec non in symbolis fidei. Hoc autem intelligi non potest sine unione humanæ naturæ cum uerbo. Et non est ibi unio essentialis, per quam natura humana fiat uerbum, uel natura diuina, quia nulla est ibi naturarum confusio: neque alia aliqua unio informatione, uel compositione. Secunda pars probatur: quia uerbum esse hominem non potest euidenter probari ex principijs per se notis: neque notis per experientiam: igitur. Consequentia nota: & antecedens satis manifestum est. Si enim posset euidenter ex principijs deduci: tunc sequeretur, quod assentiendum illi articulo posset euidenter ratione cogi quicquam: intellectus humanus cuiuscumque sectæ tam iudeus, quam gentilis. Consequens falsum: ergo & c. ¶ Quinta conclusio. Natura humana neque patri, neque spiritui sancto hypostaticè unitur: sed tantum uerbo. Probatur quia non pater, nec spiritus sanctus; sed tantum filius est homo factus: ut sufficienter probat magister in textu per plures distinctiones. ¶ Quantum ad tertium articulum dubitatur primò contra conclusionem primam. Nam uidetur simpliciter impossibile creaturam uniri personæ diuinæ. Tum quia oportet unibilia adinuicem esse proportionata: sed finiti ad infinitum nulla est proportio. Omnis creatura est finita: personæ diuinæ sunt infinitæ: ergo. Tum quia, quæ minus distant (puta contraria) uniri non possunt: ergo nec quæ magis distant. Tum quia quæ ununtur sunt unum: sed impossibile est creaturam fieri unum cum creatore: quia sic creatura fieret creator. Tum quia uniri est pati: sed persona diuina non potest pati: & per consequens nulli potest uniri. ¶ Dubium mouerunt rationes communes contra conclusionem, ad quas responderetur, quod finitum potest uniri infinito. ¶ Ad primam probationem dicitur, quod unibilia esse proportionata potest dupliciter intelligi.

Ad. 1.

Vno modo quantum ad gradum perfectionis: ita quod unum perfectionaliter distet ab alio secundum certum gradum proportionis: ut sit duplo, uel triplo perfectius alio: aut aliqua alia certa specie proportionis, & illo modo finiti ad infinitum nulla esse potest proportio. Alio modo potest intelligi aliqua esse proportionata quantum ad aliquam habitudinem: quia unum potest dependere ad aliud, uel aliquid recipere ab alio: aut agere in aliud, & huiusmodi, & hoc modo infinite distantia perfectionaliter bene sunt adinuicem proportionata. ¶ Ad secundum dicitur, quod distantia, uel indistantia perfectionalis nihil facit ad unionem: immo frequenter quanto aliqua plus distant, tanto magis sunt unibilia: sicut inter substantias maxime distant materia, & forma: & sunt magis unibilia. Item plus distat accidens a substantia, quam ab accidente: & tamen ununtur substantiæ, & non accidenti: ut uirtus animæ & non alteri accidenti. De contrarijs uero dicitur, quod ipsa uniri non possunt non est ratio distantia. Minus enim distant contraria inter se, quæ qualitates non contrariæ: cum contraria sint eiusdem generis. Sed non contraria quandoque differunt genere subalterno: & ideo uniri non possunt: quia formaliter adinuicem repugnant. Item licet natura diuina, & humana sint magis diuersa, quam contraria: non tamen magis repugnantia. Exemplificat Scotus de superficie, & albedine, quæ sunt magis diuersa, quam album, & nigrum, & tamen superficies potest esse alba & c. ¶ Ad tertium dictum est, quod naturam uniri alteri suppositaliter non est hanc fieri illam: sed hanc dependere ad illam: immo impossibile est quæcumque distincta realiter sic uniri, ut unum fiat aliud. Sic enim nec forma unitur materiæ: nec accidens subiecto: nec pars toti & c. ut notum est. Sed sic intelliguntur distincta uniri: quod ex eis aliquod unum constituitur perfecte, uel per accidens: & illo modo etiam ex uerbo, & natura humana constituitur unum non per se, sed quasi per accidens: sicut ex accidente,

Ad. 2.

Ad. 3.

Arti. 2.

Cöcl. 1.

O

Ad. 4. & subiecto constituitur unū: licet enim natura humana non sit accidens uerbi, tamē accidentaliter, id est contingēter unitur uerbo. ¶ Ad quartum responsum Dub. 2. est supra. L. q. uniri non dicit passionē: sed assumi dicit passionem. ¶ Secundō dubitatur contra secundam conclusionem. Natura humana non potest dependere suppositaliter ad unam personam: quin suppositaliter dependeat ad quamlibet aliam: igitur. Antecedens probatur: quia non potest causaliter dependere ad unam personam, & non ad aliam: ergo nec suppositaliter. Tenet consequētia: quia nulla est ratio diuersitatis: nam sicut realis distinctio personarum sufficit ad hoc, q. una persona terminet dependentiam suppositalem sine alia: ita etiam sufficit ad terminandum dependentiam causalem. ¶ Si dicis, q. dependentia causalis primō est ad essentiā, quæ est eadem in tribus, sed dependentia personalis est primō ad personam. Huius queritur ratio, cur causalis dependentia non possit esse primō ad personam: cum quælibet persona sit perfecta simpliciter, & ab alia realiter distincta. ¶ Respondetur ad hæc euadendo, negando consequentiam. Et ratio, quam querit argumentum est illa: quia dependentia causalis requirit perfectionem in termino: quia causa uirtualiter continet effectum, & eius perfectionem enun-
 Quid sit perfectio.
 Quid sit perfectio.
 Quid sit perfectio.

terminandi ultimātē dependentiam alicuiusquam est independentia talis: ut dictū est arti. j. Et ita ratio terminandi causalem dependentiam est incausabilitas: sed una est incausabilitas in tribus: sicut una infinitas: & una summa perfectio: & per consequens una ratio terminandi causalem dependentiam: sed non est una personalitas in tribus: cum personalitas patris realiter distinguitur a personalitate filij: sicut persona patris a persona filij: & ideo una persona potest terminare dependentiam personalem naturæ humanæ sine alia. Sed illa responsio uidetur esse euasio tantum uerbis: nam q. omnis perfectio simpliciter in diuinis sit essentialis formaliter, dubiū habet: nam si perfectio simpliciter dicitur, quod in quolibet melius est ipsum: quam non ipsum: hoc est quod conuenit cuilibet simpliciter perfecto: tunc uerum est, q. omnis perfectio simpliciter in diuinis est essentialis, id est conuenit tribus: & sic relatio in diuinis non est simpliciter perfecta: immo nec esse patrem: quia non conuenit filio: & sic diceretur, quod ratio terminandi causalem dependentiam non requirit perfectionem simpliciter in termino: sed talem, quæ eminenter continet perfectionem actus causalis, & illa est alia in personis, sicut est alia relatio. Omnis enim relatio in diuinis est perfectior omni creatura: & continet eminenter perfectionem cuiuslibet creaturæ. Et ita quælibet sine alia posset terminare huiusmodi dependentiam causalem. Sic etiam diceretur: quia uis esset una incausabilitas omnium personarum, scilicet essetia incausabilis: tamen etiam quælibet persona habet propriam incausabilitatē, sicut propriam relationem: quia ita relatio in diuinis est incausabilis, sicut essentia, rōne cuius una posset terminare causalitatem creaturæ sine alia. Si uero perfectio simpliciter dicitur illud, cui repugnat omnis imperfectio: sic quicquid est in diuinis, est simpliciter perfectum tam essentialiter, quam relatio: quia etiam relationi diuinæ repugnat omnis imperfectio: ut supra in j. distin. v. q. j.

quæst. ij. Et sic licet omnium personarum sit una perfectio essentialis. sunt tamen etiam distinctæ perfectiones notionales, sicut distinctæ relationes, quarum quælibet sufficit ad terminandum dependentiam causalem. Et ideo dicitur finaliter, q. ratio, quare una persona potest terminare dependentiam suppositalem creaturæ sine alia, & non causalem: est natura rei scilicet summi dei, quæ nobis innotescit per scripturas, & fidem catholicam, quæ testatur unum, & negat aliud. Testatur, q. pater, & filius, & spiritus sanctus sunt unū principium, unus creator, unus factor, in quo, a quo, & p. quæ sunt oia: & eadē negat patrem incarnatum, similiter & spiritum sanctum: & astruit solū filium assumptisse naturam humanam: unde propter perfectam identitatem personarum cum essentia, quicquid uni attribuitur: similiter omnibus attribuitur: nisi fides oppositū habeat, & scriptura. ¶ Tertiō dubitācirca conclusionem tertiam. An tres personæ possunt eandem naturam assumere simul: an tantum successiue. De hoc dubio aliter tenent Sco. q. ij. aliter Ockā Scotus tenet, q. eandem naturam non potest assumi simul a pluribus suppositis tanquam primis terminis eius dependentiam terminantibus. Secus si essentia diuina, tanquam primus terminus assumpti illa uniretur omnibus personis: an tamen essentia possit esse primus terminus huius unionis, postea uidebitur in dubio sequenti. Motuum suum est: quia in omni dependentia essentiali non potest idem dependere ad plures terminos: sed tantum dependere potest ad unum terminum formaliter eius dependentiam terminantem. Quod declarat in dependentia causalī: quia impossibile est idem causatum habere plures causas totales in eodem genere causandi. Si enim effectus c, habeat pro causa tota a, & b, causas quamlibet pro tali effectui, sufficienter efficit c, omnibus alijs circumscriptis: alias non esset totalis, ergo c, esset b, non existente: & ita c, non dependeret a b, hic

similiter de b, arguitur respectu a: & ita c, ab utroq. dependeret: cum quodlibet esset eius causa, & a neutro dependeret quia posset esse sine quolibet eorum singillatim, quod implicat. Sed in dependentia suppositali, natura essentialiter dependet ad suppositum: ergo non potest dependere ad plures terminos totales. Maior probata est. Minor patet, sicut maior, quia si sufficienter dependet ad unum terminum totalem, dependet ad illum quocumq. alio circumscripto. Arguatur ut prius. Adducit Anselmum de incarnatione uerbi cap. vij. Et idē. ij. lib. Cur deus homo. Plures personæ omnino eundē hominem assumere nequeunt. Sed Ockā. q. j. tertii sui. & iii. quodlib. q. xii. tenet partem affirmatiuam, secundum quā respondetur, q. eadem natura numero potest suppositari a pluribus personis: & a qualibet tanquam termino sufficienti. Declaratur illud ex eisdē, ex quibus Innotuit probare oppositum nam idē effectus potest dependere a duobus efficientibus: & a duobus finibus: & a quolibet sufficienter. Patet, quia idem calor potest produci ab igne, & sole. Posito q. ignis applicetur calefactibili in tali distantia, in qua tantum calorem producere possit: quantum soli, & non ultra. Si enim calefactibile sic applicatur simul, & semel soli, & igni tunc in hoc casu calor productus, producit a sole, & etiam ab igne, & a quolibet sufficienter: quia quolibet posito produceretur, alio circumscripto. Sic eadem forma potest inherere pluribus subiectis per diuinam potentiam, & sufficienter a quolibet dependere: immo de facto anima intellectiua inheret pluribus membris eiusdem corporis, & cuilibet membro alio circumscripto. Itē quilibet effectus sufficienter dependet a causa prima: & cū hoc essentialiter a causa secunda: & ibi habet locum argumentū Sco. quod facit contra prædicta. Si effectus sufficienter dependet a causa prima: ergo nullo modo essentialiter dependet a causa secunda: nec totaliter, nec partialiter. Consequentia tenet: quia sequitur, q. essentialiter dependeret a

causa, qua non existente nihilominus esse; quod ipse reputat implicare. Et vere implicare, si dependere essentialiter esset, sic dependere ab aliquo, quod sine illo esse non posset. Unde pro solutione rationis Io. Notandum per Ockam q. j. primi quodlibet, quod causa totalis dupliciter accipitur. Vno modo causa totalis est, quo posito omni alio circumscripto potest effectus sufficienter produci: & illo modo causa totalis dicitur causa sufficientis. Sic etiam notificat in iii. q. j. Secundo, causa totalis est illud, quod potest aliquem effectum sufficienter producere, & sine eo non potest produci talis effectus: & sic idem est causa totalis, & precisa. Accipiendo terminum totalis secundo modo, ut idem est cum causa precisa: sic est manifesta contradictio, quod unus effectus habeat duas causas totales. Sed primo modo idem effectus numero potest habere duas causas totales simul. Potest enim idem effectus bene dependere ad plures terminos sufficientes: ut in exemplis adductis. Verum cum idem effectus sic habet distinctas causas totales: primo modo non dependet essentialiter ab altera: quia posset sufficienter produci illo non existente secundum Ockam ubi supra. Secundum hoc posset dici, quod differentia est inter causam totalem, & causam sufficientem: nam causa totalis est causa precisa, quae excludit simpliciter omnem aliam causam concausantem: sic causa totalis est causa, cui qua nulla alia causat. Causa sufficientis est, qua posita ponitur effectus alia circumscripta: hoc est quae causae sufficit, si alia non concurreret. Et illa bene admittit aliam causam concausantem: licet non requirat. Accipitur tamen aliquando causa totalis pro sufficienti: tunc dicitur, quod idem non potest dependere ad plures terminos totales in eodem genere dependere. Potest tamen bene dependere ad plures terminos sufficientes: ut in exemplis adductis. ¶ Per hoc ad rationem Ioannis: in omni dependentia essentiali, potest distinguere de ly essentiali: quia si dependere essentialiter est dependere ad

aliquid, quo destructo non dependet: hoc modo effectus dependet essentialiter causa secunda efficienter: quia quilibet potest dependere ad causam primam, destructa causa secunda. Sic ergo capiendo dependentiam essentialiter, maior est falsa: quia potest idem effectus dependere ad plures terminos, siue causa essentialiter partialis: licet non totales. Sicut actus voluntatis naturaliter loquendo dependet essentialiter a voluntate, & actu intellectus. Et ad probationem dicitur, quod procedit de causa totali, de qua maior est vera: & tunc ad minorem dicitur, quod in casu nostro si tres personae assumerent eandem naturam: natura assumpta non dependeret ad unam personam: neque essentialiter, neque totaliter: sed sic dependeret ad omnes tres personas simul. sicut in casu calor dependeret simul ab igne, & sole tanquam a causa totali, & a neutra seorsum: licet a quolibet duorum dependeret tanquam a causa sufficienti, etiam partiali. Si vero dependeret essentialiter, dicitur illud, quod ab aliquo dependeret etiam alijs circumscriptis: iterum maior sua est falsa: ut ostensum est. Ideo mirum non est, si fallum concluditur. ¶ Sed di. aliquis. Illud non supponit totaliter, quo circumscripto nihilominus supponit illa natura. Vel posito, quod duae personae non supponerent naturam assumptam, uel assumendam: una supponeret, sed non totaliter: ergo &c. Respondetur secundum Ockam ubi supra. in j. quodlibet. q. xij. supponere totaliter dupliciter accipitur. Vno modo quia precise supponit, & sic assumptum est verum: quia illud non supponit precise, quo circumscripto nihilominus natura supponitur. Alio modo, ut idem est supponere totaliter, & sufficienter, & sic assumptum non est verum: quia filius sufficienter supponit: & tamen circumscripto filio pater potest supponere naturam. Verum quod in casu natura humana sic a tribus assumpta non uniretur, una unione tribus, sed cuiuslibet personae specialiter unione: ut infra. q. ij. dub. j. latius tractetur. Et ita essentialiter ibi tres incarnationes, licet una caro tantum. i. una humanitas

tantum assumpta: ut uult Petrus de eadem dia. ¶ Ad auctoritatem Anselmi dicitur, quod uult. Nequeunt. i. non congruit: quia sufficit unius personae incarnatione pro omnium criminum expiatione. Vel nequeunt sic, quod esset unus homo, seu una unio, siue secundum eadem personalitatem: ut ait Tho. de arge. q. ij. ar. iij. ubi respondet ad rationes Scoti. Concordat Ockam. Unde in casu pater, filius, & spiritus sanctus: licet quilibet esset homo: non tamen essent unus homo: sed tres homines: & quilibet esset filius uirginis, non tamen unus filius uirginis: sed tres filii uirginis, quos tamen una uirgo conceptio, & uno partu genuit. Nec propter hoc pater esset uerbum, aut spiritus sanctus: sicut si eadem albedo informaret tres homines Petri, Ioannis, & Pauli: esset quidem albi eadem albedine: non tamen essent unum album, sed tria alba: nec propter hoc Petrus albus esset Ioannes albus, aut Paulus: nec e converso. Et si que ritur. In casu humanitas assumpta est ad unitatem personae, cuius personae patris, an filii, an spiritus sancti. Respondent quidam, quod ad unitatem personae confusum tamen: uel ad unitatem trium personarum, & non unius: sed non oportet ad hoc confugere. Sed dicitur, quod ad unitatem cuiuslibet personae, puta ad unitatem personae patris, similiter filii, similiter spiritus sancti. Nec sequitur ad unitatem personae patris: ergo non filii. Unde si ad unionem patris assumpta esset: quia illa assumptione pater esset homo: sic ad personam filii: quia illa eadem natura alia quidem assumptione unita esset filio, quia filius esset homo non idem homo, quod pater, sed alius homo: quia alia persona: & homo est nomen suppositi. Licet non esset homo alia natura quae pater: alia in ablato casu. ¶ Vlrimo dubitatur utrum essentia diuina possit esse primus terminus huius unionis. hoc est quod sit. Vtrum essentia diuina possit sibi unire suppositaliter naturam humanam. ¶ Pro solutione breuiter notandum, quod per primum terminum unionis, intelligitur terminus, cui aliquid uniretur etiam omnibus alijs ab eo formaliter distinctis per imaginationem circumscriptis, & nulli eorum circumscripto, & illud

Dub. 4.
T

Not. 1.

semper ratio formalis unionis, aut ea formaliter includit. ¶ Secundo notandum post praedicta, quod non est idem uniri alicui, & suppositari ab aliquo. Differunt enim sicut superius, & inferius: nam uniri suppositaliter, siue suppositari nihil aliud est, quam dependentiam suppositalem terminari ad suppositum extrinsecum. Unde patet, quod nihil potest terminare dependentiam suppositalem nisi suppositum. De hoc inf. dist. v. art. j. & ij. Per hoc respondetur ad dubium: quod licet essentia diuina possit esse terminus primus alicuius unionis naturae humanae ad ipsum: non tamen potest esse terminus primus unionis suppositalis. Primum patet: quia essentia diuina potest primo terminare unionem naturae grauitate: & forte aliam, cui nomen non est impositum. Patet: quia illam terminare posset essentia: etiam si ad imaginationem non esset persona. Secundum patet: quia essentia non est formaliter persona: cum non sit incommunicabilis: & ideo non potest aliquid terminare suppositaliter. Et haec responsio est de mente Scoti & Ockam. Dicit. n. Sco. q. j. dist. v. lib. iij. Sicut ratione assumptis est, quod habeat subsistentiam incommunicabilem: cum essentia non habet de se incommunicabilitatem: non potest esse assumens, ut terminus. Si autem sufficit in assumente singularis existentia, & per se esse: cum hoc conueniat diuinae naturae: potest esse terminus assumptionis. ¶ Et Ockam. q. j. tertii in solutione replicat dicit: quod si possibile esset, quod sola diuina essentia, & nulla persona diuina terminaret unionem naturae humanae: tunc illa natura assumpta non esset personata, nec personalitate propria, nec aliena. Primum patet de se: quia scilicet non esset per se: sed inniteretur alteri, puta essentiae diuinae. Secundum patet: quia essentia non est formaliter persona: & ideo non potest dare personalitatem: nec eam sustentare, ut persona. Sed quia impossibile est, quod essentia terminaret naturam, nisi omnes personae assumant eandem: ideo licet essentia primo terminet unionem, tamen personae terminant secundum modo. Per hoc uult dicere, quod licet

Not. 2.
Differunt uniri alicui, & suppositari ab aliquo.

essētia possit esse terminus primus unio-
nis, qua natura quantum ad existentia.
deperderet ad essentiam: tamē sola per-
sona terminat suppositalem existentia.
Et quia essentia non est sine persona: pri-
ma terminatio non est sine secunda.
Quicquid etiam conuenit essentia, ut
termino primo respectu creatura, con-
uenit omnibus personis: quia quelibet
persona formaliter continet essentia sicut
suum constitutus. ¶ Sed nunc respondendū
est ad rationes Scotti, & Ockā pbatiū,
q̄ unio est res relatiua & nō eritas abso-
luta, posita in tertio notabili articuli
primi. ¶ Ad primū dicitur, q̄ natura hu-
mana in Christo est similis naturæ nræ,
quātū ad essentialia: quia eiusdē speciei
essēntialis: sed nō est similis in oibus acci-
dentibus. Nā & unio, si sit relatio: ut illo-
rū tenet opinio: est accidēs, & est in na-
tura assumpta: & nō in natura nrā. Simi-
liter in natura assumpta fuit, & est beati-
tudo, & summa caritas, scientia, & do-
na in summo: quæ nō sunt in nrā: sicut
& in uno hoīe sunt accidentia, quæ nō
sunt in alio: sicut alia in iusto, alia in
peccatore. Proccederet autē argumentū, si
aliqua perfectio esset in natura humana
in Christo, q̄ esse nō posset in hoīe alio.
Hoc autē falsum est: cū uerbū quamlibet
naturā humanā pōt assumere: & eā simi-
libus perfectiōibus adornare. ¶ Ad secū-
dū dī, q̄ unio, qua formaliter natura hu-
mana unitur uerbo, est qualitas absolu-
ta de prima specie qualitatis: quia dispo-
nit naturā humanā ad melius nō ad me-
liorem operationē: sed ad maiore digni-
tatē. Et probabiliter diceretur, q̄ nec
est caritas, nec lumē gloriæ: licet nō sit
sine utroq; si. s. ponuntur a caritate,
seu gratia gratū faciēte distinctē, ut qui-
dā uolūt: quia illē disponit ad operatio-
nē beatificā, illa uero ad esse personale.
Et licet caritas, & lumen gloriæ, ac
beatitudo possunt cōuenire illi naturæ
non assumptæ: tamen ista qualitas, qua
fit unio, nō potest esse in natura, nisi sit
assumpta: quia in ablatiua ipsa forma-
liter sit assumptio. Sicut implicat albe-
dinem inherere subiecto, & subiectum
non esse album. ¶ Ad tertium nege-

tur assumptum. Nam res naturaliter
per se subsistens. i. subsistens per se, si
sue naturæ dimitteretur, posset depen-
dere ad aliud per accidens absolutum.
Sicut simile, ut tale dependet ad aliud
simile per accidens absolutum: scilicet
qualitatem, puta albedinem, uel scientiam:
nec oppositum probatur. ¶ Ad 4.
quartum negetur assumptum. Nā depo-
nere naturam assumptam manente illa
qualitate, qua formaliter est unio impli-
cat: quia infert naturam esse unitam,
& non unitam. Sicut implicat con-
tradictionem aliqua non esse similia:
& tamen esse alba. Non ergo po-
test remoueri similitudo a similibus qua-
litatibus absolutis manentibus: sic in
proposito. ¶ Ad quintum, quæ est ra-
tio Scotti: dicitur, q̄ quocunq; abso-
luto intellectu, non intelligitur ratio
unionis. Verū est, ut quodlibet absolu-
tum intelligi potest non habita ratio-
ne relatiua: & ita absq; ratione unio-
nis. Ex hoc inferri posset, q̄ ratio. i.
conceptus correspondens nomini unio,
non est conceptus absolutus: sed respec-
tius: sed non sequitur, q̄ res significata
per unionem sit relatio. ¶ Et cum
arguitur: unio importat aliquid, uel
nihil: respondetur, q̄ neutrum, sed im-
portat aliqua scilicet unitatem, & qua-
litem, qua fit formaliter unio, quo-
rum quodlibet est absolutum. Et ratio
fundatur in falso fundamento. Imagi-
natur enim, q̄ ratio relatiua repræsen-
tat entitatem unam, sicut ratio qua-
litem, quod falsum est: sed repræ-
sentat plura habentia ad se aliquam
habitudinem, uel habitudines: quæ ta-
men omnia sunt absoluta: sicut de si-
militudine, cuius ratio est relatiua: &
tamen nihil significat, nisi subiecta ha-
bentia qualitates eiusdem speciei. & tā
subiecta, quā qualitates sunt res absolu-
tæ. Et per hoc ad confirmationē, unio
non est res &c. Respondetur duplici-
ter secundum duos modos de suppo-
sitione abstractorum quæst. iij. pro-
logi. & quæst. j. lib. ij. positos. Nam
si tenetur, q̄ unio personalis præcise
supponit pro illa qualitate, omnia quæ

assumuntur in cōfirmatione, falsa sunt.
Nam sic unio est ad se, quæ per po-
tentia dei esse pōt sine unitis. Nec hoc
est minus intelligibile, quā albedinem
esse sine albo. Verum si unio connotat
unionem: ut inherens naturæ unite:
tunc si qualitas illa, quæ dicitur unio est
set, p̄ se iā nō diceretur unio. Sicut albū:
quāuis conseruari posset absq; albedi-
ne: tamē separata albedine non est albū.
¶ Si uero unio supponit pro omnibus,
quæ significat. i. pro unitis, & qualitate
uniens: sic unio non est res una, nec
ad se, nec ad aliud, sed res plures: & sic
nō pōt esse sine unitis: quia est ipsa uni-
ta. Nec tamē ideo significat rem aliquā
non absolutam. ¶ Ad ultimum dicitur
breuiter, q̄ quicquid significat unio, si-
ue rē unam subtractiue, siue plures res,
potest intelligi ad se: id est cōceptu, uel
conceptibus absolutis: licet ille concep-
tus non correspondet huic uoci unio.
Sic pater potest intelligi conceptus ab-
soluto, puta animalis, uel entis: sed nō
conceptu huius dictionis pater. Ille
enim non est absolutus, sed relatiuus:
non quia significat rem aliquam relati-
uam: sed quia significat res plures, unā
in ordine ad aliam. Et omnia illa argu-
menta possunt similiter deduci de pater-
nitate, & similitudine. Sicut igitur illi
soluunt, qui dicunt paternitatem, & si-
militudinem nihil dicere distinctum ab
omnibus absolutis: ita soluitur hic.

Q V A E S T I O . I I .

A V A E R I T V R secundò utrū
uerbum, & quelibet persona
diuina indifferenter debeat
assumere naturā quamlibet
suppositaliter. ¶ Circa materiam huius
quæstionis sunt duæ opin. cōtrariæ, qua-
rum neutra est demonstratiue improba-
bilis. Vna est Scotti, & Ockam, & com-
muniter modernorum tenentium par-
tem affirmatiuam. Alia opinio est Hen-
rici de Gādauo. xij. quodli. q. ij. ad quā
(ut refert Ioannes Picus in apologia
sua q. iij.) dimissa priore opinione in
senio declinauit, tanquam ad opin. ma-

gis probabilem. Videtur etiam aliquibus
esse opinio Alexandri de Hales par. iij.
art. j. mem. j. q. xi. & q. xii. tametsi ibidē
solum de gratia unionis in Christo di-
sputet. Hęc opinio tenet partē negati-
uā. Volo ambas prosequi solum recita-
tiue, sine omni assertionē, lectoris iudi-
cio relinquens, quæ probabilior sit iudi-
canda. Et secundum hoc duo erunt ar-
ticuli in q. quibus addetur tertius de
quorūdam dubiorum solutione. ¶ Quā
Assumi
supposi-
tali ter.
non est
fieri sup-
positū.
Conclu-
sio re-
spōsalis
B
rum ad primum supponendum ex dictis
in præcedenti quæstione, q̄ aliquid per-
sonari, siue assumi ad unitatē personæ,
non est ipsum fieri personam: alioquin na-
tura humana nō personaretur a uerbo,
nec assumeretur ad unitatem personæ
uerbi: quia natura humana assumpta nō
est persona: nec simpliciter nec perso-
na uerbi: sed personari est (ut supra pa-
tuit. q̄ præcedente.) dependentiā sup-
positalem ab aliqua persona terminari:
quo supposito est hæc conclusio re-
sponsalis huius conclusionis. ¶ Omnis
entitas positiua, siue accidens, siue sub-
stantia, assumi potest suppositaliter a
persona diuina. Ista conclusio sic pro-
batur. Cuiuscunq; naturæ dependen-
tia suppositalis potest terminari ad per-
sonam diuinam, ipsa potest ab eo as-
sumi: sed talis est omnis entitas po-
sitiua tam substantia, quam accidens:
ergo. Consequentia nota cum maio-
re. Minor probatur: quia cuiuslibet
entitatis positiue dependentiā supposi-
talē terminari ad personā diuinā, nō di-
cit imperfectionem in deo, nec repu-
gnantiam in deo, aut creatura: ergo
posse terminari eius dependentiam ta-
lem a diuina persona, non est negan-
dum. Consequentia nota. Antece-
dens patet: quia non dicit imperfe-
ctionem in termino: licet assumptum
siue dependens sit res infimę perfe-
ctionis: non enim importat maio-
rem imperfectionem, quam termina-
re dependentiam causalem, quæ est
productū ad producens: aut conser-
uati ad conseruans: sed hæc termina-
tur ad totā trinitatem: ergo & illa. Nec
impedit uilitas, aut indignitas causati:
Gab. Biel. B b 3

cū nec diabolus, nec infernus, nec peccati actus positivus esse possit, deo nō conferuante: aut potentialiter, aut essentialiter non presente. ¶ Præterealiter natura rationalis dignior sit irrationali: tamē ita infinitē distat dignitate a perfectione diuine personæ, sicut ultima creatura: igitur si indignitas creaturæ impediret, nulla creatura esset assumptibilis: cum omnes æque distant putantur a dignitate diuina. ¶ Quod etiam non dicat repugnantiam aliquam in deo, patet: quia apud deum non est impossibile omne uerbum. i. omne conceptibile est deum assumpsisse creaturam irrationalē, sicut intelligibile est deum assumpsisse creaturam rationalem. ¶ Itē uerbum est independens dependentiæ suppositi: ergo potest omnem talent dependentiam terminare: hoc enim sufficit, ut dictum est in questione precedenti. ¶ Quod etiam non dicat aliquid repugnans creaturæ: quia nulla creatura habet in se entitatem positivā repugnantem illi dependentiæ speciali ad personam diuinam, siue repugnantem eius comunicabilitati, ut non communiceretur supposito diuino. Nec etiā natura rationalis: cū illa sit assumpta, nec irrationalis. Nam natura non rationalis non habet perfectionem rationem suppositi, quā natura intellectualis: ergo non habet aliquod repugnans, propter quod non possit dependere ad uerbum huiusmodi dependentiæ suppositi plus, quā natura intellectualis: sed natura intellectualis non habet repugnans: ergo nec illa. ¶ Item omnis creatura est in æquali potestate obedientia dei, nec unapulus, quā alia: quia omnia quæcunq; uoluit, fecit in celo, & in terra, in mari, & in omnibus abyssis: ergo si unā creaturam assumere potest uerbum: potest quamlibet assumere. ¶ Item si aliquam non possit assumere, maximē accidens: quia non potest terminare eius inhegionem. Sed hoc non: quia licet inhegionem dependentiam terminare non possit: eum illa dicat potentialitatem in termino, & ita imperfectionem: non

tamen ideo repugnat uerbo terminare dependentiam suppositalem, quæ nullā dicit imperfectionem: quia illæ dependentiæ sunt ab inuicem separabiles. Nō enim est eadem habitudo informare, & dependere ad suppositum: ut dictum est. q. precedenti. Et dependere non dicit perfectionem in termino. ¶ Item in triduo mortis Christi, caro Christi in uerbo in sepulchro: & tamen caro Christi est natura nō intellectualis simpliciter, & maximē separata anima: ergo cuiuslibet naturæ non intellectuali posset uniri. Consequentia tenet: quia non est maior ratio de una, quā de alia. Nec refert, q. prius fuit unita animæ rationali: quia alia unione caro unita est animæ, & uerbo: etiam alia unione uerbum sibi uniuert animam, & alia carnem, quæ ab inuicem sunt separabiles. ¶ Item sicut in triduo uniuert sibi carnē sine anima, ita facere potuit ab initio: & unionem illam conferuare in perpetuum: quia quicquid uerbum potest ad tempus, potest perpetuo. ¶ Corollarium quod sequitur ad hanc conclusionem. Illæ sunt possibiles, deus est lapis, deus est asinus, deus est homo dānatus: deus est diabolus. Patet: quia eadem ratione, qua illa conceditur: deus est homo crucifixus, mortuus, sanctus, beatus: etiam istæ sunt concedendæ per communicationem idiomatum: ut infra dicitur. Vnde est regula: quamcunq; de nominationem natura aliqua tribueret proprio supposito præcisē ratione huius dependentiæ suppositi: hanc etiam tribuit supposito assumpti. Ex quo sequitur primō, q. si uerbum assumeret accidens: propter hoc uerbum non esset accidens: nec informans, aut inhaerens. Patet: quia has denominationes accidens non dat suo supposito: quia subiectum accidentis non est accidens: nec inhaerens, saltem non oportet. Secundō sequitur, q. si deus assumeret albedinem modo, non ideo diceretur albus: quia albedo non denominat suppositum album, nisi inhe-

Coroll.

Et si
Deus al-
buedi-

nem nō dicere - tur albus. reat. Sic licet assumere actum peccati, non tamen diceretur peccator: quia peccator non importat tantum subsistentem in actu peccati: sed importat quandam deformitatem uerbo non conuenientem. Sed contra hoc uidetur: quia omnis actio naturæ assumptæ attribuitur assumpti: ideo uerbum dicitur ambulasse, comedisse, prædicasse, nobis meruisse: similiter de passionibus: ideo uidetur cōcedere oportere in casu, uerbum uel deus peccat: & uerbum est peccator. Sicut cōcedere oportet secundū hanc opinionē, deus est dānatus: posito. n. q. deus assumeret naturā humanā sine gratia, qd cōcedere oportet. si pōt assumere lapidem: gratiæ nō capacē: posset etiā assumere naturā humanā peccatricem originali, uel actuali peccato. Similiter natura assumpta posset de nouo peccare, & esse peruersissimus hominū. In omnibus his casibus cōcedere oportet, deus est peccator, deus pōt peccare, deus pōt odire deū, deus pōt esse peior Antichristo, uel diabolo: & multa alia, quæ sunt parū auriū offensiuia. ¶ Quantum ad secundū articulum recitanda est alia opinio prædictæ contraria, quā quidam magni doctores tenent: ut refert Tho. de argē. dist. ij. tertij q. j. art. j. hanc opinionem solum recitatiuē ponā: ut præmissi. Itaq; supponendum est primō ex precedenti. q. q. unio suppositi est quædam entitas positiua recepta in natura assumpta, siue sit relatio ab omnibus absolutis distincta, siue qualitas quædam absoluta, qua formaliter sit huiusmodi assumptio, qua posita in natura assumpta ipsa est unita, & ea remota definit esse unita. Quam entitatē positiuam doctores, & sancti nomināt gratiam unionis. Est. n. donum ex summa charitate datum, nullis meritis precedentibus, secundum illud Io. ij. Sic. n. deus dilexit mundum: ut filij suū unigenitum daret. Dedit autē pater eius incarnationem, siue naturæ humanæ assumptionem. ¶ Pro cuius intellectu aduertendum, q. secundum Alex. de Hales parte ij. q. ij. triplex ponitur gratia in Christo: scilicet gratia singularis personæ, gratia capitis, gratia unio-

nis. Gratia singularis personæ, est gratia gratum faciens, animam Christi perficiens: qua homo Christus secundū naturam assumptam excellenter, & singulariter placuit deo: secundū illud Mat. iij. & xvij. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi benē complacui. Per hanc quoq; gratiam opera Christi secundū humanitatem meritoria fuerunt, & patri accepta ad nostrā redēptionē: ut infra dicitur. ¶ Gratia capitis, de qua latius inf. dist. xij. est, qua tanquā caput ecclesie gratiam influit membris: de qua ad Eghes. j. Ipsum dedit caput super omnem ecclesiam, quæ est corpus ipsius. Et Aug. ad Dardanum. In Christo habitat omnis plenitudo gratiæ: sicut in capite omnes sensus. Et Hugo de sacramentis. Sicut spiritus hominis mediante capite descendit ad membra uiuificanda: sic spiritus sanctus per Christum uenit ad christianos. Cuius plenitudo est in capite: participatio uero in membris. Verum hoc dictum Hug. Alex. ubi sup. q. xij. membro j. art. ij. intelligit de gratia capitis, & unionis increata, quæ est spiritus sanctus, & nō de creatura. Ponit. n. duplicē gratiā: creatā, & increatā: ut patet ibidē. ¶ Gratia uero unionis creata secundū Alex. ubi sup. q. xij. mēbro. j. art. i. est dispositio, quæ ab increata gratia relinquitur, q. disponit ad hanc unionem ex parte humanitatis. Et secundū eundē non est aliud, quā deformitas, uel diuina assimilatio: & forte posset illud facilius sic dici. ¶ Gratia unionis est illud, quo natura humana formaliter unitur deo. hoc est unio ipsa, siue sit relatio, siue qualitas absoluta, de illa posset intelligi dictum beati Aug. Quicquid conuenit filio dei per naturam, cōuenit filio hominis per gratiam. Hinc ait idem Alex. mēb. iij. q. ii. In Christo. n. fuit grā singularis sanctitatis, secundū qua fuit sanctus hō: ita q. nihil deesset sibi de gratia, quæ posset haberi ab homine. ¶ Item fuit hō deus: & ideo necessaria fuit in eo grā unionis: quia q. sit hō deus, habet p. unio nem. ¶ Item ipse mediator fuit deus, & hominū, & ideo fuit gratia in ipsa secundum quam esset caput ecclesie: ut esset

mediu influētiae gratiæ in nobis: sicut caput ad alia membra. Et subiungit ibidem. q̄ hæc gratia multiplicata in Christo est una secundum essentiam: non tamen est una quantum ad actum, uel operationem: quia alius actus est unire humanitatem diuinitati: alius influere gratiam: & esse exemplar ad omnes animas sanctas. Secundum primum attenditur in Christo gratia unionis: secundum secundū gratiā capitis: secundū tertium gratiā singularis personæ: quod non obstat potest dici, q̄ harū gratiarū semper posterior maior est priore, & presupponit eam: unde gratia unionis omnium creaturarū gratiarū est maxima: presupponens in subiecto utramq; gratiam scilicet gratiam capitis, & gratiā singularis sanctitatis. Et de hoc dicit Alexan. par. ij. q. xij. membro. j. arti. j. Debemus præterea intelligere gratiam creatam unionis in Christo, in tanta perfectione, & cōsummatione, & excellentia: ut non solum disponat ad amorem, & cogitationem dei creatam, & talem qualis cōpetit homini deo: sed ulterius ad unitatem personalem cū deo: ita disponedo, q̄ quicquid cōuenit filio dei per naturā, cōueniat filio hominis per gratiam: sicut dicit Aug. & sic gratia unionis creata est perfectissima assimilatio creature rationalis ad deū, quæ possit esse, aut intelligi. hæc Alex. De hoc et innuit Aug. xiii. de trini. c. xix. & allegat magister Cum lego, uerbum caro factum est, & habitauit in nobis. in uerbo intelligo uerū dei filium, in carne agnosco uerum hominis filium: & utriq; simul in una persona dei, & hominis, ineffabili gratiæ largitate coniunctum. Et infra. In rebus. n. per tempus ortis, illa summa gratia est, q̄ homo in unitate personæ coniunctus est deo, in rebus uero æternis summa ueritas recte attribuitur dei uerbo. Et secū dū hoc, quod Io. addit. Vidimus gloriā eius gloriā quasi unigeniti a patre, plenū gratiæ, & ueritatis. Plenū gratiæ refertur ad naturam assumptam: & ueritatis, ad personam assumptam. Hac enim gratia creatura eleuatur super statū creaturæ: nedū ad perfectissimā dei uisionem,

Gratia unionis est perfectissima omnium gratiarum creatarum.

& fruitionem, quod omnium beatorum est, sed ad personalem cū diuina natura unionē, qua fit, ut ille homo temporaliter natus ex uirgine, sit uerē, & realiter unigenitus patris, natus ex eius substantia in æternitate: qua eleuatione creaturæ maior excellentia in creatura cogitari nō potest. ¶ Quibus præmissis est conclusio prima secundum hanc. Nulla natura non gratificabilis est a filio dei immediate assumptibilis. Probatur: quia nulla creatura, quæ non est capax gratiæ unionis, est immediate assumptibilis a uerbo ad unitatem suppositi. Et omnis creatura non gratificabilis est creatura, quæ non est capax gratiæ unionis: ergo nulla talis est immediate assumptibilis. Consequentia nota in secunda primæ cum maiore. Minor probatur: quia natura, quæ propter sui imperfectionem non est capax gratiæ imperfectioris: nō est etiam capax gratiæ perfectioris. Sed gratia gratificans minor est gratia unionis, ut dictum est in notabili: ergo natura, quæ non est capax gratiæ gratum facientis propter sui imperfectionem, non erit capax gratiæ unionis, quæ est in termino perfectionis gratiæ creatæ. ¶ Secunda conclusio. Gratia unionis inhæret soli parti portionis animæ superioris. Probatur, quia nobiliori formæ debetur subiectū nobilior: sed gratia unionis est forma accidentalis nobilissima nata conuenire animæ rationali: ergo erit in nobilissima eius parte. ¶ Item gratia gratum faciens est in portione superiore: ergo & gratia unionis. Teneat cōsequentia: quia gratia unionis presupponit gratiā gratificatē in subiecto. An recedens patet: quia gratia gratificans est in eo subiecto, in quo potest habere suam operationē naturalem, quæ est inclinare in bonū æternū, tāquā in finem ultimū. Solius autem portionis superioris est tendere in bonum summum, & æternum tanquam in finem. ¶ Tertia conclusio. Per gratiam unionis inhærentem soli animæ tota natura humana, & partes eius, & proprietates uerbo sunt unitæ. Probatur conclusio: quia totā naturam humanam, & partes eius, animā scilicet animæ

Cōcl. 1. D

Nulla natura nō gratificabilis est assumptibilis.

Cōcl. 2.

Gratia unionis inhæret soli parti portionis animæ superioris.

Cōcl. 3.

Per gratiā unionis inhærentem soli animæ tota natura humana, & partes eius, & proprietates uerbo sunt unitæ.

tota natura humana & corpus cum proprietatibus suis assumptum uerbum: ut dicit Dam. & allegat magister dist. ij huius tertij. Totam hominis naturam, & animam, & carnem, & harum proprietates, siue accidentia assumpsit. Omnia, inquit, quæ in nostra natura plantauit dei, uerbum assumpsit: scilicet corpus & animam intellectualē: & horum idiōmata. Totus. n. totū assumpsit me: ut totā mihi salutē gratificet, quod enim est inassumptibile, est incurabile. Hæc ille. Et non inuit sibi sine unionis gratia: quæ non inhæret nisi soli animæ: ut dicit conclusio secunda: ergo. ¶ Item quod unit unum coniuictum, unit & reliquum: & quicquid terminat dependentiam suppositale unius naturæ, terminat etiam dependentiam omnium illi inexistētū, & cōiunctorū, sicut persona Petri terminat dependentiam suppositalem animæ eius, & corporis, & omnium accidentium eis inhærentium: omnia enim illa suppositaliter dependent ad aliud: ut habitum est. q. j. & non nisi ad personam Petri. Ita & natura humana, cum dependet ad uerbum per gratiam unionis, quæ soli animæ inhæret, per eam ad idem dependet, quicquid est ei coniuictum. Et est simile: nā gratia gratificans inhæret soli animæ, & tamen hominem totum deo gratificat: nam non solum animam: sed & corpus cum suis proprietatibus ipsū perficiētibus acceptum reddit ad uitam æternam: sic & gratia unionis, quæ soli animæ inhæret: quia sola anima eius capax est: & tamen animam, & corpus formaliter uerbo unit. ¶ Hæc opinio respondet rationibus prioris opinionis. Ad primam. Respondet, quæ est primæ sue cōclusionis probatio: dicitur, q̄ termini irrationales repugnat tã deo assumpti, quā naturæ assumptæ irrationali. Deo: quia infinitæ potentie dei repugnat quicquid est indecens, in cōgruū: secundū illud Ansel. Cur deus si repugnat potest peccare, posse deficere, posse mori, nō est posse: sed fragilitatis, & impotentie. Omnis autē fragilitas, & impotentia

repugnat diuinæ potentie infinite: sed re naturā nō beatificabili est inconueniens: quia in-gratiā - conueniens est summum uniri perfecte. cūissima unione illi naturæ imperfecte, cui propter suā imperfectionem nō potest uniri unione minus perfecta: non autē potest uniri naturæ nō intellectuali unione gratifica, nec beatifica: ergo nec excellentiori: puta personali: illa. n. post unionem diuinatū personarū in essentia est perfectissima: sed secundum beatū Ber. lib. v. de cōsideratione ad Eugeniū papam, & in alijs pluribus locis: tribuit enim nobilissimā denominationē cōcreto creature, qua uerē, & realiter deus dicitur: ut apostolus Phil. ij. propter quod scilicet fuisse obedientem patri usq; ad mortem crucis, dedit illi nomen super omne nomen &c. Nomē illud est, quod ille obediens homo uerē, & ad mortē crucis, uerē dicitur, & est deus: hoc autem non conuenit nisi per illam unionem personalem naturæ humanæ cū uerbo. Et nisi illa unio esset maxima, & opus maximè gratuitū uoluntatis maioris, quā beatificationis: quomō dicit Aug. q̄ inter omnia opera ex tempore orta, opus incarnationis est maximæ gratiæ: & ita maioris, quā opus beatificationis. ¶ Et quid magnū esset deū humanari: si etiam sic posset creaturæ utilissimè uniri. Vel potius quid per hanc unionē tantū exaltaretur rationalis creatura etiā super angelos (quam exaltationem nō satis magnificare sufficiunt omnes sancti: immo & apostolus ad Heb. j. p totū capitulū) si etiam cōueniret naturæ tā imperfectæ, quæ nec gratificari: nec beatificari posset. Et quō humana natura in Christo esset exaltata super angelos per eius assumptionē: cū illa etiā conueniret creaturæ irrationali, quæ etiā assumpta per impossibile non exaltaretur perfectioni angelicæ, etiā accidentali. Semper enim excelleret angelus ipsa beatitudine, cuius talis natura irrationalis nō esset capax. ¶ Repugnat etiā naturæ nō intellectuali: quia ei repugnat gratia unionis, sine qua impossibile est eā personaliter assumi: nā ei repugnat gratia gra-

Nota.

rificans, & gloria propter suam imperfectionem, quæ tamè gratia, & gloria sunt minoris perfectionis, quàm gratia unio nis: & per hoc etiam implicat contradic tionem naturam non gratificabilem as sumi. Nam sequitur, est assumptibilis: ergo gratificabilis, & est natura non in tellectualis: ergo non gratificabilis: & sic erit gratificabilis, & non gratifica bilis. Et uocatur hic gratificabile ordi natum ad dei unionem, & fructuonem, quæ natura non intellectualem simpliciter re pugnat, eo quæ talis natura. Ad secundum dicitur, quæ propter distantiam præcisè naturæ irrationalis a diuina in dignitate non repugnat ei assumi: sed quia ei repugnat gratia gratificans, quam præsupponit gratia uniois in suo subiecto: licet non sit æqua distantia infinitè distantiam a deo: sicut in magnitudine si esset infinita tota maior esset parte sua

Ad. 2. Maius, infinita. Nec ualet hæc república, si dicitur, quod exceditur, in ea parte ubi exceditur, ibi finitur: quomodo ergo uerum est, quæ non sit æqua distantia &c. Respondetur, ut supra tactum fuit in secundo dist. j. quæst. iij. quæ maius, & minus sumuntur dupliciter. Vno modo ut maius dicitur, quæ excedit aliud in certa, & determinata quantitate: & sic non attribuitur infinitis: nec unum est maius alio. Alio modo largius, ut maius dicitur, quæ continet omnia, quæ continet aliud, uel sibi correspondens: & cū hoc alia, & sic conceditur unum infinitum esse maius alio. & minorè esse medietate totius, quàm totum. Et si dicitur, ubi exceditur, ibi finitur: hoc negari habet ubi infinitas exceditur; sic. n. excessum non finitur: conceditur uero de excessu finitorum, ubi excessus incipit a certa quantitate excessi; uide latius in secundo loco præallegato. Ad tertium dicitur quod additur. Non est omnue uerbum impossibile apud deum. non est dicitur uerum est. Omne uerbum non impossi implicans, possibile est apud deum. Nō le apud enim omne conceptibile est deo possi Deum bile. Possum enim concipere aliquid, omne quod est simpliciter impossibile, siue quæ uerbum implicat: sicut multis imponitur opi-

nio, quæ implicat: sed omne uerbum simplex, quod scilicet simplici cognitione concipitur, possibile est deo. propter quæ non dicitur omnia uerba: sed non est impossibile omne uerbum. Ad quartum dicitur, quæ independentia suppositalis requiritur ad terminandum suppositale dependentiam; sed non sufficit: quia cū hoc requiritur in assumptibili uerbo, quæ sit gratificabile, & beatificabile, aut pars eius, uel proprietas. Ad quintum dicitur, quæ non repugnat personari a uerbo natura non beatificabili: propter aliquod sibi repugnans super additum: sed repugnat sibi: quia est talis natura, quæ non est capax gratiæ, quam assumptio personalis ad uerbum præsupponit. Has duas rationes expressè in effectu tangit Henricus Ganden. respondēdo opinionioni oppositæ: quam tamen olim tenuit: ut refert Io. Picus in sua apolog. quæst. iij. unde de corpore Christi in triduo dicit. Naturam hanc assumptis in quantum ad animam ordinabatur, intelligibilem, ratione cuius ordinatio nis etiam ipsum corpus potest dici intel lectuale, ministerialiter. & dispositi uè. Hæc Henricus. Extēdit Picus dicens. Cum dicitur nō posse assumi a deo nisi natura intellectualis: intelligitur, quæ præter illam nihil sit, potest assumi, quæ si pri mō assumptum, & totum ac adæquatū assumptibile. Sic corpus in triduo non fuit assumptum primō: sed ut pars natu ræ rationalis primō, & immediatè assūptæ. Ecce clarā consonantiam cum illo, quod habetur in solutione quartæ rationis in fine: scilicet, quæ sit gratificabile aut pars eius: uel proprietas, & ante hoc dicit Henricus: quāuis omnis ratio suppositandi plenissimè reperiatur in deo: hæc tamen non est causa sufficiens: sed concausa: sed ultra hoc in assumēdo requiritur ratio imaginis: & finaliter aptitudo supernaturalis eleuationis ad beatificam operationem, quæ non conuenit nature irrationali. Rationabile. n. uidetur, quæ creatura, quæ non potest eleuari ad actum, secundum non possit etiam eleuari ad actum primum. Ecce effectū rationis quintæ: ubi pro causa ponitur

Ad. 4.

Ad. 5.

non defectus omnipotentia dei: sed di uina nature excellentia, & irrationalis nature difformis deficientia. Hæc ibi in Io. Picus mirandulæ apologia quæst. iij. Ad sextum negetur consequentia: quia licet omnis creatura sit in equali potentia obedientia &c. tamen ex carne, & anima rationali deus facit hominem, & non alium. Sūt ergo omnia in equali potentia dei: ubi nulla est repugnantia, & implicatio sicut in proposito. Ad septimum dicitur: quæ non potest assumere accidens separatam a substantia assumptibili. Non quia accidens præcisè: sed quia tale non est capax gratiæ: nec pars aut accidens eius quod est capax gratiæ. Ad octauum dicitur: concedendo, quæ caro Christi in sepulchro est unita personaliter uerbo: ut infra dicitur dist. iij. & patet ex dictis. quæst. j. E. Non tamen per unionem sibi inherētem: sed per gratiam unionis inherētem animæ Christi. Eo enim, quæ anima Christi separata est unita suppositaliter uerbo: etiā caro in sepulchro personaliter fuit unita uerbo. Nam caro Christi mortua in sepulchro: quia nō fuit alia forma substantiali specifice informata: adhuc dependebat immediatè ad animam inclinatione naturalis appetitus, quo materia inclinatur ad formam; & mediante anima ad suppositum diuinum, cui anima fuit unita non minus, quàm si fuisset animæ coniuncta. Verum si gratia unionis tolleretur ab anima, non tantum anima: sed etiam corpus in sepulchro fuisset derelictum. Et ne illud uideatur quasi cōdictum, placet adducere uerba Alexan. parte. iij. quæst. xj. membro. j. unde ait. In triduo mortis uniebatur diuinitas corpori mediante anima: quæ uis etiam esset separata a corpore. Nam anima, ex quo unitur corpori, relinquit in corpore dispositionem, quæ remanet in corpore, separata anima ab ipsa. Et illa dispositio est ipsius aig, sicut effectus quidam. Et propter hoc quicquid sit per illam dispositionem, uel mediante illa, sit mediante anima: quia mediante effectu animæ tanquam uic cause proximæ, & per longum declarat in fine subdens.

Ad. 7.

Ad. 8.

In corpore Iesu Christi manet dispositio ad diuinam unionem separata anima, per quam dispositione manet unio corporis ad deitatem: quia quælibet materia sortitur proprietatem a dispositione suæ formæ. Et ita anima Christi separata a corpore, illud, quod ex anima erat in corpore, scilicet impressio fuit medium, uel dispositio unionis corporis ad diuinitatem. Quod sic intelligendum puto: quæ propter illam impressionem, uel dispositionem in corpore derelictam, ipsum dependebat ad animam tanquam ad formam, ad quam naturaliter inclinabatur; & per eam ad suppositum animæ, quod est uerbum. Non quæ illa impressio fuerit gratia unionis: nec per illam immediatè unicum fuerit uerbo: sed quæ per illam immediatè dependebat ad animam: licet separatam, & mediante anima per gratiam unionis animæ medietate ad uerbum. Et cum consequenter arguitur: non refert, quæ prius unita fuit animæ rationali, negetur: & similiter negetur, quæ uerbum alia unione uniuersæ sibi animam, & alia carnem: sed eadem gratia unionis uniuersæ sibi animam, & carnem, & totam naturam humanam. Nā sicut una gratia existente in anima beati Petri in celo, acceptat pulueres suos siue corporis remunerandi ad gloriam, quæ est quædam unio gratuita: & nisi gratia animam Petri informet, non acceptarentur eius reliquæ ad gloriam. Totus denique dicitur sanctus, & beatus secundum corpus, & animam: licet diuersimodè. Ita in proposito propter gratiam unionis in anima Christi corpus separatam fuit hypostaticè uerbo unitum. Ad nonum negetur: quæ in triduo uniuersum corpus sine anima, licet sine anima informante corpus. Consequenter dicitur: quæ corpus nunquam informatum anima non posset uerbum assumere: sicut nec lapidem: sed tam unitum per animam, potest sic unitum conseruari separatam anima a corpore: sed non a uerbo. Nam eo ipso, quæ anima separaretur, suppositaliter a uerbo per unionis ablationem, etiam corpus separaretur. Posset ergo perpetuò conseruare unionem

Ad. 9.

corporis manente unione animæ etiam separata. Non autem illa sublata: sicut perpetuo potest conferuare ignem calefacientem manente calore in igne: sed non ablato calore. ¶ Qui uult tenere opinionem primam, potest respondere ad rationem secundæ opinionis, quæ in hoc fundatur: una quæ gratia unionis est summa, & præsupponit gratiam gratum facientem &c. Ad hanc dicitur: quæ gratia unionis dupliciter consideratur. Vno modo, ut de facto coniuncta gratiæ gratum facienti, & beatificæ. & sic loquuntur de ea sancti, cum dicunt eam esse summam gratiam: quod uerum est pro ut includit alias gratias. Alio modo consideratur, ut separata ab alijs de possibili. Sic ergo considerata cum præfatione, seu separatione a gratia beatifica, non est perfectissima: quia unio hypostatica, ut dicit Scotus est secundum rationem notionalē. Beatifica uero unio seu gratia est secundum rationem essentialē. Unde perfectius est esse beatum simpliciter, & non unitum: quam esse unitum hypostaticè, & non beatum, cui uideretur consonare illud beati Augustini de sancta uirginitate. Beatior fuit uirgo Maria concipiendo filium dei mente, quæ corpore. Prima conceptio est per gratiam gratificantem; secunda per gratiā unionis. Licet illa auctoritas beati Augustini non uideatur satis ad propositū: quia non loquitur de natura unita: scilicet humanitate Christi. Huius enim gratiam beatificam non præfert gratia unionis: sed loquitur de matre domini, quæ non est hypostaticè unita uerbo: sed dūtaxat materiā corpulentā ministravit. Et in illa magis fuit gratia unio deo: quā solā materiā uniedā uerbo ministrare: quia illā ministrare quæcunq; materialis creatura potuit. Potuit enim eā assumere undecunq; uoluit, sicut primū hominem de terra plasmavit. Est enim materia in omnibus eiusdem rationis. ¶ Vel dicitur: quæ unio illa est summa gratia: id est ex consequentia summæ gratiæ uoluntatis dei. Vel dicitur, quæ neutra gratiarum est maior altera: quia sūt alterius generis, & neutra necessariō in-

cludit aliam. ¶ Ad aliud, quæ concedendā secundum illam opinionem sint parua aurium offensua. Dicitur, quæ illa concessa non offendunt aures pijs intelligentes, & discretas: sed possunt offendere aures indoctas, & rudes, quæ propriè non sunt aures pijs: cum pietas, quæ theosebia dicitur, cognitionem præsupponat, & fidem. Sic etiam aures multorum in delium iudeorum, & gentilium offendit dicere: quæ deus factus sit mortalis, femine, filius, crucifixus, mortuus, sepultus &c. quæ nihilominus uera sūt, & ab omnibus fidelibus concedenda. ¶ Ad aliud cum quæritur. Quid magni esset assumere hominem, si quamlibet naturam etiam irrationalem potest equè assumere. Dicerent, quæ simpliciter assumere creaturam sine eius gratificatione, non esset ualde magnum saltem super cetera opera eius, sicut & conferuare creaturam, uel producere creaturā. Sed assumere creaturam rationalem tali modo, cum plenitudine gratiarum, & charismatū: sed quæ ab ea in ceteras fluit; & ex causa omnis gratiæ gratificantis creaturæ humanæ concessæ: sic magnū est, & maximum: quia sic ab hac assumptione dependet salus ceterorum. Hæc de articulo secundo. ¶ Quantum ad tertium dubitatur primò. Vtrum uerbum sit unitū naturæ humanæ assumptæ una unione, aut pluribus. Respondetur aliter secundum opinionem duas præmissas: nam secundum opinionem secundam tenentem, solam naturam gratificabilē esse suppositabilem a uerbo, & quæ unio est res absoluta, non entitas relatiua: quia formaliter sit unio. dicendum, quæ ibi est dūtaxat una unio formalis, quæ inest animæ tantum subiectiue ratione cuius anima primò, & per se unitur uerbo: & corpus mediante anima: ut supra declaratum fuit. ¶ Sed secundum opinionem primā potest dici: quæ tot sunt uniones realiter distinctæ, quot sunt unita realiter distincta: ita quæ alia unione unita est caro: alia anima. Ideo potest manere unio unius, soluta unione alterius: sicut enim unio numeratur secundum unionem terminorum, ut dictū est quæ præcedenti: ita etiam nu-

Arti. 3.
Dub. 1.
H

neratur secundum numerum unitorum; ergo ubi sunt plura unita: plures sunt uniones: & tot uniones, quot unita.

¶ Secundo dubitatur: utrum persona diuina possit assumere personam creaturam: & uideretur quæ sic: quia quæcunq; sunt natura posita, quicquid conuenit uni, conuenit fiti alteri: sed natura, & suppositum sunt idē præcisi: & natura creata potest assumere ergo & persona. ¶ Similiter quando aliqua omnino supponunt pro eodē: impossibile est, quæ esse assumptum uerificetur de uno, & non de alio: sed natura, & suppositum supponunt pro eodem: ergo si natura est assumpta: etiam persona est assumpta. ergo impossibile est, quæ hæc sit uera. Hæc natura est assumpta: nisi etiā illa sit uera: hic hō est assumptus. ¶ Præterea etiā omnino eodem modo conuenit naturæ humanæ: quæ sit singularis; & quæ sit suppositum: quia posita sola natura; uerum est dicere, quæ sit singularis: similiter quæ sit suppositum. ergo sicut contradictio est, quæ sit natura: & quæ non sit singularis. Ita & contradictio est, quæ sit, & non sit suppositum: ergo si natura assumitur, etiam suppositum assumitur. Item aut natura humana est in potentia neutra ad dependendum, & non dependendum ad personam extrinsecam: aut nō: sed plus determinatur ad non dependendum, quā ad dependendum. Nullum horū dici potest: ergo natura non potest assumi non plus, quā suppositum. Cōsequentiā nota: & assumptum probatur: quia non in potentia neutra: quia tunc nō plus per naturam conueniret sibi non dependere, quā dependere: quod fallum est: quia natura humana si sibi derelinqueret, nō dependeret. Nec secundū: quia si plus determinatur naturaliter ad nō dependendum, quā dependendum: tunc dependet a uerbo uolēter. quod fallum est: quia sic per hanc dependentiā imperficeretur. Ad illa responderi Guiljel. Ockam iij, quod lib. q. xj. quæ suppositum humanū potest assumi a uerbo: sicut album potest esse nigrum. Et tamen hæc est impossibilis: album est nigrum: hæc tamen est possibilis: hoc est nigrum demonstrando album. Sic & illa est possibilis: hoc

est assumptum: demonstrando naturam fortis, quæ est suppositum: & ideo illa suppositum potest assumi: sic debet poni in esse: hoc assumitur demonstrando suppositum. Nihil enim aliud importat illa, suppositum, potest assumi: nisi quæ ens, quod nunc est suppositum, potest aliquando assumi: sed quando assumitur, definit esse suppositum. ¶ Ad rationes, quæ sunt tantum uerbales. Ad primā dicitur, cum arguitur. Quæcunq; sunt idem &c. quæ implicat fallum saltem in creaturis: quia ubi est idē titulus, ibi non est pluralitas: nec est ibi unū, & alterum. Sed si ita argueretur. Natura est suppositum: ergo si natura assumitur, suppositum assumitur: negetur consequentiā: quia antecedens est particularis: & assumi non conuenit subiecto. ¶ Natura pro illo supposito, pro quo sibi conuenit prædicatum. Et est simile argumentū, si argueretur. Animal est homo: ergo si animal est asinus: hō est asinus. Quis. n. natura, & suppositum sunt idē: nō tū uniuersaliter omnis natura est idem supposito: & quicquid conuenit nature, quæ est suppositum, conuenit etiā supposito. Assumi autē nō conuenit nature, quæ est suppositum. Sed posse assumi hoc conuenit tam nature, quā supposito: saltem per prædicationem: sed non assumi. ¶ Ad illud, quod additur. Similiter quando aliqua supponunt pro eodē &c. Dicitur, quæ uerū est, si supponunt, pro eodē conuertibiliter. Nunc autē natura, & suppositum non supponunt conuertibiliter pro eodem. Nam natura superius est ad suppositum. Et cum inferitur. Impossibile est, quæ hæc sit uera: hæc natura est assumpta: nisi illa sit uera: hic homo est assumptus: conceditur, si idem in utraq; demonstratur: quia si demonstratur natura, quæ est homo, tunc illa nō est uera: hæc natura est assumpta, quia si esset assumpta: ita non esset hō: quia homo est nomen suppositi. ¶ Ad secundū omnino eodē modo conuenit nature &c. Distinctū est de hac determinatione eodē modo: quia uel dicit modū realem, uel modū rationis: ut primo modo sit sensus. Eodem modo. i. per idem reale super additū: & sic nec singularitas, nec sup-

posita sita conuenit reiper aliquod superadditum: quia natura seipsa est singularis, & suppositum: & sic possit concedi eodem modo: quia per nihil superadditum. Nec ex hoc sequitur: quod sicut contraditio est rem esse, & non esse singularem: ita etiam contraditio est rem esse, & non esse suppositum: quia contraditio non est rerum, sed suppositionum. Si uero dicitur modum rationis: eodem modo id est eadem ratione: sic negetur assumptum. Alia est enim ratio singularis, alia suppositi, propter quas rationes differentias nominibus correspondentes unum includit contraditionem, & non aliud. ¶ Ad tertium dicitur post Ockam. iij. quod dicitur. quæst. xj. quod esse in potentia neutra dupliciter intelligitur. Vno modo, quando non plus inclinatur ex natura sua ad unum, quam ad aliud: & sic natura assumpta; & quæcumque; alia, est in potentia neutra ad dependendum ad suppositum extrinsecum, uel ad non dependendum: quia neutrum sibi conuenit ex natura sua ad unum. Alio modo dicitur esse in potentia neutra: quia si derelinqueretur potentia suæ non plus prædicaretur de eo unum, quam aliud: & sic natura assumpta non est in potentia neutra: quia si derelinqueretur suæ naturæ: tunc non dependeret ad suppositum extrinsecum: & in hoc sensu procedit argumentum. Sic ergo admissio, quod natura assumpta non est in potentia neutra. Negetur, quod infertur, quod tunc dependeret a uerbo uiolenter: quia non inclinatur per naturam suam effectiue ad oppositum: scilicet ad propriam personalitatem. Ita quod dimissum suæ naturæ effectiue faceret se non dependere; sicut graue uiolenter detinetur sursum: quia dimissum suæ naturæ causat motum deorsum: & talis inclinatio effectiua non est aliquod posituum. Personalis autem propria nihil addit super naturam rei: sed connotat tantum negationem dependentiæ. Ad negationem autem nihil effectiua inclinatur: & ideo natura non plus inclinatur ad propriam personalitatem, quam affirmatio inclinatur ad negationem: ut dicit Ockam. quæst. j. huius tertij.

¶ Quarto dubitatur. Verum suppositum diuinum possit simul plures naturas numero, & specie differentes suppositare: & uideretur, quod non: quia tunc contrariæ prædicarentur de eodem. Similiter & disparata. Consequens falsum. Probatur consequentia: quia si assumat uerbum naturam Ioannis albi: & naturam Petri Ethiopis nigri: tunc album esset nigrum: & Ioannes esset Petrus. Album autem, & nigrum sunt contraria: Ioannes, & Petrus disparata. Probatur consequentia: quia in casu, uerbum est album, & uerbum est nigrum. Similiter est Ioannes, & est Petrus: ergo album est nigrum, & Ioannes est Petrus: expositio in tertia figura. Item in casu nec essent plures homines, nec unus homo. Non plures homines: quia non plures persone. Sola enim est una persona scilicet uerbi. Nec unus homo: quia plures nature humanæ realiter distincte non constituunt unum hominem. Item unus homo habet unam figuram: est etiam in uno loco: sed in casu, homo ille habet distinctas figuras: quia quæ ratione haberet figuram Ioannis, eadem ratione haberet figuram Petri. Similiter esset in distinctis locis, Petri scilicet & Ioannis: & ita non unus homo. Item quæritur quam figuram haberet homo ille. Et an semper essent simul Petrus, & Ioannes: an in distinctis locis: an essent simul penetratiue: an esset sibi iuxta positi. ¶ In oppositum arguitur, quia non est maior ratio, quare assumere possit unam plus, quam aliam: ergo uel ambas, uel nullam. Respondetur post Sco. quæst. iij. quod suppositum diuinum potest assumere plures naturas suppositaliter simul: immo omnes assumptibiles. Probatur, quia non est repugnantia ex parte naturarum: cum uniones illæ siue dependentiæ ad inuicem non repugnent: ut patet in simili in dependentijs effectiuis, & finalibus. Omnes enim tales simul terminat trinitas. Nec est repugnantia ex parte suppositi diuini: quia per hoc quod terminat suppositalem dependentiam unius naturæ: non euacuatur eius terminauitas: sicut nec in creatura. Nam eadem anima terminat dependentiam plu-

Dub. 4.
L

rum scientiarum, uirtutum, habituum, & actuum: & generaliter subiectum plurimum formarum. Item tota trinitas terminat omnes relationes reales creaturarum ad ipsam, quia est causa, & finis omnium: & secundum ponentes relationes una albedo terminare potest infinitas similitudines, si essent infinita alba. Non enim oportet ad multiplicationem fundamenti, & relationem multiplicare terminos. Nec ad multiplicationem formarum, multiplicare supposita: siue inhæssiones, siue denominationes. ¶ Ad rationes ante depositum. Ad primam conceditur, quod concreta, contraria, & disparata de eodem, & de se in uicem prædicantur: ut deducit argumentum. Et similiter si uerbum etiam assumeret angeli naturam, uera esset illa: homo est angelus. Verum in abstractis non contingit: quia in casibus positis humanitas Ioannis, non est humanitas Petri: & humanitas non est natura angeli, siue angeleitas: quamuis enim contraria repugnent respectu agentis naturalis: non tamen respectu agentis supernaturalis. Nec contraria inferunt contrarietatem in terminis materialiter contrarijs, sed bene propositiones contrariæ, uel termini formaliter contrarij: ut omnis, nullus. Verum repugnantia realiter contrariorum est respectu eiusdem subiecti: ita quod naturaliter non possunt esse in eodem subiecto: in casu autem nostro non sunt in eodem subiecto. Non enim albedo est in natura Petri: nec nigredo in natura Ioannis: licet Ioannes, & Petrus in casu sunt idem suppositum. ¶ Ad secundum dicitur: quod in casu Ioannes, & Petrus sunt unus homo: & non plures homines: quia sunt una persona, scilicet persona uerbi. Nomina enim concreta non plurificantur nisi propter pluralitatem suppositorum. Quamuis enim in Ioanne sunt multe scientiæ: non tamen dicitur plures scientes. Sunt ergo unus homo, id est una persona subsistens in natura humana. ¶ Ad tertium, quod arguitur de figura illius unius hominis. Dicitur, quod homo ille haberet plures figuras, omnium scilicet na-

Ad. 1.

Ad. 2.

Ad. 3.

turarum assumptarum. Est etiam in pluribus locis secundum naturas assumptas: licet secundum naturam propriam, & diuinam sit ubique. Vnde si plures nature humanæ assumantur a uerbo: non oportet, quod ille nature assumptæ sint in eodem loco: licet sint indistantia a uerbo. Non enim oportet assumptum esse in quolibet loco, in quo est uerbum sicut nunc humana natura non est ubique, quamuis uerbum sit ubique. Potest ergo assumere naturam Ioannis: Ioanne existente Romæ: & naturam Petri existentis Parisijs: & quælibet natura seruet suam formam: nec confunduntur figure, sicut nec ipsæ nature assumptæ. Verum in casu concedendum est, quod Ioannes est Parisijs, & Petrus Romæ: similiter Ioannes habet figuram Petri: & Petrus habet figuram Ioannis: quia idem sunt in casu Petrus, & Ioannes: licet nature sint diuersæ. Similiter ubicunque esset Petrus, ibi esset Ioannes: & alibi esset Ioannes, ubi non esset natura Ioannis. Vbi que enim esset Ioannes, & Petrus, sicut ubique est uerbum. Nam unum est Ioannes, & Petrus, & uerbum: sed non est ubique natura Ioannis, aut Petri sicut ubique est Christus homo: sed non ubique est humanitas Christi. Possent tamen nature illæ assumptæ esse simul penetratiue, & habere unam figuram, quam uellet eas habere uerbum: sed hoc non oportet ratione assumptionis: & sic satis patent illa & similia: si propositiones resoluantur. Nam ualent: suppositum sustentans naturam Petri, sustentat etiam naturam Ioannis, & alij, & lapidis secundum opinionem premissam. Licet natura humana Ioannis non esset natura humana Petri, nec asineitas &c. Quod si admittitur opinio. quod uerbum potest omnem naturam suppositare: forte concedere oportet: quod idem indiuiduum potest contineri sub diuersis speciebus specialissimis substantiæ, & accidentis. Sic enim conceditur, uerbum est homo, uerbum est lapis, uerbum est album, est dulce, logum id est est suppositum sustentans humanitatem, naturam lapidis, albedinem, dulcedinem,

longitudinem citra inhaesionem. Sic ait Oycatn suo tertio. Possibile foret aliquem esse hominem, angelum, leonem, capram &c. absq; delitione, uel uariatione facta in natura alicuius individui, uel speciei. Patet, si deus simul assumeret illas naturas &c. Sic secundum eundem, impossibile foret tatum unum esse hominem absq; hoc, q; aliquis homo qui nunc est, esse desinat, uel destruaetur. Et iterum tot esse homines, quot nunc sunt absq; hoc, q; aliquis homo de nouo esse incipiat, uel producat. Patet si una persona diuina omnes naturas humanas omnium hominum assumeret hypostaticè: & postea iterum dimitteret &c. ¶ Quinto dubitatur. Vtrum

Dub. 5. M suppositum creati possit assumere aliam naturam creatam; & terminare eius dependentiam suppositalem. ¶ De hoc dubio sunt opiniones contrariæ. Sco quæst. iij. & Ockam. quæst. j. tertij; tenent pariter affirmatiuam. Præmittentes, quod cum quæritur. Vtrum suppositum creati possit sustentare aliam naturam creatam hypostaticè. Sustentare naturam potest accipi effectiue, uel terminatiue siue formaliter. Primo modo tota trinitas sustentat naturam humanam in Christo, id est facit eam sustentatam. Secundo modo solum uerbum sustentat unionem naturæ creatæ ad ipsum. Primo modo non est possibile suppositum creatum sustentare aliam naturam a sua effectiue. Patet: quia ad talem unionem natura non est in potentia naturalis; sed est solum in potentia obedientiali. Sicuti tactus fuit in dubio secundo, q; natura assumpta est in potentia neutra ad dependendum, uel non dependendum suppositaliter ad suppositum extrinsecum eo, q; hoc non conuenit sibi per naturam suam actiue: sicut graue sua grauitate effectiue, & naturaliter inclinatur deorsum. Et ergo ad talem unionem natura non est in potentia nisi obedientialiter: alioquin in proprio supposito subsisteret uolenter, si esset in potentia a prout diuina ad suppositari ab extrinsecò: sicut lapis uolenter est sursum: quia est in potentia a prout naturali ad esse deorsum:

Potentia autem obedientialis est solâ respectu primi efficientis: & non respicit aliam potentiam actiuam. ¶ Secundo modo, creatura potest terminare dependentiam suppositalem alterius creaturæ: quia nulla reperitur ratio impossibilitatis: deo tamen efficiente illam dependentiam in natura sic unita, & sustentata. Notanter dicitur. Deo efficiente illam dependentiam: & non agente creatura. Per hoc etiam tollitur replica, quæ fieri posset: quæ sunt unibilia, unum est in potentia ad aliud: sed creatura non est in potentia obedientiali ad aliam creaturam, ut patuit: nec naturali, quia hæc unio est impossibilis. Solutio: creaturæ esse in potentia obedientiali ad unionem hypostaticam cum alia dupliciter intelligitur. Vno modo in potentia obedientiali reducibili ad actum uirtute creaturæ cui unitur: & sic falsus est intellectus. Alio modo uirtute agentis infiniti, scilicet dei: & sic uerus est intellectus: q; quæ sunt unibilia, unum est in potentia ad aliud: & sic potentia obedientialis est solum respectu primi efficientis. Sed q; non sit ratio impossibilitatis: deo tamè auctore clarè habet Ockam. quæst. j. tertij; cum inquit. Credo, q; illud, quod est simpliciter dependens potest terminare dependentiam alterius naturæ. Potest etiam deus facere, q; una natura creata dependeat ad aliam: tanquam ad naturam sustentificantem. Et probatur, non enim est impossibilitas ex parte dei agentis, cui omnia subiunguntur: Vnde potest creare huiusmodi unionem in natura creata ad aliam creaturam: nec ex parte creaturæ assumptæ: quia talis assumptio non ponit creaturam extrinsecum creaturæ. Non enim requirit in assumptæ perfectionem infinitam: cû persona diuina terminat huiusmodi dependentiam ratione proprietatis relatiuæ, quæ non dicit perfectionem simpliciter secundum illum doctorem. Itè uidetur, q; terminare dependentiam causalem, sit maioris perfectionis: quod tamen conuenit unicreaturæ respectu alterius. Nec est impossibilitas ex parte naturæ assumptæ: quia tali non reputatur

gnat desuppositari alias non posset uniri uerbo. Igitur desuppositata potest dependere ad aliam creaturam: dum in ea deus huiusmodi dependentiam, seu unionem producat. ¶ Alia opinio aliquorû, quæ etiam recitat Scotus q. iij. huius dist. dicentium, q; natura creata non potest sustentare suppositaliter aliam naturam creatam in se suppositabilem. Ratio

N requirit illorum est: quia suppositum potens aliam naturam sustentare necessariò includit totam perfectionem naturæ assumptæ: hoc autem nõ facit nisi suppositum illimitatè potens, & infinitum: quia licet unum finitum sit eminentius alio: nõ tamen unum continet totam perfectionem alterius: quia entia ordinata essentialiter sibi uidentur distincta superiori. Hæc soluit Sco. per hoc, q; uerbum nõ est infinitum secundum rationem personalitatis: & tñ secundum illud terminat suppositaliter naturam humanam. Sed hæc Sco. solutio facile excluditur, dicendo ut q. j. iuxta finem, q; ratio formalis terminandi dependentiam personalem nõ est præcisè essentia: nec proprietas relatiua: sed tota persona, quæ est formaliter infinita: ut habitum est q. j. N. & habet Ockam q. i. tertij. Item qui sunt de illa opinione per Scotum recitatam ubi sup. sic arguunt per confirmationem. Solus deus potest illabi creaturæ illapsu generali: ergo etiam solus potest illabi illo illapsu speciali. Teneat consequentia: quia illa unio specialis post illam unionem personarum in essentia est maxima secundum Bernard. lib. v. ad Eugenium: ergo si creaturæ non conuenit minor unio; nec conuenit maior. Illa ratio solueretur si eut præcedens: si uerum esset, q; terminare secundum suppositalem dependentiam nõ diceret perfectionem in termino: alioquin nõ conueniret uni plone sine alia. Illapsus deniq; generalis includit primitatè efficiētis causæ in illabente: uel primitatè causæ exemplaris, aut finalis; uel etiam summam simplicitatem, quæ sunt perfectiones simpliciter: ideo soli deo conueniunt: & sic ratio illa non concludit. Nec ualet illa ratio, cui nõ potest communicari minus, nec potest commu-

nicari maius. Diceretur enim: q; illa non est uera, nisi quando maius, & minus sunt eusdem rationis: non diuersa rû rationis: uel quâdo minus includitur sub maiore. Volare. n. minus est, quâ intelligere: & tamè nõ conuenit homini, q; potest intelligere. Præterea beatus Bernardus in illa unione personali includit unionem beatificam, & hypostaticam & c. cû illapsu generali: & sic est perfectior solo illapsu: sed sic non est ad propositum. ¶ Sed arguunt illi fortius. Suppositum terminans illam dependentiam oportet esse independens, & incommunicabile contradicitoriè: ita q; ipsum dependere includat contradictionem: q; solû conuenit supposito diuino. Nã si creatura supposita potest dependere ad aliud suppositum: quomodo potest ultimatè terminare talem dependentiam alterius. Nã propter hoc: etsi creatura potest terminare dependentiam causalem causæ efficientis, uel finalis alterius non tamen ultimatè: sic enim solum terminat causa prima, & finis ultimus. Vnde nulla creatura sufficienter dependet casualiter ad aliam: donec per illam terminetur ad causam primam simpliciter independentem. Cum ergo naturam se suppositabilis non dependet ad suppositum mediante alio supposito: oportet, q; immediatè dependeat ad suppositum simpliciter independens: qd est tantum suppositum diuinum. Et si diceretur, q; subiectum terminat dependentiam formalem: & tamen ipsum non est simpliciter independens: quia subiectum, potest esse subiectum. Opponerent illi, q; nihil ultimatè terminat dependentiam formalem: nisi subiectum non potens inherere alii subiecto: quod est uel totum compositum, uel materia prima. Vnde omnis dependentia subiectalis in generabilibus, & corruptibilibus terminatur finaliter per materiam primam, mediatè, uel immediatè: quia est independens simpliciter tali dependentia subiectali. In proposito autem: si natura assumitur a supposito extrinsecò creato: dependentia eius ibi ultimatè terminatur: nec per illud suppositum

ultra tendit ad suppositum simpliciter independens diuinum. Et ideo oportet illud terminans esse simpliciter independens tali dependentia supposita; quod soli supposito diuino conuenit, quod simpliciter independens est: eo quod non potest ad aliud suppositaliter dependere. Illa secunda opinio bene concordat secundae opinionis de principali questione huius questionis. Et prima concordat primae: & possunt hic omnia dubia superius mota de uerbo respectu naturae assumptae innouari de supposito creati sustentante, & natura sustentata secundum opinionem sic dicentium: scilicet an unum suppositum potest sustentare plures naturas: an plura supposita unam naturam possint suppositare: & an eadem simul a supposito creato, & increato possint suppositari. Item: an illa sit concedenda: angelus est leo, lapis, arbor &c. Item: utrum imperfectior natura potest suppositare perfectiorem, ut asinus hominem: homo angelum: in qua denique specie talis asinus appareret, an rudiret &c. Quorum solutio potest formari hoc casu posito secundum praemissam de naturae humanae a uerbo suppositione. Et tantum de illa questione.

DISTINCTIO. III.

LN hac distinctione secunda: postquam magister egit de incarnatione quantum ad personam assumptam, agit de eadem quantum ad assumptionis modum, & ordinem: & circa hoc ponit sententialiter conclusiones tres. ¶ Prima. Omnia, quae plantauit uerbum in nostra humana natura, uere assumpsit. corpus scilicet, & animam, & eorum idiomata. ¶ Secunda. Verbum, quae sunt hominis: non aequè immediate assumpsit: sed carnem per animam, animam per spiritum sibi uniuert. ¶ Tertia. Nullo successione ordine: sed

simul tempore caro concepta, anima infusa, ac diuinitati suppositaliter est unita. Harum prosecutio patet ex litera.

QVAESTIO VNICA.

CIRCA hanc distinctionem quaeritur. Vtrum uerbum simul tempore assumpsit humanam naturam: & quamlibet eius partem immediate. ¶ Questio duo quaerit. Primum: Vtrum uerbum assumpsit humanam naturam, & eius partes: corpus scilicet, & animam simul tempore: ita quod non prius animam; & postea corpus, seu carnem: an ordine quodam. Secundum: Vtrum immediate quamlibet partem assumpsit: an unam mediante alia. Et secundum hoc erunt duo articuli. Vnus de ordine temporis. Alius de ordine meditationis, quibus addetur tertius de occurrentibus dubijs.

¶ Quantum ad primum aduertendum, quod in incarnatione uerbi tria considerantur. scilicet corporis formatio: formatio corporis animatio: & animati corporis assumptio, siue unio eius cum uerbo. In formatione corporis duplex concurrat motus: seu mutatio. scilicet localis, & alterationis. Localis, qua materia corporis transfertur ad locum generationi deputatum: puta feminam matricem: etiam materiae condensatio in matrice non fit sine locali mutatione. Partes namque rei condensatae postea occupant minorem locum, quam prius: & per sui approximationem locum priorem mutant. Secundò concurrat motus alterationis, qua materia in loco debito alteratur, & disponitur ad susceptionem formae speciuocae. Fit autem illa dispositio per multas alterationes ad diuersas formas accidentales: & forte generationes ad diuersas formas substantiales: donec ultimam disponatur materia ad receptionem formae speciuocae, quae eius uocatur organizatio. Similiter si in eodem composito ponatur plures formae substantiales: tunc generatio seu introductionem ultimae formae substantialis speciuocae praecedunt multae gene-

A Vtrum uerbum simul tempore assumpsit humanam naturam.

Arti. 1. Not. 1.

In incarnatione attenditur corporis formatio, animatio, assumptio.

rationes substantiales, secundum quod dicitur: quod anima prius uiuit uita uegetatiua: postea sentitiua. Verum tamen posita ultimata dispositione ad formam speciuocam, simul tempore inducitur forma speciuocae: quia positis causis sufficientibus ponitur effectus. Posita autem ultimata dispositione ad formam aliquam naturalem, posita sunt causae sufficientes: quia si aliquid ultra requiretur: iam illa non esset ultimata dispositio: & per consequens illa posita, statim ponitur effectus. ¶ In animatione producitur ipsa anima in materia disposita: & ipsa productiue uniuert materiam, quae unio est ipsa animatio. Nam si per diuinam potentiam, forma speciuocae prius tempore producitur in materia, & post uniretur: in hoc casu ante unionem non esset animatio. Unio autem animati corporis cum uerbo, est realiter, & formaliter ipsa incarnatio. Unio dico suppositalis, de qua distinctione praecedente dictum est. ¶ Secundò notandum: quod inter dictas mutationes duplex ordo potest considerari. scilicet ordo naturae, & ordo temporis. ¶ Ordo naturae est, quo posterius non potest esse sine priore: sed e conuerso prius esse sine posteriore: siue ubi unum dependet ab altero, & non e conuerso. Dependens in hoc ordine est posterius: & illud a quo dependet est prius: licet sint simul duratione. Sic sol est prior radio suo, licet tempore sint conuerti: quia radius dependet a sole, & non sol a radio: & ista prioritas, seu ordo naturae uniuertaliter est inter causam, & effectum. Ordo temporis est, quo unum duratione praecedit aliud: ita quod unum prius incipit esse in tempore, quo aliud nondum incipit: sicut inter patrem, & filium in creaturis. ¶ Istis praemissis est conclusio prima ad hunc articulum. Inter corporis formationem, animationem, & animati assumptionem, fuit ordo naturae in uerbi dei incarnatione. Patet: quia animatio praesupponit corporis formationem: & personalis assumptio animationem: ergo. Consequencia nota. Antecedens probatur: quia non potest corpus animari, nisi ipsum sit in rerum natura. Potest au-

tem esse absque anima: sic potest animata caro esse absque assumptione: non autem potest assumi, nisi sit in esse natura. Praecedit ergo ordine naturae formatio corporis animationem: & animatio assumptionem. ¶ Secunda conclusio. Corporis Christi conceptio, animatio, & assumptio in uirgine perfecta est: non temporaliter: sed instantaneè. i. tota simul. Probat: quia priusquam uirgo consensus expressit dicens. Ecce ancilla domini &c. non uidetur fuisse operatio aliqua specialis ad incarnationem: sed in ultimo instanti uerborum corporis formatio, animatio, & assumptio simul completa est. Quod probatur: quia non praecessit animatio incarnationem: & eadem ratione praecessit corporis organizationem, & animationem: ergo facta sunt haec simul. Consequencia nota. Antecedens probatur: quia si corpus animatum aliquo tempore praecessisset eius assumptionem: in illo priori fuisset in se subsistens: & per consequens fuisset persona ante eius assumptionem. Consequens falsum: quia tunc beata uirgo non fuisset uera mater dei: non. n. genuiisset deum: sed istum hominem purum, cuius natura prius fuisset persona in se ipsa, quam deo uniuert. Consequens est error. Nestorij negantis uirginem esse matrem dei. Contra quem Damascenus de terminat uirginem nunquam fuisse matrem alicuius hominis: sed fuisse matrem semper ueram dei. Et patet consequentia: quia terminata fuisset tota ratio maternitatis Mariae in productione illius naturae. quae si fuisset ante assumptionem, fuisset purus homo: & ita mater fuisset puri hominis. Idem probatur auctoritate beati Augustini in de fide ad Pet. c. xv. Firmissime tene, & nullatenus dubites non carnem Christi sine diuinitate conceptam in utero uirginis, priusquam susciperetur a uerbo. Sed ipsum uerbum deum suae carnis acceptione conceptum: ipsumque carnem uerbi incarnatione conceptam. & est in textu. c. ult. Ad idem Dam. li. iij. c. ij. Simul fuit caro, simul uerbi dei caro, simul animati caro.

Cocl. 1.

Inter corporis formatio, animatio, & assumptio simul completa est. Quod probatur: quia non praecessit animatio incarnationem: & eadem ratione praecessit corporis organizationem, & animationem: ergo facta sunt haec simul.

Incarnatio quid est.

Not. 2.

Duplex ordo temporis, & naturae.

Cocl. 1.

Arti. 2.

Arti. 2. D

Q
sit alicui
uniri me
diatē qd
imme-
diatē.

Duplex
mediū.

Mediū
cōgrui-
tatis, &
necessi-
tatis: qd
& quo.

tas absoluta, qua formaliter extrema dicuntur uniri, q. n. ista requiratur probatū est dist. j. q. j. Sed agitur hic de medio ipsius unionis. i. de aliquo distincto ab unione, & extremis, requisito ad hoc, q. sit unio. Vnde illud dicitur uniri immediate, quod unitur omni alio ab ipsa unione, & termino circumscripto. Mediatē uero uniri dicitur: qd ad sui unionem exigit aliquid aliud ab unione, & termino distinctum ad hoc, ut uniat. ¶ Secundō aduerte ndū: q. duplex potest intelligi mediū. s. intrinsecū, & extrinsecū. Mediū intrinsecū est aliqd, quod est pars naturæ assumptæ: & sic ponere mediū in incarnatione, nihil aliud est, quā ponere, q. una pars naturæ assumptæ assumere, ut mediantē alia, puta caro mediantē anima. Mediū extrinsecū est dispositio aliqua requisita ad unionē distinctā a natura assumenda, & ab assumēte: ut in proposito esset donū aliquod, uel habitus præparans naturā, ut assumi possit. Et utrumq. mediū distinguitur: quia est medium necessitatis, sine quo omnino unio fieri non possit. Et est medium congruitatis, sine quo simpliciter fieri possit unio: attamen decet, ut sine eo nō fiat. Sicut in simili dicit apostolus j. Cor. vi. Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Sic in j. lib. dictū est: q. gratia est mediū congruitatis acceptationis ad uitam, non necessitatis. Hic autem loquimur de medio necessitatis: quia de medio congruitatis non habet dubium. Item distinguitur inter medium quod, & medium quo. Medium quod, est illud, cui prius unitur, & per illud alteri: sicut anima est medium acceptationis corporis ad uitam. Non enim acceptaretur corpus ad uitam æternam, nisi anima esset accepta. Mediū quo, est dispositio aliqua præparans ad aliquā, etia si sibi illud nō cōueniat: sic lūmē gloriæ est mediū uidēdi deū, & eo fruēdi: licet lūmē deum non uideat, aut eo fruatur. ¶ Consequenter notandum: q. secundum duas oppositas opi. pcedenti dist. j. q. ii. recitatas: aliter & aliter respondendum erit ad illi articulum. Vnde secundum primam opi. te-

nentem, q. diuinum suppositum potest assumere omnem naturam positiuā: respondetur per has cōclusiones. ¶ Prima. In assumptione naturæ humanæ facta per uerbum, nō est ponendū medium intrinsecum: Probatur: quia uerbum immediate assumpsit quamlibet partem naturæ humanæ: corpus. s. & animam, & neutrum per aliam: ergo. Consequencia nota ex eo quod nominis mediū intrinsecū. Ante cedens probatur: quia quamlibet partē assumere potest sine alia: ergo nulla est mediū assumendi aliā: quia sublatō medio tollit unio. Antecedēs manifestum est de anima separata a corpore in sepulcro. ¶ Item ita immediate potest assumere naturam nō uitalem sicut rationalem secundum illam opinionē: ergo quamlibet potest immediate assumere. ¶ Secunda conclusio. Nullum medium extrinsecum respectu cuiuscunq. naturæ requirit uerbum in eius suppositali assumptione. Patet: quia uerbum quamlibet naturā pōt immediate assumere: ergo & c. Antecedens patet: quia si requireret mediū maximē gratiā naturā assumendam disponentem: sed hoc non: q. assumere pōt naturam gratiæ non capax: ut puta naturam insensibilē, & per consequens non requirit gratiam. Et si potest assumere naturā minus perfectā sine gratia: multo magis potest assumere naturā perfectiorē sine gratia. Consequencia tenet per locū a minore. Si potest illud, quod minus uidet, magis pōt illud, quod magis uidetur: & per idē patet: q. nec requirit mediū quo: nec mediū quod. ¶ Sed secundum opinionē oppositam tenentem, q. uerbum non potest assumere nisi naturā gratificabilē cū sibi cōiunctis. Ponitur cōclusiones oppositæ priorib. ¶ Prima. Verbum nō assumpsit carnē immediate: sed mediantē natura rōnabilis animæ. Probat, quia nō illā naturā immediate assumpsit uerbum, nisi eā, q. in se recipit unionē. Illā autē recipit sola anima intellectiua: quia in ipsa tmē esse potest unio tanquam in subiecto: ergo sola animæ immediate est assumpta. Consequencia nota. Major patet: quia quālibet denominatio cōuenit pluribus

Cōcl. i.

Cōcl. 2.

F

Cōcl. i.

per

per unam eandemq. rationem; formalē, illis immediate conuenit, quibus inest ratio illa formalis: ceteris uero mediatē propter aliquam conjunctionem, uel habitudinem ad illud, cui inest talis ratio: sicut beatificari conuenit immediate tantū animæ hominis, cui soli inest actus beatificus, corpori autem mediantē anima. Minor patet ex deductis in illa opi. Illa conclusio etiam est de mente magistri: ut dictum est in textualibus conclusionibus. Et per hoc patet, q. anima est medium intrinsecum assumptionis humanæ naturæ, quia immediate assumitur anima: & mediantē anima tota natura, cuius anima est pars. Patet etiam, q. anima est mediū, quod, assumptionis corporis: quia eo assumitur corpus, seu caro: quia anima assumitur, cuius subiectum est caro. ¶ Secunda conclusio. Nō potest fieri hypostatica unio sine gratia gratificatē, uelut extrinsecō medio. Patet secundum opinionem illā. Vni hypostatica necessariō presupponit gratiā gratificantem: & non tāquā illud, quo formaliter fit unio: alioquin omnis habens gratiam gratum facientē esset unius uerbo hypostaticē: quod manifestē falsum est: ergo requiritur tāquam disponens unibile, cuius non est pars: ergo tāquam medium extrinsecū. ¶ Conclusio communis utriq. opinionis: In unione hypostatica animæ, & corporis conuenienter ponitur mediū cōgruitatis. In unione animæ medium extrinsecū, scilicet gratia. In unione totius naturæ, & corporis medium intrinsecū scilicet anima. Patet illa conclusio: quia congruū est, ut corpus nō assumatur sine anima: nec anima sine gratificatē gratia. Ratio congruitatis maximē sibi pōt a sine. Nā assumptio illa facta est propter reparationem humani generis: non pōt autē corpus reparari ad beatitudinē anima nō reparata. Sicut nō pōt corpus beatificari anima nō beatificata: cum ex beatitudine animæ fluat beatitudo corporis. sed nec anima beatificari pōt sine gratia, p. quam acceptatur ad gloriā. Potest etiā sumi ratio cōgruitatis ex dignitate assumētis: quia indignū est, ut uult

Cōcl. 2.

magister: q. excellentissimus, & summus spiritus unatur illa singularissima unione cum re imperfecta: nisi mediantē digniore participante secum in imaginabili similitudine: sed nec dignū est deformatā imaginem assumere, nisi sit prius reformata. Idcirco cōgruū est, ut corpus assumatur mediantē anima, quæ tenet imaginem dei; & anima mediantē gratia deformitatis expulsa. Hæc dicta de pender ex. ij. q. dist. j. & tantum de articulo secundo. ¶ Quantum ad articulum tertium, est primum dubium: utrum uerbum assumpsit naturam singularem propria singularitate: & uidetur, q. nō. Natura assumpta non est suppositum propria suppositalitate: ergo nec singularis, propria singularitate. Tenet cōsequencia: quia natura sibi derelicta, eodē est singularis, & suppositū: ergo etiā assumpta. Antecedens patet: quia seipsa est singularis, & seipsa est suppositum. ¶ In oppositum: quia natura assumpta prius est natura singularis, quam assumpta: sed non prius est suppositum: quia alias sicut assumitur existens singularis: ita assumere existens suppositum. consequens falsum. Respondetur, q. uerbum assumpsit naturam humanam singularem nō extrinsecā: sed intrinsecā, & propria singularitate indiuiduam. Primum scilicet, q. singularem assumpsit: patet per Dam. Verbum assumpsit naturā in athamō. i. singularem. Et allegat magister in litera: ubi ostendit, q. nomine naturæ, quam Christus assumpsit, non intelligitur natura communis speciei uoca: sed natura singularis, quæ est hæc caro, & hæc anima. Secundum patet scilicet, q. natura assumpta est singularis propria singularitate: quia omne existens eo ipso qd est, est singulare: nec esse singulare sibi conuenit per quantitatem, aut materiam siue circumstantiam indiuiduam quamcunq. extrinsecam: quia omnibus ab essentia rei distinctis sublati, manet sola essentia; ipsa est singularis, & a quolibet alio distincta; & ideo sicut quælibet res est ens propria sua essentia: ita quælibet est singularis sua propria essentia. Et de hoc latē tractat

Arti. 3.
Dub. 1.
G

Quod
uerbū as-
sumpsit
naturā
singula-
rē, ppria
singula-
ritate.

Ockam in .j. distin. ij. q. vj. ideo nunc re-
 scinditur: & per hoc ad rationē dicitur
 negando consequentiam: non est sup-
 positum propria suppositalitate: ergo
 nec singularis propria singularitate, &c.
 quia natura assumpta non est suppositū,
 nec propria, nec extrinseca supposita-
 litate. Nihil enim est suppositum nisi
 uerbum. Natura autem assumpta nō est
 uerbum: ipsa autem natura assumpta est
 singularis. Et cum probatur: natura sibi
 derelicta eodem est singularis, & suppo-
 sitū. Si eodem refertur ad rem ipsam ue-
 rum est: quia se ipsa est singularis, & sup-
 positum: quia per nihil superadditum. Si
 autem eodē refertur ad rationem: non
 eodem est singulare, & suppositū: quia
 alia ratio correspondet ad ly singulare:
 & alia ad ly suppositū: propter quod na-
 tura assumpta manet singularis, & non
 manet suppositum: quia dum assumitur,
 non uerificatur de eo ratio suppositi:
 ut patuit q. j. dist. j. B. C. & ideo non se-
 quitur: eodem est singularis, & suppositum
 derelicta: ergo & assumpta: quia as-
 sumpta non est suppositum: nec sibi de-
 relicta eadem ratione est singularis, &

Dub. 2. suppositum. ¶ Secundō dubitatur de

H congruitate dominicæ incarnationis:
 Ratio quādoq; de eius necessitate ageretur in-
 fra: cū dicitur de passione domini. Hu-
 gruita - ius cōgruitatis doc. sancti plures ponūt
 ris in - rationes, quæ tamen possunt ad tres ge-
 carna - nerales reduci, uel ad quatuor. Sanctus
 rionis namq; Bonauer. in suo breuiloquio lib.
 ex par - iiii. c. ii. reducit ad tres, quarum quædam
 te repa - se tenet ex parte reparationis, quædam
 repara - ex parte reparabilis, quædam ex parte re-
 repara - parationis. In tertio scripto dist. j. q. v.
 rionis. - reducit ad quatuor quæ sumuntur ex di-
 uinarum perfectionum potentia, sapien-
 tia, bonitatis manifestatione, ex excel-
 senti operatione, consummatione, ex
 abundantia præcisi solutione, ex effluen-
 ti hominis glorificatione. Non multū
 difformiter procedit beatus Thom. iij.
 par. q. j. artic. ii. & in tertio scripto: quæ
 ibi possunt latius uideri. ¶ Cōgruū ergo
 fuit christum incarnari: primō ex parte
 reparationis, quæ decētissimū ē esse deū
 summū: ut sicut oīa creauerat per uerbum

in creatū: ita oīa recrearet per uerbū hu-
 manatū, in quo emīnēter ostendit diui-
 na potentia, in cōiunctione extremorū
 maximē distantū in unā personā. Sapiē-
 tia in perfectione totius uniuersi per
 cōiunctionem primi, & ultimi uerbi: s.
 dei, quod est omnium principium, &
 humanæ naturæ, quæ fuit ultima creatu-
 rarū erectionis tēpore: ut puta post alias
 naturas die sexta productæ: & dignita-
 te propter peccatū, quod inciderat, quo
 se indignissimā fecerat. Item, & in hoc
 ostenditur sapientia, qua in opere repa-
 rationis per uerbi incarnationem ita
 eminebat: misericordia: ut in nullo ce-
 deret immobilis iustitia. Beneuolentia
 in eo, quo ad salutem hominū serui for-
 mā acciperet, quo nihil clemētius, nihil
 amabilius, nihil benignius cogitari
 possit. ¶ Secundō ex parte reparabilis
 hoīs assignatur cōgruentiæ: quia cū hō
 p̄pctūm se auertit a Deo potentissimo,
 sapientissimo, & benignissimo: incidit
 in inimitatē, ignorantia, & malignita-
 tē, factus ex spirituali: carnalis, aīalis, &
 sensualis: & per hoc ineptus ad deū (quī
 spiritus est) cognoscendū, diligendū, &
 imitandū. Cōgruentissimē igitur deus
 factus est caro uisibilis, & sensu cogno-
 scibilis: ut sic nosci possit, amari & imi-
 tati: quo certificata est fides, spes ere-
 cta, & charitas inflammata. De primo
 Aug. ii. de ciui. dei. Vt homo fidentius
 ambularet ad ueritatem, ipsa ueritas deī
 filiū homine assumpto constituit, atq;
 fundauit fidem. De secundo Aug. xiii.
 de trinit. Nihil tam necessarium fuit ad
 erigendum spem nostram, quā ut dei fili-
 us nostrum dignatus est inire confor-
 tium. Quomodo .n. nobis negaret sua
 diuina, q̄ pro nobis dignatus est nostra
 assumere infirma: quō non daret nobis
 uitam suam, qui subire dignatus est mor-
 tem nostrā? Hinc iterum ait Aug. in ser-
 mo. Factus est homo: ut hō fieret deus.
 De tertio Aug. de catichizandis rudi-
 bus. Quæ maior est causa aduentus do-
 mini: nisi ut ostenderet deus suam di-
 lectionem in nobis. Et sequitur. Si
 amare pigeat, saltem redamnare non
 pigeat. Et quantum ad imitationem

Aug. in ser. de natiuitate, ait, Homo se-
 quēdus nō erat, qui uideri poterat: deus
 sequendus erat, qui uideri non poterat.
 Vt ergo exhiberetur homini, & qui ui-
 deretur ab homine, & quomodo homo
 sequeretur. deus factus est homo. ¶ Ter-
 tiō ex parte reparationis humiliter assi-
 gnantur congruentiæ: quia talem con-
 gruebat esse reparationem, qua reparan-
 dus homo recuperaret mentis inno-
 centiā, dei amicitiam, & suam excellētiā.
 Innocētiam mentis recuperare non po-
 terat, nisi dimissa culpa, quā dimittere di-
 uinam iustitiam, non decuit: nisi per cō-
 dignam satisfactionem, quā quia exhibe-
 ri non poterat, nisi deus pro toto huma-
 no genere, nec debuit nisi hō, qui pec-
 cauerat in Adā: ideo congruentissimē
 satisfecit per deū hominē de genere Adā
 natū. Amicitia quoq; homo recuperare
 nō poterat, nisi per mediatorem, qui ma-
 num posset ponere in utroq;: & utriq;
 parti conformis, & amicus esse. Et ideo
 congruebat, ut esset deus, & homo: qua
 tenuis sicut similis esset deo per diuinita-
 tem, sic similis esset homini per humani-
 tatē: sed nec excellētā recuperare po-
 terat, nisi reparator esset deus: quia
 si fuerit mera creatura, tunc hō esset de-
 bitor salutis suæ ipsi creaturæ, sicut de-
 bitor est suo creatori. Cōstitueretur er-
 go seruus creaturæ, qui ante lapsum tan-
 tum fuit seruus dei. Per hunc autem re-
 parationis modum, nedum dignitatem
 amissam recuperauit: sed ad maiore dī-
 gnitatem fuit subuectus, quam perdidit
 hic in uita: & ad excellentiorē, atq; effu-
 siorē beatitudinē in patria. In uia qui-
 dē: quoniam excellentissimum locū in
 creatura assecutus est: eo q̄ summus om-
 niū deus nō angelū, uel creaturā aliquā
 aliā apprehendit: sed hō factus est. De
 quo beatus Leo in ser. de natiuitate dñi.
 Agnosce (inquit) christi in te dignitatē
 tuā; & diuinæ consors factus naturæ, no-
 li in ueterē uilitatem degeneri conuer-
 satione redire. In patria: ut effluens es-
 set hominis gloria; dum intrans, & e-
 xiens pascha inueniret. Intus secundum
 partē rationalem in deitate foris secundū
 sensualitatem, in Christi humanitate: &

sicut diuina essentia esset obiectum iu-
 cundissimum intellectui facilliter uiden-
 ti, & uolūntati, perfecte fructificandi
 Christi humanitas esset obiectum delicio-
 sissimum sensui ipsam corporalibus senti-
 bus apprehendenti. Vnde Io. x. ait do-
 minus. Per me si quis introierit, saluabi-
 tur: & ingredietur, & egredietur: & pas-
 cua inueniet. Quia igitur excellentia
 hominis recuperari non potuit: nisi per
 reparatorem excellentissimum, nec ami-
 citia reformari poterat, nisi per media-
 torem amabiliissimum: nec innocen-
 tia, nisi per satisfactorem sufficientissi-
 mum. Et excellentissimus reparator nō
 est, nisi sit deus: amabiliissimus media-
 tor non est nisi sit homo: sufficientissi-
 mus satisfactor non est, nisi sit deus pa-
 riter, & homo: congruissima fuit nostræ
 reparationi incarnatio uerbi: ut sicut
 genus humanum in esse exierat per uer-
 bum increatum, & in culpam ceciderat
 deferendo uerbum inspiratum: sic a cul-
 pa resurgeret per uerbum incarnatum:
 ut dicit sanctus Bonauen. ubi supra par.
 iij. c. j. ¶ Sunt & alię rationes, & utilita-
 tes, quas humanus sensus non compræ-
 hendit: & in suis opusculis sparsim san-
 ctus conscripsit. Sed hæc sufficiant.
 ¶ Tertio dubitatur utrum si hō non pec-
 casset: nihilominus deus incarnatus fuisset.
 Respondet sanctus Tho. dist. j. tertij. **Dub. 3.**
 q. j. q̄ huius quæstionis ueritatem solus I-
 ste scire p̄t, qui natus, & oblatum est: quia **V**trum
 uoluit. Vnde satis est dubia hæc quæstio: si hō nō
 & contraria circa eam senserunt patres: peccas-
 set, De^o carnationis, & locū habent, si homo nō
 peccasset: sicut nunc post hominis pec-
 catum sunt, qui tenent, q̄ si homo non
 peccasset, adhuc uerbum incarnatū fuisset:
 quā opinionē tenet Alexan. de Hal. par. iij. q. ij. ar. j. membro. xij. Similiter
 tenet Sco. dist. vij. q. iij. in primo dub. &
 distin. xix. q. unica uidetur quoq; idem
 innuere distin. ctio. xxxij. sui tertij.
 ¶ Motiuum. Alex. est illud beati Bern.
 super illud Ionę j. Propter merita orta est tē-
 pestas. q̄ exponēs illud de filio dei dicit.
 Lucifer præuidit rationalem creaturam,

assumendam in unitatem personæ filij dei. uidit, & inuidit. Vnde inuidia fuit causa casus diaboli. & mouens ipsum ad tentandū hominem, cuius felicitati inuidebat: ut per peccatum demereretur humana natura assumptionem, & unitilitatem ad deū. Ex quo patet, q̄ Lucifer intellexit unionem humanæ naturæ ad deum non existente lapsu humanæ naturæ: & ipsum lapsum intellexit, ut impedimentum unionis, propter quod, procurauit lapsum. Et hoc ergo relinquatur, ait Alex. q̄ circumscripto lapsu, adhuc est ponere convenientiam incarnationis. ¶ Preterea ad hoc idem est, quod dicit beatus Aug. in lib. de anima & spū. Propterea deus factus est homo: ut totum hominem in se beatificaret: ut siue homo ingrederetur intus per intellectum, siue egrederetur extra per sensum in creatore suo pascua inueniret: pascua intus in cognitione diuinitatis pascua foris in carne saluatoris. Hęc autem rō etiam circumscripto lapsu hominis. hęc Alex. ¶ Itē multiplex perfectio humano generi ad uerbi humanationem collata est, etiam circumscripto lapsu. Facit enim ad completionem mundi producendū hominem: quia est homo productus sine uiro, & muliere, ut Adā. & est homo productus simul de uiro, & muliere: ut Abel, & ceteri homines communiter, est homo productus de uiro, & sine muliere, sicut Eua. Debuit ergo produci homo de fœmina sine uiro: & factum est in incarnatione. Verum parum hoc arguit: quia hęc quartus modus fieri potuit etiam homine non assumpto. Facit etiā ad perfectionem quantum ad illud, quod respicit gratiam: quia per incarnationem Christus factus est caput totius ecclesiæ, cur membra uniri habent per gratiam ex capitis plenitudine fluentē. Facit ad perfectionem hominis quantum ad gloriam: ut supra allegatum est de duplici pascua. ¶ Completa est nobilissima hominis perfectio, quam consequitur ex personali unione humanæ naturæ cum uerbo. ¶ Item humana natura nō est facta capax p̄p̄tūm ergo ante p̄tūm fuit capax gratiæ unionis, q̄

est maxima gratia: ergo capacitas illa fuisset reducta ad actū, etiā si homo nō peccasset: quia deus suū opus principale non reliquisset imperfectū, cuius opera sunt perfecta Deut. xxxij. ¶ Scotus addit altam rationem magis prægnantem secundum eum. Ait .n. dist. vij. q. iii. dubio j. lib. ii. Voluntas ordinatē uolens per prius uidetur uelle hoc, quod est finis propinquius. Et ita sicut prius uult alicui gloriā, quā gratiā: ita etiā inter prædestinatos, quibus uult gloriā ordinatē, prius uidetur gloriā uelle illi, quem uult esse proximum finis: & ita uult prius gloriam animæ Christi, quā alteri animæ uelit gloriā: & prius uult alteri uult gloriā, & gratiā, quā præuideat aliquē opposita horum habiturum: ergo prius uult animæ Christi gloriā, quā præuideat Adam casurum: ergo si Adam non cecidisset, adhuc anima Christi gloriā suā consecuta fuisset: & ita uerbum incarnatum fuisset: quia Christus secundum hominem prius prædestinatus fuit ad gloriā, quā præuideat ei hōis lapsus. Vnde idē doctor dist. xix. & xxxii. tertij ponit hūc ordinē in p̄uisione diuina. Primo deus intellexit se sub rōne summi boni. In secūdo intellexit oēs creaturas. In tertio prædestinavit aliquas ad gloriā, & gratiam: & circa aliquas habuit actū negatiuū non prædestinando. In quarto præuidit illos, & istos casuros in Adam. In quinto præordinauit, & præuidit remediū, quo redimerentur per passionem filij sui. Ita q̄ Christus in carne, sicut electi omnes prius præuisus, & prædestinatus est ad gratiā, & gloriā, quā præuideretur casus hominū: & etiam passio christi, ut medicina contra lapsum: sicut & medicus prius uult hominis sanitatem, quā ordinat medicinam ad sanandū eum. Hęc ille. Vide infra latius hanc imaginationem dist. xix. huius collectorii in p̄positione iiii. & dist. xxxii. in notabili tertio, una cū eius impugnatione, & intellectu uero, quem ipsemet Sco. uidetur uelle dist. xxxii. ubi eandem recitat speculationem. ¶ Beatus Thom. in iii. parte q. j. art. iii. & in tertio scripto

dist. j. licet ambas opiniones tangat: magis tamē declinat ad oppositū prioris, si homo non peccasset, deus incarnatus non fuisset. Cuius motiuum est: quia ea, quæ ex sola dei uoluntate proueniūt, supra omne debitum creaturæ nobis in noscēre non possunt: nisi quatenus in sacra scriptura traduntur, per quam uoluntas diuina nobis innotescit. Vnde cū in sacra scriptura ubiq; incarnationis ratio ex primi hominis peccato assignatur, convenientius dicitur incarnationis opus ordinatum esse a deo in remediū peccati: ita q̄ peccato non existēte, incarnatio non fuisset: quamuis potentia de iad hoc non limitatur: potuisset .n. peccato non existente incarnari. Hęc ille parte iij. Ergo uidetur, si peccatū non fuisset, uerbum incarnatū nō fuisset. Nam Mat. xviij. Venit filius hominis saluare, quod perierat. Super quo Aug. in de uerbis apostolis dicit. Si homo non peccasset, filius hominis non uenisset. Et loquitur sicut dominus de aduentu in carnem. Item j. ad Tim. j. Christus Iesus uenit in hunc mundum peccatores saluos facere. ubi glos. Aug. Tolle uulnera, tolle morbos, & nulla est causa medicinæ. Nullā aliam ob causam uenit, nisi peccatores saluos facere. Similiter Ioann. iij. Sic deus dilexit mundum, ut filij suum daret, ut omnis, qui credit in eum, non pereat. Cui glos. interli. Verē salus per filium dei. Non n. alia causa uenit, nisi ut saluet. Item ad Gal. iij. Cum uenit plenitudo temporis, misit deus filium suum. sequitur. ut eos, qui sub lege erant, redimeret. In omnibus illis nulla alia causa incarnationis allegatur: nisi redēptio lapsi hominis: ideo si homo lapsus non fuisset, redēptione non eguisset, & per consequens nec redemptor uenisset: quia cessante causa cessat effectus. Item in benedictione paschalis cerei dicitur. Nihil .n. nasci profuit, nisi redimi profuisset. ¶ Sanctus Bonauent. in iii. dist. j. dicit, q̄ prima opinio magis imitatur iudiciū rationis. Secunda magis consonat sacre scripturæ & sanctorum auctoritatibus, & pietati fidei. Quia ubi de filij

dei descensu fit mentio in utroq; testamento, assignatur ratio liberationis humani generis. ¶ Verum uolens tenere primam opinionem, diceret ad omnes auctoritates scripturæ, & sanctorum: q̄ intelliguntur de aduentu in carnem passibilem. Sic enim non uenisset nisi ad redimendum hominem lapsum. Vel loquuntur de facto .i. uel præsupposito hominis lapsu. Veldicitur, q̄ magna, & præcipua causa aduentus filij dei in carnem fuit redemptio hominis: cum illa tamen fuerunt multæ aliæ causæ, quas scriptura non negat. ¶ Sic uolens tenere secundam opinionem: responderet ad motiua primæ opinionis. ¶ Ad primum de auctoritate beati Bernar. super Ioan. dicitur, q̄ si diabolus intellexit futuram tunc uerbi incarnationem, non oportuit eum intelligere eius causam, scilicet redēptionem hominis: sicut & Adam ponitur cognouisse incarnationis mysterium, cum dixit. Hoc nunc os ex osibus meis: & caro de carne mea. Quod apostolus dicit etiam magnam sacramentum in Christo, & ecclesiastica: ad Eph. v. Et tamē casus sui præsciis non fuit. ¶ Ad secundum dicitur: q̄ totius hominis beatitudo essentialis est ex ipsa diuinitate, in quam obiectiue tantū fertur ratio beatifica. Ex beatitudine autem partis intellectiue redundat beatitudo in uires inferiores &c. Beatitudo autem, quæ habetur ex humanitate christi, est accidentalis: sicut & gaudium de uictoria passionis christi. Et tamen constat secundum omnes, q̄ si homo non peccasset, Christus passus nō fuisset. Nec propter hoc homo minus beatus est, si caret aliquo accidentali gaudio sibi possibili: sic enim nullus esset perfectē beatus: quia caret gaudio, quod habuisset ex salute damnatorum, si fuissent saluati. Ad beatum Aug. dicitur: q̄ loquitur de causa partiali concurrente cum principali, quæ est redēptio hominis. ¶ Ad tertiam, & alias rationes dicitur, q̄ ad p̄fectionē operū dei nō requiritur, q̄ habeat omnē p̄fectionem accidentale eis possibile. alioquin deus nō p̄duceret hominem nisi beatissimū, sed

Ad 1.

Ad 2.

Ad 3.

sufficit, q̄ habeat perfectionē essentia-
lē, & naturaliter sibi possibilē. Opus autē
incarnationis excedit limites naturæ:
& non oportet omnē capacitātē natu-
ræ creatæ respectu potentæ obedientia-
lis deducere ad effectū: alioquin nō pro-
duceret res nisi in termino p̄fectionis
sibi sc̄d̄m potētā absolutā possibilē: q̄
est manifestē falsum. ¶ Ad rationē sco-
ri dicitur, q̄ illa prioritas, & signa sunt
ponenda in diuinis: sicut satis dedit
Ockam in j. dist. ix. Vnde in nullo si-
gno prædestinavit quēcūq; ad beatitu-
dinem: quin in eodem prædestinavit om-
nes beatificandos; & præciuit omnes
damnandos; & præiudicō omnia futura.
Nec est talis ordo in diuinis: sed ab e-
ternop̄destinavit, quos elegit. Præciuit
etiā, quos reprobavit: simulq; præiudicō
merita, & demerita, p̄nas, & futura
præmia: ideo ista fictio nihil arguit: ma-
ner ergo dubium illud problema neu-
trum pro utraq; parte probabile, donec
partem unam dominus dignabitur re-
uelare. ¶ Dubium quartum, quare opus
incarnationis in finem seculi est dilatum:
& nō a principio casus humani consum-
matū. Responsio licet rōnes temporū, q̄
pater in sua potestate posuit, nō est no-
strū cognoscere: ut dicitur Act. j. rāmen
dubiū nō est, quin sapientissimus dispo-
sitor temporum deus, omnibus suis ope-
ribus cōgruētissimū tēp̄s elegit: licet
hæc congruitas a nobis plenē in uia sci-
ri non possit. Ponunt tamen doctores
varias rationes, cur in finem mundi do-
minus opus incarnationis distulerit.
Quarum una est secundū sanctū Bona-
distin. i. tertii. q. ulti. manifestatio seu-
ritatis ultionis diuinæ, quæ tātos patrū
clamores sustinuit, antequā ad redimē-
dum redēptor mitteretur; & tāto tēpo-
re Adam cum sua posteritate in limbo
carceratus teneretur. ¶ Secunda: quia
congruum fuit, ut homo prius conuin-
ceretur de sua ignorantia, & impotētia,
ut sic humiliatus sui defectus cognitio-
ne confugeret ad gratiam dei, & sic ea
pax remedii redderetur. Præcedere
ergo debuit status legis naturæ, & le-
gis scriptæ, ut dum utriusq; insufficiētia

cognosceretur: in solo Christi aduentu
spes haberetur. Et cognito beneficio
redēptionis, homo gratus redderetur.
¶ Tertia, ut dilatione tāti beneficii cre-
sceret desiderium. Quod enim amplius
desideratur, & diutius differitur, præcio-
sius reputatur: non tamen impediuit di-
latio sanctificationis efficaciam diuinæ
prædestinationis. Nullus enim ab æter-
no ad salutem ordinatus ante Christi in-
carnationem periit: prius enim salua-
uit, quam in factō exhibita fuit: salua-
uit enim patres ante incarnationem, ut
præuisa: sicut postea exhibita. Neque
aliquis non prædestinatus, etiam si ab
initio lapsus humani dominus incarna-
retur, heret saluus. ¶ Quarta ratio: quia
distātia a principio facit debilitatem in
effectū: & ideo quanto plus distāt homi-
nes a principio salutis, Christi. s. incar-
natione, tantō magis debilitatur deuo-
tio. Vnde ait dominus, q̄ in nouissimis
temporibus charitas refrigeret multo-
rum. Vnde si a principio incarnatus
fuisset, totus feruor deuotionis perijss-
et: dilata est igitur utiliter ad finem se-
culorum, quo minus effectus eius longo
temporis tractu tandem deficeret.

DISTINCTIO III.

HIGIT de incarnationis
modo, & ordine.
In hac dist. ij. prote-
quitur de conditio-
ne naturæ corpora-
lis a uirgine assūptæ.
Stat autē sententia
re xcus a tribus subiectis cōclusionibus.
¶ Prima. Caro Christi, sicut reliqua uir-
ginis caro, & peccato aliquando obno-
xia: ab omni peccato contagione immu-
nis, uerbo fuit unita: sola uoluntate, nō
necessitate remanente p̄na. ¶ Secūda.
Spiritus sanctus Mariam præueniens, a
peccato proflus, & fomite purgavit: po-
tentiam quoque generandi abique uiri
semine uirginis præparauit. ¶ Tertia. In
lumbis Abrææ secundum materiam ra-
tionem existens uterq; Leui. q̄ Christū,
solus Leui non Christus asseritur decli-

Distinctio. III.
matus. Declaratio harū patet in textu.

QVAESTIO I.

QVÆRITVR circa hanc
distinctionem de sanctifica-
tione uirginis. Vnde primō
queritur utrum uirgo Ma-
ria mater dei fuit aliquando maculata
peccato originali. ¶ In quæstione erunt
articuli tres. In primo præmissis quibus-
dam terminorum declarationibus, reci-
tabitur una opinio cum suis motiuis. In
secundo ad quæstionem respondebitur
conclusionē unica opinioni priori con-
traria. In tertio mouebuntur dubia cū
solutionibus adiunctis. ¶ Quantum ad
primum articulum: quia loquendum est
de sanctificatione uirginis: præmitto
post Alexan. de Hal. par. ij. q. ix. mēbro
j. ar. j. q̄ sanctitas quatuor modis dicitur
Est enim sanctitas per dedicationem
ad cultum dei, quo modo sanctū dicitur
quicquid a profanis separatur, & cultui
dei dedicatur: & hæc conuenit creatu-
ræ rationali, & non rationali: animatis,
& non animatis: sic Nazarei sancti di-
cuntur, quorum consecrationis ritus
describitur Leuit. viii. & plerisq;
aliis scripturæ locis. Hoc modo etiam
Christiani sancti dicuntur: quia deo de-
dicati sunt in baptisate. Sic res inani-
mata sanctæ appellantur, tabernaculū,
uasa, uestes, ecclesie, altaria, quæ olim,
& nunc dedicantur domino, & ad suū
cultum sanctificantur. De quo etiam
Exo. xl. Assumpto unctiois oleo, un-
ges tabernaculum cum uasis suis: ut san-
ctificentur altare holocausti, & omnia
uasa eius: labrum cum basi sua: omnia
unctiois oleo consecrabis: ut sint san-
ctificata. ¶ Secundo sanctitas acci-
pitur pro emundatione a peccatis. Ro-
ma. vj. Nuncautem liberati a peccato
serui facti deo habetis fructum uestri in
sanctificationem. Et i. Thess. iii. Nō uo-
cauit nos deus in immunditiā; sed in
sanctificationē. Et præmisit. Hęc est uo-
luntas dei sanctificatio uestra. Hęc san-

ctitas sit per gratiam infusam, & charita-
tatem, per quam mentem inhabitat sā-
ctificat or spiritus. ¶ Tertio sanctitas dici-
tur abstinentia ab actu carnalis cōmix-
tionis. s. castitas: de qua Exod. xix. præ-
cipitur Moyse, ut sanctificet populum,
unde inquit. Sanctifica populum hodie,
& cras, & lauent uestimenta. ubi glos. di-
cit q̄ sanctificatio illa erat abstinentia
a mulieribus. Et. j. Regum. xxj. ubi quæ-
ritur. Si mundi sunt pueri maximē a
mulieribus. Respondit David. Et qui-
dem si de mulieribus agit, conti-
nuimus nos ab heri, & nudius tertius: &
sunt uasa puerorum sancta. ¶ Quarto ac-
cipitur sanctitas pro confirmatione in
bono. Et sic dicitur sanctū quasi firmū,
sic accipitur in Psalmo. Quis requie-
scet in monte sancto tuo? Innocens ma-
nibus & c. ubi per montē sanctū intelligit
cōfirmatio in bono, nā sc̄m idē est, q̄ fir-
mū. Vel dī, q̄ idē est græcē, q̄ agyos:
ab a quod est sine, & gyos, quod est ter-
ra: unde dicitur sanctum, quasi sine ter-
ra id est terrena cōtagione. Prima etymo-
logia correspondet quartæ acceptioni.
Secunda primis tribus. In proposito sā-
ctitas accipitur secundo modo, ut est
peccati immunitas, quæ non est nisi per
gratiam: unde solus ille, & omnis iste
sanctus est, qui gratiam habet. gratiam
dico gratum facientem. Secundo aduer-
tendum, q̄ duplex potest intelligi homi-
nis conceptio. Vna carnis, quæ fit in se-
minum commixtione, quæ potest dici
conceptio feminis, quæ tempore præce-
dit animationem. Alia est cōceptio in
ferus animatione, quæ dici potest p̄prie
cōceptio hois: tūc. n. primū cōstruitur
hō in utero matris. Prima fit cum semē
in matrice loco gnatiōi aptū accipitur
& susceptioni aie p̄ alterationes multas
disponi inchoatur. Sc̄da cū in materia
iā aliquātulū disposita anima intellecti
ua infunditur: & hæc est uocatur natiui-
tas in utero: sc̄d̄m illud Mat. j. Quā in ea
natum est de spiritu sancto est. Distingui-
tur enim illa natiuitas a natiuitate ex
utero, quæ est fusio infantis in lucem hu-
ius mundi. ¶ Tertio supponitur ex dictis
lib. ij. distinct. xxx. quæst. ij. q̄ sicut san-

Dub. 4.
K
Cur opus in-
carnationis ē
dilatum usq; in
finē se-
culi.

Duplex homi-
nis con-
ceptio.

Sanctificationis gratia esse non potest nisi in anima: ita nec originalis culpa: unde licet peccatum originale causaliter ponitur in carne prolis concepta: non tamen formaliter ponitur nisi in anima rationali subiectiue. Opposita enim fieri habent circa idem: igitur nihil potest esse subiectum culpæ: nisi quod esse potest subiectum gratiæ: & est sola natura rationalis: hoc est angelicus spiritus, uel

B hominis animus. ¶ Istis præmissis aduertendum, quod de materia huius quæstionis fuerunt opinioniones duæ contrariæ frequenter nedum in scholis: sed nonnunquam in declamatorijs ad populum sermonibus non sine scandalopopuli uentilate. Una est Alexa. de Hal. par. iij. quæst. jx. quam imitatur sanctus Tho. quam sanctus Bonauen. reputat probabiliorē: licet simpliciter eam non affirmet: sed eam cum opposita recitet, tenuerit hunc cum suis sequacibus partem quæstionis affirmatiuam. ¶ Alia est opinio doctoris subtilis cū suis sequacibus tenentis partem, quæstionis negatiuam priori opinioni oppositam. ¶ Secundum opinionem primam hæponuntur conclusiones.

Cōcl. 1 Prima in qua omnes concordant.

Virgo ante conceptionem secundam qua fuit in utero suæ matris animata, non fuit per gratiam sanctificata. Patet plane, quia sanctificatio illa fit per infusionem gratiæ, cuius sola anima intellectualis est capax: erga ea non exiitente, gratia sanctificans esse non potuit: sed ante conceptionem secundam non fuit anima: cum ipsa infundendo creatur: ergo &c. Item sanctificari præsupponit esse: unde quod non est, non sanctificatur: sed ante conceptionem secundam siue animationem uirginis, uirgo non fuit: ergo ante non fuit sanctificata.

Sequitur enim a non fuit, ergo non fuit sanctum: ab est secundo adiacente: ad est tertium adiacens negatiue. ¶ Secunda conclusio secundum illam opinionem.

Cōcl. 2 Maria uirgo in instanti suæ animationis non est præseruata a contagio peccati originalis. Illam conclusionem probare nituntur auctoritate, & ratione. Auctoritate Apostoli Rom. γ. In Adam

omnes peccauerunt. Ait enim. Sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intrauit; & per peccatum mors: & ita in omnes homines pertransiit: in quo omnes peccauerunt: omnes, qui in eo fuerunt secundum rationem seminalem. Item ad Rom. iij. Omnes peccauerunt, & egent gloria dei. *Glos. interli.* Peccauerunt in se, uel in Adam. Item. j. Corint. xv. Sicut in Adam omnes moriuntur; ita in Christo omnes uiuificabuntur. Item ad Eph. ij. Omnes eramus natura filij iræ. In omnibus his loquitur Apostolus uniuersaliter sine exceptione: ideo sub uniuersalitate illa uirgo cōtinetur, quæ est filia Adæ, atque in Adam fuit secundum rationem seminalem. Ait hic Grego. de Ari. in ij. distin. xxx. q. ij. Cum de hac re per humanam rationem certitudo haberi non possit; potius tenendum mihi uideatur, quod magis consonum est sacre scripturæ, quæ ubicunq; de hoc loquitur: uniuersalem de omnibus sine exceptione profert sententiam. Idem probatur auctoritate sanctorum. Nam beatus Augu. in de fide ad Petru. cap. xxij. Firmissime tene, & nullatenus dubites omnem hominem, qui per concubitum uiri, & mulieris concipitur, cum peccato originali nasci: impietati subditum, mortique subiectum. Et ob hoc natura filium iræ nasci. De quo dicit Apostolus. Eramus, & nos filij iræ, sicut & ceteri. Idem sup illud Io. j. Ecce agnus dei, solus innocens, qui non sic uenit scilicet per propagationem. Idem in de perfectione iustitiæ prope finem. Quisquis esse uel fuisse in hac uita aliquem hominem, uel aliquos homines prout excepto uno mediatore dei, & hominum, quibus necessaria non fuisset remissio peccatorum, contrarius est diuinæ scripturæ. Et allegat ibi Apostolum ad Rō. v. ut supra. Idem in lib. de nup. & cō. dicit. Ideo Christus non de concubitu nasci uoluit: ut hinc etiam doceret omnem, qui de concubitu nascitur, carnem esse peccati: quando quidem sola, quæ non inde nata est, non fuit caro peccati: & per consequens caro uirginis, quæ de concubitu nata est, fuit

In ipsa animatione cōtrahi peccatum originale.

caro peccati. Item lib. ij. contra Iulianum. c. xxxv. qui negauit paruulus cōtrahere originale peccatum; idem dicit. Si sine dubio caro Christi non est caro peccati, sed similis carni peccati, quid restat, ut intelligamus nisi ea excepta, omnem reliquam humanam carnem esse peccati? & paulo post. Ceterum corpus Christi inde dictum esse in similitudine carnis peccati: quia omnis alia caro hominum peccatum est quisquis negat: & carnem Christi ita comparat carni nascenti ceterorum hominum: ut asserat utramque esse puritates æquales, detestandus hæreticus inuenitur. Itē idem lib. x. sup Gen. c. xxij. Proinde corpus Christi quamuis ex carne sæmine assumptum est, quæ de illa carnis propagine concepta fuerat: tamen non sic in ea composita est, quomodo fuerat illa concepta. Nec ipse erat caro peccati: sed similitudo carnis peccati. Vbi clarè apparet eum sensisse carnem beatæ uirginis fuisse carnem peccati. & hoc secundum ipsum, qui oppositum sentit, hæreticus inuenitur. Idem in de fide ad Petrum. Quia sine libidine (inquit) non est parentum concubitum, ob hoc filiorum ex eorum carne nascientium, non potest sine peccato esse conceptus: ubi peccatum in paruulos non transmittit propagatio: sed libido. Sed cōstat, quod nec beata uirgo, nec aliquis homo alius præter Christum, conceptus est sine concubitu parentum. Item Amb. super Lucam. Solus enim per omnia ex natis de sæmina sanctus dñs Iesus, qui terrenæ contagia corruptelæ immaculati partus nouitate non sensit: & cælesti maiestate depulerit. Si ergo solus Christus, ergo nullus alius: & ita nec uirgo mater eius. Idem super Esa. loquens de Christo inquit De spiritu sancto natus abstulit a peccato. Omnis enim homo mendax: & nemo sine peccato nisi unus deus, seruatum est ergo ut ex uero, & muliere. i. per illam corporum commixtionem nemo uideatur expers delicti. Qui autem expers delicti, expers etiam est huius conceptionis. Item Dama. Spiritus sanctus purgauit eam uno uerbo. Purgatio non est nisi a pecca-

to: ergo habuit peccatum non actuale: ergo originale. Itē Leo in sermone de natiuitate dñi. Sicut reatu nulli liberū repeti tū ita liberādis oibus uenit. Itē Ansel. ij. Cur deus homo. cap. xv. dicit, quod per futuram mortem eius. s. filij: & illa uirgo, de qua natus est, & alij multi mūdati sunt a peccato: si ergo mūdati sunt a peccato: ergo habuit peccatum ante eius mūdationem. Item magister dis. iij. lib. iij. Sanctus (inquit) dici potest, & credi iuxta sanctorum attestacionis conuenientiā, ipsam uerbi carnem prius peccato fuisse obnoxiam, sicut reliqua uirginis caro, sed spiritu sancti operatione mūdata: ita ut ab omni contagione immunis uniretur uerbo. Ecce dicit carnem uirginis peccato fuisse obnoxiam, & spiritu sancti operatione mūdata. Alia similia ex sanctorum dictis plurima allegari possent. Item beatus Bern. in epytola ad canon. Lugduñ. festū conceptionis uirginis celebrantes mouet quæstionem de similitudine uirginis, dicēs. Dicitur ne sanctificata quatenus iam sancta concipitur: & per hoc sanctus uocaretur conceptus. Et contra hoc obijcit. Non ualuit ante sancta esse, quam esset: sed nō erat antequam conciperetur. Ante conceptionem igitur minime sanctificari potuit, quæ non erat. Et subdit. Forte inter amplexus maritales sanctitas ipsi conceptioni se immiscuit: ut simul sanctificata fuerit, & concepta. Sed hoc, inquit, non admittit ratio. Quomodo nāq; aut sanctitas absq; spiritu sanctificante: aut spiritu sancto cū peccato societas fuit: aut peccatum quō non fuit, ubi libido non defuit? Restat igitur, ut post conceptionem in utero iam existēs sanctificationem accepisse credat, quæ excludit peccatum ex facta fecit natiuitatē: non tamen conceptionem. Itē de cōse. di. iij. c. p. nuntiandum. in glos. dicitur. De festo conceptionis nihil dicitur: quia celebrandum non est: sicut in multis regionibus fit & maxime in Anglia. Et hæc est ratio quia in peccatis concepta fuit sicut & ceteris sancti: excepta unica persona Christi. ¶ Idē ratione ostenditur quadruplici. **D** Prima quæ tacta est ex uerbis beati Bern. al legatis. Vbi cūq; est eadē causa idē sequi

tur effectus. In uirgine gloriosa fuit eadem causa peccati originalis, quæ est in alijs: ergo idem effectus originalis. scilicet peccatum. Cõsequentiã nota cũ maiore. Minor probatur p̄ Bea. Bern. Si paucis filiorum hominum datũ est cũ sãctitate nasci, nõ tñ cõcipit: ut unisanẽ seruaretur prerogatiua sancti conceptus. I. Christo. Idẽ. Solus Iesus de spiritu sctõ cõceptus: quia solus ante conceptũ sanctus, quo excepto, respicit uniuersos: q̄ unus humiliter cõfiteatur. In iniquitatibus cõceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Et confirmatur. Sicut filius habere debuit singularẽ natiuitatẽ, ita & singularẽ cõceptionẽ: sed in hoc singulariter natus est: quia plenus gratiæ, & ueritatis, prodiit: ergo et in hoc singulariter cõceptus: quia in grã sine pctõ cõceptus. ¶ Cõclusio tertia. Btã uirgo post sui animationẽ est in utero sanctificata priusquã fuerat in huius seculi lucẽ nata. Hanc conclusionẽ probant: quia uniuersalis ecclesia celebra teius natiuitatem, quod non faceret, si in peccato nata fuisset: ergo sanctificata ante eius natiuitatem ex utero. Consequentia nota: quia inter sanctitatem, & pctũ nõ est mediũ. Antecedens pro prima parte manifestum est. Pro secunda parte patet: quia ecclesia non celebrat, nisi quod sanctum est: ergo natiuitas uirginis sancta fuit, quam ecclesia celebrat. Hęc ratio sumitur a bto Ber. in epist. ad Lugdun. canoni. ubi ait. Fuit proculdubio mater domini ante sancta, quam nata. Nec fallitur omni no sancta ecclesia sanctum reputãseius natiuitatis diẽ: & omni anno cum exultatione uniuersę terrę uotiuua celebritate suscipiens. ¶ Præterea. Ipsa cæteris sanctis omnibus purior fuit secundum Dam. dicentem, q̄ a nullo illustrium uincitur: sed quidam sancti, ut Ioannes Baptista, & Hieremias in utero sũt sanctificati, priusquã natiuitate utroque: testatur scriptura: ideo illud negandum non est de matre domini: sed multo excellentius in ea completum esse credendum est. Nec impedit, q̄ Beatus Aug. ait in de præsentia dei ad Dardanum. Illa sanctificatio, qua effinemur, & singuli templa dei: & in unũ omnes replũ

privilegium, soli Christo proprium: ergo non cõuenit uirgini matri. Cõsequentiã nota cum maiore. Minor probatur p̄ Bea. Bern. Si paucis filiorum hominum datũ est cũ sãctitate nasci, nõ tñ cõcipit: ut unisanẽ seruaretur prerogatiua sancti conceptus. I. Christo. Idẽ. Solus Iesus de spiritu sctõ cõceptus: quia solus ante conceptũ sanctus, quo excepto, respicit uniuersos: q̄ unus humiliter cõfiteatur. In iniquitatibus cõceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Et confirmatur. Sicut filius habere debuit singularẽ natiuitatẽ, ita & singularẽ cõceptionẽ: sed in hoc singulariter natus est: quia plenus gratiæ, & ueritatis, prodiit: ergo et in hoc singulariter cõceptus: quia in grã sine pctõ cõceptus. ¶ Cõclusio tertia. Btã uirgo post sui animationẽ est in utero sanctificata priusquã fuerat in huius seculi lucẽ nata. Hanc conclusionẽ probant: quia uniuersalis ecclesia celebra teius natiuitatem, quod non faceret, si in peccato nata fuisset: ergo sanctificata ante eius natiuitatem ex utero. Consequentia nota: quia inter sanctitatem, & pctũ nõ est mediũ. Antecedens pro prima parte manifestum est. Pro secunda parte patet: quia ecclesia non celebrat, nisi quod sanctum est: ergo natiuitas uirginis sancta fuit, quam ecclesia celebrat. Hęc ratio sumitur a bto Ber. in epist. ad Lugdun. canoni. ubi ait. Fuit proculdubio mater domini ante sancta, quam nata. Nec fallitur omni no sancta ecclesia sanctum reputãseius natiuitatis diẽ: & omni anno cum exultatione uniuersę terrę uotiuua celebritate suscipiens. ¶ Præterea. Ipsa cæteris sanctis omnibus purior fuit secundum Dam. dicentem, q̄ a nullo illustrium uincitur: sed quidam sancti, ut Ioannes Baptista, & Hieremias in utero sũt sanctificati, priusquã natiuitate utroque: testatur scriptura: ideo illud negandum non est de matre domini: sed multo excellentius in ea completum esse credendum est. Nec impedit, q̄ Beatus Aug. ait in de præsentia dei ad Dardanum. Illa sanctificatio, qua effinemur, & singuli templa dei: & in unũ omnes replũ

Cõcl. 3

E

Beata uirgo est sanctificata in utero a te eius natiuitatem.

dei: nõ est nisi reatorum, quod nisi nati hoies essent, non possent: ergo nati nõ sunt, renasci nõ possunt. quia loquitur ibi de sanctificatione, q̄ sit scdm legẽ cõem: talis n. sit p̄ regenerationẽ baptismalẽ: ut d̄ Io. ij. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spũsan. &c. Nec impedit, q̄ Christus dicitur primogenitus ex multis fratribus. ibi uult gloriari q̄ sit primus sine peccato natus: quia hoc intelligendum est de natiuitate in utero secundũ eos: que sit in animatione corporis. & sic fuit Christus primus: immo solus sine peccato genitus scdm illos: & sic primus negatiuẽ. Nec illud Ansel. ij. Cur deus homo, ubi ait. Licet ipsa hominis eiusdem. I. Christi cõceptio sit munda, & absq̄ carnalis delectationis peccator: uirgo tamen ipsa unde assumptus est: in iniquitatibus concepta est: & in peccatis concepit eam mater eius: & cum originali peccato nata est: quia & ipsa in Adam peccauit: in quo omnes peccauerunt: quia illa sunt uerba non ex persona Ansel. secundum Bosonis quærentis discipuli posita: quæ non approbat Beatus Ansel. Etiam quantum ad illam particulam: & cum originali peccato nata est: dicerent illi, q̄ intelligendum est de natiuitate in utero, que est corporis concepti animatio. ¶ Quantum ad secundum articulum, in quo respondendum est secundũ opinionẽ oppositam, & ueram ad quæstionẽ: ubi primõ notandum: q̄ quæstio illa de possibili nullum dubiũ habet. Nam q̄ uirgo potuit ab originali peccato præseruari: nullus sanẽ mentis negare potest: nam potuit dominus conceptum semen a morbida qualitate præseruare, ne inficeret, suspẽdendo suã actionem quantum ad hanc qualitatem morbidam tantum, sine cuius actione nihil positiuum fieri potest. Potuit & tollere omnem feruorẽ libidinis in seminatione, unde illa morbida qualitas generatur. ¶ Itẽ si in semine transfuso fuisset fomes, potuit deus illũ ante animationem extinguere: & sic corpus de semine formatum a fomite penitus purgare, & ab omni morbida qualitate, quo purgato, anima infusa nullam contra-

heret maculam. ¶ Item potuit marientẽ fomite gratiam animæ cõcreare: & per cõsequens ab originali pctõ præseruare nan, gratia, & originale adinuicẽ repugnãt, heut nu c in baptisate per grã infusionẽ tollit pctũ originale fomite remanẽte. Quia omnia illa deus potuerit, patet: quia quicquid deus i corpori suo potuit, potuit i corpore cuiuslibet creaturæ rationalis: quia omnium hominum corpora sunt in equali potentia obediẽtia li deus: sed corpus suũ præseruauit ab omni morbida q̄litate animæ, suæ gratiã cõcreauit: ergo i carne, & aia uirginis idẽ potuit. Sed quæstio est de facto, utrum sit aliquo dictorum modorum præseruata, sic q̄ anima eius nunquam fuerit a peccato originali maculata, siue fomes fuerit in carne, siue non. Secundõ supponitur ex dictis in secundo de originali peccato, q̄ originale peccatum formaliter dicitur carentiã iustitiæ originalis debiti: hoc est carentiã originalis iustitiæ, quam quis habere teneret. Ex quo patet, q̄ dupliciter potest anima ab hoc peccato liberari scilicet uel dando ei iustitiam originalem, uel remittendo debitum habendi: quia quodcumq̄ horũ fieret: iam non esset carentia originalis iustitiæ debiti: inesse. In primo modo non esset carentia iustitiæ. In secundo licet esset carentia, sed non esset debitum habendi: & ita in utroq̄ modo non esset peccatum originale. Post lapsum uero Adæ non tollitur originale primo modo: quia non restituitur originalis iustitiã: licet restitueretur donum excellentius scilicet gratia: sed tantum secundo modo, nam cum gratia infunditur animæ, tollitur ab ea debitum habendi originalem iustitiam, & commutatur in debitum habendi gratiam: tenetur. n. omnis ab originali purgatus habere gratiam gratificantẽ. ¶ His præmissis respondeatur ad quæstionem per unicam conclusionem. Beata uirgo Maria ab omni originali pctõ contagio fuit penitus præseruata. Ista conclusio probatur auctoritatibus, & probabilis rone. Primõ auctoritate beati Aug. quã et ponit magis in li. 1. de ciuitate dei, ubi dicitur, n. in

Quid dicitur originale peccatum, & quomodo tollitur

Cõcl. unica

G

Virgo beata fuit præseruata ab originali macula

lib. de natura, & gratia circa medium. Excepta sancta uirgine Maria, de qua propter honorem domini nullam prorsus cum de peccati agitur haberi uolo questionem. Inde enim scimus, quod ei plus sit gratiae collatum ad uincendum ex omni parte peccatum; quod concipere, & parere meruit quem constat nullum habuisse peccatum. Hac uirgine excepta, si oēs sancti, & sanctae congregari possent, & quereretur ab eis, an peccatum haberent & c. ut in textu. Ex qua auctoritate habetur, quod nullum peccatum habuit uirgo: ergo nec originale. Nec ualeret, si diceret, ut dicit Greg. de Arim. distin. xxx. secundi q. ij. in hunc questionis, quod loquitur de peccato actuali: quia uniuersaliter loquitur dicens. Nullam prorsus; penitus nullum peccatum excludendo. Cui concordat, quod sequitur: ad uincendum ex omni parte peccatum. Duæ sunt peccati partes, quæ sunt eius species, originale scilicet, & actualis, igitur uicit utrumque. Nec impedit, quod dicit, uicit seu uincendum: quod uerbum idem Greg. ponderat, uolens per hoc ostendere, quod Aug. loquitur de actuali peccato: quia ut dicit. Contra originale nullus per gratiam sibi collatam habet pugnare: eo quod extinctum sit ab omni habente gratiam: tum quia non solum uincimus pugnamus contra peccatum ipsum expellendo quod primo inest: sed etiam uincere dicimur peccatum, quod nunquam in fuit dum ab ipso per gratiam ne nos comprehendat præseruamur. Tum quia etiam per gratiam non pugnamus contra actualia peccata, quæ per gratiam extincta sunt: & tamen per gratiam uincere dicimur peccata, quæ fuerunt: & per gratiam sunt remissa; & ea, quod inessent, si per gratiam non præseruamur. Et ita maria uirgo uicit per gratiam originale peccatum; per quam præseruata est, ne incideret. Secundo probatur conclusio auctoritate beati Ansel. in de conceptu uirginali circa medium dicentis. Nempe decens erat, ut ea puritate, qua maior sub deo nequit intelligi, uirgo illa niteret, cui deus pater unicum filium suum, quem de corde suo æqualem sibi geni-

tum tanquam seipsum diligebat: ita dare disponebat, ut naturaliter esset unius idemque; communis deipatris, & filius uirginis. Et quam ipse filius substantialiter sibi facere matrem eligebat; & de qua spiritu sanctus uolebat, & operaturus erat, ut conciperetur, & nasceretur ille, de quo procedebat. Potest autem intelligi pura innocetia sub deo, ut in Adâ, & Eua ante lapsum in statu naturæ integre ergo tali decuit, ut niteret uirgo. & ita stat auctoritas, etiam si intelligatur sub deo, id est sub Christo; ut exponit Greg. ubi supra in fine. ij. questio. quia minor christo Adâ, etiam in statu innocentie. Nec fuit propter hoc æqualis puritas uirginis, & puritas Christi hominis; ut dicitur. Tertio probatur idem auctoritate ecclesie, si dicitur, ut auctoritate cuiuscumque; sancti; saltem post canonicos scriptores: nam ecclesia statuit festum conceptionis generaliter per uniuersum celebrandum: ergo eius conceptio fuit sancta, & per consequens peccato immaculata: ergo sine originali, cum conceptio passiva non potuit peccato actuali maculari. Cõsequenter prima probatur per Beatum Bern. ad canonicos Lugdunen. qui per hoc probat eam in utero sanctificatam, antequam natam ut supra in conclusione. ij. primiarri. Antecedens probatur: quia & in urbe Romana solenniter celebratur: & in ceteris ecclesijs fidelium. Hanc rationem Beatus Tho. sanctus Bona. Alexan. & ceteri eorum opiniones sequentes faciunt, imitantes in hoc Bernar. ¶ Præterea determinatum est in Cõcilio Basilien. & sub plumbio publicatum in sessione xxxvj. xv. Kalen. Octobris. Anno M. ccccxxxix. ante eius dissolutionem, & translationem, quod sine originali peccato concepta sit in hæc uerba. Doctrinam illam differentem gloriosam uirginem dei genitricem Mariam, præueniente, & operante diuini muneris gratia singulari nunquam actualiter subiacuisse originali peccato: sed immune semper fuisse ab omni originali, & actuali culpa; sanctamque; & immaculatam tanquam piam, & consonam cultui ecclesiastico, fidei,

fidei catholicæ, recte rationi, & sacre scripturæ ab omnibus catholicis approbandum fore tenendam, & amplectendam diffinimus, & declaramus: nullique de cetero licitum esse in contrarium prædicare, uel docere. Renouantes præterea institutionem de celebranda sancta eius conceptione, quæ tam per Romanam, quæ per alias ecclesias vi. idus Decembris antiqua, & laudabili consuetudine celebratur. Statuimus, & ordinamus eadem celebritatem præfata die in omnibus ecclesijs, monasterijs, & conuentibus christianæ religionis sub nomine conceptionis festiuis laudibus colendam esse. Hæc ex originali plumbato. Largiuntur denique; in eadem bulla indulgentiæ interuentibus officijs, & sermoni de festiuitate. ¶ Et si qui impudentes: ut suam defenderet temeritatem, dominam nostram inhonorantes dicere ausi sint, Basilien. concilium non fuisse legitime cõgregatum: & ideo constitutiones suas nullas fore contra acceptationem earum in concordatis principum, attendant auctoritatem summi pontificis Sixti papæ iij. qui historiam de hoc festo sua ordinatione editam, in qua expressè continetur sine originali conceptam repetitis uicibus approbavit: & omnibus eam in festo conceptionis in ecclesijs publicè cantantibus, dicentibus, aut interuentibus indulgentias largas largitus est. Cum ergo questionis fidei ad sacram apostolicam sedem referendæ sunt: eiusque; determinationi fideles cuncti colla submittere tenentur: temerarium est præmissis de puritate uirginis oppositum asserere, uel sentire. Licet idem Sixtus papa præfatus propter multa scandala exorta singulis partibus impositum silentium: ne alterutrum de heresi inculpent sub pœna excommunicationis late sententiæ: ut habetur in extrauag. Graue nimis. prout recitat Angelus in sum. in uer. feri. vj. ¶ Nec propter hoc culpandum est beatus Bern. sed nec sanctus Tho. sanctus Bona. ceterique; doctores cum magno moderamine oppositum opinantes: quoniam eorum tempore hoc licuit; quoniam nulla deter-

minatio uel concilij, uel apostolicæ sedis facta fuit. Nec festiuitas illa generaliter tunc fuit per orbem celebrata, quæ si præcessissent; haud dubium quin prorsus sui opinionem celsissent: & apostolico magisterio cõsensissent. Possent ad idem allegari reuelationes diuine, quas historia ponunt, quæ non minus ueraces sunt, quam cetera in probatis sanctorum legendis scripta: sed dicta sufficiant. ¶ Ratione etiam persuaderi potest conclusio. Nam perfectissimus mediator habet perfectissimum modum mediandi respectu alicuius personæ, pro qua mediat: Christus est perfectissimus mediator. ergo & c. Est autem perfectior modus mediandi præseruando a peccato quàm post peccatum reconciliando. Hunc ergo habuit respectu alicuius personæ: & manifestum est, quod respectu nullius personæ habuit excellentiorem actum mediandi, quàm respectu uirginis: ergo eam præseruauit. Item christus principalis conceditur esse reparator originalis, quàm actualis mortalis: sed quosdam præseruauit ab actuali mortali: ergo aliquem ab originali: non aliam nisi Mariam: igitur & c. Itæ ad benignitatem peritner dei matris seruare honorem, qui legem soluere non uenit, sed implere. Lex. n. ait Aug. sicut honorationem matris præcipit: ita inhonorationem damnat. Cuna ergo Christus potuit matræ ab inhonoracione peccati, quæ utique; maxima est, præseruare: credendum est eum hoc omnimodè fecisse. Nec impedit, quod concepta nõdum mater fuit: quia quod nõdum fuit in exhibitione, semper fuit in eternæ prædestinatione: nec. n. temporaliter: sed ab æterno in matræ dei electa est. ¶ Præterea oēs rationes, quas beatus Aug. facit in sermo. de assumpt. uirginis, ad probandum, quod corpus uirginis præseruatum est ab opprobrio incinerationis, habet hic locum de opprobrio fomitis, & culpe originalis: ut patet facillè applicanti. Verùm de monstratio haberi nõ potest: cum ad omnia exteriora deus contingenter se habet: & secundum beneplacitum suæ uoluntatis omnia gubernat, & disponit. Nec est, qui dicat: cur ita facis. Sufficiunt igitur au-

Appro-
batio
eiusdem
Sixti Pa-
pæ.

Deter-
mina-
tio con-
cilio Ba-
silien. de
concep-
tione
Mariæ.

Honoritas, & ecclesie determinatio, quibus probata esse uideatur conclusio. ¶ Si per est nunc rationibus, & aucto. alterius opinionis respondere: & ad oēs aucto. scripturā dici pōt, q̄ nihil aliud uolunt, nisi q̄ omnis filius naturalis Adq̄ est debitor iustitiæ originalis in Adam acceptæ, quātū est ex semine aliunde a debito liberetur: & ita omnes peccauerunt in Adā, quātū est ex se, & modo propagationis: & egent gloria dei a peccato liberante, uel præseruante per gratiā, ne incidāt, aut delēto, aut remittēdo si inciderūt: & hoc nō oēs moriunt in Adā, quātū est ex se: & omnes erāt natura. i. quātū est ex natura sic propagata filij irē: nisi gratia dei liberauerit. Sed gratia dei sicut liberare pōt post animę infusio nē in corpus, fomite, quo infectū est, manēte, & peccato cōtracto: ita pōt in creatione animæ ipsi infundi, & liberare eā præseruando, fomite extincto, uel miti gero: non quidē meritis personę concepra: sed meritis redēptoris; & p̄ hoc soluta sunt adducta ex apostolo. ¶ Ad auct. Aug. respondetur per uerbum Aug. q̄ in omnibus illis exceptā habere uult uirginem Mariam, de qua, ut allegatū est: dū de peccatis agitur, nullā prolus haberi uult quæstionem. Et particulariter ad illā in de fide ad Pet. respondetur sicut ad apostolū (cui auctoritas innitur) responsū est. ¶ Ad aliā. Solus innocens est: uerum est per naturam, non per gratiā. ¶ Ad illā, quæ septimo loco adducitur: dicitur uerum est: q̄ omnibus præter Christum necessaria est remissio peccatorū nedū inexistētū: sed quæ inessent nisi per gratiā præseruaretur secundū illud Aug. hb. ii. cōfess. Omnia mihi dimissa esse fateor, & quæ mea spē feci; & quæ te duce nō feci. ¶ Ad octauā dicitur omnē, qui de cōcubitu nascitur, carnem esse peccati: quātū est ex natura propagationis, nisi specialiter præseruetur. ¶ Ad nonam dicitur, q̄ etiā caro uirginis, quāuis a peccō immunis fuit: nō tñ æqualis puritatis cū carne Chfi: quia illa est pura per naturā, illa p̄ gratiā, ut dictū est. Et ita illa ex se pura: sed illa nō ex se: sed ex præseruante gratia. ¶ Similiter

respondetur ad x. q̄ caro Christi nō fuerat concepta de carne uirginis, sicut caro uirginis concepta fuerat de carne parentum: quia Christus operatione spiritus sancti ex sola uirgine: caro uirginis ex parentum commixtione: & ideo caro Christi non erat caro peccati ex ipsa origine. Caro autē uirginis quātū est ex origine. si nō per gratiā præseruata fuisset, fuisset caro peccati. ¶ Similiter ad. xj. Verum est de cōmuni lege nascētium: sed aliter esse pōt ex priuilegio singulari. ¶ Pariformiter ad. xii. quod est beati Amb. dicit, q̄ benē dicit solus Christus per omnia ex natis de femina sanctus: quia tam ex origine, quā ex gratia sanctus. Non sic beata uirgo, quæ nō ex origine, sed sola gratia suę animæ cōcreata simul est cōcepta. ¶ Sic & ad. xiiij. eiuē dicitur, q̄ omnis hō mēdax. i. peccator uerum est de se, &c. ut supra. ¶ Ad. xiiij. dicitur, q̄ purgatio est a peccato, quod infuit, uel infuisset. s. si nō purgās gratia præseruasset. ¶ Ad. xv. Leonis dicitur, q̄ Christus neminem inuenit liberū a peccatis ex se: ita q̄ liberatione nō indigeret: & hoc uerum est. Nā uirgo indigit redemptione, ne incideret: sicut nos indigemus ne in illud lapsi permaneamus. ¶ Ad. xvj. Anselm. dicitū est quō mundata est a peccato: non quod contraxit: sed quod nisi futurę mortis Christi merito præseruata fuisset, contraxisset. ¶ Ad. xvij. magistri dicit: q̄ caro uerbi sicut & caro uirginis, prius dicitur fuisse obnoxia peccato: nō quidē in uerbo nec in uirgine: sed i patribus: mūdāta autē est in uirgine spūs sancto. Nō dicit q̄n, ideo stat cum dicto suo: q̄ mūdāta est in eius cōceptione huc prima, siue secūda. ¶ Ad. xvij. de scō Bern. apparet ex uerbis suis, q̄ fuit illius opinionis: licet illud rationes suę non probant. Nā & prima conceptio uirginis potuit fieri sine peccato, siue cum libidine, siue sine libidine possunt enim maritales amplexus fieri cum merito, & sic sine peccato. Veruntamen etiam si cum merito hiant: semen tamē (nisi præseruetur specialis priuilegio) infectū est morbida qualitate, a qua ante animationē purgari potuit,

Virgo
Maria
magis
dignit
redēpt
re, ut p̄
seruaret
a peccō,
quā cæ
teri, ut
p̄ pecc
to mun
darent.

Licet uirgo ab originali si sit præseruata nō tñ a peccōnis cōsequētib; & quare.

quæ est secunda cōceptio, in qua cōtrahitur originale: nō in prima, & in animatione nullo modo est libido. Et ideo stant illa simul, q̄ post conceptionem primam in utero sanctificata sit in secūda cōceptione: & q̄ non cōtraxerit originale prohibente gratia animę cōcreata. Etiam si in secunda cōceptione fomes mansisset in carne: non minus poterat gratia esse in anima, facereq; cōceptionem secūda sanctam, sicut eius natiuitatem: sicut nūc in baptisate: & sic adhuc ab originali præseruari. Licuit autem sic beato Ber. opinari: quia nodū oppositum determinatum: nec festum conceptionis fuit generaliter institutū. ¶ Ad ultimum de glos. c. pronuntiandū, dico, q̄ glossator dixit, quod non probauit: & ideo dictum suum eadem facilitate contemnendum est, quia acceptandum. Nec mirum: quia limites suę facultatis excelsit. non enim est iuristarū de originali peccato disputare: sed theologorum. ¶ Ad rationes. Ad primam dicitur: est huiusmodi eadem causa originalis in uirgine, quæ in alijs, ratione naturalis propagationis: tamen hic fuit impedita: non sic in alijs: & quō hoc dictum est per gratiam animæ cōcreatam. ¶ Ad secundum negetur consequentia, immo est, ad oppositum: quia enim non contraxit, ideo maxime redēptore indigit: & nobiliori modo mors christi preuisa in ipsa redemptione operata est, q̄ in quocunq; alio homine. Sicut qui se non pōt releuare a præcipitio, nō minus indiget præseruatore, ne cadat, quā cadens erectore, ut a lapsu relurgat: uterq; redēptus est a morte: sed magis ille, qui sustinet, ne cadat, q̄ qui inflicto uulnere sanat. Nec sequitur: q̄ si fuisset defuncta ante mortē christi, intrasset regnū cęlorum. Sicut nec Ioānes in utero sanctificatus moriens ante passionē christi intrauit in regnū cęlorū, redemptionis præcio nō dū soluto. sicut nec patres in limbo poterant intrare regnū, licet ab omnip̄ctō sufficiens fuerint purgati, priusquā per christum satisfactio exhiberetur. Statuit .n. pater nullū filiorum puaricatoris Adā admittere ad regnū:

licet in gratiā receptum: nisi præciū fuerit in effectu solutum: uoluit tñ in gratiā suā, & amicitia assumere propter satisfactionē ipsam præuiliam etiā nondū exhibitā. Acceptauit ergo satisfactionē filii, ut præuisam ad peccati remissionē tñ: sed ut exhibitam ad remissionem peccati, & apertionem regni. ¶ Ad tertiā rationē dicitur, q̄ p̄p̄nē illę fuerunt infllicte totiposteritati Ad q̄ propter p̄tūm, quod necessariō oēs cōcupiscentialiter geniti cōtraxerit, uel cōtraxissent: quātū est ex modo p̄p̄agationis: & sicut nō deus tollit originale in baptismo, & nō p̄pnas consequētes: ita pōt & præseruare aliquem, ut auferantur p̄pnas inuiles: & relinquatur in p̄pnis sibi utilibus. Culpa autem originalis non fuit utilis beate uirgini. P̄pnę temporales fuerit ei utiles: quia eas ex charitate sustinendo meruit augmentum gratię, & glorię: & ita conceditur, q̄ uirgo habuit p̄pnas peccatū originale, quod infuit, uel infuisset (nisi præseruata fuisset) consequētes. Conceditur etiā, q̄ illas nō uoluntarie assumpsit saltem omnes: sed uoluntarie sustinuit: puta mortalitatem, & passibilitatem &c. Conceditur etiam, q̄ deus illas infllicxit, non ad puniendum pro peccato, quod dei gratia non contraxit: sed ad occasionem maioris meriti præstandam. Non enim semper inflgit p̄pnam propter peccatum commissum: sed quandoq; etiam propter dei gloriā, aut hominis meritū cumulandū. Quandoq; etiā propter eius, q̄ punitur, aut aliorū instructionē: quibus forte tunc improprie dicit p̄pnā, cū non præcelsit culpa. ¶ Ad quartā dicitur: q̄ nō contra here originale non est priuilegium proprium hominis christi. Innocentia .n. quæ excludit originale, & actuale: cōmunicata est angelis, & primis parentibus, & sicut nasci sine originali non solum conuenit christo: sed etiam per gratiam cōmunicatum est quibusdā sanctis: sic concipi sine originali non est proprium christo: quia cōmunicatum est uirgini Marię: sed concipi sine originali ex modo p̄p̄agationis: & ita naturaliter siue ex se carere non p̄ gratiā

Multi-
plici ex
cā deus
infligit
alicui
p̄pnam.

Arti. 3.
Dubium
unicū.

Maria
uirgo
fuit im-
munis
ab omni
actuali
& unde
causat
illa im-
muni-
tas.

Preseruari sine qua contraheretur: hoc est proprium christo: & illud nulli communicatur: & in hoc christus excellit omnem propagatum hominem: & ita sicut habuit singularem natiuitatem: habuit singularem conceptionem: solus natus est de uirgine: solus conceptus de spiritu sancto sine semine. Et tamen de iij. art. & quantum ad tertium articulum dubitatur. Vtrum uirgo Maria fuerit immunis ab omni actuali: sicut immunis est ab originali. Ad hoc dubium concorditer quoad primam eius partem, ab omnibus respondetur, quod beata uirgo ab omni peccato actuali tam mortali, quam ueniali fuit immunis: quod probatur aucto. scrip. Can. iij. Tota pulchra es amica mea, & macula non esset autem tota pulchra: si quae cuique peccati macula fuisset in ea. Patet idem per aucto. adductas ad probandum, quod non est concepta in originali. Aug. & Ansel. quae etiam locum habent de actuali. Item per aucto. Bern. bene dicentis. Decuit reginam uirginum absque omni peccato ducere uitam, & in sermone iij. de assump. Omnino pius est credere, quod proprium Maria delictum non habuit. Item in sermone cuius initium est. Signum magnum. idem ait. Eius omnia tam excellenter irradiata noscuntur, ut nihil in ea non dico tenebrosum: sed nec obscurum saltem, uel minus lucidum: sed nec sepium quiddam, aut non feruentissimum liceat suspicari. Ad idem est determinatio concilij Basili. sup. allegati G. dicentis eam nunquam originali, nec actuali subiacuisse. Potest idem ostendi quibusdam congruentibus. Nam quos deus ad aliquid eligit, ita preparat, & disponit: ut ad id, ad quod eliguntur, inueniantur idonei. secundum illud iij. Cor. iij. Idoneos nos fecit ministros noui testamenti. Beata uirgo fuit electa diuinitus, ut esset mater dei: ideo ad hoc deus eam idoneam reddidit. Hinc angelus ad eam. Inuenisti enim gratiam apud dominum. Non autem fuisset idonea mater dei, si peccasset aliquando. Tum quia honor parentum redundat in prolem. Proverb. xviij. Gloria filiorum

patres eorum, sic per oppositum: ignorantia matris ad filium redundasset: & quoniam sapientia patris in ipsa habitauit: non tantum in animo, sed etiam in utero. In maleuolam autem animam non introibit sapientia: nec habitabit in corpore subdito peccatis. Sapient. j. sequitur eam mente, & corpore fuisse purissimam, & ab omni peccato alienam. Item ii. Cor. vi. Quae conuentio christi ad Belial: sed maxima conuentio christi ad Mariam, quam elegit in ueram matrem, & singularissimam sponsam: ideo nihil in ea esse potuit operis Belial, quod est peccatum. Sed oportebat, quod esset immaculata mente, sicut intemerata carne, quae est aduocata peccatorum: corona iustorum: trinitatis trichinium: filij singulare reclinatorium. Huiusmodi autem immunitas peccati ex tribus causabatur: scilicet ex ligatione fomitibus, qui ad malum non incitabat: ex inclinatione gratiae, quae in bonum ordinabat: & diuine providentiae, quae eam intactam ab omni peccato custodiuit: sicut & in primo statu hominem ab omni nocuo protegit. Sed dicit beatus Aug. in de quaestionibus ueteris, & noui testamenti. Maria, per quam gestum est mysterium incarnationis saluatoris, in morte domini dubitauit, non tamen in dubitatione permansit. Dubitatio autem in his, quae fidei sunt, non est sine peccato. Respondet Alex. quod nunquam uirgo Maria in passione filij dubitauit: immo discipulis non credentibus in passione sola in fide stetit. Intellegenda ergo est haec dubitatio pietatis naturalis, non haereticorum infidelitatis. Vel potest dici, quod fuit dubitatio admirationis, quae habet quandoque ortum ex consideratione rei stupendae. Muebatur enim beata uirgo stupore admirationis, cum uideret filium suum, quem firmiter credebat deum, taliter patientem, cui admirationis solet sociari quandoque dubitationis motus: ut cogitare quis possit. Est ne iste filius meus, quem sic pati uideo. Et tantum de ista quaestione.

Maria
in pas-
sione
Christi
non du-
bitauit,
sed ad-
miratio-
nem de
re stupē-
da ha-
bit.

AVAERITVR secundo circa eandem dist. Vtrum si cut peccati fomes fuit uirgini ablati: ita nec Christus in labris Abrae est decimatus. Iuxta duas materias tituli ponuntur duo articuli: quibus additur tertius dubiorum resolu-
Arti. 1.
Not. 1.

Arti. 1. morandum ex dictis. sup. di. xxx. li. ij. quid fomes unde causatur, an sit inextinguibilis, & remissibilis & c. secundum uarias opiniones de peccato originali: sequendo tamen opi. Ansel. in de conceptu uirginali: fomes tantum ponitur in carne, & non in anima. Vnde secundum Ockam. q. ij. tertij. & iij. quod li. x. est qualitas corporalis inclinans appetitum sensituum deestabiliter, uel tristabiliter ad actum inextinguibilem, quam sit secundum rectam rationem eliciendus. Non est ergo fomes appetitus sensituius: quia ille est in beatis, fuit & in primis parentibus ante peccatum, in quibus non fuit fomes. Inflictus est autem a deo primis parentibus propter peccatum, & per eos traductus est in posterum. Secundo notandum: quod duplex ponitur uirginis sanctificatio. Prima in conceptione ipsius, dum anima per gratiam sibi concreatam infusa est in corpus, in utero suae matris, qua gratia preserua-
Duplex
uirginis
sanctifi-
catio.

ta est ab originali peccato: & ita sanctificata a peccato: non quod infuit, sed in fuisse: nisi per gratiam preseruata fuisset. Alia est eius sanctificatio in conceptione actuali, qua de spiritu sancto concepit saluatorem. De quo ait Gabriel. Spiritus sanctus superueniet in te: & uirtus altissimi obumbrabit tibi. Tunc. n. sanctificata est a spiritu sancto hoc secundo modo: sed tamen non a peccato originali, aut actuali, quorum nullum infuit: sed sanctificata per gratiam existentis augmentationem: ac plenitudinis perfectionem, qua disponebatur, ut esset idonea mater tanti filij. Tertio notandum secundum eundem ubi sup. in quod li. iij. q. x. & q. ij. tertij. suppositis his, quae habita sunt dist. xxx. q. ij. huius collectionis: fomitē auferri potest intelligi tripliciter.

Vno modo, ita quod qualitas illa omnino non sit in carne, & per consequens nullum penitus habeat actum inclinandi: hoc modo ablati est a beatis. De quibus Apoc. vij. Neque esurient, neque sitient amplius: neque cadet super illos sol, neque ullus estus. Secundo modo sic, quod qualitas ipsa, quae fomes dicitur quantum ad essentiam suam maneat in parte sensitua: non tamen possit inclinare uoluntatem contra iudicium rationis ad aliquem actum: & propter hoc habitum aliquem in uoluntate impediens huiusmodi inclinationem. & hoc potest dupliciter fieri: uel simpliciter impediens: ita quod non potest inclinare ad actum rationis distortum: nec uenialiter, nec mortaliter, aut mortaliter tantum. Tertio modo intelligitur auferri: sic quod non possit inclinare ad actum sine omni inobedientia, & rebellionem ad rationem, & uoluntatem: ita quod nec ad famem, nec ad sitim, nec ad somnum. & sic de alijs. Quopræmissis est conclusio ad hunc articulum. Fomes ita in beata uirgine penitus ablati est, & extinctus: uel per gratiam plenitudinem sic debilitatus, quod uirginem neque ad peccatum potuit inclinare: nec a uirtutum profectu quomodo libet impedire. Probat per beatum Bern. in auctoritate precedenti. q. allegata: qua dicit. Eius omnia tam excellenter irradiata noscuntur, quoad ad gratiam plenitudinem: ut non liceat suspicari aliquid in ea. Non dico tenebrosum quoad mortalia: sed nec obscurum saltem, quoad uenialia: uel minus lucidum, quoad motus primos uoluntatem preuenientes: sed nec tepidum quidem quoad uirtutum, & meritum, progressum: aut non feruentissimum, quoad perfectionem gratiae, & bonorum. Quod autem illorum factum sit, si an fomes penitus secundum essentiam fuerit extinctus, & ablati. An manens per gratiam excellentiam sit debilitatus: ut nec ad malum instigare, nec ad bonum tardare posset. Etiam quando sic debilitatus sit: an in prima sanctificatione eius, uel in secunda, quae uarij sunt in modo dicti doctorum: & nihil potest euidenter probari: ille nouit, qui eam elegit, & sancto spiritu impleuit.

Fomitē
auferri
triplici-
ter intel-
ligitur.

Cōcl.
unica.
Quo ab-
latus ē
a uirgi-
ne.

Sufficit nobis, & nūquam peccauit, aut a meritorum profectu impedita fuit.

Arti. 2. **C** Quantum ad secundum articulum de decimatione. Notandum, q. magister uolens ostēdere: q. licet caro Christi in patribus, a quibus descendit peccato fuit obnoxia: nō tamen unquam in Christo maculata fuit originali culpa: & ideo licet ceteri homines in Adā peccauerūt, nō autem Christus. Fuit quidem Christus in Adam secundum corpulentā siue materialem substantiā sicut effectus in causa: quia corpus, seu caro Christi supra eil de carne uirginis, quę descendit ab Adā per legē propagationis, qua genitum materialem substantiā accipit a generantibus. non autem peccauit Christus in Adam, nec in patribus: quia caro Christi mundata fuit priusquam anima ta, aut uerbo unita. Cuius simile adducit magister: quia Christus fuit in lumbis Abraę sicut Leui, secundū materialem substantiā: qn̄ Abraā decimas dedit Melchisedech sacerdoti sibi benedicienti: ut habetur Gen. xii. j. & Heb. vi. j. nō tamē decimatus est sicut Leui: ut uult Aug. x. super Gen. ad literā. Et utriusq. scilicet Christus, qui in lūbis Adā, & Abraę secundū corpulentam substantiā, in quibus fuit & Leui, non peccauit in Adā, nec decimatus est in Abraā, sed Leui: & peccauit in uno, & decimatus ē in alio.

Not. 2. Olim oblatio nes, sacrificia, decimæ sunt in-stituta contra origina-les pecca- catū, ut nunc ba- ptismus. Olim oblatio nes, sacrificia, decimæ sunt in-stituta contra origina-les pecca- catū, ut nunc ba- ptismus. Olim oblatio nes, sacrificia, decimæ sunt in-stituta contra origina-les pecca- catū, ut nunc ba- ptismus.

fide mediatoris ob curationem morbi originalis. Figuralis, in quantum donatio decimæ partis facta summo sacerdoti significabat curationem uniuersalem sciendam per futurum summum sacerdotem Christum. Decem enim, uniuersalitatem importat: pro quanto omnes numeri posteriores ex ipso in ratione numeri componuntur. Primis duobus modis fuit actus personalis, decimantis personam dumtaxat respiciens. Tertio uero modo est actus generalis respiciens omnes curandos generaliter: & ideo in decimatione Abraę, ut fuit actus moralis, & sacramentalis: non sunt decimati existentes in lūbis eius. i. filij sui futuri, quia illa decimatio, ut sic tantum profuit personę Abraę: absoluit a debito de cimandi, aut sacrificandi posteros suos. Sed quatenus fuit actus figuralis, significabat figuram generalem curationem omnium morborum, presentium, & futurorum ab Abraā descendentiū per summum sacerdotē Christum. Et ideo ut sic non figurabat tantū curationē Abraę: sed omnium futurorum ab eo descendētiū: & per hoc omnes in lūbis Abraę existentes secundū materialem substantiā decimati sunt, qui curatione indiguerūt, decimati hac decimatione Abraę significati, seu figurati. ¶ Isti sunt premissis est conclusio prima: Materialis Christi substantia fuit in lumbis Abraę tanquam effectus in sua causa. Patet: quia Abraam fuit causa mediata Christi: ergo Christus fuit in eo tanquam in sua causa. Cōsequētia nota. Antecedens patet: quia Christus descendit ab Abraam median re uirgine: & illa medianibus suis progenitoribus, ut habetur Mat. j. & Luc. iij. Abraā autem omniū a se descendentium fuit causa mediata, uel immediata.

Qui sūt decimati in lūbis Abraę.

¶ **Conclusio secunda.** Non eisdem, sed dissimilibus modis Christus, & Leui fuerunt in Abraę lūbis. Patet: quia Abraā nō eodem modo fuit causa mediata utriusq. Nā Leui fuit cā secundū legē cōisppagationis, libidinosę sexus utriusq. mixtionis. Christi autem non sic: sed eius fuit causa per uirginem, a qua naturam corporalem accepit sine semi-

¶ **Cōcl. 1.**

Cōcl. 3. **C** Tertio conclusio. Mediator, dei, & hominū christus Iesus non est in lumbis Abraę decimatus. Probat cōclusio: quia ille dūtaxat est in lumbis Abraę decimatus, cuius uulneris (propagationē ex lumbis Abraā contracti) curatio per decimationem Abraę est figurata: sed christus, et si in lumbis Abraę fuit, non tamen per eius descensum uulnus accepit: nec curatione indiguit. Ergo eius curatio, quę non fuit, figurari non potuit: & per consequens decimatus non fuit. Cōsequētia nota, & pmissa patēt satis ex notabilibus pmissis. Et tātum de arti. j. ¶ Quantum ad tertium articulum dubitatur primō. Vtrum in sanctificatione uirginis ita ablata sit peccādi potentia, ut facta sit impeccabilis. Respondeatur, q. est cōis dōctorū sentētia: q. uirgo post eius sanctificationem non solū non peccauit: sed nec peccare potuit: maxime, post secundam sanctificationē, quam in cōceptione filij est sortita. Modum uero impeccabilitatis reducere uidentur ad ablationem, seu extinctionē fomitis. Vnde beatus Tho. dist. presenti q. ii. ar. j. & iii. post recitationes opinionū aliorū, dicit: q. fomes in uirgine post primam sanctificationem mansit in uirgine quantum ad essentiā: sed ita impeditus per gratiā sanctificantē, ne in peccatū inclinaret: nec a bono retraheret. Contingit enim aliquando habitum ligari, ne in actum exire possit: sicut per ebrietatē scientia: ut dicitur iii. Eth. In secūda uero sanctificatione, essentialiter fomes subtractus est: & ita in secūda sanctificatione, & emēdatione, & cōhrmatione in bono cōsummata est secūdu pfectiōnē uirgine: sed in assumptione eius gloriosa cōsummata est secūdu perfectionem partem. Quod sic patet. In prima sanctificatione inclinatio fomitis ablata fuit remanente eius essentia. In secūda uero extinctus fuit fomes ipse per essentiam: remanentibus adhuc pœnalitatibus ex peccato causatis, a quibus plenē liberata fuit per assumptionis gloriam. Sic in prima sanctificatione colata est gratia ad bonum efficienter li-

Arti. 3.
Dub. 1.
E
An uirgo bta fuit impeccabilis.

berū arbitriū inclinās: quāuis non esset sufficiens ad tollēdu flexibilitatē liberi arbitrij in malū, quā etiā hō in primo statu habuit. In secūda sanctificatione, gratia superaddita fuit, quę ita potētā liberi arbitrij impleteret: ut in contrarium flecti non posset. non quidem tollendo naturam liberi arbitrij: sed defectū. Sed in tertia exaltatione eius per gratiam perfectam in gloriā transeuntem fini coniuncta est: ex quo perfecta immobilitas causatur. hęc Tho. Satis concordat sanctus Bonauē. dist. presentis. Vnde tales ponit sanctificationis gradus. In prima sanctificatione per gratiam fomitem reprimentem, data est ei potestas omnē mortale uitandi, data etiam est ei potestas uitandi frequentiam uenialium, data nihilominus facultas omnē peccatum uniuersaliter uitandi: nō tantum particulariter. Et in his tribus patent tres gradus sanctificationum: scilicet Ioānis Baptistę, Hieremię, & Marię. nam prima conditio conuenit Hieremię: secūda Ioānis Baptistę. Similiter hoc triplex genus sanctificationis conuenit uirgini Marię, quę plus accessit ad filij puritatem uirginitatis meritum. Sed cum sanctum sanctorum gestauit in utero suo: tunc sanctificata fuit conformiter suo filio: ut etiam impossibile esset ad peccandū, ut sicut impossibile fuit, q. carniseius in tēgrietas uiolaretur: sic impossibile esset, ut mentis eius sanctitas aliqua macula tangeretur. Ad cuius testimonium ualeat, quod quidam Iudei asserunt: hoc mirum fuisse in uirgine: q. cū esset pulcherrima mulierum: nunquam tamen a uiro fuerat concupita. ¶ Concordat etiam Alexan. parte iij. quęst. ix. quem prefati sancti doctores imitantur: nam ponēs quinq. status liberi arbitrij, quorum quintus est cum necessitate ad non peccandum: qui fuit in beata uirgine per gratiam sanctificationis ultime, quę fuit per plenitudinem gratiæ: potētā liberi arbitrij necessitatis ad nō peccandū: & post illam sanctificationem non habuit potētiam ad peccandum. Subdit etiam, q. nō posse peccare nō solū

perinet ad statum gloriæ: sed etiam ad statum perfectæ gratiæ, sicut est in sancto hoie perseverante in bono, qui non habet potentiam peccandi in ultimo instanti, tamen nondum est in statu gloriæ: sed est in statu plenæ gratiæ: quia perseverantia finalis est status plenæ gratiæ. hec Alex. Sed licet fomes penitus extinctus sit in uirgine in prima, uel secunda sanctificatione: non tamen uidetur ex hoc argui posse impeccabilitatem in uirgine: quia adhuc manet uertibilitas lib. arb. Sicut enim in statu innocentie protoplastus Adam non habuit fomitem: & tamen per arbitrij libertatem peccauit. Sic etiam plenitudo gratiæ non uidetur sufficere ad impeccabilitatem: quia quantumcumque gratia fuerit intentata, potest quidem fortiter ad non peccandum potestiam inclinare: non tamen necessitare. Nam habitus non necessitat potentiam: quia non habitus potentia, sed potentia utitur habitu. Ideo potest dici de confirmatione uirginis aliquo modo sicut dictum est in ij. dist. vij. de confirmatione angelorum: quod confirmata est in bono, sic quod non potuit peccare peccato commissionis: quia deus disposuit non committere ad quemcumque actum inordinatum: deo ergo non concurrente, nullus talis committi poterat. Sed de peccato commissionis est maior difficultas: quia non uidetur stare cum lib. arb. contradictorie: quin potuit ab omni actu bono, & meritorio cessare, & non elicere. etiam tunc cum tenebatur elicere. Nam quocumque obiecto uoluntati eius presentato: libera fuit contradictorie ad eliciendum circa illud actum, uel non eliciendum. Alioquin si non potuisset non elicere actum bonum, eliciendo non meruisset: quia non habuisset actum illum in sua potestate: quod tamen requiritur ad meritum: potuit ergo non elicere, cum debuit: & ita potuit peccare. Ad hanc replicam diuersas tangit Ockam responsiones q. ij. & ii. j. Vna, quod potuit cessare ab omni actu meritorio: etiam quando tenebatur eum elicere: quia omnis actus uoluntatis elicitus est in sua potestate. Sed si aliquando cessare uoluisset: deus statim concurre-

ret, ut causa totalis ad causandum illum actum: nec ipsa peccaret peccato omissionis. Verum per illum actum totaliter a deo causatum uirgo non meruisset: quia talis actus non fuisset eius effectus: quod tamen requiritur ad actum meritorium: cuius uisus tamen peccatum omissionis: quia habuisset in se actum debitum respectu obiecti presentati; licet non a se elicitum. Ut si quis pro certo tempore teneatur uidere obiectum aliquod: & deus causa retin eo uisionem illius obiecti, tanquam causa totalis, per quam ille uideret obiectum: non peccaret peccato omissionis. Sed diceret: ponamus, quod pro certo tempore teneatur elicere actum meritorium, & eum uoluntarie conseruare, & conseruetur: iam peccat, si non elicit, aut elicitum non conseruat: licet talis actus immediate, & totaliter causeatur a deo: quia omittit, ad quod tenetur. Posset hic dici, quod deus sic ordinauit, quod non esset obligata ad aliquem actum meritorium eliciendum simpliciter: sed per actum talem tendendum in obiectum, siue a se elicitum: siue in ea a deo creatum: & ideo si non eliceret, deus illum actum in uoluntate eius crearet, per quem inexistente non posset non tendere in obiectum, licet sic tendendo non mereretur: sed hoc uerum est soluta est difficultas. Si diceret: tunc beata uirgo per totam uitam suam non mereretur, sicut non demereretur. Respondetur: negando illam consequentiam: quia potuit elicere actum bonum, & propter finem debitum, & illo mereretur: licet non mereretur, si talem actum bonum deus in ea tanquam totalis causa causearet. Omittendo autem actum meritorium non demereretur: dum tamen haberet in se actum bonum, quo tenderet in finem: licet a solo deo creatum: & ita uidetur planior responsio: licet aliter possent inueniri. Si quis queris: est ne differentia aliqua inter confirmationem uirginis in uia; & confirmationem beatorum in patria. Respondetur, quod sic nam beati in hoc confirmati sunt: quia habent in se actum beatificum perpetue a deo creatum, & conseruatum, quod tactum est in ij. dist. vij. qui repugnat omni peccato commissionis, &

Vtrum uirgo Maria fuit impeccabilis tam quoad peccatum commissio- nis, quam omissionis.

Quæ differentiat inter conseruationem

omissionis, a quo obiectum nunquam cessare possunt: deo illum actum in eis conseruante: & per hoc non possunt peccare: sed in nullo uia- tore est talis actus: nec alius quocumque perpetuus: quia nullus uirgo, nec etiam beata uirgo fuit semper in actu diuina contemplationis: ut dicit Hugo in li. de triplici holocausto. Non enim semper fuit in actuali usu rationis, tempore somni. Sed confirmatio uia in hoc consistit: ut dictum est: quia deus concurrat licet ad opera meritoria, quælibet uult elicere, & nunquam ad opera mala, & supplet negligentiam: si omitteret opera bona debita. & sic beatissima uirgo Maria confirmata fuit in uia: ita quod mereri potuit: & nullo modo peccare assistente modis predictis gratia diuina. i. gratuita dei uoluntate eam peccare non permitte. Dubitatur secundum: quomodo, aut quare christus, seu natura humana in christo non contraxit originale. Respondetur breuiter secundum Scotum dist. presentis q. ii. Ideo quia non fuit filius naturalis Adæ: & ideo non erat debitor iusticie originalis. Acceperunt enim illi soli iusticiam originalem in Adam, qui ab eo erant descenduri secundum rationem feminalem: hoc est respectu quorum Adam habuit rationem patris naturalis secundum naturalem propagatio nem; unde si Christus fuisset purus homo, & non deus: miraculose tamen natus de uirgine, nunquam contraxisset originale. Ista est sententia beati Anselmi in de conceptu uirginis: ubi uult, quod innocencie Christi duplex ratio posset poni, scilicet sanctificatio uirginis matris, & miraculosa formatio corporis, quæ non est formatum lege communi propagationis. Vtraque causa sufficit, ut christus innocens natus fuerit.

Dub. 2. H Quomodo natura humana in christo non contraxit originale.

DISTINCTIO. III.

HIC de conditione nature assumptæ. In hac dist. iij. agit de assumptione cælesti. Continet autem sententia textus in his tribus conclusionibus. Prima. Incarnationis opus non ideo

attribuitur spiritui sancto: quod ipse eam fecerit sine patre, & filio: sed quia charitas est spiritus sanctus, & ineffabili charitate operatione totius trinitatis uerbum factum est homo. Secunda. Christus Mariæ uirginis non spiritus sancti filius de utriusque substantia tamen natus, catholice est dicendus. Tertia. Apostolus Christum ex semine Dauid asserens non natum, sed factum, per carnem de uirginis carne ex semine Dauid genitæ potestate formatam, mirabiliter, & assumptam: innuit esse incarnatum. Has conclusiones magister sanctorum aucto. roborat, & confirmat.

QVAESTIO VNICA.

IRCA hanc distinctionem quaeritur. Vtrum beata uirgo Maria dei, & hominis christi fuit mater uera. Præmissis notabilibus pro articulo primo: subiunguntur conclusiones pro secundo; & mouebuntur dubia pro tertio. Quartum ad primum supponenda sunt illa, quæ breuiter dicta sunt dist. ij. de instantanea formatione corporis Christi: & considerandis in ea, quæ omnia faciunt ad intellectum huius quaestionis. Secundum notandum, quod ad inuestigandum, an uirgo Maria fuerit uera mater Christi secundum humanitatem, nosse oportet, quid requiratur ad rationem ueræ maternitatis naturalis: & quomodo se habeat mater naturalis respectu prolis ex ea generandæ. Vbi due sunt opinio. philosophorum. Dicit quidam, quod mater respectu prolis se habet tantum passiuè: ministrando materiam, & nihil agendo ad formæ substantialis educationem. In femine autem patris tantum est uis eductiua formæ substantialis prolis. Allegat ad hoc philosophum. xv. animalium comparatè uirtutem in semine prius arti: & materiam ministratam a mæligno, de quo artifex facit scænum. Ait. n. philosophus. Vir dat animam, formam, & principium motus: foemina dat corpus, & materiam: sicut accidit in lacte coagulato: quod corpus erit ex lacte: & coagulatio ex coagulo. & post pauca subdit. Manifestum est, quod mater operatur: & foemina patiens: sicut erit scan-

Arti. 1. Not. 1. Not. 2. Opi. 1.

Prima. Incarnationis opus non ideo

Opinio
contra
ria.

num ex carpentario, & ligno. ¶ Et in proposito idē pbatur specialiter de btā uirgine: quā uirtus finita agit in tpe, & non pōt agere in instanti: sed corpus Christi formatū fuit in utero uirginis in instanti. ergo &c. ¶ Præterea nisi sic: tunc Christus descēdisset de Adā scdm rōnē seminalē; quā creatura nō inducit formā substantiāle, nisi per uirtutē seminalē: ergo si beata uirgo egisset ad inductionē forme substantialis, scdm rōnē seminalē egisset. Cōsequens est cōtra Beatum Aug. super Gen. ubi dicit Christū nō descendisse de parentibus secundum rōnē seminalē. ¶ Sed illa opinio doc. non placet: licet adhuc diuersimodē loquitur, quam actionem habeat mater respectu prolis: tamen quantum hic sufficit: tenet hic sanctus Bona. Scotus, & Ockā. q. iij. & Oyra. q. j. ar. j. q. mater aliquando se habet actiue respectu prolis generandæ, sicut caula actiua partialis cum patre, quæ cum matre integrant unam causam totalem. Tum quia formas eiusdem speciei sequuntur potentie naturales eiusdem rationis. Mas, & femina sūt eiusdem speciei. x. Metaphy. Item in generatione uniuoca forma substantialis inducens formam: & forma inducta sūt eiusdem rationis. Cum ergo in generatione prolis, non sit alia forma substantialis cum forma inducta nisi forma matris: quia in inductione forme substantialis prolis, pater nullam habet actionē cum pro tunc pater potest non esse: ergo forma matris habet se actiue. ¶ Præterea: pater non est appropriatus passio, immo non plus facit quā unus ignis in tertio igne generato: puta si ignis gnaret aliū ignē: & secundus tertius sic pater nō plus facit, nisi q. descendit de se semen: & postea semen est causa actiua. Et ideo uidetur, q. mater quantum ad inductionem forme prolis, habeat se actiue, ut sit gnatio uniuoca. ¶ Præterea: potentia uegetatiua est potentia actiua. ij. de anima. ergo cum opus prolificandi sit potentia uegetatiua, sequitur, q. potentia uegetatiua in uirgine actiue se habuerit: nisi diceretur, q. in nutritione, & augmentatione habeat se actiue: nō

autem in generatione sibi similis in muliere. Sed tunc uegetatiua in uiro, & muliere haberent se ut actiua, & passiua: & ita essent omnino alterius rationis. Itē proles quandoq; assimilatur matri. A similitudo autem sit a causa actiua, quæ intendit assimilare sibi passum: ergo mater habet aliquam actiuitatem respectu prolis. ¶ Præterea si mater non haberet se aliter ad prolis formationem, quā sicut uas, uel locus conueniens generationi prolis, de cuius aliquo, ut de matris generaretur proles, nō plus attribueretur matri, quā terre in generatione mineræ, si de aliquo eius generaretur minera: immo nec plus, quā homini respectu generationis uermis, qui in eo generatur ex aliquo humore putrefacto in loco conuenienti generationi suæ: & ita nihil deficeret: quin esset mater illius uermis: nisi q. non esset eiusdem speciei. Sed hoc non tollit rationē maternitatis, si equus dicitur pater muli, & asina mater. Ista opinio respōdet ad rōnem prioris opinionis. ¶ Ad primā dicitur, quæ est philo. xv. animaliu, q. philo. uult, q. uirtus feminis paterni habet principalitatem in agendo respectu uirtutis feminis materni: non uult simpliciter negare actiuitatem: cum secundum eum, & omnes philosophos potentia uegetatiua sit actiua respectu omnium suarum operationum. Et etiā in hoc similitudo ad artē, & lignū: quia mater ministrat penē totam materiā corpori prolis, & nō pater, habet ergo in ministrando materiā se p. ut ars, & mater, ut lignū respectu scāni p. d. c. ¶ Ad scdum cū d. q. uirtus finita nō agit in instanti. Dicendū, q. q. q. effectus pōt produci in instanti, puta q. pōt. p. d. uci totus simul, & sic uirtus finita agit in instanti sicut in tēpore. Nā & scdm philo. uisō sit in instanti: & si lux aliqua in instanti producere retur. in eodē instanti naturaliter produceret lumē. ¶ Ad tertiā de rōne seminali parebit infra in dubijs. ¶ Dicitur ergo secundum hanc opinionē, q. in matre ē potentia actiua respectu corporis prolis ipsum nutriendo, fouendo, augmentando: etiam respectu forme substan-

Sol. ra-
tionis. i

Ad. 2.

Ad. 3.
Rñsio
uera.
CQuod
produ-
cere ef-
fectum
in instā-
ti nō ar-
guit in
finitate
in causa

tialis spectuocē naturaliter educte: uerū respectu illius forme potentia actiua m. is est subordinata uirtuti actiue feminis patris, quæ agente, inferiori necessarii cooperatur: quia est causa naturalis. Et dico notanter respectu forme naturaliter educte, propter animam intellectiua, respectu cuius nulla creatura habet uim actiua: quia sola a deo infundendo creatur, & creando infunditur: ut dictū est in secūdo Sed in generatione hois, uirtus actiua patris, & matris agit ad organizationē corporis, & productionē formarum substantiarum preuiarum animæ intellectiua: ut corporeitas sensualitati, si ponuntur: aut formarum accidentalium, si illæ forme substantiales non ponuntur: ad omnia enim ibi producta (sunt substantiæ, uel accidentia) agunt usq; ad ultimam formam, quæ est anima intellectiua: Et ita ad rationem maternitatis requiritur, & sufficit quantum or: scilicet ministrare materiā corpori prolis. Secundum actiue concurrere ad productionem prolis, quantum ad formam ultimam eductam de potentia matris. Tertium: prolem productā in utero conseruare. Quartum: ipsam prolem usq; ad ueritatem certam: & tempus partus nutrire, aut augmētare. Istud clarius habet Henricus de Oyra. ar. j. q. unicē, cum inquit. Vbi est uera filiatiua productio quatuor requiruntur: materiæ præparatio, carnis organizatio, & formatio, localis conseruatio, cōceptæ prolis nutritio. Hinc cōcludit uirginē gloriosam quo ad Iesu cōceptionē, & corporalem augmentationem usque ad natiuitatem ex utero se habuisse actiue in materiæ præparatione: locali conseruatione: & naturali nutritione. Et licet potuit coegisse spiritū sancto etiā ad corporis formationem: hoc tamen nō fuit necesse: sed spiritus sanctus potuit solus omnia illa in instanti agere. Præterea: non est necesse ad ueram productionē filiatiua Christi, matrem concurrere ad corporis formationem actiue: alia enim sufficiunt. hæc ille. Tho. de Argentina, quem pro parte sequitur Oyra: ponit, q. uirgo gloriosa habuit se a-

ctiue quantum ad primum, tertium, & quartum: sed non quo ad secundum. uide ibi dist. p. sentis: sed rōnes eius soluit Oyra. ¶ Quantum ad secundum articulum hæc est conclusio prima. Beatissima uirgo Maria fuit uera mater dei, Christi, & uerbi, secundum naturam hominis assumpti. Ista cōclusio est necessitatis fidei: nā Maria est uera mater eius q. ex ipsa natum est, in carnatum, & ex eius substantia homo factum. Talis est Christus deus, & uerbum. igitur. Minor probatur ex symbolis. Consequētia cū maiore nota est. Item. Io. xix. Stetit iuxta crucē Iesu mater eius. Item Mar. ij. Accipe puerum, & matrem eius, & similia multa. Item Dam. Dei genitricē uerē sanctā uirginē prædicamus. Sicut. n. deus uerē ex ipsa genitus est: ita ipsa uerē dei genitrix dicitur. Deum enim animus ex ipsa genitum, non ut deitate uerbi ex ipsa principium accipiente: sed dei uerbo ex ipso incarnato, & genito. Nō enim hominem mundum genuit sancta uirgo: sed deum uerbum: non nudū, sed incarnatum. Genuit enim suppositum. nam secundum eundem, generatio hypostasis est: sed non est ibi suppositū, nisi uerbum deus, quod est Christus: uerum illud genuit non secundum naturam diuinam: sed secundum naturam humanam quæ est, natura hominis assumpti. Ex hac auctoritate pater conclusio quantum ad omnes sui partes. Sed dicit Dam. ubi supra lib. iij. cap. xi j. Christotocōn id est genitricem Christi, nequaquam dico beatam uirginē: ergo nō debet dici mater Christi. Rñdēt cū Tho. de Argen. & Oyra q. Dam. loquitur contra Nestoriū hereticū, qui sub illo uocabulo Christotocōn, uoluit negare eam esse matrem dei. Posuit nāq; Christū purū esse hoīem. uñ eā dicit Theoforon. i. Christū ferentem: nō autē deum. Non ergo negare uoluit uirginē esse matrē Christi, sed in hoīe in quo hereticus uenenum abscondit, noluit cōicare, prout clarē in textu causam dicti ostendit: eā quoq; manifestē dei genitricē confiteretur. Possset etiam hæc conclusio probari quoad eius primam partem, quæ ois ratio

Arti. 2.
Cōcl. 1.
D.
Quia
uirgo
Maria
sit uera
mater
dei.

Cōcl. 2.

E
Ratio
materni
tatis ue
rius Ma
riæ con
uenit,
quā cui
cunque
alij ma
tri.

maternitatis perfectæ in ea locum ha
buit, ministravit enim materiam proli:
coegit ad corporis formationem: locali
ter conferuauit, & nutriuit &c. ¶ Secun
da conclusio. Mariæ uerius conuenit
maternitatis ratio respectu filij sui, quā
cuiuscunque matri, plē scđm cōem naturę
cursū generanti. Probat: quia ratio ma
ternitatis consistit in ministratioe ma
terię corporis prolis: & in cooperatio
ne ad formationem corporis, organiza
tionem, & formę inductionem: ac forma
tionem corporis nutritionem, & augmen
tationem: & quod utrumque ministrans, & p
ductum sine uiuentia uita sensatiua eius
dem speciei: materiam autē uirgo Ma
ria sola ministravit. de nulla enim alia
materia, quā de corpore, aut sanguine
uirginis collecta est substantia mate
rialis corporis christi, quod in sola uir
gine inuenitur. Nā in ceteris matribus
etiam concurrat semen patris: quod est
extrinsecum substantię matris. & ideo
corpus Christi de sola matre, & non ali
quo sumpto ex patre formatū est. Fuit
ergo ex hac parte uerius mater Christi
quā quęcunque; alia mater sui filij na
turalis. Ipsa etiam quo ad uirtutem acti
uam cooperata est productioni prolis,
plus ceteris matribus: quia in ceteris est
tantum uirtus naturalis. In uirgine autē
fuit uirtus actiua naturalis, & superna
turalis. Quia in ea fuerit uirtus naturalis
ad generationē prolis sicut in alijs mu
lieribus, patet quia non fuit sterilis: sed
naturaliter fecunda: quia ex uirili com
mixtione potuit fieri generare. Fuit enim
perfecta in naturalibus sine aliquo uitio
naturę. Sterilitas autem uitium est na
turę. Habuit, & uirtutem supernatura
lem eam ad diuinę prolis generationē
disponentem. Nam secundum Dam. &
allegat magister dist. iij. huius. Spiritu
sanctus dedit ei uirtutē susceptiuā,
simul & generatiuam: copulat hic uir
tutē susceptiuę generatiuam: quia unā
scilicet susceptiuam dedit ei, non mira
culose, sed naturaliter: quia naturaliter
fecunda fuit potens prole suscipere: sed
generatiuam sine uirili admixtione de
dit supernaturaliter, & miraculose: quia

potentia actiua causę inferioris, causa
superiore non agente, est causa remota:
ita quod nunquam est causa propinqua ad
effectum, nisi causa superiore agente.
Secundum communem autem naturę
ordinem, uis actiua matris inferior est,
& subordinata uis actiue patris: & a pa
tre confertur potentia propinqua ad
generandum. Hęc autem potentia pro
pinqua non est collata a patre naturali:
sed immediate a spiritu sancto habente
uim principalis causę agentis. Sic ergo
spiritus sanctus dedit ei uim generatiuā
hoc est potentiam propinquam secun
dum illam uim naturalem remotā, qua
erat naturaliter fecunda. Vnde quia in
generatione naturali: primō procedit
motus localis materię corporis generā
di prolis ad locum generationis conue
nientem: hinc sequitur figuratio, con
densatio, & organizatio, quę etiam nō
fiunt sine locali motu. Nō enim fit mu
tatio talis sine motu locali: & in ultimo
instanti illius alterationis, quo corpus il
lud est dispositum ad suscipiendum for
mam uitalem speciuocam, educitur for
ma ipsa, si nō pręuenitur, puta cum fue
rit anima intellectiua. In proposito om
nia illa facta sunt in instanti. Vnde sub
ito in eodem instanti consensus uirginis
dicentis. Ecce ancilla &c. spiritus sanctus
collegit guttulas sanguinis in corpore
uirginis dispersas ad matricem. In eodē
instanti condensauit, figurauit in corpu
sculum, organizatum animauit, & uer
bo uniuert. ¶ Ad omnes illas operationes
pręterquam ad animationem animę in
tellectiua: & unioem uerbi: etiam secū
dum quosdam pręterquam ad mutatio
nem localem, cooperata est uis genera
tiua uirginis etiam in instanti. Quod pro
batur: quia omnis uis actiua habens uir
tutem respectu alicuius effectus: & non
præuenta ab aliquo causante totaliter
illum effectum in eodem instanti, quo
producitur: agere potest ad eius produ
ctionem: talis uis actiua fuit in Maria,
igitur consequenti nota. Maior proba
tur: quia si non ageret in instanti maxi
mē ex eo: quia agit per media, quorum
unum succedit alteri propter ordinem

In quo
cōstitit
rō ma
ternita
ti.

Quo se
habuit
Maria
ad gene

rationē
prolis
Christi.

In quo
cōstitit
rō ma
ternita
ti.

Cōcl. 3.

F
Maria
fuit m
Christi
natura
lis, & mi
raculo
sa.

agendi institutum. Sed hoc non impe
dit, quia spiritus sanctus, qui ordinem
agendi instituit, liberē instituit, & mu
tare potest. Et quæ secundum ordinem
institutum sibi succederent: potest si
militer inducere: & per hoc potest sibi uis
creata cooperari: sicut enim posito cer
to medio ad certam finem inducendam
statim inducitur forma illa sine me
dio temporis: quia posita causa suffi
ciente, ponitur effectus etiam per cau
sas naturales: ita si subito producitur pri
mū medium. i. forma pręuia sit acciden
talis, uel substantialis: ponitur secūda, &
tertia: hoc est simul condensatio, figu
ratio, organizatio, & formę speciuocę
inductio. In proposito autem spiritu san
ctus hęc successione ordinem mutauit:
& uirginem secum agente omnia illa in in
stanti formauit: ex quo enim spiritus san
ctus, & uirgo fuerunt agens totale per
fectius, quā naturalis pater, & mater nō
indiguerunt his medijs successiuis. Mi
nor rōnis probata est in rōne opinionis se
cundę. Ex quo patet, quod per uirtutem su
pernaturalem uirgo Maria perfectius
operabatur ad formationem corporis
Christi, quā alia mater naturalis ad pro
lem suā: quare uerius conuenit Marię
maternitatis ratio: quā cuiuscunque; alte
ri matri respectu prolis sue. ¶ Tertia con
clusio. Intemerata dei genitrix Maria
mater Christi est naturalis, simul & mi
raculosa. Probat: quia potentia gene
randi in ea fuit naturalis: quia naturali
ter fecunda, qua assumpta per spiritum
sanctum actiuate patris feminis supplē
tē naturaliter cooperata est ad corporis
formationē. Sicut si oculo cæco super
naturaliter daretur potentia uiderē: iā
data potentia pilla uideret naturaliter.
Ita data uirgini potētia gñandi p spūm
sanctū: iā ilico operata est naturaliter ad
supradictas operationes: nō minus, immo
perfectius, quā si data fuisset sibi ex actua
tione p uim feminis patris. Ex hac parte
dicit, & est mater naturalis. Est & mira
culosa secundū Ansel. inde cōceptu uirgi
nali. c. xj. & hoc quātū ad modū reducē
di potentia naturalem Marię ad actū:
non per causam determinatā. s. per uim

actiuam patris naturalis. Fuit & miracu
losa quātū ad modum producendi, qui
erat omnino subitus: qualis non est pro
cessus naturalis in generatione homi
nis. Fuit quoque; naturalis in quantum ni
lustrabat humorem sufficientem de na
turali sua substantia ad cōceptū: sed fuit
supernaturā in quantum sola ministrabat:
quantum alia mater commixta uiro: ut
dicit sanctus Bonau. ¶ Quantum ad tert
tium articulum. Dubitatur primō circa
primā conclusionem. Ex quo conclusio
loquitur primō cum specificatione. Ma
ria est uera mater dei secundum natu
ram assumptā. Vnde cōcedendū sit sim
pliciter sine specificatione, Maria est ma
ter dei, siue Christi. Et arguitur, quod nec
cōcedendū sit cum specificatione, nec
simpliciter. Primum probatur: quia Ma
ria est uirgo intacta, & perpetua: ergo
nō est mater. ultra ergo nec mater Chri
sti secundū humanitatem. Ultima conse
quentia nota. Prima probatur: quia uir
ginitas, & maternitas opponuntur: er
go nō possunt inesse eisdem secundum
idem. ¶ Item Christi secundū humanita
tem nullus est pater: ergo nec mater. Te
net cōsequētia: quia pater, & mater sunt
correlatiua: & posito uno relatiuorū, po
nitur & reliquum: sunt enim simul natu
ra. ¶ Tertiō maria non est mater huma
nitatis Christi: igitur nec ē mater Chri
sti secundū humanitatē. Tenet cōsequen
tia: quia propter quod unūquodque; tale
& ipsum magis: ergo a contrario sensu,
si id, quod magis inesse uideretur, non in
est: neque; inest illud, quod minus. Itē be
nē sequitur: albū nō dicitur de dētribus:
ergo nec de homine secundum dentes.
¶ Secundū, quod nō est simpliciter dicēda m
ter dei, nec Christi, probat: & ne multiplicē
tur uerba: me exponēdo, dico: quod idē uo
lo intelligi: siue dicā dei, siue Christi, si
ue uerbi; satis ergo est quodcūque; ex illis
ponat. Primō sic: filiatio respicit hypo
stasim: sed in Christo est tantū una hypo
stasis eterna: secundū quā Christus nō ē a
brā uirgine: igitur nō est filius: eius p cōse
quēs nec ipsa mter eius. Secundō cōs tres
psonę sunt unus deus: ergo si est mater
dei, est mater triū personarū diuinarū:

Arti. 3.
Dub. 1.
G

& ita mater patris, & spūsancti. Tertio sic deus non est genitus ex Maria tpaliter: ergo non est mater dei. Cōsequentiapater: qā nō est mater dei secundū generationē æternā: ergo si nō secundū gnationē tpalē nullo modo erit mater dei. Antecedēs pbatur: qā nullū eternū est tēporaliter genitū, deus est eternus, ergo nō est tēporaliter genitus. Item quarto. Quod generatur temporaliter, recipit esse simpliciter post non esse: deus non recipit esse post nō esse, igitur. Consequentia nota cū minore, qā deus semper est, nunquā non est: igitur nō recipit esse post nō esse. Maior pbatur: qā in hoc distinguitur generatio ab alteratione. Item quinto. In Christo est tantum unum esse, q̄ cōsequitur filiatio. s. esse suppositale: & illud nō est receptū, nec genitum ex uirgine: qā fuit ab æterno ex patre: ergo Christus, q̄ est suppositū, nō est filius uirginis. Antecedēs pater: qā filiatio solū denominat suppositū ut supra, patuit: alioquin in Christo essent plures filij scdm plura esse in eo. Qd̄ autē sic sit tū unū esse suppositale, patet: qā tantū a persona: seu suppositum est Christus. Præterea sextō. Maria non est mater deitatis: igitur nec dei. Tenet consequentia: quia idem omnibus modis est deus, & deitas. Antecedens probatur, qā si esset mater deitatis, eadem ratione esset mater patris, & spiritus sancti, sicut & filij: quia ita deitas est pater, & spiritus sanctus, sicut filius. Pro illorum, & dubij solutione, notandum est, q̄ generatio, & alteratio in hoc differunt, quantum hic sufficit: quia per generationem alicui acquiritur esse simpliciter, id est esse substantiale tanquam terminus illius mutationis. Sed per alterationem communicatur alicui esse secundum quod id est esse accidentale: sicut ergo ad hoc, q̄ aliquid alteret, non oportet, q̄ ipsū de nouo sit, postquā nō fuit: sed sufficit, q̄ recipiat de nouo aliquod accidens, q̄ prius non habuerit: si de per se ratione generationis, non est, q̄ illud, q̄ generatur de nouo, incipiat esse, postquā nō fuit: sed sufficit, q̄ de nouo recipiat ali-

quod eē simpliciter. i. aliquā substantiā, q̄ prius nō habuit. Recipiat, inquā, tanq̄ sui partē essentialē: uel tanq̄ naturā, in q̄ subsistit, q̄ dī ppter materiā, q̄ nō generat, pprie, licet incipiat habere nouā formā: qā forma nō est eius pars essentialis, nec materia subsistit in ea tanquā suppositum in materia. Et quāuis naturaliter q̄ qd̄ nouā recipit sublātā, tanquā partē sui essentialē. uel tanquā naturā, in qua subsistit: et simpliciter incipit esse post non esse (siquidē solum cōpositū incipit habere substantiā, tanq̄ partē essentialē, & illud nō pōt esse sine sua parte essentiali: nec suppositū sine natura, in qua subsistit) non tñ hoc est de ratione generationis. Vnde si suppositum manens in sua specie, posset assumere aliam formam speciuocam: suppositum illud generaretur: licet prius fuisset: imo toties de nouo generaretur, quoties posset nouam formam substantiale recipere. Quod uero dicitur, idem non posse bis generari, uerum est naturaliter, & secundum idem. ¶ Secundo aduertendum, q̄ nō est idē generari, aut nasci ex una, & esse filiū ex parte altera, etiā in eadē specie uiuentiū uita sensitua. Nā hęc noia, filius, pater, mater, dumtaxat denominat supposita. Nam nō supponit, nisi p supposito, & cōnotat gnationē actiua, uel passiuā cum sexus discretione &c. Generari autē, & nasci denotant quodcunq; productum per generationem, aut natiuitatem, siue sit suppositum, siue natura, siue pars suppositi. Ratio diuersitatis huius, non est: nisi impositio terminorum, quam ex cōmuni usu loquēdi colligimus. Non enim admittit loquēdi usū animam prolis esse filij matr̄, nec manū, aut caput, alioqn mater una generatione generaret multos filios, aut filias. Concedit autē loquēdi usū manū infantis primō nasci, aut generari, uel caput. ¶ Ex illis sequuntur aliqua corollaria, quibus apparet, quæ propositiones in hac materia sunt concedendæ, & quæ negandæ. ¶ Primum. Licet natura humana in Christo nata est, & genita de uirgine: non tamen est filia uirginis. Pri-

H
Quo differunt generati, & nasci.

Corollariū. 1.

ma pars patet, quia producta est de substantia uirginis: ergo ex ea genita siue nata. Secūda pars patet: qā natura humana in Christo non est suppositū: sed suppositata ¶ Secundo sequitur, q̄ non oī natum de uirgine est Christus. Patet de natura humana Christi, quæ nata est de uirgine: & tamē non est Christus. ¶ Tertio sequitur, q̄ h uerbum dimitteret naturam humanam: & cōseque uaret dimissa: ipsa esset de nouo filius uirginis sine noua generatione, & natiuitate. Patet: quia demissa est suppositū genitū a uirgine: ergo filius eius: & tñ nō de nouo genitus. ¶ Quarto sequitur, q̄ in casu premissō Maria haberet plures filios successiue nō simul: & tñ una generatione natos: quia uerbū primō Christi: & post naturam humanam dimissam, non autē simul: quia uerbū non est filius Mariæ natura humana dimissa. Nec natura humana est filius, quamdiu fuerit a uerbo assumpta. Secūda pars patet: quia Maria una generatione genuit naturā humanam: & suppositum, cui natura humana fuit unita: hoc autē erat uerbū. Non tamen concedendū est, q̄ uirgo peperit duos filios: propter appellationē illorū terminorum peperit & duos filios, qui quia sunt cōnotatiui; & ponuntur a parte eiusdem extremi, important sua formalia simul adiacere: non autem fuerūt duo filij, cum peperit. Peperit autem duas res, quarum quelibet quādoq; erat filius eius. ¶ Quinto sequit, q̄ in casu uirginis filius alius a Christo fuit passus: quia humana natura est passa, quæ nūc est alius filius a Christo. Similiter illa esset cōcedēda. Duo filij Mariæ pepererūt in cruce, qā hūana natura, & suppositū Christi pepererūt in cruce, q̄ fuerūt duo filij Mariæ successiue. ¶ Sexto sequitur, q̄ si uerbum nūc dimitteret naturā humanā, eamq; conseruaret: uerū esset, q̄ hō. M. cccc. lxxxvij. annorum inciperet eē naturalis filius Mariæ: tot enim anni fluxerunt a natiuitate Christi usq; ad diem, dum hęc scribimus. ¶ Sed forte diceret: in casu illa non est uera, iste homo fuit genitus ex uirgine demonstrando naturam humanā dimissam

nam: quia illa de presenti nunquā fuit uera; ille hō generatur ex uirgine. Rñdēt, q̄ eius de presenti nō est illa: ille hō gnatur, sicut illius hoc albū fuit nigrū: illa albū est nigrū: nō est eius de presenti: sed illa: hoc est nigrū. Sic in pposito hęc de presenti: hoc generatur ex uirgine: ē eius de presenti demonstrando naturam humanā: & hęc fuit uera. Est enim ly homo concretum, sicut ly album. Et ideo dicendum est eodem modo de duabus p̄dictis propositionibus. ¶ Sed quid si uerbum alumeret naturam dudum genitam ab Adam: utrum esset filius Adā? Respondit Oya, q̄ non: quia non recepisset humanitatem ab Adā per generationem ab Adā, sed eā, quæ prius fuisset genita. Uerbū, n. nō dicitur genitū p̄ assumptionē: nisi quia natura ē genita unita uerbo, quod non est in casu. Et per hęc ad dubiū rñdēt, q̄ hęc simpliciter sine specificatione uera est. Maria est mater dei. Patet ex probatione conclusionū, quæ loquuntur sine specificatione. Itē Maria est mater alicuius suppositi, & non nisi dei: quia nullum aliud suppositum est genitum a uirgine nisi deus. ¶ Si dicis suppositum humanum, siue homo est genitum, aut genitus ab ea. Dico illud suppositum est suppositū diuinum, & deus. ¶ Ad rationes probantes, q̄ nec cū specificatione concedendum sit Mariam esse matrem dei. ¶ Ad primam dicitur, q̄ uirginitas, & maternitas non opponuntur: quia uirginitas nō dicit integritatem corporis, & mētis si est uirtus moralis: & maternitas dicit actionem causæ inferioris subordinatæ causæ superiori ad conceptionem prolis: siue illa superior agat modo nature, siue supernaturaliter, illa autem non repugnant. ¶ Si dicis: uirginitas repugnat partui. Respondetur, uerum est naturaliter: sed non supernaturaliter, nam uerbum partui fuit speciale miraculum: scilicet penetratio dimensionum, quæ deo est possibilis. ¶ Ad secundum dicitur negando cōsequētiam. Ad probationē dicitur q̄ pater, & mater non sunt correlatiuum: sed correlatiuum patris est filius uiri. Correlatiuum matris proles fœmi-

Generatio, & alteratio in hoc differunt

I Mater-nitas, & uirginitas non repugnant.

na. ¶ Si dicitur, pater, & mater habet se in generatione, ut actiuum, & passiuum: sed actiuum, & passiuum dicuntur adinuicem correlatiue. Respondetur admissio, quod assumitur gratia argumenti. Non sequitur, quod pater, & mater sunt adinuicem correlatiua. sicut non sequitur: Zacharias, & Ioannes habent se, ut pater, & filius. & pater, & filius sunt correlatiua: ergo Ioannes, & Zacharias sunt correlatiua. ¶ Ad tertium negetur consequentia. Ad probationem de regula philosophi dicitur, quod loquitur de existente tali propter aliquid esse tale. Nunc autem Maria non est mater Christi propter hoc, quia est mater humanitatis Christi: sed quia genuit humanitatem unitam Christo.

Filiatio licet in heret humanitati christi, non tamen eam denominat.

Nec filiatio magis inest humanitati, quam Christo, immo humanitati prior: nisi non inest. inest dico denominatiue, quia non denominat humanitatem: licet inest humanitati inhaesiuue: si ponitur respectus distinctus ab absolutis. Et si arguitur bene sequitur, album non dicitur de dente &c. illo concessio, quod sequitur materialiter: non tamen in consequentia formalis. Vnde hic non sequitur: quia non est simile, quia aliquis dicitur albus propter dentes esse albus: sed Christus non dicitur homo propter humanitatem esse hominem: sicut aliquis dicitur sciens secundum habitum: non tamen sequitur: ergo habitus est sciens: non enim dicitur sciens propter habitum esse scientem: sed propter habitum sibi inherere &c.

¶ Ad rationes probantes, quod non est simpliciter concedendum sine specificatione &c. ¶ Ad primum conceditur, quod filiatio sit hypostasis ex notabili. ij. & secundum illam aeternam hypostasis est a uirgine temporaliter genitus homo in mundum, id est haec aeterna hypostasis facta est homo: ut habet sanctus Thomas. ¶ Ad secundum negetur consequentia: quia deus in antecedente stat essentialiter: sed in consequente personaliter. Cum enim Maria dicitur mater dei, stat personaliter pro filio, & non essentialiter: ita quod potest dici singulariter de singulis personis: pro ut fides habet. Ex consequenti negetur, quod est mater patris, aut spiritus sancti: licet

fit mater dei, quia ex usu loquendi ecclesiae, cum dicitur Maria esse mater dei, restringitur ly deus per nomen mater ad standum tantum pro filio in diuinis: quia ualeat: Maria genuit deum, gigni uero filio conuenit: ergo ualeat, genuit deum filium, uel est mater dei filij: & non patris, aut spiritus sancti: ita habet fides. ¶ Ad tertium negetur, quod deus non est genitus ex Maria. Ad probationem: nullum aeternum est genitum: falsa est illa tam in diuinis, quam in humanis: licet in diuinis nihil sit temporaliter genitum, est tamen aliquid eternaliter genitum. Et quia sequens ratio uidetur illam probare. Ad sequentem cum arguitur: quod generatur temporaliter recipit esse simpliciter post non esse. negetur illa sicut iacet: nam secundum esse ibi distribuitur, sed quod temporaliter generatur recipit aliquod esse de nouo, non curando an recipiens, uel receptum, uel utrumque: prius fuerit, uel non. Sed in hoc generatur temporaliter, & de nouo, quia de nouo recipit aliquid esse simpliciter, quod esse receptum prius non habuit: licet prius habuit aliud esse simpliciter: quia ergo in Christo sunt duo esse diuinum, & humanum: & utrumque est esse simpliciter, quia esse substantiale recipit esse humanum simpliciter post non esse humanum, licet non post non esse: quia non post non esse diuinum: & pater quomodo distinguitur generatio ab alteratione. ¶ Ad quintum conceditur: quod in Christo est tantum unum esse suppositale: sunt tamen in eo duo esse simpliciter. Et cum arguitur: filiatio consequitur esse suppositale, uerum est consequitur, id est importat, uel requirit: sed non tantum esse suppositale, unde filius supponit pro supposito connotando receptile esse simpliciter siue suppositale, siue non per generationem a patre. ¶ Ad ultimum: Maria non est mater deitatis: conceditur illa secundum praedicationem formalem: quia deitas non est formaliter suppositum. Filiatio autem, & maternitas conueniunt tantum supposito: licet non semper secundum esse suppositale: licet secundum praedicationem identicam uideatur

Non oportet, id quod generatur, recipere esse simpliciter post non esse &c.

Filius quid dicitur, & quomodo filia dicitur sequitur

Maria non est mater Deitatis. detur concedenda: quia Maria est mater uerbi, quod est idem deitati: & ita est mater alicuius, quod est deitas. Et cum arguitur, idem est omnibus modis deus, & deitas, negetur illa, capiendo deus personaliter: distinguitur enim formaliter. Et quando arguitur: si esset mater dei, esset mater patris. negetur consequentia: quia in simili non sequitur: communicabile est proprietatis deitatis: ergo est proprietatis patris. Nec sequitur: filius habet deitatem patris: ergo habet paternitatem patris: & tamen idem realiter sunt deitas, & paternitas. Non ergo concedendum est, quod Maria sit mater patris, aut spiritus sancti etiam secundum praedicationem identicam: quia persona diuina habet esse suppositale realiter distincta: licet eandem essentiam. ¶ Ex illo sequitur, quod Maria est mater alicuius, quod non genuit. Pater: quia est mater deitatis hypostaticae: & tamen non conceditur, quod genuit deitatem: quia uerbum genuit, non praedicatur nisi formaliter. Sicut non conceditur, quod essentia diuina generat, uel generat: quia uis illud, quod est diuina essentia generat scilicet pater, & filius, qui est essentia generatur: quia uerbum generat, & generatur, non praedicatur hypostaticae: sed tamen formaliter.

Dub. 2. ¶ Secundo dubitatur: utrum spiritus sanctus uere, & proprie possit dici pater Christi: & Christus filius spiritus sancti? & uidetur quod sic, quia uirgo Maria est uere Christi mater: ergo spiritus sanctus est uere eius pater. Consequentia probatur per locum maiorem: quia cum esse patris, & matris conuenit personae habenti actionem circa generationem prolis: magis conuenit principalis agenti, quam agenti subordinato: sed spiritus sanctus fuit principalis agens in generatione humanitatis Christi, quam Maria. Suppleuit enim omnem actionem patris, qui est agens principalis in generatione: ergo magis debet dici pater, quam Maria mater. Item Christus est natus spiritus sancti: ergo filius. Consequentia tenet: quia omnis natus est filius eius, cuius est natus. Ans probatur, quia Christus est natus de spiritu sancto: ut dicitur Mar. j. ergo est natus spiritus sancti.

Respondetur ad dubium breuiter, quod spiritus sanctus non potest dici pater Christi: sed nec pater humanitatis Christi, nisi transumptiue: quo modo trinitas dicitur pater creatione omnium existentium: sic posset dici pater humanitatis Christi quam creauit. Nec solus spiritus sanctus, sed & pater: immo & Christus: quia humanitas Christi a tribus personis aequae creata est, & producta: non tamen potest sic dici spiritus sanctus pater Christi: quia non creauit Christum: non enim dicitur Christus creatura, ut infra dicitur: posset tamen sic dici pater Christi secundum humanitatem: licet illa propositio in usu loquendi non est: ne detur occasio errandi: ut crederetur spiritus sanctum de sua substantia genuisse Christi humanitatem: Sed capiendo pater proprie, non potest spiritus sanctus dici pater Christi: licet habuit actionem principalem in formatione humanitatis Christi: quia ad rationem patris requiritur, quod producat aliquid uiuens de sua substantia in eadem specie: nunc autem spiritus sanctus non produxit Christum secundum deitatem, sed productus est ab eo. Secundum humanitatem uero non produxit eum de sua substantia, quia nihil substantiae deitatis. Ingressum est substantiam humanitatis Christi: nec humanitas Christi est eiusdem speciei cum spiritu sancto. Hinc ait Olyta in q. unica. Non oportet, quod est uirgo gloriosa dicat mater, eo, quod ei conueniunt oes conditiones uere maternitatis, ut supra. C. patuit, non operet ex hoc spiritus sanctus dicere patrem. & item eadem de nominatione habere cum matre, seu filio patris, cum ipsi spiritus sanctus non conueniunt oes conditiones ueri patris hominis alicuius. Vnde secundum sanctum Thome spiritus sanctus fecit illas actiones: non mediante se mine ex se dicitur: quod ad patrem pertinet: sed quasi artifex operando in materia exteriori. Et per hoc pater noster ad primam rationem: quia licet spiritus sanctus fuit principalis agens in formatione corporis Christi: hoc tamen non sufficit, ut dictum est, alioquin esset uere pater eiuslibet hominis: quia in omni actione prima causa principalis agit, & spiritus sanctus est prima causa simpliciter. ¶ Ad lectum

Christus licet sit natus de spiritu sancto non tamen est natus spiritus sancti.

negetur illa: Christus est natus spiritu sancti: cōceditur tamen, q̄ est natus de spiritu sancto: nā in prima capitur nominaliter: quia mutat regimen participij. sic enim natus capitur pro filio. In secūda accipitur participialiter: & sic accipitur generaliter pro uiuēte producto de aliqua materia, siue uiuente, siue non uiuēte. Sic dicimus uermes nasci de cadauere. Sic cōceditur Christum esse natum de spiritu sancto: prout dicit circumstantiam causæ actiue non materialis. Non. n. natus est de spū sancto, sicut de materia: sicut natus est de uirgine: sed de spū sancto natus est, tāquā de opifice, siue de causa efficiēte. ¶ Tertio dubitatur: utrū beata uirgo Maria suis meritis dñicā incarnationem impetravit: & mater dei esse meruit? Et arguitur q̄ sic: nā patres dñi incarnationē meruerunt: erant q̄ multo magis uirgo Maria. Consequencia tenet: quia pro omnibus ipsa inuenit gratiā apud dñm, Luca. j. Ans pro beata: quia glos. super illud Psal. Fiat misericordia tua domine super nos: quæ ad modum sperauimus in te. dicit. Hic insinuat prophetæ desiderium de incarnatione, & meritū implerionis. ¶ Præterea patres meruerunt beatitudinē: ergo & incarnationē, sine qua beatitudo non confertur: quia quicumq; meretur aliquid, meretur etiā omne illud, sine quo ipsum haberi non pōt. ¶ Præterea per fidē operantem per dilectionem, qua credimus uitam æternam, quā expectamus, meremur eā: ergo patres antiqui qui habebant fidē per dilectionem operantē de incarnatione, merebantur eā: ergo multo magis beata uirgo. Cui Eli zaberh. Beata quæ credidisti: qui aperitū ētur in te, quæ dicta sunt tibi a dño. Item frequenter canit ecclesia de beata uirgine, q̄ meruit Christū portare. ¶ Pro solutiōe notandū, q̄ nullū meritū est sine gratia: ut patuit in. ij. dist. xxvij. Christus autē in carne omnibus meruit primā gratiā. Vñ Christi incarnatio, & passio est causa gratiæ in nobis: secundū illud Io. j. Gratia, & ueritas p̄ Iesum Christū facta est. Et ideo respectu incarnationis Christi nullū esse potuit meritum. Nō Christi:

Dub. 3.

M An uirgo Maria meruit Christum in carnari, aut patres.

Nullum meritū sine gratia.

quia priusquam homo esset, mereri non potuit: quia mereri præsupponit esse: nō autem mereri potuit, nisi inquantū homo siue secundū naturam humanam: iō Christum mereri præsupponit Christū esse hominem: non autē fuit homo ante incarnationem. Nec alius homo potuit mereri incarnationem: quia incarnatio, & passio est causa gratiæ omnibus hominibus: & ita causa meriti: & p̄ consequens nō pōt esse ex merito: alioquin meritū præcederet causam suā. Vnde dicit Sco. in. iij. dist. ij. q. j. q̄ in operibus dei non fuit aliquod opus mere gratiæ, nisi sola incarnatio huius dei. Et licet tempore conceptionis præcesserunt aliqua merita bona Mariæ: tamen non erant merita absolute respectu incarnationis: sed forte respectu accelerationis: ut impleretur incarnatio præordinata. ¶ Præterea nullum opus inimici acceptatur, ut meritū respectu cuiuscunq; doni: meritū dico de condigno quod proprie dicitur meritum. Sed totum genus humanum fuit inimicum deo, donec per mediatoris satisfactionem, & meritum reconciliaretur. Mediatoris autem Christi meritum, & satisfactio præuidebatur ab æterno: & acceptate fuerant, ut aliquid boni cōferret electis in ratione illius satisfactionis, antequā exhiberet: ut eis, qui illā præcesserunt exhibitā remitteret originale. & gratia conferretur, p̄ q̄ mereri possent. Vnde manifestū est, q̄ omne meritum hominis præsupponit satisfactionē mediatoris, ut præuisam, uel exhibitā: ideo respectu illius nō præcesserunt merita reconciliandorum. Hinc dicit beatus Aug. & allegat magister in textu dist. præsentis. Modus iste, quo natus est Christus de Maria, sicut filius: & de spū sancto, non sicut filius: insinuat nobis gratiā dei, qua humanitas nullis meritis præcedentibus in ipso exordio nature luē quo esse cepit uerbo. dei copularetur in tantam personam unitatem; ut idem esset filius dei q̄ filius hominis: & filius hominis qui filius dei: & he in nature humanæ susceptione fieret quodammodo ipsa gratia illi homini naturalis: qua nullū posset admittere peccatū.

Ad 1. ¶ Per hæc patet responsio ad primam partem dubij, q̄ beatissima uirgo suis meritis non meruit, nec impetravit filium de incarnatione: sed in uirtute illius, ut præuisē gratia merendi alia collata est: & ip̄ uirtute eiusdem ab originali

Utum si præseruata est. ¶ Sed de secunda parte dubij: utrum meruit esse mater dei: dicit sanctus Bonauen. q. iiii. huius dist. ruit esse: q̄ meritō congrui meruit concipere mater filium dei: & ita esse mater dei: quia per Christi. suam nimiam puritatem, & humilitatē: immo & charitatem, disposuit se ut esset idonea mater. Non autē meritō cōdignū hoc meruit: quia cōcipere filium dei excedit omne meritū: & erat fundamentum meriti gloriose uirginis. ¶ Sed uidetur, q̄ probabiliter sustineri posset, q̄ beata uirgo etiam meritō condigni meruit esse mater dei, & huius dei conceptione: & hoc per gratiā, & opera uirtuosa: unde & eam ab originali præseruauit ut esset idonea mater dei. Quia probabile est, q̄ deus pater post uirginis sanctificationem, quam non meruit: eius bona opera acceptauerit ad hoc: ut de ipsa formaretur corpus assumendum a filio. Nec excedit illud meritum humanū, sicut excedit ipsa incarnatio: quia maius, uel nō minus est beatum esse, quā esse corporale matrem dei: sicut carnali maternitati uidetur dominus prætulisse spiritualē, quæ est per obedientiā uoluntatis dei: ut dixit Mat. xii. Quicumq; fecerit uoluntatem patris mei, qui in celis est: ipse meus frater, soror, & mater

Quod est. Maxima autem conformitas uoluntatum cum diuina est in beatis. Beati christi uirtutinem autem meruit beata uirgo sit, & passio de condigno sicut & ceteri sancti: ut cōmuniter tenent doctores: ergo & meruit esse mater dei. Nec eā esse matrem dei est causa gratiæ in se, uel in alijs sicut incarnatio, & passio. Nihil ergo uideatur impedire, quin meruerit esse mater dei. ¶ Per hoc ad rationes dubij. Ad primam dicitur, q̄ glos. sic habet. Incarnationem impleri desiderat: ut possit perfectus esse. Vnde non dicit patres meruisse incarnationem secundum implementationem incarnationis: hoc est accele-

rationem. Non. n. petebant, ut incarnaretur aliquando, quod ex diuina promissione certū habebāt: sed petierunt, ut ueniret, & incarnationem nō differret. Vnde est illud Esa. lxxiij. Vtinam dirum peres caelos, & descenderes: ut notū fieret nomē tuum inimicis tuis. & similia. Et si dicitur. Orationibus suis aliquid meruerunt: & nō nisi incarnationē dei. Responsum est modo: hoc meruerunt, quod petebant. i. accelerationem incarnationis: & maxime uirgo gloriosa. ¶ Ad secundum negetur consequentia: Ad 2. quia sic argueretur, q̄ meruissent primā gratiā sine quæ beatitudo non confertur: unde quædam sunt concomitantia beatitudinē; ut gaudium, securitas &c. & illa meruit, qui meruit beatitudinē. Quædam uero antecedentia, & beatitudinem inducentia: & de illis nō oportet, q̄ merens beatitudinem mereatur antecedentia. Hæc. n. sunt ipsa merita: & gratia meriti principij: quæ non cadunt tanquam præmiū sub merito. ¶ Ad tertium dicitur: negādo consequentiā: & ratio est, quia beatitudo, & uita æterna non est principium meriti: sed præmiū: ideo cadit sub merito. Sed incarnatio est principij, & causa omnis meriti nostri, quæ præsupponitur merito nostro: ideo ipsa cadere non potest sub merito: sicut effectus non potest esse causa sup̄ causā siue sui principij. ¶ Ad quartum dicitur: q̄ potest dici probabiliter, q̄ beata uirgo meruit portare, & concipere Christum: sed per hoc non meruit incarnationem Christi: quia potuit Christus de alia matre incarnari: & ideo incarnationem non meruit. Sed ip̄ de ipsa incarnare supposita incarnatione aliquid fienda hoc meruit per gratiam, & opera, ex præuiso incarnationis, & passionis Christi merito sibi collatas. ¶ Quarto dubitatur: utrum caro Christi: quæ in patribus peccato fuit obnoxia: de semine Dauid secundū rationē seminalē sit producta. Et uidetur, q̄ sic quantū ad ambas partes. Primā. n. partē exp̄se ponit magi dist. iii. dicens. Credi oportet carnē prius peccato fuisse obnoxiam: sicut reliqua uirginis caro.

Ad 2.

Ad 3.

Ad 4.

Dub. 4.

Sed secūda probatur: quia corpus Christi formatū est de carne uirginis ipsa cooperāte, nō autē cooperata est nisi p uirtutē generatiuā: ut patet per Dam. ut sup. allegatū est. Virtus autē generatiua est uirtus seminalis. Sed oppositū huius patet: quia si Christus descendisset a uirgine, & a patribus secundū rationē semināle, fuisset decimatus in lūbis Abrahā: sicut & Leui &c. Dubiū illud cōcernit, præsentiē, & præcedentē distinctionem: ideo pro intellectu responsionis notandū: cum dicimus carnem Christi, uel aliter obnoxia esse, uel fuisse peccato: nō est intelligendū, q̄ caro aliquādo fuerit subiectū peccati: eo mō, quo p̄tūm conceditur habere subiectū. Sicut. n. caro non pōt esse subiectū gratiæ: ita nec peccati. Idē quippe est subiectū oppositorū: gratia uero, & p̄tūm opponuntur. Sed caro dicitur obnoxia peccato, quæ est subiectū peccatrici aīe. Vnde quærere, an caro Christi fuerit obnoxia peccato in patribus: est quærere, an caro Christi fuerit aliquādo caro patrū: dū animæ carni huiusmodi inhæretī in fuit peccatum. ¶ Videndum est ergo, quō caro Christi fuerit in patribus. Vbi aduertendū, q̄ carnē fuisse in patribus dupliciter intelligitur. Vno modo secūdū designatam materiā. i. secūdū certam, & signabile sui materiā: ita q̄ eadē materia carnis secūdū numerū fuit in patribus. Alio modo, q̄ fuit in patribus, tanquā in quodā principio: hoc est, q̄ in patribus fuit aliqua uirtus eis cōdicata a suis parentibus, per quam poterat caro ista propagari, seu in matris utero formari. Quod breuius sic dici pōt, q̄ caro aliqua fuisse in parēte intelligitur: uel ut in principio materiā: ita q̄ materia huius carnis fuit pars anima parentis. Vel ut in principio acti- uo. i. q̄ in parente fuerit uis aliqua generatiua huius carnis. ¶ Consequenter notandum, q̄ de eo quomodo caro prolis fuerit in parentibus duæ fuerunt opiniones. Vna magistrī, quā recitat lib. ij. dist. xxx. q̄ quicquid materiale est de ueritate humanæ naturæ in quocūq; homine, fuit realiter in Adam:

Quo ca-
ro Chri-
sti fuit
obno-
xia p̄tō
in patri-
bus.

Quo ca-
ro prolis
est in p̄-
genito-
ribus.

transmisit enim Adam modicū quid de substantia sua in corpora filiorum, dum eos procreauit. De quo per illius multiplicationē in se sine alicuius rei extrinsecq; adfectione format corpus prolis: & de illo augmentato aliquid inde separatur, unde formantur posteriorū corpora: & ita progreditur procreationis ordo lege propagationis usq; ad finē humani generis. Sed illa opinio uidetur contraria philosopho lib. xy. de anima libus. Nam homines non descendunt a suis parentibus nisi mediante semine. Semen autē in animalibus non est aliquid decidū de substantia animalis, nec fuit actu pars animalis: sed est superflūū alimenti tertię digestionis. Alimentum autē extrinsecus sumptū, nō est: nec fuit pars: aut de substantia animalis: sed post cōpletam digestionem conuertitur in substantiam corporis animalis. De illo autem sic conuerso nihil descenditur sub ratione seminis. ¶ Præterea generatio secundum naturam in infinitum possibilis est: ita q̄ semper ex homine generetur alius homo: cum ergo anima hominis certā requirit corporis quantitatem; sequitur, q̄ infinite quantitates tantæ corporū fuissent in Adā: quia omnī corporū generabiliū ex Adā. Consequens impossibile: nisi diceretur, q̄ quęlibet portio substantiæ decisa in se multiplicata cōstitueret corpus debitæ quantitatis. Et ab illo corpore descenditur iterum pars in generatione illius hominis, quę in alio homine generato in se similiter multiplicatur usq; ad debitam quantitatem: & ita cōsequenter in infinitum. Sed hoc stare non pōt: quia quęro, aut illa portio sic in se multiplicata est eadē in diuersis mēbris, & hominibus sicut anima intellectiua est eadē in omnibus partibus corporis: & tunc partes corporis: immo diuersi homines essent idem secundum materiā: & idem esset in diuersis locis commensuratiuē. Idem etiam in cælo, & in inferno, in beatitudine, & in miseria: quæ omnia sunt absurda. Aut non esset eadē: & ita minor in filio, quā in patre: & sic dudū defecisset. Aut esset minima

Nihil
realiter
existens
in cor-
pore p-
lis, fuit
anima-
tū in p̄-
reate.

pars corporis animalis, & penitus infensibilis, & unde tunc cæterę animalis partes, quę omnia sunt innaturaliter dicta. ¶ Ideo est alia opinio cōmunis, q̄ nihil, quod est in corpore prolis, fuit de substantia parentis: sed corpus prolis format de sanguine a semine parentum, qui sunt humores quidam non animati, tamen formati in corpore prolis per uim generatiuam tā patris, quā matris: quæ uocatur uis seminalis: ducta seu trāsfa in semine parentum: & ita non aliter proles est in parentibus, quā effectus in sua causa efficiente: quæ de materia extrinsecus sumpta ipsum per uirtutem suam naturalem produxit: & ita proles secundum corpulentam substantiam dicitur esse, seu fuisse in Adā: quia corpus eius formatum est de materia nutriti digesti, & præparati a parente, ac formati in corpore per uirtutem generatiuam parentum transfusam in parentē a suo parente: & ita ascendendo usq; ad Adam. Sicut aliquo modo ignis tertio genitus dicitur fuisse in primo igne: quia primus ignis producendo secundum ignem, dedit ei uirtutem producendi ignē tertium: & sic de alijs. Non in eadem: sed in alia, & alia materia. Verum de corpore christi fuit quorundam opinio: ut recitat Hug. lib. ij. de sacramentis par. j. c. v. q̄ peccante Adā deus præseruauit aliquid in eo: non in effectum, per quod humana natura sanari posset, quod ita transfusum est ab Adā, & custoditum ab omni infectione mundum usq; ad beatam uirginem, & inde formatum est corpus christi: & sic caro christi nunquam neq; in Adam fuit obnoxia peccato. ¶ Sed hanc opin. Hugo dicit catholicę determinationi esse cōtrariam: unde erronea reputatur. Tum quia nulla scripturę auctoritate suffultra. Tum quia tunc non fuisset de communissima generis humani incarnatus: sed de aliquo quasi extraneo omnibus alijs ab Adam: quomodo ergo descendisset de semine Abrahę, aut Dauid. ¶ Præterea quicquid a patribus descendit usq; ad uirginem per commixtionem, & libidinolum coitum originem accepit; per

quem semen transfusum inficitur. Nec uidetur (cum seminis nihil sine libidine descenditur) quomodo in eo aliquid ab infectione præseruetur. ¶ Ideo illa opin. dimissa respondetur ad dubium. Primò, q̄ caro Christi in patribus obnoxia fuit peccato, ad hunc sensum, q̄ caro christi formata est de sanguinibus, ex nutrimento de foris assumpto, digesto, & præparato: uirtute suscepta in propagatione patris: qui fuerunt obnoxij peccato. Sic etiam dicitur fuisse in Adā secundum corpulentam substantiā: quia uirtus digerendi nutrimentum, & conuertendi in semen, uel sanguinem: unde formatum est corpus christi, descendit in uirginem ab Adam per seminis propagationem: & sic fuit in Adam tanquam in principio effectiui mediato, & remoto. Hoc quo ad primam partem dubij, ¶ Secundò dicitur, q̄ Christus descendit ex semine Dauid: sed non secundum rationem seminalem. Prima pars patet ex dictis: quia corpus uirginis, de quo corpus Christi formatum est, nō secū descendit a Dauid per seminis propagationem: sed illud dicitur descendere secundum rationem seminalem ab aliquo, ad cuius generationem concurrat uirtus seminis uirilil, & feminil commixtorum: sic autem non est formatū corpus christi: ergo non descendit secundum rationem seminalem a quocūq;: licet secundum præmissa ad formationē corporis christi in uirgine cōcurreret uis generatiua uirginis secundum præmissa: sed defecit uirtus paterni seminis. Per hæc ad rationē in principio dubij, cuius prima pars conceditur. Ad aliam eius partem dicitur: q̄ etsi uirgo per uirtutem generatiuam cooperata est: defecit tamen semen paternum, ac modus naturalis commixtionis utriusq;, quæ implicat ratio seminalis.

Et tantum de illa
quæstione.

DISTINCTIO V.

OSTOQVAM magister egit de uerbi incarnatione, quantum ad personam assumptio nis ordinem, assumptæ naturæ conditionem, & assumptionis auctorem: in hac dist. v. subdit quorundam dubiorum solutionem. Mouet enim quadruplicem questionem. scilicet. utrum persona personam: uel natura naturam: uel persona naturam: aut natura assumpserit personam. Si naturæ autem sententia textus in tribus, quæ sequuntur, conclusionibus. ¶ Prima. In sacra uerbi incarnatione certum est, quod neque persona personam: neque natura personam; sed persona assumpsit naturam: persona scilicet diuinam naturam humanam. ¶ Secunda. Catholice profite-mur naturam diuinam naturam assumpsit se humanam: ipsamque diuinam in uerbo dicitur incarnatam. ¶ Tertia. Neutra harum naturarum diuina est caro facta: natura diuina est homo, conceditur: illa uero, uerbum aut natura assumpsit hominem, distinguitur: nam si ly hominem supponit pro persona, falsa est: si pro natura, uera est, & concedenda. Hæc aucto. plurimi declarantur.

QVAESTIO VNICA.

ARTICULUS I. Hanc distinctionem queritur utrum unio deitatis, & humanitatis facta sit in natura, uel persona assumptæ. ¶ Notabilibus præmissis, ponentur conclusiones cum dubijs. ¶ Quantum ad primum notandum, quod differentia est inter naturam, & personam. Et licet natura multis modis accipitur: tamen in proposito, ut distinguitur contra personam accipitur pro qualibet entitate positua, quæ non est formaliter incommunicabilis quadruplici incommunicabilitate, de qua dictum est. q. j. dist. ij. Persona uero est, quæ ibidem definita est. ¶ Ex

Arti. 1. Differentia inter naturam, & personam.

quo patet, quod natura humana nihil aliud est, nisi compositum ex materia, & forma rationali: & omne tale compositum dicitur natura humana: siue actu dependeat ad aliquid suppositaliter, ut in uerbo: siue subsistat in seipsa: ut in sorte, uel petro. Et licet natura quoadquod; subsistat suppositaliter in seipsa, & per consequens sit persona in creaturis: non tamen est formaliter persona: quia esse personam non est de ratione eius formalis: immo omnis natura rationalis non assumpta: quamuis sit persona, non tamen necessario, sed contingenter: omnis enim talis potest non esse persona: qui potest assumi; & sic desuppositari. Sic essentia diuina licet sit persona identice: non tamen formaliter: hoc patet ex libro primo, ex quo ultra sequitur secundo, quod natura, & persona nec opponuntur: nec se mutuo inferunt. Primum patet: quia in petro idem est natura, & persona. Secundo, quia non sequitur: est natura: ergo persona. nec econuerso, est persona: ergo natura: saltem formaliter: sicut non sequitur est homo: ergo est humanitas: nam Christus est persona hominis, non tamen est natura hominis: sunt ergo termini ad inuicem impertinentes. Sequitur tertio, quod quilibet pars compositi est natura: unde & dicimus hominem esse compositum ex duabus naturis, corporali scilicet, & spiritali, carne & anima: sic dicimus in christo esse tres naturas: carnem scilicet, & animam, & deitatem. ¶ Secundo notandum, quod etiam differunt uniri, & assumi, unire, & assumere, loquendo in proposito de unione, & assumptione suppositali. Nam uniri, est cum aliquo alio in eodem supposito esse: non curando, an ipsum sit terminus dependentiæ alterius, siue non. Sed assumi est aliud sumi: & est dependentiam suppositalem ab alio terminari. Et assumere est dependentiam suppositalem alterius terminare. Unire uero actiue, est unionem aliorum efficere, siue ipsum terminet unionem siue non: ut si faber coniungit ferrum ferro, unire quidem duo ferrum: sed non terminat unionem. ¶ Tertio notandum, quod assumere ali-

Natura quid sit.

Differunt uniri, et assumi.

quid ad unionem naturæ, uel personæ non est assumptum fieri hanc naturam, uel hanc personam: sed assumptum dependere suppositaliter ad hanc naturam: uel hanc personam eius dependentiam suppositalem terminantem. Quidam tamen aliter notificant personam, & suppositari: seu unio hypostatica: ut supra dist. j. q. j. E. & secundum hoc uariari oportet responsum. ¶ Quantum ad articulum secundum, est prima conclusio. Unio deitatis, & humanitatis in christo facta est, non in natura, sed in supposito. Probat: quia in eo facta est unio. quod terminat dependentiam naturæ unitæ suppositale: hanc autem non terminat natura diuina: sed hypostasis, huc persona: ut probatum est dist. j. q. j. ergo non est unio facta in natura: sed in persona. Consequencia nota. Minor supra probata est. & maior patet ex notabili ultimo. ¶ Secunda conclusio. Si cut natura humana naturæ diuinæ est unita: ita uicuersa diuina humanitati est coniuncta. Probat: quia illa natura alteri est unita, cui in eodem supposito est coniuncta: sed ambæ naturæ uere, & realiter sunt in supposito christi: ergo. Consequencia nota. Maior patet ex notabili secundo. Minor probatur per Dam. dicentem. Nomen christus personæ diuinæ non monotropus. i. uno modo dictum: sed duarum naturarum est significatiuum, scilicet deitatis, & humanitatis. Et allegat magister distinct. vij. huius tertij. ¶ Tertia conclusio. Sola humana natura non diuina uere dicitur assumpta. Probat: illa natura dicitur assumpta, cuius suppositalis dependentia ab alio terminatur: hoc autem soli humanæ naturæ conuenit: ergo. Consequencia nota cum maiori. Minor patet: quia natura diuina non dependet suppositaliter ad aliud: cum neque dependeat, neque sit alia a personis diuinis. ¶ Quarta conclusio. Quamuis natura diuina naturam humanam sibi unire: non tamen eam assumpsit. Prima pars patet: quia unionem humanæ naturæ cum diuina actiue fecit natura di-

Arti. 2. Cocl. 1.

Cocl. 2.

Cocl. 3.

Cocl. 4.

uina: quia principium effectiuum omnium operationum ad extra est diuina essentia eadem in tribus: propter quod operationes ad extra sunt indiuisæ: sicut & essentia indiuisa est. Secunda pars patet, ut prius: quia essentia diuina non terminat unionem naturæ assumptæ: ut dictum est. ¶ Quinta conclusio: quamuis humanam naturam assumpsit dicitur, ut uerbi suppositum: non tamen solum fuerat incarnatum. Prima pars patet ex dictis: quia solū uerbi suppositum terminauit unionem suppositalem naturæ humanæ. Secunda pars probatur: quia incarnari est carnem assumptam in eodem supposito uniri: sed natura diuina unitur carni assumptæ a uerbo in eodem supposito uerbi: ergo pars illa uera. Hinc illa conceditur a multis essentia est incarnata: ut j. dist. viii. in dubio iii. Verum si incarnari esset terminare dependentiam suppositalem naturæ humanæ: natura diuina non diceretur incarnata: ut patet ex prædictis: cum non est formaliter suppositum, uel persona &c. de hoc sup. dist. j. quæst. j. Et ideo potest illa pars conclusionis distingui secundum diuersam acceptionem huius, quod est incarnari. ¶ Sexta conclusio. Diuina natura nec est homo facta: nec ex uirgine concepta, neque temporaliter nata. Prima pars patet: quia quod factum est homo: aliquando fuit homo: sed diuina natura nec est, nec fuit homo ergo. Minor probatur: quia diuina natura non est suppositum formaliter saltem: ergo nec homo: quia homo est nomen suppositi, non naturæ. Sed forte identice concedi posset secundum rigorē uerborum: quia aliquid, quod est diuina natura: scilicet uerbum est homo, non tamen concedenda est: ne de uerbo occasio errandi: ne scilicet puret diuina natura transisse in humanam naturam: contra illud Athanasij. Non confusione substantiæ; sed unitate personæ. Consonat Ockam in iii. q. ix. ante dubia per eum ibi mota, & in responsione ad secundum dubium, ad idem j. dist. viii. in dubio iii. Item dist. vii. notabili. j. Secunda pars patet, quia illud est cōced-

Cocl. 5.

Cocl. 6.

ptum, genitum, & natum temporaliter ex uirgine, quod recepit nouum esse ex uirgine: sed diuina natura per incarnationem uerbi nihil noui recepit ex uirgine. Non enim diuina natura de nouo subsistit in natura humana, sicut persona uerbi illa uero persona uerbi per incarnationem incepit de nouo subsistere in natura humana, quæ æternaliter subsistit in diuina. Diuina autem natura non subsistit subsistentia suppositali nisi æterna: non formaliter: sed idem tice in supposito diuino. ¶ Septimâ conclusio. Accipiendū hominem cōcretiue: impossibile est assumere hominem in unitate personæ. Probatur: quia accipiendū hominem concretiue est supponere personā: sed impossibile est assumere personā: ut ostensum est. q. ij. di. j. huius tertij: ergo cōclusio uera. Vnde in omnibus auctoritatibus sanctorū, quibus dicit uerbum assumpsisse hominē: hominē debet accipi abstractiue pro natura humana. Ethoc est de intentione magistri. c. ul. ti. huius dist. dicētis. Cum dicitur homo assumptus, referendū est ad naturam. i. naturam humanā. in qua subsistit persona dei: & persona hominis est assumpta. Et tantū de artic. ij. ¶ Quantum ad tertium articulū dubitatur, utrū anima separata sit persona. Et uidetur, quod sic auctoritate magistri in textu dicentis: quod anima nō est persona, quādo alij rei unita est personaliter: sed quādo per se est: absoluta enim a corpore persona est sicut angelus. Id idē latius declarat Hugo de sacramentis lib. ij. parte. j. c. xj. uerbis multis per totum capitulum: & iuxta finem capituli, sic inquit. Si ergo indiuiduum rationalis substantiæ persona est: rationalis utiq; spiritus propriē personā le esse habet. Ex se quidem in quātū spiritus rationalis est. Per se autem quādo sine corpore est: quando autem corpus illi unitum est, in quantum cum corpore unitum est: una cum corpore persona est. Quando uero a corpore separatur, persona tamen esse non definit: & ipsa eadem persona, quæ prius fuit & c. Et probatur ratione: quia anima separata est rationalis naturæ indiuidua

substantia. Est enim anima separata rationalis natura. Est etiam indiuiduum ab omni alio separatum: ergo persona. Tenet consequentia per distinctionem Boetij. ¶ Ad dubium respondetur: quod anima neq; separata, neq; coniuncta est persona. Quia nō coniuncta, omnes dicit. Quia nec separata: patet ex distinctione personæ dist. j. q. j. posita. ubi ostēsum est personam importare quadruplicem incommunicabilitatē: tres in actu. scilicet quia aliquid cōmunicatur alteri, ut pars toti, natura suppositanti: & cōstituens cōstitutio. Quartā tam in actu, quā in potentia. scilicet ut forma subiecto. Cū ergo anima separata sit cōcibilis materiæ: non cōuenit ei ratione personæ. Per hoc ad magistrum, & Hugo. dicitur, quod fuerint illius opi. sed cōsichola doc. tenet oppositum. Ad rationem dicitur: quod anima separata nō est indiuidua substantia ad mentē Boe. sic personā diuinam distinctis. Est quidem anima & separata, & coniuncta indiuidua substantia. i. discretā, & singularis substantia ab omni alio realiter distincta. Sed Boe. accipit ly indiuidua substantia pro incōcibili substantia: ut exponit Richar. & hoc nō contineat animæ rationali, ut supra dictū est. Et nisi sic sequitur, quod accidentia sacramenti altaris essent supposita, quod nemo dicit. Nihil. n. deficit eis de ratione suppositi: nisi quod sunt cōcibilia, ut formæ substantiæ: licet actu nulli sic cōmunicentur. ¶ Dubitatur secundū: cur illa negat. Verbum assumpsit hominē: cum tamen frequenter eā cōcedunt sancti, ut ecclesiasticam. Tu autem susceperis hominē: & beatus Aug. in expositione symboli sub anathemate tradit dicens. Si quis dixerit, atq; crediderit hominem Iesum Christum a filio dei assumptū non fuisse: anathema sit: ut allegat magister. c. h. na. huius dist. & plura similia ibidem adducit. Respondetur ad dubium: cum satis manifestū est personā nō assumpsisse personā. Nā ut dicit sanctus Bona. arti. ij. q. ij. di. v. Hoc quod persona assumpsit personā, tripliciter posset intelligi. Aut quod ipsum assumptū ante assumptionem fuerit persona: aut in assumptione: aut post

Cōcl. 7.

Arti. 3.
Dub. 1.
D
An aia
separata sit
persona.

Dub. 2.
E

Primum repugnat ueritati conceptionis: secundum ueritati assumptionis: tertium ueritati unionis. Si. n. natura humana ante assumptionem fuit persona: uirgo Maria concepit hominem purū: quod est cōtra euangelium. Si in assumptione fuit persona: & post assumptionem definit esse persona: tunc illa assumptio non est uera assumptio, sed conuolutio. Si uero post assumptionem fuit persona: ergo in Christo fuerunt duæ personæ, & duæ naturæ: per hoc ubi nulla esset unio: & per hoc nulla incarnationis: nullare demptio: quod est cōtra fidem. In hunc autem errorē incidit Euticis: ut dicit Boe. eo quod nesciuit distinguere inter personā, & naturā. Pro eo Nestorius uero ex eadem causa errauit: sed non eodem modo: quia & ipse nesciuit distinguere inter naturā, & personam: & quia uidit in Christo unā personam, & copulsus est ponere in Christo non nisi unā naturam: & ergo sicut fuerunt duo errores in diuinis, Arrij, & Sabellij, pro eo, quod nescierunt distinguere inter naturam, & personam in diuinis: ita duo fuerunt circa incarnationem Christi. scilicet Euticis, & Nestorius. Ille dixit in Christo esse duas personas, sicut duas naturas: iste ait in Christo esse unam naturā tantū, sicut unam personam. Catholica uero ecclesia per medium illorum transiens dicit in diuinitate plures esse personas, & naturam unam: in Christo uero eōuerso duas esse naturas, & personā unā. Hæc ille. ¶ Personam etiam non esse assumptam aperte docet Aug. in de fide ad Petrum, cum ait. Deus naturam hominis assumpsit, nō personā. Idem Boe. contra Nestorium: sed uerbum seu deū assumpsisse hominem, satis communiter dicunt sancti Aug. Ansel. magister & ceteri. Vnde hoc manifestum est, quod nō accipitur ly homo: ut est nomen suppositi: sed magis naturæ. In hoc omnes catholici concordant uerbum assumpsisse naturam humanam, non personā. Quia uero usus communis utitur termino hominum concretuē: sicut animal, leo, ca-

Errores
Euticis
Nestorius
Arrij, Sabellij.

pra, quæ sunt nomina suppositorum: & sic accipiendū falsum est uerbum assumptis hominem: sicut ipsum assumpsisse personam. Ideo communiter moderni doc. scholastici simpliciter negant illā: deus assumpsit hominē. Verū: quia si cōmuniter accepterit ueteres sæpe utentes abstracto pro concreto: ideo secundū magistru si simpliciter ponit, distinguenda est ratio termini hominum: an accipiat pro natura, uel pro persona. In usu tamē communi: quia homo supponit pro supposito neganda est: & non concedenda: per hoc patet solutio rationum. Vnde de pro illo dubio Ockam. q. j. tertij iuxta finem quæstionis. ¶ Dubitatur ultimo: an in Christo eadē sit unio anime ad corpus: & anime ad uerbum: & uideatur quod sic: quia quot uniones, tot personæ: ergo si duæ, uniones, duæ erunt in Christo personæ: quod est hereticū. Respondetur, quod sunt diuersæ uniones: nā unio anime ad uerbum est quid positiuū realiter distinctum ab extremis unitis siue sit relatio, siue qualitas absoluta secundum diuersas opi. supra dist. j. posita. Vnio uero anime cum corpore nō distinguitur ab extremis secundum unā opi. uel si distinguitur, est tamen aliarelatio ab unione anime cum uerbo: patet per eorum separabilitatem: de quo uide latius in abbreviatis primū scripti Ockam di. xxx. ubi hanc materiam extendimus. Nam uerbum potest diminutere naturam assumptam, manente unione partium essentialium adinueniem. Potest etiam separare animam a corpore, manente unione suppositali cū uerbo: ut factum est in mortis triduo. Hæc est sententia magistri in hac dist. Ad rationes negetur, quod personæ multiplicentur ad numerum unionum: quia partium essentialium, & integraliū uniones sunt distinctæ a toto in homine. Item formarum essentialium, & accidentalium ad substantiam: & tamen tantum una persona unius hominis: ideo assumptum est falsum.

& nō p-
sona est
alsūpra-

Dub. 3.
F

Non est
eadem
unio aig
ad cor-
pus, &
aia ad
uerbū.

Sola hu-
mana
natura,

Et tantum de illa
quæstione.

DISTINCTIO VI.

PROPEditis his quæ respiciunt gratiosissimam uerbi incarnationem in se: in causis eius, naturæ quoque; assumptæ conditionem: consequenter agit de congruo eorū exprimēdi modo per idiomati communicationē, & circa hoc duo facit. Primò agit de propositionibus, quæ ipsa unione exprimūt. Secundò dist. viij. de eis, quæ consequentia unione concernūt. Circa primum duo facit. Primò circa propositiones huiusmodi opi. recitat. Secundò dist. viij. opi. recitatas proposito applicat. Sunt autem propositiones, de quibus magister querit illę. Deus factus est homo: filius dei factus est filius hominis: deus est homo: homo est deus. Item homo factus est deus: filius hominis factus est filius dei. Querit, quæ harum concedendę sunt: quæ negandę: & an his dicatur deus esse aliquid, uel factus esse aliquid: an aliquid dicitur esse factus deus. Et de his recitat tres opi. secundum quas sententia magistri summat per tres conclusiones. ¶ Prima: sententia primę opi. hæc est. In incarnatione Christi homo quidam constitutus ex anima, & carne, assumptus est a uerbo. Per quod ille homo incepit esse deus, non natura dei, sed persona uerbi. Et deus incepit esse ille homo, non naturæ migratione, sed seruata utriusque proprietate. Hominem illum esse uerbum: nec tamen ex diuersis naturis compositum diuinam, & humanam: sed solum ex carne, & anima. ¶ Secunda conclusio secundę opinionis sententia est, quod persona uerbi ante incarnationem simplex, & una in incarnatione facta est ex tribus naturis, carne, anima, deitate: composita, & uerbum una eademque persona ante, & post permanens facta est persona hominis: non tamen simpliciter persona, substantia, uel natura: simplex in quantum uerbum, in quantum homo composita. ¶ Tertia conclusio tertię opi. hæc est sententia. In

incarnatione anima, & caro aduenit uerbo tanquam indumentum, quo appareret oculis mortaliū abiq; compositio ne cuiuscunq; substantiæ, uel personæ, ex carne, & aia, uel ex his duobus, & deitate. Verbum tamen uerè dicitur homo propter assumptionem carnis, & anima: in unitatem suę præexistentis personæ, sine quacunq; sui mutatione: Quælibet opi. suum intentum multiplici auctori. nititur solidare: quæ patet in textu.

QVAESTIO I.

CIRCA hanc distinctionē queritur primò: utrū aliquotruū opi. quas magister recitat in lra secundū ueritatē catholicā sit tenenda. Questio habet articulos tres. In primo dicitur in quibus opi. ille cōueniunt. In secundo, in quibus differunt. In tertio, quæ earum dicta ueritati congruant, & respondebit questioni. ¶ Quantum ad primum notandū, quod opi. in conclusionibus textualibus recitatæ non in omnibus sunt contrarię: sed in quibusdam conueniunt. Et præsertim in quatuor articulis siue dictis, quæ catholica ueritas amplectitur contra quatuor hereses: ut recitat sanctus Tho. in tertio scrip. in principio huius disti. ¶ Primum dictum est: quod in Christo est tantum una persona, scilicet diuina uerbi. & hæc ueritas destruit hæresim Euticis, qui ut præcedenti questione dictum est, tenuit in Christo esse duas personas, secundum duas naturas: ut recitat sanctus Bona. dist. v. q. viij. ¶ Secundum catholicum dictum est: quod in Christo sunt duæ naturę diuina, & humana: & tres substantiæ, deitas, anima, & corpus. Hæc ueritas reprobat errorem Nestorij dicentis in Christo unā tantum esse naturam: sicut unam personam. ¶ Tertiuū dictum ueridicum est, quod duę substantię, in quibus humana natura consistit: corpus scilicet, & anima, assumptę sunt a uerbo. Hęc ueritas contrariat heretioni, & stultitię Manichęi, qui negat Christum habuisse uerū cor-

Arti. 1.
Nota.

Distinctio. VI.

Quæstio. I.

pus. ¶ Quartum dictum uerum est, quod illud, quod assumptum est: caro scilicet, & anima, non præxitit uniōi temporis: sed natura, quo euacuatur error Originis dicentis. Aias simul ante corpora creatas fuisse. Has quatuor ueritates catholica fides amplectitur, & eas approbat, sicut satis patuit in pmissis dist.

Arti. 2.
B
Et hæc de arti. primo. ¶ Quantum ad secundum articulum: ubi uidentur, in quo differant opi. illę. Dicendum, quod quælibet opi. aliquid ponit, aut negat, quod neutra aliarum facit. Prima ponit, quod ex carne, & anima, & non ex deitate componitur ille homo assumptus a uerbo, qui etiam est uerbum, & ita idem est assumens, & assumptum, & hoc negat secunda opinio. Dicit enim, quod ex carne, & anima componitur: non quidam homo, sed humanitas, & hæc non est uerbum, nec assumens, sed tantum assumpta. Tertia opinio negat omnem compositionem: negat etiam, quod assumptum, caro scilicet, & anima sit uerbum. Secunda opinio etiam differt a prima, & tertia: quia ponit uerbum post assumptionem esse compositum ex natura diuina, & humana, quod negat opinio prima, & tertia. Tertia uero opinio in hoc differt a prima, & secunda, quia negat compositionem animæ, & corporis, quam ponunt duæ primæ opinioniones, possunt inueniri, & alix differentiarum earum, sed hæc sufficiant in proposito. ¶ Quantum ad tertium articulum est conclusio prima. In diuina uerbi incarnatione non est idem assumptum cum assumente. Probat: quia nullum temporale est idem æterno: sed assumptum est temporale: assumens uero est æternum, ergo. Consequentia nota cum maiore: quia temporale aliquando incepit esse: æternum nescit initium. Minor probatur, quia quod assumptum est, productum est de uirgine, ergo temporale, sicut uirgo: assumens uero est uerbum, quod est eternum, scdm illud Ioā. j. In principio erat uerbum. ¶ Corollariū, prima opi. in eo, quod cōtradicit huic opinioni, non est tenenda.

Arti. 3.
Cōcl. 1
C
Non ē
idē as
sumē
te.

Corol.

Cōcl. 2

¶ Secunda conclusio. Verbum patris ex tempore incarnatum non est aliquo modo compositum. Probat: quia om-

nis compositio repugnat summæ simpliciterati. Verbum sicut quælibet diuina persona est summæ simplex: ergo nullo modo composita. Consequentia nota: maior similiter: quia compositio, & simplicitas opponuntur, ergo summa simplicitas omni compositioni repugnat. Si enim aliquam compositionem admitteretiam non esset summæ simplex, esset enim simplicius id, quod nullo modo foret componibile. Minor est magisteri distinct. viij. primiti multas aucto. adducens. ¶ Corollariū. Secunda opi. quantum ad id, quod dicit uerbum esse compositum post incarnationem: non habet ueritatem. Impossibile est enim ex simplici fieri compositum sine sua mutatione, uerbum autē quia deus simpliciter est immutabile. Ego sum dominus, & non uitor. Mala iij. ¶ Tertia conclusio. Verbum in sui incarnatione carnem, & animam non diuisim assumpsit, sed coniunctim substantiā humanā, ex his uerè, & realiter compositam: non ut indumentum: sed ut naturam, in qua subsisteret personaliter sibi uniuir. Probat: conclusio: quia nisi assumpsisset illa coniunctim: ita quod anima, & caro adiuuicem unirentur, ut forma, & materia: siue ut actus informans, & potentia suscipiens: non esset uera uera humanitas, siue natura humana: & per consequens nec uerbum esset uerum homo. Probat: ultima consequentia, quia impossibile est esse hominem sine humanitate: siue sine naturā humana. Et prima consequentia probatur: quia caro, & animal separata (ita quod anima non informaret carnem) non constituunt humanā naturam: cum humana natura sit composita ex materia, & forma, quæ est anima rationalis. ¶ Ex his patet, quod neutra trium opinionum est quantum ad omnia tenenda: sed inter illas secunda minus recedit a ueritate, quia excepto, quod dicit personam uerbi compositam in alijs nihil deuiat a ueritate. Quæ uero dicit personam uerbi compositam, quod & Damascenus uidetur dicere. Ait enim. In domino enim Iesu Christo duas quidem naturas cognoscimus. Vnā autem hy-

Corol.

Cōcl. 3

D

positam ex utriusq; compositam expo-
ni debet: q̄ ita uerē sunt in Christo illā
dūx naturā: humana, & diuina ac si cō-
ponerent personam: sed ita confusē ut
nihil tertium fiat ex eis. Eridem dicit
Dam. Si secundum hæreticos unus na-
turā compositę Christus existit, ex sim-
plici natura uersus est in compositam:
& neq; deus uocatur, neq; homo, quē-
admodum ex anima, & corpore homi-
nem esse animus, uel ex quatuor elemē-
tis corpus. Capitur ergo compositum
large, & p̄prie. Large pro quolibet sub-
sistente in pluribus, siue ex pluribus: ut
dicatur compositio: quā simul cū alio
positio. Proprie autem quod cōstat ex
partibus, quarū una, perficit aliam: aut
ex eis constat tertium: & illo modo, p̄-
prie capiendū compositū: persona uerbi
non est composita: ut magis patebit
sequē. q̄. Prima opinio plura habet im-
propria: scilicet, q̄ ille homo Christus
incept esse deus, q̄ assumens est assum-
ptum, & econuerso: & q̄ uerbum est il-
le homo compositus ex anima, & carne
& c. quā nulla sermonis proprietate sus-
tineri possunt. Tertia uero opinio ho-
die censetur hæretica: licet non tempo-
re magistrī: quoniam tempore Alexan-
dri terti j condemnata dicitur: ut in. c.
cum Christus. extra de hæreticis. ubi di-
citur. Cum Christus perfectus deus, &
perfectus sit homo: mādāmus quātenus
sub anathemate interdicas: nequis de
cæteris audeat dicere. Christum non es-
se aliquid secundum, q̄ homo: quia si-
cut Christus uerus est deus: ita uerus ē
homo ex anima rationali, & humana
carne subsistēs. Non subsisteret autē ex
humana carne: si caro non esset unita
animæ. Similiter si uerbum assumpsisset
carnem, & animam tantum, ut habitum
ut indumentum: non subsisteret in eis,
ut in natura humana: & per consequēs
dicere, non esset uerus homo. & si uideret opi-
nio illa in illa decretali condemnata.

Verbū
icarna-
rum nō
est com-
positū.

quomō
uerū ē
dicere,
q̄ Chri-
stus as-
sumpsit
naturā
huma-
nam ut
habitū.

Auctoritates ergo quæ uidentur sona-
re, q̄ Christus assumpsit humanam na-
turam, ut habitum, exponendę sunt pro-
pter quandam similitudinem huius na-
turæ ad habitum. Sicut enim habens ha-

bitum non mutatur, sed magis habitua-
tus occultatur sub habitu: ita persona di-
uina non mutabatur in illa unione: sed
natura humana, quæ quasi occultabat
personam uerbi. Hæc Sco. quæst. iij. hu-
ius distin. De illa uero propositione:
Christus secundum, q̄ est homo, nō est
aliquid: uidebitur. infra cum agetur de
reduplicatiuis distin. vij.

QVAESTIO II.

SECUNDO queritur utrum sicut in Christo est aliquid quod esse aliud ab esse in creatura dici posset catholice, q̄ Christus sit aliqua duo. Solito more tribus articulis quæstio illa terminabitur. Primus erit notabilium: secundus conclusionum ad quæstia respondentium: tertius dubiorum. Quantum ad primum, notandum circa illum terminum esse: q̄ esse, ens, essentia, non differunt secundum rem significatam: quia idem est in re esse rei, entitas rei, & essentia rei. Quod sic patet: quia res non est ens per aliquid superadditum: sed seipsa. Omnis enim realitas eo, q̄ ē ens, & essentia: alioquin res posset esse, & non esse ens: nec habere essentiam, q̄ est in intelligibile, & implicat. Nam quicquid non est ens, nihil est, similiter quod non habet essentiam, nihil est: q̄ nihil est, non est: & ita si aliquid esset, & non esset ens: esset, & non esset. Item de quocunq; negatur ens, ab illo negatur omne prædicatum posituum: eo q̄ nihil est communius ente. Nihil autem est ens sine essentia, cum: essentia sit illud, quo aliquid dicitur formaliter ens. Dicitur autem esse omne, q̄ habet aliquam realitatem extra suam causam, & intellectum. Vel magis proprie loquendo: esse est realitas extra suam causam, & intellectum. Dicitur extra suam causam, propter esse in potētia, seu esse potentiale. Et dicitur extra intellectum, propter esse obiectiuum: non q̄ esse in potentia: uel esse obiectiuū sit esse simpliciter loquendo: nam quod est in potentia tantum simpliciter non est: sed

Arti. 1.
Not. 1.
A

Quid ē
esse qd
existēt
existēs,
existen-
tia, &
quō dif-
ferunt.
potest

potest esse: similiter quod est obiectiuum tantum: simpliciter non est: sed cognoscitur. Vnde Antichristus est in potentia tantum, & est obiectiuum: quia potest esse: & potest intelligi: & tamen falsum est dicere: q̄ Antichristus est. Nihil. n. est ante sui corruptionem: cum productio, & generatio sit progressus rei de non esse, ad esse: & corruptio sit progressus rei de esse ad non esse. similiter & creatio, & annihilatio. Sed additū est propter modū loquendi quorundam impropriū, qui dicunt effectū esse uirtualiter in potentia suæ causæ: & obiectum intelligibile esse obiectiuum in intellectu. Ex quo patet, q̄ ly in potentia, uel potēcialiter: & ly obiectiuum sunt determinationes distrahentes terminum a sua propria significatione: siue ampliantes, & extendentes extra propriam significationē: sicut mortuus, corruptus, generandus, producendus, respectu ly homo. Differunt tñ hæc uocabula, esse, ens, essentia secundū modos grammaticales: sicut uerbum, participiū, & nomē. Secundū notandum: q̄ existere nō differt ab esse. nā existere est esse actualiter: & hoc idē est esse, nā quod non est actualiter: simpliciter nō est. Est ergo idē esse, & actualiter esse: & p̄ cōsequens idē esse, & existere: nisi forte existere diceret esse per se, uel esse totale, aut aliquid huiusmodi: & sic secundū quid nominis existere mutaret locutio. Accipiendo autē prout cōmuniter eo utimur. cum dicimus partes existere in toto: accidens existere in suo subiecto, & sic de alijs: ueritatem habet, quod dictum est: & sic in proposito accipitur existere. Ex quo sequitur, q̄ idē est existens, & ens, existentia, & essentia: quia sicut se habet existere ad esse: sic existens ad ens, & existentia ad ly essentia. Tertiū notandum: q̄ quidam distinguunt quadruplex esse: scilicet esse essentia, esse existentia, esse subsistentia, quod est esse suppositale: & esse propositionale, quod importat compositionē prædicati cum subiecto: secundū q̄ dicit philosophus. v. Metaphy. q̄ esse significat uerum, non esse falsum: & sic tot possunt poni esse rei, quorū præ-

Not. 2.
B

Not. 3.
De qua
druplici
esse.

dicata possunt uerē de re prædicari. de re. i. de nomine significante rem. Sed secundum prædicta esse essentia, & esse existentia non distinguuntur: nisi esse essentia acciperetur, ut extenderet se ad esse potentiale, uel obiectiuum: & sic esse essentia diceret posse esse: sed posse esse, nō ē esse: sicut posse esse beatū, nō est esse beatū. Sic tamē accipiēdo differentia, est inter esse essentia & existere: sicut inter posse esse, & actualiter esse. Nomina quidem sunt ad placitum: tenendus tamen est communis usus eorum. In proposito autem pro eodem accipiuntur esse, & existere, essentia, & existentia. Quartū notandum, q̄ Christus nomen est personæ in duabus naturis subsistentis, diuina scilicet, & humana. In diuina, in qua habet esse primum, & tertium. In humana, in qua habet esse secundum temporalem, & quasi aduentitium. Nam sicut natura humana aduenit uerbo æternō ex tempore: dum scilicet naturam humanam assumpsit, in qua prius non subsistit: ita esse humanum est uerbo aduentitium, & non primum. Ex quo sequitur, q̄ uerbum nō semper fuit Christus: quia nō semper subsistebat in duabus naturis. Quod uero Christus sit nomen personæ in duabus naturis, subsistentis: probatur per beatum Augustinum contra Maximum, & allegatur distinct. sequenti. Christus una persona est genitæ substantiæ, & Dam. & habetur eadem dist. vii. Hoc nomen Christus personæ diuinę, non monotropos, i. uno modo dictū: sed duarū naturarū est significatum. sc. deitatis, & humanitatis. Verū licet natura humana sit aduentitia personæ uerbi: nō tamen est accidentaliter ipsi uerbo: cōmunicans sibi esse secundū quid: sed esse simpliciter secundū, q̄ ens diuiditur in ens simpliciter & ens secundū quid: & ens simpliciter est substantia; & ens secundū quid, est accidens. Nā quale est aliquid in se, tale esse dat existenti per ipsum: quia ergo substantia est ens simpliciter, dat ei, quod est per ipsum esse substantiale, & esse simpliciter. Vnde uerbum per naturam humanam, in qua subsistit simplici-

Not. 4.
C
Christus
gnificat
suppo-
nit.

Nō est ter, & nōh secundum quid : quia subsistit substantialiter : & est simpliciter homo uerus, & substantialis : licet contingenter. Vnde non est idē cōingenter, & accidentaliter esse : quia eē hōiem cōingenter conuenit uerbo : non tamen accidentaliter : quia humanitas nō conuenit uerbo tanquam accidens suo subiecto. Vnde patet, q̄ non eodem modo uerbum subsistit in natura humana, quo homo in albedine : quia homo subsistit in albedine non simpliciter : sed secundum quid : eo q̄ albo est ens secundum quod id est accidens. Verbum uero subsistit in natura humana simpliciter : quia natura humana est ens simpliciter, id est substantia. Ex his sequitur, q̄ refert dicere : uerbum subsistit simpliciter in natura humana : & uerbum subsistit primō in natura humana. Patet : quia primum uerū, secundum falsum. Non enim subsistit uerbum primō existentia humana : sed primō subsistentia diuina : nam ista subsistit ab æterno : illa ex tempore : ut dictum est. ¶ Ultimo notandum, quod nomen duo accipitur aliquando masculinē, & sic importat dualitatem suppositiōis : & sic non supponit nisi pro duobus, quorum quilibet est suppositum : sic non est uerum, q̄ Petrus sit duo : licet sit materia, & forma coniunctim. Alio modo accipitur neutraliter, id est in neutro genere, & sic supponit pro quibuscunq; duobus realiter, & numero distinctis : sic dicimus, q̄ partes hominis sunt duo : etiam homo est duo caro scilicet, & anima. ¶ Quantum ad secundū articulū, est cōclusio prima. In Christo sunt plura esse essentia : similiter, & plura esse existentia. Prima pars probatur : quia tot sunt in Christo esse essentia, quot sunt in eo essentia, sed plures in eo sunt esse essentia : ergo. Consequencia nota : & maior similiter, quia idē notabili primo. Minor probatur : quia quælibet natura est essentia quædam : sed in Christo sunt plures natura : ergo plures essentia. Consequencia nota e cum maiore. Minor patet : quia in Christo est natura humana, & natura

Not. 3. Duo dupliciter accipitur.

Arti. 2. Cōcl. 1. E

In Christo sic plura esse.

diuina, quarum quælibet est essentia quædam, quæ sunt genere, & specie distincta : siquidem una creata, alia increata. Secunda pars conclusiones probatur ex prima : nam plura sunt in eo esse essentia, ergo plura esse existentia. Teneat cōsequencia, quia idem est esse essentia, & esse existentia, ut dictum est notabili secundo. ¶ Præterea in Christo est existentia natura diuina, & existentia natura humana : & hæc sunt distincta. Consequencia nota cum minore. Maior probatur, quia in Christo est existentia natura diuina manifeste. Etia natura humana. Probatur si humana natura derelingeretur : esset existentia natura humana propria ergo & assumpta existit eadem existentia. Teneat consequencia, quia per eius dimissionem nihil noui pducitur in natura diuina : ergo quicquid est in ea dimissa, fuit etia in ea coniuncta, sed in ea dimissa est esse existentia aliud ab esse natura diuina. ¶ Secunda conclusio. Sicut in Christo non sunt plures persona : ita nec plura esse subsistentia. Prima pars probatur, quia in Christo nō sunt plura esse incōicabilia : ergo nec plures persona. Teneat cōsequencia per definitionē persone. Antecedens probatur : quia in Christo nō sunt nisi natura diuina : natura humana, & persona uerbi cōstituta ex natura diuina, & proprietate relatiua : sed solum cōstitutū est simpliciter incōmunicabile. Nam natura diuina cōicat uerbo, ut quæ, proprietate relatiua : ut quo est uerbum, uel filius : natura humana, ut quo est homo. Vel sic redit in idem, natura diuina, & proprietate relatiua cōicantur uerbo, ut constituenta cōstituto. Natura humana, ut natura suppositanti solum constitutum nulli communicatur : ergo tantum unū est incōicabile. ¶ Tertia cōclusio. Quia in Christo nō sunt due persona, Christus non est duo masculinē. Prima pars patet ex conclusione præcedenti. Secunda probatur : quia duo masculinē supponit tantum pro supposito, ut patet ex nota bili ultimo : sed non sunt in Christo plura supposita, ergo nō sūt ibi aliqua duo masculinē : ita habet Sco. q. ij. huius dis-

Cōcl. 2

In Christo non sūt plures persona.

Cōcl. 3

Cōcl. 4

Christus non est natura humana.

& consentit cōclusioni quarte. ¶ Quarta conclusio. Licet in Christo sint due natura distincte realiter : nō tñ Christus ē duo neutraliter. Prima pars patet : quia in eo sunt natura diuina, & natura humana, quæ distinguuntur : nedum numero, sed specie, & genere : ut dictum ē. Secunda pars patet per illud Athanasij. Non duo tamen, sed unus est Christus. Probatur etiam ratione : quia Christus non est natura humana, nec aliquid distinctum a persona uerbi : ergo non ē duo neutraliter. Teneat consequencia : quia duo neutraliter dicit aliqua duo realiter distincta. Antecedens probatur : quia Christus nomen est persone : ergo supponit tantum pro persona : & non pro aliquo distincto a persona : licet bene connotet distinctum a persona : sicut album supponit pro supposito habente albedinem, & non pro albedine : licet bene connotet albedinem. Sic Christus supponit pro persona diuina subsistente in natura humana, non autem pro natura humana : quia natura humana realiter distincta est a uerbi persona, quia autem diuina natura non distinguitur realiter a persona uerbi : licet ab ea distinguitur formaliter : ideo forte posset dici, q̄ supponit p natura diuina suppositione idē ita : nec propter hoc supponit pro duobus : quia diuina natura, & persona uerbi nō sunt duo : nec masculinē : quia nō duo supposita : nec neutraliter, quia nō sunt aliq̄ realiter distincta.

Arti. 3. Deb. 1. F

¶ Quantum ad tertium articulum dubitatur primō, utrum natura humana, natura diuina in quibus subsistit Christus, debent dici partes christi : & uideatur, q̄ sic, quia dicit Athanasius. Sicut anima rationalis, & caro unus ē homo, ita deus, & homo unus est Christus, sed aia, & caro partes sunt hoies, ergo deus, & hō sunt ptes christi, nō qdē persona, sed nature. Similiter Dam. dicit : duas naturas unitas inuicē in unam cōpositam hypostasim. Item dicit, q̄ Christus totus fuit in inferno, non tamē totū, si ergo est totus, ergo hēt partes, & nō alias quā humanitatē, & diuinitatē. ¶ Ad dubium respondetur, q̄ quia de rōne ptes

sunt duo. Primū, q̄ realiter distinguatur ab eo cuius est pars : nihil enim est pars sui ipsius : & propter hoc licet aia replatur sub partibus corporis, tamen aia in pede, nō pars anime informantis totum corpus, quia ipsa aia, q̄ est in pede, ipsa eadē ē in capite, & manu, & toto corpore. Secundo requiritur, q̄ ipsa sic cū alia cōponat, huc integret totum, quod sine ea non esset, nec esse posset totum idē scdm primū, & proprijsimū idētitatis modum. Sic scientia non est pars anime quia siue asistit, siue nō, anima semp ē eadem, & in nullo substātialiter mutata. Probatur primū, deitas non est pars christi, aut uerbi, quia est eadem realiter uerbo. Probatur secundum. Natura humana nō est pars christi : quia nō est pars uerbi : Christus autē, & uerbum idem sunt ut dictum est. Nam siue natura humana sit assumpta, siue non : uerbum est idem omnibus modis, quod nunc ē : nec propter assumptionē nature humane : nec propter eius dimissionē uerbum in aliquo mutatum, quia æternum est, & immutabile. Sic nec Christus : quia & Christus est æternus. licet dimissa natura humana desineret esse Christus. sicut creator a (genitrix casus) est æternus : licet a producto desinat esse eius creator. Ex quibus patet pensio, q̄ neq; humanitas : neq; diuinitas est pars christi ex causis supra expressis. Ex quo sequitur, ut in præcedenti. q. dictum est, q̄ licet Christus subsistat in duabus naturis diuina, & humana : non tamen componitur ex eis, & hoc patet etiam p Dam. lib. iij. dicentem. Inconuertibiliter, & inalterabiliter unite sunt adinueniem due nature, neque natura diuina excedente a propria simplicitate, neq; uersa humana in deitatis naturam : neque ex duabus una facta composita natura. Composita enim natura neutra earum, ex quibus componitur homouision (id est consubstantialis) esse pot. q̄ etiam post ex hoc deducit : quia si ex utraq; compositus esset Christus : neq; deus, neq; homo eēt, sed tñ Christus. Verum sicut Oeckam in conclusione. 36. c. tilogij admittit illā. saltem in ali-

Natura humana & diuina non sūt partes christi.

quo casu, scilicet filius dei est compositus ex anima, & corpore. ad hunc sensum, quia assumptum ab eo in unitatem suppositi est compositum, scilicet natura humana, tamen si filius dei sit secundum se simplicissimus, ita forte posset concedi secundum eundem, si usus loquendi haberet, filius dei habet partes: quia natura assumpta habet partes. Ponit enim duplicem compositionem rei, scilicet secundum se, & secundum aliquid a se assumptum. Sed secundum dicenda inferius: cum esse compositum sit concretum primi ordinis: forte non potest dici de supposito diuino; de quo infra dist. vij. ¶ Ad argumenta: ad illud Athana. Sicut anima rationalis & c. ubi dicitur, qd sicut non dicit oīdam similitudine. Est autē in hoc similitudo: quia sicut anima, & caro uerē sunt in homine & realiter ita natura diuina, & humana uerē, & realiter sunt in Christo: & sicut unita sunt inter se in homine, anima quoq; tanquam actus, & forma perficit materiam, & constituunt humanam naturam, ita & in Christo. Itē sicut anima, & caro in homine dant toti denominationem hominis, ita anima & caro dant eandem denominationem uerbo, ita qd uerbum propter animam, & carnem, in quibus subsistit, uerus est homo. Potest etiam habere hūc intellectum, sicut anima rationalis, & caro sūt uerē unita in homine, ita deus. i. suppositum diuinum habens in se uerē, & realiter humanam naturam: animam. s. & carnem, propter quod dicitur homo: unus est Christus, ut tactum fuit in primo dist. in xxx. q. iij. Idem habet Ockā in conclusione. xvij. sui centilogij. In hoc autem est dissimilitudo, quia anima, & caro coniuncta, & hoc in alijs a Christo, sunt persona, hoc est compositum ex eis, humana scilicet natura est persona, non sic in uerbo. Item anima, & caro sūt partes hoīs, quem denominant: nō sic in uerbo: non enim sūt partes uerbi, qd ab eis denominatur homo. ¶ Ad secundum de Dam. solutum est questione precedenti: ubi patuit de duplici acceptione nominis compositio. D. Et

Exponitur sicut anima rationalis, & caro unus est hō.

ad illud, quod additur de toto: dicitur, qd totum dupliciter accipitur. Vno modo, ut ualeat tantum, id est perfectum, cui scilicet nihil deficit ad eius esse requisitum. Sic dicit Saul. i. j. Reg. j. Adhuc tota anima mea in me est. Alio modo accipitur pro composito ex partibus, qd non est pars alterius compositi. Dam. autem accipit totū primo modo: sicut etiam accipit, cum dicit: totus Christus est deus: sed non solū deus. Vult enim, qd de Christo, non solum prædicatur hoc prædicatum deus: sed etiam aliud, quod non prædicatur conuertibiliter de deo, puta homo: sicut concedimus, qd hic non est solum album: sed etiam ē dulce. Vel uult, qd Christus non solum habet naturam diuinam, sed etiam naturam humanam, ita qd exclusio illa intelligitur fieri circa abstractū inclusum in suo concreto, quod etiam dicit: non totum est deus: totum accipitur synecategorematice, id est non qualibet natura in Christo est deus. ¶ Dubitatur secundō contra conclusionem quartam, quæ dicit Christum non esse duo neutraliter, nā sicut homo puta, Petrus est duo materia scilicet, & forma coniunctim: licet non sit alterum illorum. Est enim totum compositum, totum autem est suæ partes simul. Ita Christus licet non sit natura humana seorsum, uidetur tñ qd sit simul natura humana, & diuina coniunctim: uel unitē, in quibus subsistit: & sine quibus non est Christus. Et item Isido. Mediator dei, & hominum Christus Iesus, quāuis aliud si de patre, aliud de uirgine, non tamen alius. Item Ansel. de incarnatione uerbi. Non est alius deus: alius homo in Christo: quāuis sit aliud deus, aliud homo, sed ubiqueq; ē aliud, & aliud sibi sunt duo: ergo Christus est duo. Item Christus est unum unitate increata, & est unum unitate creata, scilicet unitate naturæ humanæ, sed unitas creata, & increata sūt duō, non unum: igitur. Item sicut in trinitate sunt tres personæ in una essentia, ita in Christo sunt duæ naturæ diuinae in una persona, sed propter unitatē naturæ patris, & filius, & spiritus sanctus dicun-

De duplici acceptione nominis totum.

Dub. 2. H

Quid ad hoc requiritur qd aliqua dicantur duo, &c.

dicitur unum nō unus: ergo & propter unitatem personæ Christus debet dici unus. Et propter dualitatem naturarū debet dici duo: sicut duo masculini debet dici personæ, seu suppositi: ita in neutro genere dicitur naturas. ¶ Pro responsione notandū, qd ad hoc, qd aliquid dicitur duo aliqua separatim: oportet, qd quodlibet illorum de ipso separatim prædicetur: sicut essentia diuina est tres personæ, quia quælibet persona de eapredicatur. Ad hoc uero, qd sint aliqua duo coniunctim, & nō separatim: oportet, qd ex illis constitutur unum compositum tāquā ex partibus: ita qd nulla illarum partium de ipsa separatim prædicetur, sicut caro, & anima coniunctim de hoīe prædicantur, quæ ex illis componitur homo: & nec caro, nec anima separatim dicitur de homine: & ideo licet ad hoc, qd aliquid sit album, & albedo, quodrum si alterum deficit nō est album: tñ album non est subiectum, & albedo, alioquin hæc esset falsa: homo est albus: uel albus est homo: quia homo non est subiectum, & albedo. Nō. n. est aggregatum ex substantia, & accidente. Ratio, quia subiectum, & albedo non constituunt unum compositū sicut anima, & caro. Per hoc ad propositum: licet ad hoc, qd uerbum sit Christus: requiritur utraq; natura: quia tñ ille duæ naturæ non constituunt unum compositū: licet sint in uno supposito: ideo Christus non est illa duo non separatim, patet. Nec conueniunt: quia Christus est persona uerbi, & nihil aliud, habens tamen naturam humanam. Similiter sicut sciens nō est homo, & scientia: sed est persona tantum humanā habens in se scientiam. Supponit. n. solum pro homine, & connotat scientia inexistente: sic Christus supponit pro persona uerbi, & connotat naturam humanam. Et per hoc ad rationes. ¶ Ad primam dicitur: qd nō est simile de Petro, & Christo: quia Petrus est compositum ex carne, & anima: non sic Christus est compositus ex humanitate, & diuinitate. ¶ Ad secundum de Isidoro dicitur: qd exponendus est: nam quia suppositum diuinæ naturæ non est aliud a supposito

humanæ naturæ: nec diuina naturā quæ de Christo prædicatur est aliud a supposito eius: nec per consequens a supposito humanæ naturæ: ideo Christus propriè nō dicitur aliud, & aliud. Sed uerba Isid. referenda sunt ad naturā. i. alterius, & alterius naturæ. Vel (& est idē) Christus est aliud a patre. i. aliam naturam accepit a patre, & aliud. i. aliam naturam assumpsit de uirgine. Ita exponit beatus Thoma in tertio scripto dist. vj. q. iij. & Alexan. par. iij. q. vj. membro. ij. arti. j. p. idē soluitur aucto. Ansel. & similes August. quæ habentur in tex. dist. vij. c. v. secundum magistrum. ¶ Ad tertium dicitur, qd Christus nō est unum unitate creata, quia non est unitas creata: nō est enim natura humana, quæ est unitas creata: sed est unum, & unus unitate naturæ diuinæ, & unitate personæ, quæ sunt in creatura. Nihil enim creatum est essentialiter Christo: sicut albedo nō est essentialiter albo. ¶ Ad quartum dicitur: qd tres personæ diuinæ dicitur unum: nō præcisè propter unitatem naturæ: sed propter unitatē naturæ, quæ est eadem cuiuslibet personæ: & non unus, propter realem distinctionem personarum: nūc ergo quamuis in Christo sunt duæ naturæ realiter distinctæ: Christus tamen nō est ille naturæ distinctæ. Nō. n. est natura humana: licet sit natura diuina, & tantum natura diuina. Ideo non potest dici neutraliter duo: sicut album non est duo, licet ibi sint duo, subiectum, & albedo: quia albedo nō est album: sed tantum subiectū est album. ¶ Dubitatur tertio: utrum Christus sit aliqd secundū qd hō: & uideat qd non: quia Christus secundū qd hō, neq; est creator, neq; creatura: ergo non est aliquid. Consequentia teneret a sufficiētī diuisione: quia omne aliquid est creator uel creatura. Nam creator & creatura diuidunt omne ens: hoc est ens in genere. Antecedens probatur: quia Christus secundum qd homo non est creator: quia tunc omnis homo esset creator: ut patet exponendo: neq; secundum qd homo est creatura: quia præiacēs est falsa: Christus est creatura. De hoc dubio infra dicitur dist. vij. c. ii. Gab. Biel. Ff

An christus sit unū unitate creata, uel increata.

Dub. 3. K

agetur de reduplicatiuis, ideo breuiter dicitur, quod hec est concedenda: Christus secundum quod homo est aliquid, ut patet per decreta le Alex. sup. q. i. allegata. cum christus, de hereti. & cum dicitur: nec est creator &c. conceditur, quod neutra illarum concedenda est, christus secundum quod homo est creator: Christus secundum quod homo est creatura: ut probatum est: sed negatur consequentia, quod ergo christus secundum quod homo non est aliquid. Ad probationem dicitur, quod licet creator, & creatura diuidit ens sufficienter: non tamen cum quacumque determinatione. Nam deus secundum quod uolens, aut sapiens, nec est creator, nec creatura. Si dicitur: si christus secundum quod homo est aliquid, quid ergo est: si nec est creator, nec creatura. Responso: christus secundum quod homo est substantia, est corpus, est anima, est uiuens, est sensitius, est rationalis: & sic de ceteris predicatis, quod predicantur essentialiter, uel quidditatiue de homine. De hoc latius infra. Et tantum de illa questione.

DISTINCTIO. VII.

IRCA questiones ad propositionibus unionis naturarum humanarum, & diuinarum motas opin. tres recitauit. In hac dist. vij. eandem ad propositum applicans magister, ostendit quomodo quilibet harum intellectum propositionum determinauit. sunt propositiones illarum: deus factus est homo: homo factus est deus. Propter quod est autem sententia huius distinctio ad tres conclusiones reduci, quarum prima est. Dictarum propositionum intellectum prima opinio sic explicat: quod deus cepit esse substantia rationalis quare ante non fuerat. Et illa substantia cepit esse deus: quod gratia, non natura, nec meritis habuerat. Addit, quod christus inquantum homo recte dicitur predestinatus esse filius dei. Secunda conclusio. Deus secundum opin. secundam cepit esse subsistens ex duabus naturis, & tribus substantiis incarnatus. & inquantum sic subsistens, & inquantum homo est predestinatus. Tertia

conclusio. Deus factus homo dicitur secundum opinionem tertiam: quia deus hominem accepit, & deus est homo: & homo factus est deus: quia homo assumptus est a deo, & homo est deus: quia habens hominem est deus. In hoc uero predestinatus: quia predestinatus est, ut christus ens homo sit dei filius: nec tamen dicens deus est homo dominicus. Has prosequitur magister cum expositione auctoris. ad propositum alicuius eorum sonantium.

QVAESTIO VNICA.

IRCA hanc distinctio - Anem queritur: utrum per idiomatum communicationem concreta utriusque naturae christi: diuinae scilicet & humanae, predicantur de se inuicem uere, & affirmatiue. In questione erit articuli tres. Primus terminos declarabit: secundus per conclusiones respondebit, tertius dubia mouebit. Quantum ad primum, notandum circa istum terminum communicationem idiomatum: quod idioma graece est, proprietate latine: & accipit hic pro concreto importante proprietatem alicuius. Dicit ergo coicatio idiomatum communicatio propriae tantum. Est autem coicatio idiomatum in christo, mutua predicatio coicretorum utriusque naturae de se inuicem: & de supposito in his subsistente: ut etiam habet Nicolaus Ore in tractatu de coicatione idiomatum. Exemplum primi: ut quod coicretum diuinae naturae scilicet deus: predicatur de concreto humanae naturae scilicet homo, & e converso: dicendo homo est deus: deus est homo: homo est aeternus, infinitus, creator &c. Deus est temporalis, corruptibilis, passibilis, mortalis &c. Exemplum secundum: christus est deus: christus est homo &c. Dicitur notanter concretorum: quia abstracta naturarum non predicantur de se inuicem. Sicut enim natura in christo manent inconfuse, & distinctae: ita quod neutra mutatur in aliam: ita etiam abstracta naturarum non predicantur de se inuicem. Nam natura humana non est diuina: nec diuina humana: haec enim simpliciter est impossibilis: natura diuina est natura humana: &

Arti. 1. Idiomatum quid sit, & unde dicitur.

Not. 1. & e converso. Sed si queris: utrum abstracta predicantur de concretis, uel e converso. Dico primo: quod abstracta naturae humanae non dicuntur de supposito diuino. Haec enim est impossibilis: humanitas christi est christus, est uerbum, est deus, humanitas est creator, est persona filij &c. quia humanitas est pura creatura temporalis corruptibilis, & annihilabilis: & per consequens non potest esse deus, aeternus, infinitus, & immutabilis. Si autem aliqua talium reperitur in scriptura, exponenda est secundum magistrum. id est subiectus in natura humana est deus, aeternus &c. Abstracta autem diuinae naturae, quia supponunt pro natura diuina, quae identificantur personis: ideo etiam predicantur de quolibet secundum praedicationem identitiam, de quo predicantur concreta naturae diuinae: ut natura diuina est identitice, uel secundum praedicationem identitiam persona, est uerbum est christus. Sed concreta naturae humanae, et secundum rigorem uerborum possunt predicari identitice de natura diuina: ut natura diuina est homo, est mortalis, est passibilis: quia est persona, quae est homo mortalis, passibilis: non tamen ille admittuntur propter hereticos, & ne detur occasio errandi simplicibus, qui putarent illas accipi secundum praedicationem formalem. concordat Ockam. q. ix. terrij. ante dubia: & in solutione ad secundum dubium. Et ualent ad hoc dicta dist. v. in conclusione. vi. & dicenda in notabili sequenti dist. huius. Item

Not. 2. dist. vij. in dubio tertio. Secundum notandum, quod concreta sunt in triplici differencia. Nam quaedam non predicantur nisi de his, quibus immediate, & primo conueniunt. id est quibus conueniunt non ratione alicuius distincti, aut ratione alicuius partis praecise: siue quia predicantur de illo omni alio circumscripto, & de nullo, illo circumscripto: ut sunt idem, diuersum, inherere, informare, esse totum, esse compositum, dependere, suppositare, accidentale, substantiale, in finitum, illimitatum, finitum, limitatum, uerum, diuersum, distinctum: bene predicantur

tur de aliquo mediate, & non primo: tamen non nisi ratione alicuius intrinseci, & essentialis. Nam distinctum conuenit partibus integralibus hominis ratione materiae cui primo, seu immediate conuenit. Alia sunt concreta, quae solum predicantur de illis quibus mediate conueniunt. id est ratione alicuius distincti, & extrinseci: quo circumscripto de illo non predicantur: & de nullo immediate ratione suae propriae essentiae uel naturae: ut albi, nigri, calidum, frigidum, sciens, uirtuosus, grammaticus, logicus, philosophus, temperatus, humilis. Illa enim predicantur de subiectis ratione accidentium, & ita mediate: & non predicantur de ipsis accidentibus. Non enim albedo est alba, nec calor calidus, nec scientia sciens, nec cognitio cognoscens, nec uirtus uirtuosus: quia omnia illa concreta imposita sunt subiectis, quibus inheret talia accidentia. Nam albus describitur res habens in se albedinem. sciens res habens in se scientiam. & sic de alijs. Sed dist. omne per accidens reducibile est ad aliud per accidens reducibile est ad aliud quod per se: ergo quicquid conuenit alicui mediante accidente: conuenit alicui per se, & immediate. Respondetur: quod ad aliquam illam propositio assumpta falsa est realiter, & uniuersaliter: quia esse albi, esse scientem, non conuenit alicui primo immediate, & essentialiter, sed cuiusque conuenit per accidens sibi inherens: & non conuenit accidenti: quod maxime uerum est de ly sciens, & uirtuosus, sapiens: si illa predicata non conueniunt uniuersaliter deo, & creaturis. De concretis autem uiciorum est simpliciter uerum: sed si uera est oportet eam intelligere logicaliter sic: quod omne predicatum predicabile de aliquo per accidens, siue accidentem taliter predicatur de aliquo essentialiter, quod est uerum: quia omne praedicatum commune predicatur essentialiter de suo quidditatiue inferiori. Tria sunt concreta, quae indifferenter predicantur de illis quibus conueniunt immediate & primo: & etiam de illis, quibus conueniunt mediate: ut calefactiuum, disgregatiuum, quod predicantur de calore, & albedine: quibus primo, & immediate conueniunt: &

Omne per accidens reducibile est ad aliud per accidens reducibile est ad aliud quod per se, & immediate.

etiã de subiecto calido, albo, quibus conueniunt mediãtẽ. Sic comedere, bibere, producere, generari, corrumpi, pati, mortale, immortale: illa .n. & toti conueniunt ratione partiã mediãtẽ: & etiam parti immediãtẽ. Totum enim generatur, & producitur ratione forme. Materia .n. est ingenerabilis, & incorruptibilis: & etiã forma producit, generatur, & corrumpitur. ¶ Si queris, quã sit causa huius differentie, & diuersitatis. Respondetur, quod uix alia ratio assignari potest, nisi modus significandi termini, quem habet ex sua impositione uel usus communis loquentium. Nam eo ipso, quod albediū importat ad significandum rem, cui inhaeret albedo: sequitur, quod non predicatur de aliquo immediãtẽ: eo quod habere albedinem sibi inherens non conuenit rei ex se ipsa: sed per albedinem, quod est rei extrinseca. Et eo ipso, quod inherere significat rem inherens dependentem ab alia. Et accidentale. esse accidens significat rem non potentem per se naturaliter existere: non predicatur, nisi de eo, cui immediãtẽ conuenit. Nam posse per se esse: uel non posse per se esse naturaliter conuenit rei, cui conuenit quolibet alio circumscripito: & sic primo, & immediãtẽ: & sic suo modo est uidere in alijs. Est etiã quicquid causa communis usus loquentium, propter quem multa conceduntur: sicut illa conceditur secundum sensum intrinseciui creaturae salis, & tamen non illa: sortes est creatura hominis, quae secundum usum non accipitur in sensu intrinseciui: sicut prima solet accipi. Et dicimus album colorem, & dulcem, seu amarum saporem: & non dicimus habitum errantem, aut habitum scientem. His omnibus concordat Ockã dist. v. lib. j. q. j. & xxxv. dist. q. j. & in ij. q. ix. in responsione ad secundum dubium, & in alijs locis. ¶ Ex illo sequitur corollarie, quod concreta primi ordinis, quod dicuntur de natura a supposito distincta: nunquam dicuntur de supposito per naturã. Patet: quia non predicatur de aliquo, mediãtẽ alio: non .n. dist. de albo inherere, informare seu esse accidens: licet habeat in se albedinem inherens, & informãtem. Et dist. notãter: non dicuntur de supposito per na-

Coroll.

turam: quia quaedam immediãtẽ conueniunt tam naturã, quã supposito: ut idem diuersum, dependere, esse, quae predicatur tam de materia, & forma, quã supposito: sed non de supposito per materiam uel formã, quia de quolibet illorum immediãtẽ dicuntur alio circumscripito. ¶ Tertio notandum, quod in hac materia occurrunt triplices propositiones. Quaedam de inesse, & simplici inherencia predicati ad subiectum: ubi predicatum dicitur de subiecto simpliciter: mediante copula presentis temporis: & sine determinatione ratione inherens predicati specificati: ut homo est deus, homo est creator: & similes. Quaedam uero sunt ampliãtẽ ut propositiones de praeterito, futuro, possibili, uel imaginabili, sub quibus comprehenduntur propositiones de incipit, definit. Tertiae sunt propositiones siue de inesse, siue ampliãtẽ, in quibus extremis, uel extremis additur specificatio, uel reduplicatio: secundum quod seu in quantum, Et de his omnibus per ordinem est uidentium, quae harum concedendae sunt, & quae negandae. ¶ Supponendum etiam est quod principium unum omnibus logicam scientibus manifestum. scilicet ad ueritatẽ cuiuslibet propositiones categoricæ affirmatiuæ, requiritur, quod extrema supponunt pro eodẽ: licet non sufficit. Patet: quia cuiuslibet propositionis, talis copula est actus complexius, aut signum sibi subordinatum, cuius est unire extrema. Vniuntur autem, dum res per ipsas significatae sunt unum, siue idẽ: uel fuerunt, aut erunt idẽ &c. secundum exigentiã temporis importati, quod dum est, extrema supponunt pro eodẽ. Quare in proposito, si alicuius propositionis affirmatiuæ extrema non supponunt, pro eodẽ: nullo modo nec per communicationem idiomatum, nec simpliciter est concedenda. ¶ Demum supponitur, quod haec unio praedicta similior est unioni accidentis cum suo subiecto seclusa inherens: ut sup. dictum est q. j. huiusmodi ij. & habet Ockã. q. ix. tertij. ante dubia. Ideo in proposito non modicum directorium erit attendere ad has propositiones. Sortes est albus: albus est sortes, & similes

Not. 3. C

Not. 4.

Not. 5.

in qui

in quibus concreta accidentium predicantur de suis subiectis, uel econuerso. Et per collationem propositionum in proposito ad illas facilius erit de earum ueritate iudicium. Sicut .n. sortes contingenter est albus: ita uerbum contingenter est homo. Et sicut sortes prius fuit sortes: & post factus est albus, ut suppono. Sic uerbum prius, & ab eterno fuit uerbum: & factum est homo in tempore, postquam non fuit homo. Et regulariter sicut habet se albus ad homo, uel sortes: sic se habet homo ad deus, uel uerbum: quantum ad iudicium ueritatis propositionum, in quibus ponuntur. ¶ Quantum ad secundum articulum, sequuntur conclusiones, quasi regulae quaedam, quibus ueritates propositionum in carnationem experimentium nosci possunt. Quarum prima est. Idiomatica primi ordinis, quae scilicet tam uel immediãtẽ predicantur dicta de natura assumpta: non predicantur uere de supposito diuino: puta de christo, deo, uel uerbo: & similius personam filij significantibus per naturam assumptã. Talia sunt assumi, personari, aut suppositari a persona extrinseca: quae etiã de proprio supposito non predicantur, si natura in se supposita retur. Sunt praeterea & illa: limitatum, finitum, ens per participationem, creabile, annihilabile: accipiendo creabile proprie pro producibili de nihilo secundum se, & quilibet sui: & annihilabile per reducibile ad nihil secundum se, & quodlibet sui & hoc patet, quod illa non sunt uere: Christus est assumptus, est finitus, est limitatus, creabilis &c. ¶ Dicitur notãter per naturam assumptã, propter illa praedicta, quae immediãtẽ predicantur tam de natura assumpta, quã assumpte, ut sunt uiuere, esse. Illa conueniunt supposito diuino sicut naturã assumpte: sed non per naturã assumptã: quia etiam ei conuenirent, si nulla natura fuisset assumpta. Ista conclusio patet ex notabili. ij. quia quod solum mediãtẽ alicui conueniunt: non conueniunt cuiusque per aliud. Talia sunt idiomatica primi ordinis: ergo. ¶ Secunda idiomatica conclusio. Idiomatica primi ordinis naturã diuinã de supposito diuino dicta: de supposito naturę huma-

Arti. 2. Cõcl. 1. D

Cõcl. 2.

ne, eiusque concretis predicantur: non autem de natura humana. Huiusmodi idiomatica sunt: deus, creator, infinitus, æternus: impassibilis, incorruptibilis, immutabilis. Illa omnia dicuntur de christo temporaliter genito ex uirgine, crucifixio, mortuo, passio, resurgere &c. Probat conclusio: quae quaecumque conueniunt supposito diuino, conueniunt etiã supposito humano, & eius idiomaticis. Nam suppositum diuinum, & humanum sunt idem omnibus modis, & nullo modo distincta. Christus enim, qui est suppositum diuinum: quia uerbum: ipse idẽ realiter, & formaliter est suppositum humanum: quia homo: persona .n. uerbi ipsa eadẽ omnibus modis est persona diuina, & persona humana: ipsa enim persona filij subsistit in natura diuina; & propter diuinã est deus, propter humanã est homo. Et ideo omnibus modis idẽ est deus, & homo. Et per consequens quicquid predicatur de persona diuina, predicatur & de persona hominis. ¶ Dicitur notãter in conclusione dicta de diuino supposito: quia si id non predicaretur de persona diuina: nec predicaretur de persona humana: ut ly comunicabile, quod predicatur de essentia: non tamen de persona. Fallax .n. est hæc: Christus est comunicabilis. Secundum pars conclusionis est: non predicantur de natura humana: patet: quia natura humana realiter distinguitur a supposito christi. Et ideo quae conueniunt supposito, uel personae inquam supposito: non conueniunt naturę assumptæ. Vnde natura assumpta humana neque est Christus; neque homo, neque deus, neque omnipotens, neque æterna, neque creatrix: sed est pura creatura assumpta a deo, in qua & deus subsistit comunicans deo suã denominationem, qua uere dicitur, & est homo. ¶ Tertia conclusio. ¶ De concretis secundi, & tertij ordinis idiomatica utriusque naturę, nata mediãtẽ predicari de supposito, predicantur de christo, & de se inuicem mutuo. Talia sunt homo corporeus, mortalis, temporalis, passibilis, ambulans, comedens, dormiens &c. ratione naturę humanæ. Item deus, omnipotens, creator, æternus, immutabilis, incorrupti-

ne dicta
supposito
diuino
uino, et
predicatur
de
idiomaticis
supposito
ti naturę
assumptæ.

Cõcl. 3.

bilis &c. ratione naturæ diuinæ. Probat
tur illa conclusio: quia idiomatica cuiusli
bet naturæ mediata prædicabilia cōueni
unt supposito illius naturæ. Sed quia
idem est suppositum utriusque naturæ, se
quitur, quod conueniunt eidem. Ultra que
cuique uni, & eidem singulari conueniunt,
de se mutuo prædicantur: quia quecūque
uni, & eidem sunt eadem: inter se sunt
eadem: ut dicit principium regulatiuū
syllogismorum expositiorum: ergo il
la conclusio uera. ¶ Sed cōtra illas duas
conclusiones arguitur: tūc sequitur, quod
de deo dicuntur prædicata dicentia im
perfectiōnem. Nā de deo dicuntur pas
sibile, mortale &c. quia sunt idiomatica
naturæ humanæ conuenientia supposito
mediatē. Secundō sequitur, quod cōtra
ria, aut priuatiuē opposita de eodē præ
dicantur: ut temporale, æternū, mor
tale, immortale, passibile, impassibile.
Item secundum beatum Aug. v. de tri
ni. quod ad se dicitur, omnibus tribus
conuenit, animal corporeum &c. ad se
dicuntur: ergo conueniunt patri, & spi
ritui sancto, sicut filio. Item quando ab
stractum distinguitur realiter a cōcreto
quantū ad significatā, quod de uno præ
dicatur, nō prædicatur de alio. Sed uer
bum est incarnatum, & humanatū: ergo
non est caro, neque homo. ¶ Ad primum
dicitur, quod de deo non dicitur aliquod
prædicatum dicens imperfectiōnem se
cundū naturam propriam, & diuinā, se
cus autē secundum naturā assumptā hu
manā. secundum hanc. n. uoluntariē as
sumptū defectus nostros, & languores
nostros ipse tulit, & dolores nostros ip
se portauit. Esa. liij. ¶ Vel aliter dicitur,
quod de deo non dicuntur prædicata dicē
tia imperfectiōne inesse deo, pnt tñ dice
re imperfectiōne inesse creaturæ. Vñ crea
tor quod dī de deo, duo importat. f. deū
creantē: & cōnotat creaturā recipientē
esse post nō esse: quod est imperfectiōnis
nō in deo: sed in creatura. ¶ Ad secundū
de contrarijs posset cōcedi secundū potē
tiā diuinā, quod pnt prædicari de eodē: quia
nullā cōtradictiōne implicat contrarias
qualitates: puta caliditatem & frigiditatem
in esse eisdē præcisē. Nō. n. est magis

impossibile caliditatem nō expellere fri
giditatem, quā caliditatem non cale
lescere. Secundum est possibile ut est
de tribus pueris in fornace. Dan. liij. ergo
& primum. Nec prædicata cōtraria in
ferunt cōtradictoria: sed propositiones
cōtrarię inferunt formaliter cōtradictoria.
Contraria autē esse simul non
infert propositiones contrarias esse si
mul ueras: quia hoc est alium: hoc est ni
grū, non sunt propositiones cōtrarię:
quia non participant utroque termino.
¶ Puto tñ, quod nulla cōtraria de facto præ
dicantur simul de Christo; maxime. n. tē
porale, & æternū: sed hæc nō sunt con
traria: sed magis priuatiuē opposita: quia
æternum est, quod nō est tēporale. ¶ De
priuatiuē oppositis potest dici, quod negatio
inclusa in termino priuatiuo, aut priuati
dispositionem quantū ad omnē naturā
subiecti: aut quantū ad certā naturā su
biecti: puta impossibile. Aut ualeat tantū
i. suppositum non habens naturā passibi
lē. Aut ualeat tantū i. suppositū habēs na
turā nō passibile. In prima ly naturā, di
struit: in secūda nō. sed accipit deter
minatē. Primum nō priuatiuē opposita
nō conueniunt eidē: quo sic inferunt cō
tradictoria de eodē. Secundo modo pos
sunt per potentiam diuinam eadem cōuen
ire. nec sic inferunt contradictoria. In
pposito oēs illi termini priuatiui accipi
unt secūdo modo: nā primo modo accipiē
do nō sunt propriē loquendo priuatiui
oppositi: sed contradictoriē. Vnde sic
distantur. Impassibile est suppositum
subsistens in natura impassibili. Immor
tale est suppositum subsistens in natura
immortali. Vnde sic idē suppositū potest
subsistere in duabus naturis, quarū una
ē mortalis, alia immortalis: ita idē suppo
sitū potest esse mortale, & immortale. Pri
uatiuē igitur opposita non conueniunt
eidē secundū eandem naturam posunt
tamē cōuenire eidem secundū diuer
sas naturas: & secundū hoc distinctio
priuatiuē oppositorum moderanda est
in logica. ¶ Ad tertium dicitur, quod beatus
Aug. loquitur de his, que prædicantur
de deo secundum naturam diuinam, nō
secundū naturā assumptā. ¶ Ad quartū di

An pri
uatiuē
opposita
pos
sunt ei
dem cō
uenire.
&c.

estur, quod antecedens uerū est de prædica
tis, que tantum immediatē prædicantur
& ideo impassibile prædicatur tam de na
tura humana, quā de supposito distin
cto a natura. Præterea. n. simul mediata
& immediatē: quia passibile est quod
potest pati secundum se, uel secundū na
turam, in qua subsistit. ¶ Sed de illis præ
dicatis incarnatū, humanatū, de quibus
arguit argumentum non est ad proposi
tū: quia non prædicantur de natura hu
mana: nam natura humana nō est incar
nata, neque humanata: quia non est car
ni unita: nec est homo facta, sed uerbū:
de hoc dist. v. conclusione. v. secundum
aliā, & aliam acceptiōnem incarnati: &
ideo quātum ad illa prædicata ratio illa
nihil arguit. Argueret autē quantum ad
illa prædicata mortalis, passibilis, & tem
poralis &c. & quantū ad illa soluta est su
pra. Et hæc de propositionibus merē de
finesse. ¶ Sequitur nunc de propositioni
bus ampliatiuis, quales sunt illę. Homo
fuit deus: deus fuit homo: illę homo in
cepit: illę homo factus est: Christus factus
est hō: hō factus est deus: & simili
bus. ¶ De quibus hæc conclusio quarta.
In idiomaticis utriusque naturæ minorē
facit differentiam eorūdem ampliatio,
quā eorūdem diuersa appellatio. Pri
ma pars patet: quia amplitudo respicit si
gnificatum termini substractiui: hoc
est illud, pro quo terminus supponit. In
pposito autē, eodē supponit idiomatica
utriusque naturę: quia pro psona uerbi, quod
est deus, & hō: & ideo in talibus parum
refert, an terminus supponēs pro psona
diuina ampliē, an non: quia quecūque
supposito diuino cōueniunt de psona: et
cōueniunt ei de psona: & similiter pro fu
turo: & quod cōueniunt de psona, nec de
pserito cōueniunt, nec de futuro. Nihil
n. assumet uerbū, quod nō assumptū, nec
dimittet, quod assumptū: ita oēs illę sūt ue
rę. Christus est hō, fuit homo, erit hō: &
econuerso: licet uerbū posset assumere,
quod nō assumpit: & dimittere, quod assumpit.
Et ideo ponendo casus simpliciter pos
sibiles differentia erit, quando idioma
assumptæ naturæ ampliatur: & quando

non ampliatur. Exempli causa. Ponatur, quod nunc sit primum instans incarna
tionis uerbi: tunc hæc est uera, homo
fuit deus; & illa falsa; deus fuit homo.
prima ualeat illam: quod est, uel fuit ho
mo, fuit, quod fuit deus. secunda ualeat
illam; deus qui est, uel fuit, fuit illud, quod
fuit homo: quæ falsa est, cum homo nō
supponit nisi p illo, quod in tēpore pter
rito subsistebat in natura humana: & ita
nō pro deo in casu. Sic si in hoc instan
ti uerbum dimitteret naturā humanā:
hæc esset uera. homo erit deus: & hæc
neganda: deus erit homo. Secunda pars
conclusionis patebit ex sequenti con
clusionē, quæ talis est. ¶ Quinta con
clusio. In terminis importantibus in
ceptionē, & definitionē aut alicuius rei fa
ctionē, diligēter attendere oportet eorū
dem appellationem. hoc est dictū.
Diligēter attendere oportet, cui appel
lent, seu denotent ad esse, aut conuenire
inceptionē, seu definitionē, seu factiōne.
Probatur cōclusio: quia quā tales termi
nos sequitur terminus connotatiuus a
parte eiusdem extremi, aliter appel
lant, quā dum præcedit. ¶ Pro cuius H
intellectu notandæ sunt duæ regulæ. Incipit
Prima, quod incipit, fit definit, non prædi
catur de aliquo mediatē: sed tantum nit præ
dicatur conueniunt: non enim accidens pro
pter subiectum dicitur incipere: nec to
tum propter partem de nouo acquisitā: tē.
ut si fortī manco per miraculum adde
retur manus: non propter hoc dicitur,
quod sortis incipit esse. ¶ Sed dices: cō
posito attribuitur incipere, & fieri pro
pter formam substantialem incipien
tem, & in materia genitam: ergo prædi
catur mediatē de composito propter
inceptionem formæ. Respondetur, quod
propter inceptions formæ in materia
productæ præcisē non attribuitur inci
pere cōposito: sed propter nouū esse to
tus, propter nouam unionem formę cū
materia unde si forma præexistens uni
retur materiæ sine sui noua producti
one cōpositū incipere: & tamē forma
nō inciperet: sic si forma produceret in
materia, & nō uniret materiæ: nō incipere
ff 4

Cōcl. 5.
G

Cōcl. 4.

Incipit
fit defi-
nit quā
do im-
portant
ince-
ptionē.

ret cōpositū: licet forma inciperet. Ex illo sequitur, q̄ incipere non predicatur de Christo, uel diuino supposito propter hoc, q̄ de nouo incipit subsistere in natura humana: patet: quia non predicatur mediata. ¶ Secunda regula. Quā incipit, fit, uel desinit, prædicatur sine addito: importat inceptiōnē, factiōnē, uel desitiōnem simpliciter rei significatę per terminū, de quo prædicatur: ita q̄ res illa de nouo est, postquam non fuit, aut non est, postquā fuit. Quā uero prædicatur cū specificatione addita, importat inceptiōnem, desitiōnem, uel factiōnem secundū illud, quod specificatur. Et si determinatio specificans fuerit pure absoluta: dicit inceptiōnē, factiōnē, aut desitiōnē simpliciter. Si fuerit cōnotatiua, importat inceptiōnem &c. secundum quid. Exemplum primi. Christus incipit, homo incipit, hō Christus factus est. Exemplum secūdi. Christus factus est aliquid; Christus factus est essentia diuina; hō factus est deus. Exemplum tertij. Christus incipit esse mortalis; Christus factus est homo rationalis. ¶ Ex illo sumitur illa cōmunis regula apud aliquos, q̄ quā uerbum desinit, fit, incipit, sequitur terminus absolutus: importat inceptiōnē, aut desitiōnem simpliciter. Quā uero sequitur terminus connotatiuus: tunc importat inceptiōnē, aut desitiōnē secundū quid, quod tamen moderari oportet secundum regulam prædictā. Ista regula satis probatur per expositionem propositionū de incipit, & desinit, de quo remitto ad logicā. Ex illa regula manifeste patet, q̄ illæ falsę sunt: Christus factus est; homo ille (demonstrādo christū) incipit: christus incipit esse aliquid: christus incipit esse essentia diuina: quia falsum ē, q̄ ille, homo siue christus incipit post non esse. Similiter falsum est, q̄ christus fuit aliquid, postquā nō fuit aliquid: christus fuit essentia diuina, postquam non fuit essentia diuina: cum ille, homo, siue christus sit persona diuina, quę fuit ab æterno: & ab æterno fuit aliquid, & ab æterno fuit essentia diuina. Illæ autem uerę sunt: deus incipit esse homo: uerbum fa-

ctū est homo: uerbum factū est Christus. Patet: quia nūc deus est hō: nūc est christus: & quandoq̄, non fuit homo, neq; christus. Verbum. n. licet fuerit ab æterno: non tamē fuit ab æterno homo, uel christus: quia nō fuit ab æterno subsistēs in duabus naturis: diuina & humana: non. n. semper subsistebat in humana. Et est talis differentia inter illas, qualis inter istas: albū incipit esse: & fortes incipit esse albū. Similiter sequitur, q̄ illæ sunt concedendę: deus factus est homo. Similiter deus, uel christus factus est homo: deus incipit esse christus: patet exponendo eas. Nec sequitur: incipit esse homo; ergo incipit esse, est factus homo: ergo est factus: quia arguitur ab inferiori ad superius cum distributione superioris uirtualiter. Similiter a parte in modo ad totū in modo cū distributione totius: ut patet exponendo. Si militer incipit, & factus æquiuocatur: cum in una scilicet antecedente significat inceptiōnem, & factiōnem simpliciter: & in consequenti inceptiōnē, & factiōnem secundū illud, quod specificatur. i. inceptiōnē esse talē. Et quāuis esse hominis est esse substantiale, & esse simpliciter: tamē cōparatū ad personā uerbi non est esse essentiale uerbo: sed est esse accidentale. i. aduentitium: ideo est iudicandum sicut de illis: fortes est factus albus; ergo fortes est factus: & fortes incipit esse albus: ergo fortes incipit esse. Similiter nec sequitur negatiue: deus non est factus; ergo non est factus homo. Deus non incipit esse: ergo non incipit esse homo, uel christus: quia uirtualiter arguitur a superiori nō distributo ad inferioris: & quia termini æquiuocant. Si tñ ille inueniunt cōcessit a sanctis. Homo factus est deus: filius uirginis factus est filius dei: intelligendę sunt improprie. ut factus determinat totā compositionem: ut ualent illas: factū est, q̄ homo est deus: factū est, q̄ filius hominis factus est filius dei. Ille etiam concedendę sunt: homo factus est christus filius uirginis factus est christus. sicut illa: albus factus est fortis albus: patet exponendo: quia filius Marię est

Hę con-
cedun-
tur ho-
mo fa-
ctus est

Christus & filius uirginis factus est Christus. i. subsistens in duabus naturis: quāuis filius Marię semper fuerit filius dei: & semper fuerit uerbum. ¶ Sed diceret, sequitur bene: Christus incipit esse homo: ergo incipit esse ille homo: uel incipit esse ille homo: et sic de alijs: & quælibet singularium est falsa: ergo totum consequens, quod est distictiua, est falsum. Minor probatur. quia si aliqua esset uera: maximē illa, in qua demonstraretur homo Christus, qui est suppositū diuinū, pro quo supponit subiectū: sed hoc nō, quia Christus non incipit esse suppositū diuinū: ergo nec ille homo. Respondetur secundum Ockam in logica. c. de incipit, q̄ illa singularis est uera: Christus incipit esse ille homo, demonstrādo christū. nec sequitur: Christus nō incipit esse suppositū diuinū: ergo nō incipit esse ille homo: sicut nō sequitur: Christus nō incipit esse suppositū: ergo nō incipit esse hō. & non sequitur: nō incipit esse: ergo nō incipit esse homo albus: ut sup. uisum est. Si dicis, sequitur bene: Christus incipit esse ille homo: & ille hō est deus, uel suppositū diuinum: ergo incipit esse deus, aut suppositum diuinū: cōsequens falsum, & nō minor: ergo maior. consequentia autē tenet expositorie in quarta figura. Respondetur: quia maior in quarta figura nō pōt æquiuolare negatiue, sicut nec minor in prima figura. Vnde nō sequit.

Cōcl. 6.

De re-
duplica-
sexta. Veritas propositionis, in qua idioma humana, uel diuinæ naturę prædicatur de subiecto cum signo accedentiis pro reduplicatiue: attendi debet ex acceptis suæ totalis exponentis ueritate. Pro

batur conclusio: quia exponens totalis semper æquiualeat expositiue sunt autē signa reduplicatiua, inquantū, prout secundum, q̄ ratione qua: & similia, quæ faciunt propositionem exponibile, de quarū expositione requiritur doctrina logicalis: ut habetur in Ockā in j. dist. xii. q. i. ¶ Corollarium. Omnis reduplicatiua, cuius signū reduplicatiuū non negatur: præsupponit ueritatē suę præiacentis. Patet: quia præiacens est una pars principalis exponentis copulatiue. ¶ Corollarium secundū. Omnes ille de uermonis sunt falsę. Christus inquantum homo, est creatura: christus secundū q̄ homo, est cōpositus: christus secundū q̄ hō, est finitus: christus secundū q̄ homo, nō est æternus: christus secundū q̄ hō, nō est deus. Patet: quia omnium harū præiacentes sunt falsę: ut patet ex supradictis. Ideo si illæ in auctoritatibus inueniuntur concessę, exponendę sunt ad sensum istum improprium: in quo sunt secundū mentemponentiū intellectu: ut christus secundū q̄ hō, est creatura, cōceditur ad hūc sensum: christus secundū humanitatem est creatura: quę ualeat illā: humanitas christi est creatura: ut infra patebit. ¶ Septima cōclusio.

Coroll.

Coroll.

Cōcl. 7.

Quā in propositione ly secundū q̄, uel æquiualeat ponit speciuocatiue: attendendū est, an speciuocet rationem conceptus: uel rationem principij suę causę. Patet: quia si speciuocat rationem cōceptus, sic facit appellationem rationis: & tunc si ponitur inter terminos synonymos, nullā facit differentia: & sic nō capitur in proposito: quia dū speciuocat rationem, debet addi termino importati rationem: ut sunt termini importantes actū anime interiorē, & termini secundę intentionis. Quā uero speciuocat rationem principij, uel causę: importat, q̄ terminus cui additur, significet illud, ratione cuius prædicatur: cōuenit principali subiecto: ut quod est eius principij uel causę: ut ignis inquantum calidus calefacit. homo inquantum habet librum arbitrium, peccat. Et ad ueritatē eius non requiritur, q̄ prædicatum uerbaliter prædicetur de termino, cui

additur signum speciuocatiuum, nec requiritur quarta exponens reduplicatiue. Sed sufficit, q̄ predicatum principale predicatur uerò de subiecto principali: & de termino speciuocante: ac terminus speciuocans de subiecto principali. Et q̄ terminus speciuocans significat illud, ratione cuius predicatum principale conuenit subiecto: & sic illæ sūt concedendæ: Christus in quantum homo meruit: Christus in quantum homo re-surrexit: quæ omnes essent falsæ: si ly in quantum caperetur reduplicatiue, q̄a ter-tiæ earum exponentes, & q̄rre eent false.

Cocl. 8.

K

Octaua cõclusio. Ly secundũ, positũ sine hac distinctione q̄, nõ est reduplicatiua, nec specificatiua additio, sed di-minuens, uel distrahens determinatio. Pater: quia quando ponitur sine ly q̄, distrahit terminũ, cui additur a sua suppositione: & facit eum supponere pro aliquo, pro quo non supponeret, si non adderetur ut hic. Homo secundũ faciẽ est pinguis. Aethiops secundũ dentes est albus: quæ uerq̄ sunt, prout ly secundum determinat predicatum. ubi facit predicatum supponere pro homine macro habente faciẽ pinguiẽ: aut nigro habente dentes albos: pro quibus non supponeret sine addito huius determinationis secundum. Nunquã autẽ dum accipitur reduplicatiue, aut speciuocẽ distrahit terminũ, cui additur a sua propria suppositione: & hinc est; q̄ reduplicatiua præsupponit suam præiacentem: similiter, & speciuocatiua. Ex illo patet differentia inter illas: Aethiops est albus secundum dentes. Aethiops est albus secundum, q̄ habet dentes. prima enim uera secunda falsa. ¶ Corollariũ.

Coro.

Conceditur, Illa est concedenda: Christus est creatus secundum humanitatem: Christus est factus secundum humanitatem, inceptus esse secundum humanitatem: quia dum hu in illis ly creatus, factus, inceptus, quæ manita dicũt primum esse post non esse simpliciter, distrahuntur per ly secundum humanitatem: ad significandum primum cepit esse simpliciter non Christi, & sed hu-se secũ-manitatis, quæ non est Christus, sed

aliquid Christi: & per hoc ualent tantum: Christus est creatus secundum humanitatem, id est Christi humanitas est creata, sicut illa sortes est pinguis secundum faciẽ, ualeat illam fortis: facies est pinguis. Vnde proposita propositione de dictis signis, primò, uidentum est, an sit reduplicatiua, uel speciuocatiua: & si sic uideatur eius præiacens: quæ si non fuerit uera: nunquam reduplicatiua, uel speciuocatiua erit uera. Si uero fuerit uera, recurratur ad reliquas exponentes: & secundum earum ueritatem, uel falsitatem iudicetur. Si enim exponitur copulatiue, oportet quamlibet exponentium esse uerã. Si disiuunctiue sufficit unam esse ueram; Nec facio hic differentiam inter reduplicatiua, & propositionem de reduplicato extremo, quia propositio de reduplicato extremo præsupponit reduplicatiua. De speciuocatiua satis dictum est. Si uero ponitur signum diminuens, uel distrahens, & dictio super quã cadit ly secundum, significat, quod est, fuit aliquid rei, quæ significatur per distinctionem, quæ diminuitur, uel distrahitur: tunc uideatur, an predicatum conueniat dictioni, super quam cadit signum diminutum, uel distractiuum: & tunc propositio conceditur: ut homo est crispus secundum crines. si illa uera est, crines hominis sunt crispi. etiam illa uera est, homo est crispus secundum crines. Verum; q̄ quandoq; (licet improprie) signa reduplicatiua accipiuntur, ut diminuunt, seu distrahunt: & tunc hoc faciunt, quod signum diminuens: ut Christus est creatura, secundum q̄ homo: homo secundum, q̄ mortuus est, est cadaver. Aethiops scdm, q̄ dẽratus, est albus. sed omnes illæ propositiones secundum sermonis proprietatẽ sunt falsæ, & ideo cautum est propositiones de predictis signis prius distinguere, quõ accipiantur signa: & respondere, ut uideretur æquiuocationis confusio. Ex predictis sequitur, q̄ illæ sunt uerq̄ in sensu reduplicatiuo, Christus secundũ q̄ deus, est creator, æternus, infinitus, omnipotens, immortalis, immutabilis &c. Non

dum hu-manita-te.

autem illa: Christus secundum, q̄ deus est uerbum, uel filius uirginis mortalis, passibilis. Similiter illæ ueræ sunt: Christus secundum, q̄ homo est persona, suppositum, animal, corporeus, animatus, exponendo concomitanter. Item illa est concedenda, christus in quantum ille homo est deus. Pater accipiendo reduplicatiue concomitanter, secus si caperetur casualiter, uel speciuocatiue: quia Christum esse hunc hominem nõ est causa Christum essendi deum: nec humana natura est ratio, propter quã Christus est deus, & ideo casualiter, & speciuocatiue est falsa. Et tantum de articulo secundò. ¶ Quantum ad tertium articulum dubitatur utrum illa: deus est homo, sit concedenda secundum rigorem, seu proprietatem sermonis, & uideatur, q̄ non quia deus non est animal compositum ex materia, & anima rationali: igitur non est homo. Tenet consequentia per locum a definitione. Antecedens patet ex dictis, supra distinct. vj. Et similiter potest queri de illis. Verbum est homo: Christus est homo. In oppositum est articulus fidei. Verbum caro factum est. Caro id est homo secundum Augustinum. ¶ Iuxta idem dubitatur secundò, utrum homo predicatur uniuocẽ de deo, & de cæteris hominibus. ¶ Tertio dubitatur, qualis sit hæc predicatio. Deus est homo, an essentialis, an accidentalis, an quidditatiua, an non quidditatiua. Solutiones horum dubiorum ex eodem fundamento dependent, ideo solum nota sunt. ¶ Pro solutione autem notandum, q̄ homo est concretum predicamenti substantiæ huius abstracti humanitas, non tantum uoce, sed & significatione. nam homo significat suppositum subsistens in natura humana: siue ipsum sit idem naturæ humanæ: siue non: nam, & ulque nunc opinioniones contrariæ inueniuntur de hoc, an natura, & suppositum humanum (etiam in Petro, & cæteris) sint distincta: & tamen non est dubitatum, quin

Arti. 3. Dub. 1. I

Quid humani-tas.

nominatur homo, quæ realiter nihil aliud est, quàm compositum ex corpore seu materia, & anima rationali, ut uult Beatus Hiero. in explanatione fidei ad Damasc. Papam: siue tale compositum sit suppositum, siue non. Suo modo dicendum de alijs concretis substantialibus, corpus, corpus animatum, animal & c. & suis abstractis. ¶ Ex illo sequitur primò, q̄ hæc oratio non est distinctio hominis compositum ex materia, & forma rationali. Nec illa: substantia seu animal composita: uel compositum ex materia, & anima rationali. Pater: quia non conuertitur cum distinctio: non enim conuenit omni homini, nec soli homini, quoniam non conuenit homini Christo, quia Christus nõ ẽ compositus ex materia, & forma, ut habitiẽ supra dist. vj. Conuenit et alii distinctio: quia conuenit naturæ humanæ in Christo, q̄ nõ est hõ. Alioquin in Christo essent duo hoies realiter distincti: scilicet Christus, & natura humana, quæ realiter distinguuntur a Christo: sicut creatura a creatore. sicut temporale ab æterno. Sed distinctio hominis est hæc, animal rationale: illa enim conuertitur cum distinctio: quia conuenit nam uerbo incarnato, quã omni homini creato: & solum tali. Hæc autẽ differt a prioribus: quia hæc datur per genus, & differentia: priores autem non sic. Nam prima. l. compositum ex materia, & forma rationali: non datur per genus distincti, quoniam compositum non est genus, superius ad distinctum homo: quia non omnis homo compositum. Secunda. l. animal compositum & c. & si datur per genus: non tamẽ per differentia: quia compositum ex materia & c. non est differentia essentialis hois, nec non conuenit omni homini. Hæc autẽ, animal rationale, est uera hois distinctio: quia tam rationale, quã animal supponit per supposito subsistente in natura substantia rationali: compositum uero supponit et pro natura, quæ non est suppositum.

Coro. 1

Vera, & propria distinctio hominis.

Coro. 2

¶ Secundò sequitur, q̄ omne suppositum subsistens in natura humana uerẽ, & proprie est homo. Pater: quia cuiuslibet tali conuenit uera, & propria hominis

Coro. 3 diffinitio. ¶ Tertio sequitur, quod natura humana sibi derelicta est homo: talis enim est suppositum, & persona subsistens in natura humana: subsistit enim in seipsa: eo quod non communicatur alteri aliquo quatuor modorum in diffinitione personarum expressorum. ¶ Quarto

Coro. 4 sequitur, quod hæc sunt ueræ: aliqua humanitas non est homo: similiter earum conuersæ, aliquis homo est humanitas: aliquis homo non est humanitas. affirmatiuæ sunt ueræ de humanitate sibi derelicta, negatiuæ sunt ueræ de humanitate assumpta, sicut & contrariæ harum subcontrariarum sunt simul falsæ scilicet, omnis humanitas est homo: nulla humanitas est homo. Etiam cum suis conuersis: quia earum contradictoriæ sunt simul ueræ: ut dictum est statim. ¶ Quinto

Coro. 5 sequitur, quod concreta substantiæ de suis abstractis non prædicantur nisi contingenter. Patet: nam illa est contingens: humanitas est homo similiter illa: homo est humanitas: possunt enim esse falsæ etiam supponentibus subiectis: ut posito, quod nullus homo esset præter Christum: uel si nulla humanitas subsisteret in se: sed quilibet esset assumpta. ¶ Et si replicatur, homo, animal, corpus, & substantia essent termini accidentaliter connotatiui, consequens falsum: quia sunt termini predicamenti substantiæ, sed predicamentum substantiæ (secundum omnes) ponitur absolutum: alioquin etiam tolleretur distinctio inter predicamentum substantiæ: & predicamenta accidentium, quod est peruertere totam logicam Peripateticorum. Probatum consequentia: tum quia terminus absolutus de quo cunq; termino absoluto uerè affirmatur de illo supponente nunquam negari potest, sed homo, animal uerè affirmatur de natura humana in se ipsa subsistente, & de ea uerè negatur, postquam fuerint assumpta: igitur non sunt absoluti. Tum quia si sunt uerè concreta concernunt duo scilicet materiale significatum, & formale, & per consequens connotatiui: quia connotatiui est cum alio significatum, id est termi-

nus, qui cum significato uno subtractiuo significat aliud formaliter. Respondetur, quod concreta substantiæ in ueritate habent duplex significatum, scilicet subtractiuum, & formale. Subtractiuè significat suppositum, & formaliter naturam substantialem, a qua denominatur suppositum aliqua specie substantiæ. Si ergo omnis terminus habens huiusmodi duplex significatum est connotatiuus, fateor concreta substantiæ esse connotatiua. Consequentem dico, quod predicamentum substantiæ est terminus absolutus, & concretus accidentium: nam illa connotant naturam substantialem, uel dispositionem, seu habitudinem accidentialem. Verius tamen concreta diuersorum predicamentorum distinguuntur per proprios modos significandi predicamentorum: sicut & abstracta, quæ in predicamento substantiæ omnia sunt absoluta. Et multa predicamentorum accidentium sunt absoluta: ut albedo, & caliditas &c. Vel posset dici, quod penes modum significandi esse suppositale, non dicuntur termini connotatiui, & absoluti: quia hæc significatio communis est omnibus concretis predicabilibus de prima substantia, sed distinguuntur penes modos significandi aliam habitudinem a suppositali, ita quod terminus non significans aliam habitudinem essentialem, uel accidentialem a suppositali dicitur absolutus: & tales sunt termini substantiales concreti. Connotatiui uero dicuntur, qui præter hanc suppositalem circumstantiã, aliã aliquã habitudinem important cum suo significato subtractiuo: qualia sunt concreta accidentium, & differentie essentialia. Et hæc dicere non est logicam peruertere, sed eam ad ueritatis normam reduceret: ac eius ueritatem declarare, quam si non cognouerunt Peripatetici infideles: Aristoteles scilicet cum suis sequa-

sequacibus: quid mirum si in his sicut in multis alijs errauerunt: in quibus naturalè potentiam, quã experientiã dicunt, tantu attēderūt: diuinã omnipotentia, quæ super naturã est ignorãtes. Nec in hoc sunt imitãdia fidelibus: quoniam si des orthodoxa, & certissima multas ueritates logicales naturales, & metaphysicales reuelauit, ad quas gentiles philosophi minimè peruenerunt. Et per hoc

N replica sufficienter est soluta. ¶ His præmissis respondetur ad primum dubium, quod propositio illa: deus est homo: & similes de uirtute sermonis, & secundu terminorum prioretate uera est, & concedenda. Quod probatur: quia sunt affirmatiuæ, particulares, indefinitæ uel singulares, quarum extrema supponunt pro eodẽ: & per consequens ueræ. Consequentia nota ex primo articulo. Antecedens patet: quia homo supponit pro supposito subsistente in natura humana: & ita pro supposito uerbi seu diuino: & alteru extremu pro eodẽ supponit: ut manifestum est: & hoc secundu sermonis proprietatẽ: nam homo ex sua impositione significat suppositu humanum. i. suppositum subsistens in natura humana, ut dictu est: ergo &c. Per hoc patet solutio rationis ante oppositu dubij: nam concessio antecedente, negatur consequentia: nec arguitur a diffinitione ad diffinitu: ut patet. ¶ Ad secundum dubiu, utrum homo uniuocè prædicatur de deo, & cæteris hominibus. Respondetur breuiter, quod predicatio uniuoca dupliciter accipitur. Vno modo, ut uniuocè distinguitur contra equiuocū. Alio modo, ut distinguitur contra denominatiuū. Primo modo uniuocè est signu uni conceptui naturaliter propriè significanti subordinatū: ut Ioannes, Petrus. Sed equiuocū est signu diuersis conceptibus naturaliter propriè significatibus subordinatū: ut canis &c. Secundo modo uniuocū est, quod de aliquibus prædicatur essentialiter, non importans aliquid extra rationẽ subiecti, de quo prædicatur. Quo præmissis respondetur ad dubiu, quod accipiendo uniuocum primo modo, homo uniuocè prædicatur de deo, & de alijs hominibus. Pa-

ter: quia omnis terminus predicabilis de aliquibus secundu eandem rationẽ: hoc est secundu eandẽ diffinitionẽ, seu cõpositu, prædicatur de illis uniuocè: sic est de termino homo, qui prædicatur de deo, & alijs hominibus puris: ergo prædicatur de eis uniuocè. Consequentiã nota: Maior est philosophi in prædicamentis. Minor patet: quia eadẽ diuino (scilicet animal rationale) conuenit homini: siue prædicetur de deo, siue de alio quocunq; homine: ut patet ex dictis. ¶ Corollarium. Verbu seu deus ita uerè, & propriè est homo: sicut Petrus uel Ioannes: etiã secundu sermonis proprietatẽ. Patet: quia terminus conueniens aliquibus secundu eandẽ diffinitionẽ: equè propriè conuenit cuilibet eorũ: sic est in proposito. ¶ Si dicis. Verbu est homo per naturã superadditã distinctã realiter a uerbo. Cæteri homines sunt homines per naturã humanã a supposito indistinctã: & non per aliquã superadditã: & ideo homo nõ conuenit eodẽ modo supposito uerbi, & cæteris hominibus: & per consequens uniuocè. Respondetur negãdo consequentiã. Ad probationẽ nõ conuenit eodẽ modo distinguedu est: quia uel ly eodem modo dicit identitatẽ rationis, seu diffinitionis: & tunc negat, quod nõ eodẽ modo: quia eodem conceptu dicit de uerbo, & de hominibus cæteris. Nec impedit illa diuersitas, de qua arguitur: quia in uniuocatis per eundẽ conceptu inueniuntur diuersi modi, secundu quos idem conceptus, uel diffinitio eis conuenit: sic n. nomẽ persona uniuocè conuenit personis diuinis, & creatis: & tñ personã diuinẽ personantur per aliquod positiuũ. scilicet proprietatẽ relatiuã a persona distinctã formaliter, nõ realiter. Personã autẽ creatẽ nõ personantur per aliquod positiuũ quomodo cunq; a natura distinctũ: sic sapiens uniuocè conuenit deo, & angelo: & tamen deus est sapiens nõ per aliquã supadditã, sed per suã essentiã. Angelus autẽ est sapiens per cognitiones supadditas a sua essentia realiter distinctas: siue per habitum infusum, uel acquisituũ, distinctũ. Sic calefactiuum conuenit uniuocè igni, & soli: & tamen ignis calefacit per calorem formaliter subinherentem: sol

Coroll.

Dub. 2.

O secundum dubiu, utrum homo uniuocè prædicatur de deo, & cæteris hominibus. Respondetur breuiter, quod predicatio uniuoca dupliciter accipitur. Vno modo, ut uniuocè distinguitur contra equiuocū. Alio modo, ut distinguitur contra denominatiuū. Primo modo uniuocè est signu uni conceptui naturaliter propriè significanti subordinatū: ut Ioannes, Petrus. Sed equiuocū est signu diuersis conceptibus naturaliter propriè significatibus subordinatū: ut canis &c. Secundo modo uniuocū est, quod de aliquibus prædicatur essentialiter, non importans aliquid extra rationẽ subiecti, de quo prædicatur. Quo præmissis respondetur ad dubiu, quod accipiendo uniuocum primo modo, homo uniuocè prædicatur de deo, & de alijs hominibus. Pa-

nero nō sic: sed per naturæ suę uirtutē. Sic piper, urtica &c. quæ non sunt formaliter, sed uirtualiter calica: & ita de multis alijs. Alioquin animal non esset uniuocū ad suas species homo, & asinus: quia homo est animal per animam rationalem a deo immediatē creatam, & infusam: asinus est animal per animā sē sitiuā de potentiamateriæductā. Alio modo ly eodē modo dicit omnimodam similitudinem, & excludit omnē diuersitatem specuocā. Et illa idēitas significatorum non requiritur ad uniuocationē: conceptus sui signi, accipiēdo uniuocū primo modo: sed requiritur ad uniuocum strictissimē sumptum: prout solum conuenit speciei specialissimę ab solutę: secūdum quem modum dicitur, q̄ in generalitate multę equiuocationes. An autem sic predicetur homo uniuocē de deo: dicit in dubio. iij. sequē.

Dub. 3. **P** Ad tertiu dubium. Qualis sit prædicatio, deus est homo. Pro responsione notandum, q̄ apud philosophum deus, & homo sunt termini disparati: quia dicitur illam esse impossibilem, deus est homo: sicut illam, homo est asinus: & sic illa, deus est homo, est prædicatio disparata: nec essentialis, nec accidentalis. Sed licet in hoc errauerunt, q̄ dicebant hanc esse impossibilem, deus est homo: tamen accipiēdo terminos disparatos pro terminis, qui naturaliter siue secundum potentiam naturæ nō possūt de se inuicem uerificari, nec simul: nec successiue: sic deus, & homo etiā apud catholicos sunt termini disparati: & ita prædicatio illa erit disparata: deus est homo: & sic nec essentialis, nec accidentalis: quamuis uera. Verum uocando terminos disparatos terminos non potentes de eodem uerificari per quācūq; potentiam: sic deus, & homo sunt termini non disparati: sed nec homo, & asinus sunt disparati: supposito, q̄ homo possit suppositare naturam asinam: sed illa abstracta humanitas, abneitas: hoc est natura humana: natura asinina, sunt termini disparati, & tunc consequenter dicitur, si concreta prædicamenti substantiæ sunt con-

notatiua (quod uidetur magis probabile, & facile: & conformius his, quæ in logica dicuntur de terminis connotatiuis, & absolutis) tunc illa prædicatio: deus est homo, est prædicatio accidentalis: non ideo, quia homo contingenter prædicatur de deo. quia sic illa esset accidentalis: homo est animal: quia est contingens simpliciter, & potest esse falsa: sicut fuit falsa ante productionem hominis: sed ideo accidentaliter quia prædicatum connotat accidentaliter super obiectum. Connotat enim ly homo, substantiā in natura humana, quā non connotat deus, nec in genere, nec in specie: sic etiam deus connotat substantiam in naturam diuinam, quam nō connotat homo. Nec sequitur prædicatio accidentaliter: ergo connotat accidēs, quia pater dominus, connotat accidentaliter: & tamē nō connotat accidēs. pater enim connotat filiū; & dominus seruū: qui filius, & seruus non sunt accidentia: sed substantiæ. hoc dico non ponendo respectus esse distinctos ab absolutis. Sic diues connotat accidentaliter diuitias, q̄ sunt substantiæ, possessiones scilicet auri, & argenti &c. Nec sequitur prædicatum est substantiale: ergo non prædicatur accidentaliter. Prædicata. n. substantia prædicantur essentialiter & quidditatiue de suis inferioribus: sicut prædicamenta accidentaliter prædicantur quidditatiue de suis inferioribus, puta coloratum de ly album: sed de alijs nō suis inferioribus possunt prædicari accidentaliter. Vnde prædicari accidentaliter, est alterum extremum connotare accidentaliter super reliquum. Connotare autem accidentaliter super reliquum, est connotare aliquod, siue substantiam siue accidens: non ut est pars essentialis, siue de essentia alterius. Sic ergo pater, quod homo connotat accidentaliter super ly deus: & econuerso: quia homo connotat substantiam in natura humana, quæ non est essentialis deo: & deus connotat substantiam in diuina natura, quæ non ē pars essentialis hominis. Si uero tenetur, q̄ concreta substantiæ sunt absolu-

ta: dicitur, q̄ hæc propositio, deus est homo: nec esset accidentaliter prædicatio nec essentialis: quia non esset prædicatio directa: quia non prædicatur superioris quidditatiue de inferiori: nec connotatiuum de absoluto, nec magis aut æquē connotatiuum de minus, uel æquē connotatiuum: esset tamen prædicatio contingens. ¶ Vnde dubitatur, utrū homo in quantum prædicatur de deo, & homine puro, sit species specialissima: & uidetur, quod nō: quia homo purus, & deus differunt specie, immo & genere: sicut creator, & creatura: & de eis prædicatur homo: ergo non est species specialissima. Tenet consequentia: quia species specialissima prædicatur solū de pluribus solo numero differentibus in eo, q̄ quid est. Rūdetur, q̄ homo simpliciter est species specialissima: quia solū prædicatur quidditatiue de pluribus solo numero differentibus: puta sorte, platone: quamuis prædicatur non quidditatiue de plus, quā numero differentibus: sicut album est species specialissima, & tamen prædicatur accidentaliter de differentibus specie, & genere: ut de homine, lapide, alno. Et si homo esset terminus absolutus: adhuc non prædicatur quidditatiue de eo, quia illa nō est directa, deus est homo: nec illa, homo est deus: ut supra dictum est. Et consequenter diceretur, q̄ homo habet rationem alicuius prædicabilis respectu illius termini deus: quia nec est genus: neq; species. ¶ Et si replicat. Omnis terminus prædicabilis de alio incomplexus, habet se in ratione alicuius prædicabilis. Dicitur, q̄ hoc est uerum de termino prædicabili de alio directē. Nam homo prædicatur de termino album, Alemannus, Italus: & tamen nec est genus eius, nec species: quia absolutum nō est genus, aut species connotatiui, nec est differentia, proprium, aut accidens: cum sit terminus absolutus. Et si dicitur homo prædicatur directē, & quidditatiue de ly hic homo, demonstrando Petrum: & hic homo demonstrando uerbum: & tamen Petrus, & uerbum differunt specie: & ita hic homo, & hic

homo. Et uolo, q̄ hic homo accipatur incomplexus: uel pono loco ly hic homo, & hic homo, Petrus, & Iesus, utraque est quidditatiua, Petrus est homo, Iesus est homo: & tamen Iesus, & Petrus differunt specie. Respondetur: concedendo, q̄ illę sunt quidditatiue hic homo est homo &c. sed negetur, q̄ differunt specie. Conceditur consequenter, q̄ res significatę differunt specie, sed non termini illi: hic homo, hic homo. Sicut licet res significatę per ly hoc album, & hoc album: demonstrando primum hoc hominem album, per secundum lapidem album differunt specie. Non tamē termini illi, hoc album, & hoc album, quia non sunt diuersę species, nec sub speciebus formaliter non synonymis quidditatiue contenti: Nunc ergo species specialissima non prædicatur de pluribus terminis plus, quā numero id est specie, uel genere differentibus, licet res significatę per terminos, de quibus prædicantur, differant specie. Cuius ratio est. quia differentia speciuoca non attenditur penes significatum subtractiuum, sed penes significatum formale. Formaliter autem hoc significat naturam humanam, quę in omnibus hominibus, Christo, scilicet, & ceteris est eiusdem speciei: sic albedo est eiūdem speciei in omnibus albis. Et cū arguitur de illis terminis Petrus, & Iesus illi differunt specie: quia continentur quidditatiue sub illis speciebus homo, & deus, qui sunt species non synonymę. Dicendum, q̄ Petrus continetur quidditatiue sub illa specie homo: sed ly Iesus si ē nō impositum personę uerbi subsistētis sub utraq; natura diuina, & humana: sic nec continetur quidditatiue sub ly homo: nec sub ly deus: quia ultra quodlibet horum connotat: nam super ly homo, naturam diuinam: super ly deus connotat naturam humanam. Si uero impositum est de supposito subsistere in natura humana: non curando an etiam subsistat in natura diuina, uel econuerso: tunc est inferius primo modo huius speciei homo, & non huius speciei deus, secundo modo est inferius, & indi-

Homo prædicatur quidditatiue de hic homo.

Dub. 4.

Homo est species specialissima quomodo.

uiduum huius termini deus, & non huius termini homo: ut satis patet oculatē attendenti. ¶ Si queritur: an illa positio deus est homo, est per se, uel per accidens. Dicitur, q̄ non per se, quia nõ est necessaria, sed est per accidens. Non est necessaria, sed est per accidens in hæ homo, quæ prædicatum importat accidens in hæ reus subiecto: sed quia prædicatum accidet per se uel per accidens. Illa uero deus potest esse homo: quia est necessaria, ideo est per se non tamen per se primo modo: quia prædicatum importat, quod est extrarationem subiecti. Importat enim naturam humanam, quæ non includitur in ratione subiecti: propter quod (ut dictum est) accidentaliter prædicatur de subiecto. Quod autem August. dicit. v. de trini. cap. v. q̄ omne, q̄ dicit de deo: dicitur secundum substantiam, uel respectu: & nihil secundum accidens. Dicitur, q̄ ibi loquitur de illis prædicatis, quæ conueniunt deo secundum naturam diuinam, & eius intrinseca: & non respectu creaturæ ad extra: quia quedã ex tempore dicuntur de deo secundum accidens id est contingenter. ut dominus, creator, refugium, & similia, quæ contingenter dicuntur de deo, non propter mutationem dei: sed creaturæ: ut docet magister dist. xxx. primi lib. Tantum de illa quæstione.

DISTINCTIO VIII.

Rigit magister de idiomatum communicatione quantum ad propositiones, q̄ unionem exprimit: Consequenter agit de eodem quantũ ad eas, quæ consequentia unionem cõcerunt: scilicet quantum ad proprietates quãdã unionẽ consequentes. Et circa hoc duo facit. Primò d̄terminat de his, quæ naturis ratione unionis cõueniũt. Scõdò dist. x. de his, q̄ p̄sonã rõne naturæ humanæ respiciũt. Circa primũ duo facit. Primò agit de his, quæ concernunt naturam diuinam rationẽ naturæ af-

sumptæ. Secundo distin. ix. de his, quæ conueniunt naturæ humanæ ratione adsumentis personæ. In hac ergo. vii. dist. inquit. An natura diuina propter eius unionem ad humanam, debeat dici nata ex uirgine. Et colligitur sententia magistri in his tribus conclusionibus. ¶ Prima conclusio: quamuis persona filij, quæ deus est, uerẽ dicatur de uirgine nata: non tñ hoc conceditur de natura diuina. ¶ Secunda conclusio. Duplicem in Christo confitemur natiuitatẽ: unam ex patre æternam: alteram ex uirgine temporalem. ¶ Tertia conclusio. Propter duas natiuitates, quibus concedimus genitum esse Christum, eundem affirmamus bis: æternaliter semel, & semel temporaliter esse natum. Quorum declaratio requiratur in textu.

QVÆSTIO VNICA.

Circa hæc distinctionẽ articulus: utrum filiatio in Christo, qua æternaliter genitus est a patre: & filiatio, qua genitus est temporaliter a matre, sint relationes reales abinuicem realiter distincte. ¶ P̄missis quibusdam suppositionibus pro articulo primò: addentur conclusiones pro secundo: & subiungentur dubia pro articulo tertio. ¶ Quantum ad primum articulum supponitur hic: q̄ filiatio æterna est res relationis, & proprietatis positiua a patre quædam, & spiritus sancti realiter: a filio autẽ & essentia diuina formaliter tantum, non realiter distincta, quæ cum essentia, & spiratione actiua constituit personam filij, de quo latius uidendum est in. j. lib. per diuersas distinctiones. ¶ Secundo notandum, q̄ de distinctione relationum ab absolutis in creaturis uarię sunt opinioniones. Quidã ponunt omnes relationes distinguui ab absolutis: ita q̄ cuiuslibet abstracto relatiui correspondet res quædam relatiua, quæ non est res absoluta. Alia opinio huic cõtraria, quæ tenet, q̄ nulla sit relatio distincta ab absolutis: sed quicquid est in creaturis, est res absoluta. Tertia ponit al-

Arti. 1.
Not. 1.
Quid filiatio.

Not. 2.

Opiniones ad relationum distinctionem.

quas relationes extrinsecas distinguui ab absolutis, aliquas nisi in creaturis. De quibus uisũ est q̄. j. secũdi: & latius dist. xxx. primi. Hactenus autẽ secuti sumus opi. secundã: quæ ceteris mihi uideat esse pbabilior. ¶ Tertio notandũ, q̄ filiatio secundũ primã opi. in creaturis dicit respectũ realẽ filio inherẽtem, terminatũ ad parentẽ rõne cuius filius dicitur filius: sicut ab albedine dicitur albus. Secundum alias duas opin. filiatio nõ dicit, quid unũ: sed oĩa illa, quæ requiruntur ad hoc, ut aliquis dicat filius. Dicit igit parentem, & filiuẽ existentes actu: & actũ p̄ductionis p̄teritũ. An aut oĩa illa dicat in subiecto. i. pro illis omnibus simul supponat: an solũ pro filio: & reliqua cõnocet: sũt opi. due recitatę q̄. j. dist. j. lib. ij. Ibidem etiã dicitũ est, quid intelligitur p̄ relatioẽ. ¶ Quãtũ ad secundũ articulum est cõclusio prima. Accipiendo filiationẽ in creaturis: ut supponit p̄ aggregato ex omnibus his requisitis ad hoc, q̄ aliquid dicat filius: filiatio, qua christus æternaliter genit⁹ est a patre, realiter distinguĩt a filiatione, qua tẽporaliter natus est a matre. Probat: quia filiatio æterna est p̄prietas relatiua realiter distincta ab omni creatura, & ab omni aggregato ex creatore, & creatura: sed filiatio tẽporalis est aggregatũ, ex creatore, & creatura: ergo relatio æterna distinguĩt ab ea. Cõsequẽtia nota: quia facilẽ reducibilis ad syllogisimũ. Maior nota: quia nihil increatũ in deo est aggregatũ ex creatore, & creatura. Minor patet: quia filiatio christi tẽporalis ẽ uirgo mater, & uerbum genitum ex matre: ergo aggregatũ ex creatura, & creatore. ¶ De cõcludendo cõclusio. Accipiendo filiationẽ in creaturis prout supponit pro supposito filij, connotandõ parentẽ, & actum generandi p̄teritum: filiatio æterna non distinguĩt a filiatione, qua genitus est christus a matre realiter: distinguĩt tamen ab ea formaliter. Probat: illa conclusio: quia filiatio æterna est realiter filius: non formaliter: quia constitutus non est formaliter constitutum: sed realiter. Filiatio autem constituit filium: filiatio autem, qua christus

Not. 3.

Arti. 2.

Cõcl. 1.

B.

Cõcl. 2.

Filius: quia ly filiatio supponit pro filio: & connotat parentem, & actum generandi p̄teritum. Nunc autem idem est filius genitus a patre æternaliter, & a matre temporaliter: ergo conclusio uera. Cum enim secundũ hunc modum loquendi filiatio temporalis sit realiter filius patris: eo modo distinguĩt filiatione æterna a filiatione temporalis: quo distinguĩt a filio uerbo. ¶ Corollariũ: sic accipiendo terminos, filiatio æterna est filiatio tẽporalis. Probat: quia filiatio æterna est filius patris realiter, & non formaliter: & filiatio temporalis est filius matris genitus ex tempore: & idem est filius patris, & uirginis. Et potest argui expositore denominando christũ leu uerbũ: hoc est filiatio æterna: & hoc est filiatio temporalis: ergo filiatio æterna est temporalis. Nec sequitur, q̄ æternũ est temporale: quia tẽporale hic equiuocatur: quia quando ponitur sine addito, supponit pro re, quæ incepit esse in tẽpore. Sed quãdo addit terminus cõnotatiuus, supponit pro re, quæ incepit esse in tẽpore nõ simpliciter: sed secundũ illud, quod cõnotatur per terminũ additũ: sicut uerbũ est creator tẽporalis: quia creator ex tẽpore: secundũ magistrũ dist. xxx. primi nõ tñ est tẽporale. ¶ Tercia cõclusio. Tenẽdo, q̄ filiatio in creaturis sit res respectiua distincta ab absolutis, filiatio æterna distinguĩt realiter a tẽporali. Probat: quia alius est respectus, quo uerbum dicitur filius æterni patris: & alius respectus quo dicitur filius matris. Probat: quia respectus, quo dicitur filius matris est entitas temporalis, & non æterna: creatura, & non deus, ergo. Minor probatur: quia filiatio, qua uerbũ est filius matris, est eiũsdẽ rationis cũ filiatione aliorũ filiorũ respectu suaru matru: alioquin uerbũ non esset uerẽ filius matris: sed respectus huiusmodi in alijs filijs matru est realis, tẽporalis, & creatura: ergo & ille, quo uerbũ est filius matris. ¶ P̄terea etiã ratione Sco. cuius est hæc conclusio. Filiatio nõ plus respicit suppositũ, quã generatio: quia filiatio ẽ

Coroll.

An genitũ possit dici tẽporale.

Cõcl. 3.

C.

habitus producti naturaliter similis producere in natura intelligibili uel sensitua. Hic autem in illa distinctione nihil respicit suppositum nisi productio: sed illa indifferenter respicit tam naturam, quam suppositum: sed productio (quæ in proposito est generatio) plurificatur in Christo secundum pluralitatem naturarum in Christo per generationem acceptarum: ut dicit Dam. Duas generationes in Christo ueneramur. ergo duæ filiationes. Illa uero uidetur deficere. maior non est uera: quia filiatio respicit suppositum, nihil n. dicitur filius, nisi sit suppositum; ut dictum est dist. iij. ¶ Præterea; quæcumque proprietates personales in deo eque non respicit creaturam pro termino: sed respicit suos terminos ad intra. Sicut ergo paternitas æterna non potest esse relatio, qua dicitur filius si fuisset incarnatus: ita nec filiatio æterna. ¶ Quarta conclusio. Generatio, seu filiatio tam æterna, quam temporalis est relatio realis. De æterna patet ex dictis lib. j. De filiatione temporali probatur: quia relatio realis est qua denominatione relatiua cõuenit alicui circumscripta quacumque; operatio intellectus: realis est filiatio: igitur est realis. Minor probatur: quia uerbum non dicitur filius matris per operationem intellectus matris: sed per generationem carnalem, non per se uerbum cõmixtionem secundum talem quæ supra dicta est, per quam uirgo uera est mater Christi. ¶ Quarta ad tertium articulum dubitatur contra conclusionem tertiam (quæ licet non sit secundum opinionem, quam teneo potest tamen etiam contra alias conclusiones reduci, quas credo ueras) Si in Christo sunt duæ filiationes: ergo est duo filij. Cõsequens est falsum. Probatur consequentia: quia sicut filiatio filij, ita filiationes cõcludunt filios. ¶ Præterea: sicut saluatur, quod deus est creator, & dominus creaturæ, non ponendo in eo relationem realem aliam ab æterna: ita per solam relationem rationis saluari potest uerbum esse filium uirginis sine noua relatione reali. ¶ Præterea duo accidentia eiusdem rationis non possunt simul inesse eidem subiecto: sed duæ filiationes si essent in eodem subiecto, essent eiudem

speciei. ergo. Maior probatur. Tum quia actiua non habent diuisionem, & distinctionem realem nisi a subiectis. Tum quia potentia est per se ad formam in communi non ad hanc formam, uel ad illam: & ideo ubi est idem subiectum, non erit distinctio formarum. ¶ Ad illa respondetur ad primum dicendum, quod sicut supposita non plurificantur secundum pluralitatem formarum (quia idem suppositum est album, & dulce) ita nec cõcreta plurificantur ad plurificationem abstractorum: potest enim unus sciens habere multas scientias. ¶ Ad secundum dicitur: quod deus non dicitur creator, & dominus sine relatione reali, quæ est in creatura: licet sine reali, quæ est in deo: sic est in proposito. Verbum dicitur filius Mariæ: non per relationem realem inexistente uerbo: sed per relationem realem in hærentem nature humanæ assumptæ: & non per relationem rationis: quia circumscripto omni actu rationis, posita relatione filiationis in natura ascripta a uerbo: uerbum uerè est filius uirginis. ¶ Secundum aliam opinionem similiter dicitur, sicut posita creatura a deo producta omnibus alijs circumscriptis: deus uerè, & realiter est creator, & dominus sine quacumque relatione distincta. Itaque posita matre, & natura ab eo genita, ac eius assumptione a uerbo sine quacumque alia re, uerbum est filius uirginis: & non per relationem rationis, nec realem. ¶ Ad tertium falsum est, quod assumitur: nam si Ioannes haberet sex filios: Ioannes haberet sex paternitates secundum illam opinionem: alioquin mortuo uno filio adhuc esset paternitas eiusdem mortui: quia maneret paternitas, quæ prius denominabat eum patrem illius filij: ergo adhuc manet pater: quia manente forma manet eius denominatio. Sic plures gradus eiusdem qualitatis sunt simul in eodem subiecto. Sic duæ similitudines ad plures albos sunt in uno albo. ¶ Ad aliam probationem falsum est quod assumitur: quia accidentia formæ habent distinctionem non a subiectis, sed ex natura propria. Nam si non essent in subiecto: essent distinctæ seipsis: sic & in subiectis sunt seipsis distinctæ. Similiter falsum est, quod potentia est per se ad formam in cõ

Ad. 1.

Ad. 2.

Ad. 3.

Distinctio. VIII.

Quæstio vnica.

muni: sed omnis potentia actiua est per se ad formam, & formas singulares: quia non potest producere nisi formam singularem. ¶ Secundò dubitatur. An uerbum in triduo mortis fuit filius Mariæ. Similiter autem nunc post resurrectionem sit filius Mariæ eadem filiatione, qua prius. ¶ Pro responsione est aduertendum: quod filiatio nihil aliud dicit, nisi suppositum actu subsistens in natura producta intellectuuali, uel sensitua, ab alio eiusdem rationis, actu existente: siue suppositum istud habuerit illam naturam, quam per productionem accepit continuè, siue cum interruptione. Per hoc patet, quod uerbum in triduo mortis non fuit filius uirginis: quia tunc non subsistebat in natura humana: quia tunc non fuit natura humana christi: quia anima christi non fuit unita carni, sine qua unio non est natura humana. ¶ Pater secundò: quod post resurrectionem, est nunc & filius Mariæ, & idem filius, qui prius. supposito, quod beata uirgo sit gloriosa in corpore & anima: quia idem uerbum, eadem natura, eadem mater, & uirgo: licet natura similiter, & mater fuerit interrupta: unde post finalem resurrectionem, Ioannes erit filius Zachariæ, sicut fuit ante mortem: uerumque: & eadem filiatione: quia idem uerbum, eadem natura humana, eadem mater. Nec impedit, quod nunc uerbum est homo per nouam productionem humanitatis resuscitatæ. ¶ Si quidem resuscitatio productio est resuscitatio: & illa non tollit generationem præteritam. Non enim tollit, quando eadem natura olim fuit accepta per generationem ex uirgine. Illa tamen filiatio non est aliquid distinctum respectuum ab his absolutis in hærens natura humanæ. ¶ Verum est, si tenetur opin. tertie conclusionis diceretur. Si in resuscitatione reproducitur relatio filiationis, quæ fuit ante mortem christi filij ad matrem: uerbum est filius matris eadem filiatione: nec est inconueniens, quod idem numero reproducitur. Si uero filiatio non reproducitur (quod uidetur possibile: cum non sit essentialis nature productæ) uide

tur, quod tunc post resurrectionem, est fuit, & est idem homo, qui prius: non tamè filius Mariæ sicut prius. Reproducitur autem filiatio prior: & ita manet in æternum filius Mariæ. Et licet in resuscitatione sit noua supernaturalis productio, ex qua secundum illam opinionem oritur noua relatio ad deum resuscitantem; illa tamè non tollit filiationem reproductam: sicut in prima generatione christi ex uirgine, præter filiationem erra est alia relatio ad primam causam efficiens, quæ non fuit filiatio: quia natura genita humana non fuit eiuusdem rationis cum deo producente, ut prima causa. ¶ Tertio dubitatur. Vtrum concedendum sit, quod natura diuina sit nata ex uirgine. Et arguitur quod sic: quia quicquid non dicitur suppositum in recto predicatur de uerbo: etiam predicatur de essentia, siue natura diuina. Sed esse natum ex uirgine non dicitur suppositum: quia conuenit nature humanæ, & predicatur de uerbo: ergo etiam de natura diuina. ¶ Præterea in filio dei non est accipere nisi essentiam, & proprietatem: sed non dicitur natus ratione proprietatis: ergo ratione essentia. ¶ Ad hoc dubium supra dist. iij. responsum est: ubi etiam dictum est quæ sit differentia inter generari seu nasci: quæ cõueniunt tam nature, quam supposito: & esse filium, quod soli supposito conuenit. Dictum est ibi, quod uirgo Maria non est mater deitatis: nec deitas est filia uirginis: quia non est suppositum formaliter. Mater autem & filius: pater & filius, nomina sunt suppositorum de eodem dist. v. conclusionem vi. ¶ Per hæc ad dubium dicitur: quod non est concedendum, quod natura diuina sit nata ex uirgine: quia illud dicitur nasci temporaliter, quod de nouo producit, aut subsistit in natura de nouo producta. Nunc autem natura diuina non producitur a nouo: nec subsistit in natura humana de nouo producta: quia subsistere est suppositum. Natura autem diuina non est suppositum saltem formaliter. nasci uero, & generari non predicantur nisi formaliter. Si tamè ex suppositione predicaretur idè tunc natura diuina esset nata de

Dub. 3.

F Quod natura diuina non sit nata ex uirgine

Cõcl. 4.
Relatio realis quid est.Arti. 3.
Dub. 1.
D

uirgine: esset etiam filia uirginis: quia aliqd, cui natura diuina est eadē realiter s. suppositum uerbi, est genitum de uirgine, & filius uirginis. ¶ Ad rationes du-
G b. j. Ad primā neq̄ maior uniuersaliter quia licet prædicata diuina (hoc est cō- uenientia deo ratione alicuius intrinse-
 et in deo, nō rōne creaturæ, quæ nō im- portant suppositū) dicta de p̄sona etiā dicuntur de essentia: secus tñ est de tē- poralibus. Nā habere animā rōnalē, uolū-
 tātē hūanā intellectū, cōcedit de uer- bo, & nō de diuina natura: & ita nō di- cunt suppositū. Ad secūdū dicitur: q̄ si-
 lius dei neq; rōne essentia diuinę; neq; rōne proprietatis, dicit̄ natus ex uirgi-
 ne: sed rōne naturæ humanæ ad unitatē sui suppositi assumpti: hoc aut̄ cōuenit naturæ non diuinæ: cū nō sit suppositū.

Essetia diuinali cet con- cedatur incarna- ta: non tñ nata ex uirgi- ne.

¶ Et si dicit̄, essetia diuina est incarnata: igitur ex uirgine nata: q̄a p̄pter hoc uer- bū cōceditur ex uirgine natū. q̄a incar- natū. Rñ deī negādo cōsequētia: antece-
 dēs. n. cōcessum est sup. dis. v. cōclufione. v. & ibi declaratū, in quo sensu natura di- uina cōcedit̄ incarnata: & ē in quo ne- garur. Ad probatōne dicit̄: q̄ uerbū nō iō dicit̄ natū ex uirgine; q̄a incarnatū. i. carni unitū: sed q̄a subsistit in natura hu- mana ex uirgine nata: hoc autem non conuenit naturę diuinę: ut etiam ibidē declaratū est cōclufione sexta.

DISTINCTIO. IX.

IN hac distinctione nona, magister agit de adoratione cōue- niētē naturæ huma- nę rōne assumētis p̄- lonę. Inuestigat. n. an caro Christi, & anima una eadēq; adoratione, qua uer- bū, sic adorāda. Circa illā q̄stionē duas recitās opi. neutrā tñ determinat. Et pa- ter sentētia textus ex subiectis cōclufio- nibus. ¶ Prima. Quorū dā p̄babilis est sen- tētia, q̄ carni Christi, & animę nō debe- tur adoratio latrię: sed dulię species sum- ma. ¶ Secunda. Humanitatem Christi esse latria adorandam cum uerbo, asse-

rit probabilior sanctorum, & docto- rum opinio. ¶ Tertia. Humanitas sola uel nuda in se considerata secundum sen- tentiam omnium sola dulia est uene- randa.

QVAESTIO VNICA.

CIRCA hanc distinctionem quærit: utrū humana Chri- sti natura sit latria adorāda. ¶ Hæc questio t̄git mate- riam adorationis, quæ lata est ualde. Et quoniam de illa extensē collegi in expo- sitione canonis missęlectione. xlix. & l. ideo breuissimē cuncta necessaria signa- bo: probationes latiores remittēs ad di- ctam lecturā. ¶ Præmittentur igitur no- tabilia: & inde cōclufiones. Vltimō sol- uentur quædā dubia. ¶ Quātum ad pri- mū articulū, notandū, q̄ capiēdo ado- rationē largē pro qualibet ueneratiōe, qua aliquid honoratur, tres ponūtur spe- cies adorationis, quæ græcē theosebia seu latria, dulia, & hyperdulia nominan- tur. Latria siue theosebia est cultus soli deo debitus, q̄ & adoratio strictē sup̄- uocabulo dicit̄ p̄t̄: & quia deus colitur actu interiori, & exteriori, duplex est la- tria: interior, & exterior. Item utraq; est duplex: habitualis, & actualis. ¶ Actus latriæ interioris est actus fidei, spei, ac charitatis secundū beatū Aug. in ench. id est actus intellectus, uel affectus, quo feror in deum: ut in summum bonum omnium rerum principium, atq; finem: & omnistalis actus, aut est actus fidei extendendo nomen fidei ad omnem af- sensum intellectus ueri: siue sit euidentis, siue non: uel est actus uoluntatis, quo diligo deum, ut summum bonum in se: siue ut summum bonum mihi. Latria exterior signum est aliquod sensibile in protestationem latriæ interioris ex- hibitum: ut sunt oblatio; sacrificium laudum, & canuorum uoces: capitis inclinatio; pectoris tonsio; manuum complicatio, uel extensio, genuflexio, in terrā prostratio, luminariū accensio, thuris accensio, aliarūq; rerum oblatio, quibus foris protestamur nos in deū cre- dere,

An hūa- na Chri- sti natu- ra sit la- tria ado- randa.

Arti. 1. Not. 1.

Latria, siue theosebia qd est.

Notan- da diui- sio.

dere, sperare: uel eum ut summum bonū amare. Verū, q̄ signa illa exteriora equi uoca sūt: quia & deo exhibētur, & crea- turæ: non tñ simili, sed diuersa intentio- ne: & secundū hōc sunt quandoq; actus adorationis latriæ, q̄nq; duliæ. Actus du- liæ est actus uenerationis creaturæ ex- hibitus propter eius excellentiā, uel per- fectionem siue interior, siue exterior: & illo modo est genus ad hyperduliam, quæ est dulia maior. Est. n. hyperdulia seruitus quædam reuerentiā exhibita creaturæ ratione excellentiæ eminētis, & singularissimæ: qualis est reuerentia exhibita uirgini gloriosæ, ut est mater dei. Dulia minor siue simpliciter dicta: est reuerētia communis alicui exhibita creaturæ ratione excellentiæ commu- nis multis alijs: & habitus ex actibus cui- libet speciem supradictam, aliquando ex- hibetur naturæ intellectuali, siue ratio- nali: ratione cuiusdam excellentiæ uel superioritatis tanquam obiecto per se uenerando: etiam si ad aliud nō refera- tur: licet nō tanquam fini ultimo. Ali- quando etiā reuerētia exhibetur creatu- rē nō per se, nec propter se: sed per acci- dens propter aliud: nec principaliter ad ea terminatur ueneratio, sed ad aliud p̄- ea, ad quæ habent aliquē ordinē cōtinē- tię, representatiōis, coniunctiōis, uel alterius huiusmodi habitudinis. Et horū adoratio, seu ueneratio eisdem nomini bus nominatur, quibus ueneratio natu- rarū intellectualium: & ad eadē spe- cies reducitur: & talis adoratio est uene- ratio alicuius nō propter se, sed propter aliquā habitudinē specialē, quā habet ad aliquod principaliter adorandū, & secū- dū hoc pōt adoratio sic accepta simili- ter distingui in latriam: duliam maiorē, siue hyperduliam: & duliā minorē, quæ simpliciter dulia dicitur. Ut latria dicit̄ reuerentia alicui exhibita nō t̄quā sum- mo: sed tanquā habenti singularē ha- bitudinē ad summum, latria proprie- dicta adorandū, & sic suo modo de alijs speciebus. Est autem hæc habitudo rei

Dyper- dulia.

Dulia.

Not. 2.

B Notandū, q̄ adoratio secundum quā libet speciem supradictam, aliquando ex- hibetur naturæ intellectuali, siue ratio- nali: ratione cuiusdam excellentiæ uel superioritatis tanquam obiecto per se uenerando: etiam si ad aliud nō refera- tur: licet nō tanquam fini ultimo. Ali- quando etiā reuerētia exhibetur creatu- rē nō per se, nec propter se: sed per acci- dens propter aliud: nec principaliter ad ea terminatur ueneratio, sed ad aliud p̄- ea, ad quæ habent aliquē ordinē cōtinē- tię, representatiōis, coniunctiōis, uel alterius huiusmodi habitudinis. Et horū adoratio, seu ueneratio eisdem nomini bus nominatur, quibus ueneratio natu- rarū intellectualium: & ad eadē spe- cies reducitur: & talis adoratio est uene- ratio alicuius nō propter se, sed propter aliquā habitudinē specialē, quā habet ad aliquod principaliter adorandū, & secū- dū hoc pōt adoratio sic accepta simili- ter distingui in latriam: duliam maiorē, siue hyperduliam: & duliā minorē, quæ simpliciter dulia dicitur. Ut latria dicit̄ reuerentia alicui exhibita nō t̄quā sum- mo: sed tanquā habenti singularē ha- bitudinē ad summum, latria proprie- dicta adorandū, & sic suo modo de alijs speciebus. Est autem hæc habitudo rei

inanimatę; aut insensibilis ad naturam intellectualem, uel rationalem adorabi- le duplex in genere, scilicet habitudo representatiōis, uel specialis coniun- ctionis, seu unionis. Representatiōis sicut imaginis ad prototypum: cōiunctiō- nis specialis: ut quia fuerunt partes earū sicut reliquæ sanctorum, quę secun- dum se, uel earū materiam fuerunt par- tes corporum sanctorum, uel pulueres, in quos resoluta sunt sanctorum corpo- ra: uel quia fuerunt arma triumphi: ut crux Christi, flagella, clauī &c. uel quia fuerunt uestes, aut res alię in sanctorū ulum per corporū, aut mēbrorum con- tactū uenientes. Adoratio ergo horum quoad interiōrē actum nihil aliud est, quā recognitiō interiōr, quo huius- modi creduntur habere, uel habuisse ha- bitudinē representatiōis, uel coniu- ctionis ad sanctos: aut complacētia uoluntatis cōsequens talem actum intelle- ctus. ¶ Tertiō notandū specialiter de hu- manitate Christi, ubi omnium in hoc cōcordat sententia: q̄ humanitati Chri- sti in se cōsideratę, non ut unitę uerbo hypostaticē nō debetur adoratio latrię propriē dicta: sed dulia. Cōsiderata autē ut a uerbo assumpta, sic de eius adora- tione tres sunt opi. ¶ Vna tenet, q̄ ut sic cōsiderata est adoranda dulia maio- ri siue hyperdulia. Mouētur: quia solus deus adorandus est latria: & naturæ si- bi mutuo nō cōmunicant sua idiomata. Vnde nō dicitur natura humana deus: licet sit diuinitati unita: nec dicit̄ eter- na, infinita, creatrix: licet unita sit natu- rę infinitę eternę, & creatrici: & per hoc nec dicit̄ debet esse adoranda latrias licet unita sit maiestati summę latriæ adorandæ: & habent pro se glos. super illud pl. Adorante scabellum pedū eius. quæ dicit. Caro Christi sine impietate a uerbo dei assumpta adoratur a nobis: nō illa dico adoratione, q̄ latria est, q̄ soli creatori debet: sed illa, q̄ dulia dignior est. ¶ Secunda opinio tenet, q̄ humani- tas Christi cōsiderata, ut a uerbo as- sumpta est, & ei supposita uerbo, latrię est adoranda. Mouetur aucto- r. Dam. quæ allegat magister: non in

Not. 3. C

adorabile carnē dicentes: Adoratur. n. in una uerbi hypostasi: sequitur. non ut nudam carnē adoremus: sed ut unitam deitati in una hypostasi dei uerbi duabus reductis naturis: timeo carbonē tāgere propter ignem copulatum ligno. Adoro Christi dei mei simul utraq; naturam propter carni unitā deitatē. Ad idē adducunt & alias aucto. quæ parent in littera. & respondent illi ad motiū prioris opi. q̄ secus est de exhibitioe honoris, & alijs proprietatū idiomatibus. Honor. n. non respicit hāc partem, uel illā: sed respicit personā ipsā. Vnde quāuis purpura est uestimentū regis: nō participat eius proprietates absolutas. scilicet coloris, frigiditatis, albedinis &c. communicat tñ ei in honore, & reuerentia. Et ideo, quæ est una persona in Christo, cui debetur reuerentia summa: una adoratione latriæ est adoranda, quantum ad utramq; naturā diuinā, & humanam sicut eadē adoratione adoratur in uno homine caput, & pes: & huic opinioni consentit sanctus Bona. ¶ Tertia opi. q̄ humanitas Christi ut uerbo unita adoratur latria non proprijsimē, sed largē sumpta. Vnde dicit, q̄ latria tripliciter accipitur. Vno nō proprie p̄ cultu soli deo debito, siue secundum dignitatem, quā nō participat creaturæ: siue secundū dignitatē, quam secundū nomē participat creaturæ: ut esse sapiētē, iustū, benignū. hęc enim sunt prædicata communia deo, & creaturæ. Secundo modo accipitur strictē pro seruitute, quæ debetur creatori ratione dignitatis, in cuius participatione secundū nomen non est creatura. ut esse deū, ens infinitū: sic accipitur in glos. super illud ps. Dñe deus meus in te speraui. iuncta glos. super illud. In ecclesijs benedicite deo. Dñe dicit p̄ omnipotētiā, cui debetur dulia. deus per creationem, cui debetur latria. Nomen enim dominus etiam conuenit creaturæ & non soli deo. Et ideo secundum illam considerationem sibi debetur dulia. Tertiō accipitur largē, ut nō dicit solam seruitutem, quæ debetur dignitati diuinæ: sed etiam creaturæ unitæ Christi. hęc uidetur esse Rabani di-

Latria tripliciter accipitur.

Caro Christi latriæ adoranda est, sicut uerbum: sed non omni specie latriæ: quoniam nō adoramus eā omnino prostrati in terram sic, q̄ credamus, q̄ nos creauit de nihilo: nec sacrificamus ei, sicut deo: sed adoramus eā; quia per ipsum redempti sumus: sic ergo dicitur latria ex tēto nomine siue largē. Primē uero duę opi. accipiunt latriam propriē. Veritas autē huius q̄ facile inuestigatur, si loco huius nominis latria, eius quid nominis ponatur: & quis sit actus latriæ interior clarē intelligatur. Nam de exteriori nō est difficultas: quia eodem actu exteriori adoramus latria creatorem, & dulia creaturam. tamen secundū subordinatiōnem ad aliū, & aliū actum interiorē. Latria autē, ut habitū est, est reuerentia exhibita alteri, ut summo, & uniuersali omnium principio. Illa reuerentia quoad actū interiorē est actus intellectus, seu uolūtatis, uel utriusq; ut dictū est. si reuerentia alicuius, ut summi omnium principij, aut amor eius, ut summi boni. ¶ Cōsideranda est hęc etiam differentia inter humanam naturam in christo: & hominem christum, quæ supra declarata est. Homo. n. nomē p̄ione est humanitas naturæ: licet frequenter sancti uno utuntur pro alio: ut quoties dicunt uerbum assumpsisse seu suscepisse hominem: ly hominem accipitur pro natura humana: hic autem accipitur propriē, ut abin uicem distinguuntur natura humana, & suppositum uerbi. ¶ Quantum ad articulum secundum, est conclusio prima. Hō christus una adoratione, q̄ est latria proprie dicta est adorandus. Patet: quia hō christus est persona uerbi, & ita deus: & per consequens ea adoratione, q̄ solius dei ē: est adorandus. hęc autē est latria proprie dicta. ¶ Præterea credendum est, & profitēdum hominem Christū esse summū, & uniuersalē omnium principium, quia deū: secundū illud symboli Niceni. Dñs noster Iesus christus dei filius, deus & hō est: ut tale est diligēdus, ut summum bonum scilicet in se: & etiam summum bonum nobis: ergo latria hō christus est adorandus. Tenet consequentia ex quid nois latriæ adorationis. Ab hac

D Modus inuestigandi ueritatem huius quæstionis. Cōcl. 2. F Humana natura per se considerata maior dulia. Arti. 2. Cōcl. 1. E Hō christus ē latria adorandus. Cōcl. 3.

aut adoratione natura humana nō est secludenda. Non q̄ natura humana sit terminus. i. obiectū huius adorationis: sed quia tota persona uerbi in humana natura, ac diuina subsistens adoratur tāquā terminus. i. obiectum adorationis. Hęc. n. persona, quæ uerē est hō: est uniuersale omnium principij: & ad hoc seruitur similitudo purpuræ & diadematis regis, & igniti carbonis. Ideo Dama. post quam dixerat. Adoro Christi dei mei utraq; naturā propter carni unitā deitatem. addit. Non enim quartam appono personā in trinitate: sed confiteor personam unā uerbi, & carnis eius. His uerbis in finuari uidetur Christi humanitatem cū uerbo una adoratione esse adorandā, attendendō unitatem personæ: quod nihil aliud est dictū, quā adoro simul utraq; naturā. i. adoro Christi personā in utraq; natura subsistentem. Hoc idem intendūt uerba Aug. per magistrū allegata. ¶ Secunda cōclusio. Natura humana in Christo per se considerata adoranda est maior dulia: quæ hyperdulia est uocata. Patet, quia humana natura est creatura: sed secundū gratiā, & gloriam omnium creaturarum perfectissima: ideo sibi debetur seruitus summæ creaturæ debita, quæ hyperdulia dicta est. Ipsa deniq; est, quia redempti sumus, ac patri reconciliati: & per hoc nisi bonum summum possidendum reparati: ergo sibi debetur summa seruitus creaturæ debita. Non tamen ideo latria: quia natura humana non est deus: sed quodāmodo instrumentū nostræ redēptionis, per quam diuinitas principaliter nostram redemptionem operata est, tanquā per causam meritoria. ¶ Tertia conclusio. Humana natura in Christo, ut diuinæ hypostaticæ unita non est adoranda latria proprie dicta. Patet ex præmissis: quia latria proprie dicta solus deus adoratur. Humana autē natura unita deitati in persona Christi non est deus: et qualitercūq; considerata. Patet, quia neq; per istā unionē (licet sit excellentissima) nec per eius considerationē, quamcūq; exit terminus creaturæ: nec mutatur quāuē ad substantia: & ita semper

manet creatura a deo realiter, & essentialiter distincta: & per cōsequens nō est latria proprie dicta adoranda. ¶ Quarta conclusio. Accipiendo latriā communiter humana natura in christo adoranda est latria. Patet: quia hęc adoratio nihil aliud est, quā recognitio eius, ut summæ, & singulariter unitæ deo: & eius ut sic dilectio. Hic autē actus intellectus, & uoluntatis est actus latriæ largē acceptæ. Et per has conclusiones clarē, & resolutē intelligitur, quō sit adoranda humanitas christi. Et quod dictū est humanitate christi: pariformiter intelligēdū est de partibus eius: corpore. s. & aia: attribuendō euilibet, quod suū est. Nec aliud sensisse puro sanctos, & doc. si uerba eorū benē intelliguntur. & per hoc possunt concordari opi. ¶ Quod enim dicit, q̄ sic, uel sic cōsiderata de natura humana christi est, sic uel sic adoranda. Nihil aliud: nisi q̄ hęc uel illa cōsideratio humanæ naturæ est hęc, uel illa species adorationis. Nā propter aliam, & aliam considerationem eiusdem non mutatur obiectum adorationis: sed mutatur ipsa consideratio, siue considerationis actus, quæ est realiter ipsa interior adoratio. Horum ergo actū unus potest dici latria: ut consideratio eius, ut unitæ deo. Alius hyperdulia: ut cōsideratio eius, ut excellentissima creatura. Alius dulia: ut cōsideratio humanitatis christi, ut est creatura rationalis absolute, non ut unita deo. Alius etiā omnino nec adoratio dici potest: ut cōsideratio eius, ut entitas quædam de nihilo creata non considerando eius excellentiam: nec ut rationalis natura: neq; ut uerbo unita: & hęc uidetur esse sententia Alexand. de Hales parte ii. q. xxx. ¶ Quinta conclusio. Imagines uerum adorandari, eadē specie adorationis adorandæ sunt, quæ res representant: tam capiendō species illas proprie, quā communiter siue analogicē. Probat: nam apprehēsa imagine (gratia exempli) christi, aut uirginis intermeratæ, duos actus interioris in cognitiua formare possumus: & totidem in effectiua. Vel unum duobus æquiu-

Cōcl. 4. G

Cōcl. 5. H Quō adorandæ sūt imagines reū adorandari.

lentem. Vnum, quo cognosco rem illā, ut imaginē, uel representatiuam prototypi: & hic terminatur ad rē ipsam, q̄ est imago: & similiter in affectu. Vnum, quo mihi placet res ipsa, nō ut aurū, uel argentū, sed ut representatiuū imaginati. Secundō quo cognosco prototypum esse talem, qualē representat imago: ut si fuerit imago crucifixi mihi obiecta: formo primō in intellectu actū, quo nosco rem illam representare christum crucifixum: & in affectu actū, quo placet mihi res illa pro quāto representat christum. Illi actus sunt latria largē accepta; quia sunt cognitio, & dilectio rei in quantum habet ordinem representationis ad christum: latria propriē dicta adorandum. Secundō formo actum in intellectu, quo credo christū deū, & hominē per talem imaginem representatum esse crucifixum: & diligo eum ut talem: & illi actus sunt latria propriē dicta. Suo modo intelligendum est de imagine uirginis gloriose, quā hyperdulia adoratur, & ceterorum sanctorū, qui dulia uenerantur. Potest etiam esse unus actus in intellectu, & similiter unus in uoluntate utrosq; prædictos includēs uirtualiter: ut assensus huius propositionis: hæc est imago christi pro humano genere crucifixi. Hoc enim actum credo hanc rem esse imaginem christi: & credo christum esse crucifixum, & talis actus est latria largē, uel impropriē: in quantum terminatur ad imaginem christum representantem tanquā ad partiale obiectum. Et est latria propriē dicta in quantum terminatur ad christum deum crucifixū. Sic actus uoluntatis, quo diligo imaginem istam propter christum representatum, pro quanto terminatur ad imaginem est latria impropriē, seu analogicē, & actus utendi: in quantum terminatur ad christum deum, est latria propriē dicta, & fructio. ¶ Sexta conclusio. Omnia cōiuncta adorandis, siue ut partes presentēs, uel præteritæ: siue ut alias specialē ordinem ad ipsa habentia propter se non adorabilia: adoranda sunt eadē specie adorationis analogicē, quali ea, qui

Cōcl. 6.

bus coniuncta sunt, adorantur propriē. Si latria, latria: si hyperdulia, hyperdulia: si dulia, dulia. Patet: quia latria sunt honoranda non propter se principaliter: sed propter ea, quibus coniuncta fuere. Hic autem honor analogicē eidem nominibus nominatur, quibus adoratio eorum, propter quæ adorantur: ut patet ex quid nominis eorū: ut gratia exēpli; crux christi siue sanctorū, eius adoratur latria analogicē. Nam eius ueneratio est recognitio eius, ut liigni, in quo crucifixus est deus homo factus: & complacentia uoluntatis in ea, ut tale: hic autem actus est adoratio latria analogicē, sic de clauis, corona &c. Suo modo dereliquis sanctorum, uestimentis, ac rebus alijs, quibus ad dei honorem usi sunt per ea merendo adorandæ sunt dulia, uel hyperdulia; quod nihil aliud est nisi recognitio eorum, ut partium, uel coniuictorum sanctis est dulia, uel hyperdulia; similiter & complacentia in eis, ut talibus. Dicitur tantum propter se non adorabilia, propter animas sanctorum: quibus debetur adoratio propriē dicta, quæ sanctis. Nam propter animas sanctas, totum cōpositum est sanctum. ¶ Septima conclusio. Loquendo de actu adorationis exteriori, ut genuflexione: capitis nudatione &c. eadem adoratio numero diuersimodē tamen adorandis impenditur: licet adorantis intentio alteratur. Patet, quia & deo nudamus capita: genuflectimus &c. Similiter, & sanctis, & eorū reliquijs, uestibus, & alijs: sed hæc agimus alia, & alia intentione, hoc est alio, & alio actu interiori. De quibus præcedentes loquuntur conclusiones: & ita uerum, q̄ eadem adoratione adoro regem, & eius purpuram, qua induitur: quia eadem genuflexio fit coram rege, & eius, qua induitur ueste: sed nō idem actus adorationis interior terminat ad utrumq;: ut patet ex dictis. Hęc oia læius declarantur in lectura canonis. K ¶ Quantū ad tertium articulum est unicum Latria dubiū: ad quā uirtutis speciē redacitur, latria, theologica, uel moralē. Respon- detur, q̄ latria est cultus deo debitus p-

Cruz christi, uestes sanctorū, reliquijs sanctorū, quō sūt adoranda.

Cōcl. 7.

Arti. 3.

Latria quid est, & quomodo duplex.

priē accipiendo. hic fit actu interiori, uel exteriori: uterq; actus potest dici latria, uel magis propriē actus latrię: & habitus latrię est habitus ad huiusmodi actus inclinans. Latria exterior (quæ dirigit ad cultum exteriorē) nō est uirtus theologica. quia actus uirtutis theologice non sunt actus exteriores: sed interiores fidei, spei s. & charitatis. Sic ergo latria est uirtus moralis pertinet ad iusticiam: quia ordinat hominem ad alterū: & est species religionis. Latria interior est triplex secundum triplicem actum, quē habemus circa cultum dei. Vnus est actus intellectus, quo dicitur deum nunc, uel tunc, tali, uel tali actu debere coli. Et hic pertinet ad prudentiam, cuius obiectum non est deus: sed cultus dei. Secundus est actus uoluntatis, quo cōsentit recte rationi. s. actus uolendi colere deū: & habet idem obiectum cū priori: hic pertinet ad religionem, quæ est pars iustitię. Tertius actus est actus uoluntatis, ut intellectus, quo fertur in deum credendo deū esse summum, & primū omnium principium: aut eū, ut tale amandū: in se optimum, uel optimum nobis: & hi sunt actus fidei charitatis, & spei: & horum omnium actuum habitus generantur, quorum quilibet latria dicitur. Si ergo capitur latria p̄ habitu primorū actuum: sic pertinet ad prudentiā. Si p̄ habitu secundorū actuum: sic pertinet ad religionē, quæ est pars iustitię, & est uirtus moralis. Si pro habitu tertiorū actuum: sic est uirtus theologica eadē cū fide, spe & charitate. Et si latria accipret generaliter p̄ habitu inclinante ad quemcūq; actum diuini cultus interioris, uel exterioris, erit uirtus superior ad morale, intellectualem & theologiam. Hoc est nomen latria erit superior non quidditati uis: sed accidentaliter ad uirtutem intellectualem, morale, & theologiam: hoc est significabit habitum aliquem intellectualem: aliquem morale: aliquem theologice: sicut album aliquo modo potest dici superius ad hominem, cygnum, canem, lapidem. Et secundum hoc concordari possunt doctores sancti. Et tūc de illa questione.

EGIT de idiomatibus ratione unionis conuenientibus naturæ. Cōsequenter determinat de idiomatibus, quæ ratione naturæ conueniunt personæ. Et primō de his, quæ in dignitatem sonant. Secundō de his, quæ defectum important distinct. xj. Agit autem in hac distinctione decima de personalitate christi, secundum quod homo, quod pertinet ad dignitatem naturæ. Item de adoptione, quæ pertinet ad dignitatem gratiæ: & de prædestinatione, quæ pertinet ad dignitatem gloriæ. Et secundum hæc sententia textus tribus sequentibus conclusionibus continetur. ¶ Prima. Christum secundum quod homo, aliquid uel personam esse ab alijs conceditur. Ab alijs uero christum secundum quod homo esse personam negatur. ¶ Secunda. Christus tam dei, quā uirginis nō ad optinens: sed naturalis est filius: quia nō prius filius, & postea adoptatus. ¶ Tertia conclusio. Christus secundum quod homo, prædestinatus est, ut dei filius diceretur: & natura humana prædestinata est, ut uerbo uniretur. Harum proleptio patet in textu.

QVAESTIO VNICA.

CIRCA hanc distinctionē A quæritur: utrum christo secundum quod homo conueniat filialis dei adoptio: quæ est quærerere: utrum christus secundum quod homo est filius dei adoptiuus. Præmissis notabilibus sequuntur conclusiones cum dubitationibus. ¶ Quantum ad primum, aduertendum, quod solutio huius questionis dependet ex dictis supra dist. vij. de reduplicatiuis: & specialiter de ly secundū. & secundū: quod hic supponuntur. ¶ Secundum notandum, quod dicit Sco. presenti dist. quod uocabulū istud: fit filius filius adoptionis, translātū est a iuristis; adopti-

Quid

quis, & unde dicitur qui filium adoptiuum dicunt illum, qui non est naturaliter genitus ab aliquo certo homine: nec ex naturali generatione habet ius succedendi in hereditate eius: sed ex gratia preordinatur: ut habeat ius succedendi, ita quod illa tria concurrunt ad rationem adoptionis. Extraneitas ex generatione naturali: & gratia, quae est gratuita uoluntas adoptantis: & bonum, ad quod preordinatur ex ista gratia: scilicet hereditas, ad quam habet ius succedendi ex adoptione. Hoc est primum requiritur ad hoc, quod aliquis sit filius adoptiuus alicuius: quod sit ei extraneus. id est non sit eius naturalis filius, cui ex conditione naturalis generationis conueniat ius successione in hereditate adoptantis. Secundum requiritur uoluntas gratiosa adoptantis, quae uult tale sibi succedere, & esse heredem suum. Tertium, quod sit aliqua hereditas, in qua possit succedere in re, uel in spe. Ex quo sequitur primum: quod angeli beati sunt filii adoptiuus etiam si fuissent in gratia creati: quia non sunt naturales filii dei. sunt tamen preordinati per gratiosam dei uoluntatem, ut beatitudine fruantur aeterna: quae non conuenit eis ex naturali eorum productione, sed per gratiam: est etiam ibi hereditas, scilicet beatitudo. Ex quo sequitur, quod nulla creatura irrationalis dici potest filia adoptiuus: quia non est ordinabilis ad hereditatem aeternam, quae est beatitudo. Tertium sequitur, quod praesciti non sunt filii adoptiuus: patet, quia non sunt per uoluntatem dei ad hereditatem preordinati. Tertium notandum, quod multum refert dicere: Christus secundum quod homo est filius dei adoptiuus: & dicere Christus secundum humanam naturam est filius adoptiuus. Patet differentia ex dictis supra di. vii. Quantum ad secundum articulum est prima conclusio. Verbum dei homo Christus non est filius dei adoptiuus. Probatur, quia nullus filius dei naturalis est filius adoptiuus: uerbum dei homo Christus est filius dei naturalis: ergo non adoptiuus. Consequenter est in quarto prima. Maior patet ex notabili secundo. Minor ex praedictis est mani-

ifesta: cum idem sit uerbum, & homo Christus. uerbum autem est filius naturalis ergo. Ex secunda conclusio. Haec propositio, Christus secundum quod homo, est filius adoptiuus, non est uera: neque secundum sermonis proprietatem catholicam concedenda. Probatur: quia siue ly secundum quod, accipiatur reduplicatiue siue specificatiue semper presupponit suam praesentem: ut supra dictum est distincte. vii. de reduplicatiuis: sed praesens est falsa, scilicet Christus est filius dei adoptiuus ex conclusione prima; igitur. Ex tertia conclusio. Quia humana natura in Christo non est suppositum, nec persona: ideo haec propositio: Christus secundum humanam naturam est filius dei adoptiuus, non est concedenda. Probatur: quia si concederetur maxime prout ly secundum esset signum distrahens, uel diminuens: sed sic praesupponeret ueritatem illius, humana natura est filius adoptiuus, sed illa est falsa: quoniam et si humana natura sit adoptata (accipiendo adoptare large pro ordinare ad uitam) siue sit persona, siue natura: quo modo tamen non capitur ab auctore. & per gratiam ad regni hereditatem preordinata: non tamen est filius, uel filia: quia filius est nomen personae non naturae a persona distinctae: ut supra dictum est. Maior patet: quia sic caperetur reduplicatiue, uel specificatiue, esset falsa secundum conclusionem secundam. Ex sic sequitur: quia Christus est filius adoptiuus: nullo modo est concedenda, nec simpliciter, nec cum quacumque determinatione: ne communemus cum haereticis in uerbis: aut ne detur occasio probandi Christum esse creaturam: ad quod haereticum laborabant: ideo sancti hanc propositionem negabant. Ex sed diceret contra conclusionem primam: illa est uera: Christus est filius dei adoptiuus. Probatur: quia Christus est filius dei subsistens in natura adoptata: ergo est filius adoptiuus. Tenet consequentia: quia sic concedimus illam: Christus est homo: Christus est filius uirginis: quia Christus subsistit in

Cocl. 2.

Cocl. 3.

natura humana: & Christus filius subsistit in natura genita a uirgine. Ex illam dicitur, quod illa, Christus est filius adoptiuus, non ualeat illam: Christus filius subsistit in natura adoptata large loquendo de adoptato: nec est simile de illis: Christus est homo: Christus est filius uirginis, nec simili modo sunt resoluenda, quia non habent simile quod nominis: filius enim adoptiuus est filius, cui non per naturam, sed tantum per gratiam debetur hereditas. Sed filius uirginis est persona subsistens in natura genita a uirgine. Diuersitas autem quid nominis peruenit ex impositione terminorum, quae colligitur ex sanctorum auctore. bene in relectis, & usu loquentium. Ex quantum ad articulum tertium, dubitatur iuxta primam conclusionem textuali utrum illa sit concedenda: Christus in quantum homo est persona. Idem de illa: Christus secundum quod homo est persona. Et uideat magis declinare ad partem negatiuam. Rude breuiter, quod capiendo eam ut reduplicatiuam exponibilem, concomitanter est uera, quia sic exponitur, Christus est persona, & Christus est homo, & omnis homo est persona, & si aliquid est homo, ipsum est persona: quod omnes sunt uere. Accipiendo autem ly quantum causaliter, tunc est falsa, quia homo non significat illud, quod est causa inheretiae praedicti ad subiectum. Significat enim naturam humanam formaliter, quae non est causa, propter quam Christus est persona, & propter eadem rationem uideat esse falsam, si ly secundum, quod accipitur specificatiue sic enim importat, quod illud, quod significat homo, sit illud ratione cuius praedictum conuenit subiecto: quod non ita est in proposito: quia homo non significat illud, ratione cuius Christus est persona: & ita uideatur dicere sanctus Bona. & etiam magister. Ex secundo dubitatur utrum Christus secundum quod homo sit praedestinatus esse filius dei. Ex supponitur hoc ex primo di. xlj. quod praedestinatio est praedestinatio alicuius ad gloriam principaliter: & ad alia in ordine ad gloriam. Hoc est, praedestinatio nihil aliud est, quam deus uolens alicui dare gloriam, & alia ipsum ad gloriam aliquo modo ordinantia, uel promouenda:

Arti. 3. Dub. 1. D

Dub. 2. E

Prædestinatio quod est.

ut sunt gratia, & merita. Ex quo patet, quod unio naturae humanae cum diuina in persona uerbi cadit sub praedestinatione. Gratia enim unionis: ut supra dictum est: uel est gratia gratuita facies aut eam praesupponit: uel secundum alios, ei inseparabiliter annexa, de facto saltem per quam disponitur humana natura in Christo ad gloriam, & excellentiorem gloriae gradum. Ex secundo aduertendum, quod praedestinatio non solum respicit personam: sed omne beatificabile per gratiam. Non enim solum Petrus: sed & anima Petri praedestinata est ad gloriam, quae tamen non est persona. Ex illo patet, quod non est idem adoptio, & praedestinatio: quia adoptio dicit personam: quia filiationem, quae non est nisi persona. Praedestinatio uero conuenit tantum naturae, quae per se per hoc dicitur ad dubium, quod Christus secundum hominem praedestinatus est esse filius dei. Hoc probatur per Apostolum Ro. j. dicentem de filio. qui scilicet factus est ei scilicet patri ex semine David secundum carnem, qui praedestinatus est filius dei in uirtute. Probatur ratione, nam natura humana praedestinata est untri deo, per quam unione uerbum factum est homo, & homo est deus, & filius dei, & sic uerbum uel Christus praedestinatus, uel praedestinatus est secundum hominem esse filius dei. Ex sed contra: aut ly secundum accipitur reduplicatiue, aut specificatiue: & utroque modo est falsa, quia praesens est falsa, scilicet Christus praedestinatus est filius dei. Nam praedestinatio praecedat illud respectu cuius est. sed nihil praesens sit Christum seu uerbum, ut supra patuit, cum sit persona aeterna: igitur falsum est, quod Christus praedestinatus est esse filius dei, quia ab aeterno fuit filius dei: nec accipitur, ut est dictio distrahens, uel diminuens: sicut aethiops est albus secundum dentes, cum quia additur quod: tunc quia etiam sic est falsa: quia humana natura non est praedestinata esse filius dei: cum humana natura non sit filius dei. Respondetur, quod ly secundum quod, improprie accipitur: ut est dictum distrahens, uel diminuens. ad hunc sensum Christus secundum quod homo est praedestinatus filius

An sit idem adoptio, & praedestinatio.

F

dei. i. humana natura p̄destinata est uniri uerbo: unde factū ē, ut hō ille ē deus, & filius dei: & deus homo. Et hęc uidentur intentio Sco. dicētis. Sicut p̄destinatum est hanc naturā uniri uerbo, ita p̄destinatum est uerbum esse hōiem, & hunc hominem esse uerbum. Et ita exponit Haymo in glos. ad Rom. j. Humanitas, quę non erat antea, p̄destinata est scilicet, ut uniretur uerbo. Et Beatus Aug. in glos. ibidem. P̄destinata est humana nature tanta, & tam excelsa, & summa subiectio: ut quo attolleretur, ulterius, non haberet: sic pro nobis ipsa diuinitas quoulsq; se deponeret humili^o nō habuit, quā suscepta hominis natura cū in h̄mitate carnis usq; ad mortem crucis. sic & p̄positiuus sensus. P̄destinatum est inquit: ut hęc persona secundum humanitatem sit filius dei: nō tñ p̄destinatum est, ut illa p̄sona sit filius dei; quia nō est filius dei p̄ gratiā, sed per naturam. ¶ Et nota, q̄ ibi secundū humanitatem, nō determinat filius dei: sed ly persona: ut sit sensus. Hęc p̄sona scđm humanitatem, id est hęc persona subiecta in humanitate, in qua non fuit semper subsistens, hinc uidet satis cōcordare Aug. super Io. trac. cv. & habetur ubi supra in glos. cum inquit. Recte dicitur filius dei p̄destinatus non scđm id, q̄ est uerbum dei: deus apud deū, ut qd enim p̄destinaretur: cum iā esset, q̄ erat sine initio, & sine termino sempiternus: illud enim p̄destinatum erat, q̄ nondū erat: ut sic suo tēpore fieret, quē admodum ante omnia tempora p̄destinatum erat, ut fieret. Quisquis ergo filiū dei p̄destinatum negat, hunc eundem filium hominis negat. Hęc ille. P̄destinatus ē ergo Iesus: ut qui futurus est secundum carnē filius David, esset in uirtute filius dei. in uirtute. i. deitatis. Ecce si benē, & caute intelligunt omnes aucto. ad hoc tendunt, q̄ illud p̄destinatur, q̄ non erat, illud, q̄ futurū esse p̄destinatur. Humana ergo natura, quę non semper fuit unita uerbo: p̄destinata est uniri, ex quo etiam p̄destinatum est, quod uerbum in tempore factum est hō. P̄destinatum est etiā, q̄ homo ille ē deus:

non q̄ ille hō factus est deus: quia ille homo æternaliter erat deus. P̄destinatum tamē est, & factum est, q̄ ille hō est deus, ut p̄destinatum, & factum de terminat cōplexionē Factum enim est, q̄ hęc est uera: ille homo est deus: non enim semp̄ fuit uera: quia nō ante incarnationē: sic ergo p̄destinatum est, q̄ ille hō est filius dei, quā non semper fuit uera. Et ad hunc sensum illa cōceditur: Christus secundum hominem est p̄destinatus filius dei: ita uidetur mihi pronunc esse dicendum, non tamen meo sensui innitor: sed humiliter cedo uerius sentienti.

DISTINCTIO XI.

DETERMINATO de idiomatibus (quantū ad ea, quę cōueniūt personę ratione naturę) dicentibus dignitatem. Consequenter agit de his, quę sonant in defectū: quę uidelicet important inceptions, uel peccabilitatem inquirens an talia attribuenda sint personę Christi. Et primō quantum ad hoc idioma, quod est creatura dist. p̄sententi. Deinde quantum ad alia defectū huius dist. in his conclusionibus continetur. ¶ Prima. Simpliciter, & absque determinatione non est concedendum Christum esse creaturam, factum, uel creatum. ¶ Secunda. Christum esse creaturam asseruit Arrij perfidia: ideo crepuit medius: & eius effusa sunt uiscera. ¶ Tertia. Christum secundum humanā naturam, creaturam existere concedi poterit catholicē. Declaratio remittitur ad textum.

QVAESTIO VNICA.

QVAERITVR circa hanc A distinctionē, utrū Christus qui secundum sermonis proprietatem creator dicitur: etiam creatura catholicē asseratur.

¶ Præ-

Arti. 2.
Not. 1.Creati
aliquod
dicitur
duplicitur.

¶ Præmissis terminorum declaratiōibus: sequuntur conclusiones subiunctis dubiorum solutionibus. ¶ Quoad primū notandū, q̄ creatura dī illud, q̄ creatur. Dīctum autē est dist. j. lib. ij. q̄ creati dicitur aliquid quadrupliciter sed illis dimissis ad p̄positū aliqd dī creati dupliciter. Vno modo largē: quā p̄ducitur de non esse ad esse: & ita conuenit omni aliq; a deo: secundum quam acceptionem sumitur illa communis diuinitatis in creatorem, & creaturam. Alio modo accipitur proprie, & strictē: & sic illud dī creati, q̄ p̄ducitur simpliciter post non esse ad eē a solo deo de nihilo: ita q̄ nihil eius p̄supponitur, nec educitur de subiecto: & hoc modo angelus, & anima intellectiua, gratia, & similia creati dicuntur: quia a solo deo p̄ducuntur: qui in producendo effectum non requirit causam materialē, siue subiectum. Quicquid enim producit in subiecto, producere p̄t sine subiecto: & per hoc nullus effectus ad cuius productionem concurrat causa secunda creatur: quia omnis talis de potentia subiecti educitur: non enim potest causa secunda aliquid producere nisi de potentia subiecti: de quo latius in secundo. In p̄posito autem non accipitur sic strictē, quia manifestum est, q̄ sic accipiendo neq; Christus, neq; humana natura in Christo est creatura. Nō Christus; quia suppositum Christi non est productum de nihilo, cum sit æternum. Neq; natura humana, quia licet illa sit producta post non esse ad esse: non tamen de nihilo, quia p̄fuit materia. Nec a solo deo: quia ad formationem corporis concurrebat actio matris, ut supra dictum est. Sed accipitur largē, & primō modo: quo modo tertū Not. 2. est humanam naturam in Christo esse creaturam. ¶ Secundō notandum, q̄ sic accipiendo creaturam, duplex uidetur esse modus loquendi doctorum. Vnus magistris, qui negat Christum esse creaturam simpliciter, id est sine addito: quia nullum æternum est creatura: Christus est æternus: nam Christus supponit pro supposito uerbi, quod est æternum, &

per consequens non est creatura; quia omnis creatura est producta de non esse ad esse: sed nullum æternum aliquando non fuit, & ita nullum æternum productum est a non esse ad esse. Opinione magistri imitantur plurimi doc. & penē tota theologorū schola. Alij simpliciter cōcedunt illā: Christus est creatura: sicut illam Christus est temporalis: Christus est mortalis, passibilis, filius uirginis: simul concedentes illas, Christus est æternus, immortalis, impassibilis, filius dei patris, quę non opponuntur prioribus: ut dictum est supra dist. vij. ¶ Habent illi pro se auctoritates plurimas. Primō auctoritatem Apostoli ad Gala. iij. Misit deus filium suum unigenitum factum ex muliere, factum sub lege: ubi simpliciter dicitur filius dei factus sine determinatione aliqua. Item Beatus Aug. in sermone quodā de natiuitate domini. Magnum sacramētū, & admirabile mysterium, quia creator mundi uoluit esse creatura. Idem in sermone quodā in mōte. Voluit esse creatura, qui est creator. Item Hiero. super epistolas ad Eph. ij. ubi dicitur. Iphus enim sumus factura creati in Christo Iesu. Dicit. Multi timore trepidant, ne Christum esse creaturam dicere cōpellantur. Nos proclamamus non esse periculum dicere, Christum esse creaturam. Item Damas. in ij. Christus est creatus, & increatus, passibilis, & impassibilis. Et alibi. Non scandalizatur ad nomen creaturę, qui se seruum, aut uermē, aut granum natū de uirgine nominat. Idē. Quid mirabilius, quam creatorem creatori, p̄lasmatorem p̄lasmari. Item Leo Papa in sermone de natiuitate domini. Noua inaudita conuentio. Deus, qui semper est, & qui semper erat: sit creatura. Item Richar. De sancto Victore. Fit creator creatura. Ad auctoritates uero Beati Aug. & Ambro. per magistrū ad oppositum allegatas, & inductas, dicitur, q̄ loquuntur de Christo secundum naturam diuinam: q̄ etiam satis ex hoc patet: quia loquuntur contra Arrium, qui Christi negauit diuinitatem, & puram esse creaturam mentitus est, unde

dixit Christum secundum omne esse suum fore creaturam. Hinc & Ambr. j. de trini. ubi dixit. Nunquid dicto factus est Christus: nunquid mandato creatus est Christus? subdit. Quo autem in deo creatura esse potest. Est enim deus natura simplicis, non coniuñctæ, nec compositæ, cui nihil accidit, sed solum, quod diuinum est in natura habet sua. Ecce tota probatio procedit de natura diuina. Nihil autem dubium est in Christo esse naturam humanam: non ergo loquitur de Christo secundum naturam diuinam. Vnde dicunt consequenter illi, quod sicut conceditur Christum esse genitum temporali ex uirgine, & temporaliter productum: ita concedendum est Christum esse temporaliter creatum ex uirgine: & per consequens esse creaturam. Licet illæ locutiones parcius proferendæ sunt, ne earum occasione simplices possint seduci in errorem Arii: credentes Christum etiam secundum naturam diuinam esse creaturam, quod est erroneum, & hæresis condemnata. Tertio notandum, quod isti duo modi magis uidentur differre in quid nominis termini, quam in re ipsa. Res enim satis certa est: certum quippe est in Christo duas naturas fore: diuinam increatam, & humanam creatam in tempore, & assumptam. Certum est scdo: quod in Christo non sunt duo supposita, aut personæ: sed una persona subsistens in duabus naturis: diuina, & humana. Certum est tertio, quod nomen Christus supponit pro persona siue supposito subsistente in duabus naturis. Et quoniam natura assumpta realiter distinguitur a persona assumente: natura autem diuina non distinguitur realiter a persona, sed tantum formaliter: ideo nomen Christus non supponit pro natura humana assumpta: sed bene supponit identice pro diuina. Sed differentia opinionum est de

Not. 3. C

Creari, termino creati, & creatura. Vnde creatura accipitur non prædicatur de aliquo nisi cui immediatè conueniunt: sicut incipere, & produci, seu fieri: de quibus supra distinet. vij. Et sic creatura dicitur illud, quod de nouo producit, siue produ-

ctum est, postquã non fuit. Et creare est aliquid de non esse producere ad esse: & sic accipit magister, & sui sequaces. Alio modo accipitur creati, & creatura: ut etiam prædicatur de aliquo, cui mediatè conuenit: sicut genitum, & generari: & sic creati est aliquid produci de non esse ad esse: uel subsistere in natura de nouo producta de non esse ad esse. Et creatura est, quod productum est de non esse ad esse. Vel quod in natura sic producta subsistit: sicut genitum dicitur, quod per generationem recipit nouum esse simpliciter: siue ipsum prius fuerit: siue non. Primò modo accipit prima opinio. Secundo modo accipit secunda opinio. Quantum ad secundum articulum, est conclusio prima. Accipiendo creati, & creatura in prima significatione in ultimo notabili posita: Christus non est dicendus creatura. Probatur conclusio: quia Christus non est de nouo productus ad esse, postquã non fuit: ergo non est creatura. Tenet consequentia a diffinitione quid nominis ad diffinitionem. Antecedens probatur: quia nullum suppositum diuinum est de nouo productum, Christus est suppositum diuinum: ergo. Consequentia nota cum maiore, quia supposita diuina sunt æterna. Minor patet ex prædictis distinct. vj. quæst. ij. Secunda conclusio. Creatura secundo modo accepta uerè prædicatur de Christo, qui est uerbi æterna persona. Probatur conclusio: quia suppositum uerbi, quod est Christus: subsistit in natura humana quæ est creatura: ergo est creatura. Tenet consequentia ex quid nominis creatura illo modo acceptæ. Antecedens patet ex supradictis quæstione. ij. distinct. vj. Item Christus est temporaliter genitus: ergo creatura. Tenet consequentia: quia temporaliter gigni est inferius ad creati: & temporaliter genitus est inferius ad ly creatura: ut patet ex quid nominis utriusque. Tertia conclusio. Secundum utraq; opiniones, & omnem catholicum Christum esse creaturam, est simpliciter concedendum. Probatur: quia Christus est uerbum, per

Arti. 2. Cocl. 1. D

Cocl. 2.

Cocl. 3.

christus est creator est simpliciter concedendum. christus quod omnia facta sunt: ergo creator. Tenet consequentia: quia factor, & creator in proposito pro eodem accipiuntur. Ex quo patet, quod non opponuntur creator, & creatura, capiendo creaturam secundo modo: licet primo modo opponantur: sicut & genitus, & ingenitus, mortalis, & immortalis: de quibus supra distinct. vij. patet. Secundo quod diste opinionones etiam sunt diuersæ: non tamen sunt aduersæ: idem enim sentiunt in re: sed in acceptione termini differunt.

Arti. 3. E
Quantum ad articulum tertium dubitatur, utrum illa sit cõcedenda: Christus secundum quod homo: similiter & illa Christus secundum humanitatem est creatura. Pro responsione supponitur ex dictis supra in distinct. vij. conclusio. ne. vij. quod ille differunt: Christus secundum quod homo est creatura: & Christus secundum humanitatem est creatura. Et habet hoc dubium locum secundum primam opinionem negantem illam Christum esse creaturam: nam secundum opinionem secundam, certum est, quod ambe sunt ueræ: ideo respondetur secundum primam opinionem, quæ communior est: & est prima propositio. Accipiendo ly secundum quod proprie, hoc est reduplicatiue, uel specificatiue: illa est falsa: Christus secundum quod homo est creatura. Patet quia eius præiacens est falsa: scilicet Christus est creatura, & per consequens illa reduplicatiua, & specificatiua est falsa. Consequentia tenet ex dictis supra distinct. vij. quia omnis reduplicatiua, & specificatiua præsupponit suam præiacentem. Secunda propositio. Illa propositio, Christus secundum humanitatem est creatura, concedenda est & catholice asserenda. Patet, quia in ealy secundum est distinctio distrahens seu diminuens, sicut in illa: æthiops est albus secundum dentes, & ita distrahit prædicatum ad standum pro illo, cuius pars seu natura in qua subsistit, quæ est quasi pars est creatura, & ideo ad eius ueritatem sufficit quod natura humana, in qua Christus subsistit, est creatura, sicut ad ueritatem illius æthiops secundum dentes est albus (pro ut secundum dentes est determinatio

prædicati) sufficit ueritas illius, dentes, qui sunt partes æthiops sunt albi de quo latius ubi supra. Tertia propositio. Accipiendo ly secundum quod, improprie: ut est distinctio diminuens seu distrahens prædicatum, concedendum est, quod Christus secundum quod homo est creatura. Patet, quia ualet illam Christus est creatura secundum humanitatem: quæ est uerba, ut patuit: ergo &c.

DISTINCTIO XII.

GIT de hoc idiomate creatura, quod sonat indefectibilitatem conuenientem personæ ratione naturæ. In hac distinct. xij. agit de cæteris, scilicet de inceptioe alterius naturæ assumptibilitate, atque peccabilitate, & secundum hæc continetur sententia textus in tribus conclusionibus summarie: quarum prima est. Si ad personam Christi respicias, dic hominem illum semper fuisse: si ad naturam hominis, cõcede eum cepisse. Secunda: quamuis deus naturam humanam aliunde assumere potuit, quam ab ea, quæ peccauerat, congruebat tamen ipsam ab Adam assumi, ut uinceretur inimicus peream, quam uicerat. Tertia. Neque Christi persona: nec natura uerbo unita peccare potuit: quam licet in fœmineo ualuit, in uirili tamen sexu assumere uoluit. Harum declarationem textus prosequitur latius.

QVAESTIO VNICA.

QVIA hanc distinctionem aueritur utrum assumpta natura, uel persona Christi: quod uerus est deus, & homo: potuit subsistere per d. Quæstio hæc tribus articulis consueto more absoluetur. Quo ad primum articulum notandum, quod agit magis aliter rñdendum, & loquendum

Arti. 1.

erit de Christo secundum personam, & naturam diuinitatem: & aliter secundum naturam assumptam. Itē aliter de natura assumpta: ut est hæc natura in se: aliter ut est unita nature diuine tam persona li, quam beatifica unione. Aliter secundum potentiam ordinatam, aliter secundum absolutam. ¶ Secundō notandum, q̄ ut habitū est lib. ij. dist. xxxv. Peccare nihil aliud est, quā agere, uel omittere contra dictamen recte rationis. Est autem ratio recta, quæ est conformis diuine uoluntati. Rectitudinis enim omnium contingentium prima regula est uoluntas diuina: unde impossibile est rationē rectam discordare a diuina uoluntate, iudicando aliquid esse non rectum, quod est a deo uoluntatum. Eo ipso enim, q̄ aliquid est uoluntatum ipsum est rectum: unde manifestum est, q̄ impossibile est deum peccare: ut latius probatū est lib. ij. dist. xxxvij. Et quia materia hæc ibidem est satis declarata: igitur breuiter hic transeo. ¶ His præmissis, quo ad articulum primum, hæc est conclusio prima quo ad articulum secundum. ¶ Personā Christi secundum naturam diuinam peccare penitus est impossibile. Pater satis ex ultimo notabili: & ex dictis distinct. xxxvij. secundū. ¶ Secunda conclusio. Natura assumpta in se considerata potuit admittere peccata. Patet per magistrum in textu: nam natura assumpta potuit a uerbi dimitti ipsa in esse conseruata: & tunc sicut alius homo peccare potuit: quia nullam repugnantiam habuisset ad peccatum propter uoluntatis libertatem: & per consequens non plus, quam alius homo fuisse impeccabilis. ¶ Tertia conclusio. Natura humana a uerbo assumpta non dimissa peccare non potuit de potentia dei ordinata. Probat: quia natura illa fuit, & est in beatitudine cōfirmata, cui repugnat omne peccatum, quæ beatitudo tolli non potest de potentia ordinata: sicut nec ab angelis confirmatis, & alijs beatis: de quo supra lib. ij. distinct. vij. Vtrum autem natura assumpta peccare possit manens unita. Et an natura peccatrix assumi possit de potentia ab-

Peccare qd ē.

Arti. 2. Cōcl. 1. B

Cōcl. 2.

Cōcl. 3.

soluta: tractatum est secundum duas opiniones contrarias distinct. j. huius tertij. q. ij. Secundum has igitur op. ponē dē essent conclusiones oppositæ: uide ibidem. Quantū ad articulum tertium, est primū dubiū contra conclusionē primam. Deus secundum naturam diuinā potest peccare. Probat: quia potest mereri, & decipere: ergo potest peccare. Tenet consequentia, quia omne mēdaciū est p̄m: similiter omnis deceptio. Antecedens probatur: nam deus potest dicere falsum scitum esse tale: nam Ioan. viij. ait. Si dixerō, non noui eum: ego similis uobis mendax. Potuit autem hoc dicere, nam dixit totam illam orationem: ergo potuit dicere partem: scilicet non noui patrem: & ita mentiri. Item iij. Regum ulci. quærenti domino. Quis decipiet Achab: cum respondisset spūs apostata. Ego decipiam, egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius. Dixit dominus. Decipies, & preualebis. Egredere, & fac ita. Et sequitur. Dedit dominus spiritum mendacij in ore omnium prophetarum suorum. Ecce dominus mandauit spiritui, ut deciperet Achab: sed qui mandat aliquid decipi, ipse censetur decipere. Et si dicitur ad primum, q̄ licet posset proferre orationem falsam: non tamen posset eam asserere: ut soluit Scotus. Contra. Deus potest falsum aliquid reuelare alicui: quia potest propositionem falsam creare in intellectu alicuius, ut talis assentiat: immo assensum ipsum creare potest in mente alicuius. Est enim notitia apprehensiuā similiter, & ad hęc sua quædam entitas positiua, quia qualitas absoluta: & per consequens potest deus illā in intellectu, quo uoluerit creare: & per consequens mentiri, & ita peccare. ¶ Ad istam rationem dicitur breuiter, q̄ impossibile est deum peccare: quia impossibile est deum a se auerti: impossibile est etiam deum contra suam uoluntatē uelle, uel agere, ut ostensum est loco in cōclusionē prima allegato. Sed an deus possit reuelare falsum, non uideo, quin possit, prout argutum est. Potest enim omnem actum peccari positiuum facere: non

Arti. 3. Dub. 1. C An deus possit mereri, seu decipere.

D

re: non tamen ideo peccare: ut dictum est dist. xxxvij. secundū libri. Et si mentiri simpliciter est dicere, asserere, uel reuelare falsum: non uideo, quin deus hoc & de potentia absoluta: non tamen sic oē mendaciū erit p̄m: sed solū mēdaciū a creatura cōtra legē prolatū. De illo loquitur Aug. libro contra mendaciū sicut sup. dictum est de angelorum obstinatione. Quod probabile est dicere, q̄ deus tāquam causa totalis producit, uel conseruat odium sui, in uoluntate angeli apostatæ. Nec hoc faciēdo peccat: quia demeruit angelus apostata habere semper in uoluntate sua odiū dei in p̄nā peccati sui. Nec hoc repugnat primæ, & summæ, ac essentiali ueritati: nec illud summæ bonitati, repugnet autem primæ ueritati error in mente diuina. Sic impossibile est deum errare: sic repugnat primæ, & summæ bonitati odiū dei in uoluntate diuina. Si ueritatē enim deus errare non potest: ita nec se odire potest: secus in creatura: nā si creatura errat, si deum odit, errorem illi, & odiū causat deus, ut causa partialis in mente, & affectu erratis, & odientis. Quicquid autem deus causat, ut causa partialis: potest causare ut causa totalis in genere causæ efficientis. Si autē mentiri, & decipere includunt deformitatem: manifestū est eam non posse conuenire deo. Et ita cōmuniter accipitur mentiri, & decipere. Huic responsioni concordat Petrus de alaco q. xij. primi sen. art. ij. prope finem. Hæc dico nihil asserendo: sed tantum recitando desiderans in hoc insonari, & subiici sententiæ maiorum meorum. Verum illud, quod allegatum est ex Ioanne, nō respicit christum secundum naturam diuinā: sed humanam, secundū quā uocatur loquebatur: & dicere poterat falsum, tanquā partē orationis ueræ: sed nō potuit asserere illud falsum: quia in beatitudine confirmatus fuit: licet etiā quod allegatur ex iij. Reg. ulci. exponi potest, q̄ uerba sonantia in preceptum, accipienda sunt, ut dicant permissionē: ut illa. Egredere, & fac ita: ut tantū ualeat: permitto, ut egrediaris, & ita fa-

eas: ut exponit Nico. de Lyra. Tamen quicquid positiua deus permittit: hæc & facit: cum (ut alias dictum est) sine deo cooperare nihil positiuum fieri potest. ¶ Secundō dubitatur iuxta litteram textus. Vtrum decuit deū assumere naturam humanā de massa perditionis de gñe, s. Adā: & nō magis aliunde. Respondetur secundū sanctū Bona dist. presentis. q̄ licet filius dei potuit assumere naturā humanā aliunde, q̄ de genere Adā: cōgruentius tñ illam assumpsit de genere ipsius Adā. Tū primō propter seruadā rectitudinem ultimatæ: ut. s. eiusdē generis esset satisfactor, cuius erat p̄uaricator. Iustē siquidē ab eo exigitur emēda, in quo repera est offensa. Secūdo propter manifestādū dulcorē misericordiæ, quæ maxime apparet in tantæ misericordiæ cōdescensione: q̄ cōtemptus ab aduersario: ut eum redimeret suo generi p̄sonaliter uniret. Tertio ad declarandū ordinē sapientiæ, quæ sic decreuit: ut omnes homines descenderēt ab uno: ad repræsentādū illud uniuersale principiu, quod deus est, a quo sunt oia. Quarto ad cōseruādū altitudinē hūanæ nature, quā deus in rāra dignitate creauerat: ut nulli alterius gñis esset obnoxia. Ob quā ēt causam deus ipse uoluit esse redēptor, qui creauit: quia nō minus est redimere, quā creare. ¶ Tertio dubitatur: cū dñs assumere uoluit naturā de massa perditionis: quare non assumpsit naturā indiuidualē ipsius Adā, qui fuit causa perditionis. Respondet idē: q̄ nō decuit deū assumere ipsum Adā, secundum naturā indiuidualē: aliā tñ ab Adā descēdētē: quia non cōueniebat, ut persona dei assumeret naturā peccatoris: cū ipse in forma assumpta debet iudicare peccatores. Et q̄ alios de p̄tō iudicat: ipse nō debet argui a p̄tō. Neq; cōuenit homini redimēdo: quā si ille hō, qui satisfecit, esset p̄nē debitor nō esset eius satisfactiuā p̄sio ita deo grata, sicut hominis innocētis. Vix. nōcē sufficere satisfacere professe: immo nec p̄ se: quia nō acceptat opus nisi operās sit acceptus: sed nocēs, & peccator deo patri acceptus nō est: igit nec opus eius. Si dicis: iustē quæ peccauit p̄nas sol

Dub. 2. E Cur de assumptis natura humanam de massa perditionis. s. de genere Adā.

Dub. 3. F

uit non innocens. Respondetur, qd ue-
rum est de pœnâ ultionis: non autē de
pœnâ placationis. Illa magis est acce-
pta, si ab eo sponte exhibetur, qui gra-
tus est, & placēs. Propter eandē causam
non accepit naturam humanam ab
utroq; sexu per cōmixtionem seminū:
quia illa non fit sine peccati transfusio-
ne, si res dimittantur suis naturalibus
conditionibus. Sed nec naturam huma-
nā assumptit de uiro: sed de femina uir-
gine: ut qui in cœlis habuit patrem sine
matre: in terris haberet matrē sine pa-
tre: ne paternū nomē cōfunderetur, si
alius esset pater christi in terris, alius in
cœlis. Ut quoq; completeretur perfectio
uniuersitatis in modo producēdi homi-
nem in esse. Productus .n. erat primus
homo sine uiro, & muliere: secundus a
uiro sine muliere: ceteri a uiro simul, &
muliere: restabat productio hominis a
muliere sine uiro. Etia ne dū omnia fie-
rēt miraculosē nulla relinqueretur co-
operatio naturæ: & per hæc occasio da-
retur erroris ueritatē naturæ assumptæ
negantis. Etia propter alias causas, quas
ponunt cōiter doct. Assumpsit autē se-
xum uirilē: quia caput futurus erat ec-
clesiæ: quod non conuenit femina: sed
uiro, qui caput est mulieris: ne quoq; in
assumptione peruerteret ordinem insti-
tutum. Si enim sexum femineum assu-
pisset, iam feminas uirus prætalisset: &
uiros sua naturali dignitate priuasset:
nunc autem utrumq; dignificauit: quia
ipse naturam in sexu uirilī assumpsit: &
eam de uirgine matre accepit. Tantum
de ista quæstione.

DISTINCTIO. XIII.

SUPERIUS deter-
minauit magister de
mysterio incarnatio-
nis quantū ad natu-
rę assumptæ unionē:
& in se, & quantū ad
idiomatam commu-
nicationē. Consequenter in sequenti-
bus duabus dist. agit de eodē incarnatio-
nis mysterio, quantū ad collatā eidē na-

turæ assumptæ pfectionē. Et primō agit
de collatā pfectionū plenitudine.
Secundō dist. xiiij. de earundem ad di-
uinas pfectiones cōparatione. Colli-
gitur autem sententia huius dist. in his
tribus conclusionibus. ¶ Prima. Chri-
stus ab instāti suæ conceptionis gratiæ
plenitudine recepit: in quo spiritus san-
ctus non ad mensuram: sed diuinitatis
plenitudo corporaliter habitauit. ¶ Se-
cunda. Christus alijs non in se sapien-
tia, & gratia proficiebat: quæ morosa sui
ostensione magis, magisq; hominibus
apparebat. ¶ Tertia. Christus secundū
duplicem sui naturam, duplicem habuit
sapienciā unam non creatam, sed geni-
tam: aliam creatam, gratuitoq; donatā.

QUAESTIO VNICA.

QUÆSTIO VNICA. **A**
RCA hanc distinctionē
quæritur utrum summa crea-
bilis gratia sit animę christi
collata. ¶ In quæstione erūt
articuli tres. Primus de supposito: uide-
licet utrum creabilis sit summa gratia.
Secundus de quæsito, an talis collata sit
animę christi. Tertius mouet dubia.
¶ Quantum ad primū, notandū est, qd li-
cet multiplex sit gratia: ut habitum est
in ij. dist. xxvj. & sup. dist. j. q. ij. tamen
hic loquimur de gratia gratū faciente,
quæ est habitus quidā infusus animæ a
deo immediatē: quo anima est deo gra-
ta, & chara. i. accepta ad uitam æternā:
& est eadem realiter cū charitate infu-
sa: intensibilis, & remissibilis in sua es-
sentia, prout hæc latius tractantur in j.
dist. xviij. ubi etiam de modo inten-
sionis, & remissionis gratiæ: & genera-
liter de augmentatione qualitātū, quæ
recipiunt magis, & minus dictum est: uir-
tūq; opinionēs recitatæ sunt de hoc,
quomodo huiusmodi augmentatio qua-
litātū (quā intensionē dicimus) fiat. In-
ter quas hęc sequor opi. q. tenet eā fieri
p additionē gradus ad gradum in eadē
parte subiecti se penetrātium: numero
tantū differentū, per quam fit totum
maius perfectiue: hoc est maius non
quantitate molis: sed quantitate uir-
tutis, & pfectionis. Intētio enim fit ē

Arti. 1.
Not. 1.

in non habētibus extēsuā quantitātē:
ut in qualitatibus animę: & similiter in
habētibus quantitātē extēsuā: sine tñ
maiori partiu extensione: ut in augmē-
to caliditatis, aut albedinis: ut intensio,
siue augmētatio intēsuā nihil aliud est,
quā additio gradus ad gradum: qui sunt
partes formę in eadē parte subiecti si-
mul, & penetratiue existentes, per quā
forma ipsa fit perfectior non extēsiue
major. Et hæc cōmemorasse sufficit in
presenti. ¶ Secundō aduertendū. q. cum
B quæritur de summa creabili gratia: sup
Superla latius summa sicut, & quilibet alius du-
tius sū pliciter accipit secundū duplicē eius ex-
ma du- positionē affirmatiuā. & negatiuā. Af-
pliciter firmatiue summa. i. omni alia maior. Vel
accipit. negatiue summa. i. qua nulla est maior.
Primō modo nō pōt nisi uni cōuenire.
secūdo mō possunt esse plura summa In
proposito accipitur summa negatiue: &
& non positiue, siue affirmatiue. Nam
primō mō, si affirmatiue certū est nō pos-
se creati summā gratiā possibile. Quæ-
lunq; enim talis crearetur in quocūq;
subiecto: posset de aliā huic simlē crea-
re in alio subiecto existente, uel de no-
uo creabili. gratia exempli. Quātācūq;
gratiam creet in anima Christi: cū pos-
sit alia animā assumere (ut sup. dictū ē)
potest tātam gratiā in anima alia asum-
pta creare. Et per cōsequēs gratia in ani-
ma Christi producta, nō est affirmatiue
summa: quia nō maior gratia in alia as-
sumptibilis anima creabili. ¶ Tertiō no-
tandum, qd de hoc, an creabilis sit sum-
ma gratia negatiue dux sunt opi. extre-
me. Vna Scoti dist. presenti. Alia Ockā:
Opinio quā tenet in primo dist. xvij. q. viij. &
Scoti. in. ij. q. vij. Scotus tenet, qd in formatū
intentione est ponere statū, & terminū
ultra quē procedi nō pōt: & per conse-
quēs dabilis est summa gratia a deo crea-
bilis. Illā conclusionē probat: qd ascen-
dendo ab infima gratia determinata pu-
ta: aut est status ad aliquē supremū gra-
dū, & habet propositū: aut nō: sed pōt p-
cedi in infinitū: & tūc quia quātō magis
aliqua excedit a: tāto est perfectior: & p
cōsequens, quę in infinitum excedit est
ita infinitum perfectior: & ita erit in se

intēsiue infinita: quod est impossibile.
¶ Itē quæritur uidet a deo tāquā unum
creabile: pōt ab eo creati a creatione:
sed infinite distans ab a, uidet a deo:
ergo ē creabile a deo. Et tñ sit infinita,
est summa: quia in infinito non est maius:
ergo summa grā est creabilis a deo. Mi-
nor principalis probatur: quia maior est
manifesta: quia deus uidet omne factibi-
le clarē, & distinctē: & quia ascendendo
proceditur in infinitum: igitur uidet in
finitas gratias creabiles: ergo aliquas in
finitē distantes. Itē. ij. Physic. de infini-
to. Quātum contingit esse in potētia:
tātum cōtingit esse in actu: sed in finitas
formatū est impossibilis: ergo oportet
ponere statū: & p cōsequēs dare summā.
Itē quātācūq; grā deus pōt creare, tātā
pōt creare. hæc est uera: quia idē pōt dī
seiplo. ponat in esse: tantā creat, quantā
pōt creare: ergo nō pōt aliquā ultra crea-
re. erit ergo ibi status: & sic dat summa.
¶ Alij ad idē arguūt: ut tangit Ockā in
primo: quantacūq; pfectio pōt fieri
succesiuē in gratia: tanta pōt fieri si-
mul: sed nō pōt fieri simul gratia infini-
ta: ergo nec succesiuē pōt procedi in
infinitum: oportet ergo ponere termi-
nū. Maior patet: quia si nō: aut est defe-
ctus ex parte recipientis: aut ex parte
dei: aut ex parte gratię, & charitatis. Nō
primum: quia subiectum spirituale est in
plena obedientia respectu dei: & per cō-
sequens pōt recipere omnē gratiā, quā
pōt deus creare: non .n. excessus gratiæ
corruptitur cū sit incorruptibile. Nec se-
cundum: quia deus humil totam uirtutē
suam habet: ergo quicquid pōt succēsi-
uē, pōt simul. Nec tertium: quia ei, quod
importat infinitatē graduum in suā na-
tura: nō repugnat posse esse secundum il-
lā infinitatē in actu: sed gratia si est aug-
mentabilis in infinitum, importat in-
finitatem graduum in sua natura. Item
sicut quilibet creatura in esse substan-
tiali est limitata: ita qd secundum illam
speciē non potest esse maior: ita in quo
libet esse est limitata: ita qd nō cōtingit
in eadē specie transcendere. Item. viij.
Phys. Motus rectus non est continuus
in infinitū: sed tātū circularis. Cuius ra

rio est: quia motus rectus habet terminum a quo, & terminum ad quem, inter quos non potest esse motus in infinitum: sed augmentatio formæ est motus rectus: quia non redit ad partem prius acceptam: ergo. Itæ natura non incipit moueri ad terminum, quem non potest attingere: sed data hypothese non potest attingere terminum: ergo &c. Itæ ij. de anima c. iij. Omnium natura constantium terminus est, & ratio, & magnitudinis & augmenti: ergo & gratiæ (quæ est res quedam in natura consistens) est terminus aliquis, ultra quem non potest procedi. ¶ **Alta** est opinio tenens, quod in augmentatione gratiæ, & alterius intensibilis forme non est ponere statum seu terminum: sed in infinitum potest procedi. Quod multipliciter probatur. Primò processus in infinitum non est negandus, nisi ad eum sequatur in finitas aliqua in creatura. Propter istam negatur talis processus: sed propter istam causam non oportet negare: igitur. Minor probatur: quia ultra omnem ignem datum potest deus facere ignem maiorem. & tamen non potest facere ignem infinitum. Sic & secundum philosophum ij. de anima. Ignis in infinitum augeri potest: ad hoc semper combustibile: & tamen non est possibilis ignis infinitus. Vel si conceditur, quod deus potest facere ignem in infinitum quælibet, concedendum foret, quod posset creare gratiam infinitam. ¶ Præterea datum, & admissum, quod deus non potest facere tota individua eiusdem rationis, quin possit facere replura, non tamen ideo potest facere infinita individua in actu sine categorematicè eadem ratione, quæuis non potest tantam gratiam facere, quin in facere possit maiorem: & tamen non sequitur, quod possit facere infinitam. Assumptum probatur: quia si ponatur talis processus in infinitum: semper illud, quod ponitur in actu est finitum: & ita semper faciendū plura semper quæ faceret essent finita: & ideo semper faciendū plura finita nunquam faceret infinita: quia finitum additum finitum, semper facit finitum, & nunquam infinitum. Unde sicut in infinitum augeri potest numerus (quia non est dabilis maximus) nunquam tantum datur numerus infinitus: ita si in infinitum augetur gratia: non sequitur, quod

dabilis sit gratia infinita: quia in ista augmentatione semper infinitum additur finitum: immo si in talis processus deueniret ad infinitum, iam non procederetur in infinitum: quia in illo infinito terminaretur processus: cum ultra infinitum non est processus. Unde breuiter ex infinito syncategorematicè non inferitur infinitum categorematicè. Cuius ergo dicitur, quod potest fieri processus in infinitum: infinitum accipitur syncategorematicè. id est non potest procedi ad totum, uel tantum, qui non possit procedi ad plura, uel maiora. Ex hoc non sequitur, quod possit procedi ad aliquod infinitum categorematicè. id est ad aliquod interminatum in multitudine, uel magnitudine. Unde licet infinites posset procedi: tamen quæ tantum proceditur in infinitum, quia processus semper est finitus, & certo numero comprehensibilis. Unde licet infinites potest finitum produci: nunquam tamen infinites producit finitum. Unde licet infinites potest finitum produci: sic debet poni in esse per singulares inconiunctim sumptas. Illa uice potest finitum produci: illa uice &c. uel una uice: duabus uicibus: tribus uicibus potest finitum produci: Et quælibet illarum est possibilis: quia infinitum, & infinites sunt signa confusua, quæ distribuunt, & confundunt: ut patet exponendo: de quo dictum est supra dist. j. lib. ij. q. iij. Secundum hanc opinionem est hæc conclusio: prout etiam supra habetur est dist. xvii. primi q. viij. Quælibet forma intensibili potest augmentari a deo in infinitum, & sine termino. Probatur: quia quæcumque forma intensibili data, potest ei deus gradum aliquem de nouo productum unare: & sic eam maiorem facere: ergo nullus potest esse terminus augmentacionis. Consequentia nota. Antecedens probatur supponendo tres propositiones, quæ sunt ipsius Ockam ubi sup. q. viij. dist. xvij. Prima. Quotcumque individuum datus, speciei habentis plura individua: deus potest creare aliud individuum eiusdem rationis cum eis. Probatur: quia si non hoc esset: aliud individuum non esset factibile: uel quia deus non posset aliud producere: aut quia producendum prioribus repugnaret.

Quod
unum
entium
formæ
potest
fieri
in
infinitum

Opinio
Ockam

gnaret. Nullum illorum potest dici, igitur. Consequentia tenet a sufficienti diuisione. Antecedens probatur. Non primum: quia cuiuslibet speciei habentis plura individua eiusdem rationis, infinita sunt possibilis fieri successiue. Nam secundum philosophum. Posita mundi æternitate, cuiuslibet speciei generabili infinita individua sunt futura. Ideo quocumque; cerro numero individuorum dato adhuc est aliquod individuum eiusdem rationis factibile. Nec secundum: quia deus est infinite potentis, quæ impediri non potest: potest ergo omne factibile facere. Nec tertium: quia individua eiusdem rationis non repugnant adinuenire: multo minus, quæ individua adinuenire contraria: ut albedo, nigredo. Sed posito uno contrario numero, non minus aliud contrarium potest esse in rerum natura: licet non in eodem subiecto: ergo quocumque; numero individuorum posito, aliud individuum eiusdem rationis potest cum eis esse in rerum natura. ¶ Præterea non est maior impotentia in deo ad continuandum in infinitum individua eiusdem rationis, quæ in natura: sed si deus conseruaret corpora celestia in eodem statu, in quo sunt: in infinitum continuarentur generationes generabili per naturam: ergo & deus hoc facere potest. ¶ Secunda propositio. Quocumque; individuo posito, potest deus facere aliud individuum eiusdem rationis, priore non destructo. Probatur: quia quando aliqua non habent formalem repugnantiam adinuenire, ad positionem unius in rerum natura non sequitur destructio alterius. Ideo cum individua eiusdem rationis non habeant repugnantiam adinuenire: ad positionem unius non sequitur destructio alterius. ¶ Præterea summum individuum in aliqua specie, si ponitur, comparitur secum aliud individuum eiusdem rationis in rerum natura producendum: ergo multo magis quodlibet aliud. Antecedens patet de gratiæ, & charitate christi, quæ statim potest deus creare in alio gratiæ. Et si alia naturam assumeret: posset in ea tantam producere quantam nunc habet. ¶ Tertia propositio. Si aliqua individua eiusdem rationis sunt uisibilia:

nullis individuis eiusdem rationis repugnat uniri. Patet: quia quicquid conuenit uni individuo: similiter potest conuenire cuiuslibet alteri eiusdem rationis. Unde si duæ aquæ sunt unibiles: nulla quæ repugnat uniri alteri per potentiam diuinam. Et posset probari: quicquid conuenit primo alicui communi: nulli eius singulari repugnat: ut risibile primo conuenit illi communi, quod est homo. Sed unibilitas conuenit alicui primo: & non nisi eodem: ergo &c. Non enim conuenit primo alicui singulari. ¶ Ex illis propositiōibus probatur antecedens assumptum. Nam quæcumque forma intensibili data, ipsa constituitur ex pluribus individuis. s. gradibus eiusdem rationis: ergo potest deus aliud gradum eiusdem rationis producere ex prima propositione: & per consequens ex secunda propositione: & productum prioribus unire ex tertia & per consequens existente augmentare. Fit enim augmentatio per additionem gradus ad gradum: ut nunc supponitur ex habitibus dist. xvii. primi. Non enim uidetur, quin quanticumque; aqua facta, deus potest facere unam guttam aquæ, & priori unire: & per hoc priorem augmentare. Et secundum hanc conclusionem respondet ad rationes prioris opinionis. ¶ Ad primam, conceditur quod potest procedi in infinitum syncategorematicè, non categorematicè. Et cum arguitur: tunc quæto magis aliqua excedit a: tantum perfectior est a. conceditur. Et cum infertur, per consequens aliqua quæ in infinitum excedit, est in infinitum perfectior. Negetur illa consequentia: quia ibi subiectum pro nullo supponitur: quia in tali processu nunquam est deuenire ad aliquam, quæ infinite distat ab a. Sicut si successiue dierum esset æterna: procedendo ab hodierno die in infinitum, nunquam est deuenire ad aliquam diem infinite ab hodierno distantem: semper enim adderentur distantia finita finitæ. Et ita consequens illud implicat falsum. ¶ Ad secundam negetur minor: quia in infinite distans ab a, uidetur a deo: quia nulla talis est, quæ infinite distat: ut statim dictum est: non enim potest fieri processus in infinitum categorematicè. id est ad aliquam

Ad primam
rationem.

E

Ad 2.

Deus uide-
det in
nitas
gratias
creabi-
les.

gratiam infinitam: seu a certa gratia data
infinite distantem: sed fieri potest pro-
cessus in infinitum syncategorematicè
i. nò ad tantam, quin maiorem: nò
tã ad infinitam gratiam. ¶ Et cum ar-
guitur. Deus uidet omne factibile, con-
ceditur. Et consequenter cū infertur:
ergo uidet infinitas gratias creabiles.
Distingendum est: quia uel infinitas
accipitur categorematicè: sicut ui-
detur accipi de uerborum: tunc nege-
tur: quia nullæ tales sunt possibili. Aut
syncategorematicè, ut ualet tãtum. i.
uidet in infinitum gratias creabiles: hoc
est nò tot quin plures: cõcedit: sed tũc
non sequitur, uidet aliquas infinite di-
stantes: quia nullæ possunt infinite di-
stare. ¶ Et si replicatur. Deus uidet oēs
creabiles: & illæ non sunt finite: alio-
quin esset status in illo processu: ergo sunt
infinite. Respondetur, q̄ uidet oēs di-
tributiue: sed non oēs collectiue: quia
nullæ sũt oēs collectiue: sicut uidet oēs
partes proportionales cõtinui, in quas
continuum est diuisibile distributiue:
quia uidet illas, & illas, & quasq; de-
monstrabiles: sed non omnes collecti-
ue: quia tales non sunt dables: quia
tunc daretur ultima, q̄ est impossibile.
De hoc uide latius in ij. distinct. j. quæst.
ij. ¶ Ad tertium dicitur: uno modo
negando in hac parte philosophum:
quia tenet, q̄ non est possibilis maior
quantitas celo: & ideo quanta possibi-
lis est quantitas scilicet uniuersu: tanta
nunc est cõtra fidem. Vel respondendo
ad uerba, si ubiq; infinite accipitur syn-
categorematicè, conceditur illatum,
q̄ infinitas contingit esse in actu. Con-
tingit. i. potest: quia non tot, quin plu-
res: nunquam tamen infinite sunt actu.
Si aut infinitum, seu infinite accipitur ca-
tegorematicè, assumpra sunt falsa, q̄
proceditur in infinitum. ¶ Ad quartum:
sophisma est: nec sic ut arguitur, po-
nenda est in esse: sed sic, tantum creat,
quãtũ creat. Illa enim est cõditionalis:
quia includit ly si. Et ita consequens nò
debet contineri sine antecedente: si-
cut illa. Si homo potest currere, potest
moueri, nò sic ponit in esse. Si hõ potest

Ad 3.

Ad 4.

currere, hõ mouet, q̄ illa est impossibilis
q̄ mala cõsequẽtia: sed sic: si hõ currit,
mouet. Itẽ antecedens, & cõsequens sunt
uniuersales: ergo debet poni in esse per
singulares in cõiunctim sumptas. ¶ Ad
quintũ dicitur, q̄ 3. est falsa: sicut. n. deus nò
põr creare tot gratias, quin possit crea-
re plures (& per cõsequens nò põr crea-
re tantã perfectionẽ, quin possit creare
maiore: quia plus pfectionis est in mul-
tis gratijs, quã paucioribus cãteris pari-
bus.) ita non potest creare tã perfectã
gratiam, quin potest creare perfectio-
rem. Et quũ dicitur, aut hoc est ex parte
dei &c. Dicendum, q̄ est ex parte cha-
ritatis: quia nulla potest fieri gratia, cui
repugnat unũ alteri gratiæ a deo crea-
bili. Et quãdo arguitur, q̄ importat in-
hinitatẽ graduũ &c. dicit, q̄ uerũ esset:
si tale importaret unũ integratũ ex il-
lis: sed nulla gratia una factibilis est a
deo integrata, ex talibus infinitis gra-
tias, & ideo repugnat eis esse simul. Pos-
set etiam dici, q̄ repugnantia est ex par-
te infinitatis potentiaẽ dei; quæ propter
sui infinitatẽ nò põr terminari: & ideo
semper potest in plura: nec tãta, aut tot
simul facere, quin possit facere plura, &
maiora: ideo non potest tot simul face-
re, quot successiue: hoc enim derogat
sua potentiaẽ infinita. ¶ Ad sextum cõ-
ceditur, q̄ quilibet creatura est limita-
ta secundũ omnẽ perfectionẽ, quia fini-
ta: & sic etiã quilibet gratia: & ideo nul-
li gratia repugnat, q̄ ea sit aliqua ma-
ior. Si tamen illa limitatio sic intelli-
gitur: q̄ in illa specie non potest augmen-
tari, negandum est quia qualitas inten-
sibilis, etiam quo ad suam essentiam,
potest augeri per additionem gradus:
prout descendit in infinitum, nec per
istam augmentationem excedit suam
speciem. ¶ Ad septimum dicendum.
q̄ uerum est de motu, qui sit ad ter-
minum certum, qui excedi non po-
test. Sic est de motu locali recto: qui
secundum philosophum non potest he-
ri ultra cælum: sed per potentiam diui-
nam extra cælum in uacuo potest mobi-
le motu recto in infinitum moueri, ubi
certus terminus, ad quem nò est consti-

Ad 5.

Ad 6.

Ad 7.

Ad 8.

Ad 9.

tutus. Sic in motu augmentationis non
est certus terminus constitutus, ultra
quem qualitas non possit augmentari.
Etiã motu recto deus potest mobile mo-
ueri ad terminũ infinite distantem: mo-
tu infinito, si moueretur secundum par-
tes proportionales (spati): sic enim nun-
quã est deuenire ad ultimũ. ¶ Ad octauũ
dicitur: q̄ quilibet motus a natura est
ad certum terminum: quia agens natu-
rale est finitæ uirtutis, & gradus: & ul-
tra gradum proprium sua uirtute non
agit. Etiam susceptiuum est determina-
tum ad certum gradum, ultra quem nò
recipit naturaliter. Secus de potentia
diuina, quæ in actione sua non est limita-
ta. ¶ Ad nonum dicitur: q̄ auctoritas il-
la allegatur cõtra mentem philosophi:
immediatè enim præmissi. Ignis. n. aug-
mentum in inchoitum est quousq; fuerit
combustibile. Loquitur ergo philoso-
phus de uiuentibus tantũ, uiuentia quip-
pe secundum naturam non possunt quã-
tũlibet augmentari. Determinant
enim sibi certam magnitudinem, quam
excedere non possunt. Requirit. n.
debitam organizationem partium, quæ
esse nò potest naturaliter in quacũq;
quantitate. Vnde ibi addit philosophus
hoc autẽ animæ, & non ignis: & magis
formæ scilicet uiuentis, & materia: hoc
id est positio termini. Ignis enim nò re-
quirit figuratorem membrorum ad cer-
tum terminum: nec hoc requirit mate-
ria uiuentis: sed forma eius: uerum ille
terminus non est punctualis: sed habet
certam latitudinem. Vnde cuiuslibet ui-
uentis datur maxima quantitas, quam
habere non potest propter nimiam par-
uitatem; & minima quantitas, quam ha-
bere non potest propter nimiam magni-
tudinem: ut puta si quantitas animalis
tantũ augmẽtetur, q̄ desineret esse quã-
titas, quæ esset in materia in primo in-
stanti nò esset animalis, est minima, quã
animal tale habere non potest propter
nimiam magnitudinem; hoc est inter om-
nes quantitates, quas non potest habere
propter nimiam magnitudinẽ: illa es-
set minima. Sic si diminueretur intantũ
ut esse desineret quantitas, quæ esset in

materia: in primo instanti non esse ani-
malis, esset maxima, quam habere non
posset propter nimiam paruitatem: quia
inter omnes paruas, quas habere nò pos-
set: illa esset maxima. Verum circa illum
terminum posset augmentari, & minui
in infinitum: si fieret augmentatio, & di-
minutio per partes proportionales quã-
titatis addendæ uel gradus. Patet ergo,
q̄ rationes illæ nihil demonstrant. Hæc
opinio est probabilis satis quantum ad
qualitatem, seu formam, quæ potest per
se esse extra subiectum. ¶ Sed utrum in
subiecto posset augmentari in infinitum,
magis dubium est. Vnde potest dici, q̄
sicut subiectum determinat sibi certas
qualitates: ita q̄ non potest quilibet in
se recipere. Vnde subiectum materiale
non potest recipere qualitatem spiritua-
lem: nec subiectum spirituale qualitatẽ
materiale: puta lapis non potest reci-
pere scientiam, aut uirtutem, seu gra-
tiam. Nec anima rationalis calidita-
tem, aut albedinem. Sic & quodlibet
subiectum determinat sibi certum gra-
dũ, ultra quẽ nò põr aliũ recipere perfe-
ctiorem: stante natura talis subiecti. Sed
si maior introduceretur, statim subie-
ctum corrumpitur: sicut lignum non
potest recipere calorem quantumlibet
intensum: sed si augetur calor in ligno
tandem corrumpitur in ignem: & hoc
quidẽ uidere est in omnibus generabili-
bus, & corruptibilibus, cuius ratio nulla
alia assignari potest: nisi quia hæc natura
est hæc natura: & hæc ratio sufficit, quã-
do factũ est euidẽs per naturã. Vbi factũ
non est euidẽs per experientiam, uel
euidẽtem rationem: tunc assignatio
huius rationis non sufficit. In subie-
ctis uero incorruptibilibus, ut angelis,
& animabus, nulla est nobis experien-
tia nec ratio efficax: sed solum a simili
hoc dici potest: quia ita uidemus in-
corruptibilibus. Item in incorrupti-
bilibus experientiam quidẽ habemus:
q̄ per excessiuam qualitatem cor-
rumpitur subiectum per agens natura-
le: & hoc quantum ad mixta: non quan-
tum ad elementa uniuersaliter quantum
ad omnes qualitates. Siquidem ulla

experientia docet ignem corrumpi propter nimium calorem, uel siccitatem. An autem per diuinam potentiam subiectum conseruari possit sub qualitate quantumcunq; intenti non est euidens. Nam & pueros conseruauit in camino ignis contra naturam. An etiam sic conseruare potuit cum susceptione caloris ignis, dubium est. Non enim id fieri posse implicat manifestam contradictionem: & a potentia nihil negandum est: quod non implicat, apud quem non est impossibile omne uerbum. Potest enim mutare pro sua uoluntate ordinem nature institutum, qui omnia quęcunq; uoluit, fecit in celo, & in terra. Si ergo tenetur probabiliter, quod subiectum simpliciter determinat sibi certum gradum qualitatis, quem recipit: ita, quod maiorem etiam per potentiam dei absolutam recipere non potest: tunc datur summa gratia possibili nature intellectuali: non tamen summa simpliciter. Quę etiam summa receptibilis in subiecto, si per se conseruaretur extra subiectum posset augmentari: licet non in subiecto: quia est summa receptibilis in subiecto tali. Potest autem deus omnem formam susceptibilem in subiecto conseruare extra subiectum. Et in talibus formis secundum se consideratis, locum habent rationes pro secunda

Arti. 2.

G An summa gratia sic collata Christi

hæreat: licet tunc qualitas illa non diceretur cognitio, scientia, uel gratia propter nominis connotationem: quia per eam lapis non intenderet cognitiue in obiectum: nec redderetur acceptus ad beatitudinem: nec per consequens diceretur cognoscens, sciens, uel gratus: nullam enim includit hoc contradictionem. non plus de forma accidentali: quã quod formam substantialem indiuisibilem, & spiritualementem: animam scilicet intellectiua producit in subiecto diuisibili corpore. I. humano, cui inheret. Nec uidetur magis impossibile, quod produceret huiusmodi qualitates, & conseruaret extra subiectum: quo modo facit de accidentibus materialibus in sacramento altaris, ubi minus uidetur. Minus enim uidetur, quod accidens materiale esse possit sine subiecto, quod est imperfectius: quam accidens spirituale, quod est perfectius. Tum: quia ethi subiecta corruptibilia determinata sunt ad certum gradum qualitatis receptibilis. Tu hoc de subiecto incorruptibili nulla experientia, nec ratio docet. Nam & materia prima, quia incorruptibilis: sicut non determinatur ad aliquam formam materiale quoad speciem: sed omnem factibilem recipere potest. Ita nec ad gradum aliquem forme susceptibilis: unde non est dabilis maxima caliditas in materia prima ex rationibus primi articuli. Vnde non uidetur, quin intellectus quantumcunq; perfectionem secundum speciem sibi conuenientem quantumcunq; inter se fuerit recipere posset: cum per nullam quantumcunq; excellentem corrumpi posset. & Secundo dependet difficultas huius articuli ex eo. Vtrum eadem sit proportio perfectibilis ad perfectibile, quę est perfectionis ad perfectionem. hoc est dictum. Vtrum sicut perfectibile inferioris speciei non potest attingere perfectionem essentialem superioris speciei, puta intellectus humanus, intellectus angelicus: ita etiam non possit attingere perfectionem accidentalem: ita, quod intellectus humanus aliquam cognitionem uel gratię gradum attingere, seu recipere non possit, quam re-

Vtrum eadem sit proportio perfectibilis ad perfectibile

cipere posset intellectus angelicus. Quoniam si hoc esset uerum iam manifestum foret: quod anima Christi, quę est essentia liter, & specie inferior angelo. iuxta illud. Minuisti eum paulominus ab angelis Ps. vii. j. &c. non posset recipere summam gratiam creabilem in subiectum: quia non summam receptibilem ab angelis: nec redundaret in derogationem dignitatis Christi: sicut nec quod assumpsit naturam hominis, & angeli, quę est excellentior. Et sicut naturam assumpsit: ita et omnia naturam essentialiter concomitantia: sed illud non est probabile: nec credo ueram. Sed tenendum, quod omnis natura creata intelligibilis est eiusdem capacitatis respectu cuiuscunq; gradus cognitionis, scientię, gratię, & charitatis: maxime per potentiam diuinam: nec proportio perfectionum sequitur proportionem perfectibilium: sicut in simili. Omnis natura sensitua est eiusdem capacitatis, respectu sensationis ceteris paribus. I. organis æquę dispositis: alioquin propter organorum indispositionem etiam in eadem specie non esset eadem capacitas. Et tamen potentia sensitua in specie superiore est perfectior essentialiter, quam in specie inferiore, quod indubie est tenendum supposito, quod in eodem composito non sit nisi una forma substantialis. Sic enim in potentia sensitua hominis est anima hominis, quę est perfectior essentialiter anima canis. Sic in non cognitiuis, potentia receptiua perfectior non recipit formam accidentalem perfectiorem. Nam mixta, quę sunt perfectiora elementis, non sunt receptiua qualitatuum primarum perfectissimarum in summo: & eo gradu quo elementa. Vnde breuiter dicitur post Scotum quod quilibet gratificabile: hoc est susceptibile gratię accidentalis: est in potentia obedienciali ad recipiendum quęcunq; gradum gratię a deo, quia respectu huius accidentis sibi inherentis siue conuenientis: nihil habet gratificabile ex se repugnans cuiuscunq; gradui gratię unde determinet ad certum gradum gratię quã capere posset: & non ad ulterio-

perfectiois, & perfectibilis: si intelligitur secundum proportionem præcisam. I. quod perfectius perfectibile est susceptiuum maioris perfectionis falsa est: immo totum perfectibile in eodem respicit totam perfectionem in communi, & quodlibet quilibet: ita quod gratificabile in communi respicit gratiam in eodem: & quodlibet gratificabile quilibet: gratia a deo creabilem. & Præterea secundum sanctos non erit differentia capacitatis angelorum, & hominum in gloria: quia singulis eorum ordinibus homines associabuntur secundum beatum Gregorium in hominibus uirgo gloriosa in beatitudine præcellit omnes angelos, ut canit ecclesia. Ecce exaltata es super choros angelorum. quod uerum est, quantum ad gloriam non naturam: igitur non erit diuersa capacitas gratię: cum gloria præsupponit gratiam: immo est gratia consummata. & His præmissis est conclusio prima ad istum articulum. Anima christi non habuit summam gratiam a deo producibilem: sed potentiam eius absolutam. Probatur: quia talis gratia non est dabilis: ergo. Antecedens patet: quia potentia dei productiua: cum sit infinita: non est ad aliquem gradum gratię terminata. ergo quantumcunq; producit, potest ea maiorem producere. ut patet ex art. j. & Secunda conclusio. Si capacitas creaturę intellectualis terminatur ad certum gradum gratię: gratia animę christi est summa possibilis nature intellectuali creature. Probatur: quia qui dat maius, etiam dat minus: sed natura humana christi assumpta est ad summum esse substantiale sibi communicabile personale scilicet unionem cum substantia diuina, ergo etiam ad summam perfectionem accidentalem sibi possibilem. Patet: quia summa perfectio nature humane est unio hypostatica: igitur non deerit perfectio accidentalis. Patet etiam per magistrum in textu: deus animę christi tantam gratiam contulit: quantum conferre potuit: sed potuit conferre summam, stante hypothese. & igitur & Tertia conclusio. Anima christi summam præcepit gratiam,

Cocl. 1.

Cocl. 2.

Cocl. 3.

cuius capax est creatura intellectua-
lis secundum potentiam dei ordina-
ta. Patet per illud Io. j. Vidimus gloria
eius, gloria quasi unigeniti a patre ple-
num gratia, & veritatis. Itē nō ad men-
surā dedit ei pater spū. ergo dedit totā
gratiam dari possibilem, saltē secundū
potentiā suam ordinatā. Si enim minorē
dedisset, dedisset ad mēsuram. Similiter
non esset plenus gratia, si maiorem gra-
tiam accipere potuisset. Item cui deus
contulit summam gloriam: hoc est glo-
riam excedentē gloriā cuiuslibet crea-
ture rationalis: contulit & summam gra-
tiā: sed talē gloriā contulit christo: ne-
dū scdm naturā diuinā, quā dedit p̄ eter-
nam generationē: sed etiā scdm naturā
humanā diuinū unitam. ergo summam
contulit naturā intellectuālibilem
secundū potentiā ordinatā. Consequen-
tia nota, quia talis gratia sic summa est
possibilis. Præuidit enim diuina sapien-
tia summū gratiæ gradū, quem creatu-
ræ rationali dare disposuit: Maior patet
quia gloria respondet gratiæ: ideo ma-
ximam gloriam, maxima præcessit gra-
tia: præcessit in quā tempore, vel natu-
ra. Minor probatur: quia christus ascēdit
super omnes creaturas ad dexteram pa-
tris: ut habetur Mar. ult. Dñs qdem le-
sus postquam locutus est eis, assumptus
est in cælum: & sedet ad dexteris dei. per
dexteram intelliguntur potiora bona
patris, ipsa scilicet beatitudo secundum
August. in sermo. de symbolo: cui con-
sonat illud psalmus. Gloria, & honore
coronasti eum: constituisti eum super
opera manuum tuarū. ¶ Quo ad articu-
lum tertium: dubitatur primō contra p̄-
bationem tertio cōclusionis ex eo, qd d̄r
pater plenus gratia &c. nam & de uirgi-
ne matre dicit. Ave gratia plena Simili-
ter de sancto Stephano dicit Actū. v. j.
Stephanus autē plenus gratia, & forti-
tudine: ergo in illis etiam fuit summa
gratia: alioquin non fuissent pleni gra-
tia sicut argutum est de christo. Ad hoc
respondetur secundum Alexan. par. ii. j.
q. xij. membro. iij. quē ceteri imitantur
q̄ nomen plenus gratia æquiuocum est:
& quādoq; importat plenitudinem suf-

Arti. 3.
Dub. 1.
I

De dif-
ferentia
plenitu-
dine gr̄e
christi,
matris,
Stepha-
ni.

ficientiæ: quādoq; plenitudinē excellē-
tis prerogatiue: quādoq; plenitudinē copie;
quādoq; plenitudinem effluentis super
abundantiæ. Plenitudo sufficientiæ est,
uel quę sufficit ad hñem id est ad uitam
eternā habendā: & hæc excludit omne
mortale siue secundū, quę sufficit ad sta-
tum illum: uel ad opus, ad quod quis est
ordinatus: siue etiam tertio ad gratiam,
ad quam est diuinitus præordinatus; uel
quarto, quæ sufficit non tantum ad ha-
bendum auream: sed etiam aureolā. Hęc
plenitudo tribus primis modis est om-
nium sanctorum, de qua illud accipi po-
test ad Ephes. iij. Vt impleamini in om-
nem plenitudinem dei. Sed quarto mo-
do accipitur Actuum. v. j. Stephanus au-
tem &c. quia sua gratia non solum con-
digna fuit aurea id est præmio essentiali
sed etiam aureola. Meruit enim aureā
& aureolam: quia fuit prædicator, &
martyr. Plenitudo excellentis preroga-
tiue est, quia scilicet habens excellit cæ-
teras creaturas puras uerbo non unitas,
& hæc excludit omne peccatum
mortale, ueniale, & originale. & hæc est
plenitudo uirginis gloriosæ, de qua Lu-
cæ. j. Ave gratia plena. Plenitudo gene-
ralis copie, est plenitudo numerola in-
cludens omne genus gratiæ: & hoc mo-
do ecclesia dicitur plena gratiæ. quia
non est aliquod genus gratiæ qd nō sit
in ecclesia: quantum ad aliquod mem-
brum eius. Hinc dicit Apostolus. Di-
uisiones gratiarum sunt: unus autem
spiritus. Alij datur sermo sapientiæ:
alijs sermo scientiæ &c. j. Corin. xij.
Plenitudo effluentis superabundantiæ,
est gratia summa de facto comunicata
naturæ redundans, & superfluetis in
cæteros: & hæc est gratia animæ chris-
ti: quæ nedum abundat in christo
quantum ad omnes uirtutes & effectus
eius imperfectionem non includen-
tes (quod additur propter fidem, spem,
pœnitentiam: & similia: quibus an-
xæ sunt aliquæ imperfectiōnes, & ideo
in christo non fuerunt) sed etiam ef-
fluit tanquam capitis in omnia mem-
bra ecclesiæ. Non quod eadem gratia
numero sit in christo, & in membris

ecclesiæ, aut aliqua pars gratiæ christi,
qui in christo fuit realiter transferatur
in membra: sed est luit causaliter me-
ritortē: quia christus p̄ gratiā suā meruit
omnibus gratiā, & præseruationē uel re-
missionē peccatorū. Et hæc plenitudo
est solius christi: quę excedit gratiā uir-
ginis intemeratę, & omniū electorū, &
de hac dicitur quantum ad superabun-
dantiā omnium uirtutum, donorū, &
effectū in christo. Vidimus gloriā eius
gloriā quasi unigeniti a p̄re: pleni gr̄e,
& ueritatis. Io. j. Gloria autē, & gratia uir-
ginis p̄p̄riē est christo. & quo ad ef-
fluentia d̄r ibidē. Et de plenitudine eius
accepimus oēs gratiā pro gr̄a. Et hoc
patet respōso ad q̄tionē, qd in p̄batiōe
conclusionis tertię plenus gratia accipi-
tur pro plenitudine gratiæ: ultimo mō-
dō dicit̄, qd est propria solius christi. Aliæ au-
tem oritates loquuntur de plenitudine a-
lijs modis dicta: ut patuit. ¶ Similiter
dubium quæstionis moræ principali mo-
ueri possit de fruitione humanitatis
christi: utrum fuerit summa communi-
cabilis naturæ creatæ. Sed simili modo
respondendū erit sicut de gratia dictū ē:
maximē si fruitio beatifica est effectiue
a deo solo: ut tenet Ockam. De fruitio-
ne uero, quę elicitur ab anima christi
eiusq; uoluntate actiue concurrente: pos-
set dici, qd non esset maxima, quæ elici-
pōt a creatura: quia perfectior uoluntas
essentialiter: puta uoluntas angeli, cum
equali gratia posset elicere perfectiorē,
quāuis de facto nulla perfectior elicitur
a quocunq; angelo propter excessum
gratiæ in anima christi sup̄ gratiā ange-
lorū: qd ad eliciedum cōcurrit actiue cū
uoluntate. uide Sco. in q. iij. ¶ Sed dubiū
adhuc esse uidetur: an uoluntas ange-
li (stanti æquali cognitione, & gratia)
possit elicere perfectiorem actum fruē-
di deo, quā uoluntas humana, propter
libertatem uoluntatis, quæ uidetur esse
æqualis in angelo, & homine: qui in eli-
ciendo actum suum non necessatur a
cognitione, neq; per gratiam: nedum
quo ad actum, neq; quo ad actus inten-
tionem. Vnde uidetur probabiliter dici
posse: qd sicut non est diuersa recepti-

Vtrum
fruitio
gratiæ chri-
sti fuit
summa
possibi-
lis crea-
turæ.

L

uitas uoluntatis angelicæ, & humanæ:
ita nec diuersa actiuitas, ita qd neutra
posset in actum aliquid, in quem non
posset alia ceteris paribus sicut de sen-
sualitate hois, & brutorū: si organa sint
equē disposita: uideretur, qd p̄nt in eadem
sensaciones actiui, & passiuæ, licet sen-
sualitas hominis sit essentialiter perfe-
ctior, quā sensualitas brutorum. ¶ Dubi-
tatur secundū de gratia capitis: quia de
gratia unionis supra dist. j. q. ij. dictū ē,
qd realiter ipsa unio & a gratia gratū fa-
cientē realiter distincta, ut probabiliter
teneri potest. Est ergo dubiū, uerum in
christo gratia capitis distinguatur a gra-
tatiū faciente, quę est singularis personę
¶ Pro solutione breui huius dubijs non-
tantū post Alex. par. iij. q. xij. membro.
ij. ar. j. & sanctum Tho. q. viij. par. iij. san-
ctum Bona. dist. præsent. qd tota eccle-
sia dicitur corpus quoddā mysticū. Ha-
uius corporis caput est Christus, & hoc
p̄pter quasdā similitudines reperi-
tas in-
ter corpus uerū, & caput uerum ex una:
& corpus; ac caput mysticum ex alijs ar-
tibus. Si quidē omnes trāsferētes scdm
aliquam similitudinem se transferūt. Vn-
de de utroq; de christo, & ecclesia dicit
Apostolus. Col. j. Ipse ē caput corporis
ecclesię. Nam tota ecclesia dicitur unū
corpus mysticū, p̄pter similitudinem ad
naturale corpus hominis, qd secundum
diuersa membra diuersos habet actus ro-
ti corpori seruientes. Vnde Roma. xii.
ait apostolus. Sicut in uno corpore mul-
ta membra habemus, omnia autem mē-
bra non eundem actum habent: ita mul-
tiunum corpus sumus in christo. Singu-
li autem alter alterius membra. &
consequenter profequitur distinctionē
mēbrorū. Similiter. j. ad Corin. xii. Sicut
corpus unum est: & membra multa ha-
bet. Omnia autē membra corporis cum
sint multa, unum tñ corpus sunt, ita &
christus. sequitur. Etenim in uno spiritu
omnes nos in unū corpus baptizati su-
mus, & consequenter profequitur neces-
sitate membrorū corpori. huius corpo-
ris christus caput dicitur ab Apostolo
Ephes. i. ipsum dedit caput super om-
nē ecclesiā: & in alijs pleriq; locis. Di-

Dub. 2.
M.

De gra-
tia capi-
tis chri-
sti.

Curec-
lesia di-
caē cor-
pus my-
sticū, &
christus
caput.

Qua-
tuor cō-
sideran-
tur, qđ
christus
sit ca-
put ec-
clesiæ.

curatur autem christus caput secundam similitudinem humani corporis, in quo quatuor consideramus: conformitatem ordinem perfectionem uirtutem. Est enim caput primò naturale conforme corpori in natura: quia est compositum ex carne, & anima eadem numero, uel specie, quia compositum est corpus. Est secundò etiam ordine prima pars hominis incipiendo a superiori. Et inde est, quod omne principium solet uocari caput secundum illud Ezechiel. xvi. Ad omne caput uiræ edificasti signum prostitutionis tuæ caput, id est principium. Est tertio caput omnibus membris perfectus, quia in eo uigent omnes sensus hominis exteriores, & interiores, cum in membris ceteris sit solus tactus. Et secundò hoc quia perfectior est ceteris, & honorabilior, aut dignior, caput eorum dicitur. Hinc Eia. ix. I. o. gæus, & honorabilis ipse est caput. Habet deniq; caput quarto uirtutem influxiuam in cetera membra, & gubernatiuam. Insuit enim ceteris membris motum, & sensum. unde glof. Col. i. super illud. Ipse est caput corporis ecclesiæ ait. Capiti omnia subiecta sunt ad operandum. Id autem scilicet caput supra locatum ad consulendum: quia ipse animæ quodammodo uicem gerit caput, in hoc quod dicit ad operandum: ostendit, quomodo motus est a capite ad operandum: & quod dicit ad consulendum: ostendit, quod sensus est ab ipso in membris. Hinc & rector, & qui provideat, ut pater familias, & pastor dicitur caput populi secundum illud. i. Regum. xv. Cum esses paruulus in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es. Hæc autem mystice in Christo inueniuntur: quædam secundum naturam humanam, quædam secundum diuinam: quædam secundum utramq; . ideo dicitur metaphoricè caput ecclesiæ. Est enim christus secundum naturam assumptam conformis ecclesiæ. unde Augu. super illo Ioan. xv. Ego sum uitis uera & c. dicit. Cum esset deus cuius naturæ nos non sumus: factus est homo: ut in illo esset uitis humana natura, cuius & nos homines palmites esse possemus, secun-

dum hanc ergo proprietatem christus est caput secundum naturam humanam non diuinam ecclesiæ, hominum non angelorum. Secundum ordinem uero principij est caput, nedum hominum: sed & angelorum, & omnium creaturarum: & hoc ratione deitatis: quæ est uniuersale omnium principium. unde Colos. j. Ipse est caput corporis ecclesiæ: qui est principium primogenitus ex mortuis: ut sit in omnibus ipse primatum tenens. glof. secundum diuinitatem Io. vii. quærentibus Iudæis. Tu quis es. respondit dominus, principium, qui & loquor uobis, secundum perfectionem, & uirtutem influxiuam est caput partim ratione diuinitatis: & partim ratione humanitatis: ut dicit sanctus Bonauen. secundum diuinitatem solus est simpliciter perfectus, omnium rex, & dominus, secundum humanitatem: quia plenus summa gratia, & omni uirtute non habente annexam imperfectionem, excedit perfectione cunctos angelos, & homines: ideo hac consideratione caput est hominum, & angelorum. Similiter secundum uirtutem influxiuam caput est secundum utramq; naturam. Nam influere sensum, & motum hoc est gratiam, & uirtutes contingit dupliciter: uel per modum preparantis, & disponentis: aut per modum impartientis, & principalis agentis. Primo modo conuenit christo ratione humanæ nature, in qua patiendo, & pro nobis satisfaciendo meruit omnibus gratiam, & salutem ac peccatorum remissionem. unde Heb. v. Cõsummatus factus est omnibus obtempèratibus sibi causa salutis æternæ. & c. ix. Sanguis christi, qui per spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum deo, enundauit conscientiam nostram ab operibus mortuis ad seruandam deo uiuenti: & ideo noui testamenti mediator est, ut morte intercedente in redemptionem earum præuaricationum, quæ erant sub prioritestate, repromissionem accipiant, quæ uocati sunt æternæ hereditatis. Ex quo etiam habetur, quomodo, & secundum quam naturam mediator dei est, & hominis. Influere uero

secun-

ISTINCTIONE

precedenti egit magister de perfectione naturæ assumptæ colatarum plenitudine: hic de earundem ad perfectiones diuinas comparatione: unde inuestigat: an scientia, & potentia animæ Christi æquetur scientiæ & potentiæ uerbi: & continetur sententia textus in subiectis tribus conclusionibus. ¶ Prima. Quamuis anima Christi omnia, quæ deus scit, noscat: nõ tamen sua noticia dei scientiã adæquat. ¶ Secunda. Nõ omnia, quæ deus potest, potest anima Christi facere: quoniam natura creata non est capax omnipotentia. ¶ Tertia. Omnipotentia, quã filius dei semper habet naturaliter: hanc ut haberet filius hominis accepit temporaliter. Temporaliter. n. filius dei factus est filius hois: & ita ex tempore hæc facta est uera: filius hominis habet omnipotentiam.

QVÆSTIO VNICA.

IRCA hanc distinctionem

quæritur: utrum intellectus Christi creatus omnia sciuit, quæ ab æterno naturaliter uerbum nouit. ¶ In hac quæstione erunt tres articuli. Primus erit de cognitione rerum animæ Christi in uerbo beatifica. Secundus de cognitione rerum in proprio generetam abstractiua, quã inuitina. Tertius resoluet dubia. ¶ Quo ad primum notandũ, quod scientia hic nõ accipitur proprie, ut distinguitur cõtra alios habitus intellectuales, quibus nõ cõtingit assentire falso: sed generalius, pro qualibet noticia, siue simplici, siue cõplexa: siue actuali, siue habituali. ¶ Secundo notandũ, quod in anima Christi triplex ponitur cognitio sicut, & in quolibet beato: scilicet cognitio, siue scientia rerum in uerbo, quæ est beatifica, quæ & plex potest & marutina dicitur. Secunda cognitio nisi scientia. ¶ Tertia. ¶ Vltimæ dux dicuntur cognitio rerum ue

secundo modo per modum principalis agentis conuenit Christo secundum naturam diuinam: quia solus deus est, qui principaliter illuminat pijs mentes. Solus est qui baptizat interius: solus, qui gratiam, ac dona uirtutum infundit: solus, qui peccata remittit. Cum dico solus Christus: non excludo patrem, nec spiritum sanctum: quoniam quicquid efficit Christus secundum naturam diuinitatis, simul efficit trinitas tota. Et hoc modo nõ tantum persona Christi: sed & ipsa trinitas caput est: pater caput est; spūs sanctus caput est, sicut, & filius; nõ tria: sed unum caput omnium electorum hominum, & angelorum. ¶ Ex his multæ quæstiones circa illam materiã soluunt, quæ mouet Alex. & ceteri doc. post eum. Puta an Christus sit caput tantum hominum: an et angelorum: an tantum electorum: an etiam reprobatorum: an solus Christus: an etiam pater aut spiritus sanctus. Et secundum quã naturam assumptam, an diuinam, quæ secundum diuersas proprietates unde dicitur caput: diuersimodè sunt soluendæ. ¶ Per hoc ad dubium, utrum gratia capitis in Christo distinguitur & c. Si per gratiam capitis intelligitur illud, ratione cuius dicitur caput: gratia capitis quandoq; dicitur gratuita dei uoluntate, secundum quam creat, gubernat, iustificat, acceptat, perhibet, beatificat: & sic nõ est gratia habitualis gratum faciens: sed realiter ipsa diuina essentia. Quandoq; etiam dicitur ipsam naturam humanam, secundum quam conformis esse uoluit nostræ naturæ: nec sic gratia capitis est gratia habitualis. Quandoq; dicitur plenitudinem gratiæ habitualis, quam natura humana Christi recepit: non ad mensuram, per quam nobis meruit redemptionem, gratiam & gloriam: & per hoc nobis influit sensum diuinæ cognitionis, & motum charitatis amoris: propter quem influxum magis proprie dicitur caput ecclesiæ, ut uult Alex. sic accipiendo gratiam capitis est gratia habitualis Christi: quæ secundum suam plenitudinem, & animam Christi adimpleuit: & nostræ gratiæ causa meritoria fuit. Et tantum de illo dubio: & de tota quæstione.

An christus sit caput tantum hominum.

Q

N

Arti. 1.

Not. 1.

Not. 2.

In ani-

plex po-

ni sci-

tiã.

tiã.

spertina, siue rerum in proprio genere. de quo factum fuit in secundo, dist. iij. q. ij. prope finem: & latius in expoh. cañ. sec. xxxj. Et quamuis quicunq; cognoscit anima christi in proprio genere, clarius cognoscat in uerbo: nō tamen ideo cognitio rerum in proprio genere superfluit: nam per hoc intellectus perficitur cum sua operatione naturali non priuatur. Item intellectus creatus passiuus ē perfectiū respectu cuiuscunq; cognitionis obiecti cognoscibilis. Cum autem carere aliqua perfectione possibile est imperfectionis: & omnis imperfectionis est remouenda a christo etiā secundum humanitatem, que remoueri potest: & omnis perfectio attribuenda, que attribui potest: nunc autem secundum Augustinum iij. sup. Gen. ad litteram, simul stat cognitio in uerbo: & cognitio in proprio genere: ergo & Christo est attribuendū. Itē nihil erit superfluum, quod erat uerū humanitatis ostensuum. Præterea huiusmodi cognitiones sunt de ratione statuum christi, qui fuit uerus uator, & uerus cōprehensor. Item cognoscere perfectius, & imperfectius nō est imperfectionis in homine, & angelo: esset autē imperfectionis in deo, cuius omnia sunt simpliciter perfectissima. Verū secundum Ockam q. xj. q. rti, cognitio, q̄ res intuitiue ab intellectu cognoscitur in uerbo, & simul in proprio genere, est una specie, & numero, quia habet idē obiectum omnino, & idē subiectū. & habet effectus eiūsdē rōnis: & ideo est eadem specie. Est & eadē numero: quia non est ponenda pluralitas sine necessitate: sed nulla urget necessitas ad ponendū distinctionē: sed solū primus actus est actus: quia alia causa concurrentis augmentat actum. Si uero cognitio rerum in uerbo sit intuitiua, & in proprio genere sit abstractiua: tunc distinguitur specie. hæc Ockam. & si obijcitur, q̄ maius lumen obfuscat minus lumen: ergo non stant simul cognitio rerum in uerbo, & in proprio genere.

Quo in mē maius non obfuscat minus. Respondet Alexander. parte. iij. quæst. xij. q̄ in corporalibus uerum est, q̄ maius lumen obfuscat minus lumē, non autē in spiritualibus. Cuius ratio est: quia om-

nia lumina corporalia sunt ad unum actū, scilicet manifestationis, qui actus uerū, & plenissime est a lumine superiori. In quibus in spiritualibus autē nō sic: nam lumina donorum, aut uirtutum nō sunt ad unū actū. Vel ut dicit Beatus Thomas. parte. iij. quæst. ix. arti. j. q̄ si duo lumina fuerint eiusdem ordinis: maius obfuscat seu absorbet minus: sicut lumen solis lumen candelæ: quia sunt in ordine illuminantis. Vbi uero maius lumen est in ordine illuminantis, & minus in ordine illuminati: tunc maius lumen non obfuscat: sed augeat lumen minus: sicut solis lumen illuminat lumen aeris. ¶ Tertio notandum, q̄ de materia huius articuli quinque inueniuntur op. quarum. iij. tractat Scotus. quæst. ij. huius distinct.

¶ Prima est beati Thomæ in tertio script. quæstio. ij. huius distinct. arti. ij. & in iij. parte quæstio. x. arti. ij. Vnde tenet, q̄ anima Christi uidet omnia in uerbo, & uidet uerbum scientia uisionis: non autem omnia, quæ uerbum uidet scientia simplicis intelligentiæ. Distinguit autē in deo duplicem scientiam, seu cognitionem. Accipit enim scientiā largē pro qualibet notitia, scilicet scientiam uisionis, & scientiam simplicis intelligentiæ, de hoc supra in j. distinct. xxxvij. & xxxix. Scientia uisionis, est qua cognoscit ea, quæ coexistunt alicui tempore præterito præsentis, uel futuro. hoc est quæ sunt fuerunt, uel erunt, quia illud propriū uidetur, quod habet esse extra uidentem: de his enim distinctam cognitionem habet, dum unūquodq; cognoscit secundum propria ideam, sicut bonū, uel per oppositum sicut malum. sed ea, quæ nec sunt, nec fuerunt, nec erunt, & tamē possunt esse, cum non sint in aliqua parte temporis in se ipsis, nullā in se ipsis distinctionē habent: nec sunt nisi in potentia ipsius dei, in qua unū sunt: unde nō pōt esse respectus diuersi, secundum quos distinguantur rōnes ideales horū possibilium: ideo deus non cognoscit hæc per ideas distinctas: sed per cognitionem suę potentie, in qua sunt, & ideo dicitur hæc cognoscere simplici intelligentiæ: nullus ergo creatus intellectus potest scire

Not. 3.
Opi. 1.
Tho.
B

De scientia uisionis, & simplicis intelligentiæ.

omnia, quæ deus potest facere, quia sūt infinita: sed ea, quæ sunt, fuerunt, uel erunt, finita sunt: unde non prohibetur aliquis creatus intellectus cognoscere ea omnia: sed unusquisque tantō plura eorum in uerbo cognoscit, quantū perfectius uerbum intuetur, & quia anima christi perfectissime uerbū intuetur inter creaturas ad terminum huius cognitionis peruenit, q̄ scit oia, quæ sunt, fuerunt, uel erunt. Quantō enim aliqua causa perfectius uidetur: tantō plures effectus uidentur in ea. Exemplum: quia quantō aliquis perfectius uidet aliquod principium: tantō plures conclusiones uidet ex principio: ideo uidens omnes conclusiones alicuius principij, comprehendit illud principium. ¶ Ex illo arguitur ad conclusionem huius opi.

Si intellectus animæ christi uideret omnia, quæ uidet uerbum, tunc comprehenderet uerbum. Sicut uidens omnes conclusiones principij comprehendit principium ipsum: sed nullus intellectus creatus potest comprehendere uerbum: ergo nullus intellectus creatus potest uidere omnia, quæ scit uerbū, intellectus autem animæ christi est creatus. Sed contra istam opi. arguitur contra rationem suam, in qua fundatur. Ex hoc: q̄ intellectus uidet omnia, quæ uidet uerbum, nō sequitur, quod comprehendit uerbum. Probat: quia si sic: hoc esset ex eo: quia uidens omnia in uerbo, quæ uerbum uidet: uideret eius infinitatem: & ita comprehenderet: sed propter uidere infinitatem uerbi nō sequitur comprehendere uerbum, nam anima Christi, & cuiuslibet beati uidet infinitatem in ensuam: & tamen propter hoc nō comprehendit uerbum. ¶ Præterea exemplum de principio, & conclusionibus nō procedit, nam uidens conclusionem aliquam, ut effectum principij nō ideo perfectius uidet principium, ut causam. Nā causa naturaliter est prior effectu, & ideo cognitio principij nō augetur, nec perficitur ex cognitione conclusionum ex ipso deductarum. Vnde si omnes conclusiones ex principio deducibiles scirentur per principium, nō ideo p-

fectius sciretur principium: nō plus, quā si una sola sciretur per principium. Ideo ex hoc nō conprehenditur principium q̄ multæ aut oēs conclusiones per ipsum sciuntur. Nihil enim perfectionis accipit causa ab effectu: & ita nec principium ex conclusionibus: sed e conuerso: alioquin esset circulus inter illa: undē licet perfectius cognoscens causam representantem effectum perfectius: uel etiam plures cognoscat effectus, non tamen e conuerso. Item contra distinctionem scientiæ uisionis, & simplicis intelligentiæ. Verbum æquē clarē uidet intuitiue possibilis, quæ nunquam fuerunt, nec erunt: sicut quæ aliquando existunt: alioquin quō uocaret ea, quæ non sunt, sicut ea, quæ sunt ad Rom. iij. Et ita futurum priusquam fieret, nihil est in se: sicut possibile quod nunquam fiet, non plus est modo anima Antichristi in se, uel cognitione diuina, quā anima possibilis creati, quæ nunquam creabitur, & ita distincte cognoscit omnia possibilis, & singula eorum sicut quādoq; existētia. Nihil enim accipit intellectus diuinus a rebus: sed sua essentia est omniū cognitio. Quod de ideis inlerit: impugnatum est in primo. Et si ponendæ essent hoc modo ideæ aliquo modo in mente diuina distinctæ, quælibet res creabilis propriā ideam in deo haberet: etiam quæ nunquam crearetur: alioquin quomodo posset rationabiliter creati a deo tanquam a rationabili artifice. ¶ Præterea: anima Christi potest cognoscere in uerbo aliquod possibile nunquam factū: ideo nō est ponendus terminus cognitionis animæ christi in cognitione eorū, quæ uerbum nouit scientia uisionis. Verū simile est enim: non solam animam christi: sed & aliorum beatorū uidere in uerbo ipsum posse creare aliquid, q̄ non creabit etiam distincte. Et ita uidere aliquod possibile in uerbo: & qua ratione unū, & aliud. & ita de omnibus Ergo ad uitandam infinitatem, oportet alium terminum præfigere, quam includendo quicquid actualis, & excludendo possibilis nunquam autē existētia. ¶ Secunda opinio Henrici de Gandauo quodlib. v. q. xiiij. opinio

Secunda opinio

Hinc Ganda.

q anima Christi in uerbo omnia possi-
bilia uidere possit habitualiter: sed non
actualiter. Secundum probatur: quia
uirtus finita si posset in infinita: aqua-
retur infinitae uirtuti: quae non potest
in plura, quam in infinita. Praeterea ubi
pluralitas requirit maiorem perfectionem:
ibi infinitas requirit infinitam: sed
distincte cognoscere duo perfectius est,
quam cognoscere unum & tria, quam duo.
& sic de alijs: ergo distincte cognoscere
infinita requirit perfectionem infinitam.
Sed contra hanc opi. simili ratione, qua
probatur pars ista secunda: improbat
pars prima: quae si habitualiter cognoscit
infinita distincte, ita quod habitus sit ratio
intelligendi infinita obiecta distin-
cte, & sub suis proprijs rationibus: sequi-
tur, quod habitus sit intensus infinitus. Cui
sequens impossibile, & probatur conse-
quentia applicando rationem priorem.

Opi. 3.

Tertia opinio, quod anima Christi uidet
omnia, quae uerbum uidet non solum ha-
bitualiter, sed etiam actualiter, & ita in-
finita. Et hoc duobus modis potest ima-
ginari. Uno modo, quod fiat unica uisio:
Alio modo quod multis, & proprijs uisioni-
bus, ad quas anima christi se habet pas-
siue tantum, recipiendo eas non tamen
actiue: sed actiue sunt a uerbo. Probatur
haec opi. quilibet intellectus est rece-
ptiuus cuiuslibet uisionis creaturae diui-
nae: ergo & omnium coniunctim. Tenet
consequentia: quia cuiusque potest quod
libet inesse: si ei duo possunt simul ines-
se, quia non opponuntur: infinita talia
possunt simul inesse: quia non est maior ratio
impossibilitatis respectu infinitorum, quam
respectu duorum: quia ubi non est op-
positio: quodlibet potest cum quocumque
inesse: quia si duo possunt inesse: & tria
possunt: & tria, & quatuor: & quatuor non
plus opponitur, seu repugnat tribus quam
tertium duobus: aut secundum primum:
& ita in infinitum. Et est simile argumen-
tum ei, quo precedenti distincte probatum
est: quod gratia potest angeri in infinitum.
Item Augu. xv. de trini. cap. xvj. Non
sunt ibi uolubiles cogitationes: ergo quae-
cumque nouit habitualiter noscit actuali-
ter, & simul: alioquin anima christi ha-

beret cogitationes uolubiles eorum, quae
cognoscit in uerbo. Sed contra istam
opinionem tunc anima christi, quae est
finita: cognosceret actu infinita, quod
uidetur contra philosophum. ij. Metaph.
Non contingit infinita pertransire.
¶ Itē. Si uidet distinctis uisionibus, oportet
ponere multitudinem uisionum
sive entium separatorum actu infinita:
cuius non est capax subiectum finitum.
Si unica uisione distincte representante,
illa erit infinita intensus: ut supra ar-
gutum est. ¶ Quarta opinio est Guilielmi
Varronis: quod anima christi uidet omnia
quae uidet uerbum habitualiter: sed non
actualiter: non per habitum inherente:
ut ponit secunda opinio. Sed sic, quod per
aliquem actum uidet uerbum. & per illum
actum sunt omnia reuelantia in uerbo
sibi praesentia actu primo: quia isto actu
potest uidere quodlibet reuelantium. &
per hoc omnia sunt sibi habitualiter nota:
quia generaliter loquendo illud, dicitur
habitualiter noscere respectu cuius ha-
betur actus primus sufficienter ostendens
ipsum obiectum. Non est ergo unus
habitus in anima christi, qui unica ratio-
ne sua ostendit obiecta infinita: ut ima-
ginatur secunda opinio. Sed ille actus, quo
uidet uerbum primo est actus primus, quo
sibi reuelat omnia, quae lucent in uerbo.
Et hoc quia uerbum est sibi manifestum,
ut speculum uoluntarium representans
omnia. Secundum membrum declaratur:
quia experimur in nobis, quod attentio
circa plura obiecta est minus perfecta.
Et ideo uidetur impossibile potentiam
infinitam attentione perfecta uidere in
finita obiecta simul. Similiter si actuali-
ter uideret infinita: perfectio illius ani-
mae in infinitum excederet perfectionem
alterius animae: quod uidetur inconueni-
ens. Licet ergo uerbum, ut uoluntarie
ostendens omnia, sit uoluntarie praesens
illi animae: non tamen anima illa potest
omnia simul recipere: sed quodlibet
singillatim: & ita potest aliud uidere ad
quodcumque de numero infinitorum se
conuertit. ¶ Et si obicitur: quod ita est de
qualibet anima beata, quod potest quodlibet
uidere in uerbo non omnia simul.

Opi. 4. Varronis. E

Exemplu speculi.

Dicitur

Dicitur, quod uerbum cuiuslibet alij beatorum
est speculum representans determinata,
ultra quod non potest ille ordinatē uelle uidere
alia: sed huic animae est speculum reprae-
sentans omnia: & ideo haec anima potest
ordinatē uelle uidere omnia, & quod-
cumque infinitorum ad quae est in poten-
tia propinqua, ad uidentem, sicut si essent
sibi praesentia per proprium habitum: uel per
aliquē actum primū cognitionis, qui se-
cundū praedicta posset dici habitus. Et
huic opinioni magis cōsentit Seco. licet
non penitus a tertia recedat, quā reputat
probabile: & rationes contra eam indu-
ctas soluit. ¶ Sed contra illam opinionem
arguitur, & modū ponendi. Impossibile
est animam Christi uno actu nunc aliqua
uidere: nunc alia ad quae se conuertit: er-
go. Ans. probatur: quia actus distingui-
tur per obiecta: & mutato obiecto mu-
tatur & actus. Impossibile est. n. mutato
uisibili manere uisionem: sed per cōuer-
sionē nunc ad hoc, nunc ad aliud muta-
tur uisibile in ratione obiecti: ergo &
actus uidentis. Hic respondet Seco. in. j.
di. j. q. ii. Omnis actus habet obiectum pri-
mum, a quo essentialiter dependet: & ha-
bet obiectum secundarium, a quo essentia-
liter non dependet: sed tendit in illud
uirtute primi obiecti: sic uidentis est actus
uisionis diuinae essentiae, & aliarum rerum
in essentia: sed essentia est primum obie-
ctum: res uisae sunt secundarium obiectum: li-
cet ergo non potest manere idem actus,
nisi habeat habitudinem ad obiectum
primum: potest tamen manere idem sine
habitudine ad secundum obiectum:
quia ab eo non dependet: igitur non pos-
set manere uisio eadem, nisi esset eiusdem
essentiae: posset tamen manere eadem
absque hoc, quod esset rerum uisarum in ea.
¶ Contra impossibile est transire de
cōtradictorio in cōtradictorium sine mu-
tatione acquisitionis, uel deperditionis alicuius
de nouo: dum mutatio temporis uere,
uel imaginariē non est in causa. ut su-
pra dist. xvii. primi patuit: aut motus
localis. Sed intellectus uidens primū
aliquam creaturam in uerbo postea non
uidens: uel econuerso: transit de con-
tradictorio ad contradictorium: quia

de uisione creaturae in non uisione eius:
uel econuerso: ergo aliquid acquiritur
de nouo, uel deperditur: nec motus lo-
calis habet locum hic: nec solca transi-
tio temporis: aut ergo absolurum: & il-
lud non erit nisi nouus actus uidentis:
patet discurrendo per singula, aut corru-
ptio actus prioris, si proceditur de uisio-
ne creaturae ad non uisionem eius aut
respectus. Sed ille non ponitur distin-
ctus ab absolutis: ut alias probatum est.
Et si ponitur non potest respectu nouus
intrinsicus aduenire: nec qui fuit de-
strui: nisi aliquid absolutum de nouo
fiat, uel intereat. Respectus autem ui-
sionis ad obiectum uisibile est respectus
intrinsicus. ¶ Et si dicitur quod respectus uisio-
nis, & cuiuslibet actus, intellectus ad ob-
iectum primum est intrinsicus. Contra
omnis actus cognitiuus in intellectu na-
turaliter tendit in obiectum: & naturali-
ter proprie representat suum obiectum: er-
go ipso posito, & obiecto non potest re-
praesentare: quia intellectus in suis ope-
ribus non est potentia libera, sed natu-
ralis: & per consequens respectus si po-
nitur est intrinsicus: quia necessario po-
nitur, positus, extremis. ¶ Praeterea: contra
hoc, quod uoluntas se cōuertit nunc ad unam
creaturam, nunc ad aliam: nā uoluntas non
potest se cōuertere de nouo ad aliquam
creaturam: nisi per nouum actum uoluntatis: sed
actus uoluntatis tendit in obiectum, praesuppo-
nit cognitionē obiecti: quo tunc a quo
causat illa cognitio. Item sic cognita ē
creatura, antequam uoluntas se ad eam
conuertit. ¶ Praeterea: exemplum de spe-
culo est de oppositū: quia ad hoc, quod ali-
quis de nouo aliquid uideat in speculo,
requiritur mutatio aliqua: uel localis
speculi: aut uidentis: aut rei cuius ima-
go apparet in speculo: uel noua produ-
ctio alicuius reuelantis in speculo: &
praeter hoc semper est noua uisio: si ali-
quid prius non uisum de nouo uideretur.
¶ Et si dicitis. Essentia diuina est specu-
lum uoluntarium in illo, reuelat, quae uult
ostendere. Contra: hoc est contra opinio-
nem. n. non omnis creatura uisibilis in uerbo
esset semper praesens, & reuelans in es-
sentia per actum primum uisionis essen-

Contra exemplū speculi.

tiæ: & ita non per solam conuersionem uoluntatis ad hoc, uel illud relucens de nouo uideretur: sed requireret noua ostētio creaturæ, & ita noua relucencia. Itē creaturæ naturaliter relucēt in diuina essentia. Probatū: quia essentia diuina est naturalis cognitio omnī creabiliū: non autē est cognitio alicuius nō relucētis in ea. Itē illa relucencia creaturę in deo dicit aliquod intrinsecū siue in ipsa diuina essentia: aut aliquid extrinsecū. Si primū: tūc est ipsamet diuina essentia cognoscens: nō pōt autē deus nō cognoscere creaturā & quocūq; cognoscibile; & per cōsequens nō pōt creatura nō relucere in diuina essentia. Secū dū dicit non pōt: quia nihil extrinsecum est in deo nisi tanquam in causa aut in cognoscēte: hoc est uirtualiter, uel obiectiue ita autē omnia necessariō sunt in deo & ita non est essentia diuina speculum uoluntariū: sed necessariū. Item multa relucēt in essentia, quæ non habēt aliquod esse extra deum: ut possibilia non existentia: ergo illa relucencia, uel nihil dicit uel ipsam diuinam essentia. ¶ Ideo est quinta opinio Ockā quā ponit. q. xij. quarti. secundū quā respondetur ad hunc articulum quæstionis.

Opinio
Ockā.

Not. 1.
G

¶ Notā dū igitur: q̄ licet euidenter probari nō pōt: est tamē ualde probabile: q̄ actus beatificus, tā uisio, quā fruitio totaliter causatur a deo in beatis: ita q̄ respectu eorū intellectus, & uoluntas beati habent se purē passiuē: eos. s. recipientes, non eliciendo: ut sup. di. j. primi. q. ij. breuiter patuit. Si quidē: ut uidetur: probabilis ē illud, quā eius oppositū: quia uterq; actus est p̄miū essentialē pro acti bus meritorijs nostris p̄cedētibus. Magis autē rōnabile est, q̄ p̄miū cōferat a deo immediatē, & totaliter: quam q̄ creatura, quæ meruit p̄miū suū producat. Tū quā actus illi sunt excellentissimæ p̄fectiones, quas creatura recipere pōt. Cū autē respectu quārdā p̄fectionum suarū, nō habet aliquā actiuitatē propter earū excellentiā: ut respectu gratiæ, uirtutū, & donorū infusorū: quæ tā sunt in feriores actus beatificos: rōnabile uidetur, q̄ nec habeat actiuitatē respectu ex-

cellentissimorū actiū: quia quod nō pōt in minus: non pōt actiue in manus. Huic alludit illud psal. Gratiā, & gloriā dabit dominus. ubi gratiæ copulat gloriā: sicut ergo solus dat gratiā: solus etiā dat gloriā. Consequenter sicut uisio uerbi beatifica est a solo deo: ita etiā uisio creaturę in uerbo est a solo deo. ¶ Corollariū. sequitur, q̄ intellectus creatus uidens essentiam diuinā, pōt nō uidere creaturā aliquā. Probatū: quia quantū cūq; obiecta aliqua sunt realiter, & essentialiter distincta: quodlibet eorū potest uideri sine alio: & quocūq; duo sine tertio: & tria sine quarto. & e cōuerso. Probatū: quia nō magis repugnat aliqua separatim intelligi intuitiue, quā abstractiue. Sed quæcūq; distincta sunt: possunt separatim cognosci abstractiue: ergo & intuitiue. Minor patet: quia alioquin non posset earū distinctio cognosci: nec distinctē de eis doctrina tradī. Maior patet: quia abstractiua p̄supponit intuitiua. Si ergo creatura pōt elice re cognitiones distinctas rerū distinctarū: multo magis deus pōt illas producere, & intellectui beati infundere. Manifestū est autē, q̄ essentia diuina essentialiter distinguitur a qualibet creatura. ¶ Secūdo sequitur, q̄ eadē ratione pōt intellectus b̄ti uidere uerbū, & creaturā aliā quā in uerbo; & aliā non uidere: & hoc una uel diuersis uisionibus. Probatū: quia deus causando uisionē suæ essentia pōt simul creare actum uidēdi creaturā unam, uel plures sicut placet: potest etiam creare unum actum, quo uidetur uerbū & aliqua creatura, uel plures creaturæ. Nam sensus una uisione potest uidere plura realiter distincta: puta mōtē aliquē, & arbores: & quicquid est in prospectu uidentis: ergo & intellectus una uisione in eo creaturā uidere intuitiue uerbum, & creaturam, uel creaturas. Et sicut in uisione corporali totū, quod uidet uno actu est tāquā unū obiectū uisum: licet in se sit aggregatum ex multis loco, & subiecto distinctis. Et quoties aliquid uariatur in toto, uel in parte, quod oculis subiectū est toties causatur noua uisio. Neq; una uisio manēt cōringit

aliquā primō uidere, quā postea. Ita pōt creare uerbū uisionem in beato, quā uidet uerbū: & a, & b, creaturas: & illa manente semper uidet uerbū a, & b: & tūc uerbum a, & b, habent se ut unum obiectū talis uisionis: et si beatus post uidet deū sine creatura: aut deum, & alias creaturas: puta c, d. quoties uariatur uisibile, toties actus uidēdi: unde manente eodem actu uidēdi, in intellectu semper idem uidetur. Cuius ratio est: quia actus uidēdi intellectui naturaliter repræsentat: & significat quicquid per eam uidetur: & est eius naturalis similitudo repræsentatiua: & ideo non pōt in hac significatione mutari: immo illi actus sic uidēdi diuersa specie distinguuntur: si. n. essent eiusdem rationis: quicquid cōuenire potest alteri: maxime in his, quæ naturaliter conueniunt. Cū ergo significare obiectum tale conuenit naturaliter actui intellectus: hoc ipsum cōuenit cui libet actui eiusdem speciei. ¶ Tertio sequitur, q̄ aliquis actus uidēdi creaturam in uerbo est beatificus: aliquis uero non. Primum patet; quando eodem actu uidetur uerbum, & creatura: ille est beatificus, quia est notitia intuitiua dei. Secūdo patet: quia si cum uisione uerbi producat actus uidēdi aliquam creaturam nō est beatificus: quia non est dei tanquā obiecti: immo pōt separari ab actu uidēdi uerbū. ¶ Quarto sequitur, q̄ si primō uideatur uerbū, & nō creatura in uerbo: secūdo uerbū, & creatura in uerbo: aut beatificus actus interrūpitur: aut plures actus sunt simul in intellectu. Patet: quia uariato obiecto hie totali, siue partiali, siue primario, siue secundario, mutatur actus tendens in illud: ideo in casu aut primus actus ad solam essentiam diuinam terminatus destruitur: & succedit alius actus beatificus simul ad essentiam diuinam, & creaturam terminatus; aut priore actu manente producit alia uisio tantum ad creaturam terminata. Alius modus non est imaginabilis: & uterq; est possibilis: neuter enim includit aliquam repugnantiam. ¶ Nec pri-

mō obuiat illud Aug. allegatum foras: si non erunt ibi uolubiles cogitationes nostræ: non enim hoc asserit: sed du bitatiue profert uolens ostendere, q̄ et si uolubiles non essent, ut de una tranfiretur ad aliā: adhuc non æquarentur uerbo dei: quod est forma non formabilis. i. mutabilis: nostrę uero et si ultra nō mutantur: tamen fuerunt formabiles: ut ibi loquitur: possunt ergo in rerū cognitione in uerbo actus actiue succedere tam beatifici, quā non beatifici. ¶ Nec secūdo obuiat illud, qui non unum intelligit: nihil intelligit: quā quidā exclusiue intelligere uolunt: ut nō nisi unū intelligi possit simul, quā falsum est. Tū quia simul habēt in intellectu notitia intuitiua, & abstractiua eiusdē obiecti: ut probatū est sup. q. ij. dist. ii. j. lib. ij. Tū quia quibus pōt scire se beatum, reflectendo se super actū propriū beatificū: & ita habebit duos actus, rectum & reflexū. ¶ Secūdo notandū, q̄ ut dictū est in primo dist. xxv. j. aliquid dicitur esse in deo proprie: quod est realiter, & essentialiter in deo. Et sic in aliquo continetur, quod actualiter & secūdo propria essentiam est in alio: ut materia, & forma in cōposito: sic nihil est in deo nisi essentia, relatio, & constitutū ex his: & hoc modo loquuntur sancti cum dicitur: quicquid est in deo: est deus. Alio modo aliqua dicuntur esse in deo improprie, & metaphorice: puta obiectiue, uirtualiter, aut eminenter. Obiectiue esse in deo est cognosci a deo, siue esse obiectum diuinæ cognitionis. Esse in deo uirtualiter, est posse causari a deo. Esse in deo eminenter est diuinā perfectionem esse excellentiorem ea. Sic creaturam relucere in deo non est creaturā aut specie eius esse formaliter, aut subiectiue seu realiter in deo: quia deus est actus simplicissimus, in quo nihil est nisi deus. Neq; deus repræsentat creaturam: sicut quædam similitudo uel species creaturæ, aut speculum: in quo quasi uideatur imago creaturæ. Nam nihil possibile, aut contingens est in deo. Quicquid est in deo, est naturaliter, & necessariō in deo: nec aliquo

Not. 2.

I

modo mutabile: immo uerius est necessario deus: & ita si secundum hanc imaginationem deus esset speculū representans creaturā, in quo creatura reluceret necessario representaret omnē creaturam: nec una reluceret plus, nec uideretur in eo, quā alia. Sed creatura relucet in deo, tanquam in causa eius cognitionis productiua. Vnde nihil aliud est creaturā relucere in deo, aut deū representare creaturā: nisi deū eāre cognitionē eius in aliquo intellectu ipsū uidentē. Et si bene intelligitur, quod deus est speculum uoluntariū, ostendēs in le quæ uult: cetera occultans: nec in eo relucet, nisi quæ uult, a uidente se cognosci: quia deus in intellectu se uidentis causat cognitionem uoluntariā & contingenter illarū creaturarū, quas uult cognosci: & quarum cognitionem non causat, occultare dicitur. Sibi ipsi autē omnia relucet necessario: quia ipse est necessarius, & formalis cognitio omnium, cui nihil occultari potest. Et quia de cōmuni lege. Deus non creat uisiones creaturarū in intellectu angelī, uel animæ: nisi uideatur ipsa diuina essentia siue uerbū: ideo talia dicuntur uideri in uerbo, siue in diuina essentia: quia intellectus creatus recipit huiusmodi uisionē a uerbo, & diuina essentia, sicut a causa efficiente: non autē uidet res sicut in libro, uel sicut in speculo secundū falsam quorundā imaginationē. ¶ Iste præmissis est conclusio prima ad istum articulū. Anima christi in uerbo potest cognoscere omnia nedū p̄sentia, præterita, & futura: sed etiam possibilis. Probatur Ioan. j. Plenum gratiā, & ueritate. Veritas refertur ad sapientiā, secundū Aug. xij de trin. nō autē esset plenus, si aliqd foret possibile, qd nō posset cognoscere. Itē Apoc. v. Dignus ē agnus, qui occisus est, accipere uirutem, & diuinitatē, & scientiā. gloriā. omnē cognitionē. Et potest p̄uaderi: nam ipse est a deo cōstitutus omnīū iudex: quia filius hoīs est. Io. v. ergo cognoscet oīa etiam occultissima, cogitatur. s. & intēctioes hominū. Tenet cōsequentiā per illud. j. Ethic. Vnūquodq; bene iudicat, in uno

quoq; eruditus. Quod etiā omnia possibilis cognoscere posset: patet: quia potest cognoscere in uerbo, quod aliqd est possibile, quod nunquā p̄ducitur: & quare ratione unum: eadē ratione quodlibet. ¶ Corollarū. Anima christi infinita potest cognoscere in uerbo synecathogorematice, non cathogorematice. ¶ Secunda conclusio. Anima christi non cognoscit actualiter omnia in uerbo distinctē, & singulariter. Probat: quia infinita sunt cognoscibilia in uerbo: sed infinita non sunt cognoscibilia simul & actualiter, singulariter, & distinctē ab intellectu creato: ergo. Minor probatur: quia non unā cognitione: illa enim esset infinita, nec pluribus: quia illa essent infinitę secundum numerum actū: sed neutra infinitas esse potest in intellectu creato: ut argutum est contra tertiā opinionem. Item impossibile est potentiam finitam attentione perfecta uidere infinita obiecta simul: sed intellectus animæ christi est potentia finita: ergo. Consequentia nota cum minore. Maior probatur: quia ut sup. argutum est: experimur, quod attentio circa plura est minus perfecta, quā circa pauca: ergo attentio circa infinita erit infinitē imperfecta: quæ est nulla. Similiter tunc anima christi cognoscēdo actualiter, & distinctē infinita: infinitē excederet perfectiōnē alterius animæ. consequens falsum: quia sic esset infinitē perfecta: qd nō conuenit creature. Cōsequentiā probatur: quia uidere distinctē duo, est maioris perfectiōnis, q̄ unum: & tria quā duo: ergo & c. ergo uidere distinctē infinita est infinitē perfectiōnis. ¶ Tertia conclusio. Omnia, quæ uerbum nouit naturaliter ab eterno: intellectus animæ christi aptitudinaliter cognoscit distinctē in uerbo. Probat: quia anima christi omnia scit, quæ deus scit: & nō actualiter: ergo aptitudinaliter. Consequentia nota ex sufficienti diuisione. Minor est conclusio secunda. Maior est magistri in textu, & Fulgentij dicentis. Anima christi per sapientiā gratis datam in uerbo dei, cui est unica: quod etiam perfectē intelligit omnia scit. Item ad Col. ij.

Coroll.

Cōcl. 2.

Cōcl. 3.

In eo sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ absconditi. Patet etiam ex probatione primæ conclusionis: quia quicquid potest cognoscere, cognoscit aptitudinaliter: sed omnia quæ uerbum nouit, potest cognoscere ex conclusione prima: ergo. Illa opinio quoad primā conclusionem concordat cum secunda: quā tum ad hoc, quod cōcedit, quod omnia cognoscit aptitudinaliter: sed aliū modum ponit de habitu improbatum. Concordat etiam quoad secundam conclusionem cū quarta: concordat cū tertia, in eo quod dicit cognitiones rerū in uerbo recipi ab intellectu creato: sed p̄dici a uerbo. ¶ Si dicis, illa conclusiones ita uerę sunt de anima cuiuslibet beati: ideo nō plus de anima Christi dici potest, quod cognoscit omnia, quā de anima alterius beati. Respondetur aliquo modo sicut supra in quarta opinione, quod licet quælibet anima beati posset cognoscere omnia in uerbo leuēdū dei absolutā potētiam: quia quicquid deus potest producere in uno intellectu creato, potest & producere in alio: quia sunt eiusdem capacitatis: & æqualiter in potentia obedientiali respectu dei: tamen multo plura cognoscit intellectus animæ Christi in uerbo, secundum ordinatam dei potētiam: & omnia quæcunq; uolet cognoscere: potest quoq; ordinatē uelle cognoscere: quodcunq; cognoscibile: & forte, quod actu cognoscit in uerbo omnia p̄sentia, præterita, & futura: quia illa omnia sunt finita, & multa possibilis. Et quodcunq; possibilium cognoscere uoluerit distinctē: licet non omnia saltem collectiue: quia nulla sunt collectiue omnia: hoc autem nulli alij creato intellectui cōuenit: nec humano, nec angelico. ¶ Quātū ad secundū articulū, supponēdū ex dictis dist. ij. q. ij. lib. ij. L de cognitione angelorū: quod duplex est cognitio rerū in genere proprio. s. infusa & acquisita: & utraq; duplex: habitualis & actualis. Notitia acquisita est, quā elicit potentia cognitiua cū obiecto secundū ordinem naturæ institutę nō cōcurrente speciali concursu dei. Quis autē sit ille modus, & ordo p̄cedendū tā in cognitionibus simplicibus, quā complexis: tam

apprehensiuus, quā adhæsiuus: require loco statim allegato. Infusa est, quā deus immediatē causat in intellectu alicuius non concurrente obiecto, & potentia intellectiua istius, in quo producit effectiue. Vnde omnem notitiam tā actualem, quā habitualem: quam producere potest potentia intellectiua p̄sente obiecto: aut mediante habitu representante obiectum in eius reali absentia quoad apprehensiuam: aut mediante notitia intuitiua extremorū: uel mediante habitu ex prioribus assensibus genico ad similes inclinante quoad noticiam inhæsiuam: similiter & ipsos habitus tam apprehensiuos: quā adhæsiuos: potest deus immediatē causare in potentia intellectiua obiectis non p̄sentiibus: & ita faciēdo reuelat quādoq; præterita: quāq; futura: quandoq; p̄sentia occulta: sic Moysi reuelauit noticiam creationis mundi longē præteritā: sic prophetis mysterium incarnationis, & multa alia longē, uel prope futura: multa deniq; p̄sentia occulta, ut patet per decursum scripturarū utriusq; testamenti. Infundit quādoq; habitus, quibus postea intellectus, negotiādo acquirere potest multas noticias etiā certas, & euidentes de rebus intuitiue non cognitis: quæ cognitiones sunt partim supernaturales, partim naturales. Et breuiter oēm cognitionē quā, potētia intellectiua acquirere potest cū labore: & successiue obiectorum per p̄sentiam, & negotiationem intellectus, potest immediatē & multo perfectius causare deus in potētia intellectiua. Sic instantaneē, subito infudit apostolis noticiam linguarum omnium: & noticiam omnium ueritatum ad salutem sibi, & ecclesię necessariorum: sic Paulum docuit euangelium, quod nō ab homine accepit, neq; didicit: sed per reuelationem dñi nostri Iesu Christi: ut testatur ad Gal. j. Nihil autem perfectiōnis intellectui creato possibile negatum est intellectui Christi uerbo uniti: unde credendum, quod nihil, quod angelis, & prophetis, & sanctis reuelatum est: negatum intellectui animæ Christi: sed longē plura, & per-

Cōcl. 1.

K

Arti. 2.

L

Notitia

festiora: quibus breuiter suppositis est prima conclusio. ¶ Anima christi non cognouit actualiter sub proprijs noui-
 M nibus omnia cognitione intuitiua, & pfecta, infusa, uel acquisita. Probat: quia sic non cognouit omnia talia cognitione in uerbo: ergo nec in genere proprio. Tenet consequentia: quia non cognouit plura uel alia in genere proprio quā cognouit in uerbo. Antecedens patet ex articulo primo. ¶ Præterea infinita sunt sic cognoscibilia: illa autem non nisi cognitione infinita sic cognoscuntur: sed anima christi nō est capax cognitionis infinitæ: ergo. Consequentia nota: & antecedens p omnibus partibus patet ex supra dictis. Sola. n. essentia diuina, quæ est simpliciter, & intensiue infinita est, sufficiens ratio distinctæ, & intuitiue cognoscendi infinita, qualia sunt omnia cognoscibilia. Potuit tamen habere cognitiones distinctas infusas multorum singularium: & eorū, quæ nō fuerūt presentia: nō tñ omnium, propter eorū infinitatē. ¶ Secunda conclusio. Anima christi nouit oia in proprio genere cognitione infusa habitualiter in uniuersali, non autē habitualiter singula in particulari. Prima pars probatur. Anima christi receptiua fuit habitū notitiarū abstractuarū in uniuersali oia representatiu: similiter, & principiorū, ac ueritatū, ex quibus poterat procedere ad cognoscēdas particulares res ac ueritates: ergo illos recepit. Tenet cōsequētia: quia nulla pfectio possibilis aīę christi nō repugnās maiori est ab ea remouēda. Habitus autē illi sunt pfectio aīę: & nō repugnat maiori pfectioni. i. cognitioni rerū in uerbo: ut supra habitū est. Habēs autē illos habitus habitualiter cognoscit omnia in uniuersali: ergo illa pars cōclusionis uera. Secūda pars probat: quia licet cognoscere in particulari actualiter omnia, arguit infinitatē. Ita & cognoscere in particulari habitualiter includit infinitatē. Infinitas autem repugnat animæ christi: ergo. Consequentia notacum minore. Maior probatur: quia cuiuslibet particularis cognitionis actualis potest esse ha-

bitus particulariter ad eam inclinans: ergo tot erunt habitus particulares, quot cognitiones actuales: sed potest esse infinite actuales: ergo & infinite habituales. Maior declarata est in ij. distinct. ij. q. ij. & minor est manifesta. ¶ Tertia conclusio. Cognitione intuitiua rerū in proprio genere acquisita: anima christi nouit tantum actualiter presentia. Probat: quia cognitio intuitiua naturaliter acquisita requirit actualem presentiam obiecti: ut patuit in prologo primi q. j. & loco allegato distinct. ij. secundi. ergo acquiri non potest nisi obiecto præsentem in se. uel ut quidā dicunt in aliquo, in quo habet esse pfectius, quā nō in seipso, ut pura in essentia diuina tenet in uerbo: sed quod sic cognoscitur secundum illud esse, non cognoscitur in proprio genere. non ergo in proprio genere potest cognosci sessio Petri, nisi ipso presente. Et ita cum multa obiecta non fuerunt: nec esse potuerunt presentia illi intellectui. i. aīę christi secundum eorum existentiam actualem, non poterat habere noticiam intuitiuam istorum. ¶ Sed diceres. Potuit habere cognitionem omnium existentium pro quacūq; differentia temporis per species infusas. Respondetur negando, quia species infuse, seu habitus (quod pro eodem accipio: non. n. pono species intellectuales præter habitus) illæ ergo species, uel habitus representant obiecta non sub ratione existentis: sed representant obiecta: siue sint: siue non sint actualiter. Noticia enim intuitiua non relinquit post se habitum, uel speciem: sed tantum abstractiua: & ideo species uel habitus infusa, uel infusus non mouet ad cognitionem intuitiuam: sed tantum abstractiuam: ut patuit distinct. ij. lib. ij. Nunquam ergo sciri potest ueritas cōtingēs notitia acquisita, nisi obiecta sint in se presentia. Deus autem illam creare posset in intellectu: sed sic non est acquisita. Et licet deus infundat habitum superna-
 ruraliter: tamen per illum habitum non potest exire intellectus in noticiam actualem nisi operatione actuali. Sic

Cōcl. 3.

licet cæcus supernaturaliter acciperet oculos: non tamen per illos uideret nisi naturaliter: nec aliter, quā si eisdē oculos habuisset a natura. Hæc est intentio etiam Scoti. Quarta cōclusio. Quā tum ad euidētem contingentium noticiam, anima Christi potuit proficere, & nouas quotidie rerum noticias acquirere. Probat: quia ad nouam presentiam alicuius obiecti actualē potuit acquirere eius noticiā intuitiuā, quā ipso non presentē non habuit: ergo. Ex istis quoq; nouis cognitionibus intuitiuis formantur noticiæ abstractiue eorundem obiectorum abstractiue, a quibus in memoria derelictus fuit habitus, per quem potuit formare noticiam abstractiuam obiecti prius intuitiue cogniti, & abstractiue, atq; ex pluribus talibus abstrahere noticias uniuersales. & cōsequenter procedere sicut est processus in nobis: licet propter intellectus altitudinem ex paucis potuit cognoscere multa. Sic ergo processu tēporis multa noscere poterat experimento in proprio genere, quæ prius non nouerat in tali genere: licet clarissimi illa nouerat in uerbo, propter quod nihil ignorare, uel nescire dicitur. Licet non singula omnibus modis, quibus erant noticibilia nouit, semper: nam quisquis rem aliquam certo modo nouit, eā ignorare non dicitur: ut uult Alex. par. ij. q. xij. membro. ij. Et ita uerum est, quod ignorantiam non assumpsit: ut dicitur distinct. xv. & secundum hoc patet ueritas textus euangelij Luc. ij. Iesus proficiebat ætate, & sapientia, & gratia apud deum, & homines: non solum secundum apparentiam: sed etiam secundum ueritatem. Nam ex hoc arguit Amb. lib. de spiritulano: in Christo esse alium sensum, quā diuinū: quia secundum aliquē sensum profecit, & non secundū diuinū: quæ probatio nihil ualeat: si tantū intelligitur de profectu secundum apparentiam: quia sic est secundum sensum diuinum profecit plura mirabilia diuinitatis opera successu temporis ostendendō: sic etiā plane intelligitur uerbu apostoli ad Heb. v. Dicitur ex his, quæ passus est obediē-

tiam. Didicit enim per experiēciam: quod prius nouerat per habitum. Ad hoc est illud beati Aug. lxxxij. q. q. ix. contra Appollinaristas. Euangelicę narrant historię, quod factum est: & uerum est: ideo uerba euangelicę uera sunt, ut exprimentur: non sicut alijs sermonibus tropicis scripturæ. Et non uideretur, quod exponendum sit secundum apparentiam tantum. Sed di. ibi dicitur etiam, quod profecit gratia. sed ex præcedenti distinct. xij. patet, quod gratia in eo fuit augmentata. Respondetur, quod licet gratia non fuit in se augmentata: tamen uerę profecit gratia: per gratiam continuę operādo meritorie: per quod profecit: non quantum ad gratiæ augmentum: sed per gratiam quantum ad meritum sibi uel alijs: qui sunt effectus gratiæ: sic & profecit quantum ad profectum sapientię, qui est cognitio. Nam profecit quantum ad cognitionē experimentalem: etsi non quantum ad cognitionem habitua-
 Arti. 3. Dub. 1. O An in aīę christi fuerunt plures noticiæ eiusdem obiecti: puta una in uerbo: alia infusa: alia acquisita. Et uidetur quod sic: quia poterunt plures noticiæ in quocūq; sunt pfecte possunt in actus suos: in anima Christi fuerunt intellectus agens, & intellectus possibilis pfecti: ergo poterant in operationes suas scilicet producere noticias, & recipere. Ad illud dubium respondetur conformiter ad prædicta in principio huius quæstionis per duas propositiones: ¶ Prima. Cum actuali cognitione rerum in uerbo poterant simul esse in anima christi habitus eorundem obiectorum infusi, uel acquisiti in genere proprio. Probat: quia habitus simul stat cum actu eiusdem obiecti, cuius est habitus: & ideo nullus actus repugnat habitui respectu eiusdem obiecti. Antecedens est manifestum: quia habitus per actum suum augetur: & ita non corrumpitur. Si dicitur frustrari habitus, qui nō procedit in actum: sed ubi actus est stans sicut cognitio rerū in uerbo, quoniam nunquā corrumpit: quia

Quomodo profecit gratia, & sapientia.

beatifica: ideo habitus respectu eiusdem obiecti nunquam habebit actum per eum generatum. Respondetur, quod quia habitus secundum se est perfectio intellectus, sicut & omnis uirtus: etiam si nunquam exiret in actum: & pro hoc non est ista perfectio ab anima christi remouenda: ut dictum est. Et licet per habitum huiusmodi non possit exire in actu stare cognitione obiecti sui in uerbo: non tamen ideo esset frustra: quia posset cessare cognitionibus obiecti in uerbo: quia non omnis cognitio obiecti in uerbo est beatifica: & tunc habitus exire posset in actu suum. ¶ Secunda propositio. Cognitione actuali alicuius obiecti in uerbo in intellectu existere, non est alia cognitio eiusdem obiecti sub eadem ratione representatiua in eodem intellectu, infusa aut acquisita in proprio genere. Probatio: quia duae cognitiones eiusdem obiecti perfectae, & secundum eandem rationem actuales, non possunt simul esse in eodem: ergo propositio uera. Cōsequencia nota. Antecedens manifestum: quia aut utraq; illa uel quae perfectae cognoscit obiectum: & tunc una superflua: aut non: & tunc non essent representatiuae obiecti sub eadem ratione. Et si dicis: cognitio proprio genere est perfectae cum cognitione in uerbo. Respondetur: hoc non soluit: quia et si est minus perfecta: ergo magis superflua, si non sub alia ratione obiectum representat, quam cognitio eius perfectior in uerbo. ¶ Ad rationem dubij dicitur, quod haec propositio falsa est. Potentiae in quocumque sunt perfectae &c. ut dicit Scotus: uel saltem: sed solum uera est de potentia imperfecta ad terminos suarum actionum. Si autem ab aliquo agente praesente potentia inducitur sunt termini non poterunt agere ad humiliorum terminos: non propter imperfectiorem sui; sed propter positionem termini ab alio agente: nec propter hoc sunt negande esse in natura: quia sunt simpliciter perfectiores naturae, siue habeant terminos suos a seipsis, siue ab alijs: sicut potentia generatiua sibi similis quoad speciem non est frustra in homine: licet nunquam habeat terminum a se: sed semper praesentatur a deo formam humanam

creante, si ponatur potentia distincta a natura. Si dicitur, cognitiones specie distinctae eiusdem obiecti stant simul: sicut intuitiua & abstractiua: sed cognitio obiecti in uerbo, & eiusdem in genere proprio specie distinguuntur: sicut matutina, & uespertina: ergo. Respondetur, quod cognitiones illae matutina, & uespertina: hoc est in uerbo, & genere proprio: si sunt eiusdem obiecti, & secundum eandem rationem: differunt tamen per causas efficientes: sicut homo creatus, & homo genitus. Sed talis distinctio causarum non facit distinctioem speciei: ut secundu beatus Aug. ad Deo gratias. & secundum sanctum Amb. de incarnatione. Disparitas ortus non facit distinctioem naturae: ut patet de Adā, & nobis. Non ergo differunt distinctae cognitiones specie. Et licet dictum est de cognitione actuali: ita etiam de habituali: ita quod si habitus certae cognitionis fuerit infusus, non ponitur habitus respectu eiusdem cognitionis nouus acquisitus: unde si habitus infusus exeat in cognitiones actuales: illae actuales non generant nouum habitum: sed bene augmentant priorem infusum. Unde si infundantur actuales cognitiones sine habitibus: illae cognitiones generabunt habitum acquisitum: si simul infunditur habitus augmentabunt eum: & loquor de habitu infuso eiusdem speciei cum acquisito: qui immediate potest in omnem effectum habitus acquisiti: quod dico propter uirtutes infusas, sicut spem, charitatem: qui sunt habitus alterius rationis cum acquisitis: & ideo stant simul cum acquisitis: ut infra dicitur, d. l. xxiiij. & sequentibus. ¶ Dubitatur secundo utrum anima christi intuitiua, & perfectissima uident uerbum comprehendat uerbi infinitatem. Respondetur breuiter, quod non solum intellectus animae christi: sed & cuiuslibet beati cognoscit diuinam essentiam ut infinitam: nec alias quietaretur nisi apprehenderet obiectum, ut infinitum. Nec ex hoc sequitur, quod sit quae perfectae sicut uisio uerbi increata: licet sit eiusdem obiecti sub eadem ratione: scilicet sub ratione infiniti. Neque actus capiunt

Dub. 2.

Q

suam distinctioem, & unitatem ab obiecto formaliter: sed seipsis intrinsece uniantur, & distinguuntur, & licet ex distinctioem obiectorum arguatur distinctio actuum: non tamen ex unitate unitas, quia eiusdem obiecti sub eadem ratione possunt esse plures actus: sicut cognitio, & uoluntio. Et cognitio intuitiua, & abstractiua sunt eiusdem obiecti sub eadem ratione: ut in prologo dictum est. Sed an intellectus creatus uident uerbum comprehendat ipsum, est notandum, quod comprehendere accipitur quinque modis: ut dicit Ockam quaest. xij. quarti. Primo modo est uidere aliquid uisibile, ita ut nihil eius lateat, & sic comprehendere est distinctioem uidere. Secundo modo est uidere aliquid totum, & discernere inter partes eius. Tertio modo est uidere aliquid uisibile perfectissima uisione, quae uideri potest. Quarto modo comprehendere, est cognoscere aliquid sub omnibus praedicatis tibi conuenientibus. Quinto modo est cognoscere intelligentia habente talem proportionem ad alias intelligentias, qualem habet obiectum ad alia obiecta. Vel ut dicit Scotus. Comprehendere est sic intelligere, ut sit tanta perfectio in intelligentia intelligentis, quanta est intelligibilitas intelligibilis: ita quod sit ibi quaedam commensuratio: & neutrum aliud excedat. Et sic dicit Augustinus lib. xij. de ciuit. dei cap. xviij. Quicquid scientia comprehenditur, scientis cognitione finitur. quod non est intelligendum, quod absolute finiatur: sed finitur cognoscitur, ut ibi manifeste declarat: quia cognoscitur secundum totam sui cognoscibilitatem: & ita respectu eius se habet ac si esset finitum, eo quod non excedit cognoscitorem intelligentis: sed est ibi cognoscens, & cogniti adaequatio. Primo modo dicitur, quod quicquid uidet essentiam diuinam, comprehendit eam: quia uidet eam distincte. quia non habet partes quarum aliqua potest latere aliqua apparere. Secundo modo essentia seu uerbum a nullo comprehenditur: quia

non habet partes, inter quas discerni possit. Tertio modo non potest comprehendere nisi ab intellectu suo: quia omni cognitione creata perfectior est uisio increata. Neque aliqua creatura illo modo comprehendere potest nisi a solo deo. Quarto modo similiter non potest comprehendere nisi a seipso: quia ipse solus nouit omnia praedicata sibi conuenientia. Sic, & quinto modo solus comprehendit seipsum: quia sicut cognitio increata infinite excedit omnem cognitionem creatam: ita obiectum increatum infinite excedit omnem obiectum creatum. Et tanta est intelligentia in intellectu diuino: quanta intelligibilitas in essentia diuina, quia utrobique est infinita. His tribus ultimis modis communius accipitur comprehendere: qui soli deo conueniunt respectu obiecti increati. ¶ Et si obijciat si intellectus creatus cognoscit diuinam essentiam sub ratione infiniti: tunc cognoscit ipsam sub perfectissima ratione: quia non est perfectior ratio, quam sit ratio infiniti: ergo comprehendit. Dicendum, quod non omnis ratio infiniti est perfectissima: hoc est non omnis ratio, qua aliquid cognoscitur esse infinitum, est perfectissima: quia inter tales sunt gradus: quia una clarior alia: & increata perfectior creatura sicut in simili: nihil est perfectius natura intellectuali: tamen non omnis natura intellectualis est perfectissima. Posset moueri dubium, utrum perfectissima noticia creabilis tam rerum in uerbo, quam in proprio genere sit communicabilis animae christi: sed per omnia respondendum erit sicut de gratia. si summa cognitio est creabilis: respondetur affirmatiue. si autem respondetur negatiue. ¶ Tertio dubitatur iuxta tertiam conclusionem textus: utrum animae christi communicari potuit omnipotentia. Respondetur, quod homini christo attribuitur omnipotentia per communicationem idiomatum: sicut et ceterae proprietates diuinae. Sed de humana natura in christo, quae est creatura: respondetur breuiter, quod omnipotentia nulli creaturae communicari potest. Cuius ratio

R

Dub. 3.

S

est: quia omnipotentia includit infinitatem intensuam, & extensiuam quantum ad durationem. utraq; repugnat creature: & ratio omnipotentie repugnat rationi creature. Primum probatur: potentia producendi dicitur perfectionem in principio. productiuo ad minus tantam, quanta esse potest in effectu producibili ab eo tanquam a causa totali: ergo omnipotentia dicitur perfectionem equiualem, aut maiorem perfectionem omnium producibilium: sed producibilium non est terminus: quia quocumque producibili dato, potest produci perfectius, unde non est dabile summum producibile. Similibus rationibus sicut de gratia tantum est distinctio. xii. huius ergo perfectionis principij omnipotentis non est dare terminum: & per consequens habet perfectionem infinitam. Secundum probatur: quia necesse est omnipotentem esse eternum, & ita durationem infinitum. Antecedens probatur: quia cum nihil possit seipsum producere de non esse. j. de trinitate. nihil generat se, necesse est omnipotentem esse se improducibilem de non esse: quia si esset producibilis: cum non habeat potentiam producendi se de non esse, non erit omnipotens: deficit enim sibi potentia se producendi: cum tamen sit producibile de non esse ad esse. & per hoc patet tertium, quod ratio omnipotentie includit esse principium omnium factibilium de non esse ad esse. Hec autem repugnat creature: quia nulla creatura potest esse principium omnium possibilium: quia non sui ipsius. Si dicitur. Omniscientia etiam includit infinitatem: & tamen attribuitur anime Christi. Respondetur: quod eo modo, quo includit infinitatem: hoc est ut includit cognoscere omnia cognoscibilia distincte: secundum proprias rationes, non attribuitur anime Christi: sed modis supra expositis, secundum quos non includit infinitatem. Ad idem est nocentem producibili de non esse: quia omnipotentia non repugnat producibili simpliciter: quia filius in diuinis producit, & est omnipotens, similiter & spiritus sanctus: sed neuter producit de non esse: ut patuit in primo.

DE SACRAMENTO DOMINICAE PASSIONIS.

DISTINCTIO XV.

POST QUAM magister egit de mysterio incarnationis: consequenter in octo sequentibus distinctionibus agit de sacramento dominicæ passionis. Et circa hoc duo facit. Primum agit de passione quantum ad eius initium, & progressum. Secundum quantum ad eius terminum distinctio. xxj. Circa primum primum de passione agit quantum ad eius ueritatem. Secundum quantum ad eius congruitatem distinctio. xx. Circa primum adhuc duo facit. Primum agit de passione in se, inuestigando eius possibilitatem, & necessitatem. Secundum quantum ad eius effectum, inquirendo eius meritum, & utilitatem distinctio. xvij. Primum in duas: quia primum inuestigat passionis possibilitatem. Secundum eius necessitatem distinctio. xvj. In hac ergo distinctio. xv. possibilitatem passionis Christi ex eo probat: quia corpus ueræ passibile assumpsit. Unde huius distinctio. sententia his tribus conclusionibus summarie notatur. Prima. Christus ueram naturam hominis, animam. scilicet passibilem, & corpus passibile accepit, cum penitentibus utriusque defectibus: quos ipsum suscipere decuit: & nostræ salutis expediret. Secunda. Sicut asserere Christum hominis similitudinem, non ueritatem assumpsisse est hæreticum: ita dicere ipsum in passione dolorem in carne, & in animo tristitiam ueram non sensisse est a ueritate deum. Tertia conclusio. Christus defectus penales quos assumpsit non secundum passionem: sed pro passionem uolens sustinuit. Pro passionem uocat magister post beatum Hieronymum super. Marth. dum quis ita timore, uel tristitia aut dolore afficitur, ut mens inde a rectitudine, aut de contemplatione non moueatur. Passio uero dicitur cum mentis turbatione iuxta a rectitudine declinat

Pro passio.

Passio.

Hanc Christus non habuit, qui sicut non peccare: ita nec a rectitudine, aut perfectissima dei contemplatione declinare potuit. Has conclusiones multis auctori corroborat & ad contrarium sonantes aucto. Augu. & Hila. exponit.

QUAESTIO VNICA.

QUÆSTIO VNICA. CIRCA hanc distinctionem queritur, utrum anima christi secundum quamlibet eius partem, habuit maximam tristitiam, & dolorem. Præmissis notabilibus terminorum declaratiuis per articulo primo: conclusiones ponuntur per sectionem, cum mouendorum solutionibus dubiorum pro tertio. Quantum ad primum notandum circa istum terminum eius anime partem, quod per partes anime intelliguntur anime potentie, & potentiarum portiones: non enim habet anima christi (sicut nec alterius hominis) partes aliquas secundum suam substantiam: cum sit substantia simplex, & incomposita, indiuisibilis: licet componibilis cum materia ad hominis compositionem. Querit autem questio solū de potentie anime cognitiuis, & appetitiuis: quoniam non cognitiue, nec appetitiue, neque doloris, neque tristitiae sunt capaces: quales sunt nutritiua, & executiua. Intelligenda ergo est questio tantum de potentia sensitua, & intellectiua, non quidem cognitiua: talis enim ut sic non tristatur, aut dolet cognoscendo: nam penarum cognitio non infert dolorem, uel tristitiam in cognitiua: licet sit causa mediata doloris, & tristitiæ affectiua. Deus namque, & beatus: sed & iudex humanus, & executor sententiarum penas cognoscit, non tamen ex hoc tristatur, neque dolent. Sunt enim dolor, & tristitia passionis sequentes actus appetitus, sicut & gaudium, & delectatio: sed intelligenda est de potentia appetitiua, tam sensitua quam intellectiua. Appetitus uero intellectiuis distinguitur: sicut, & intellectus in portionem superiorem, & inferiorem. Superior portio dupliciter accipitur. Vno modo stricte pro illa portione que

Supior portio; duplici-

circadiuina, & æterna uolenda, & diligenda uersatur, tanquam circa obiecta tantum. Large capitur pro portione que uersatur circa æterna, uel temporalia in ordine ad æterna tanquam circa sua obiecta. Per oppositum dicitur de portione inferiore uoluntatis pertinet tantum fructio ordinata, sed secundo modo eius est tam fructio, quam usus ordinatus: & de hoc laus tractatus est distinctio. xxiii. libro. secundum. Secundum notandum, quod beatus Augu. xiiij. de ciui. dei. c. xv. ponit differentiam inter dolorem, & tristitiam: nam dicitur. Dolor carnis tantum, modo offensio est anime ex carne, & quedam ab eius passione dissentio: sicuti anime dolor, & tristitia nuncupatur, dissentio est ab his rebus, que nobis uolentibus accidunt. Unde patet, quod dolor proprie accipiendo terminus, quia est passio inexistens, anime a carne pertinet ad partem sensituiam. Tristitia uero, que est passio conuersus nolitionem rei nobis accidētis, pertinet ad partem intellectuiam, siue ad rationem: utrumque ad appetitum: illa ad appetitum sensituum: ista ad appetitum uoluntatis. Causatur autem dolor in appetitu sensitui ab apprehensione sensitui obiecti disconuenientis seu leui, & a potentia concurrente deo tanquam causa prima, & non ab obiecto apprehensio. Quod non ab obiecto patet per oppositionem frequenter acceptam: quia effectus sufficienter dependet a suis causis essentialibus: sed destructo obiecto, remanente apprehensione eius in sensu nihilominus causari potest in appetitu sensitui dolor, uel delectatio, sicut patet cum sensus interior, puta phantasia per notitiam abstractiuam apprehendit aliquid obiectum nocuum, uel delectabile quantumcumque; obiectum illud annihilatur, potest cauari dolor, uel delectatio in appetitu sensitui. Similiter si deus conseruaret notitiam intuitiuam in sensu, destructo obiecto: aut causaret eam absente obiecto: causaretur nihilominus delectatio uel tristitia, & ideo obiectum apprehensum non est causa immediata istarum passionum: sed tantum causa que tenetur naturaliter causat cognitio-

Differētia doloris, & tristitiæ.

nem intuitiuam in sensu, & eam conferuat: que cognitio immediate causat passiones predictas. Primum patet per experientiam in somno, & in amentibus ratione carentibus: quod declarantur, & tristantur usque ad risum, & fletum obiectis non presentibus: quauis ab eis apprehendantur, ut presentia. Secundum quod adducitur de notitia intuitiua a deo supernaturaliter causata, non uidetur probare: tum quia naturaliter non potest produci, nec conseruari notitia intuitiua sine obiecti presentia: sed per actum supernaturalē non tollit ratio causę naturalis: sicut licet deus posset causare omnē effectū sine causa secunda supernaturaliter: non tamē ideo tollitur ratio causę a causa secunda, cessante actu supernaturali. Tum quia si conseruaret deus intuitiuam notitiam destructo obiecto, per illā cognosceretur obiectum non esse, & ita per illā notitiā non causaretur dolor, uel delectatio. ¶ Dolor ergo est passio consequens apprehensionem obiecti disconuenientis tanquā presentis: & delectatio est passio consequens apprehensionem obiecti tanquā conuenientis, & presentis: & hoc in parte sensituiua, siue obiectū sit presentis siue nō, & per hoc causa doloris, & delectationis est apprehensio cū potētia. ¶ De tristitia, que est passio uoluntatis alter sentit Sco. in suo tertio distin. presentia: aliter Ockam in fine sui tertij. Scotus ponit quatuor modos, quibus tristitia generari poterit in uoluntate. Primus, & principalis est quando accidit aliquod nolitum actu elicito: tūc enim nolitionem illam obiecti apprehensū per intellectū sequitur tristitia in uoluntate, que nō est actus uoluntatis elicitus: sed passio naturaliter consequens apprehensionem obiecti sic noliti. Nec est illa tristitia in libera potestate uoluntatis immediate, quia stante presentia obiecti quantum ad eius apprehensionem, & nolitionē eius, nō potest sequi tristitia naturaliter. Est tamen tristitia in potestate uoluntatis mediatē: quia mediante actu nolitionis elicito, qui est in libera potestate uoluntatis, unde potest non elicere nolitionem obiecti: immo pot

elicere actū oppositum, quia potest ipsū uelle: & tunc cedit tristitia. Sic & gaudium in uoluntate generatur naturaliter ad presentiam (hoc est ad apprehensionem) obiecti uoliti tanquā presentis. Ex quo patet duplex differentia inter generationem doloris in appetitu sensituiuo, & tristitię in uoluntate.

Prima: quia dolor generatur in appetitu sensituiuo ad apprehensionem presentię obiecti ex natura sua disconuenientis appetenti: quia ex natura sua lesiui. Tristitia uero in uoluntate generatur ad apprehensionem presentię obiecti disconuenientis non ex natura rei: sed ex nolitione uoluntatis. Vnde licet aliquid ex natura sua sit conueniens uoluntati, puta ultimus finis: & aliquid ex natura sua disconueniens, ut corruptio subiecti: tamen sit ultimatē conueniens per actū uoluntatis eliciti acceptantis, & cōplacentis sibi in presentia talis obiecti, quod actus est uelle. Et similiter obiectū sit disconueniens ultimatē uoluntati: quia nolitum. Vnde breuiter obiectū dicitur cōueniens uoluntati: quia est uolitiū & disconueniens, quia nolitiū. ¶ Secunda differentia, quia tristitia in uoluntate presupponit actum uoluntatis eliciti, a quo realiter distinguitur: non sic dolor in sensu. Primum patet: quia quantumcūque ratio presentet aliqd obiectū uoluntati, ut disconueniens: non tamen sequitur tristitia in uoluntate nisi obiectum sit nolitum actu uoluntatis elicito, immo si fuerit uolitiū. (Potest enim uoluntas uelle obiectum ostensum, ut disconueniens ex sua libertate: ut patet de scienter peccantibus cōtra dictamē rōnis rectum) tūc sequitur delectatio, siue gaudium in uoluntate. iuxta illud sapientis Prouer. ij. Letantur cum malefecerint: & exultant in rebus pessimis. ¶ Quod autē gaudium, & tristitia non sit actus ille elicitus, uel uelle nolle obiectū patet: quia potest stare actus elicitus obiecti non consequente gaudio, uel tristitia. Primum patet in demonibus qui multa uolunt, ut peccata hominum, eorumque perpetuam damnationē, & tamen his accidentibus nō gaudent. Si angeli boni nolunt succurrere

commis-

commisfos peccare: & tamen ipsis peccantibus non tristantur: quia sicut gaudium miserię: ita tristitia omnis reputat glorię: ideo autem illi nō gaudent: nec isti tristantur: quia deus ad huiusmodi passiones non concurrit: & per hoc causas inferiores: a suis actionibus respectu talium passionū suspendit: non autē suspēdit respectu actū elicitorū: ad horū. n. productionem cōcurrit. Secundū patet, quia appetitus sensituiuus respectu obiecti cōuenientis & presentis apprehensi, nō habet alium actū nisi delectationem: & respectu disconuenientis nō nisi dolorem: alii. n. actū nō experimur, nec ponēda est pluralitas sine necessitate. Vnde ut dicit Ockam ubi sup. Appetitus sensituiuus nō habet actū aliquem nisi desiderij & fugę. Et illi soli sunt respectu obiectorū absentiu, & non habitorū. Respectu illius obiecti autē quod appetitus desiderat uel fugit, tantibus illis actibus in appetitu nunquā causatur dolor uel delectatio in eodē appetitu: sed quod obiectū desideratū habetur, & est presentis potentię apprehensiuę: tunc cessat actus desiderij: quia tunc actus desiderij nō est quā causatur huiusmodi delectatio: & per consequens eius causa esse nō potest: hos autē actus desiderij & fugę. (Actus fugę est actus displicentię) sequitur in eodē appetitu spes & timor, quę sunt passiones: & patet eorū distinctio per se parationē: quia stat appetitum desiderare obiectū conueniens & absens, & tū non sperare: quia nō ostenditur ut possibile haberi. Similiter stat ad appetitum, refugere obiectū disconueniens, & non timere: quia nō ostenditur ut occursum.

D ¶ Secundus modus causandi dolorē in uoluntate (dolor hic sumitur largē pro tristitia) secundū Sco. est per nolle conditionatū: ut si nolitiū conditionata nolitione accidat. Vnde duplex est nolle: nolle dū similitur & uelle: s. absolutū & conditionatum. Nolle absolutum est, quando aliquis simpliciter obiectum ostensum nō uult actu positiuo sine quacūque conditione: ut dum uult non mori. Sic uelle absolutum opposito modo quando quis simpliciter uult obiectum osten-

sum sine conditione. Nolle. n. conditionatum est: dū quis uult aliquid propter certam conditionem existentem: quod tamen quantum in se est nolle: s. sublatā. s. conditione talis: ut si mercator in periculo maris existens projicit merces ut euadat periculum: respectu projectionis mercium habet nolle conditionatum. Licet. n. simpliciter loquendo uult projicere: quia non coactus ab aliquo extrinseco projicit: tamē nolle projicere quātū in ipso est: si alias nō projiciendo periculum posset euadere. Volitio ergo qua uult projicere merces, exprimitur per uolo: & nolitio conditionata per nolle. s. si posset alias euadere: & talis nolitio conditionata sufficit ad tristandum de sic nolitione eueniente: sicut mercator cū tristitia eicit merces: nec ibi uelle oppositum facit tantum habere gaudium, sicut nolle conditionatum tristitiam. Talis. n. nolitio & uolitio conditionata sufficit ad peccatum mortale: quale forte fuit peccatum angelorū non prius deceptorum quā peccaret: quia uoluerunt quantum in eis erat esse equales deo: sed noluerunt simpliciter: quia hoc uiderunt eis impossibile. Similiter qui metu peccat mortis idola colit: mortaliter peccat: licet nolle si alias mortem euadere posset. Similiter, qui uellet occidere proximum s. impune posset: licet simpliciter nolite tamen sic uolendo conditionate peccat mortaliter. Etiam sufficit uoluntas conditionata ad meritum quale est in miserante corde proximo non potēte subuenire in opere. ¶ Tertius modus causandi tristitiam est dum obiectum naturaliter disconuenit: siue nolitum est ab ipsa uoluntate ut potētia naturalis: quod hoc, quod obiectum sit nolitum nolle elicito: tunc nihilominus sufficit (dum tamen ostēditur per intellectum ut tale) ad tristitiam in uoluntate causandam. Hoc probatur: quia secundum Aug. in ench. Voluntas ita uult beatitudinē: quod non potest uelle miseriam. Illud autem uelle est naturale: igitur uelle naturale alicuius sufficit ad nolle uelle oppositū illius. Et per consequens ad nolle na-

C Dolor quadru pliciter causat in uoluntate.

turaliter gaudere de illo opposito, & ad necessarium tritari de illo: sicut naturale uelle beatitudinis sufficit ad tristandum de miseria naturaliter. ¶ Quartus modus est, dum obiectum est disconueniens appetitui sensitivo & sibi triste: & per hoc sufficienter disconueniens uoluntati: dum tñ ostēdatur sibi per intellectum: propter colligantia uoluntatis cū appetitu sensitivo. Nā illa cōnexio uoluntatis cū appetitu sensitivo presentato appetibili per intellectum uoluntati: sufficit ad hoc, ut cōueniens appetitui sensitivo sit cōueniens uoluntati: & disconueniens triste. Si enim ponit aliqua delectatio surrepticia p̄cedere in uoluntate oēm actum liberū uoluntatis. Et sicut ponit i delectationibus surreptitijs: ita poni potest in tristitijs, & doloribus respectu obiectoru tristitiu: ut sicut intellectus cooperatur se sui fortiter imutato; si non sit circa alia distractus: ita ponat aliquis uoluntatem non necessariō cooperari: sed compatitui sensitui patietis; & hoc circa idem obiectū si non impediatur uoluntas per non cōsiderationem intellectus: uel per aliud impedimentum uincens. Hoc modo diceretur q̄ corrupta uiolēter, licet condelectetur in uoluntate delectatione appetitus sensitui, non tamē peccaret, quia etiam delectatio & delectabile possent esse non uolita quantū ad omnem actum elicitorum uoluntatis. ¶ Sic ergo recolligēdo distos modos, potest dici, ait Sco. de quadruplici disconuenienti uoluntate esse tristitiam propriā. Vno modo de simpliciter nolito actu, & habitu eueniente. Scđo mō de habitualiter nolito & actu conditionaliter eueniente: licet tamen absolute uolito contra conditionem habitualē. Tertio modo: quia disconueniens uoluntati ut natura. Quarto modo: quia disconueniens appetitui sensitivo: cui coniungitur uoluntas non habituatā, seu inclināta ad oppositum uehementius, quā sit inclinatio eius ad appetitum sensituum. ¶ Primis duobus modis consentit Ockam tanquam ueris, & certis: sed ultimis duobus modis dissentit. Nam uidentur esse contra experiē-

tiam: seipsum enim uolūtariē interimēs non tristatur secundum uolūtate: licet doleat scđm sensū: quāuis corruptio illa sit uoluntati disconueniens, ut natura. Itē apost. gaudentes ibat a cōspectu cōcilij: qm̄ digni habiti sunt pro noīe Iesu cōtumeliā pari. Actū. v. & tñ passio illa fuit disconueniens naturę. Sic beata Agatha glorianter, & cum lætitia ibat ad carcerē. Et generaliter sancti martyres non cum tristitia uoluntatis: licet cum p̄na sensus passi sunt: sed cum gaudio. Non autē stāt simul tristitia, & gaudium de eodem obiecto, & in eodē subiecto: nec potest dictū illud probari nisi per experiētiā sicut, nec aliter improbari. Et qm̄ de hoc non est habita aliq̄ experiētiā: sed magis ad oppositū: ideo uidetur uoluntariū. ¶ Ad rōnē pro tertio modo de sancto Aug. dicit, q̄ esto, q̄ non possit uelle miseriam, & per hoc nō posse gaudere de miseria, quia delectatio uoluntatis elicitorum, puta uelle, quē habere non potest respectu miserie: non sequitur, q̄ necessariō tristetur de miseria: nisi diceretur, q̄ ostēsa miseria necessariō eliceretur nolle eius: & ita auctoritas magis est ad oppositum. ¶ Ad aliud pro quarta uia de corrupta uiolēter dici potest dupliciter. Vno modo, q̄ ralislicet delectetur secundum sensū tactus, non tamen secundum uoluntatem, nisi liberē de nouo consentiret. Hanc solutionē tangit Sco. ipse. ¶ Aliiter potest dici: q̄ uolitiones surreptitię non sunt in potestate uolūtatis, sed causantur naturaliter ex apprehensione intellectus, & a uoluntate: & postea eadē naturalitate, ac necessitate causant delectationem. Est tamen opinio Scoti ualde probabilis & consona ceteris doctoribus: etiam principijs Ockam. Nec est certum Ockam tenuisse oppositū: quia non inuenitur in operibus suis: sed in quadam additione ultimę q. sui tertij: nescio per quem facta. ¶ Consequenter notandum: loquendo de portione superiori strictē, & ut libera: sic portio superior non potest ordinatē tristari: quia tale tristari sequitur ad nolle deū in se: uel ad nolle aliquam perfectio-

Portio superior nō pōt ordinatē tristari.

neministrinsecam sibi iaeffe: cum portio superior, illo modo non habet pro obiecto nisi deū in se, & ad sua intrinsecam: respectu cuius obiecti nullū nolle poterit esse ordinatū: immo tale nolle deū esse, aut nolle perfectū esse: q̄ est nolle p̄fectiones intrinsecas sibi inesse: adeo est inordinatū: ut dicit Sco. dist. p̄sentis: q̄ forte est p̄ctm̄ in spiritū sanctū, & uix damnati sic peccant: quia si nolunt deū esse iustum, non tamen forte hoc absolute nolunt: sed quia nolunt effectū iustitię. s. punitionem, quā sentiūt: & hoc nō p̄inet ad portionē superiorē strictē sumptā. Loquēdo autē de portioe superiorē scđo modo: sic de tribus pōt ordinatē tristari talis portio. Primō. s. de carētia fructuonis respectu obiecti eterni. Secundo de p̄ctō sui, uel alterius uoluntatis. Tertio de alijs malis suo supposito, uel alijs personis sibi dilectis conuenientibus. Et patet ordo: quia sicut superior portio largē sumpta primō uult suā fructuonem respectu dei. Secundo uult iustitiam quamcunq; ad fructuonē ordinatam: & hoc uel in se, uel in alio. Tertio uult secundū regulas eternas bona mediā, & minima sibi, & alijs in ordine ad maximam: ita habet nolle respectu oppositorum: & ita tristitia de illis si accidunt. Et tantum de articulo primo terminorum declaratiō. ¶ Quantum ad secundum articulum: quia quæstio quærit duo primū: utrum Christus secundum quamlibet partem animæ habuit tristitiam, seu dolorem. Secundū, utrum dolor ille, uel tristitia fuerit maximus, uel maxima. Secundum hæc diuiditur articulus ille in duas partes: in prima ponuntur conclusiones ad primū quæsitū responsuē, in secunda ad secundum.

Arti. 2. In parte sensitiua christus uerē doluit.

Cōcl. 1. ¶ Quantum ad partem primam ponuntur conclusiones nouem. ¶ Prima. In parte animæ christi sensitiua fuit uerus dolor, & sensibilis p̄na. Patet illa conclusio per magistrum, & aucto. in textu allegatas. Patet etiam ratione. Nam obiectum approximatum tactui Christi, & suo appetitui sensitivo erat disconueniens sensui: & ille sensus erat perfectē perceptiuus: quia secundum p-

portione dispositionis boni corporis, ē dispositio existentie tactus. ij. de anima. Et illud corpus fuit optimē complexio natū: utpote speciali spiritu sancti operatione de purissimis sanguinibus uirginis formatum: ut dicit Dam. sicut & aia illius corporis erat p̄fectissima: & per consequens ex approximatione disconuenientis, & tactui tactus percipientis, secutus est dolor & perceptibilis p̄na. Tenet conlequeia: quia his modis naturaliter, & necessariō inducitur dolor, & p̄na in partē sensitiuam: ut patet ex articulo primo. ¶ Secunda cōclusio. In se sensitiua christi parte fuit dolor tantū de p̄rij corporis leuōe. Patet hæc cōclusio: quia sensus tantū p̄cipit inconuenientia sui suppositi, uel partis eius, & non extrinsecam: ergo nec dolet, nisi de disconuenientibus supposito, aut parti eius: hæc autem sunt lesiua corporis. ergo &c.

¶ Tertia cōclusio: secundū primā uia (opinionē. s. Sco.) cui satis consentire uideatur Alex. de Hal. & sanctus Bonauent. ac Tho. Voluntas christi, ut natura similiter, ut sensui cōiuncta de eisdem tristabatur, de quibus dolebat potentia sensitua. Hanc conclusionem sic probat Sco. quia si sensu uehementer patiente, ac delectabili, uel tristabili intellectus posset esse in usu suo: naturale esse uideatur, ut uehementer cooperaretur illi potentie inferiori: & uoluntas compatitur delectando, uel contristando ipsi appetitui sensitivo iuxta modum tactum in tertia uia. Sic igitur ad propositum: cum in christo ratio permansit in suo usu: & uoluntas non fuit absorpta a dolore appetitus sensitui: & intellectus p̄cōsequens intuituē dolore illū apprehēdit: & uoluntati ostēdit, illa uoluntas cōdolit, quia naturaliter inclinabatur ad oppositum, quē inclinatio sufficit ad tristitiā secundum tertiam uia. Quod etiā sic declaratur quo ad uia quartam: quæ affectio commodi, & aucto. in textu allegatas. Patet etiam ratione. Nam presupponit affectionem amicitie: quia omnis concupiscēs bonum, sicut, prius uult illi bene ede, quā illi concupiscat aliq̄ cōmodū: ergo si aliq̄ inclinatio ad commodum concupitū pōt

Cōcl. 2.

Cōcl. 3

Voluntas christi ut natura, & ut sensui coniueta de eisde tristabatur de quibus potentia sensitua.

eſſe neceſſaria, ratio contriſtandi de opoſito multo magis inclinatio ad amandum illud, cui bonum concupiſcitur, poteſt eſſe cauſa triſtitia: de oppoſito bono ipſius amati. Sed uoluntas cuſit appetitus principalis perſonæ: ſummè naturaliter inclinatur in bonum commodum perſonæ, & appetit illud: quia quando ſunt multa in eodem, ſuperius dicitur principale inter iſta multa illius ſuppoſiti. Sicut cum ſunt multa in homine cognitioꝝ potentię: ſuprema cognitio .ſ. intellectiua potiſſima, dicitur hominis cognitioꝝ, ut homo. Ita ſupremus appetitus hominis, ſcilicet uoluntas dicitur appetitus hominis: ergo ſummè naturaliter appetit bonum perſonæ, cuius eſt tanquam eius, quod diligit amore amicitia: in quo fundatur ois amor concupiſcentia, & ita illum amore amicitia neceſſario ſequitur triſtitia de oppoſito: & per hoc corruptio perſonæ neceſſario eſt triſtis uoluntati. Præterea: quia uoluntas neceſſario colligat appetitui ſenſituo: ſecundum opinionem uitæ quartæ in primo articulo: & illa colligatio fuit perfectiſſima in chriſto: & intellectus apprehendit illud obiectum triſtabile: quia non fuit abſorptus, nec impenitus ſequitur, quod paſſio triſtitia ſue doloris fuit in uoluntate. Sic apparent due uie quomodo poteſt poni Chriſtū doluiſſe in uoluntate. Vnã propter inclinationem naturalem uoluntatis ad ſalutem perſonæ. Aliã propter colligationem eius cum appetitu ſenſituo. Sed contra illam conſiſtionem eſt alia opinio ſupra recitata. Nam cum uoluntas ut natura non habet aliquem actum elicicum: ideo non eſt capax triſtitie non magis, quam appetitus naturalis alterius rei inſenſibilis. Res enim ſenſibilis habet naturalem appetitum ad ſui eſſe, per quem etiam reſiſtit naturaliter corruptio: ſed quia non habent aliquem actum elicicum ex eorū corruptione, non habent triſtitiam, nec dolorem, idem uidetur de uoluntate, ut eſt appetitus naturalis. Sed ad illam replicam: & ut melius intelligatur illa opinio (quæ ego capio, ſi non erro) nõ uult illa opinio,

quod uoluntas, ut natura non habeat aliquem actum reſpectu læſionis perſonæ uel doloris ſenſus: ſed quod non habet, ut natura actum elicicum, liberum ad primam offenſionem intellectus. Habet tamen quoddam nolle reſpectu læſionis, & doloris, quod in ea naturaliter producit ab apprehenſione intellectus, reſpectu cuius uoluntas non eſt libera, ad quam nolitionem læſionis (quæ tamen ineſt) ſequitur triſtitia naturaliter in uoluntate. ſicut infra habetur diſt. xxij. quæſt. j in tertio dubio. Etiam ſi uoluntas fuerit concauſa non tamen libera, ſed naturalis: & ideo non dicitur actus elicitus: & per hoc dicitur, quod non eſt ſimile de uoluntate ut natura, & de appetitu naturali rei inſenſibilis. Nam appetitus rei naturalis: quia non requirit præuiam cognitionem rei appetendę, ideo nullum habet reſpectu eius actum, neque paſſionem triſtitia uel doloris. Sed uoluntas ut natura habet, uel habere poteſt præuiam cognitionem obiecti: ideo habet actum reſpectu eius non liberè elicicum: ſed uel a ſola apprehenſione, uel ab ea concauſante uoluntate nõ liberè, ſed naturaliter productum, quæ etiam ſequitur in uoluntate naturaliter paſſio triſtitia. Vel poſſet dici, quod ſtatim ad apprehenſionem obiecti diſconueniẽtis ſequitur in uoluntate triſtitia nullo actu uoluntatis medio: ſicut dictum eſt de dolore ſenſus. Si uero intellectus læſionẽ perſonæ, aut dolorem non apprehenderet ſi tantus eſſet, uel tanta, quod uolum rônſi impediret: tunc neque dolor, neque triſtitia in uoluntate generaretur: ſicut nec in appetitu naturali rei inſenſibilis. Cõcordat Greg. diſt. j. lib. q. ij. ar. ij. quod uoluntas non omnem actum liberè eliciat. Concluſio quarta. Sicut uoluntas Chriſti ut libera: ſecundum portionem eius ſuperiorem ſtriçte acceptam non habuit dolorem, uel triſtitiam: ita pariſormiter ſecundum eandem largiſſum ſumptam de fruitionis carentia: aut peccato proprio nullam habuit pœnam. Prima pars patet: quia nihil inordinatum fuit in Chriſto: ſed in portione ſuperiore ſtriçte ſumpta, uel libera non poteſt

Cõcl. 4
H
Chriſt'
ſecũdũ
portio-
nem ſu-
periorẽ
ſtriçtẽ
acceptã
non eſt
triſta'

eſſe triſtitia ordinata: ut patuit notabili ult. art. j. igit. Secũda pars conſiſtionis ſi militer probat: quia carẽtia uiſionis nolita nõ euenit in morte ipſi chriſto: quia nõ fuit congruũ, ut ipſe minus cõiunge retur ſuper fruitionẽ, pillud. ſ. mortẽ, per quod meruit alios ſini cõiũgi. Frueretur ergo etiam in morte diuina eſſentia: & ita fruitione nõ quã caruit. Quod etiam pro peccato proprio non habuit pœnam, maniſeſtum eſt: quia nullũ peccatum fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Eſa. liij. & j. Pet. ij. Eũ autẽ, qui nõ nouerat peccatum, pro nobis fecit peccatum deus. i. ſacrificium pro noſtris peccatis: ut nos efficeremur iuſtitia dei in ipſo. ij. Corinth. v. Quinta concluſio. Chriſtus ſecundum portionem ſuperiorem largẽ acceptam non habuit triſtitiam de morte, ac paſſionẽ ſuã perſonæ: nec membrorum ſequentem nolitionem eorũ abſolutã. Probatur: quia reſpectu illorũ non habuit nolitionẽ abſolutã: ergo nec triſtitiam illam præſupponentem. Conſequentia nota. Antecedens probatur, quo ad paſſionem propriam: quia ſicut ratio ſuperior non potuit pro tunc mortem Chriſti, eiusque paſſionem, referendo ad ultimũ finem iudicare malam: ſed determinare bonam: eo quod uel immediate ordinabatur in finem ultimum, propter eius uirtuofitatem uelle pati, & mori. Vel mediate, mediate ſcilicet ſalutẽ humanã pro qua procuranda fuit mors uolita: ita uoluntas ſuperior, ut libera non potuit ordinatẽ illam pro tunc nolle: ſed abſolutẽ uelle. Non enim tunc rectẽ noluiſſet: quia contra rationẽ rectã: & ita nec de illa triſtari triſtitia abſolutum nõlle liberũ conſequentem. Patet etiam de paſſione, & pœna membrorum, apoſtolorũ ſcilicet & ceterorũ fidelium, quia illas relatas ad ultimũ finem, quatenus fuere præuiſa a deo, & determinata ſicut fierent ordinatẽ, non poterat uoluntas Chriſti abſolutẽ nolle: igitur nec ex eis ſic cognitũs determinatẽ futurũ potuit contriſtari. Ex illo tamen non ſequitur Chriſtum ſemper, & ſimpliciter abſolutẽ uoluiſſe mori: ſed

conditionatim protunc: dum humanũ genus illo erat modo redimẽdum poſt lapſum in peccatum. Sexta concluſio. Voluntas Chriſti ut portio ſuperior largẽ, & libera triſtitiam habuit de deliciis hominum, atque culpa. Probatur: quia de inſidelitate diſcipulorum, ac crudelitate Iudeorum proſequentium, omniumque ceterorũ peccatis doluit: ſecundum illud Ambro. ſuper Lucam, & ponitur in litera. Doles domine non tua uulnera, ſed mea. i. triſtari de peccatis meis naturã meã uulnerantibus, non de tuis: & hoc triſtitia nolitionem abſolutã conſequentem. Simplici ter enim, & abſolutẽ illa noluit, quæ cõtra diuinã uoluntatem fore nouit. Nõ enim uult deus peccata ſub ratione peccati: licet ea fieri permittat. Septima concluſio. Chriſti uoluntas paſſa eſt triſtiam de pœnis ac paſſionibus ſuis, & aliorum ſecundum portionem ſuperiorem: nolle conditionatam, aut habitiale conſequentem. Et uocat nolle conditionatam habituale: in cuius actum uoluntas prona eſt ex ſe extra niſi aliud obſtet. Probatur concluſio: quia illa portio noluit conditionatã nolitionem paſſionem: id eſt noluiſſet, quantum in ſe uiſſet: ſi omnia iuſta, & proſperaper ſe appetibilia equẽ uiſſent ſine ea: quod probatur duplici auctoritate, & rone poſt ſco. Vnã eſt auctoritas Aug. xij. de trini. c. vij. Licet iuſtus per fortitudinem paratus ſit excipere: & æquo animo ferre quicquid aduerſitatis acciderit, mauult tamen, ut non accidat: & ſi potẽ, faciat: atque ita paratus eſt in utrumque: ut quantum in ipſo eſt alterum optet: alterum uitet. Et ſi quod uitat, incurrerit: ideo uolens ferat: quia fieri non potuit, quod uolebat: ſupple quantum in ipſo fuit. Patet ergo, quod ita intendit ſicut litera ſonat: quia per hoc probatur nullũ quantumcũque uirtuoſum poſſe eſſe hic beatum: quia hic poteſt pati aduerſa: & ita non habere quicquid uult: quia alterum optat, quantum in ipſo eſt, ſcilicet proſperum. Alia auctoritas philoſophi. iij. Ethic. c. viii. Mors, & uulnera triſtia forti, & uolenti erunt. Suſtineri autem

Cõcl. 6.

De quibus triſtitia - tus ſecũdũ portio - tionẽ ſuperiorẽ.

Cõcl. 7

hec quoniam bonum, uel non turpe : & quãto utiq; magis uirtutem habeat omnem, felicior sit: tantò magis in morte tristior erit. Tali enim maxime uiuere dignum, & iste maximè bonis priuatur sciens: triste autem hoc. hec ibi. Quod non esset : nisi quantum in ipso est uult oppositum: & tale nolle sufficit ad tristari. Ratio ad hoc est : quia obiectum patientie non uidetur secundum se eligibile : tunc enim non requireretur patientia : neq; beati aliqua talia eligunt. Non ergo elegisset Christus mori per patientiam : si aliter iustitia, ueritas, & salus hominum conficisset. ¶ Et si diceretur ad auctoritates: q̄ loquuntur de forti moraliter, cuius fortitudo deponit portionem inferiorem, non superiorem. Illud non obstat: quia superior secundum regulas eternas nihil aduersum uidetur iudicare esse eligibile, quantum in ipso est: quin oppositum esset eligibilius, si illud iustitia non ueraret: alioquin qualiter alligati, & iuncti fini ultimo, ut beati nihil eligunt aduersum. Hæc omnia Scot.

Cõcl. 8. ¶ **I** Octaua conclusio. Voluntas Christi ut liberè portio inferior de eisdem tristata est uolitione conditionata, de quibus & superior. Patet conclusio per easdem auctoritates, & rationes, quibus probatum est de portione superiore. Ille enim hoc ipsum magis ostendunt de inferiore, quam de superiore.

Cõcl. 9. ¶ Conclusio nona & probabilis. Voluntas Christi ut libera non est tristata secundum portionem inferiorem de morte sua, & passione tanquam de nolito absoluta nolitione. Probatur conclusio: quia portio inferior non absolutè noluit mortem, & passionem: ergo. Consequentia nota. Antecedens probatur: quia eadem potentia circa idem obiectum non potest habere actus oppositos, maxime quorum alter sit in summo. Sed portio superior, & portio inferior sunt una potentia secundum beatum Aug. xij. de trini. c. iij. & ostensum est in secundo dif. xxiii. superior autem intellectiua in summo dicit ipsam passionem esse uolendam: &

superior portio quantum ad uoluntatem summè uult: ergo inferior non potest nolle. Item opposita demonstrari non possunt: sed alterum tantum sophistice arguetur. Ergo si ratio superior hoc esse uolendum demonstrat, ex nullis principijs nisi sophistice potest inferior arguere hoc esse nolendum absolute. Ratio autem Christi errare non potuit, nec sophismatibus illudi: ergo inferior portio rationis concludere non potuit mortem esse nolendam: & per consequens nec inferior uoluntatis portio, quæ a ratione nunquam discrepabat, mortem absolute non potuit nolle: quod ratio non potuit dicere. ¶ Dixi notanter probabiliter: quia oppositum illius conclusionis quidam uidentur defendere dicentes: q̄ portio inferior absolute noluit istam pœnam: non sic superior. Vnde aiunt, q̄ portio inferior considerat passionem absq; ordine ad finem ultimum: quia sub illa circumstantia considerare est ratio superioris. Circumscripta autem hæc circumstantia non est uolenda: & ita nec uoluntas illa uult eam. Et quia non uult eam, quæ tamen euenit: sequebatur tristitia tanquam de nolito absolute in ista portione: & ita ex alia causa, quàm in portione superiore. Ambas istas opiniones late profertur Scotus distincti presenti. Primam tamen præfert secundam tanquam magis probabilem: secundam quam eodem modo dicendum erit de utraq; portione superiore, & inferiore, ut libera scilicet, q̄ neutra tristata est de passione, ut absolute nolita. Vtraq; uero de ea tristata est, ut de nolito ex conditione. ¶ Ex omnibus præmissis potest breuiter epilogari: q̄ Christus secundum appetitum sensitiuum doluit uere, & uehementer de corporis læsione. Voluntas ut natura de eadem doluit, tanquam de corruptiua personæ, cuius salutem naturaliter uoluit tanquam appetitus principalis personæ. ¶ Etiam doluit de eisdem, de quibus sensus tanquam coniunctus naturaliter sensit in eodem supposito.

¶ Voluntas, ut libera secundum portio

Epilog⁹ de q̄bus tristatus est Christus in passione sua.

nem superiorem strictè sumptam de nullo tristabatur. Sed secundò portionem superiorem largè acceptam doluit de peccatis omnium hominum non suis: tristitia nolitionem absolutam consequente. De ceteris malis pœnæ suæ personæ, & membrorum tristatus est tristitia nolitionem conditionalem consequente non absolutam. De eisdem pœnis etiam tristata est portio inferior: & eodem modo quo superior. ¶ Quantum ad secundam partem huius articuli de quantitate passionis doloris, & tristitiae christi. Aduertendum, q̄ cum queritur: utrum passio christi (sub quo nomine intelligo dolorem, tristitiam, læsionem, & quicquid ad pœnam pertinet a christo passam) utrum inquam passio christi fuerit maxima. Cum sic queritur: comparatio fieri potest ad passionem cuiuscunq; uiatoris. Vel secundo ad passiones uiam presentis uitæ excedentes, utputa damnatorum in inferno: aut satisfaciendum in purgatorio. Similiter cum deo passionis magnitudine queritur: potest quæstio intelligi de magnitudine intensiua, uel extensiua. Intensiua uoco passionis ac pœnæ acerbitate: siue in pœna ponatur intentio proprie dicta, quæ fit per additionem gradus ad gradum in eodem subiecto se unietum: siue alias augeatur acerbitas non est cura ad positum. Extensiua uoco pœnæ multipliciter, & numerositate: siue illa numerositas sit formaliter in doloribus, & pœnis: siue in causis, uel in obiectis, aut circumstantia. Et patet distinctio: quia potest dolor unus numero de uno obiecto acerbior esse pluribus doloribus de pluribus obiectis: sicut acerbior potest esse dolor de amissione uitæ corporalis, quam dolor de amissione multorum temporalium bonorum.

Cõcl. 1. ¶ Est ergo conclusio prima ad hanc secundam huius articuli partem. Minor fuit christi nostri redemptoris passio, quam animæ separatæ in inferno, aut christi in purgatorio. Hæc conclusio est sancti Thom. part. iii. quæst. xli. artic. vi. in passione solutione iii. rationis. Et probatur: quia

passio animæ separatæ excedit omne malum huius uitæ: sicut gloria sanctorum excedit omne bonum huius uitæ. Vnde beatus August. de pœna purgatorij, ubi minus uidetur. in de uera, & falsa pœnitentia cap. xviii. ait. Hic autem ignis, etli æternus non sit, miro tamen modo est grauis: excellit enim omnem pœnam, quam unquam passus est aliquis in hac uita: nunquam in hac carne tanta inuenta est pœna, Cuius ratio adduci potest: quia passio animæ separatæ est de maiori malo clarius cognito, & in subiecto magis percipibili. Est enim de carentia maximi mali beatificæ uisionis, & fruitionis: quæ sunt maximum bonum: creaturæ rationali possibile: & tunc cum esset debita, & cum esset feruentius concupita: quod malum clarius cognoscitur ab anima separata: quæ tantò clarius cognoscit, quãto tunc immediatè obiecta apprehendit: non egens sensuum ministerio: magis deniq; tristitiam percipit: ipsaq; magis animum affligit, quæ immediatè animæ inhæret: et non per corporis organum. Concurrunt, & diuinum iudicium, quod ibi grauius, quàm hic puniunt. Ibi quippe arguit in furore scilicet in inferno: in ira, in purgatorio: hic uero in misericordia, & paterno flagello. Hinc propheta orat. Domine ne in furore tuo arguas me; neque in ira tua corripias me. Miserere mei domine, quoniam infirmus sum: sana me domine &c. Et per carentiam harum circumstantiarum in hac uita: patet cur hic, non est tanta tristitia de beatitudinis carentia: quia hic debilius creditur, minus cognita: tepidè, & minus efficaciter considerata: & hic indebita. Cuius etiam concupiscentiam superant præsentium amor commodorum, & impediunt necessitates huius uitæ. ¶ Pœna christi maior fuit intensiue, & extensiue omnino pœnæ quorumcunq; hominum experta in hac uita. Ista conclusio probatur simul de dolore partis sensitivæ, ac etiã de tristitia appetitus intellectiui. Primò tamè pœna.

Cõcl. 2. Pœna christi maior fuit intensiue, & extensiue omnino pœnæ quorumcunq; hominum experta in hac uita. Ista conclusio probatur simul de dolore partis sensitivæ, ac etiã de tristitia appetitus intellectiui. Primò tamè pœna.

de magnitudine extensua : secundo de intensua . ¶ Quo ad primum fuit pœna christi inter omnes huius uitæ passiones, maxima extensua : quia prout colligi potest ex doctoribus, & sanctis Alexand. Thom. Bonauent. & ceteris passio christi se extendit ad omnium causarum genera. ¶ Magna siquidem fuit christi passio propter causam efficiëntem, materialem, formalem, & hancalem. ¶ Primo propter efficiëntem, multitudinem scilicet causarum, & occasionum ad suam passionem interiorum, & exteriorum effectiuè concurrentium christi passio fuit maxima. ¶ Passus enim est ab omni conditione sexu, & statu. ¶ Ab omni conditione quia a gentilibus, & Iudeis inimicis gaudentibus : amicis condolentibus : mulieribus flentibus, quarum consolationi se neglecto intendit dicens. Nolite flere super me. Luce. xxiii. A discipulis etiam dormientibus præ tristitia. A compatiēte matre in anima, & spiritu conuicifixa. Sed a tota trinitate patre dilectissimo, seipso, spiritu sancto. Nam pater filio non peperit : sed pro nobis omnibus tradidit illum. Roma. viii. Hinc uox illa maximi doloris expressua : hely hely lamafabatani &c. Matth. xxvii. Tradebat iudicanti se iniuste. j. Pet. ij. Traditus est etiam a spiritu sancto, qui per os Caiphæ pontificis prænuntiavit : quia expedit christum mori pro populo. Io. xj. ¶ Passus est ab utroq; sexu : mulieribus ancillis Annæ pontificis, Petri ad negationem impellentibus : & similiter a uiris. ¶ Passus est ab omni statu : principibus, ministris, simplicibus, doctis, & Scribis, extraneis, & notis, a fugientibus discipulis a Petro negante, a Iuda tradente. ¶ Secundo christi passio fuit maxima passio propter causam materialem obiectiuam circa quam ; & subiectiuam in qua . Magna igitur fuit propter obiectum numerositatem. Nam passus est de omnibus, quæ ad eum extrinsecus pertinebant scilicet de peccatis, & offensa patris : omnium generaliter, quos redimere uenerat. Spe-

cialiter Iudeorum, quibus se multipliciter notificauerat. Specialissime discipulorum, quos ex omnibus in sui familiaritatem elegerat : & ecclesie suæ quasi fundamenta solida deputauerat : Petri negantis : Iudæ tradentis : & crucifigentium . Pro quibus primam in cruce totius benignitatis uocem ad patrem emiserat. Pater dimitte illis : non enim sciunt, quid faciunt. Luc. xxij. ¶ Passus est etiam de proprii suppositi grauissimis, & multiplicibus pœnis : ut scilicet sua iniusta damnatione : accenti & fellis amaritudine. De corporis multiplici uulneratione ; de innocenti animæ, afflictione : de uitæ nobilitatis amissione ; de quibus omnibus, & alijs quam plurimis tanquam de obiectis nolitis simpliciter : uel ex conditione : & tamen accidentibus passus est, & doluit uehementer. De diffamia nominis, irrisionibus, & blasphemijs. De spoliatio ne uestis : & per hoc omnium temporalium : quia aliud quo spoliari posset, præter uestem non habuit. Vulpes, inquit, foceas habent &c. Matth. viii. De matris condolentis adstantia : de discipulorum desolatorum fuga : & de martyrum, & iustorum persecutione : de omnium miseria, & tribulatione. Doluit, inquam lapsum Adæ, per quem in uitæ huius miseria multiplices incidit eius poenitentias, quas ut auferri mereretur, doluit. ¶ Fuit etiam passio christi maxima propter causam materialem in qua : hoc est patientis subiecti totalitatem. Passus est enim in toto corpore, & omnibus eius membris : in sensibus singulis, & mentis qualibet portione : in capite coronam spineam, & arundinis percussione : in facie sputa, & excretiones : in genis, & barba alapas, & uulnerationem : in collo, & dorso colaphos, ac graues illudentium percussiones : in scapulis crucis pondera : in manibus, & pedibus transfixa clauorum uulnera : in latere aperturam : in corde profundam lanceæ fixuram : in corporis superficie nuditatem, & durâ flagellationem : in ossibus, uisceribus, brachijs, cru-

Quibus passio christi fuerit aucta pulchre deducit.

ribus, & iuncturis rigidissimam extensionem : & in membris uitalibus, & uenis totius sanguinis effusionem. Et per hoc ossium dinumerationem, liquefactionem, ariditatem, sitim, ac nimiam siccitatem : secundum illud Psal. xxi. ex persona christi. Sicut aqua effusus sum : & dispersa sunt omnia ossa mea . Factum est cor meum tanquam cera liquefcens in medio uentris mei. Aruit tanquam testauitrus mea : & lingua mea adhæsit faucibus meis. Et sequitur. Foderunt manus meas, & pedes meos dinumerauerunt omnia ossa mea. ¶ Passus deniq; est secundum omnes sensus : in oculis caligationes, & lachrymas : uidentis matris discipulorum, ac amicorum turbationem : & inimicorum insolentem motione, ludibria, insultus, & gloriati onem : in auditu peccatorum multiplicem blasphemationem : accusantiu dolos, & testium falsitatem : in odoratu sputorum cadauerumq; fetorem : in gustu fellis, & aceræ amaritudinē : in tactu totius corporis uulnerationem : asperitatem uentorum, & imbrium. ¶ Passus est quoq; secundum quamlibet membrorum portionem : in superiore tristatus est de omnium peccatis, & patris ofensione : in inferiore de matris, ac discipulorum amicorumq; compensione : in appetitu sensitiuo de propria corporis mortifera læsione. Hinc uerissimè per prophetam dixit. Repleta est malis anima mea : malis utiq; poenæ non culpæ. ¶ Tertio passio christi fuit maxima quantum ad causam formalem, actuum scilicet suorum peruersissimas interpretationes. Passus est enim in uerbis contradictores : in predicatione detractores : in operibus obseruatores : in miraculis blasphematores, in meritis ac misericordiar operibus scandalum accipientes, & odientes : in pœnis irrisores : in morte exprobatos : in sepultura custodes : in resurrectione dolosas testium subordinationes. Siquidem pacti sunt dare custodibus pœcuniam : ut testarentur dominum eis dormientibus a discipulis fuisse sublatum. ¶ Quarto maxima fuit christi passio extensua ex cau-

sa finali propter fructus modicitatem, qui sequebatur. Nam cum pro omnibus, ac toto genere humano sit passus sufficienter, pro paucioribus profuit efficienter : quia multi uocati, pauci electi. Et angustam regni uitam pauci inueniunt, Mat. vii. Et hoc propter passionis contemptum, & ingrati tudinem redemptorum . De his omnibus tanquam de subiectis multiplicibus passus est dominus. ¶ Hanc extensiam pœnæ magnitudinem extenderunt loci temporisq; circumstantiæ : nam passus est in locis plurimis. Nam ut uult August. Passus est in præsepio indigentiam : adde duritiem, & angustiam in Aegypto laborem, & exilium : in deserto famem, & pugnam : in templo lapidum impetitionem, & resistantiam : in hospitio obseruationem malignam : in irine re fatigationem, & laborem : in ciuitate eiectionem : in monte præcipitij conatum : in horto sanguineum sudorem, ac proditoris osculum : sed & compræhensionem, ligationem, & discipulorum fugam : in atrijs pontificum alapas, & illusiones : falsam testificationem, conspuitionem, ac multiplicatam percussionem. In prætorio calumniosam accusationem, flagellationem, coronationem, & crudelissimam mortis adiudicationem : in Caluaria expoliationem uestium, & mortale crucis supplicium. ¶ Passus est demum in omni suæ uitæ tempore : in infantia angustias uteri : fetorem stabuli : indigentiam mareris obsequij : circumcissionem secundum legem Moyli : persecutionem Herodis aduersarij : fugam in Aegyptum sub cura Ioseph iusti uiri : in pueritia, & adolescentia labores, abstinentias, uigilias, quas scriptura nō exprimit nisi in genere : q; subditus esset matri, & Ioseph putatio patri. ¶ Passus est paupertatem, uulpes auesq; uincens : dum filius hominis non habuit, ubi caput suum sanctissimum reclinaret. Nec dubium, quin in illa ætate cruciatus fuerit siti, & fame : prolixus in orationibus : fatigatus uigilijs, & laboribus. Crescente uero ætate creuerunt labores, & absti-

Omni tempore uitæ passus est christus

nentia. Nam in iuuenilibus annis qua draginta diebus continuo in deserto inter feras habitans, corpus innocens castigans: sine cibo mansit & potu: renatus est a maligno spiritu: super templi pinna culum, & montem ductus est excelsum. Deniq; sudores, labores, fatigationes sustinuit: in predicando, currendo de ciuitate in ciuitatem: per castella, agros, montes, & maria: ut annuntiaret uitam mortuis: redemptionem captiuis: presteret beneficia infirmis: atq; collectis discipulis, per eos innotesceret omnibus finibus orbis, in quibus pertulit lachrymas in compatiendo: invidias in colloquendo: pericula in falsis fratribus, ac mille tales iniurias, & conuicia ab invidiantibus. Deum elaboratis omnibus ad nostram redemptionem necessariis precurrentibus, consummaturus opus nostre salutis: instituto passionis sue memoriali diuinissima eucharistia: surgens a cena hora completorii, & cedit, pauet, tristatur, & factus in agone sanguinem sudat in horto. Hora matutina, comprehenditur, ligatur, uelatro ad Annam primò: deinde ad Caypham ducitur, ceditur, molestatur. Hora diei prima coram prelide Pilato sistitur, & accusatur. Hora tertia linguis Iudeorum crucifigitur: nudatus flagellatur, coronatur, purpura illusione uestitur. Hora sexta contemnitur, ei iocitur, contemnatur, cruce oneratur, crucifigitur. Hora nona in cruce tensus fitiens, & clamans uoce magna moritur. Hora uespertina latus lancea perforatus: ac de cruce mortuis deponitur. Completorii hora sepelitur: ac sepulcrum positus custodibus clauditur, & signatur. Ecce nullum tempus, aut etas inuenitur, in qua salus mundi non pateretur. Ex quibus omnibus alijsq; quam plurimis hic breuitatis gratia omisissis: in alio quodam sermone historiali laetius digestis patet, q; passio christi maxima fuit, & omnibus mortalium passionibus quantum ad extensiuam magnitudinem incomparabilis. Sed magis hoc ipsum deduci potest ex passio-

nis intensiua grauitate, & incomprehensibili acerbitate. Fuit enim dolor patientis Iesu acerbissimus tam exterior, quam interior. Exterior propter corporis christi teneritudinem optimam complexionem: ætatis uigorem: propter quæ pœnæ fuerunt magis perceptibiles, & ita doloris acerbioris causæ. Sed & propter mortis genus, quod fuit turpissimum, acerbissimum, diuturnum. Quid enim turpius, quam uniuersorum iudicem mortis sententia condemnare: celi terræq; regem illudere: summum pontificem crucifigere: mundi conditorem in loco Caluarie despectissimo, ac latronum medio, & maledictionis ligno suspendere: innocentissimum dominum, ac summum honorem suum per omnia uenerandum, ab angelis & cunctis cæliciuibus adoratum: coram tanto populo, toto corpore nudari. Propter quod obtenebratus est sol secundum Augu. ut celaret membra creatoris. Omnium conseruatore, angelorum hominumq; consolatore, ab omnibus in pœnis ultimis derelinquens. Fuit & genus illud mortis acerbissimum: quia fuerat christus toto corpore uulneratus, in locis maxime neruosis: pedibus scilicet, & manibus confusus: articulatim extensus: ac toto corpore uulneratus: nudus soli, & uentis expositus. Corpus præ filijs hominum speciosum: quantitate perfectum, & ponderosum: tribus tantum uel secundum altos quatuor clauis ferreis sustentatum. Fuit etiam pœna diuturna: quonia ab agonia, & mortali angustia sanguineu sudorem in horto primi completorii hora in terram funderè cœpit. Et ad nonam horam diei sequentis pœnarum continua successione, earumq; grauatione perdurauit. Et quamuis passio christi exterior grauilissima fuit corporis, & sensu nimium dolorosa: fuit tamen interior tristitia in parte rationali maior, & excellentissima. Nam fuit de summo nolito .i. patris offensa, & contemptu, p peccata omnium tunc presentium, præteritorum, & futurorum. Nunquã aliquis conuersorũ rãtã habuit cõtritiõnẽ, & tri-

sticiam de peccatis proprijs: quantum in illa hora satisfactionis dominus habuit pro peccatis singulorum. Sui enim contritio ne pro nobis assumpsa omnium peccata sufficienter deleuit: & omnem pœnam pro eis debitã soluit. Legimus tamẽ non nullos propter uehementiam contritionis subito extinctos, quorum tamẽ contritio ad intentionem tristitiæ christi non peruenit. Quis enim dubitare possit dominum in horto, effuso sudore sanguineo prementis angustia extinctũ fuisse: nisi ad ulteriora patiẽda fuisset pœseruatus supernaturaliter a patre, ipso teste. Tristis est anima mea usq; ad mortem. Hanc autem tristitiã de offensa patris, omniumq; cæterorum malorum pœnalium proprii corporis, ac omnium hominum si bi in cognitione presentium, auxilium animæ patiẽtis perfectio, propter cognitionis claritatẽ tam paterni honoris, quã conceptus, ac culpæ grauitatẽ. Et propter triplicis amoris integritatem summi patris: proprii suppositi, & totius humani generis: qui cum in christo fuit maximus: quilibet in genere suo de malis disconuenientibus dilectis, & accidentibus dolor fuit maximus. Auicta est & passio interior ex doloris puritate: propter paternæ cõsolationis subtractionẽ: ac redundantis gaudij superioris portionis prohibitionem: ac omnium dolorem augere ualentium conseruationem: & omnium mitigare potentium (quæ ceteris martyribus exhibuit) subtractionem. Auicta est quoq; propter agentium subitacionem. Nam quod actio cõtrarij uelocior, eò dolor inflictus intensior. Hinc actio ignis uehementiorem ingerit dolorem ceteris elementis. Fuit autem actio affligens subita, quæ in breui temporis intervallo totum corpus lacerauit: totum sanguinem eiecit: & tã exteriora, quam interiora pœnis, ac doloribus repleuit. Item auicta est propter uoluntariam maiorem doloris, & tristitiæ, quã exteriora affligentia in ferre naturaliter poterant: assumptionem. Nam secundum beatum Thomã par. iij. q. xlv. jar. vj. Dominus assumpsit dolorem uoluntariẽ propter finem

liberationis hominum a peccatis: ideo tã tã doloris quantitatem assumpsit, quæ esset pportio: remissionem omnium peccatorum cunctorum hominum. Unde assumpsit tristitiam, & dolorẽ maximum quantitate: regulã tamen rationis non excedentem. Et quãuis minor dolor satisfecisset pro peccatis omnium hominum propter personam infinitatem hunc patiẽtẽ, uoluit tamen genus humanum redimere, non potestate, sed iustitia. Ideo non solum attendit quã tam uirtutẽ haberet dolor eius ex diuinitate unice: sed quãuis sufficeret secundum humanam naturã ad tantã satisfactionẽ. Unde in flagellatione ultra dolorem, quẽ flagella ex uehementia, & percussione flagellantium intulerunt: dñs spõte maiorem assumpsit: & sic suo modo de alijs, corona, clauis, & cæteris affligentibus intelligẽdũ est. Ex quibus patet: q; nullus unquã mortalis tantũ dolorẽ est expertus: licet quidã martyrum assati: ut Laurentius, Vincetius: quidã articulatim dimembrati sint, ut Quintinus: alijsq; horribilibus pœnis uarij sint extincti: quæ pœnæ uidentur ce fore leuiiores, omnibus tã predictis simul iunctis, patet excessus pœnæ christi super omnes allegatas martyrum pœnas: maxime propter interiorem tristitiæ puritatem: spontaneum earũ augmentũ: & satisfactionis proportionẽ secundũ diuinã iustitiã: & cætera supradicta. Quã Art. 32
Dub. 1.
N

terea illa uisio est beatifica: igitur non est alicuius doloris, aut tristitię causatiua. Respondetur: quod non solum, mortem suam cognouit uisione in uerbo: sed et illam ostendere potuit portio inferior intellectus. Nec hoc solum, sed etiam imaginatiua potuit istam, ut terribilem imaginari: & ita appetit illius partis sensitiuę potuit timere. Potest tamen dici: quod si in alijs animalibus non est passibilitas in mortis, instantia: tamen non sic in anima Christi, in qua omnes uires, ac potentię fuerunt per speciale miraculū conseruatę in suis operationibus perfectę usque; ad animę separationem inclusi uel: sicut & anima Christi fuit plena sapientia ab instanti sue conceptionis. Propter quod sola anima Christi sensit: & consequenter secundum rationē intuitiue apprehēdit mortis amaritudinem.

Solus Et ideo dolor maximus fuit in sensu: & Xpus se tristitia grauissima in ratione: quod de fit amaritudinē niam in ceteris omnibus ante instans se parationis animę iam organa sensuum deficiunt: & cessat operatio omnis sensituiua: & per consequens dehic cognitio intellectus rerum sensibilium intuitiua. Et ex hoc patet dolorem mortis, & tristitiam in uoluntate consequentem excessisse dolorem, & tristitiam omnium hominum uiatorum: eo quod nullus ceterorum dolorem hunc, qui maximus est: sentit, nec percipit. ¶ Dubitatur secundum: quomodo dolor Christi potuit esse

Dub. 2. O Quomodo na Christi fuit maxima. Et respondetur breuiter: quod dolor, ac tristitia in morte Christi de malis personę suę fuit maximus omnium uiatorum eiusdem generis: ita quod nullus uiator tantū doluit de morte sua, ac tristabatur quantum Christus. Fuit tamen alia tristitia maior scilicet de offensa patris, ut dictū est: quę fuit in portione superiore largę. In portione. n. superiore tristitia ordinata, ut dictū est. Maxima autē quę tristitas passionis Christi, non ex uno tantum: sed ex omnibus simul, quę passus

est, colligitur. ¶ Dubitatur tertio: quomodo simul esse potuit in christo summa tristitia, & summum gaudium: cum illa sint contraria in eodem subiecto: non obstante respectu cuiuscunq; obiecti: quia obiectum habet se ad dolorem, tristitiam, & gaudium, ut causa efficiens. Sed contraria repugnant in eodem subiecto, non curando a quibuscunq; causis hiant sicut calor: & frigiditas, albedo & nigredo semper repugnant, in eodē subiecto: siue hiant ab igne; siue a sole: siue quocunq; alio agente. ¶ Pręterea etiam non essent contrarię, dum sunt diuersorum obiectorum: tamen secundum philosophum vij. Ethic. c. ult. Delectatio uehementē expellit tristitiā, nō tantum oppositam: sed etiam contingentem. Gaudium autem in anima Christi fuit summum: quia beatificum: ergo nō compatiebatur secum aliquam tristitiā. ¶ Item potentię impediunt se inuicem in actibus suis: ut patet in raptu Pauli, qui propter arcana illa, quę uidit, non sine maximo gaudio nesciuit, an esset in corpore, uel extra corpus: & si sic se impediunt diuersę potentię: quanto magis eadem potentia respectu diuersorum. ¶ Item maior est tristitia de obiecto simpliciter nolito accidente, quā de uolito simpliciter: & tantum ex conditione nolito. Sed passio christi fuit simpliciter uolita, & nolita ex conditione. simpliciter si fuisset nolita secundum omnes portiones, & uires fuisset maior: quia uirtus unita maior est se dispersa. Minor per propositionem septimam de causis. ¶ Pręterea gaudium sequitur cordis dilatacio, tristitiam uero cordis restrictio: non potest autem simul cordi dilari, & restringi. ¶ Ad dubium responderetur, quod gaudium, & tristitia diuersorum obiectorum non sunt contraria: sicut nec scientia, & ignorantia. Contrariantur autem respectu eiusdem: sicut stant simul gaudium de deo, & tristitia de peccatis: sicut simul stant amor dei, & odium peccati. ¶ Consequenter dicitur, quod licet causę diuersę efficiens non tollant repugnantiam effectuum: dummodo sunt

Dub. 3.
P

Ratio.

pręcise causę, & non obiecta. In proposito autem obiectū non tantum est causa efficiens: sed etiā obiectiua, a quibus, ut talibus essentialiter dependet gaudium, & tristitia: similiter quando per diuersas causas non inmutatur species effectus: tunc diuersitas causarum non tollit contrarietatem, & repugnantia: sicut omnes colores: & similiter omnes albedines uelocunq; producuntur, sunt eiusdem speciei: secus si uariatio causarum uariat speciem effectuum: sicut in proposito diuersitas obiectorum uariat speciem cognitionum, & affectionum: & per consequens passionum sequentiū.

In Christo fuit simul tantum non sunt contraria: sed etiam unum est materiale. i. obiectum alterius: & ideo simul inesse possunt eidem sicut in penitente, qui simul dolet de peccatis: & gaudet de dolore: sic & anima Christi secundum naturam corpori compatiebatur: & de compassione lætabatur. Et subdit. Christus fuit uerus compassor, & uerus uiator: ita quod uiatoris cognitio non impediēbat cognitionem compassoris: nec affectio affectionem. & hoc fuit in Christo singulare propter officium mediatoris, quod debebat experiri diuina & humana. Unde sicut simul, & semel poterat cōuerti ad deum, & ad nos: ita quod una cōuersio altam non impediuit: ita potuit secundum eandem partē animę simul, & semel gaudere in deo, & compati corpori suo: ita quod nec dolor a gaudio, nec gaudium a dolore minueretur. Hęc bona. ¶ Ad illud, quod arguitur in oppositum ex philosopho. vij. Ethic. dicendum, quod uerum est de facto, quod delectatio magna excludit tristitiam contingentem, propter colligantiam potentiarum ad inuicem: tanta enim potest esse declaratio in una parte animę: quod excludit usum alterius partis animę. Licet autem in proposito fuit maximum gaudium in portione superiori uoluntatis Christi: tamen ut ait Scotus non excludit dolorem in appetitu sensitiuo: nec etiam tristitiam in portione inferiori: quia illa delectatio non re-

dundabat in portionem inferiorem, sicut nec gloria: hoc autem fuit factum per nouum miraculum, quod gloria in superiori portione uoluntatis non redundabat in corpus: sed suspensa ibi fuit: ut corpus maneret passibile. Nec etiā redundabat in eandem potentiam, ut cōparatur ad aliud obiectum: unde sicut per miraculum erat, quod fuit uiator, & compassor: ita fuit miraculosum, quod ista gloria non redundabat in corpus, nec in uires inferiores. ¶ Sic ad aliud de raptu Pauli dicitur, quod uerum est, quod naturaliter potentia intenta uni operationi impedit aliam a sua operatione: contrarium tamen fuit dispensatiue in Christo: ut dictum est. ¶ Ad aliud de obiecto simpliciter nolito dicitur, quod licet Christus non tristabatur de passione tanquā de simpliciter nolito, ut potentia libera: tristabatur tamen de eadem tanquā de simpliciter nolita, ut natura, & ut appetitui sensitiuo coniuncta. ¶ Item de peccato ac diuina offensa doluit, ut libera tanquam de simpliciter nolito secundum portionem superiorem. ¶ Item magis noluit conditionem, propter quā passus est, scilicet damnationem humani generis, cuius debitum incurrit propter peccatum: quā quicunq; alius homo: & ideo tristitia ex omnibus his alijsque suprapositis collecta, fuit maior omni tristitia uiatoris: licet forte ipse Christus maiorem assumere potuisset, si fuisset nolita secundum omnes portiones animę eius: sicut arguit sequens argumentum. ¶ Ad illud de restrictione cordis, & dilatacio, respondet Scotus. cor Christi dilataciū ē ex gaudio, an ex tristitia. ¶ Vel aliter potest dici, quod aut gaudiū, & tristitia circa cor fuerunt equalia: uel non. Si sic: cor nec mouebatur motu dilatacio

Vtrum
cor Christi
dilataciū
ē ex gaudio,
an
ex tristitia.

nis nec constrictio: quia tunc unum in pediret actio nem alterius: sicut si ponatur aqua, & ignis penitus æquales secundum uirtutem agendi, & patiendi: & ponatur lignum in medio: quod natum est partem equaliter ab utroque: nec calefiet, nec frigeat. Si autem fuerint inæqualia: tunc unum scilicet dolor circa, cor dominabitur quantum ad eius constrictio nem: quia gaudium non redundat ut que ad cor, aut corpus: ut dictum est.

DISTINCTIO XVI.

STENSA domini compassionis possibilitate: in hac dist. xvj. agit de eius necessitate, cuius distinctio in his colligitur conclusionibus. Prima conclusio. Christus non tantum moriendi aptitudinem, que sine peccato fuit in statu innocentie accepit: sed etiam necessitate patiendi in anima, & moriendi in corpore assumpsit. Secunda. Christus patiendi necessitatem non suscepit ex conditione sue nature: sed sola misericordie uoluntate. Tertia conclusio. Christus de quolibet hominis statu ante peccatum, post peccatum, & ante gratiam, sub gratia, & in gloria aliquam accepit conditionem. De primo peccati immunitatem. de secundo. defectus, & penam. de tertio gratie plenitudinem. de quarto impeccabilitatem, & perfectam contemplationem: nam habuit quedam bona uitae, & quedam bona patrie, sicut & quedam mala uitae. Hec magister satis breuiter ostendit, & probat in textu.

QVAESTIO VNICA.

VRUM christus habuit moriendi necessitatem. In qua hanc distinctionem queritur, utrum christus secundum hominem habuit moriendi necessitatem. In quaestione huius solutione tres erunt articuli. Primi terminos declarabit. Secundus ad quaestionem respondebit. Tertius dubia

mouebit. Quantum ad primum, notandum quod christum habere necessitatem moriendi multipliciter intelligitur. Vno modo comparando christum. i. personam uerbi ad naturam assumptam. & sic est sensus, utrum persona christi assumpsit necessitatem naturam mortalem. Vel utrum persona christi habuit simpliciter moriendi necessitatem secundum assumptam humanitatem: & hunc intellectum habet titulus de rigore uerborum. Secundo modo comparando naturam assumptam ad qualitates naturam consequentes: & sic erit sensus utrum natura humana in christo considerata in ordine ad suas naturales qualitates eam consequentes habuit necessitatem moriendi. Tertio modo comparando, seu considerando naturam humanam cum qualitatibus ad gloriam: & est sensus utrum humana natura in christo habens gloriam in portione superiori habeat necessitatem moriendi. Quantum ad primum intellectum, qui est utrum, persona christi assumpsit necessitatem naturam mortalem, aduertendum, quod persona christi, que est uerbum, potuit assumere naturam humanam simpliciter gloriosam: qualis nunc ad dexteram patris. Potuit etiam assumere naturam in sua puritate, & innocentia sine peccato: quem admodum eam de facto assumpsit. Potuit iterum assumere naturam gloriosam quantum ad partem superiore ita tamen, quod gloria in alias partes non redundaret: quod & fecit. Secundo notandum, quod multiplex est necessitas. Est enim necessitas absoluta, uel simpliciter dicta, cuius scilicet oppositum includit contradictionem. Alia est necessitas uoluntatis, siue conactionis, qualis est necessitas corruptionis ligni positi in ignem, quod uolenter ab igne corrumpitur. Tertia est necessitas hinc, siue conditionata: sic necessarium est ad finem, sine quo finis haberi non potest: sic merita sunt necessaria ad beatitudinem consequendam, & quaelibet duarum necessitatum ultimarum accipit potest secundum potentiam dei ordinatam, uel absolutam. Tertio notandum secundum beatum Thoma in tertio script. dist. presenti. q. j. quod

secundum hominem
Arti. 1.
Not. 1.

Not. 2.
Multi-
plex ne
cessitas

Not. 3.
B

necessitas moriendi partim inest homini ex natura, & partim ex peccato. Ex natura quidem: quia corpus hominis compositum est ex contrariis, que nata sunt agere, & pati ad inuicem secundum diuersas partes organicas, ad quorum actionem sequitur tandem corruptio corporis, corruptis. scilicet qualitatibus ad operationes uitalis requisitis. Item propter consumptionem humidi radicalis, & propter uiolentiam extrinsecam: de quo in secundo dictum est latius distinctio. xix. Tamen in statu innocentie per donum a deo gratis datum (siue id fuerit lignum uitae, siue originalis iustitia: siue utrumque simul) largita est huiusmodi immortalis: nam per hoc donum potuit cauari omnis corruptio, & per consequens mors: sed propter peccatum donum illud perdidit: & ideo relicta est humana natura (ut dicit Dionysius de ecclesiastica hierarchia) in statu, qui debetur ei ex natura suorum principiorum: secundum quod dictum est Genesii. Terra, & in terram reuertetur. Et ideo post peccatum necessitas moriendi inest homini ex peccato: sicut ex mouente prohibens donum illud. siue uitae conseruatiuum. His praemissis quantum ad secundum articulum est haec conclusio prima. Christus, qui est uerbum patris, non habuit simpliciter moriendi necessitatem, secundum assumptam humanitatem. Patet, quia potuit non mori: ergo non habuit absolutam moriendi necessitatem. Consequenter nota. Antecedens probatur: quia potuit naturam assumptam perpetuo conseruare: non concurrente actu eum corruptentibus: & conseruando uirtutes naturales, & qualitates in suo uigore, & uitalibus actionibus. Potuitque suspensam glorie redundancia relaxare, ut influeret in uirtutes inferiores: ut totum corpus esset gloriosum. Potuit etiam naturam humanam dare donum uitae conseruatiuum, sicut dedit innocentiam, & peccati immunitatem: & quodcumque horum fecisset: mortuus non fuisset: & sic potuit non mori, & per consequens non habuit absolutam moriendi necessitatem: sed assumptam humanitatem. Secunda conclusio. In nullus hominis etiam peccatoris natu-

Arti. 2.
Cocl. 1.
C

Cocl. 2.

ra est moriendi necessitas absoluta. Patet: quia deus sicut humanitatem suam praeseruare potuit a morte perpetua: ita & cuiuslibet alterius hominis, ergo nullus homo simpliciter habet necessitatem moriendi. Consequenter nota. Antecedens probatur: quia eandem potentiam habet respectu cuiuslibet creaturae: & omnis creatura est in aequali obedientia potentia dei: quia equaliter deo subiecta. Quod ergo potuit impendere suae naturae assumptionem: potuit, & impedere cuiuslibet naturae humanae. Tertia conclusio. In natura humana uerbo assumpta fuit moriendi necessitas secundo, & tertio modis ex potentia dei ordinata. Probatur: quia uerbum assumpsit naturam humanam cum generalibus suis defectibus penalis sine peccato: sed magnus defectus fuit moriendi necessitas: ergo & illud defectum assumpsit. Praeterea assumpsit naturam humanam sine dono uitae perpetuatiuo: & per consequens potuit uiolentari, & sic uiolentatum potuit necessario mori. Item gloriam animae assumpsit sine redundancia, ideo ex hac parte natura fuit dimissa suis naturalibus actionibus, & passionibus secundum quas fuit mortalitas: & per consequens stante illa conditione, fuit in eo necessitas moriendi. Quomodo autem mors erat necessaria necessitate hominis, dicitur in sequenti distinctio. xx. Quarta conclusio. Necessitatem moriendi secundum humanam naturam christus assumpsit nulla sua necessitate: sed sola misericordie, & amorosa uoluntate. Prima pars patet, quia potuit eam non assumere: ergo non assumpsit necessario. Secunda pars patet, quia sicut naturam humanam assumpsit uoluntarie ex nimia dilectione generis humani: ita etiam eadem uoluntate, & amore assumpsit consequentia naturam ad generis humani redemptionem proficentia (ad excludendum peccatum non assumpsit) tale autem erat necessitas moriendi. Item nullum miraculum uerbum necessario operatum est: sed naturam humanam assumptam esse mortalem fuit miraculosum, ergo. Minor probatur: quia miraculosum fuit, quod corpus, cuius anima secundum

Cocl. 3

Cocl. 4

D
christus
necessi
tatem pa
triendi al
sumpsit
uolunta
rie non
necessa
rio.

aliqua sui parte fuit gloriosa: erat mortale, & passibile. tale fuit corpus christi: ergo. Consequentia nota cum minore. Maior patet: quia per nouum miraculum impedita, & suspensa est redudantia glorie anime christi iam gloriose in corpus: que si sue nature fuisset dimissa: redundasset in corpus: ipsumque reddidisset gloriosum: & per consequens immortale, sicut in ceteris beatis. Stante itaque hac suspensione redundantie glorie anime christi in corpus: & quia non assumpsit iustitiam originale: nec ligni uite uirtutem, preteruantes a corruptione: corpus christi habuit moriendi necessitatem. Hoc etiam confirmatur auctoritate beati Augustini in de baptismo paruulorum: ubi expresse dicit, quod factio illo miraculo habuit necessitatem moriendi. Et tantum de arti. ij. ¶ Quatum ad tertium articulum dubitatur primo, utrum in potestate anime christi fuit non mori ex uolentia passionis. De uerbo non est dubium: quia uerbum potest omne uiuens conferuare, ne moriatur. Et uidetur, quod sic tunc, quia anima illa secundum uoluntatem dominabatur perfecte appetitui sensitiuo, & omnibus uiribus inferioribus: quia in ipso nulla fuit rebellio ipsarum uirium, ergo dominabatur plene super corpus: ut posset impedire omnem uolentiam corporalem. Item Io. x. Potestatem habeo ponendi animam meam. Et permisit. Ego pono animam meam, & iterum sumo eam. Nemo tollit eam a me: sed ego pono eam a meipso. A meipso dicit, non utique; a me uerbo: quia nunquam animam deposuit a se uerbo: quia nunquam fuit separata a uerbo: ergo hoc dicit ut homo. Sic enim posuit animam separando eam a corpore. Fuit ergo in potestate anime separari, & non separari: & hoc confirmatur per hoc, quod sequitur in Ioane. Hoc mandatum accepit a patre meo. sponere animam, sed non recepit mandatum a patre, nisi ut homo: quia in diuinitate erat equalis patri: ergo ut homo: & minor: patre ponit animam suam. Facit ad idem, quod cum clamore ualide emisit spiritum. Non poterat autem sic ualide clamare, nisi preuenisset uolens mortis horram, quae accidit ex uolentia passionis.

Ante horam ergo illam posuit ex potestate propria animam suam: & eadem ratione potuit tunc non mori: nec postea: & ita in potestate eius fuit mori, uel non mori ex uolentia passionis. ¶ Ad dubium respondetur per tres propositiones. Prima. Si anima christi sibi absolute dimissa fuisset: non mori in eius potestate extitisset. Probatur, quia anima christi fuit gloriosa quantum ad portionem superiorem, que gloria nisi per miraculum impedita fuisset: redundasset in corpus: & per consequens in eius potestate fuisset non mori ex aliqua passionis uolentia. ¶ Secunda propositio. Stante miraculo suspensionis glorie portionis superioris, non fuit in potestate anime christi non mori ex uolentia passionis. Probatur: quia eius solus est immutabile legem, quod cursum nature impositum: qui naturam instituit, & ordinauit: quod solus deus fecit. Et nulla creatura corporalis, nec spiritalis auctoritate sua hoc potest: nisi per modum orationis, quomodo sancti a deo impetrauerunt fieri miracula: quae tamen proprie non habent a sanctis: sed a deo ad sanctorum orationem: & ideo hoc fuit signum diuinitatis christi, quod imperando perfecit miracula: non orando sicut ceteri sancti: sed secundum legem nature institutam mors corporis sequitur uolentiam passionis: nam ex prima institutione nature est, quod aliqua actiua nata sunt dominari passiuis, ideo corpus alterabile, & corruptibile per approximationem actiui dominantis anime christi, ex eadem lege corrumpitur: non ergo fuit in potestate anime christi non mori, illata tam uolentia passione. ¶ Tertia propositio. Si christus non fuisset passus, nihilominus stante lege, & glorie suspensione, senio fuisset mortuus. Probatur: nam omne corpus animale conferuatum nutritione tandem necesse est deficere: tum ex debilitate potentie nutritiue: tum ex impuritate alimenti: nam potentia nutritiua agendo in nutrimentum ad restauracionem deperditur: & debilitatur. Et quoniam est finita, tandem deficit, ut conuertere non possit: sicut docet experientia in nobis: & hoc nisi per aliud

Nō mori stante miraculo de non redudantia glorie, nō fuit in potestate anime christi.

Si christus nō fuisset passus senio fuisset mortuus.

aliud donum preferuaretur: ut per lignum uite, de quo in. ii. di. xix. Similiter ratio ne nutritiui: quia non quodlibet potest generari: quolibet: sed determinatum ex determinato: & ideo ex puriori alimento, & meliori generatur melior sanguis: & ex puriori sanguine solidior caro, & permanentior: & ex impuriori alimento generatur caro ualde fluida. Sed alimentum christi respectu alimenti Adae in paradiso fuit impurum, sicut & nostrum: & ideo ex parte alimenti non potuit fieri ita perfecta restauratio, sicut deperditio: & ideo licet temperatissime uixit: sciretque; quantum necesse fuerit sumere ad restauracionem deperditum; tamen ex causis dictis non potuit fieri æqua restauratio deperditionis. ¶ Per hoc ad rationes in principio dubii. Ad primum respondet Sco. & bene, quod anima non sic dominabatur appetitui sensitiuo, quod appetitus fieret impulsibilis, quia uere doluit: ut patet ex precedenti dist. & ita nec corpori. Quod uero dicitur, quod plus dominatur corpori: quia corpori dominatur disporit: appetitui uero sensitiuo politice: uerum est quantum ad potentiam motiuam tantum: quoniam anima potest mouere corpus, & membra hinc & inde localiter, & ad hoc opus, & ad illud sicut placuerit: non tamen quantum ad omnem potentiam, quae se tenet a parte corporis: immo multo minus dominatur super corpus quantum ad potentiam uegeratiuam, quam super appetitum sensitiuum: quia potentia uegeratiua est omnino irrationalis: secundum philosophum. i. Ethico. non obediens in actibus suis anime, quauis enim sit in potestate anime exhibere materiam, in qua agat. tamen materia exhibitam non subiacet domino anime in actibus suis quantum ad imperium uoluntatis: & ideo ex assumptione alimenti impuri, & debilitate uirtutis in conuertendo fuisset corruptio, & mors subsequenda. ¶ Ad secundum de Ioane dicit Sco. quod ly ego, & in supposito, & appositio stat pro eadem persona: ego scilicet in supposito: & meipso in apposito: sed non secundum eandem naturam: ita quod sit sensus. Ego supposito uerbi secundum naturam di-

Exponi

uinam, pono animam meam a meipso secundum naturam humanam: quia animam pono a corpore, non a uerbo: ita quod ponere, & separare potestatiue attribuitur uerbo: sed separare animam terminatiue, ut a quo, puta a corpore, conuenit sibi ratione humane nature. ¶ Per hoc ad confirmationem dicitur, quod ut homo accepit mandatum ponendi animam. i. de complacendo, & pariendo animam poni: sed non effectiue: ita quod ponere, & non ponere fuerit in potestate eius secundum naturam humanam: hoc enim conueniebat secundum naturam diuinam effectiue: licet terminatiue secundum naturam humanam. Et talis expositio non est extorta: quia eadem licet potest exponi partim de capite: partim de membris secundum regulas Ticonij de expositione scripturarum: ita ut hic. Qui potuit transgredi, & non est transgressus. quantum ad posse transgredi exponitur de membris: & quantum ad non est transgressus, exponitur de capite: ita idem potest secundum aliquid exponi de christo: ut est suppositum æternum in natura diuina: & aliquid de natura creata in supposito. ¶ Ad aliud de clamore ualido dicit Scotus, quod alterum fuit miraculum, scilicet quod clamauit ualide in hora mortis: quia ex potentia uerbi. Sed alterum, scilicet quod anima fuit separata a uolentia passionis: hoc fuit naturale supposito miraculo primo de non redundantiâ glorie anime in corpus: quia omnia, que passus est, fuerunt quodammodo miraculosa, licet naturalia: quia quod non potest fieri, nisi pre-supposito miraculo: et si posito miraculo possit naturaliter fieri: in relatione tamen ad miraculum necessarium pre-suppositum est aliquomodo miraculosum: sic quod patitur christus secundum corpus, & animam sensitiuam, & portionem inferiorem rationis: hoc fuit ex miraculo: non nouo, sed antiquo, quo gloria non redundabat in corpus, nec in portionem inferiorem: ideo totum, quod patitur fuit miraculosum, & tamen naturaliter patitur factio illo miraculo: sicut cæcus illuminatus miraculose factio miraculo naturaliter uidet. uel non

tur auctoritas Ioanis.

H De clamore ualido & anticipatiõe horre mortis christi.

An fuerit miraculosum.

Quod uero anima separata fuit a re hanc separationis p uolentiam passionis (ppter q Pilatus mirabatur, si iā obijfer. Mar. xv) hoc ipsum fuit miraculosū, & de potentia uerbi, & miraculum nouum: & ita quantū ad horā separationis uerū est, q dicit Io. x. Nemo tollit animā meā: sed ego pono eā. Licet etiā si horā non puenisset passionis: uiolentia tādem separasset: quamuis & textus ille sic exponi posset secūdu Nicolaum de Lyra. Nemo tollit eam a me. s. uiolēter: nō est sic intelligendū, qn ex uulne ribus, & passio ne mortuus sit: sed qa poterat psecutores suos impedire, & uno uerbo prosternere. & sic q sequitur. Sed ego pono eam a me ipso, interfectores nō impediendo; immo potentiam id faciendi eis cōcedendo, & permittendo, nisi. n. potestatem a deo haberēt, nō possent facere quicquam. ¶ Secundo dubita

Dub. 2. tur utrum passio christi fuerit uiolenta. Et uidetur, q sic: qa a principio extrinseco passio non conferre uim. Passum enim naturaliter ad oppositū inclinabatur: ut dictū est pcedenti dist. Sed ia oppositū est: quia tunc passio nō fuit meritoria: nam si uiolēta: ergo non uoluntaria, & per consequens nec meritoria. Respondetur. q uiolentū uno mō opponitur naturali. ij. Physic. Alio modo opponitur uoluntario. ij. Ethico.

Violentum. Primo modo uiolentum est, q sit contra naturalem inclinationem rei, ut motus grauis furtum. Secundo modo uiolentum est, quod est inuoluntarium.

Tunc dicitur accipiendo uiolentū primo modo: passio christi fuit uiolenta animā, ut naturaliter inclinatur ad perficiendum corpus. Fuit, & contra inclinationem naturalem corporis, ut naturaliter habet per se ab anima. Accipiendo autem uiolentum secūdo modo pro inuoluntario, tunc eo modo, quo scdm pcedēta dist. pcedenti, passio fuit nolita: & tamen euenit: fuit uiolenta: sed ut acceptata a uoluntate, & uolita sic non fuit uiolenta: de quo dist. pcedenti. Per hoc patet solutio rationis ante oppositum, quod uerum arguit secundum primam acceptionē nō uiolentū. ¶ Ad

rationē in oppositū, que arguit, q non meritoria, si fuit uiolēta: dicitur, q pro cedit scdm acceptionē secundā uiolēti, & posset ratio confirmari: quia si uiolēta, ergo non in potestate anime, & per consequens non erit meritoria: qa nullū necessariū, & q non est in potestate uoluntatis, est meritorium. Dicitur igit, q uoluntas potest habere actum meritorium circa obiectū, q non est in potestate sua: immo q est necessarium impossibile aliter se habere: sicut potest meritorie amare deum amore amicitie uolendo sibi bonum, omnipotentiam, iustitiam, infinitatē &c. & tamē uelit, nolit uoluntas amantis, deus omnipotens est iustus; & infinitus: sed meritorium est sic amare complacendo in perfectionibus diuinis, qui amor, & complacencia est in potestate uoluntatis. Actus si uidem meritorius: cum sit actus uoluntatis est in eius potestate: non obiectum. Sic martyres licet uiolenter occisi sunt; meruerunt tamen acceptando pœnam ppter de honorem, ita & christus meruit acceptando uoluntarie passionem propter bonum ex ipsa consequens: & quia fuit placita deo: licet certo modo fuit uiolenta.

DISTINCTIO XVII.

ost quā magister egit de passioe in se quā tum ad eius possibilitatem, & ueritatē. Consequenter determinat de eadem quantum ad eius effectum inquirendo eius meritum, & utilitatem. Et circa hoc duo facit. Primō de uoluntate, quæ est merendi principium inuestigat dist. pcedenti. Secundo de ipso merito passionis christi determinat dist. xvij. Sententia autem huius dist. in his tribus abbreviatur conclusio nibus. ¶ Prima secundum duas naturas in christo plures sunt uoluntates in eo. ¶ Secunda cōclusio. Christus affectu rationis, idem quod diuina uoluntate. s. pati, & mori uolebat: sed affectu sensuali

tatis hæc noluit: immo refugiebat. ¶ Tertia conclusio. Vt membris formā præberet imminente turbatione clamādi ad dominum, christus pro eo orauit ad patrem: q illum nouerat non facturum. Has prosequitur latius in textu.

QVAESTIO VNICA.

AIRCA hanc distinctionem queritur, utrum in christo fuerūt plures uoluntates sibi in uolito semper cōformes.

Arti. 1.
Not. 1.

Voluntas.

Tribus articulis quæstio absoluerur, notabilium scilicet conclusionū, & dubiorū. Quantū ad primū notandū, q sicut in una Christi hypostasi sunt duæ naturæ ueræ, & realiter distinctæ, diuina scilicet, & humana: ut ex supradictis patet ita consequens est, quod in ipsa sint utriusq; naturæ proprietates, & potentia: ut uult Dama. lib. iij. Tamen descendendo specialiter ad uoluntatem aduertendum, quod nomē uoluntatis accipitur, quādoque generaliter, & large pro quo libet appetitu, siue rationali, siue sensitiuo, siue naturali. Alio modo strictē & proprie tantum pro appetitu libero, qui sequitur cognitionem intellectiua siue rationis: unde in homine torponūtur appetitus, quot potentia apphensiuæ: & ita sicut est alia apphensiuæ gustus: alia uisus: alia auditus: alia odoratus: alia tactus: ita est alia uirtus appetitiua propria huius, & illius: alia quoq; est delectatio propria consequens hanc apphensionem, & illam: communiter tamē de appetitu sensitiuo loquimur, sicut de uno, qui sequitur imaginatiuam. Quia sicut illa uirtus imaginatiua apphendit obiecta omnium sensuum, & in pæsentia, & absentia: sic suus proprius appetitus delectatur in illis, si sint conuenientia: uel dolet si sint disconuenientia. Sed sicut non obstante illo sensu communi, qui dicitur imaginatiua apphensiuus omnium obiectorum possibilium, nihilominus ponuntur sensus particulares apphensiuus obiectorum particularium distinctorum: ut uisus uisibilibus tā-

tū: audicus sonorū &c. Sic non obstante appetitu consequentia imaginationē, q potest appetere singula sensibilia, si sint cōuenientia: & refutare, ac dolere si sint disconuenientia, oportet nihilominus ponere appetitus particulares distinctos pter illū cōmunem sensitiuū, consequentes particulares potētiās apphensiuas, que dicuntur sensus exteriores. Et sicut ponitur distinctio in apphensiuas: sic in appetitiuis: qualis autem sit illa distinctio uisum est in. ij. dist. xvj. Præter autem illas potētiās ponitur appetitus, seu uoluntas naturalis: de quo magis dubium est, an sit distincta a uoluntate libera uel non. ¶ Pro quo secundo notandum, q uoluntas naturalis accipitur tripliciter. Vno modo generaliter pro inclinatione naturali rei cuiuslibet ad suā propriā perfectionem, & hæc inclinatio non est aliquid distinctum a re ipsa: neq; est aliquis actus elicited, sed est res ipsa nata ex conditione naturæ recipere propriam perfectionem, aut talem producere, secundū q dicitur materia inclinatur, & appetit formā: & agens inclinatur ad agēdū. Potentiā illa inclinatio dicitur proprietates, siue forma accidentaliter naturā rei consequens, ut grauitas, per quā graue mouetur ad locum naturalem. Nec est aliquid absolutum distinctum ab appetente, & eius proprietate: & illa inclinatio quandoq; est appetitudo naturalis: quāq; actualis. de qua infra dist. xxij. q. j. in dub. iij. Sed uide, ne dicta hic aliquo modo cōtradictant dictis infra. Ista ergo uoluntas naturalis non distinguitur a uoluntate libera in hoie: sed eadē potentia appetitiua, q est realiter aia hois; est uoluntas naturalis, & uoluntas libera: licet alia ratione libera. Libera enim dicitur in ordine ad actum elicited, quem habet in sua potestate. Naturalis in quantum nata est recipere perfectionē aliquam, aut receptā cōseruare a cōtrario. Secūdo mō accipitur uoluntas naturalis, ut distinguitur contra potentiam supernaturalem: & sic uoluntas naturalis, siue in puris naturalibus existens est uoluntas nō informata donis gratuitis, de quo di-

Not. 2.
B Natura lis uoluntas tripliciter accipit.

Not. 3. C. Confir-
matio
uoluntatis
tripliciter
contin-
git.

Arti. 2.
Cocl. 1.
D. In Chri-
sto plu-
res uolun-
tates.

Actu est in .ij. dist. xxij. Tertio modo accipi-
tur uoluntas naturalis pro uoluntate
eliciente, uel recipiente actu conformem
inclinacioni naturali, quae semper est ad
commodum: siue illum eliciat liberè, siue ne-
cessario ad ostensionem comodi: ut dictum
fuit dist. xv. & de primis motibus. infra
dist. xxij. q. j. dub. iij. & Tertio notandum,
quod uoluntatem unam alteri conformari,
elicendo actum potest contingere tri-
pliciter: ut tangit Ockam distinct. ulti-
mi primi sens. scilicet in obiecto seu uolito:
in actu: in modo. In uolito, quando una
uoluntas uult idem, quod uult alia: ut dum
utraq; uoluntati tendit in idem obie-
ctum. In actu, quando una uoluntas uult
illud, quod alia uult ipsam uelle: ita quod
ista actum elicit, quem alia uoluntas uult
eam elicere: licet non respectu eiusdem ob-
iecti, uel noliti: ut si dominus precipit ser-
uo aliquid uelle: quod tamen non uult
per eum fieri: sicut dominus praecipit Abrae
immolare filium suum Isaac, quem tamen
noluit immolari: Abraam habens uelle
elicere circa immolationem filij, ha-
bit uoluntatem conformem uoluntati
diuinae in actu: non autem in obiecto.
In modo quando consimili modo uult
una uoluntas, quo modo uult alia; ut quod
uult simpliciter, quod alia uult simplici-
ter: aut sub conditione, quod alia uult
sub conditione. & Quantum ad secun-
dum articulum, est haec prima conclusio.

sumptae, quae quae est creatura, differt rea-
liter secundum se totam, & omnes suas partes
a creatrice essentia. & Secunda conclusio
Accipiendo uoluntatem largè pro quo
libet appetitu, in Christo triplex est uolun-
tas humana rationalis, sensitua, &
naturalis: non res, sed nomine distincta.
Prima pars probatur, quia in Christo est
humana natura perfecta: ergo in eo sunt
quaecumque; ad eius perfectionem requi-
runtur. Sed haec triplex uoluntas est de
perfectione humanae naturae: quia pars
eius essentialis, & formalis: ergo &c.
Secunda pars probatur: quia illi appeti-
tus in homine sunt una anima realiter,
quae est simplex, & indistincta: ut habitum
est in .ij. dist. xv. nisi diceretur, quod natura-
lis appetitus esset tota natura humana,
& non anima tantum: tunc consequenter
dicendum foret, quod appetitus naturalis
distinguitur ab alijs, sicut totum a par-
te. Tertia pars probatur: quia illi appeti-
tus sortiuntur diuersa nomina: quae non
sunt synonyma propter diuersitatem ac-
tuum, quos connotant: de quo latius
in .ij. loco statim alleg. & Tertia conclusio
Voluntas rationalis uolitione absoluta
in Christo semper conformabatur uolun-
tati diuinae in uolito. Probatur: quia uolun-
tas rationalis in Christo fuit rectissi-
ma: sed omnis uoluntas rectè confor-
mis est suae regulae in uolito scilicet esse ra-
le: ergo. Non enim potest uoluntas re-
cta contraria, aut difformis esse suae re-
gulae uolendo aliud, quam uoluntas, quae
est sua regula, dum nota fuerit: sed diui-
na uoluntas est regula omnium uolun-
tarum rationalium creaturarum: nunc
autem uoluntas rationalis in Christo
nouit per intellectum omnia uolita a uer-
bo, tam cognitione beatiifica, quam infu-
sa: igitur. & Quarta conclusio. Voluntas
rationalis in Christo uolitione conditio-
nata, & sensualis, ac ut natura, aut ut se-
sui coniuncta, non semper fuit confor-
mis uoluntati diuinae in re uolita. Patet
conclusio quantum ad omnes partes ex
dictis supra distinct. xv. nam uoluntas di-
uina uoluit Christum pati, & mori: sed
uoluntas humana rationalis conditio-
nata: & uoluntas sensualis, quae est appe-
titus

Cocl. 1.

In Chri-
sto tri-
plex uo-
luntas.

Cocl. 3.

Cocl. 4.

Cocl. 5.

Cocl. 6.

Arti. 3.

Dub. 1.

Vtrum

in Chri-
sto fue-
rit re-
bellio

in sensu-
ali-
tatis.

Arti. 1.

Dub. 1.

Sic

et

titus sensituius; etiam uoluntas, ut na-
tura: & ut coniuncta appetitui sen-
sitiuo, passionem & mortem horruit:
ut dictum est sup. & Quinta conclu-
sio. Quantum ad uolendi actum quae
libet uoluntas in Christo homine perfe-
ctè conformabatur uoluntati diuinae.
Probatur quae libet uoluntas humana in
Christo sic uoluit, quomodo eam uelle
diuina uoluntati coplacuit: igitur. Con-
sequencia nota. Ante cedens probatur: quia
quamuis deus non uellet hoc, quod sen-
sualitas, uel uoluntas, ut natura sensus co-
iuncta uolebat: uolebat tamen illum
actum utriusque uoluntatis in quantum
secundum Dam. permittebat unicuique;
partium animae agere, & pati quod sibi
erat naturale, & proprium, quantum ex-
pediebat ad finem redemptionis huma-
nae, & ostensionis ueritatis naturae: ut di-
cit sanctus Tho. dist. praesenti q. ij. Vo-
luit ergo diuina uoluntas sensualitatem
Christi, & uoluntatem, ut natura &c. ad
oppositum sui uoliti, & ad commoda na-
turae inclinari secundum propriam con-
ditionem. & Sexta conclusio. Quae libet
uoluntas in Christo conformabatur uolun-
tati diuinae, quoad omnem modum sui
actus, quo uoluit eam uelle. Patet: quia
uoluit diuina uoluntas uoluntatem huma-
nam rationalem absolute uelle mortem, &
nolle ex conditione: & utrumque sic uelle,
& nolle ex charitate. Caetera sic uelle
secundum conditionem naturalem cuiuslibet:
& sic quae libet uoluit: ergo in modo uolendi
uoluntatis humanae cum diuina in
Christo plena concordia fuit. & Quan-
tum ad tertium articulum est primum du-
biu: utrum in Christo fuerit rebellio sen-
sualitatis contra rationem. Et uidetur, quod
non: quia in beatis non est talis rebellio:
cum in eis sit plena satisfactio omnis de-
siderij, & appetitus: sed Christus fuit ue-
rus comprehensor, & caeteris beatorum: igitur
rebellio nec in Christo fuit talis rebellio. In
oppositum est conclusio quarta cum dictis
dist. xv. Item Christus esuriuit secundum sen-
sualitatem. Mat. in. & tamen ad tenta-
toris suggestionem comedere noluit.
Item in cruce sitiuit. Sicut, inquit. Io.
xix. & tamen dum gustasset, bibere no-

luit. Matth. xxvij. & sic uoluit aliquid se-
cundum appetitum sensituum, quod no-
luit secundum uoluntatem rationis: ergo
rebellio. Respondetur secundum beatum
Tho. dist. praesenti q. ij. ar. ij. quod pugna, seu
rebellio sensualitatis ad rationem in no-
bis ex tribus causatur. Primo ex diuersi-
tate uolitorum: quia sensus naturaliter
inclinatur, & appetit carni conuenien-
tia, quae non nunquam uoluntas rationis
libere respicit: ut patet de continente. Se-
cundo patet: quia sensualitas in suum uo-
litum est renata, & sine regimine ratio-
nis fertur. Tertio: quia sensualitas esse
renata tendens in suum uoluitum, motum
rationis retrahit, uel impedit in toto,
uel in parte. Haec duo ultima in Christo
non fuerunt: non enim fuit in appetitu
sensitiuo aliqua inclinatio actus, uel de-
lectatio contra uolitionem rectam: cu-
sus duas causas addit Ockam in suo. iij.
q. xij. Vna, quia deus non coegit cum ap-
prehensione sensitua ad cauendum ta-
lem actum, uel delectationem. Vel secun-
do: quia habuit multas uolitiones ratio-
nis: uel unam intensionem, per quam tales
actus sensitui appetitus impediuntur. Si-
cut patet per experientiam, quod aliquis ha-
bens actum desiderij, uel delectationem
in appetitu sensituo: respectu praedicti
actus potest tamen intente cogitare, &
uelle ad oppositum: puta cogitare pas-
sionem Christi: poenas inferni: uel gau-
dia paradisi: quod totus ille actus appetitus
sensitui, & delectatio corrumpitur.
Vnde patet, quod uolito habet propriam
efficaciam corruptiuam, uel productiuam
super qualitates corporales: sicut
etiam aliquis per solum actum uolendi,
aut tristitiam acquirit, aut sanitatem.
In Christo autem fuit intensissima con-
templatio diuinorum: ideo non potuit
surgere in eius sensu aliqua uicioiosa rebel-
lio impeditiua quomodolibet rationis
in actibus suis. Etiam ut dicit Thom.
nunquam motus sensualitatis in ali-
quid ferebatur, nisi praepararetur a
ratione. Et sic quamuis uoluntas ra-
tionis non uellet illud uoluitum, in quod
sensualitas tendebat: uoluit tamen quod
sensualitas in illud tenderet. Similiter
Gab. Biel. Ll

sicut dictum est de uoluntate diuina, & humana supra conclusione. v. & sic etiā motus sensualitatis non impediēbat motum rationis: quia non erat uolentia redundantiā potentia: in potentia in christo. Et ideo quantum ad uelle, seu appetere fuit sensualitas plenē subiecta rationi. Quantum uero ad uoluntatem fuit rebellio, quantum illam esse uoluit uoluntas rationis, & non ultra. Voluit autem quantum illā conducere nouit (secundum regulam diuinæ uoluntatis) ad liberationem, ac redemptionem generis humani. Sic ergo omnes motus sensitiui & uoluntatis, ut naturæ: & ut appetitui sensitiui cōiunctæ fuerunt uoluntati uoluntate rationis: ut per hęc dolor passionis augetur: & copiosa fieret redemptio peccatorū. Per hoc patet ad dubiū. ¶ Ad rationē ante oppositū dicitur, quod licet Christus fuit beator ceteris, quantum ad portionē superiorē: tñ eius beatitudo nō redū dabat in uires inferiores: & ideo nō fuit in Christo pfecta quietatio nē uolū inferiorū, neq; inferioris portionis rationis, sicut in ceteris beatis: ideo potuit in Christo esse aliqua rebellio. ¶ Secundo dubitatur de oratione Christi facta ad patrem in orto pro passionis ablatione: utrum christus orāspatrem pro calicis translatione uoluerit liberari ab imminente passione. Quod sic: quia alias ficit orasset. Ficit. n. orat, q illud, pro quo orat, neq; uult, neq; desiderat. ¶ In oppositum est illud Esa. liij. Oblatus est: quia uoluit. Respondetur breuiter post beatos Tho. & Bona. per quatuor propositiones. ¶ Prima Orare non conueniebat Christo secundum diuinitatem: sed tantum secundū assumptam humanitatem. Probatio partes primæ: quia secundum Dam. Oratio est ascensus mentis in deū: & ita est inferioris ad superiorē: & minoris ad maiorē: sed Christus equa lis fuit patri secundum diuinitatem: & ideo nihil, quod in minorationem sonat Christo attribuendum est secundū deitatem: ideo sicut secundum illam non obedit patri: sed cunctis imperat cū patre: ita secundum eandē nō orauit patrem: sed cum patre orantibus peti

ta concessit. Secunda pars patet: quia omnis oratio est inferioris ad superiorē pro supplemento alicuius defectus, quem inferior nō sufficit subleuare: sed Christus secundum naturam humanam fuit minor patre: secundum illam etiā uarios assumpsit defectus: ut mori cōdi nē celsitatem, & pōnalitatē, ad quorū amōtionē nō suffecit natura humana in christo: ut dictum est præcedenti dist. Item ad subleuationē defectū spiritaliū suorum membrorū, & collatione spiritaliū christiarum secundum humanitatē non suffecit: cū solus deus peccata dimittit, & gratiā infundit: non ut homo, sed ut deus: ergo pro his secundum humanitatem patrem orare congruebat. ¶ Secunda propositio. Christus eo modo pro calicis translatione orauit, quo ipsum a se transferri uoluit. Patet propositio: quia non uoluit eū transferri simplici, & absolute secundū uolūtatē rationis: sed conditionaliter: ideo & conditionaliter orauit, dicens. Si possibile est, s. lectū diuinā præordinationē. Et iterum. Non mea: sed tua uoluntas fiat. s. uoluntatem dicens uoluntate sensualem, aut carnis infirmitatem: non portionis spūalis ad sufferendum proptæ. Quō aut, & secundū quā animę partē pati uoluit: & secundū quā noluit, supra dictum est dist. xv. ¶ Tertia propositio. Quāuis Christus secundū rationē, orationem patri proposuit: hanc tamen ut sensualitatis aduocatus in eius persona obtulit. Primū patet: quia sensualitas: ut talis patrem deū noscere nō potuit. cū pater deus spiritus sit: & ita in sensibilis: & ideo patrem inuocare non potuit. Incognitus n. nō pōt oratione inuocari. Oratio ergo facta est, & patri proposita per Christū secundū rationem, secundū quā nouit patrem. Secūda pars probatur: quia orando proposuit patri appetitū sensualitatis, quæ simpliciter pati refugit: ergo pro sensualitate nō p ratione orauit: sed sensualitatis aduocatus fuit. ¶ Quartā propositio. Oratio christi in omni eo quod absolute uoluit, est exaudita: nō aut in eo, quod uoluit conditionaliter aut uolūtatē ut natura. Prima pars patet: quia Christus

Quo
exaudit.

absolute temper uoluit concordare uoluntati diuinæ: ergo quæcunq; illa uolūtatē orauit, obtinuit. Hęc autem est uoluntas rationis, quæ simpliciter, & absolute dicitur uoluntas. Et de hac dicit apostolus. Heb. v. Qui in diebus carnis sue preces supplicat onesq; ad eum, qui posset illū saluum facere a morte: cum clamore ualido, & lachrymis offerens: exauditus est pro sua reuerentia. Secunda pars patet: quia multa orauit pro se, & suis membris: quæ tamen nō simpliciter uoluit: sed sub cōditione: ut illud in cruce. Pater dimitte illis: quia nesciūt, quid faciunt. Non hoc absolute uoluit: sed conditionaliter: si conuersi pōnitentiā agerēt. Et per hoc possunt multa scripturæ concordari: quarū aliquæ asserunt christum non exauditum, ut illud ps. Clamabo per diē, & nō exaudies. Aliquæ asserunt semper exauditū: ut illud Io. xi. Ego autem clamebam, quia semper me audis. ¶ Per hoc ad rationē dicitur, quod oratio christi nō fuit ficta. Tum quia nō fuit nisi pro eo, quod uolebat appetitus sensitiuus, in cuius persona orationem proposuit. Tum quia, ut dicit sanctus Bonauen. quia illæ orationes (hęc exauditus non sit) non tamē fuerunt frustra. quia magis fuerunt ad nostrā eruditionē, quā ad petiti impetrationē. Similiter magis ad ueritatis humanæ naturæ ostensionem, ac pietatis, & misericordię. Etiam ad ostendendū, quod erat deo obediens, & nō contrarius, dū orando eum, ut suum principiū recognoscebat: ut dicit sanctus Tho. Itē ad nostrā imbecillitatis confirmationem: ut non diffidamus, si pericula passionū perhorremus: & per hoc spem erexit in nobis cōtra naturalē aduersitatis timorem. Itē ut ostenderet uoluntatem nostram diuinę uoluntati in omnibus subijciendam: præsertim in eo, quod addidit in conditione apposita. Veruntamē non sicut ego uolo: sed sicut tu. Et in hoc ordinat in nobis charitatem, quę effectum nostrum diuinę uoluntati per omnia conatur subijcere: unde magis in oratione pro nobis orauit, quā pro se. Hęc Bona. Et ad hoc facit uerbū Hila.

x. de trinit. secundum quod allegat, & exponit magister in fine presentis dist. ¶ Ultimo dubitatur utrum christus secundū quod homo dubitauit de sua passione: & uideatur quod sic: quia dicit Amb. iij. de trinit. Christus, ut homo dubitauit, ut habet: r in littera. ¶ In oppositū: in christo non fuit ignorantia, ergo nec dubitatio: quia dubitatio præsupponit ignorantia. ¶ Pro responsione aduertendum secundū beatum Thom. dubitatio dupliciter accipitur. Vno modo proprie pro motu intellectus in utraq; partē cōtradictionis cū formidine determinandi alterā. Et sic uideatur esse priuatio assensus utriusq; partis contradictoriarū eis apprehensis: nā qui duo contradictoria apprehendit, & neutri assentit; dubitat utriusq;: itaq; uideatur, quod dubitatio nihil positiuū dicat præ apprehensionem propositionis. s. priuatione assensus utriusq; contradictoriarū. Alio modo capitur dubitatio improprie, ut transfertur ad formidinem affectus in aggrediendo, uel sustinendo terribile. sic dicitur de formidoloso, quod dubitat aggredi inimicos. Primo modo dubitatio cōtingit ex defectu scientiæ: quia nescit, quæ partium sit uera. Secundo cōtingit ex infirmitate, & defectu fortitudinis. ¶ Tunc dicitur ad dubiū, quod in christo non fuit dubitatio de passione primo modo, quā certissime nouit imminere secundum omnes circumstantias: nā plenus fuit gratiæ, & ueritatis. Sed secundo modo: quia in christo fuit infirmitas carnis, quæ passionem mortis imminētē sensus trepidauit. Ideo erat talis trepidatio in sensualitate: quamuis esset summa securitas in ratione, quæ auxilium diuinum imminere uidebat: quod sensus apprehendere non potuit. Et per hoc dicit ad Amb. quod loquebatur de dubitatione secundo modo quantum ad sensualitatem timorem, quem dū ostendit, uidebatur hominibus dubitare: & nō quantum ad rationem. Et hoc est, quod dicit magister, quod Amb. uoluit, quod christus dubitauit: nō secundum dubitationis affectū: sed dubitans gessit modū: ut hominibus dubitare uideretur. Et tantum de illa quæstione.

Dub. 3.
I
¶ In christo
secundū quod
homo dubita-
uit de
morte
sua.

Dub. 2.

Quo
orauit
calicis
ablatio
ne.

ppo. 1.

ppo. 2.

ppo. 3.

ppo. 4.

DISTINCTIO. XVIII.

HIT magister de passione christi quantum ad meriti principium: consequenter inuestigat eiusdem passionis meritum. Et circa hoc duo facit.

Primo ostendit, quod sibi, & membris meruit. Secundo modum, quomodo meruit membris suis aperit, dist. xix. Sententia huius distinctionis his tribus subnotatur conclusionibus. ¶ Prima conclusio. Christus per suam passionem nedum membris suis meruit redemptionem: sed & corpori suo immortalitatis gloriam, & animam impassibilitatem. ¶ Secunda conclusio. Manifestationem nominis dei, christus secundum hominem a principio sue conceptionis meruit: quod tam post resurrectionem suam in eundem typolum fuit. ¶ Tertia conclusio. Pro nobis christus meruit suam passionem, & mortem: ut nobis esset uirtutis forma, & causa glorie.

QVAESTIO VNICA.

AIRCA hanc distinctionem queritur: utrum christus meruit in instanti conceptionis: & post in tempore passionis. ¶ Tribus articulis questio hanc terminabitur: scilicet permissioe notabili subiectione conclusionum: & solutione dubiorum. ¶ Quatum ad primum articulum supponit ex dictis lib. ii. dist. xvij. quod meritum est operatio aliqua libera a uoluntate elicta: ad premissum retributionem illi, uel alteri acceptata. Radix autem omnis meriti proprie loquendo de meritorio: consistit in affectione iustitiae uoluntatis: non in affectione commodi: nec in affectione iustitiae, ut regular affectionem commodi: ut dicit Sco. dist. presenti. Probat sic: quia primum obiectum circa quod aliquis meretur est deus, secundum, quod affectione iustitiae uult deo bonum propter se, ut esse, & bene esse: scilicet esse sapientem, iustum &c. Sed uoluntas affectione commodi respicit pro-

Arti. i.
Not. i.

prium bonum, & aliquando inordinate: nisi regulatur affectione iustitiae. Et ideo meritum non consistit primo in affectione iustitiae: ut regulat affectionem commodi circa bonum proprium. Sed primo in affectione iustitiae circa deum: uolendo sibi deo bonum in se: ac deinde uolendo sibi ipsi uolenti, & aliis bonum in ordine ad deum. Nam in affectione commodi (nisi referatur ad deum, tanquam ad ultimum finem affectione iustitiae. i. propter se deum super omnia dilectum) non consistit meritum. ¶ Potest hoc idem breuius ostendi. Nam radix meriti est charitas: que primo inclinat ad diligendum deum propter se. Nullus autem actus est meritorius, nisi eliciatur. secundum inclinationem charitatis. Ideo non est meritorius, nisi referatur in deum propter se dilectum. Hanc autem dilectio dei est secundum affectionem iustitiae. ¶ Secundo notandum, quod meritum precedit premium ad minus ordine nature: & per consequens non potest esse posterius duratione: licet forte potest esse simul duratione: ut statim dicitur. Et probatum fuit in secundo de merito angelorum contra opinionem magistri dist. v. ¶ Ex quo sequitur, quod respectu boni habitus non potest esse meritum: quia tunc premium precederet meritum. Secundo sequitur, quod in statu perfecte beatitudinis, nullum potest esse meritum respectu beatorum. Nam nihil est, quo carent secundum utramque affectionem. sunt enim beati secundum totam uoluntatem coniuncti fini ultimo deo: quem summe diligunt affectione iustitiae. Et similiter habet summum commodum iunctum, sibi quod appetit affectione commodi: & quicquid iuste appetere possunt, habent, & possident: ideo non sunt in statu merendi sibi. ¶ Dicitur in statu perfecte beatitudinis: quia illa ratio non sufficienter probat, quod animae separate beatę non mereantur gloriam corporis per actus fructuosis, & tentiois. Deriderat .n. gloriam corporis. Vnde clamant sub altare. Vique quo dñe sanctus, & uerus non iudicas, & non uindicas sanguinem nostrum &c. Apoc. vj. Quod petunt non tam cupiditate uindictę, quam deside-

Not. 2.
Meriti
precedit
premium.

rio corporis glorie, que ante iudicium non datur, quo sanguis sanctorum effusus uindicatur. Quod uero non meretur ratio est: quia opera eorum, puta uisionem, & fructuositatem, quibus seruentisime diligunt deum, non acceptat deus ad premium quod ducunt; pro eis reddendum. Acceptauit autem dilectionem eorum, quia dilexerunt in corpore deum affectione iustitiae ad retribuendam gloriam corpori. ¶ Dicitur etiam in statu merendi sibi: quia non est improbabile: quod animarum sanctorum in patria: & beata uirgo: et si in ea completa est resurrectio, nobis sua intercessione mereantur gratiam, & plura dei beneficia: ut tenet Sco. in iii. dist. xlv. q. iiii. Nam preces sanctorum acceptat deus ad multa beneficia illis tribuenda, pro quibus funduntur: & ita sunt merita sanctorum; non pro se, sed pro illis, quibus orant. ¶ Tertio notandum, quod omnem meritum proprie acceptum pertinet ad portionem superiorem rationis principaliter & primario: ita quod nullus actus imperatus cuiuscumque potentis potest esse meritorius: nisi sibi correspondeat actus elicitus meritorius portionis superioris. Nam nullus actus est meritorius: nisi referatur in deum tanquam ultimum finem: hoc est dictum, nisi fiat principaliter propter deum super omnia dilectum. Nullus enim actus est meritorius, nisi fuerit a charitate elicitus, uel imperatus. Ille autem elicitur a charitate, qui elicitur a uoluntate secundum charitatis inclinationem, cuius est omnia finaliter ordinare in deum. Hic autem actus charitatis pertinet ad superiorem portionem sicut & ipsa charitas. Si quidem ad eandem potentiam pertinet habitus, & actus eius elicitus. ¶ Ex quo sequitur, quod nullus actus circa naturam elicitus, uel imperatus est meritorius: nisi quatenus habet annexum actum dilectionis dei super omnia. Patet: quia nullus actus circa creaturam est meritorius, nisi eliciatur, uel imperetur propter deum tanquam propter finem ultimum, id est super omnia intantum, & dilectum: ergo uel est dilectio dei super omnia: si eodem actu deditur in medium, & finem: aut habet annexam dilectionem dei su-

Not. 3.
Omne
meritum
proprie
acceptum
pertinet
ad
portionem
superiorem.

Cor. i.

per omnia: si diuersis actibus tenditur in medium, & finem. Non enim actus est meritorius pro quanto per eum potentia tendit ad creaturam: sed pro quanto tendit in deum: quia non est meritorius, nisi pro quanto est actus charitatis, cuius est tendere in deum. ¶ Secundo sequitur, quod non existente merito in portione superiore nullum meritum erit in portione inferiori: neque in potentia sensibili tua, neque executiua. Patet: quia nullus est meritorius, nisi procedat a dilectione dei super omnia, quae est actus portionis superioris. ¶ Vnde sequitur tertio: quod quicumque meretur secundum portionem superiorem primo, & principaliter meretur. Nam in actu portionis superioris scilicet dilectione dei super omnia tota ratio meriti consistit. ¶ Sequitur quarto: quod omnes illae opiniones deficiunt, quae querunt meritum Christi, uel cuiuscumque alterius in potentibus inferioribus absque merito portionis superioris. Sunt enim quidam attendentes Christum secundum portionem superioris fuisse beatum: & ideo dicunt eum secundum portionem superiorem non meruisse, ne cogantur actum beatificum, qui premium est: dicere fore meritum, & sic idem esse premium, & meritum: sed huius modi uolutio patebit ex conclusionibus. ¶ Quarto notandum: quod Christus in carne mortali fuit uerus uiuator, uerus comprehensor: quia uere beatus. Nam intuitiue & clare facie ad faciem anima eius uidit diuinam essentiam perfectissimam: etiam ea fruebatur non in spe, sed in re. In his autem duobus actibus consistit essentialis beatitudo. Cum autem actus illi sint perfectissimi actus superioris portionis: sequitur, quod fuit beatus secundum portionem superiorem: & ita secundum illam fuit in termino. est in ultima eius perfectione, quae ultra perfici non potuit: saltim secundum potentiam eius ordinatam, & hoc ab instanti conceptionis. Hos actus beatificos uisionem, & fructuositatem sequebatur gaudium immensum, & firma tentio: quae est plena securitas non perdendi hanc beatitudinem: & his comprehendit deum: non quidem tan-

Cor. 2.
Cor. 3.
Cor. 4.
Not. 4.
Christus in carne mortali fuit uerus comprehensor.

ta quantus est cognoscibilis, & fruibilis. Sic enim essentia diuina a seipsa tantum, & a nulla creatura comprehenditur. Nam cum res sit tanta cognoscibilis, quanta est: & tantum diligibilis, quantum bona est: & essentia diuina est essentia infinita, & bonum simpliciter infinitum: ergo cognoscibilis est cognitione formaliter infinita: & diligibilis dilectione formaliter infinita. Infinitas autem reputat creaturam: & ideo sic nec ab anima Christi, nec a quocumque beato comprehenditur.

Quomodo deitas committitur a creatura.

Not. 5. E Notandum: quod actum beatificum esse meritum nullam includit contradictionem: neque in Christo: neque in angelis: nec in ceteris beatis: & hoc neque sibi beatis: neque alijs: etiam neque quo ad beatitudinem essentialem: nec quo ad aliud bonum. Primum patet: quia omnis actus acceptus a deo tanquam actus bonus, & laudabilis, pro quo uelit deus aliquid retribuere: uel illi, cuius actum acceptat: uel alteri, pro quo fit: est meritorium ex statim dictis: sed talis potest esse actus beatificus: ergo potest esse meritorium. Minor probatur: quia actum beatificum potest acceptare tanquam dignum retributione alicuius boni ipsi beato si indiget: & capax fuerit: uel alteri. Nihil enim repugnantiam hic inueniri potest: neque ex parte actus cui sit bonus, laudabilis, & dignissimus. Neque ex parte dei, qui bona potest retribuere omni capaci, cui uoluerit: & pro quocumque actu bono uoluerit: & per hoc tam beatis, si ipsi fuerint maioris, uel alterius boni capaces: quam alijs pro quibus beati illud fieri optarent: immo si non opta-

rent: sicut princeps bene facit, quandoque alicui consanguineo sui amici, etiam amico ignorante. Et sic per idem patet secundum. Tertium similiter patet, quia posset deus acceptare actum beatificum. Lini ad augmentandum eum: usque ad perfectionem actus beatifici beati Petri. Sicut enim in uia actus meritorius acceptatur ad charitatis augmentum: & per consequens ad perfectiorem actum meritorium: ita posset acceptare actum beatificum ad charitatis, & sui ipsius actus augmentum in tantum usque ad terminum charitatis, & actus eius: si dabilis esset charitas summa creata: & summus eius actus. Vel iam infinitum si terminus charitatis, & actus eius non est dabilis. Nullam enim includit contradictionem: quoniam etsi sic in infinitum acceptaret: nunquam tamen esset deuenire ad charitatem infinitam, uel actum dilectionis infinitum: quia licet in infinitum charitas aueretur: nunquam tamen erit infinita: quia tunc esset in termino & ultra non augmentabilis. Non enim infinitum potest augmentari secundum id, secundum quod est infinitum. Si enim esset infinitum longum: non posset fieri longius, licet posset herimatus, si non esset infinitum latum, uel profundum. Sicut namque posset deus uiatorem perpetuare in uia: ita ut quolibet die, uel qualibet hora eliceret actum meritorium: & tunc charitas eius sine termino aueretur: supposito, quod non sit dabilis summa, sic & beatorum: nec ex illo sequitur, quod aliquid sit meritum ipsius: hoc enim reputo impossibile: cum mericum ad minus natura precedat illud, cuius est meritum. Præterea aliquid esse meritum sui, nihil aliud est dicere. exempli gratia: nisi a meretur actum dilectionis dei: quia meretur. Vel deus acceptat actum talem: quia acceptat. quod nihil est dicere. Verum de facto nullus beatus actu suo beatifico meretur augmentum suæ beatitudinis essentialis: quia de facto cuiuslibet beato deus determinauit certum præmium, & actum beatificum certæ perfectionis secundum mensuram sui meriti præcedentis, dum fuerit

Nihil est se potest meritum sui ipsius.

rat uiator: nec istum auget, sicut nec charitatem patriæ. Et ideo nec beatus sibi ipsi perfectissima dilectione, qua diligit deum: nec alius beato alicui potest mereri augmentum beatitudinis: quia nullum actum quantumcumque bonum acceptat deus ad augmentum beatitudinis essentialis cuiuscumque beati, cuius nulla ratio alia assignari potest nisi libera uoluntas dei: qui ex sua mera liberalitate dabit, cui uult: & quomodo uult, sicut in parabola Mat. xx. An non licet mihi, quod uolo facere. Volo autem huic dare sicut tibi: an oculus tuus nequam est: quia ego bonus sum. Ex illo sequitur, quod non sufficienter distinguatur status comprehensoris a statu uiatoris per posse mereri, & non mereri: ita quod omnis existens in termino meriti sit comprehensor: & qui in statu merendi sit uiator. Nam quo ad primum instantia est de existentibus in purgatorio: illi enim sunt in termino meriti saltem pro se: & tamen non sunt comprehensores. Quo ad secundum instantia est de beatis, qui suis orationibus nobis merentur, pro quibus intercedunt: & tamen non sunt uiatores. Quo ad utrumque in instantia est in christo: qui simul sit comprehensor, & uiator simul in instanti præmij, & meriti tam sibi quam alijs: ut dicitur. Vltimo notandum, quod successio non est de ratione meriti: & potest meritum causari in instanti. Ad producendam enim actum meritorium tria sufficiunt: scilicet potentia perfecta, intellectiua, & uoluntaria non impedita. Secundo obiectum præsens intellectui per cognitionem: non enim potest uoluntas uelle, uel nolle incognitum: & tertio charitas, seu gratia. In quocumque instanti illa concurrunt pro eodem potest uoluntas elicere actum suum circa obiectum præsentatum per cognitionem intellectus: quia positis causis sufficientibus potest ponere effectum. Possunt autem causæ ille poni in instanti: quia potentia, charitas, & obiecti cognitio, sunt res permanentes: ergo possunt in certo instanti concurrere, puta in primo instanti esse cognitionis obiecti: nam ipsa cogni-

Not. 6. F Successio non est de ratione meriti.

tio obiecti est qualitas permanens: habens totum esse suum simul nec incipit esse per motum: ergo incipit per primum instans esse. In illo ergo instanti uoluntas potest producere actum suum: qui & ipse est qualitas permanens: sicut le obiectum ex charitate, & ita actum meritorium: nec oportet concurrere aliquod impedimentum. Id enim uel esset imperfectio potentie propter defectum charitatis: aut non concursus primæ causæ: aut libertas uoluntatis, aut successio presentationis obiecti: aut successio actus meritorij: sed omnia illa tolli possunt. De primis tribus certum est: de quarto scilicet libertate uoluntatis similiter patet: quia eo, quod liber est, potest producere actum: licet non nec essario. Nec quintum: quia illa presentatio obiecti est per actum intellectus, qui est res permanens: ergo incipit quantum ad esse completum per primum instans esse. Denique cognitio intellectiua est diuisibilis, sicut eius subiectum: nec impedit (si fuerit intensibilis) quin simul possit produci. Similiter nec sextum impedit: quia actus uoluntatis res permanens est, qui totus simul producit uoluntate: licet productus successiue potest intendi. Ex illo sequitur: quod possibile est creaturam rationalem in primo instanti suum esse mereri. Patet: quia creatura in illo instanti possunt esse omnia ad meritum requisita: potest enim anima (quæ licet in primo est suus intellectus, & uoluntas) concurrens in gratia: & cognitio obiecti beatifici stanti sui uel alterius: & in eodem instanti primo esse animæ intellectus uoluntatis gratiæ, & cognitionis obiecti, quæ sunt omnia requisita ad meritum: ergo in eodem (impedimento cessante) potest uoluntas elicere actum meritorium. dilectionem obiecti beatifici secundum dilectionem charitatis, qui est actus meritorius. Neque ad eliciendum actum meritorium semper requiritur deliberatio, ut meritum sit actus electus: sicut omnis uirtutis actus est actus electus. Nam deliberatio (quæ præsupponit syllogismum practicum, ac discursum: & discursus moram, & he successione) non est necessaria ad hoc, quod habea-

Possibile est creaturam rationalem in primo instanti suum esse mereri.

impassio
re, sed
ab instā
ti cōce
ptionis
sua.

Cōcl. 6

Arti. 3.

Dub. 1.

habuit omnia ad meritū requisita. s. po-
tentia pfecta lumine glorię secundū sic
loquētes: & charitatē, & obiectū plens.
Nec fuit aliquod impedimentum: ergo
in illo instanti habuit clarā diuinitatis
uisionem, & beatificam fruitionem.
Fruitione autem meruit, ut statim pro-
batum est: ideo conclusio uera. Fuit. n.
in ipso conceptionis instanti uir perfe-
ctus omni gratia, & uirtute ac merito-
ria operatione. secundum illud Hierē.
xxxj Nouum faciet dominus super ter-
ram: mulier circūdabit uirum. &c. Virū
non erate, & membrorū quātitate, sed
uirtutū, & meritorū pfectione. ¶ Sexta
conclusio. Nō aliud secundū idem, quod
christus meruit in passione: prius merue-
rat in conceptione. Probatur: quia huma-
ni generis redemptionē: & proprię cor-
poris gloriā meruit in instanti conce-
ptionis, per obedientiam, qua patri obe-
diens uoluntatis actū se obrulit ad pa-
trishonorem in mortē sustinendā pro
generis humani redemptione: ergo hoc
actū meruit: & idipsum meruit in passio-
ne: ergo conclusio uera. Consequentia
nota. Maior patet: quia sicut anima chri-
sti non creuit in ulla pfectione gratui-
ta, & spiritalis ita nec in merito, cum &
meritū sit quedā pfectio gratuita: &
omne, q̄ post conceptionem meruit in
sua conuersatione, labore, p̄dicatione,
& passione: prius meruit in instanti
conceptionis. Minor probatur: quia acce-
ptatio passionis uoluntaria, qua christus
secundum humanitatē uoluit pati: fuit
opus pfectissimę charitatis iuxta illud.
Maiorem charitatem nemo habet, quā
ut animam suam ponat quis pro amicis
suis. Ioan. xv. Et omne tale opus est me-
ritorium: ergo. Accepit autem passionē, dū
dixit patri in horto. Non mea, sed tua
uoluntas fiat. Item dum se uoluntariē
obtulit in cruce cum effectu: ergo illo
actū meruit: & non nisi homini salutem:
& corpori suo gloriā, & animę impas-
sibilitatem. ¶ Quantū ad tertium articulū
dubitat primō: quō actus beatificus
possit esse meritorius: cum habeat op-
positas condiciones ad meritum. Nam
de ratione actus beatifici est, q̄ sit ne-

cessarius. De rōne meriti, q̄ sit contin-
gens. Primū patet, quia nisi esset necessa-
rius non esset beatificus: nam beatitudo
est immutabilis, & perpetua. Nec potest
esse beatus, nisi certus de sua perpetuitate:
ut probat Aug. sed non esset perpe-
tua; si actus beatificus esset contingens.
Secundum probatur: quia ad hoc q̄ ac-
tus sit meritorius requiritur, q̄ procedat
ex libertate uoluntatis, omne autē
tale est contingens: quia libertas uolun-
tatis est contingens ad utrumlibet, quā
contingentia repugnat necessitati.
¶ Præterea: actus beatificus est a solo deo
meritum uero a uoluntate elicente, uel
imperante, quā non conueniunt eidem.
Primum patet: quia actus beatificus est
præmium: sed præmium non est a merē-
te, sed a præmiante, præmians est deus,
ergo est a deo. ¶ Quod uero meritum
sit a uoluntate, iam deductum est. ¶ Præ-
terea: portio superior quantum ad actū
beatificum fuit in termino, & per conse-
quens mereri non poterat secundum
illud. Antecedens patet: quia non est
transire ad actum pfectiorem beatitu-
dine: cum actus beatificus sit terminus
pfectionis animę. ¶ Ad hoc dubiū re-
spondetur, ut supra notabili quinto, q̄
actus beatificus in christo fuit merito-
rius: non respectu sui: sed respectu glo-
rię corporis, impassibilitatis aīę, & etiā
redemptionis humanę, & non fuit præ-
miū in christo, licet actus beatificus in
cæteris beatis sit præmium: quia cū chri-
stus in illo instanti cōceptionis fuit be-
atus: respectu beatitudinis eius non præ-
celsit aliquod meritum: ut dictū est.
¶ Per hoc ad rationes ante oppositum
adductas, neget, q̄ actus beatitudinis sit
simpliciter necessarius: quia siue sit a deo
immediatē: siue elicite: siue uoluntate, est
libere elicite, & ita contingens. Est tñ
immutabilis, & perpetuus, contingen-
ter & non necessariō: quia a uoluntate
diuina perpetue conseruatur: cuius cer-
titudinem habet beatus per diuinam re-
uelationem. Est ergo beatitudo immu-
tabilis: quia mutabitur, non autē immu-
tabilis. i. impossibilis mutari. Posset. n.
deus eam mutare de potentia absoluta

¶ Ad secundum, q̄ actus beatificus est a
solo deo: dicitur uno modo: admissio,
quod actus beatificus, qui est præmium
est immediatē a deo: & ille non est me-
ritorius: sed cum illo est alius actus frui-
tionis a uoluntate elicite eiusdem ob-
iecti beatifici: qui etiam dicitur beatifi-
cus, licet priore, qui a solo deo est, sit
imperfectior: quia est obiecti beatifici
in se clare usi: & ille est meritorius: &
de illo intelligendæ sunt conclusiones.
Possunt enim illi duo actus simul stare:
quia non habent adinuicem repugnan-
tiam. Et est pfectionis in uoluntate bea-
ti, q̄ habeat etiam actū a se elicite res-
pectu obiecti beatifici. Alio modo pōt
dici secundum illam opinionem, quod
in anima christi fuit tantum unus
actus fruitionis dei: & hic a deo creatus
& beatificus, qui nihilominus in Chri-
sto fuit meritorius. Consequenter dici-
tur: q̄ fuit in potestate uoluntatis quan-
tum ad tendentiam in obiectum, non
quantum ad esse elicite. Nam uolun-
tas per hunc actum increatum liberē, &
complacenter rendit in obiectum beati-
ficum: licet non liberē contradictoriē:
& hæc libertas sufficit ad rationem me-
riti. ¶ Si uero aliqua opinio acceptatur,
q̄ actus beatificus est a uoluntate elicite
re eleuata per charitatem pfectam: p-
supposito lumine glorię in intellectu
obiectum clare ostendente: tunc ista ra-
tio non procedit: quia saluum assumit,
q̄ fruitio in anima in christi fuerit a so-
lo deo. ¶ Ad tertium dicitur, q̄ portio-
nē superiorē esse in termino dupliciter
intelligitur. Vno modo quātū ad pfectam
cōiunctionē cū deo p actum beatificum
& quātū ad impeccabilitatē: & sic fuit
nedum portio superior: sed tota aīa chri-
sti in termino. Alio modo intelligi pōt
quantū ad cōsecutionem omnis deinde
rij quō ad seipsum, & alios. Et sic beati
non sunt in termino ante generale re-
surrectionem, & iudicium: sic nec est
christus. Et illo modo uerum est: q̄ sic
existens in termino mereri non potest.
Non autem sic de eo, qui est primo mō
in termino, sicut fuit Christus uiator:
illi enim mereri non repugnat, & per

hoc patet solutio argumenti. Procedit
.n. ex equiuocatione huius, q̄ est esse in
termino. ¶ Secundō dubitatur cōtra cō-
clusionem tertiam: nā q̄ est gloriosius, M
& pfectius est christo attribuendum, sed
gloriosius, & pfectius est habere beati-
tudinem ex merito, quā sine meritis:
ergo illud est christo attribuendum. Et
ita meruit suam beatitudinem euis cō-
trariū dicit conclusio. Responderetur pōt
Seco. concedendo maiorē rationis. Ad
minorē dicit, q̄ uera est de p̄mio, q̄ po-
test haberi ex meritis: sed hæc cōiunctio
animę christi per actū beatificū fuit tā
excellens, q̄ ad illā nō potuit p̄cedere
meritū. Et nobilius est habere ex liberali-
tate dantis actū ita excellentē, q̄ ad eū
nō pōt p̄cedere meritū, quā actū debilio-
rē cū merito multo p̄cedente. Et hoc ui-
detur rōnabile, sicut dicit Seco. quia sicut
deus in esse naturę creauit naturam ita
nobilem. ut naturam angeli: ad quam
creandam non potuit cooperari causali-
tas causę secundę, propter pfectionē
talis rei in esse naturę. Ita in genere mo-
ris, deus creauit aliquem actum beati-
ficum, ad quem non potest esse aliquis ac-
tus meritorius prior: & huiusmodi fuit
actus beatificus animę christi. Et hoc p-
pter nobilitatē, & excellentiā actus, &
modi habēdi eū: quia immediatē ante-
quā haberet aliquem actū circa ea, quæ
sunt ad finē, fuit beatus: & illa minor ha-
bet instantiam aliam. Nam melius est, &
nobilius habere beatitudinem per natu-
ram, quā per meritum. Patet de bea-
titudine, qua deus est beatus. Nam pro-
tantō dignius est habere beatitudinem
per meritum, quā sine merito, quia glo-
riosius est habere rem a seipso, quā om-
nino ab alio: sed quod quis meret, quo-
dammodo habet per seipsum: pro quan-
to per meritum est aliquo modo causa
habēdi illud. Nūc autem christus magis
habuit ex seipso, quod ex unione habuit:
quā aliquis habeat id, quod ex operatio-
ne acquirit. Habuit enim beatitudinem
quasi naturaliter anima christi unita
deo: quia sine ea uniri non potuit: quæ
unio fuit nobilissima: & ita magis ha-
buit ex se, quā si habuisset ex merito:

Dub. 2.

ut dicit sanctus Tho. q. iii. huius distincti-
 arti iii. q. Præterea: esto, qd actus beati-
 tudinis animæ christi cadere potuisset
 sub merito: & si gloriosus fuisset habere
 ex merito, quam non meruisse habere:
 non tamē fuit simpliciter gloriosus:
 quia decēs est propter alios, & propter
 perfectionem illius status: qd ibi inueniā-
 tur omnes gradus possibiliū in actibus
 beatificis: ut sic accidentaliter beatitudo
 omnium sit maior, quia ibi erunt aliqui
 beati, qui nunquam fuerunt inimici a-
 ctualiter peccato actuali, licet originali
 peccato: ut multi innocentes. Fuerunt
 etiam beati plures, qui aliquando fuerunt
 inimici, tam actuali, quam originali pec-
 cato: ut mortaliter peccantes, & post
 penitentes. Est etiam beata mater dei,
 quæ nunquam fuit inimica actualiter
 neq; ratione peccati actualis, nec origi-
 nalis. Fuisse tamen, nisi fuisset præfer-
 uata: ergo dicens fuit, qd ibi esset beati-
 tudo alicuius personæ sine omni meri-
 to præcedente: & ita talis semper beata
 nunquam fuisset inimica: non quia præ-
 seruata: sed quia semper beata. hæc Sco.
 ¶ Præterea: præuenire meritum propter
 dignitatem personæ per liberalitatem dā-
 tis est maioris dignitatis, quam habere
 per meritum proprium. & sic est in pro-
 posito. ¶ Tertio dubitatur circa conclusio-
 nem sextam. Nam non uidetur, qd christus
 in passione quicquam sibi, uel nobis me-
 rit: nam nemo meretur alias sibi debi-
 tum: sed ex merito christi in instanti
 conceptionis, quo eadē charitate se ob-
 tulit patri, p salute mundi, & gloria cor-
 poris: uniuersa sibi, & nobis conferenda
 fuerunt sibi debita: ergo nihil mereri po-
 tuit in passione. ¶ Præterea: nemo potest idē
 bis mereri: sicut idē non potest ab eo-
 dem bis emitti: saltem non alienatum post
 primam emptionem: sed omnia merenda
 christus meruit in instanti conceptionis:
 ergo non poterat iterato mereri in
 passione. ¶ Ad istud responderetur post sã
 ctum Tho. q. v. huius distincti. qd tribus mo-
 dis contingit mereri, secundum qd p meri-
 tum tripliciter aliquid fit merenti debi-
 tum. Vno modo quando res, quæ mere-
 tur, sit de non debito debitum. Sic pri-

Dub. 3.
 N

Mereri
 contin-
 git tri-
 pliciter.

mo actu charitatis post iustificationem
 impij iustificatus facit sibi uitam æternā
 debitam, quæ prius fuit sibi indebita.
 Alio modo, quando de debito facit sibi ma-
 gis debitum, quod contingit, dum per
 actum meriti charitas augetur. Tertio
 modo quando aliquid, quod uno modo
 est sibi debitum, facit alio modo sibi de-
 bitum: sicut puer baptizatus, cui debet
 uita æterna ex habitu gratiæ in bap-
 tismo infuso: quando usum liberi arbitrij
 habere incipit, facit sibi eam debitā ex
 actu a charitate elicitio. Primo modo me-
 rit christus in primo instanti suæ cõ-
 ceptionis gloriam corporis, impassibilita-
 tem animæ, sibi & nobis uitam æternā:
 quæ prius non erāt debita: non enim erat de-
 bita gloria corporis: nec impassibilitas
 animæ christo ex cõditione naturæ cor-
 poris, aut animæ in se consideratæ, neq;
 ex necessitate unionis: sicut gloria frui-
 tionis, ut dictū est. Secundo modo christus
 mereri non potuit: quia charitas in aia
 christi non est augmentata, qd in primo in-
 stanti accepit tantā charitatem, quantum
 fuerat capax. Tertio modo christus meruit
 omnibus actibus suis post primum in-
 stans suæ cõceptionis, quia oēs actus sui, p
 cesserunt a charitate: & sic p quemlibet
 eorū fecit sibi debitū, quæ alias fuit sibi de-
 bitum: seu quæ prius alijs actibus debebat:
 sic enim quolibet actu fit debitū, quic-
 quid illi actioi deberetur: si prius debitū
 non esset. & ita cuiuslibet actui charitatis
 puri uiatoris debita sit æterna uita: etiā
 si prius non fuisset debita: quia quilibet
 talis acceptatur ad uitam æternam: etiā
 si prius sibi debita non esset. Et sic forte
 posset probabiliter concedi: qd christus
 licet non meruit fruitionem beatificā,
 quam semper habuit, meruit tamen eius
 continuationem per actus charitatis, si-
 cut corporis gloriam. ¶ Per hoc dicitur
 ad primum: nam maior est falsa: qd nemo
 meretur prius sibi debitum secundum ter-
 tium modum merendi. ¶ Ad secundum
 dicitur concessio, qd nemo potest idē
 mereri, saltem sine interruptione: quia
 bis importat interruptionem, qd non fuit
 in debito in Christo: quia quicquid se-
 mel fuit debitum christo, semper manet
 ei de-

ei debitum: & ita debitum nunquam
 fuit interruptum. Et sic conceditur
 illatio: qd non poterat aliquid iterato
 mereri: si iterato etiam importat debi-
 ti interruptionem. Et ita probatur, qd
 christus nihil meruit primo modo per
 passionem: non autem probat, qd non
 meruit tertio modo. Et quantum ad
 hoc, qd res sit alicui debita est aliquo
 modo simile de emptione: quia quis re
 emptam posset sibi alio modo facere
 debitam: & remptione sibi debitam pos-
 set quis etiam emptione facere sibi de-
 bitam. Si tamen emere dicit alietatem
 rei empte immediate precedere emptio-
 nem. patet: quia non est simile: hoc
 enim non importat mereri: sed planē
 importat facere rem sibi debitam: siue
 prius debitam: siue prius etiam fuerit
 debita huc non. ¶ Ultimo dubitatur:
 quomodo christus secundum portionē
 superiorem mereri potuit: secundum
 quam fuit uerē beatus: & tamen alij bea-
 ti secundum eam mereri posse negatur.
 Respondetur breuiter, qd ratio supra ta-
 cita est: quia opera christi secundum ean-
 dem portionem acceptata sunt a deo,
 ad retributionem gloriæ corporis chri-
 sti, & uitæ æternæ nobis. Et sic non est
 de actibus ceterorū beatorū, cuius rō non
 est nisi diuina uoluntas: & tamen as-
 signabilis est aliqua congruitas: ut dicit
 Sco. Nam sicut meritum non respicit,
 seu consistit tantum in actu elicitio: sed
 etiam aliquo modo in conditionibus
 elicientis actum. Sic acceptatio diuina
 non solum respicit actum: sed conditio-
 nes personæ elicientis. Exemplum, ut
 remittens offensam propter supplica-
 tionem alicuius: non tantum attendit
 uerba supplicationis: sed etiam condi-
 tionem personæ, si fuerit amica, uel ini-
 mica. Ita acceptatio diuina respicit in
 persona conditionem uiatoris. Nam
 quia beati totaliter sunt extra statum
 uitæ secundum totum subiectum, actus
 eorum non acceptat deus: Christus ue-
 ro et si fuit beatus: tamē secundum aliquid
 sui fuit in statu uiatoris. scilicet secundum cor-
 pus, & sensualitatem, ac portionem in-
 feriorē. Et propter hoc omnis actus il-

lius personæ cuiuscunq; portionis erat
 acceptus, & meritorius, p se, & illis, p qui
 bus ostendebatur deo. Et propter eadē
 causam, actus Christi nunc (licet ex ea-
 dem charitate procedant sicut nunc)
 non sunt meritorij: quia nunc secun-
 dum nihil sui est uiator &c.

DISTINCTIO. XIX.

STENSO qd Chri-
 stus passione sua sibi,
 & membris suis me-
 ruit. In hac dist. xix.
 modum, quo merue-
 rat suis membris, ape-
 rit. Summarur autē

sententia textus in tribus subnotatis cõ-
 clusionibus. ¶ Prima. Christus deus, &
 homo per mortem suam a peccato, & a
 diabolo nos liberauit: charitatem in no-
 bis nimis suæ charitatis ostensione ex-
 citando: & p fidē eiusdē suæ passionis,
 ac mortis peccata nostra relaxādo. ¶ Se-
 cunda. Christus p pœnā, quā in cruce, p
 nobis innocenter tulit, ab omni pecca-
 torum pœna, sufficienter nos redemit.
 ¶ Tertia. Christus non solus, sed cum pa-
 tre, & spūs scto redēptor est nos iustificā-
 do propter usum potestatis: solus autē
 mediator dicitur secundum naturā alius p-
 propter exhibitionem obedientiæ, & hu-
 militatis. Declaratio lata est in textu.

QUAESTIO VNICA.

QVÆRITUR hanc distinctionē A-
 quærit: utrū Christus sua pas-
 sione benedicta omnibus p-
 pagatis, & ppagabilibus ex
 Adā, meruit sufficienter peccati remis-
 sionē, gratiā, regni apertionē, & gloriā.
 Primò ponuntur notabilia: secundum con-
 clusiones: tertio dubia. ¶ Quātū ad pri-
 mū notādū: qd aliquid esse meriti respectu
 alicuius conferendi alteri dupliciter potest
 considerari. Vno modo quātū ad sufficien-
 tiam. Alio modo quantum ad efficiētiam.
 Meritū ad sufficientiā est, quādo actus
 merentis acceptatur ad retributionem
 faciendam conditionaliter: scilicet si

Arti. 1.
 Not. 1.

Meri-
 tum.

is, cui meret antecedentia ad retributionem ordinata non omittat: neque impedimentum præster. Vnde si quis meretur apud principem, ut omnibus characterem suum habentibus, & tali hora curiam principis intrantibus daret unū florenū iste sufficere meruisset unum florenū; etiā eis, qui characterem suū non acciperent, aut curiam horā dēterminatā non intrarent. Meritum ad efficiētiā est, q̄ simpliciter acceptatur ad aliquid retribuendum realiter, & cū effectu q̄ secundo notandum, & supponendum: q̄ infiniti sunt propagabiles ab Adam. Nam generationem hominum deus, posset in perpetuum continuare, sicut posset mundum perpetuo conseruare: & sic infiniti generarentur. In finiti syncategorematicū: sed non categorematicū: quā licet mundus in infinitū duraret: nunquam tamen geniti essent infiniti: sed semper certo numero comprehenderentur. Tertio notandum: q̄ meritum esse infinitum tripliciter potest accipi. Vel ratione proprietatis perfectionis, id est ut actus ipse dicitur infinitus. Vel ratione personæ merentis. Vel ex uoluntate acceptantis. Primo modo nullum meritum dici potest infinitū: quia infinitas perfectionis repugnat creaturæ: omne autem meritum est, quid creatum: actus namque diuinus non est meritum: sed dator præmiorum: quicquid enim in deo est, est deus. Velle ergo anime christi, siue eius fruitio, quæ perfectissimè, quā tum creaturam decet fruebatur, secundum se finita fuit, & finitum, quia creatura. Secundo modo meritum christi potuit dici infinitum, quia actus personæ infinite. Siquidem omnia opera christi fuerunt uerbi tāquam suppositi, quod fuit infinitum, licet illa opera humanitatis christi nō fuerunt uerbi secundum naturā infinitam diuinā: sed secundum naturā finitā humanā. Tertio modo meritū dī infinitū extēsiue, q̄ acceptatur pro infinitis: & hæc infinita, sicut & secunda non est infinita simpliciter, sed secundum quid. Non autem requiritur infinitas in merito, ut acceptetur pro infinitis. Vnde dicit Sco. distinct.

Not. 2.

Not. 3.

Tripliter meritum ē infinitū

præsentī. Sicut omne aliud a deo, ideo bonum est, quia a deo uolunt, non eō uerso, sic meritum in tātum meritū est, pro quāto acceptatur. Nā ideo meritū est, q̄ acceptatur: non eō uerso: quia meritū, & bonū ideo acceptatū. Potest autē meritū quodcūq; tantū, & pro tantis acceptari passiuè: quā tum & pro quātis uult tota trinitas acceptare actiuè: quia quantum uult, tantum potest. Nec ut pro infinitis acceptetur, requiritur formalis ratio infiniti in merito. Nec requiritur infinitas ex circumstantia simpliciter: sed bene de congruo: propter quod magis congruū fuit meritum in se finitum (sed tamen personæ infinite) acceptari pro infinitis extēsiue: quā personæ finite: quia ibi nec ratione operis in se: nec ratione operantis esset congruitas acceptationis eius pro infinitis. Quarto notandum, quod meritum christi non tantum acceptatum fuit, ut exhibitum: sed etiam ut præuium, siue ut exhibendum ad aliud tamen ut præuium: & ad aliud ut exhibitum. Exemplum Ansel. secundo cur deus homo, c. xvj. Si multi offenderunt regem, & pro offensa sunt exulati: uenit unus innocens de sanguine eorum, & promittit facere unum opus pro rege certo die a rege statuto: ut rex remittat eis offensam: & reconcilietur eis: rex acceptans seruitium promissum remittit offensam: ita tamen, q̄ nullus offendentium intret palatium, donec seruitium promissum exhibeatur. Hoc casu posito, opus illud promissum, ut præuium meretur reconciliationem: & ut exhibitū meretur palatii apertionem. Quinto notandum ad secundum articulum est conclusio prima. Christus Adæ, & toti suæ posteritati sufficienter meruit gratiam, & apertionem regni. Probatur: quia meritum passionis christi satis fuit in acceptatione diuina pro omnium peccatorum remissione, saltem eorum, qui in christum crediderunt: ac legi obediunt. Et quoniam ueritas huius stat in facto, & est in se contingens: & ideo sufficienter demonstrari non potest: licet regni apparētes persuasiones adduci possunt,

Not. 4.

Exemplum de merito.

Arti. 2.

Cōcl. d

Christus Adæ, & toti posteritati sufficienter meruit gratiam, & apertionem regni.

quā triplures beatus Ansel. colligit in libro. Cur deus homo: efficax autē probatio est aucto. scripturæ. unde Lu. xix. Venit filius hominis querere, & saluum facere, quod perierat. Et j. Timo. j. Fidelis sermo, & omni acceptatione dignus, qui uenit christus Iesus in hunc mundum peccatores saluos facere. Et Ioan. iij. Sic deus dilexit mundū, ut filium suū unigenitum daret: ut omnis, qui credit in eum, non pereat: sed habeat uitam æternam. Non enim deus misit filium suū in mundum, ut iudicet mundum, sed ut saluetur mūdus per ipsum. Nō autē saluē prestare mūdo in quantum filius principaliter, & auctoritate: q̄ hoc solus deitatis ē ergo meritorie & c. Hinc Mat. xx. Venit filius hominis dare uitam suā in redemptionē pro multis. Itē Dilexit nos, & lauit nos in sanguine suo. Apoc. j. Et talia innumerabilia in scriptura, quibus restatur omnibus sibi per fidem, & sacramēta unitis meruisse præmia æterna. Vnde Mar. ult. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. qui uero non crediderit, condemnabit. In qua auctoritate etiam hoc innuitur, q̄ meritū christi nō omnes saluat, quia nō eos, qui non uniuertur christo fide, & sacramentis: hic tamē defectus non est ex inefficacia meriti christi, sed ex indispositione subiecti causæ salutis non debite approximata. Hęc enim approximatio est per incorporationem christo, quæ fit per fidem, & sacramentorum participationē. Sexta cōclusio. Christus passio præcedentibus obtinuit remissionē peccatorū, & gratia. sed ut exhibitā apertionē regni, & gloriā. Primū patet, q̄ passio hois christi innocētis præuisa ab æterno fuit tantum trinitati accepta, q̄ propter eā in tēpore exhibēdā, & ex summa charitate creature possibilis ipsi offerendam omnibus eam credentibus tā exhibēdā, quā exhibitā: & per eā salutē sperantibus remitteret peccatā, & gratiam infunderet, si penitere uellent, nō tamen ante eius exhibitionem regnum appetiret: sed ipsam, ut exhibitam accepit: non tantum ad remissionem of-

fensæ, & collationem gratiæ: sed etiam ad apertionem regni, & collationē gloriæ: nam ante exhibitionem sancti ouines in limbum descenderunt: & nulliūna regni patuit: quæ clauē crucis oibus debito pœnæ, & culpæ remoto aperta fuit. Hinc quō ad primum, qui præcedebant, & qui sequebantur, clamabāt osanna filio Dauid. Mat. xxj. Quo ad secundū dicitur in Psal. Ascendens christus in altum captiuam duxit captiuitatem & c. Tertia conclusio. Licet meritum christi secundum se finitum fuit simpliciter pro infinitis tamen Adæ filij (si futuri essent) acceptatū est sufficienter. Prima pars patet ex notabili tertio: quia meritum christi actus fuit, ut passio humanæ nature, q̄ cū omnibus suis actionibus, & proprietatibus creatura erat: & per cōsequens finitum. Secunda pars patet: quia acceptatū est tāquā satisfactio sufficientis, & reconciliatio pro omnibus sibi obreperantibus: licet infinitis, nullis penitus exclusis: & salus & redēptio. unde Heb. v. Cū esset filius dei, didicit ex his, quæ passus est obedientiam, & cōsummatas factus ex omnibus obreperantibus sibi causa salutis. Causa non principalis conferens salutē secundum humanā naturā: sed cā meritoria principalis. Quarta conclusio. Passione, & morte, quas pro hominum reparatione christus patri obtulit: tantū prædestinatis gratiam finalem, & gloriā efficaciter meruit. Probatur conclusio. nam illis tantū christus meruit gratiam finalem, & gloriā efficaciter, quæ per meritū suæ passionis cōsecuti sunt aut cōsequuntur: tales autē tantum sunt prædestinati: ergo conclusio uera. Consequentia nota cū maiore. Minor probatur: quia nemo consequitur salutem finaliter, nisi fuerit prædestinatus ab æterno. plures enim presciti gratiam consecuti sunt: sed non finale secundū illud Mat. xxv. Venite benedicti patris mei: possidete paratum uobis regnum ab origine mundi. Glos. ad obtinēdam gloriā, ad quam prædestinati estis a constitutione mundi. Et ad Rom. viij. Quos prædestinauit, hos & uocauit: & quos uocauit, hos

Cōcl. 3 Meritū christi pro infinitis Adæ filij fuit acceptatum.

Cōcl. 4

& iustificauit: quos autem iustificauit, illos magnificauit. Vocauit per fidem, iustificauit per gratiam: finaliter magnificauit per gloriam. ¶ Sed dices: predestinatis gloria debita est ex ipsa predestinatione: ergo respectu eius non est aliquod meritum. Tenet consequentia, quia debitum alias non acquiritur merito. Antecedens patet, quia eo ipso, quo predestinati sunt, ius habent ad gloriam: & sicut predestinationis, que prior est acceptatione passionis Christi est gloria eis debita: igitur non ex merito passionis. Quod autem predestinatio sanctorum sit prior preuisione passionis Christi: patet per ordinem, quem ponit Scotus distin. presentis. Vnde dicit. Incarnatio Christi non fuit occasio naturaliter preuisa: sed sicut bonum fini propinquius immediate preuidebatur a deo ab æterno, ita quod Christus in humana natura, cum sit propinquior fini: ceteris prius predestinabatur (loquendo de his, qui predestinantur) quam quicumque alius: & quilibet alius prius ordinatur ad gloriam, & gratiam quam preuidebatur eius casus. uide Scotus distinctione xli. primi. & distinctione septima huius. Vnde ille fuit ordo in preuisione diuina. Primo deus intellexit se, ut summum bonum. In secundo intellexit omnes creaturas. In tertio predestinavit aliquos ad gratiam, & gloriam. Et circa aliquos habuit actum negatiuum non predestinando. In quarto uidit omnes illos, & illas in Adæ casuros, scilicet predestinatos, & non predestinatos. In quinto preordinauit, & preuidit de remedio, quomodo redimerentur per passionem filij sui: ita quod Christus in carne: sicut omnes electi prius preuidebantur ad gratiam, & gloriam, quam preuidebatur passio Christi, ut medicina contra lapsum. Sicut medicus prius uult sanitatem hominis, quam ordinet de medicina ad sanandum eum: ergo sicut prius predestinantur electi, quam preuidebatur passio Christi: ut remedium contra lapsum eorum: ita tota trinitas prius preordinauit predestinatos, & electos ad gratiam, & gloriam fina-

De ordine predestinationis ad meritum preuisum.

lem quantum ad efficaciam, quam preuidit Christi passionem tanquam medicinam acceptatam pro electis cadentibus in Adam. Hęc Sco. Ex illo ordine appareret gloriam prius fuisse debitam electis, quam passio Christi fuerit preuisa, ergo non est facta debita ex merito passionis Christi. ¶ Respondetur admissio, quod gloria fuit debita ex ipsa predestinatione. negetur consequentia. quod igitur eius non sit aliquod meritum. quoniam sicut predestinavit deus electos ad gloriam: ita & preuidit media, quibus peruenient dum fuit ad gloriam. Vnde non simpliciter preuidit eis gloriam, sed preuidit eis gloriam per Christi passionem, tanquam per meritum ad hoc preordinatum assequendam. ¶ Sed contra hanc responsionem militant illa prioritatis signa, que ponit Sco. Ad que dicitur, sicut & in primo habitum est distinct. ix. quod illæ prioritates in diuinis non sunt ponende: sicut nec pluralitas actuum ordinatorum secundum imaginationem doctorum subtilis. Vnus enim est actus in diuinis, re & ratione indistinctus, qui est ipsa essentia diuina, quo ipsa unica cognitione preuidit Christi incarnationem: omnium electorum futuram beatitudinem casum, & reparationem per Christi passionem. Nec unum prius: aliud posterius: & ideo non est ille ordo in diuinis. ¶ Et si dices, saltem ibi est secundum nostram considerationem. Dicitur autem nostra consideratio imaginatur talem ordinem uere esse in diuinis, & sic nostra consideratio est speculatio falsa: aliter rem esse intelligens, quam sit. A ut nostra consideratio prius considerat Christi predestinationem secundum hominem: & post predestinationem aliorum electorum: deinde eorum casum &c. sic erit ordo nostre considerationis per diuersos actus cognitionis in nostro intellectu, sed hæc ordinata consideratio nullum ordinem ponit diuinis: alioquin si primo considerarem deum, ut creatorem: deinde tres personas: exhinc essentiam diuinam: talem oporteret ponere ordinem in diuinis: ut potentia creandi esset prior essentia, & personis: & personę priores

priores essentia. Item si sequitur, quod si Christus passus non fuisset: electi nihilominus essent saluari: quia prius preuidit deus electos saluandos, quam Christi passionem. ¶ Quinta conclusio. Quamuis omnibus Adæ filijs salutem principaliter meruit Christi passio: cooperabatur tamen saluandorum operatio, tanquam meritum de congruo, uel cōdigno. Prima pars patet ex conclusione prima. Secunda pars patet: quia ad hoc, ut per meritum passionis Christi, alicui peccatum remittatur: aut gratia infundatur: siue primo iustificans: siue sequens primam, & priorem augmentans, si fuerit adultus, requiritur bona dispositio uoluntatis, & motus bonus in deum: siue sit attritio, aut compunctio de peccatis uitę præterite: aut amor dei, ac salutis desiderium, uel uoluntaria sacramentorum susceptio quę sunt merita de cōgruo: aut quo ad gratiam secundam augmentandam requiritur operatio bona ex prioris gratia procedens, quę est meritum de cōdigno. Si uero infans fuerit, usum rationis non habens: tunc sine sacramento: aut sacrificio aliquo non purgatur ab originali: oportet ergo, quod cōcurrat offerentes paruulum, & dispensantes sacramentum, uel sacrificium, quorum operatio est meritum de cōgruo. Et per cōsequens illa pars conclusionis uera. Ex illo sequitur, quod licet Christi passio sit principale meritum, propter quod confertur gratia: apertio regni, & gloria: nunquam tamen est sola, & totalis causa meritoria. Patet: quia semper cum merito Christi concurrat aliqua operatio tanquam meritum de congruo, uel de cōdigno recipientis gratiam, uel gloriam: si fuerit adultus rationis usum habens: aut alterius, pro eo, si caret rationis usu. Probat: quia si meritum Christi esset totalis causa meritoria, maxime apertio regni, & amationis obstaculi: ut hominibus in gratia recedentibus aperiretur: ut uult Sco. distin. presentis. Quod probat: quia tanta fuit abundantia meriti in antiquis patribus: quanta nunc in Christianis: sed nullus eorum, nec beata uirgo potuit amouere

obstaculum: quin omnes transirent ad limbum &c. Sed quamuis ablatio obstaculi est remissio peccati tam originalis, quam actualis. Apertio regni est collatio glorię. Ad utrumque tamen (licet minus principaliter respectu meriti Christi) aliquod meritum patrum cooperabatur, quo meruerunt remissionem peccatorum de congruo: & apertionem regni de condigno: sine quo nec peccatum fuisset remissum: nec regnum apertum: licet non statim post mortem sequebatur gloria: quia non ante solutionem precij per passionem Christi sequebatur tamen statim redemptio nis precio soluto. & ideo cum merito Christi tanquam principali, semper cooperatum est meritum electorum de lege communi. Quod addit propter sanctificationis causa meritoria fuit passio Christi totalis, & sola. Et tantum de articulo secundo. ¶ Quantum ad tertium articulum, est primum dubium contra conclusionem secundam, qua dicitur, quod passio Christi ut preuisa meruit precedentiibus remissionem peccatorum, & gratiam. Si illa conclusio esset uera, sequeretur, quod præmiū præcederet meritum: nam collatio gratię in antiquis patribus præcellit meritum Christi, quo meruit illis gratiam: quod est contra dicta in ij. dist. v. contra magistrum tenentem, quod in angelis præmiū præcellit meritum. ¶ Præterea sic dici posset, quod prima gratia caderet sub merito recipientis: quia posset deus acceptare bonum usum gratię sequentem, tamen preuissum: uel meritum respectu gratię prime infundende: contra apostolum Rom. xj. Si autem gratia iam non ex operibus: alioquin gratia iam non est gratia. ¶ Præterea si passio Christi preuisa ab æterno, & acceptata, fuit meritum, & causa conferendi gratiam patribus antequam exhiberetur in effectu: sic passio ab æterno preuisa, & acceptata trinitati potuit esse ratio predestinandi electos: & ita predestinatio electorum potuit habere causam meritoriam, quod est inconueniens. ¶ Ad illa respondetur. ad Gab. Biel. M m

Arti. 3.
Dub. 1.

G

Præmiū primū cōcedēdo, q̄ aliquod præmiū præ
quā; p̄cedit meritū: sed non præmiū finale, qd̄
cedit merito. Nam etsi passio christi,
ut præmissa, causa fuit collationis gratiæ
patribus priusquam exhiberetur: nō
tamen fuit causa meritoria gloriæ non
exhibita: ut dictū est: & hoc fuit repro
batum in secundo, q̄ angeli non merue
runt beatitudinem suā iam habitā per
sequentia ministeria nobis impensa.

Ad secundum dicitur, q̄ gratia prima
non cadit sub merito condigni recipiē
tis gratiæ: cadit tamen sub merito christi,
qui omnibus meruit gratiā. Nec ali
quis ex Adā secundū naturalem propaga
tionis cursum ascēdēs unquā sortitus
est gratiā sine merito passionis christi
exhibita, uel præmissa: sic gratia prima ca
dit sub merito cōgrui, etiā recipientis
gratiā: quia (ut dictū est) in adultis præ
cedit dispositio subiecti ad gratiā: bon
us. s. motus uoluntatis in deū, qui est
meritū congrui. Ad tertium an prædesti
natio habet causam meritoriam, uel nō;
uideatur dist. xliij. primi: ubi de hoc la
tius est tractatū. Vnde dicitur, q̄ eo mo
do, quo reprobationis assignatur causa
de meritoria: ita & prædestinationis cau
sa meritoria. Multa dicit prædestinatio,
& reprobatio, s. actū aliquem æternū in
deo: & aliquid creatū in electo, uel re
probo ipsi in tempore dandum. Quantū
ad primum quod dei est: non assignare
causam meritoriam. Quantū ad se
cundum utriusque prædestinationis,
& reprobationis assignatur causa meri
toria: quia gloriæ illorum: & pœnæ isto
rum: de quo latius in primo. ¶ Secun
do dubitatur, quomodo per christi pas
sionem liberati sumus a culpa, a pœna,
a potestate diaboli, & ab obligatione
chirographi decreti. Licet horū solu
tio satis patet ex præmissis: tamen ut
habeatur breuis, & summaria respōsio,
notandum, q̄ per peccatū primi homi
nis, quo deus toti humano generi of
fensus est: homo cecidit in reatum, seu
debitum mortis æternæ: & per hoc in
potestatem diaboli tanquā tortoris pœ
nam intelligentis. Hoc deniq; debitū pro
quāto obligat hominem ad pœnā luen

dā, dicitur chirographus decreti: quia decreti
sicut chirographus testimonium est, uel
certitudo quedam debiti; ita obliga
tio, qua homo debitor est mortis æter
næ ex diuino decreto (quia certa est)
metaphoricè dicitur chirographus de
creti. Col. ij. Nunc autem remisso de
bito: quod est ordinatio hominis ad pœ
nam propter peccatum cōtractum, uel
cōmissum, liberatus est homo a culpa, a
pœna, a potestate diaboli, & ab obliga
tione chirographi decreti: quia remis
so debito, iam non est ordinatus ad pœ
nam: sed assumptus, per gratiam ad dei
amicitiam, & per hoc nec habet culpā:
nec obligatur ad pœnā: & per cōsequēs
nec sub potestate diaboli, nec est sub
obligatione chirographi. Fit autem hæc
remissio per passionem christi: quia or
dinauit diuina lapsetia hominē lapsū
non ordinare ad uitam: & ita nec remit
tere culpam, nec pœnam: nisi ab aliquo
innocente obsequium ita gratū offerre
tur, quantum culpa fuit dupliciens, &
ingrata: Christus ergo secundum homi
nem ex summa charitate uoluntarie
uori eligens, ad gloriā dei obsequium
tale obtulit: nam ipsi placuit deo hæc
uoluntas hominis christi ex tanta char
tate elicitā, quā omnium hominum
displicere peccata: sed uel præsentia,
preterita, & futura: ned etiam possibi
lia. Ideo propter opus tam acceptabile
christi, qd̄ pro reconciliacione hois tri
nitati obtulit: trinitas omnibus christo
incorporatis peccata, & peccati reatu
remisit: & ordinatos prius ad pœnam,
rursus ordinauit ad gloriā: & per hoc ab
omnibus prædictis liberauit. Hæc collig
ipossunt ex Ansel. lib. ij. Cur deus ho
mo. Et per hoc patet respōsio ad du
bium, & ad omnes eius partes. ¶ Dubita
tur tertio, utrum solus christus dicēdus
sit humani generis redemptor: an tota
trinitas. Respondetur, q̄ dupliciter ali
quis dicitur redēptor. Vno modo prin
cipaliter: quia efficitur captiuū libertati
precio accepto. Alio modo dispositi
ue, & quasi instrumentaliter: quia libe
rationis præcium tribuit. Primo mo
do tota trinitas hominem redemit:

Dub. 2. H
sionem liberati sumus a culpa, a pœna,
a potestate diaboli, & ab obligatione
chirographi decreti. Licet horū solu
tio satis patet ex præmissis: tamen ut
habeatur breuis, & summaria respōsio,
notandum, q̄ per peccatū primi homi
nis, quo deus toti humano generi of
fensus est: homo cecidit in reatum, seu
debitum mortis æternæ: & per hoc in
potestatem diaboli tanquā tortoris pœ
nam intelligentis. Hoc deniq; debitū pro
quāto obligat hominem ad pœnā luen

Chiro
graphū

quia tota trinitas præciū datum, s. satisf
factoriam passionē accepit, propter
quam peccatum remisit non imputan
do ad pœnā: & gratiam contulit ordinā
do ad gloriā: & per hoc libertati resti
tuit. Secundō modo solus Christus se
cundum humanam naturā, secundū quā
passus est, præcium soluit: quia patiēdo
satisfecit. ¶ Vltimō dubitatur, utrum so
lus Christus dicendus sit mediator dei,
& hominum. Respondetur secundum
sanctū Bonau. q̄ refert dicere mediū,
& mediatorē: quia mediū dicitur ha
bens aliquod commune cum utroq; ex
tremorum. Mediator super hoc addit
officiū reconciliacionis. Est ergo chris
tus medium inter deum, & hominē per
participationē utriusq; nature diuine,
& humane: & similiter proprietatū
utriusq; nature: nam habet iusticiam, &
innocentiam, & beatitudinem cū diu
ina: mortalitātē & passibilitatē cū huma
na. Primō modo est mediū secundum
ambas naturas: secundō modo tantum
secundū humanā. Est etiā mediator: quia
existens mediū, officium reconcilia
tionis exhibuit secundum naturā huma
nam tantū: secundum quā sacrificium
dignū pro peccatis hominū obtulit. Ex
quibus patet, q̄ tantum Christus, nō pa
ter, aut spiritus sanctus mediator est di
cendus: quia solus mediū, ut patuit. Et
harū duarū dubitationū solutio latius
patet in textu. Et tātum de quæstione.

Dub. 4. K
Mediū;
Media
tor.

DISTINCTIO. XX.

VI
RA egit magi
ster de passionis chris
ti ueritate. In hac
dist. xx. agit de passio
nis cōgruitate. Vnde
tribus sequētib; cō
clusionibus sentētia
magistri explicatur. ¶ Prima. Alius hu
manę reparacionis modus possibilis
fuit deo: sed nullus conuenientior sa
nandę miserie, quā liberare tur homo.
¶ Secunda. Hoc modo redemptio
nis homo a desperatione liberatur: & dia
bolus non potentia, sed iustitia supera

tur. ¶ Tertia. Quia Christus a patre, a
seipso, a Iuda, a Iudeorum populo est
traditus: deo eius passio (licet dissim
liter) tamen dei, & Iudeorum est opus.
Pulchrè deducit has conclusiones ma
gister in textu.

QVAESTIO VNICA.

IRCA hanc distinctionē A.

quæritur, utrum reparatio
generis humani necessario
facta fuit per passionem ho
minis christi. ¶ In solutione huius quæ
stionis tres erunt articuli. Primus nota
bilium pro declarationibus terminorū.
Secundus conclusionum ad quæstionē
respondentium. Tertius dubiorū solu
dorum. ¶ Quantum ad primum nota, q̄
beatus Ansel. can. archieps, hæc quæstio
nē soluendo in duobus libris. Cur deus
homo. quatuor per ordinem ostendere
necesse fuit, per quæ quæstio illa soluitur. Pri
mum. q̄ hominē ad beatitudinem crea
tum, & a iustitia lapsū necesse fuit re
parari: ne deus in suo opere frustraretur.
& in uanum fecerit, quod de tam subli
mi natura facere cepit. lib. ij. c. iij. Secū
dum. q̄ homo sine satisfactione redimi
non potuit: quia peccando honorē deo
abstulit, quem ut satisfaciendo pro pec
cato redderet, debitor fuit: quādiu igit
non satisfecit, in culpa fuit. Item deum
relinquere peccatum impunitum, iniu
stū est, & indecēs. Si autem sine satisfac
tione peccatū dimitteretur; impunitū
relinqueret. Hæc lib. j. c. xj. & sequenti
præsertim. c. xix. Nec impotētia satisfac
ciendi hominem excusat: quia sua spon
te in illā impotentiā cecidit. Nec sola
misericordia remittere pōt sine satisfac
tione; quia tunc dimitteretur peccatū
inordinatū: cū nihil aliud sit peccatum
sine satisfactione ordinare, quam ipsum
punire. In regno autē suo nihil pōt inor
dinatū dimittere. Tertiu, q̄ satisfactio il
la fieri nō potest nisi per hominem deū:
quia satisfactio fieri non potest, nisi red
datur maius, quā sit illud, pro quo nō
debit peccare. Non debuit autem pro
tota creatura peccare: igitur maius

Arti. r.
Not. r.
Vtrū ne
cessario
generis
humani
repara
tio fuit
facta p
passione
christi.

aliquid tota creatura reddendum erat: illud esse non potest nisi deus: nec debuit nisi homo: igitur necesse est, ut eam faciat deus homo: ut tangit. c. xxi. lib. j. & lib. ij. c. v. & vj. Quartum, quod oportuit deum hominem satisfacere per passionem, & mortem: quia quod per suauitatem peccauit, pro asperitatem satisfacere debet: ut lib. ij. c. xi. & c. xix. late quomodo ablatio uitae sanctissime per mortem, quam sponte pro honore patris sustinuit, pro omnium peccatis sufficientissime satisfecit. ¶ Sed quamuis rationes illae beati Anselmi de uote sint, & apparet: tamen nisi procedant ex ordinatione diuina praesupposita, nihil probant. Dum autem ex illa procedunt, inferunt quidem necessitatem consequentiae non consequentis: quia sequitur, deus ita praegordinauit hominem redimi: ergo sic est redemptus. Cum qua necessitate consequentiae stat contingetia antecedens, & consequens. sicut necesse est me moueri, si curro: quia sequitur curro, igitur moueor: & tamen antecedens est contingens similiter, & consequens: non autem probant necessitatem simpliciter dictam: neque redemptionis, neque modi redimendi, cuius oppositum includit contradictionem. Vnde quoad primum articulum non fuit simpliciter necesse hominem reparari, sicut non fuit necesse hominem creari. ¶ Praeterea deus potuit, & posset omnem rationalem creaturam, siue beatam, siue uitaticam, siue damnatam annihilare: nam sicut contingenter creauit: ita contingenter conseruat. Potest igitur non conseruare, & ita annihilare. Et argumentum, quod fundatur in hoc, ne deus in suo frustrare opere, &c. ita potest fieri de angelis apostatis, & quolibet praecito. Nam cum quilibet creatura rationalis facta est a deo, ut beate uiueret cum deo: in his, quae beatitudinem non artingunt, frustratur deus: non quantum ad uoluntatem beneplaciti consequentem: sed quantum ad quam deus fecit, quae cumque uoluit in caelo, & in terra: sed quantum ad uoluntatem antecedentem, secundum quam praecedentia ad salutem contulit: qui quia praesciti acceptare noluerunt, salutem consecuti non sunt. Non ergo plus arguit illa ratio

Ratio-
nes An-
selmi non
probant.

de toto genere humano, quam de unopraescito: nec plus de specie, quam de individuo. ¶ Similiter ratio quoad secundum non probat: nam sine satisfactio ne per solam non imputationem peccatum remitti potuit: secundum illud. Beatus uir, cui non imputauit deus peccatum. Nec pro peccatum aliquod in deo existens auferret: nec honor diuinus in se minuitur: itaque non est, quod restitui potest deo: sicut nihil auferri. Vnde non oportet peccatorem in culpa manere, donec satisfaciatur: sed donec deus satisfactio nem sibi, quae facienda esset, remittat: nec si gratis remitteret peccatum sine satisfactio ne, aliquod inordinatum esset in uniuerso: tunc enim aliquod inordinatum esset in uniuerso: quando aliquid fieret, aut esset contra uoluntatem dei beneplaciti. Sola enim uoluntas dei est regula omnis ordinis, & iustitiae: ut uult Aug. iij. de trinit. & ideo nihil potest esse inordinatum in uniuerso: quia nihil ibi esse potest contra uoluntatem dei. Et quod nunc peccatum uerius peccatum per poenam ordinatum, ita est: quia sic deo placuit, & hunc ordinem inuenit, quem tamen mutare posset. ¶ Etiam est, quod satisfactio poenalis esset necessaria ad peccati remissionem: non in praesentibus, quod illa necessario fieret pro deo hominem: ut in tertio argumento probare nititur: nam non fuit absolute necessarium, quod satisfactio fieret pro homine: licet solus homo debitor fuit: quia qui non est debitor, potest pro alio satisfacere. Nam & christus satisfecit, qui non fuit debitor: & ita si placuisset deo, potuit unus angelus bonus satisfecisse, offerendo deo aliquod placitum pro nobis, quod acceptasset pro omnibus peccatis: cum (ut praecedenti distinctum est) tantum acceptabile est omne donum bonum, pro quanto deus uoluerit acceptare. Sic & purus homo, quem deus sine peccato cum summa gratia produxisset, satisfacere potuisset: nec propter hoc obligarentur redempti tamen ei, sicut deo: immo simpliciter obligarentur deo: quia quod ipse haberet, esset totum a deo. Obligamur tamen multum sibi, si aut obligamur beatae uirgini, & alijs sanctis,

sanctis, qui meruerunt nobis: & sanctis angelis, qui nos custodiunt, semper tamen finaliter, & summe obligamur deo tanquam ei, a quo omnia bona aliorum prouenerunt. ¶ Item de possibili quilibet satisfacere potuit pro se, si data fuisset prima gratia sine merito: sicut data est Christo sine merito proprio, & alieno: quia licet modo quilibet fuerit filius irae: dat tamen primam gratiam sine merito proprio, qua habita meretur beatitudinem; ergo potuit & meruisse delectionem culpae, ut arguit Scotus. Sed hic dici posset, quod per actum elicited gratia nullus meretur delectionem culpae: quia infusione gratiae culpa deletur: etiam nullo adhuc actu elicited. Et quod dicit beatus Anselmus, quod non satisfecit deo, nisi offeratur aliquid maius, quam tota creatura: quia quam sit illud, pro quo peccare non debuit. Si illud intelligitur de maiori bono formaliter secundum perfectionem: sic satis fuisset offerre maius bonum deo in acceptione eius: quam fuisset malum illius hominis peccatum: ita quod oblata satisfactio magis placuisset, quam peccatum displicuisset. Vnde si ad gratiam datam, & charitatem habuisset unum, uel multos actus diligendi deum propter se ex maiori conatu liberi arbitrij, quam fuit conatus in peccando: talis conatus suffecisset ad remissionem peccati: nam sicut pro amore creaturae ut obiecti diligibilis peccauit: quod pro tota creatura facere non debuit: ita offerendo aliquid maius obiectiue, quam sit tota creatura, scilicet amoris dei propter se: quod excedit obiectiue totius creaturae amoris (sicut deus creaturam) satisfacere potuit. Vnde sicut peccauit pro amore obiecti in infinitum ignobilioris: ita potuit satisfacere per amorem obiecti in infinitum nobilioris: & hoc acceptari potuisset a deo, ut sufficiens satisfactio, si ita deo placuisset: & tamen ille amor dei non fuisset maior omni creatura: sicut nec amor christi, quo nobis meruit salutem, fuit maior omni creatura: quia non maior humanitate christi, quae fuit creatura nec maior gratia christi, nec maior seipso amo-

re, qui fuit creatura. Ex eodem patet, quod quartum non probat: quia sicut suauitas in peccato fuit finita: ita per amantissimam finitam compensare potuit uoluptatem, quam tamen non oportuit esse summam: sicut nec delectatio in peccando fuit summa, & sicut peccando suam uoluntatem praetulit uoluntati diuinae praecipue: ita mortificando uoluntatem suam per plenam uoluntatem uoluntati diuinae potuisset satisfacere de possibili. Et ita patet, quod rationes beati Anselmi non demonstrant simpliciter, sed tantum stante lege aeterna, qua ab aeterno ordinauit hominem calidum sic debere reparari: quae tamen ordinatio, sicut & praedestinatio non fuit simpliciter necessaria: sed merè contingens dependens ex libera uoluntate dei, cui licet, quod uult facere. ¶ Quantum ad articulum secundum est conclusio prima. Sicut non fuit necessaria reparatio humani generis: ita nec modus ille redemptionis. Primum patet: quia nullum opus dei ad extra est simpliciter necessarium: cum de us ad extra non nisi contingenter agit: sed reparatio fuit opus ad extra: ergo. Praeterea deus potuit genus humanum non redimere, sicut potuit non creare: ergo. Secunda pars probatur per beati Augustini, & Leonem papam dicentes, quod alius modus redimendi hominem non defuit deo: ut patet in textu. Et satis patet probatio utriusque partis ex solutione ex improbatione rationum beati Anselmi episcopi. ¶ Secunda conclusio. Modus redemptionis per unigeniti passionem fuit congruentissimus omnium modorum, quibus redimi potuit humanum genus. Probatur: quia ille modus prauius est, & praegordinatus ab infinita sapientia trinitatis, & ex nimia dilectione hominis: sicut dicit apostolus Ephes. ij. Deus, qui diues est in misericordia propter nimiam charitatem suam, quae dilexit nos, cum essemus mortui peccatis conuiuificauit nos in Christo, cuius gratia estis saluati. Ideo eum modum, ordinauit; qui magis homini profuit; & congruentior fuit. Huius autem congruentiae uarias causas ponunt sancti,

Arti. 2.
Cocl. 1.
D
Reparatio
generis
humani
nec modus
eius
simpliciter
necessarius.

Cocl. 2.

Arti. 3.
Dub. 1.

quarū aliquas, & bene notabiles ponit magister in textu, alias quoq; adducit doctores, sanctus Tho. sanctus Bonauē. Alex. & ceteri. Et tantum de illo articulo. ¶ Quātum ad articulum tertium est dubium, quomodo Christus nos sua passione, & morte redemit. Responderetur se eundem Sco. q̄ Christus sponte animā suam obtulit pro iusticia ad patris honorem pro nobis, quā oblationē pater accepit, tanquā satisfactionem pro omnium peccatis. Vidit enim Christus mala iudeorum, quę fecerunt, pro quibus eos arguit: & quomodo inordinata, & distorta affectione afficiebatur ad legendū eis: q̄ suam statuerunt in fraudem diuinę legis: ut patet de honore parentum, & iuramento in atrio repli: nec permittebant hominē curari in sabato: cum ipsi extraherent bouē de puteo in sabato: & multa alia. Christus ergo uoluit eos ab illo errore reuocare per opera, & sermonem: unde ait. Si ueritatem dico uobis: & quomodo non creditis mihi. Io. viij. Ipsosq; in fide errantes, & scripturas male intelligentes instruere; quod audire nolebant. Et cum ueritas eis protine erat dicenda, maluit mori, quā tacere. Dicendo autem eis contra eorum uota iniustam mortalem odium eorum incurrit, & mortē sustinuit. Hoc ergo uelle mortem pro iusticia, & patris obedientia, liberē ordinauit pro nobis. i. uoluit, ut trinitas hanc suam obedientiam, patientiam, & mortis uoluntariā sustinentiam acceptaret pro satisfactione peccatorum omnium in se credentium, & legem dei obseruātū: ut sic trinitatis honor: & laus ex hominibus, & in terris, & perpetuū in beatitudine impleretur. Hanc Christi oblationē trinitas sic accepit pro omnium peccatis remittendis quantumcunq; grauius, & multis: etiam pro peccato eructigentium: quoniam ex maiori charitate processit Christi actus, & oblatio; quā fuerit odium iudeorum crucigentium. Et feruentior, atq; intensior fuit conuersio animę Christi per aequalem amorem in deum, quā conuersio iudeorum, & quorumcunq;

peccatorum per amorem sui a deo. Maiorq; reuerentia Christi, quā contempnus transgressorum. & ideo magis deo placuit actus Christi, & oblatio in bono: quā displicuerunt sibi peccata omnium hominum in malo. ¶ Secundo dubitatur contra secundam conclusionē. Nam non uidetur, q̄ ille modus fuit congruentissimus, propter quem magis deo obligari fuisset: sed si nō fuisset alius modus redēptionis possibilis: nec per alium magis deo obligaremur. Si enim aliquis bonum aliquod acceptum ab uno posset etiam ab alijs recepisse; minus obligaretur illi, a quo accepit: quā si ab eo solo recipere potuisset: sic etiam de modo redēptionis. Respondetur, q̄ ratio illa magis est ad oppositum: nam multo magis tenemur deo: eo q̄ Christus alio modo redimere potuisset: & hunc pœnalē modum redimendi propter nos elegit, quo magis ad fructum redēptionis aptaremur: cum tamen alio minus pœnali modo nos potuisset redimere: nam per hunc modum, quo nobis palam ostendit amorem suum per hoc, q̄ in nullo pater filio pepercit: sed nec filius sibi ipsi nos ualidissime ad suū amorem allexit, sine quo amore nihil nobis prodesset eius redēptio: unde nihil magis indiguit ad amandū, quā amor pœueniens: ut pulchrē ostendit Aug. in de cate. rudibus. Unde durissimus est, quem redamare piget prius amantem. Deniq; et si per alium potuit fieri redēptio: tamen in hoc magis tenetur homo deo: quia facta est per deum. ut nō propter sui redēptionem homo tenetur alteri, sicut principaliter non posset redimi nisi a deo: quia redēptio principaliter consistit in acceptance operis tanquam meriti salutis omnium: quę acceptatio solius dei est. Et tantum de illa questione.

Dub. 2.

RIORIBVS distinctionibus magister egit de passione dominica quantum ad eius initium, & progressum. In sequētibz duabus distinctionibus agit de ipsa quantum ad eius terminum. Et quia in morte christi consummata est eius passio: mors autē separatio est animę a corpore. Ideo primō agit de animę corporis, ac de ita separatione dist. presentī. Secundo de separatorū cōsequēti denominatione dist. xxij. Colligitur autē sententia textus in his tribus subnotatis conclusionibus. ¶ Prima conclusio. In morte christi ab humanitate separauit se diuinitas foris ad defensionem: non tamen intus defuit ad unitatis solutionem. ¶ Secunda conclusio. Potentia deitatis anima diuisa est a carne; sed neutrum a uerbo dei in christi morte. ¶ Tertia conclusio. Quicquid patitur caro unita uerbo, debet dici deus pati: licet uerbum nec mori, nec corrūpi potuerit, nec mutari. Ex hac cōclusionē elicit, & infert, q̄ sanē dici pōt: deus est mortuus, & non mortuus: passus est deus filius, & non passus: sed secundum alteram naturam passus: secundum alteram impassibilis.

QVAESTIO VNICA.

Arti. 1.

CIRCA hanc distinctionē queritur utrum propter solutionem animę separationem a carne, christus fuerit uerē mortuus manēte unione diuinitatis cū utraq;. ¶ In huius questionis solutione, quę ex predictis pendet tres succedent articuli. Primus notabilium conclusio- num alter: tertius dubiorum. ¶ Quantum ad primum, supponitur ex supradictis, q̄ in christo duplex fuit unio. Vna in partium humane nature inter se animę christo, scilicet ut formę & carnis, ut materiam, per quam ex ipsis constitutum est cōpositum substantiale uiuum in natura

humana. Secunda fuit unio suppositiua, siue hypostatice nature humane, & utriusq; eius partis cum natura diuina in persona uerbi, de qua latius dictū est sup. dist. j. ¶ Secundo notandum, q̄ secundum duplicem naturam in christo, duplex fuit uita in christo. Vna diuina summa, & æterna: qua persona christi: quę & persona est uerbi, uiuit seipso necessario inalterabiliter, & immutabiliter: quę ab illa personā tolli nō potest. Secunda est uita nature humane assumptę, qua anima christi uiuit immediatē essentialiter: caro mediatē formaliter, & uerbum earum assumptione per communicationem idiomatum contingenter. Natura enim humana in hoc uiuere dicitur: quia habet animā, quę est uita substantialitertanquam sui partem. Anima uero uiuit immediatē essentialiter: quia secundum propriā naturā operationum uitalium est productiua. Caro uiuit: quia est subiectum formę uitę, scilicet anime ipsam informantis, & persistentis. Verbum uero hac uita humana, quā contingenter assumpsit, uiuit, per idiomatum communicationē, secundū quā proprietates nature assumptę comunicantur psonę assumpti: sic nāq; uerbum uiuere nō est aliud, quā uerbum in natura uiuente subsistere: de quo sup. dist. vij. ¶ Tertiū notandū, q̄ mors hominis nō ē nisi separatio animę a corpore. Hac enim a corpore separata totū cōpositum moritur: quia definit esse cōpositū: caro uero moritur: qui a priuatur forma, quę essentialiter ē uita. Anima et si nihilari pōt: cū manens tamen mori nō pōt: quia seipsa uiuit essentialiter: & nō per aliquid superadditū. Unde impossibile est animā esse, & non uiuere: sicut impossibile est animā esse, & nō esse animā. Verbum per idiomatum cōmunicationē moritur, quā definit subsistere in natura assumpta uiuente. Hęc breuiter de articulo primo. ¶ Quantum ad secundum articulum est conclusio prima. In passione christi anima realiter, & uerē separata est a carne. Probat: quia inclinato capite tradidit spiritum. Ioann. xix. & Matt. xxvij. Clamans uoce magna emisit

Quid ē mors hominis: moritur: quia definit esse cōpositū: caro uero moritur: qui a priuatur forma, quę essentialiter ē uita. Anima et si nihilari pōt: cū manens tamen mori nō pōt: quia seipsa uiuit essentialiter: & nō per aliquid superadditū. Unde impossibile est animā esse, & non uiuere: sicut impossibile est animā esse, & nō esse animā. Verbum per idiomatum cōmunicationē moritur, quā definit subsistere in natura assumpta uiuente. Hęc breuiter de articulo primo. ¶ Quantum ad secundum articulum est conclusio prima. In passione christi anima realiter, & uerē separata est a carne. Probat: quia inclinato capite tradidit spiritum. Ioann. xix. & Matt. xxvij. Clamans uoce magna emisit

Cōcl. 2. Spiritū. Illa traditio, & emissio spiritus fuit separatio animę a carne. ¶ Secunda conclusio. Separatione animę christi a carne non solum christi humanitas, & corpus: sed et ipse christus uerē fuit mortuus. Probat: quia uerē moritur, quę uita, quā habuit, priuatur: sed tā humanitas christi, quā corpus: & ipse christus, seu uerbum in separatione animę priuatum est uita, quā habuit. De humanitate patet: quia per separationē animę desijt esse humanitas: ergo desijt habēre uitam: quia quod nihil est, in se non habet uitam. De corpore manifestum est. De christo, uerbo patet: quia separata anima a carne, desijt uerbum subsistere in natura humana uiuente. Tum quia post separationem caro, & anima christi non fuere natura humana. Tum quia illud, quod assumpsit. i. natura humana non fuit uiua. Item mortuum uerē predicatur de natura humana, quę fuit: & de eius supposito proprio, si assumpta non fuisset: ergo etiā uerē predicatur de supposito diuino per communicationem idiomatum. Consequentia patet ex dictis supra dist. vii.

Cōcl. 3. ¶ Tertia conclusio. Quamuis in morte christi facta est animę, & carnis separatio: mansit tamen diuinitatis cū utraq; indissoluta unio. Prima pars patet ex conclusione prima. Secunda probatur: quia christus sepultus est, & simul descendit ad inferna: ut dicit symbolum: non autem descendit, nec sepultus est secundum diuinitatem, secundum quam est immutabilis: igitur secundum naturam assumptam sibi unitam. Nihil autem assumptę naturę fuit in sepulcro nisi corpus: nec in inferno nisi anima: & christus utrobique fuit: ergo utrobique fuit natura diuina unita naturę assumptę: in sepulcro carnis: in inferno animę. Patet etiam auctoritate magistri, & allegatorum per eum in textu. Ad idem beatus Bonauent. adducit rationes, quę cōgruitatē ostendunt, non tamen sufficiēter factum probant. ¶ Quantum ad articulum tertium est primum dubium: cū

Arti. 3. Dub. 1. (ut dicit magister dist. ii.) diuinitas unita est carni mediāte anima: ergo separa-

ta anima a carne soluta est unio: nā sublato unionis medio tollitur unio. Ad hoc pōt dupliciter responderi, secundū duplicē opinionem, quę ratiō sunt sup. q. ii. dist. j. ibi uideatur latius late. ¶ Secundo dubitatur: utrum caro christi fuisset resoluta, seu putrefacta in sepulcro: si An ca- dilata fuisset resurrectio. Respondetur, si ro chri- q; licet caro christi in sepulcro habuit st fuisset putrefacta, & extrinsecas naturales ad sui resolutionem non obstantē in sepul- uione eius cum uerbo: non tamen fuisset resolutum: sed a putrefactione conseruatum nouo miraculo. Primum patet: quia fuit intrinsecus humor, & calor: si- muliter extrinsecus sicut in alio corpore mortuo: nec impediēbat unio: quia illa non obstante corpus fuit passibile, mortale, & mortuū, & non gloriosum. Item per actionem caloris naturalis, etiā per sudores aliquid corporis christi resolutum fuit: quia uerē nutritum est, uerē sudauit: ut supponitur: quę non fiunt sine resolutione corporis: nec quantū ad illa impediēbat unio: ergo similiter ex ratione unionis non fuit impedita incineratio. Quod autē non fuerit, nec fuisset in sepulcro resolutū: patet per illud ps. Non dabis sanctum tuū uidere corruptionē. Glos. Nec corpus sanctū, per quod & alij sanctificandi sunt, patiens corrumpi putrefactione. Quamuis enim christus assumpsit corpus nostrum cum defectibus pēnalibus corporis uiuū, non tamē cū opprobrijs corporis mortui. Illis enim mereri nobis ablationem eorum; istis autem mereri non potuit: quia tempus merendi morte terminatur. Inutiliter ergo istos assumpsisset: immo non solum inutiliter; sed etiā in periculum fidei nostrę: quia in incredulitatem resurrectionis. Vnde ps. xxix. Quę utilitas in sanguine meo; dum descēdo in corruptionem glos. Aug. Si nō statim non resurgo, & corpus corrūpitur; nemini annuntiabo; nullum lucrabor. Quod etiam corruptio corporis fuit impedita nouo miraculo: patet: quia per miraculum fuerunt causę corrupti- uę tam intrinsecę, quā extrinsecę suspen- sę ab actione corruptiua: illa as-

tem suspensio fuit miraculosa: quia supernaturalis. Quod autē fuerit nouum miraculū (dicunt. n. quidam, q; de nouo: sed antiquo miraculo, quo corpus illud fuit indissolubiliter unitum uerbo: contra quos probatur, q; nouo miraculo) quia illo miraculo antiquo, quo corpus uniuert uerbo, non impediuit corporis, sed nec animę impassibilitatē: cū illud corpus sit passum, & mortuum. immo si eius passionē impediūisset: ex quo corpus fuit passibile: nō obstante illa unione hoc fuisset nouo miraculo: sic q; prohibuit eius resolutionem post mortem, cum fuerat corruptibile; fuit nouū miraculū. Ita sentit Sco. Verū, siue nō uō siue ueteri miraculo, certū est, q; miraculose suspensę sunt causę naturales corpus naturaliter resoluerē potentes. ¶ Sed di. uidetur, q; corpus christi, sit in sepulcro corruptum. Probat: quia fuit forma cadaueris informatū: & hęc est magna corruptio, si corpus prius uiuum ut corpus cadaueris. Antecedēs probatur: quia aut separatio animę a carne successit alia forma substantialis, uel nulla. Si nulla: igitur materia stetit nuda. Si aliqua non uiuens: ergo cadaueris. Respondetur tenendo unitatem formę substantialis in composito: dicendum, q; nulla substantialis forma successit separationi animę: sed materia corporis christi fuerat nuda, quantum ad formas substantiales: non habens in se per illud triduum, quo fuit in sepulcro, aliquam formam substantiale: habuit autem formas accidentales: nec magis hoc est impossibile, quā dicere, q; materia stetit sine forma specifica: quia sicut per naturam non potest stare nuda: ita nec sine forma specifica: & ergo si diceretur, q; separata forma substantiali specifica scilicet anima intellectua: ibi mansit forma corporeitatis (quia sensitiua non mansit, alias non fuisset mortuus) oportet cōcedere, q; materia corporis stetit sine forma specifica: aut q; subintravit forma cadaueris. Tertiō dubitatur, utrum ipsa separatione anima christi facta sit impassibilis. Hic respondet sanctus Bon. q; nō est

certum ex auctoritatibus, utrum anima christi statim post separationem facta sit impassibilis: aut in corporis glorificatione: ideo quodlibet horum sine periculo sentiri pōt. Verū tamen probabilis uidetur, q; statim fuerit facta impassibilis post separationem: quia anima christi non fuit passibilis: cum semper fuerit beata: nisi per miraculū, & propter nostram salutem: ut sua passione mereretur nobis impassibilitatē: sed post separationem non erat locus merendi: ideo tūc anima non debuit pati. Et subdit: nec hoc solum de anima christi probabile est: sed etiam de cuiuslibet uiri iusti, in quo non reperitur post separationem aliquis reatus peccati: quia talis a prima separatione a corpore statim fuit impassibilis: dū tñ separatur separatione diffinitiuā, & finali, non ad tempus propter glorię manifestationē, sicut factū est in Lazaro, & alijs resuscitatis. Nec obstat, q; caro christi non statim fuerit gloriosa, & impassibilis facta, quia anima erat propinquior ad gloriam (quā beata) quam caro. ¶ Præterea dilatio impassibilitatis in carne faciebat ad hęc dei confirmationem: ut ostenderetur christus uerē passus, & mortuus. Hęc sanctus Bonauent.

DISTINCTIO. XXII.

HIT magister de animę christi, & corporis eius separatione. In hac dist. xxij. agit de consequēte separationis denominatione: inuestigat enim, an christus in triduo mortis fuit homo. Et colligitur sententia magistri in hac dist. in tribus conclusionibus quę sequuntur. ¶ Prima. In mortis triduo christus fuit homo uerus, & rationalis: non mortalis, nec immortalis. ¶ Secunda conclusio. christus in triduo fuit ubiq; secundum diuinitatem: non autem ubiq; fuit homo: sed tantum in inferno, & in sepul-

Dub. 3.
F

ero secundum humanitatem; & Ter-
tia conclusio. Christus totus, & perfe-
ctus eodem tempore fuit in inferno to-
tus: totus in sepulchro: totus in celo. no-
tamen totum deus fuit, nec totum ho-

QVAES TIO VNICA.

A I R C A hanc distinctionem
quirit; utrum christus in triduo
fuerit uerus ho. & Tribus
articulis quaestio termina-
bitur. In primo termini declarabuntur.

Arti. 1.
Not. 1. In secundo per conclusiones responde-
bitur. In tertio dubia soluentur. & Qua-
rum ad primum notandum, qd de mate-
ria quaestiois apud ueteres fuerunt opi-
niones. Nam uenerabilis Hugo de san-
cto Victore lib. ij. de sacramentis parte

Verum
ehri-
tus in
triduo
fuerit
uerus
homo.
j. c. penul. tenet christum fuisse homi-
nem in triduo mortis: qd ponit animam
esse hominem, utentem tamen corpore:
uerum, qd utatur corpore, accidit anima:
ideo anima etiam non utens corpore
actu est homo. Dicit etiam animam per
se esse suppositum. Et quia christus habuit
animam in triduo sibi unitam: ideo ponit
christum esse hominem in triduo: & hoc
non solum dicit de christo, sed de quo
libet homine mortuo. Vnde dicit ani-
mas beatorum esse homines: licet sint
separata a corpore. Magister concordat
in conclusioe. s. qd christus in triduo fuit
ho: sed non concordat in modo ponendi.
Nam tenet: qd ad rationem hois requiritur
corpus, & anima: neq; est homo, si alter-
um desit. Et requiritur etiam coniun-
ctio illorum, uel inter se mutuo, uel cum
eodem termino. Et quia in ceteris ho-
minibus nunquam coniunguntur per u-
nionem tertio: ideo non est ibi homo nisi
uniatur sibi mutuo. In solo christo ma-
net coniunctio, siue unio utriusque cum
uero separatis ab inuicem: ideo solus
christus est homo in triduo: licet in il-
lo anima fuerit separata a corpore: qd
utrumq; fuit unitum uerbo. Sunt etiam,
ut recitat Scotus, qui tenent generaliter,
qd sola forma est de per se ratione quid-
ditatis, & non materia. Et per hoc di-

cunt, qd quicquid habet formam, habet eo-
tam quidditatem rei. Et ideo habens ani-
mam intellectiuam, habet totam quiddi-
tatem humanitatis: & per consequens est ho-
mo. Sed illa opinio satis improbata est
in ij. distin. xi. q. j. ubi probatum est, qd
materia est entitas positua, & pars es-
sentialis compositi substantialis: & per
consequens pars quidditatis eius, siqui-
dem nihil est quidditas, nisi essentia rei.
Vnde materia, quae est altera pars com-
positi: licet non sit de quidditate for-
mae, sicut nec est pars formae: est tamen
de quidditate totius compositi, cuius est
uera pars essentialis. Et ideo sicut for-
ma, ita & materia est de ratione quid-
ditatis compositi substantialis. Secundo
notandum: qd sanctus Bona. q. j. huius di-
ad concordandum opi. Hugo. & magi-
stri cum opi. communi tenente partem
quaestiois negatiuam: ponit quandam
distinctionem huius, quod est esse. unde
ait. Notandum, qd hoc esse de hoc. pot
tripliciter dici: aut secundum esse actua-
le: aut secundum esse aptitudinale: aut par-
tim secundum esse aptitudinale. Primo mo-
do praedicatur, dum subiectum est actu,
& praedicatum actu inhaeret subiecto, ut
homine existente: dico homo est animal.
Secundo modo dicitur hoc de illo: quia
do nec subiectum est actu: nec forma pra-
dicati actu inhaeret: sed necessario est or-
dinatio unius ad alterum fundata super
principia naturae: sicut nulla rosa exi-
stente: haec conceditur: rosa est flos.
Tertio modo dicitur hoc de hoc, quan-
do subiectum est in actu: forma uero pra-
dicati non inest ei secundum actum: sed
secundum necessariam ordinationem fun-
datam in principijs naturae: sicut chris-
tus in triduo fuit homo: quia in triduo
christi persona erat actu. Forma tamen
unitatis seruata fuit in aptitudine com-
munionis anime ad carnem. Et secundum hos tri-
plices modos praedicandi possent poni di-
ctae opiniones Hugo. magistri, & com-
munis doctorum. Vnde subdit, cum qua-
eritur: utrum christus in triduo fuerit ho-
mo. Si loquamur de praedicatione secun-
dum esse aptitudinale: non tantum ue-
rum est de christo: sed etiam de omni

Not. 2.
B

homine mortuo: quia secundum fidem
nostram, quando homo moritur, rema-
nent principia solum, in quibus salua est
ordinatio: non solum respectu hominis:
sed etiam respectu huius hominis: alio
quin non esset uera resurrectio; & haec
fuit opinio Hugo. Si autem loquamur
de praedicatione partim actuali, & par-
tim aptitudinali, sic concedi potest
de christo: sed non de alijs hominibus;
Haec positio fuit magistri. Si autem lo-
quamur de praedicatione actuali simpli-
citer, nec de christo: nec de alio homine
uerum est dicere, qd sit homo: quando
anima separata est a carne. Non enim est ho-
in actu: nisi illa fuerit coniuncta. Et haec
est opinio eiusdem. & secundum hoc possunt
concordari omnes opiniones: ita qd qualibet
dicat uerum: licet ut postea declarat:
non precise fuit illa sententia Hugonis, ne-
que magistri: ut patet intuenti uerba eo-
rum. Haec autem, quae dicta sunt de tri-
plici modo praedicandi, possunt clari-
us ita exprimi: & resoluti: quia mo-
dus praedicandi consistit in sermone co-
pulae, quae praedicat unum de altero.
Copula uero est, potest tripliciter accipi.
Vno modo ut importat esse actuale res-
pectu utriusque extremi. Et ita uerum
est: qd ad ueritatem propositionis affir-
mationis, de copula esse requiritur, qd ex-
tremalupponant pro re actualiter exi-
stente: & sic illae sunt simpliciter falsae:
rosa est flos. homo est animal. fortes est
sortes: nullo flore, nec hoie, ne sorte exi-
stente. Secundo modo accipitur esse, ut
dicit esse aptitudinale, & ita tantum ua-
let esse, id est posse esse in natura. Et ita
omnes illae essent concedendae. Ho-
mo est currens. homo est albus. nullo
homine existente: non minus, quam il-
lae, homo est animal homo est homo. ro-
sa est flos: immo illa, rosa est. homo est.
fortes est nullo homine, uel rosa existi-
te, quia in omnibus illis est, ualet tantum
id est potest esse. In casu aut in positio-
uera est: haec homo potest esse ani-
mal. homo potest esse currens &c. Tertio
modo, ut dicit actuale respectu sub-
iecti: & possibile respectu praedica-
ti. Et tunc illa Christus est homo: ualet

Verbū,
ē, tripli-
citer ca-
pitur.

D

illam, Christus actu existens potest esse
homo secundum principia humani-
tatis actu existentia natura: & ille mo-
dus non est uisus, nisi in illa christus
est homo in triduo apud eam conce-
dentes. & Consequenter apud sic di-
stinguentes: dicitur, qd est ex communi
usu: in praedicatione quidditatis: s. ge-
neris de specie: eiusdem de seipso dicit
esse aptitudinale. In praedicatione uero
accidentali, & in propositione de est se-
cundo adiacente, dicit esse actuale: &
ideo illa conceditur: homo est animal,
nullo homine existente: & non illa, ho-
mo est albus: nec illa, homo est. quia ex
usu loquentium, est equiuocatur in illis.
Et propter hoc negat consequentiam ab
est tertio adiacente, ad est secundum adia-
cens in quidditativa praedicatione: quia
ibi, est equiuocatur in antecedente, &
consequente. In antecedente dicit esse
aptitudinale: in consequente esse actua-
le. Sed si ly est, accipitur eodem modo
in antecedente, & consequente: uniuersa
liter ualet illa consequentia in non amplia-
tiuis. Nos autem secundum uiam nostram di-
cimus: qd differentia est inter esse, & pos-
se esse: ideo esse semper dicit esse actua-
le. Posse esse semper dicit esse aptitudina-
le secundum potentiam naturae: uel simpliciter
secundum potentiam quaecumque diuinam, uel
naturalem: ideo omnes has negamus. rosa est
flos. cesar est homo. nulla rosa, nullo ce-
sare existente. Et dicimus uniuersali-
ter consequentiam, ab est tertio adiacente,
ad est secundum adiacens in affirmatiuis, &
non ampliatiuis esse bonam, & formalem.
& Tertio notandum: qd diuersitas illarum opi-
nionum magis uidetur consistere in quid
nominis termini homo (quod diuersi-
modum apud eos assignatur) quam in re.
De re. n. ipsa est concors sententia omnium
illorum opinantium. Certum enim est
apud omnes: qd in triduo anima ratio-
nalis in christo fuit separata a carne sine
materia: loco, & subiecto. Loco: quia non
erat simul: n. fuit in inferno cupatri-
bus: caro in sepulchro. Subiecto: quia ani-
ma non informabat carnem, sicut forma
subiectum: ut patet ex praecedenti distin-
ctione. Certum. n. est: qd nec caro; neq; ani-

Not. 3.
E
De acce-
ptioe hu-
ius ter-
mi-
mo.

ma fuit unquā separata a uerbo post eius assumptionē: quia uerbum, quod semel assumpsit, non dimisit secundum Dam. ut exprædicti: ostensum est. ¶ Vtrum autem suppositum uerbi, quod subsistit in carne, & anima a se mutuo separatis, & uerbo unitis debeat nominari hō: de hoc est questio: & de hoc sunt opiniones. Intellecta ergo significatione huius uocabuli homo, questio non manet dubia. Cum autem nomina sint ad placidum: & apud diuersos diuersimodē accipiantur: uel propter diuersas impositiones: aut propter diuersum uoluntarium usum, qui habet uim impositionis. Hinc contingit idem nomen de eodem uerē, & falsē prædicari propter diuersas acceptiones apud diuersos. Nec hoc mirum est: quia etiam apud eundem, idem terminus prædicatur de eodem uerē, & falsē. Et eadem propositio uocalis, & scripta est simul uera, & falsa propter terminorum eius æquiuocationem. Posset autem terminus homo recipi, ut significaret omne subsistens in natura rationali, capiendū rationale ut distinguitur contra intellectuale: & sic anima rationalis separata esset homo: apud illos, qui dicunt animam separatam esse personam. Hō. n. quia concretum est: non supponit nisi pro persona, seu supposito: & sic accipiendū opī. Hug. uera ē. ¶ Posset iterum accipi siue ex impositione, siue ex usu: ut significaret subsistens in corpore, & anima rationali cōiūctis: siue inter se: siue tertio: & sic opinio magistri est uera. ¶ Posset tertio accipi pro supposito subsistens in natura cōposita ex materia, & anima rationali tanquā ex forma ipsam materiam informantē: & sic uerbum est uerus homo: sed nō in triduo. Quæ autem acceptio sit propria: colligi oportet ex autoritatibus, & cōmuni modo loquendi: & secundum hoc uidetur, quod tertiā acceptio sit propria. Nā apud oēs philosophos, homo describitur animal rationale: & omne animal est corpus: quia animal species est corporis: sed omne corpus compositum est ex materia, & forma. Vel saltem suppositum subsistens in natura

cōposita &c. propter eos, qui distinguunt iter naturā, & suppositū. Iterū apud oēs hō est suppositū subsistens in hūanitate. Humanitas autem est natura cōposita ex materia, & forma rationali: alioquin anima rationalis cū materia, cui nunquam fuit coniuncta, esset natura humana: quod nullus concedit. Vnde & illo tertio modo accipiendū ponentur conclusiones. Hęc de articulo primo. Quantum ad articulum secundum, est hęc conclusio prima. Christus in mortis triduo non fuit uerus homo. Probat, quia in illo triduo persona christi nō subsistebat in natura humana: igitur nō fuit uerus homo. Tenet consequentia ex quid nominis huius termini homo: etiā supra dist. vij. Antecedens patet: quia in illo triduo caro, & aia, in quibus subsistebat persona uerbi: non cōstituerunt humanitatem: nec propter sui separationē cōposuerunt unam naturā. Humanitas autem est natura cōposita ex materia, & forma. ¶ Item si in triduo corpus christi, & anima fuissent sibi dimissa, nisi fuisset homo: nec partes hominis: igitur nec uerbum, cui unita fuerunt in triduo fuit homo. Antecedens manifestum est: & cōsequētia probatur: quia nulla denominatio cōcretiua cōuenit supposito uerbi ratione nature assumptæ: quod nō cōueniret proprio supposito nature assumptæ si dimitteret a uerbo: ut patet ex dictis supra. dist. vij. ¶ Secunda conclusio. In triduo persona uerbi nō potuit proprie christus nominari. Probat, quia ut supra dist. vij. q. ij. dictū est. Christus est nomen suppositi in duabus naturis diuina, & humana subsistentis. In triduo autem non fuit natura humana: igitur nihil subsistebat in natura humana. Nomen itaque Christus in triduo pro nullo suppositū: & conceptus eius in se fallis fuit: ut dicit Scotus dist. præsentī. ¶ Tertia conclusio. Licet secundum sermonis proprietatem illē. Christus in triduo fuit in sepulchro, aut in inferno sunt falsæ: similiter tamen illæ. Christus iacuit in sepulchro: Christus descendit ad inferna sunt concedendæ. Prima pars patet: quia christus cum illa determinatione in triduo, pro nullo supponit:

Arti. 2.
Cōcl. 1
F

Cōcl. 2

Cōcl. 3

Arti. 3.
Dub. 1.
G

ponit: ergo cum sint affirmatiue sunt falsæ. Secunda pars probatur: quia persona uerbi, quæ est, uel fuit Christus iacuit in sepulchro: igitur &c. ab æquiualentri ad æquiualentem. Posset tamen prima concedi: si ly in triduo, determinaret ly iacuit, uel fuit: secus si determinaret ly Christus: quia tunc Christus alienatur. ¶ Quantum ad tertium articulum dubitatur primò: cum omne inexistens, uel unicum alicui sufficit ipsum denominare, cui inest: & in triduo uerbo unita fuit caro: similiter & anima. Dubitatur, quam denominationem sibi tribuit. Et uidetur, quod caro, uel corpus: non aiam, quam corpus, uel corporeū: & anima non aiam dedit nisi illam, quæ est animatum: quod si conceditur, tunc conceditur, tunc ultra: quia genus aut superius non prædicatur de aliquo singulari, quin aliqua specialissima generis de eo prædicetur. Nulla autem alia specialissima corporis, aut animati prædicatur de uerbo, quā homo: igitur in triduo fuit homo. ¶ Ad illud dubium respondetur: quod caro siue corpus, & anima aliquam denominationem tribuit uerbo in triduo, & hoc impostam siue imponendam. Non tamen hanc denominationem corpus, uel corporeum, animal uel animatū, siue rationale accipiendū illos terminos, ut sunt genera substantiæ: uel differentiæ substantiales prout accipiuntur in arbore porphyria: quia sicut omnes illi termini supponunt pro subsistente in natura composita, & forma corporea animata, uel rationali. In triduo autem uerbum non subsistebat in tali natura composita propter separationem anime a materia. Si autem uox aliqua imponeretur ad significandum subsistens in carne, aut in materia carnis: & aliqua ad significandum subsistens in anima rationali: tales denominationes communicarentur uerbo. Et si corpus corporeum, animatum rationale pro nouā impositionē imponeretur ad significandū habēs carnē, uel aia si bi unita: tunc denominaret uerbum. Sed tunc non essent genera, aut differentiæ coordinationis porphyrij: & tunc non

haberent species specialissimas hominem, uel asinum &c. sed speciem de nouo imponendam. Bene loquitur ad propositum Sco. dist. præsentī iuxta finem ponens exemplum. Si albedo sustentaretur, siue suppositaretur in fine informatione subiecti, tunc diceretur hoc suppositū sustentans albedinem: sed tñ non diceretur albi propter defectū informationis. Loquitur ad idem Ockam in cetero cōcl. xiiij. ¶ Secundò dubitatur, utrum concedendum sit: quod ille homo demonstrando christum est ubiq;. Respondetur primò de re: quod cum in christo sint due nature, humana, & diuina realiter distinctæ: sola diuina natura propter sui inhimitatē est ubiq;. Sola enim natura humana diuina est infinita: natura autem humana in christo: quia pura creatura, & finita, est in loco determinato: puta in celo, aut in sacramento. Vnde Inno. dicit, quod christus est alicubi personaliter: alicubi sacramentaliter. alicubi localiter: in celo localiter; in altari sacramentaliter: ubiq; personaliter: sacramentaliter & localiter secundū naturā humanā: ubiq; secundū naturā diuinā. Hęc de re. ¶ Quantum ad rōnem nois supponitur, quod ly hō non est nomē nature, sed suppositi: ubi natura distinguit a supposito: sicut in christo natura humana realiter a uerbo. ¶ Secundò, quod in christo nō est nisi unū suppositū, quod est persona uerbi: nec alia est persona uerbi: alia persona hominis. Et ita non alius deus: alius homo: sed una indistincta, & indiuisa persona uerbi æterna est deus, & homo. Et ideo quicquid prædicatur de uerbo, prædicatur etiam de homine christo. & e conuerso: per communicationē idiomatū; ut latius dictū est supra dist. vij. Et hoc uerū est simpliciter id est sine addita determinatione: quia si additur determinatio determinans secundū hanc, uel illam naturam, tunc datur instantia. Vnde quando ly ubiq; additur: uidere oportet, an determinet secundū idem uel diuersa. Et secundum idem, propositiones æquivalent: secus si scdm diuersa. Et quia dū additur huic termino homo christus aut uerbum, determinat

Dub. 2.
H

Quia christus est alicubi personaliter, alicubi sacramentaliter, alicubi localiter.

quælibet horum terminorum, scdm illud, qd connotat. Hoc est: si additur huic termino homo: quia connotat naturam humanam. Determinat ipsam scdm naturam humanam. i. denotat qd esse ubiq; conueniat humanæ nature. Si determinat ly uerbum, quod connotat naturam diuinam: denotat, qd esse ubiq; conueniat naturæ diuinæ. Si determinat ly christus, quod connotat utramq; naturam, diuinam, & humanam: denotat, qd utraq; natura sit ubiq; & secundum hoc facile est distinguere inter illas. Ille homo est ubique: & ille demonstrando idem scilicet personam christi est hō ubiq;. Prima uera: quia ualeat illa ille homo, i. persona, qd est homo scilicet uerbum est ubiq;. Secunda ualeat tantū ille. i. persona hæc est hō ubique, id est ubiq; habet humanitatem sibi unitam, quæ est falsa. Et in eodem sensu illæ negantur, christus in quantum homo est ubiq; christus secundū humanitatem est ubiq; & hoc si illa determinatio in quantum homo, uel secundum humanitatem determinat ly ubiq;. Si autem determinaret ly christus essent ueræ, quia ualerent tantum, quod est christus in quantum hō: uel secundū humanitatem, est ubiq;, quæ uera est: quia uerbum, qd scdm humanitatem est christus: est ubique. Verū, qd illæ speciuocatiōes scdm, scdm qd, in quantum, multipliciter accipiuntur: ut habitum est supra dist. vij. & scdm hoc uariè esset respondendum, uide ibi.

Dub. 3. Tertiū dubitatur circa tertiam conclusionem textus, ad quem infernū descendit christus: & quousq; permanfit. Respondetur breuiter, qd scdm beatum Tho. præsentī distinct. quæst. iij. artic. ij. quadruplex est infernus. Profundissimus est damnatorum, in quo sunt tenebræ: & quantum ad carentiam diuinæ uisionis & quantum ad carentiam gratiæ, & cum hoc pena sensibilis. Secundus isto superior est limbus puerorum: in quo sunt penæ duplices prædictæ: sed nulla pœna sensus. Tertius super hunc, in quo sunt tenebræ carentiæ diuinæ uisionis, non autem tenebræ gratiæ: sed est ibi pœna sensus, in quo sunt animæ purgandæ. Adhuc supra hunc est quartus tene-

brofus quantum ad carentiam luminis gloriæ, non gratiæ: & nulla pœna sensus, in quo suere patres ab omni debito peccati purgati. Ad hunc descendit christus: & secundum multos doctores etiā ad locum secundum purgatorij omnes suos amicos: id est gratia sibi incorporatos eripiens: non autem ad limbum puerorum: nec ad infernum damnatorum. Vnde nullum de his locis liberauit. Quilibet tamen horum locorum etiam limbus patrum quandoque dicitur infernus inferior. ut in Psalm. Eduxisti animam meam de inferno inferiori: uel profundissimum inferni. Job. xvij. In profundissimum infernum descendent omnia mea. Non cōparatione ad patres inferni: sed ad celum, & aerem caliginosum, qui etiam dicitur infernus demonum: quo profundior est limbus patrum, permānit autem ibi usque in diē resurrectionis. Quartū dubitatur: cur non statim educti sunt patres de limbo soluto per mortem christi debito. Respondetur secundum sanctum Bonauent. qd statim soluto debito christo descendente ad eos lumē æternū, & beatitudinem cōsecutus sunt, & sic pacati eis celū, quantum ad beatificū p̄miū, sed non quantum ad locū. Cuius rō est ista, quia christus in omnibus primatum debuit habere. Vnde omnium ascensio differri debuit usq; ad ascensio nē christi, sicut & resurrectio ad gloriā usq; ad resurrectionem christi, quæ dilata fuit triduo, ut probaretur ueritas mortis christi. Et post resurrectionem dilata fuit ascensio usq; ad diem quadragesimum, ut probaretur ueritas resurrectionis per multas operationes, & argumenta. ut dicitur Act. j. Præbuit lemeripsum uisum post passionem suam in multis argumentis per dies quadraginta apprensus eis. Sic ergo mansit aīa christi in inferno usq; ad diem tertium resurrectionis, quo limbus factus est paradysus, propter apertam dei uisionē: in quo & latro receptus est secundum uerissimā christi promissionem. Et tantum de ista quæstione, & de tota materia incarnationis, & passionis christi: quæ ut menti eo facilius insideat: placuit post præ-

Dub. 4. Cur nō statim educti sunt patres de inferno.

dicta annotare quædam puncta summaria: materiam: dominicæ incarnationis quæ epilogantia.

PUNCTA SUMMARIAMATERIAM DOMINICÆ INCARNATIONIS EPILOGANTIA.

¶ Incarnatio est assumptio humanæ nature a uerbo in unitatem suæ personæ propter quam deus factus est homo: siue deus uerè dicitur homo: & homo deus. ¶ Omnis natura aut in se subsistit, aut alteri innitit: uel ut parstori, uel ut forma subiecto: uel ut natura suppositanti, uel ut constituens constituto. Quod in se subsistit, id est alteri non innitit: est suppositum. & si fuerit natura intellectualis est persona. ¶ Natura humana a uerbo assumpta ad unionem personalem, non est persona neq; uerbum: sed persona uerbi subsistit in ea: & quodammodo terminat eius innitentiam: & hoc est suppositare, uel personare naturam assumptā: & in hoc natura assumpta suppositatur, siue personatur. ¶ Incarnatio dicit aliquod positium personæ naturæ assumptæ, & assumptæ, per cuius positionem natura dicitur assumpta: & eius remotionem dicitur dimissa. Pater: quia alias heret transitus sine mutatione. ¶ Illud positium secundum aliquos est entitas absoluta secundum alios entitas purè relatiua informans naturam humanam: non uerbum. Et potest dici probabiliter gratia unionis: & illa qualitate absoluta natura humana formaliter dicitur unita: sicut qualitatibus eiusdem speciei subiecta formaliter dicuntur similia. ¶ Entitas illa (si ponitur absoluta) est qualitas accidentalis, & perfectio nature assumptæ: & nō est de aliqua specie qualitatis posita ab Aristo. ipse enim hanc ignorauit. Posset tamen reduci ad primam speciem: quia est perfectio nature assumptæ, disponens eam ad melius, nō quidem ad operationem: sed ad maiorem dignitatem. Vel tamen potest reduci ad tertiam speciem: quia est qualitas

inherens, non tamen sensibilis.

¶ Entitas illa, qua formaliter fit unio, non potest conseruari in natura unita soluta unione: nec potest conseruari manente unione, sicut non potest conseruari albedines in Ioanne, & Petro: quin sint similes. Nec potest esse similes destructa albedine in altero, uel ambobus. Et sicut subiectum non potest esse non album existente in eo albedine: nec potest esse album destructa albedine, ita in proposito. ¶ Incarnatio realiter non est quid unū, sed est natura assumens, & natura assumpta, & unionis gratia: sicut albedo est subiectum album, & producens albedinem: & albedo de nouo introducta: & neutrum illorum seorsum.

¶ Per unicam unionis gratiam animæ inherentem, ipsa anima, & carnis materia, ac proprietates eis existentes assumuntur.

¶ Personari extrinsecè non est esse personam: sed est uniti personæ, uel assumi a persona modo supradicto. Vnde non sequitur: natura humana personatur in uerbo: ergo est persona: sed magis sequitur oppositum: igitur non est persona.

De his qd assumi, & quæ assumere potest. ¶ Tamen si omnem entitatem absolutam creatam suppositum diuinum possit assumere: quia tamen solam naturam rationalem de facto assumpsit pro humani generis redēptione: posset probabiliter, & humilicū submissione teneri, qd de facto sola illa natura assumi potest a uerbo, quæ est capax gratiæ unionis, aut tali unita. Vnde solum natura angelica, & anima humana immediate assumi possunt: mediatè autè quæ ipsi animæ sunt unita: ut materia siue corpus, & proprietates eis inherentes actu, uel inclinatione.

¶ Gratia unionis præsupponit gratiā capitis, & gratiā plonē singularis. Et ideo natura nō gratificabilis nō est immediate assumptibilis: mediatè uero quæ naturā beatificabilem perficiunt, aut in se recipiunt, saltè stante opinione præmissa, qua non admittit lecus dicendum uenit.

¶ Assumere non est agere: sed terminare innitentiam, siue dependentiam suppositalem nature assumptæ: sic & incarna-

ri nō est pati: sed per omnia idem, quod assumere carnem. Vnde assumere, & incarnari neutralia sunt significatione: & nec actiua, nec passiua. Incarnari uero actiui est, cuius passiuum est assumi, uel uniri. Nam actio illa, quæ est unire, siue facere unionem, ut trāsīt in obiectum: transit in naturā assumptam non in uerbum. Et ideo natura assumpta patitur: & est in potentia obedientiāli.

¶ Tota trinitas incarnat uerbum, & unit naturam humanam uerbo. Solum autem uerbum assumit, seu incarnatur: quia solum uerbum terminat dependentiam suppositāle naturæ humanæ assumptæ.

¶ Licet una persona non possit terminare dependentiam causalem: seu conseruari ad conseruans sine alia: tamen una potest terminare dependentiam suppositāle sine alia: ut docet scriptura cano. Vnde unam personam incarnari sine alia id est alia non incarnata: expressè continet scriptura, & fides catholica: non autem habet, quod una causet, aut conseruet sine alia. Nihil autē, quod conceditur de aliquo; negandum est de eo, quod est illi idem siue cum eo eadem res, & eadē essentia: nisi hoc expressè habeatur ex fide, scriptura, aut de terminatione ecclesiæ.

¶ Eadem persona diuina assumere potest plures naturas numero, & specie differentes: ut plures humanas: ut Petri, & Pauli, aut plures angelicas: uel simul humanam, & angelicā: ut Petri, & Pauli: uel Michaelis, & Gabrielis: aut omnes illas simul. In quo casu non essent plures homines, uel angeli: quia non plura supposita: licet Petrus esset Paulus: & Gabriel esset Michael: & homo esset angelus: sicut si plures scientiæ insunt uni intellectui: & albedo, & dulcedo eadem subiecto: non sunt propter hoc plures scientes: nec plura qualia, sed bene grammaticus est logicus: & album ē dulce. Ita in casu esset unus homo, unus angelus: sicut deus, & homo unus est Christus.

¶ Si quæris, assumat uerbum naturā Petri, & Pauli, quam figuram habebit homo: ille, an Petri, an Pauli: simul enim

utraq; habere non potest. Item utrum in casu corpora Petri, & Pauli essent simul penetratiuè, aut in distinctis sibus. Non secundum: quia tunc idem distaret a seipso puta Petrus a Paulo, qui in casu essent idem. Nec primum: quia nō sunt commensurabilia: cum unus sit alio maius, ut supponitur. Solutio secundi. utrumq; est possibile, quod corpora seu totæ naturæ Petri, & Pauli sint simul, uel in diuersis sibus. posset enim uerbum assumere unam naturam Romæ, & aliam Parisijs: quia uerbum est ubiq; . Non tamen oportet ob hoc naturam assumptā esse ubicunq; est uerbum assumens. nā humanitas christi est in cælo, & in eucharistiæ sacramento tantum: uerbum uero ubiq; est. ¶ Et neutrum superius, propositorum includit contradictionem. Non tamen propter hoc Petrus distaret a Paulo: quia sustentans naturā Petri non distaret a sustentante naturam Pauli: cum idem scilicet uerbum utramque sustentet: & in utraq; subsistat.

¶ Per hoc ad primum dicitur, quod quodlibet corpus seruari potest suam formā. Si uero se penetrarent, quod est possibile, seruaret formam, quam deus uellet siue Petri, siue Pauli: siue alterius cuiuscunq;. Patet ex dictis: quod idem indiuiduum potest contineri sub diuersis speciebus specialissimis substantiæ: quia idē in casu esset homo, angelus, & deus. Et stante opinione alia, quod omnis natura sit assumptibilis: hæc esset possibilis: est lapis, lignum, leo &c.

¶ Plures personæ possunt suppositare eādem naturam, ut pater, & filius, & spiritus sanctus possunt assumere eādem naturam, quæ dependeret sufficienter dependentiā suppositāli ad quamlibet personarum assumptiuū: licet nō totaliter: non tamen una, sed diuersis unionum gratijs secundum opī. superius tractam: & hic suppositam ut probabilem. Sicut idem effectus potest causari a diuersis causis sufficientibus: sed non totalibus. Causa sufficiens est, quæ, alta circumscripta, adhuc causat. Causa totalis, quæ sine concursu alterius causat, uel causare potest. In casu isto essent tria supposita:

fit: licet tantum una natura assumpta. Nec concedendū, quod idem hō est pater, & filius, & spiritus sanctus: neq; quod pater est filius, aut spiritus sanctus: licet eadem natura humana esset in patre, & filio, & spiritus sancto: sicut si eadē scientia numero esset in Petro, & Paulo, esset duo scientes, una scientia: oppositum huius tenet Scotus.

¶ Essentiā diuinā assumere naturā humanā ad unitatē suppositāle tāquā primū terminū huius unionis: est problema neutri. Nā si de rōne assumens est, quod habeat substantiā incommunicabilē: sic essentia diuina nō potest assumere. Si uero sufficit, quod sit res singularis eadē personæ incommunicabilis: quia hoc conuenit essentiæ, potest essentia assumere primō naturā humanā: licet illa assumptione quolibet persona eandē naturā assumat quasi secundariā: pro quāto essentia, quæ est primus terminus dependentiæ suppositalis est intrinseca cuiuslibet personæ. Neq; essentia ratione suæ comunicabilitatis personaret naturā assumptam: nisi esset eadem personæ incommunicabilis.

¶ Probabile est suppositū creatū posse assumere aliā naturā creatā terminatiuè, nō effectiue; eiusq; dependentiā suppositāle terminare, agere hoc potētia dei absoluta. Hoc, n. nullā includit impossibilitatem, seu contradictionem ex parte dei. Nec exigit infinitatē in creatura: aut aliquod ultra limites creaturæ. Sic quodlibet suppositū creatū est in potentia nō naturali, sed obedientiāli ad suppositandū quamlibet aliam naturā creatam, maxime imperfectiorē. Nec propter hoc necesse est suppositans induere formā exteriorē suppositati: potest enim alterum eorum dimittere formam suam: & nihilominus interminari alteri: nō illapsu generali, & sanctificatiuo: quia deficit presidentia regitiua, quæ requiritur ad illapsu soli deo propriū.

¶ Incarnatio actiua attribuitur spiritui sancto, sine tamen exclusionē aliarum personarum: ut supra habitum est: quia facta est ex nimio amore dei ad creaturam. Spiritus autem sanctus amor est:

¶ tamen spiritus sanctus, nec tota tri-

nitatis, pater christi dici potest: non enim secundum diuinitatem, secundum quā a solo patre est genitus: nec secundum humanitatem: quia illa est alterius rationis a natura trinitatis.

¶ Maria uirgo uera fuit mater dei christi, & hominis: tamen secundū naturam humanam. Et cooperata est sicut alia mater ad corporis christi formationē. In concipiendo materiam ministrando, & conceptum fouendo in utero; ipsumq; salua uirginitatis integritate pariendo; partumq; lactando, & nutriendo ubere de cælo pleno: ut canit ecclesia. Conceptio uero instantaneæ facta est cum unione: cetera successiue.

¶ Humanitas christi fuit nata ex uirgine: non tamen filia uirginis: quia filius est nomen suppositi: uerbum ergo est filius uirginis, & natum ex uirgine: licet fuerit ante uirginem: quia uerbum ex ea recepit nouum esse substantiale: id est esse humanum. Nam illud de nouo generatur, quod recipit nouū esse substantiale: siue prius fuerit siue non: sicut illud alteratur, quod recipit nouū esse accidentale: nec tamen omne, quod nascitur ex matre, est filius uel filia. Nam patres, caput, manus nascuntur: & tamen non sunt filij: quia non sunt supposita.

¶ Humana natura a uerbo assumpta nunquam fuit in se personata: unde nunquam fuit homo: & ideo uerbum non assumpsit hominem. Quoties autem inuenitur suscepisse hominem, concretū accipitur pro abstracto. id est pro humanitate seu natura humana.

¶ Sed gratia unionis est qualitas absoluta soli anime inherens: ipsa anima immediate unitur uerbo, & corpus, & proprietates mediante anima: per illam namq; unionis gratiam uerbum terminat dependentiā suppositalem. Nō tantū anime; sed omnium ad animam pertinentiū: id est corporis, & proprietatū. Si uero est entitas pure relatiua: tot sunt uniones, quot unita distincta: & sic quodlibet unitum distinctum ab alio speciali unione immediate unitur uerbo.

¶ Corpus christi in sepulcro ab anima separatū unitū fuit uerbo suppositaliter

G ab. Biel. N n

per gratiam unionis anime inhaerentis in hac materia concedenda quae neganda. Distinctio autem quod libet concretum praedicabile de aliquo mediate per ly subsistens: & ablatiuum abstracti naturae, quae connotat sumptum cum prepositione in, ut christus est subsistens in natura diuina, & humana: uerus est subsistens in natura diuina: uerbum subsistens in natura diuina genitum, seu dictum a patre: sic filius creator subsistens in natura creatante: immortalis subsistens in natura immortalis: & sic de alijs: homo subsistens in natura humana: mortalis subsistens in natura mortali &c. Sed notanda est hic distinctio illorum terminorum impassibilis, immortalis &c. quia accipiuntur quandoque positue: & sic distincti sunt statim supra: & sic non sunt contrarij neque oppositi. Et concedenda sunt illa: mortalis est immortalis: passibilis est impassibilis. Alio modo accipiuntur negatiue: ut immortale pro eo, quod non potest mori: impassibile pro eo, quod non potest pati: & sic non praedicantur de suis oppositis, mortale, passibile. Quod uero additum est concretum praedicabile de aliquo mediate ex sequentibus declaratur.

¶ **Idiomatum communicatione.**
¶ **Idiomatum communicatio in christo est mutua praedicatio concretorum utriusque naturae de se inuicem, & de nomine suppositi in his subsistente.**

¶ **Duum concretorum: quia abstracta non praedicantur de se inuicem: quoniam et si homo est uerbum, christus deus: tamen humana natura non est diuina natura: nec humanitas est diuinitas: nec humanitas est uerbum deus, nec christus.**

¶ **Concreta in proposito supponunt pro supposito, & connotant naturam. Vel ambas, ut christus. Vel alteram tantum humanam, ut homo mortalis: genitus ex uirgine, passus, sepultus, resurgens, ascensus: & sic de alijs. Vel diuinam, ut deus, uerbum, filius patris, creator, immortalis, impassibilis, aeternus, infinitus &c.**

¶ **Omnia haec pro eodem supponunt: quia pro supposito, quod unum est subsistens in duabus naturis. sed non idem connotant: christus enim connotat utramque naturam: cetera uel humanam tantum, uel diuinam tantum.**

¶ **Ponendo quid nominis concreti loco concreti: patebit facile, quae propo-**

da quae neganda. Distinctio autem quod libet concretum praedicabile de aliquo mediate per ly subsistens: & ablatiuum abstracti naturae, quae connotat sumptum cum prepositione in, ut christus est subsistens in natura diuina, & humana: uerus est subsistens in natura diuina: uerbum subsistens in natura diuina genitum, seu dictum a patre: sic filius creator subsistens in natura creatante: immortalis subsistens in natura immortalis: & sic de alijs: homo subsistens in natura humana: mortalis subsistens in natura mortali &c. Sed notanda est hic distinctio illorum terminorum impassibilis, immortalis &c. quia accipiuntur quandoque positue: & sic distincti sunt statim supra: & sic non sunt contrarij neque oppositi. Et concedenda sunt illa: mortalis est immortalis: passibilis est impassibilis. Alio modo accipiuntur negatiue: ut immortale pro eo, quod non potest mori: impassibile pro eo, quod non potest pati: & sic non praedicantur de suis oppositis, mortale, passibile. Quod uero additum est concretum praedicabile de aliquo mediate ex sequentibus declaratur.

¶ **Concretorum triplex est differentia: quaedam non praedicantur nisi de his, quibus immediate conueniunt, & quibus conueniunt non ratione alicuius distincti, nec ratione unius partis praecise: ut sunt idem, diuersum, finitum, infinitum, limitatum, & illimitatum, substantiale, accidens, esse, subiectum informare, esse partem, esse totum, & similia. Alia sunt concreta, quae non praedicantur: nisi de his, quibus mediate conueniunt, & de nullis praedicantur immediate: ut albus, calidum, dulce: haec enim, & similia praedicantur de subiectis accidentium ratione accidentium ab eis distinctorum: & de nullis alijs, quae subiectis. Tertia sunt concreta, quae indifferenter praedicantur de his, quibus conueniunt immediate: & de his, quibus conueniunt mediate: ut calefactiuum, frigefactiuum, dilgregatiuum. Distinctio haec in terminorum impositione, & usu loquendi fundatur.**

¶ **Concreta, quae tantum praedicantur immediate non communicantur supposito diuino ratione naturae assumptae. Ideo uerbum, seu homo christus non dicitur limitatus, finitus, creabilis, creatura, & annihilabilis &c. sed concreta secundum, uel tertij ordinis utriusque naturae, nata praedicari de supposito, praedicantur de christo & de se mutuo: ut homo, animal mortale &c. intelligere, uiuere. Et dicitur notater in prima parte ratione naturae assumptae: quia esse non praedicantur nisi immediate: & tamen comunicantur supposito diuino: sed non ratione naturae assumptae: sed ratione suppositi. Dicitur in secunda parte: nata praedicari de supposito propter illa concreta assumpti, suppositari, personari. quae de supposito non praedicantur: nec creato, nec in creato.**

¶ **Creatura, creari, licet secundum uim sermonis possunt praedicari de christo, sicut genitus ex tempore, generari ex tempore: ne tamen uideamur fauere haeresi Arianae: christus negatur esse creatura. licet sancti patres frequenter concesserunt: sic dicitur de filio adoptiuo: sed cum aditione secundum humanam naturam. ut uterque ab omnibus conceduntur.**

¶ **De applicatiuis, fieri, incipere, desinere.**
¶ **Fieri, incipere, desinere dicta simpliciter, sine addito, non praedicantur nisi de eo, cui immediate conueniunt. Non enim dicitur res fieri, incipere, uel desinere sine addito propter quodcumque, quod non est ipsa. Non enim propter formam de nouo receptam res dicitur fieri: nec propter partem de nouo additam. Ideo sine addito non praedicantur de christo. unde ille falsae sunt, christus factus est, christus incipit, christus desinit: quia christus fuit ab eterno: sed cum addito praedicatis: quod quandoque praedicatur de pronomine demonstrante re subiecti: quae non possunt praedicari de supposito uerbi, ut christus, deus, uel uerbum incepit esse homo: incepit esse christus: non autem concedendum, quod homo factus est deus: nisi improprie in sensu copposito. factus est, quod homo est deus: quia quandoque ly deus praedica-**

tur de aliquo subiecto semper praedicari potuit: & potest, & poterit de pronomine demonstrante rem subiecti: ideo nunquam incepit de eo praedicari. Ratio dictorum est, quia quando, fieri incipere &c. praedicantur secundum adiacens inuportant actionem, in conceptionem, definitionem simpliciter rei significatam per subiectum. Quando uero praedicantur tertium adiacens, important actionem secundum id, quod praedicatur: ut homo fit albus: homo incipit esse albus. ¶ **Si dicitur christus, aut deus factus est homo: aut factus est aliquid, uel nihil. Item uel creator, uel creatura a sufficienti diuisione: sed nullum illorum est uerum: igitur. Solutio: quaelibet pars disunctiue est falsa: & licet aliquid, nihil, creator, creatura, diuidunt omne ens: uerum est simpliciter: sed non cum addito, scilicet factum est, aut simili.**

¶ **De reduplicatiuis, & speciuocatiuis.**
¶ **Signa reduplicatiua, in quantum, pro ut, secundum quod, & similia. Sed ly secundum, non est reduplicatiuum, sed speciuocatiuum: sed sepius dimittit, aut distrahit. ¶ Ad ueritatem reduplicatiue, aut speciuocatiue: dum signum speciuocatiuum non distrahit, uel dimittit, requiritur ueritas praegiacens, licet non sufficiat. Patet: quia prima exponens est praegiacens: unde illae sunt falsae: christus secundum quod, homo est creatura: christus in quantum homo est finitus: incepit esse filius adoptiuus de rigore uerborum. Sed conceduntur loco illarum: christus secundum humanam naturam est creatura: unde multum differunt secundum, & secundum quod, secundum speciuocat, & frequenter dimittit: ut aethiops est albus secundum dentes, qui conceditur: quia ly secundum addit ly des, facit ipsum stare pro eo, cuius pars est alba. Falsae sunt: christus secundum quod est albus, christus uerbum, aeternus &c. quia tertia & quarta exponens sunt falsae. Ille autem uerax: christus in quantum christus, in quantum homo est rationalis, est animal, est corporeus, est suppositum, si exponitur concomitanter. Similiter ille: christus secundum quod homo est**

persona capiendū reduplicatūe concomitanter: non tamen accipiendū ly secundum q̄, ut speciuocat rationem secū dum quam prædicatum inest subiecto: sic enim falsā est: quia humana natura non est ratio; q̄ Christus est persona. ¶ Hęc breuiter, & humili cum submissio ne succinctim ex prædictis elicere placuit: p̄ qualicūq; incipiētū eruditione. ¶ Sequitur nunc tractatus de perfectione uirtutū, donorū, & gratiæ. Et primō de uirtutibus theologis fide, spe, & charitate: præmissa quæstione generali de uirtutibus, & actibus uirtutum.

DISTINCTIO. XXIII.

QVIA in præcedentibus xxij. dist. magister determinauit de solo capite Christo nostro redemptore. In sequētibz xvij. dist. profequitur de eodem simul & membris, quantum ad perfectiones uirtutum, & donorum, & gratiæ. Et quoniam harum perfectionum quedam se habent ut habitus: quædam ut actus. Primō agit de habitibus, donis scilicet, & uirtutibus. Secundō de præceptis a domino actibus, dist. xxxvij. Prima in duas. Primō determinat de uirtutibus. Secundō de donis spiritus sancti, dist. xxxiiij. Circa primum: primō de uirtutibus theologis tractatū p̄mittit. Secundō de cardinalibus doctrinam annectit. dist. xxxij. Prima in tres, secundum tres theologicas uirtutes. Primō namq; agit de fide. Secundō de spe, dist. xxvj. Tertiō de charitate, dist. xxvij. ¶ De fide determinat primō secundum se quantum ad fidei habitū simul, & actum. Secundō quantum ad obiectum. Tertiō quantum ad subiectum, dist. xxv. In hac ergo dist. magister agit de fide secundum se: & quantum ad eius substantiam, seu quidditatem. Nam determinat de eius diffinitione, formatione, unitate, & ordine siue prioritate. Cuius sententia ab-

breuiari potest tribus conclusionibus, quæ sequuntur. ¶ Prima. Fide accepta pro habitu, quæ uirtus est, qua creduntur ad religionem pertinentia, quæ non uidentur: ac quæ est fundamentum, & substantia rerum sperandarum argumentum non apparentium: non solum creditur deus aut deo: quod etiam dæmonum est, & malorū: & sed in deum cum charitate firma: quod uerorum tantum est Christianorum. ¶ Secunda conclusio. Vtrumq; dici potest sine periculo: & q̄ fides informis accedente charitate transeat: & q̄ manente charitas superueniens formet, & perficiat. ¶ Tertia conclusio. Et si fides multipliciter accipitur: una tamen est non numero, sed genere: & quantum ad obiectum, & quantum ad habitum: primaq; uirtutum naturali ordine. Has conclusiones quantum ad singulas sui clausulas latè declarat magister in textu.

QVAESTIO. I.

QUÆSTIO. I. CIRCA hanc distinctionē, A qua cæteris latior est: quærendum primō erit de uirtutibus in genere, ut sequentibus fundamentum solidius iacitur, est ergo quæstio. Vtrum uirtus sit habitus, potentia, passio, uel actus. ¶ Solito more tribus articulis quæstio absoluetur. Primō præmittentur notabilia terminorum declaratiua. secundō conclusiones inferentur: & tertiō mouebitur dubia. ¶ Quātū ad primū notādū, Arti. 1. q̄ licet uirtus multipliciter accipitur in scriptura: aliquādo p̄ potētia. ut in Pl. xxxij. Verbo dñi cęli firmati sunt: & spū Virtutis multiplex acceptio. oris eius omnis uirtus eorū. Et. j. Paral. xxxix. In manu tua uirtus, & potētia. Quādoq; pro fortitudine corporali: ut in Pl. xxj. Aruit tāquā resta uirtus mea. Quādoq; p̄ uictoria. Iudith. xij. Nobiscum deus, qui fecit uirtutē in Israel. Quāq; p̄ armatura bellica. j. Macha. j. dicitur de Alexandro magno. Cōgregauit uirtutē, & exercitum forte nimis. Quāq; p̄ fructū rei. Iohel. ij. Lignū attulit fructū suū: fructus.

Distinctio. XXIII.

Quæstio I.

cus, & uinea dederunt uirtutem suam. Quandoq; pro operatione, aut actu exteriori. Mar. vj. Non poterat ibi ullam uirtutem facere: nisi paucos infirmos impositis manibus curauit. & in Pl. cx. Virtutē operū suorum annuntiabit populo suo. Quandoq; pro principali agente: ut Mar. xxiiij. Virtutes cęlorū commouebuntur, alijq; multis modis sparsim in scriptura positis: hic tñ accipitur pro qualitate accidentali principio operatio inherente: ipsum & opus eius, ad quod inclinatur, perficiēte; & secū dū hęc acceptiōe dicitur in Pl. lxxxij. Ibi de uirtute in uirtute: uidebit deus deorum in syon. Et secundū hanc acceptiōe consequenter fiet sermo de uirtute. ¶ Secundō notādū, q̄ philosophus ij. Ethic. inuestigans diffinitionē uirtutis moralis: præsupponit eā esse aliquid in anima. Et iō inquit, quæ sint in anima: ut istis cognitis, inquirat, quod horum sit uirtus. Aserit autem tria esse in anima. c.v. f. passiones, potentias, & habitus. inferēs quōd horum aliquod erit uirtus. Videndum itaq; quid per illos terminos importetur. ¶ Passio igitur diuersimode accipitur. Vno modo multū generaliter pro acquisitione, uel de perditione alicuius forme: aut inceptiōe, uel definitione alicuius rei: quo mō subiectum quodlibet acquirendo formā, aut perdendo acquisitā. similiter omne, quod generatur, aut corrumpitur, dicitur pati: & forte adhuc generalius accipitur, ut est generalissimum prædicamentū passionis. Scđō mō accipit aliquantulū strictius pro quacūq; inclinatione rei in aliquid acquirendū, uel cōseruandū: siue sit inclinatio naturalis in distincta a potentia: siue distincta siue rei supaddita: & sub hac generalitate loquitur de passione Gerion cancel. Paris. in suo trac. de passione anime. Et sic non semper distinguitur a potentia inclinata: sic etiam naturalis instinctus; qui nihil superaddit naturæ: dicitur passio. His autem duobus modis nō accipitur in proposito: sicut nec illis modis accipit philosophus ij. Ethic. Tertiō accipitur secundū mentē philosophi, prout distinguit

contra potentiam, & habitum: pro forma aliqua in potentia appetitiua nata regulari ratione recta. Et hoc modo accipitur tripliciter. Vno modo generaliter pro qualibet huiusmodi forma potentie appetitiue: siue sit actus elicitor, siue qualitas actum elicitorū consequens: ut delectatio, uel tristitia: siue ē appetitus sit sensitiuus, siue intellectiuus. Secundō modo strictius pro huiusmodi forma appetitus sensitui: & sic excluduntur passiones partis intellectiue. Tertio mō strictissimē pro solo actu elicitorū appetitus sensitui: & sic excluditur qualitas sequens huiusmodi actus: & ita uidetur accipere philosophus cū. ij. Ethic. c.v. dicit delectationes, & tristitias sequi passiones. Et addit aliqui adhuc magis uocabulum restringentes: q̄ strictissimē accipitur tantū pro actu elicitorū intento uehementer ad actum exterioriorem impellentes: & illo modo actus remissus non dicitur passio: nec habens actus remissus dicitur passio: sed qui tales habet intensos. Prima acceptio ultimarum triū satis cōmunis est: & secundū hanc pot̄ passio sic describi. Passio est forma, seu qualitas distincta a cognitione existens subiectiue in potentia operatiua requirens cognitionem actualē ad suū esse existere. Per primum excluditur omnis cognitio actualis, siue sensitua, siue intellectiua. Per secundū excluduntur omnes habitus cognitiui: quia illi non inherēt potentie appetitiue, ut talis est. Per tertiū excluduntur oēs habitus appetitiui in sensu, uel uolūtate: immo generaliter omnes habitus, q̄ possunt esse sine actuali cognitione: ut in dormiente. Ex illo sequitur, q̄ oīs actus appetitiuus tā sensitiuus, quā intellectiuus: hoc est omnis sensualis appetitio, & omnis uolūtio actualis, etiam delectatio, uel tristitia cōsequens in appetitu sensitiuo, aut in uoluntate est passio: nā quodlibet horū est forma distincta a cognitione. Est ēt subiectiue in appetitu sensitiuo, uel intellectiuo regulabile ratiōe mediata, uel immediata. Mediatē in appetitu sensitiuo immediatē in uolūtate. Et requirit actualē cognitionem. Gab. Biel. N n 3

Actus nem ad sui existentiam. Primum patet, appetitū q̄ actus elicitū appetitus sensitīui sint passiones: tum quia philosophus exēplificās de passione dicit. Dico autem passiones quidem concupiscentiam, iram, timorem, audaciam, gaudium, amicitiam, odium, desiderium. Hęc autem sunt actus appetitus sensitīui, quos consequuntur delectatio, uel tristitia: ut ibi dicit philosophus. Nec accipiuntur ibi pro habitibus; quia ab illis distinguitur passiones: & q̄ dicantur actus clarius exprimit. c. vj. ubi ait. Virtus autem medijs erit connectrix: dico autem moralem: hoc enim est circa passiones, & operationē: in his autem est superabundantia, & defectus, & medium. Et exemplificans de passione ait. Puta, & timere, & audere, & concupiscere, & auertere. i. fugere, & irasci, & misereri. quę omnia dicuntur actus potentie appetitiue: tū quia secundum philosophum tria sunt in anima: ut dictū est. Manifestum est autem, q̄ in anima sunt actus, & operationes, quę non sunt potentia; neq; habitus: ergo passiones. Et nisi passio esset actus non sufficienter probaret, q̄ uirtus est habitus: p̄ hoc, q̄ probat, q̄ nō est passio, nec potentia: quia dici possēt licet nō sit potentia, nec passio: est tñ actus. Tñ ēr quia ubi in translatione ueteri habet passiones: noua translatione hęc affectus. Affectus autē est actus potentie affectiue: nihil. n. poni potest in appetitu nisi actus, quē pręcedit apprehensio obiecti: & cōsequēs delectatio, uel tristitia, & habitus: nā posita apprehensione, seu cognitione obiecti sensibilis siue intuitiua siue abstractiua: statim generatur actus in potentia appetitiua, quo prosequitur, amat seu desiderat, si fuerit cōueniēs: aut quo fugit, odit uel timet: si apprehenditur ut disconueniēs: & illi sequitur delectatio uel tristitia: nec aliud ponit in potentia appetitiua excepto habitu. his. n. omnia possunt saluari. Quicquid ergo est in potentia appetitiua pręter habitum, est actus aut delectatio, uel tristitia cōsequens actū: & p̄ cōsequēs passio: quia uniuersaliter quicquid est p̄uū delectationi, uel tristitie secundum philosophum est passio. q̄ Si

diceres. Tunc omnis cognitio rei actua Cognitio nō ē passio. lis est passio: quia nec potentia nec habitus. Responderetur, q̄ cognitio non est passio: sed est pręuia passioni: & causa eius partialis, quę cum potentia causat passionem: nec requiritur obiectum ad productionem actus appetitus: quia sine obiecto per solam notionem abstractiua, quę haberi potest in absentia obiecti, & potentia, elicitur primus actus appetitus. Obiectum autem sine cognitione intuitiua, uel abstractiua non mouet appetitum ad actum prosecutionis uel fugę. q̄ Consequenter dicitur ad philosophum; q̄ solum loquitur de anima, ut appetitu, in quo tantum est uirtus moralis: de qua ibi tractat. Vult igitur, q̄ anima, ut est potentia appetitiua: nihil est nisi passio. potentia & habitus: & hoc sufficit sibi ad probandum, q̄ uirtus moralis sit habitus. Nec obstat, q̄ philosophus dicit, q̄ propter passiones non dicimur stultici, uel prauit: nec laudamur, neq; uituperamur. Secundum actus autem laudamur, & uituperamur. Laudabilis quippe est, q̄ benę agit: quoniam licet propter passiones; ita propter actus secundum se consideratos simpliciter: ut sunt actus appetitus sensitīui: non ut conformiter, uel disformiter rationi rectę sunt elicitū, nullus laudatur, uel uituperatur: sed secundum passiones, & actus ut conformes, uel disformes rationi rectę laudamur, uel uituperamur: satis ostendit. Et probat dictum suum philosophus simul ostendens per passiones intelligi actus, cum ait. Et quoniam secundum passiones neq; laudamur, neq; uituperamur. Non enim laudatur, qui timet: neq; qui irascitur: neq; uituperatur, qui simpliciter irascitur: sed qui qualiter scilicet timet, uel irascitur secundum uel contrarationem. Ecce de passione loquēs explicat de actibus timere, & irasci. Vult ergo philosophus, q̄ laus, & uituperiū nō cōuenit passionibus intrinsicē essentialiter, & ex se: sed per quādam denominationem extrinsecam: scilicet per moderationem uirtutis: ut statim sequitur. Ex quo etiā sequit, q̄ quanto ali

quis est magis passionatus, sicut oportet, & quando oportet, & propter quod oportet &c. tanto laudabilior est, & uirtuosior: & e conuerso. Magis passionatus sicut non oportet, & quando non oportet &c. est magis uituperandus, magisq; uitiosus. Et sicut uirtus habet sedam repassiones: ita, & actus appetitus sensitīui. Virtutis enim excitare passiones, & actus, quod idem est, quādo oportet: puta irasci, timere, audere &c. quia uirtus potest horum esse causa partialis: mediante tamen suo actu elicitō: ut infra dicitur. Eius etiam est sedare passiones uitiosas, & frenare, seu superabundantes siue deficientes: & reducere ad medium secundum debitas circumstantias: hoc ē cohibere appetitū sensitīuum: ne eliciat actus cōtra rationē: & excitare, ut eliciat secundum rationē: q̄ Sed suppositum: .i. q̄ omnis uolūtio actualis sit passio: patet: quia in uoluntate ponitur amor, odiū, spes, metus, & gaudium. Similiter delectatio, & tristitia, q̄ sunt passiones: sed amor est quoddam uelle; odiū nolle. Et qua ratione unus actus uolendi est passio: eadē & alius.

D Item quod uirtus moderatur, est passio: sed uirtus primō moderatur actus uoluntatis & medianibus illis exteris: ergo actus uoluntatis sunt passiones. q̄ Tertium scilicet, q̄ delectatio, & tristitia sint passiones satis ab omnibus concessum est: hęc autem non sunt actus, sed consequuntur actus: q̄ ex eo patet: quia actus possunt remanere sine delectatione, & tristitia: sicut patet de demone, qui necessariō diligit se: & tamen in hoc nullo modo delectatur. Similiter angelus bonus habet nolle respectu alicuius, quod euenit. Nolle. n. hominem peccare, ad cuius custodiā deputatus est: & tamen ex hoc, q̄ hō peccat mortaliter, nullo modo tristatur: quia sicut in dānato non est delectatio: ita in beato nulla est tristitia. Naturaliter tamen delectatio, & tristitia non possunt esse sine actibus appetitus: quia ab eis causantur: & ab eis conseruantur: & sicut de uoluntate, sic de appetitu sensitīuo. q̄ Si uero passio accipitur secundo

mō: diffiniatur, ut prius duntaxat, ubi dicitur in potentia appetitiua, dicitur in appetitu sensitīuo: & sic excludit passio in uoluntate. Et illo modo describitur Damasc. lib. ij. Passio est motus appetitiue uirtutis sensibilis in imaginatione boni, uel mali. Et Eufratius. Est motus appetitus sensitīui in phāntasia boni, uel mali. Et accipitur motus pro inclinatione actuali, quā appetitus actualiter tendit in bonum prosequendum, aut in malum fugiendum: aut in adepto bono quiescendum, quod additur propter uoluptatē, & delectationē, secundum quā non inclinatur appetitus in aliud: sed p̄ eā sistit, & firmatur in opere, uel obiecto. unde x. Ethic. Coauget autem operationem propria delectatio. Et satis concordat cū diffinitione supra scripta, in qua licet nō ponitur clausula in imaginatione, seu phantasia. i. in apprehensione boni, uel mali tñ satis innuitur in eo, q̄ dicitur requirens cognitionem actualem. Nam cognitio actualis repręsentat obiectum appetitus sub ratione boni. i. conuenientis, aut mali. i. disconueniētis. unde hęc clausula. in imaginatione boni uel mali, nihil excludit, uel includit: sed exponit obiectum passionis. Obiectum enim proprium actus appetitus est bonum, uel malum apprehensum. Si tertiō mō accipitur: diffiniatur sic. Est actus elicitus appetitus sensitīui requirens cognitionem pręuā ad sui existentiam: & sic p̄ primū actus elicitus excluditur delectatio, & tristitia: p̄ secundū habitus. Tertiō notādū, q̄ potentie secundū philosophū, dicuntur secundū quas possibiles harū dicimur: puta potētes irasci, trīstari, misereri. Vbi nota, q̄ potentia dicitur a posse: est autem posse agere: & posse pati. Et secundū hoc est duplex potentia, actiua, & passiua: & potest sic in genere describi. Potentia est principium principale agendi, uel patiendi. Dicitur principale propter principium minus principale, determinatum, uel instrumentale & per hoc excluditur habitus, qui non principaliter producit: sed determinat potentiam ad certum modum agen-

Not. 3.
E

Potentie
descri-
ptio.

di. In proposito bene, uel male: excluditur etiam dispositiones qualitatue in materia, que determinant materiam ad huius, uel illius forme susceptionem. Voco autem principium principale, cui primò siue ex se non per aliud conuenit posse agere, uel pati: sicut intellectus, cui primò conuenit intelligere, & homini per intellectum: & ideo homo non est potentia intelligendi, aut nolendi: quia sibi non conuenit intelligere, sed uelle primò immediatè per se: & mediatè, mediantè alio, scilicet intellectu, & uoluntate. Vtrum autem anima sit potètia: an intellectus, & uoluntas distinguatur ab anima, dictum est lib. ij. disti. xvj. diffusè. Appetitus ergo est potentia actiua, & passiuà respectu passionum: quia ipsas efficit, & recipit. Ipse enim primò irascitur, ipse miseretur, ipse tristatur, ipse amat, odit, &c. producendo huiusmodi actus, & in se recipiendo. & utiq; tangit philosophus: potètiā recipiendū dicit: passibiles harum dicimur. Translatio noua habet. Quibus ad hos effectus suscipiendos idonei esse dicimur. Potentiā agendi cum addit: puta irasci, misereri &c. Nam irasci est appetere uindictam, misereri petere ablationem miserie: & sic de alijs. Et per hoc patet

Differèntia inter potentiam (ut hic accipitur) & habitum: quia potentia est ter habi principium principale, & principium tū, & potètia quod: quod primò denominatur ipsa actione, uel passione. Habitus est minus principale, & principium quo: quod non denominatur actione uel passione, non enim dicitur habitus intelligere, aut uelle, amare, uel odire: sed ipso habitu potentia disponitur ad intelligendum, uolendum, amandum,

Not. 4. Habitus equiuocatio. sic uel sic: bene uel male. ¶ Quarrò notandum circa illum terminum habitus, & scilicet multipliciter est equiuocus: ut uult philosophus in postpredicamentis: tamen in proposito accipitur, pro qualitate quadam animæ que determinat potentiam in agendo. unde dicit philosophus. Habitus, dico secūdam quos ad passiones nos bene, uel

male habemus: puta ad irasci: siquidem uehementer, uel remisse malè habemus: si medice bene. Potest ergo habitus secūdam hanc acceptionem sic describi accipiendopro habitu acquisito: nā de habitibus infusis postea tractabitur. Est ergo habitus acquisitus qualitas absoluta, difficulter mobilis, exactu uel actibus potètiæ uitalis genita ad similitudinem actuum productione potètiæ inclinatiua. ¶ Dicitur qualitas, quod accipitur pro qualitate accidentali, ad excludendam formam substantiāle, & potètiā, que identificatur forme ut dictum est in ij. que sunt principia actuum principia suorum actuum, & operationum. ¶ Dicitur absoluta, quia habitus non est respectus, nec tātū modus rei. Primū patet: quia habitus est productiuus actus: ut dicitur. Respectus autè nō est de numero actiuorū. Præterea habitus ab absoluto causatur, & est causa absoluti, ergo & ipse est res absoluta: cum causa sit præstantiore effectu. Relatio autem est minimæ entitatis. Antecedens probatur: quia causatur ab actu potètiæ apprehensiuæ, & affectiuæ: & est causa actus huiusmodi, ut dicitur: talis autem actus est res absoluta: quod probatur de uno actu tali: & eadem ratio est de omnibus, similiter de habitibus. Probatur autem de actu beatifico scilicet uisione, & fruitione dei. Ille enim actus est qualitas absoluta: quia est maximæ perfectio accidentalis creature rationali possibilis: ergo est quid absolutum: cum absoluta perfectiora sint relationibus, que, ut dictum est, minimæ sunt entitatis. Præterea respectus huiusmodi non sunt ponendi, ut ostensum est in. j. disti. c. xxx. questio. j. Secundum probatur, quod non ut modus rei, & non res: quia quæro, quid intelligis per modum rei: aut aliquid inherens rei, a quo res, cui inest, sortitur denominationem connotantem habitudinem rei accidentalem: & sic omne accidens est modus rei, cui inheret: sed hoc nō obstat, accidentia sunt qualitates absolutæ. Aut per modū rei intelligit aliquid in re ab ipsa indistinctū

Habitus describitur.

realiter: nō tū omnibus modis eadē sibi sed nihil tale est ponendum in creaturis: eo quod omnia habentia esse subiectiua in creaturis non eadem omnibus modis distinguuntur realiter, & essentialiter. Siquidem præter distinctionē realem, & essentialē in habentibus esse subiectiua: & rationis in habentibus esse obiectiua, aut aggregatam ex his in istis, & illis, nulla alia distinctio reperitur in creaturis: ut nunc supponit ex primo. ¶ Præterea, et si aliqua non identitas alia, puta formalis poneretur in creatura: tamē quod est idē rei realiter est uera res: igitur modus rei (si est idē rei realiter cuius est modus) est uera res, sicut res ipsa, cui est idem. ¶ Dicitur difficulter mobilis, per quod excluduntur actus potètiæ cognitiuæ, & appetitiuæ, que faciliter corumpuntur: nō enim permanent cessante potètia obiecti in se, uel in aliquo sui representatiua. Habitus autè manet transeunte actu, etiam dū se potètia cōuertit ad aliud: ut patet in dormiente: & se ab actuali obiectorum cōsideratione auertente. ¶ Dicitur ex actu, uel actibus potètiæ, scilicet elicitis genita propter species sensibiles, & intelligibiles immediate ab obiecto causatas, si ponantur: quia licet inclinent potètiā ad productionem actus cognoscendi: non tamen sunt habitus: quia nō causantur ab actibus potètiæ elicitis. ¶ Et dicitur notanter immediatè ab obiectis causans: quia illud, quod relinquatur post primā noticiā abstractiuam in sensu interiori, uel intellectu, inclinans ad similem noticiā abstractiuam, siue dicantur species memoriæ, siue secundum alios intentiones, uerè sunt habitus. Item ponitur etiam hæc clausula ad excludendum uirtutes naturales, de quibus loquitur philosophus. vj. Eth. c. vlti. que sunt qualitates, & dispositiones quedam naturales disponentes ad uirtutes: sicut molles carne apte dicuntur. ij. de anima. Quidam enim per completionem corporis disponuntur ad uirtutes, quidam ad uitia: ut cholericus naturaliter inclinatur ad iram: sanguineus ad mansuetudinem: per qualitates

corporales, calorem scilicet frigiditatem, humorem, siccitatem, & eorum uaria temperamenta: que qualitates præcedunt omnes actus potètiarū: & ideo propriè non sunt habitus. Inueniuntur enim tales uirtutes seu dispositiones in pueris, & brutis: ut dicit philosophus: in quibus nō præcesserunt actus, ex quibus generentur. ¶ Dicitur potètia uitalis: quia ex actibus potètiarum merè naturalium ad actum unum determinatarum: que per actus sui frequentiam non aliter assuescunt, aut magis ad similes inclinari possunt: non causatur habitus: ut dicit philosophus. ij. Ethic. c. j. Nullum natura existentium aliter assuescit: puta lapis naturaliter deorsum iactus, non utiq; assuescit sursum ferri: neq; si decies millies assuescet quis eum sursum iaciens: non tamen omnis actus potètiæ uitalis est generatiuus habitus: non enim illi, per quorum frequeratio nem potètia non plus inclinatur ad similes actus, quam sine huiusmodi frequentatione. Vnde noticia intuitiua non generat de se habitum: quasi milles uideatur obiectum, non plus inclinatur potètia ad uidendum obiectum, quam dum primò præsentatur esse uisui. Siquidem non inclinatur potètia ad uidendū intuitiue obiectū nisi ipso pæsentate: & eo pæntē nō potest nō uidere, si nō fuerit impeditum. Qui autem actus, & quarum potètiarum generent habitus dicitur in dubijs. ij. art. ¶ Dicitur G ultimo ad similitudinem actuum productionem inclinatiua id est similitudinem actuum cum potètia productiua: inclinare est concuscare: in hoc enim inclinatur habitus potètiarum ad productionem similitudinem actuum: quia est causa partialis productiua actuum similitudinem cum potètia. Quod autem habitus sit causa productiua actuum similitudinem eis, a quibus ipse productus est, probatur communi medio: nam causa est, ad cuius esse sequitur aliud: quod intelligitur de causa efficiente, non materiali: igitur. Quando aliquid sic se habet, quod ipso posito aliud ponitur in esse simpliciter, uel in esse perfecto,

aut intenso: & eo subtracto aliud non potest poni in tali esse simpliciter scilicet: uel ita perfectio sicut cum ipso: illud est causa eius. Sed posito habitu in potentia poni potest actus simpliciter, uel in esse perfectiore, quam eo non posito ergo habitus est causa actus: & non alia, quam efficiens. Cōsequentia nota. Maior probabit infra arti. ij. Maior patet: quia nullum aliud medium est, quo probari possit aliquid esse causam alterius. ¶ Præterea quoniam aliquid dependet ab alio essentialiter: ita quod sine eo non potest esse naturaliter: hoc enim est dependere ab alio essentialiter: illud aliud habet se ad ipsum in ratione causæ: quia omnis effectus sufficienter dependet a suis causis sufficientibus: alioquin sufficientes non essent: sed aliquis actus in esse simpliciter, uel in esse tali essentialiter dependet ab habitu: ita quod sine eo produci non possit in esse simpliciter, uel tali, ut infra probabitur: igitur habitus ille habet se ad ipsum in ratione causæ: & non nisi ratione efficientis. ¶ Item quando aliquid effectiue potest in aliud, in quod prius non potuit; habet aliquid, quod est causa effectiua eius, in quod prius non potuit: aut caret aliquo impedimento, propter quod prius in tale non potuit. Sed potentia ante habitum non potuit in certum actum, in quem potest existere habitu: ut infra patebit. Nec est impedimentum aliquod amotum: ergo habitus erit causa effectiua talis actus partialis saltem cum potentia. Maior ratio nis patet: quia; alias nulla assignari posset ratio, cur prius non potuisset sub lato impedimento: nisi quia prius aliqua causa necessaria defuisset. Existentiibus enim omnibus necessarijs ad effectus productionem potest poni effectus. Relinquitur igitur, quod habitus est causa actus: nec impedit, quod actus est causa habitus. ¶ Nec impossibile est circulatio in causis essentialibus respectu eorundem effectuum specie, sed numero diuersorum: sic primus actus est causa habitus: & habitus est causa actus (non primus actus, a quo ipse causatus est: quia & omnem habitum præcedit. j. c. & ij.

Ethico. Virtutes accepimus operantes prius. sequitur. Aedificantes edificatores sunt) sed actus alterius sequentis priori similis specie. Habitus enim non inclinat ad primum actum numero: sed ad actus alios iterum eliciendos æquales prioribus: unde habitus est genitus: dicitur, ut definitio habitus. Et hoc patet declaratio definitionis habitus. ¶ Verum quandoque; habitus accipitur generalius pro qualibet qualitate inclinante potentiam ad actuum productionem, siue sit genita ex actibus similibus, siue non. Sic philosophus nominat uirtutes naturales habitus: quando tamen sunt qualitates corporales omnes actus præcedentes. unde ait. Etenim pueris, & bestijs naturales existunt habitus, & loquuntur de uirtutibus naturalibus. Sed definitus est habitus proprie acceptus secundum quod est genus uirtutis moralis. ¶ Adhuc circa illum terminum uirtus, accipiendo, ut supra dictum est: pro qualitate proficiente operantem, & opus eius quo modo philosophus dicit secundo Ethicorum cap. sexto. Virtus est, quæ habentem perficit: & opus bonum reddit. Notandum post Ockam in ii. sententia quæst. x. quod uirtus in proposito nihil aliud est, quam habitus inclinans ad actum uirtuosum. Cum enim habitus generetur ex actibus: ex uirtuosis actibus generatur habitus uirtuosus: & ex uitiosis uitiosus. Ex quo sequitur, quod uirtuosum esse primo conuenit actibus, & per actus habitibus. Vnde. ij. Ethicorum. cap. j. Oportet operationes æquales reddere: secundum harum enim differentias sequuntur habitus. & cap. tertio. Omnis animæ habitus actibus, a quibus innatus est, fieri deterior, uel melior: si efficitur. Est autem innatus fieri ex operibus: ut ibidem præmisit philosophus. cap. secundo. Pro dicendorum in quæstione illa generali clariori, & diffusiori intellectu plurimum ualeat Ockam. quæstio. x. xj. xij. xij. tertij. sententia. Item quæstio sexta. quarti quodlibet de connexionione uirtutum: quæ omnimode est eadem, cum quæstione. xj. tertij. sententia. Item quæst.

H

Virtus.

xij. xiiij. & sequentibus tertii quodlibet & quæst. xvj. secundi quodlibet & c.

I ¶ Supposito itaque, quod esse uirtuosum primo conuenit actibus: & per actus habitibus, esse consequenter notandum, quod ad actum esse uirtuosum tria requiruntur; secundum philosophum. ii. Ethicorum. c. iiii. Primum est, quod eliciens actum operetur sciens non casu, uel ignoranter: sed ex ratione sciens, quid faciat. Et sic requiritur, quod actus talis sit eliciendus secundum dictamen rationis. Secundum quod operetur eligens, & propter hoc. Et hæc quidem conditio duo includit, quæambo pertinent ad uoluntatem: sicut primum ad intellectum, seu rationem. Oportet ergo, quod operetur ex electione libera: ita quod uoluntas ad ostensionem rationis non necessariò: sed liberè eligat operationem ipsam: hoc est liberè uelit ostensum, uel dictatum a ratione: non necessariò ex surreptione, uel passione timore scilicet aut dolore, uel coactione. Nec sufficit sic elicere ex electione: nisi eliciatur propter hoc. i. nisi eliciatur propter hoc, quia sic dictatum est a ratione recta: non propter lucrum, commodum, delectationem: aut aliam quamcunq; causam, quam non dicat recta ratio. Hinc Ockam. quæstio. xiii. tertii dicit prudentiam actualem necessariò requiri ad actum uirtuosum: immo ita essentialiter sicut uoluntatem: cum tam uoluntas, quam prudentia actualis sit causa efficiens actus uirtuosi. Et prudentia actualis est aliquo modo prior actu uirtuoso: ut ibidem lætus deducit Ockam: erit enim prior actu: sicut causa prior est suo effectu, uel saltem, quod simul producat cum illo actu: simul dico tempore licet de facto natura sit prior illo actu uirtuoso: quia potest separari ab eo, & non e conuerso. Hæc ille. Et in quæstione de connexionione uirtutum: & est quæstio. xii. tertii sententiarum: & quæst. vi. quarti quodlibet in articulo. iiii. articulo tertii principalis pulchre ostendit actum prudentiæ esse uere causam efficiensem actus uirtuosi: sic quod impossibile est actum esse uirtuosum stante ordinatione diuina, quæ

nunt est: sine actu prudentiæ: uide ibi. Tertium, quod ponit philosophus: est quod firmè, & immobiliter operetur: & hoc quidem respicit rationem habitus, qui est difficulter mobilis, secundum quem habens eum operatur constanter quoad seipsum, & immobiliter quoad exteriora impedimenta, ita quod per nulla exteriora moueatur, quin operetur eligens propter hoc. Verum illa tertia conditio non requiritur simpliciter ad omnem actum uirtuosum: sed solum respicit actum ab habitu procedentem: patet autem, quod multi actus uere uirtuosi præcedunt habitum: ut dictum est. Ideo primæ duæ conditiones, uel tres (si secunda subdiuiditur in duas) sufficiunt ad hoc, quod actus sit uere uirtuosus. ¶ Ex illis sequitur corollariè: quod nullus actus potest esse uirtuosus sine recta ratione. Patet: quia oportet, quod eliciens sit sciens. Scientia autem ad intellectum pertinet, & rationem: unde carentes usu rationis actus uirtuosus habere non possunt: ut pueri amotes, & furiosi. ¶ Secundo sequitur secundum Ockam ubi supra. q. xiiij. & q. xij. tertij. sen. quod ad actum esse uirtuosum non sufficit conformitas ad rationem rectam aptitudinaliter. Et dico illud actum conformem rectæ rationi aptitudinaliter, quæ elicitor sicut ratio dicitur eum esse elicendum, si inesse: licet non in sit de facto: tunc probatur: tum quia non habes usum rationis potest elicere actum conformem rationi rectæ, si inesse: ut potest indigenti dare elemosinam: & tamè talis actus non è uirtuosus: quia non operatur sciens. hinc dicit philosophus. ii. Ethicorum. c. iiii. Iustus, & temperatus est, non qui hæc. s. iusta, & temperata operatur: sed qui sic operatur, ut iusti, & temperati operantur: quia impossibile est, quod aliquis actus contra dictamen rationis, siue rectum, siue erroneum elicitor sit uirtuosus, quia qui contra conscientiam agit, ædificat ad gehennam sumitur ex glossa super illud Rom. xiii. Omne, quod non est ex fide, peccatum est. Ex fide glossa. id est contra conscientiam. Sed uoluntas potest ex libertate sua uelle aliquid contra conscientiam

Cor. i.

tiam erroneam: quod esset conforme rationi recte, si inesset, ut dare panem indigentem, quem crederet errando non indigere: & tamen tale dare contra conscientiam esset uiciosum, & peccatum: licet conforme recte rationi aptitudinaliter. ¶ Tertio sequitur, quod ad actum esse uirtuosum non sufficit conformitas ad rationem rectam habitualiter: hoc est non sufficit, quod habitus rationis recte in sit, cui actus conformetur. Probatur: quia habitus unus nunquam inclinatur ad actum alterius habitus causando, uel regulando: nisi mediante actu proprio, ad quem immediate inclinatur: sicut habitus principij non inclinatur ad actum conclusionis: nisi mediante actu principij, ad quem primo inclinatur: ergo habitus prudentie siue rationis recte non reddit actum uirtuosum, nisi quem regulat. Nec regulat actum uoluntatis nisi mediante actu proprio: sequitur ergo, quod ad regulandum actum uoluntatis requiritur actus prudentie: & ita non sufficit solus habitus. Et si queritur, quid est actum elici conformiter actum rationi recte. Respondet Ockam ubi supra. q. xij. tertij, est ipsum elici secundum rectam rationem regulantem, & distantem talem actum esse eliciendum: quod quidem dicitur, siue regulare non est aliud, quam specialimodo actum illum causare. Si quidem suspensa actu uoluntatis, uel prudentie, nullo modo diceretur actus ille uirtuosus. Et ratio est, quia uirtuosum, & uiciosum sunt nomina connotatiua: & significant actum non absolute, sed connotando cum hoc actu uoluntatis, & prudentie. Et quando aliquod horum connotatorum deficit: non dicitur esse actus uirtuosus. Hec ille. ¶ Quarto sequitur, quod ad actum esse uirtuosum non sufficit conformitas eius ad prudentiam, seu rationem rectam actu inherenter. Probatur: quia stat prudentiam dicere aliquid esse uolendum certo modo: & quod uoluntas ex sua libertate ita uelit: non tamen quia ita distabit ratio recta: sed quia ita placet: uel propter lucrum aliquod, aut delectationem, in quo casu uelle illud, licet sit confor-

merationi recte actualiter inexistens non tamen est actus uirtuosus: quia non est elicitus propter hoc, exponendo, ut supra. ¶ Præterea nullus actus est uirtuosus, qui elicere a uoluntate ad nudam apprehensionem obiecti: uel etiam apprehensionem obiecti cum certa circumstantia, quam recta ratio non dicitur: sed uoluntas, quæ elicit uelle alicuius obiecti, quod ratio recta dicitur esse uolendum ex sola sua libertate: aut propter delectationem, uel aliam causam, quam ratio recta non dicitur: etiam eliceret uelle illud ad nudam ostensionem obiecti: uel ad ostensionem eius, cum circumstantia, quam ratio non dicitur, ergo non est uirtuosus. ¶ Quinto sequitur, quod ad hoc, quod actus uoluntatis elicitus sit uirtuosus, requiritur, quod eliciatur conformiter recte rationi actualiter inexistenti, tamen quæ obiecto actus sic elicitur. ¶ Partes huius corollarij patent ex prioribus usque ad ultimam, scilicet quod ratio recta esse debet obiectum actus elicitum, que sic patet: quia quicquid tendit in aliquid propter alterum, tendit in utrumque, tanquam in obiectum: sic ut diligens proximum propter deum, diligit etiam deum, sic & uoluntas uolens aliquid propter aliud, uult utrumque: & per consequens tendit in utrumque, tamen quæ in obiectum. Quicquid enim uult uoluntas, est obiectum eius: nunc autem ad hoc, quod actus uoluntatis sit uirtuosus: requiritur, quod ipsum eliciatur propter rectam rationem eum sic elici debere distantem: ergo uoluntas sic uolendo, uult etiam ipsam rationem rectam actualiter distantem: ergo ratio recta erit eius obiectum partiale. Et hoc quidam breuius expriment dicentes, quod ad actum uirtuosum requiritur, quod eliciatur conformiter rationi recte actu inexistenti. Hoc autem esse elicere conformiter rationi recte uelle dictarum a ratione recta propter hoc quia est a ratione recta dictarum: ita tamen non accipitur conformitas in quarto corollario: sed largius pro actu elicitum secundum distantem rationis: siue eliciatur propter hoc, quia sic dictatum est: siue propter causam aliam. ¶ Est etiam notandum post dicta in ij. K dicitur.

Actus uirtuosus est duplex: quidam est uirtuosus intrinsece, uel essentialiter, ut quidam loquuntur. i. non denominatione extrinseca, uel ut alij dicunt formaliter. Quidam uero est uirtuosus contingenter sine denominatione extrinseca: uel secundum alios materialiter. ¶ Actus uirtuosus intrinsece, seu secundum modum loquendi aliquorum essentialiter, & non denominatione extrinseca est, qui manet idem numero naturaliter non potest fieri uirtuosus, seu non uirtuosus. Exemplum: sicut omnis actus uoluntatis elicitus conformiter recte rationi includendo in se conformiter rationi recte omnes superiores conditiones ad actum uirtuosum requisitas. ¶ Actus uirtuosus contingenter, & denominatione extrinseca per oppositum, est actus uirtuosus: qui idem numero naturaliter potest fieri non uirtuosus: ut sunt actus operati a uoluntate. Et suo modo potest distingui inter actum intrinsece, seu secundum alios extrinsece, seu denominatione extrinseca, siue essentialiter uirtuosum, & uirtuosum contingenter. ¶ Dicitur naturaliter: quia supernaturaliter actus intrinsece uirtuosus potest fieri non uirtuosus: puta si actus elicitus conformiter recte rationi a uoluntate concurrente deo: si militer & prudentia actuali, de post a solo deo conseruaretur: tunc actus ille prius uirtuosus, postea dum a solo deo conseruatur, est non uirtuosus: quia tunc non est in potestate uoluntatis: quia ita prudentia non causat illud actum: neque uoluntas: sed solus deus conseruat actum. Conseruare autem causare est. ex consequenti actus ille nec est laudabilis, nec uituperabilis: neque meritorius. Virtuosus enim, & meritorius supponunt pro actu ut patuit: & connotant actiuitatem liberam uoluntatis, & prudentie. Quod autem aliquis actus sit intrinsece, seu essentialiter uirtuosus: probatur sic: aliquis actus est determinate uirtuosus: aut ergo intrinsece seu essentialiter, & habetur propositum. Aut contingenter, & denominatione extrinseca: & sic erit determinate uirtuosus per

alium actum uirtuosum. Quæro de illo, aut est intrinsece, & essentialiter uirtuosus: & habetur propositum: aut contingenter, & ita per alium. Non enim potest actus contingenter uirtuosus, qui quandoque est uirtuosus, quandoque non: nisi determinate uirtuosus, nisi per alium actum uirtuosum, cui conformatur: si enim ex se esset uirtuosus: iam esset essentialiter uirtuosus: hoc enim est actum esse primo intrinsece, siue essentialiter uirtuosum: ut patuit: tunc quæro de illo tertio actu, sicut de secundo: & tandem dabitur aliquis actus uirtuosus intrinsece seu essentialiter aut primo, uel etiam necessarius: ut Ockam loquitur. q. xij. tertij quodlibet. tamen dicitur ibi de, quod de uerbo sermonis nullus actus est necessarius uirtuosus. probatur: quia nullus actus est necessarius: eo quod potest fieri a solo deo contingenter a dextra agente. Pone tamen & alium intellectum quæstionis, cum queritur, an aliquis actus sit necessarius uirtuosus. Concludit, quod sic: de actu dilectionis dei super omnia. uide ibi latius. Et in cameracen. in quæstione, quæ fuit principium in prima sententiarum. Sic ergo tandem dabitur aliquis actus essentialiter uirtuosus: aut procedetur in infinitum in causis essentialiter ordinatis: quod est impossibile. Verum si actus dicatur necessarius essentialiter, intrinsece, aut primo uirtuosus seu denominatione intrinseca: dum constat de re: frustra conseruatur de nomine: cum diuersi diuersimode loquantur: & terminis quandoque ad placitum utantur. Illud est de mente Ockam. q. xij. tertio sen. cum inquit. Actus intrinsece uirtuosus non potest fieri non uirtuosus negatiue, etiam per naturam: quia si corrumpitur actus prudentie, necessario corrumpitur actus uirtuosus, cuius prudentia erat directiua: necessitate dico naturaliter pro eo, quod talis actus prudentie est causa efficiens, & obiectum: ut actualiter inherens necessario requisita ad causandum actum uirtuosum, quod ad conseruandum subiungit. Tamen per potentiam dei absolutam potest fieri contrarium. Hæc ille. Quod autem prudentia dicatur directiua actus, patuit in

corollario. iij. eo, quod est modo quodam speciali actus illius causatiua. De quo la rius uide. quæstio. xij. tertij senten. & q. vj. iij. quodlibet Ockam de connexio ne uirtutum in articulo. iij. tertij. articuli principalis ¶ Si queris, quis est primus, seu essentialiter uirtuosus exterior, uel interior intellectus, uel uoluntatis. Respondetur post Ockam quæst. vi. iij. quodlibet, & iij. quodlibet. quæst. xiii. Item. quæst. x. & xii. tertij senten. Primus, quod actus omnis cuiuslibet potentie alterius a uoluntate uirtuosus est accidentaliter, seu contingenter uirtuosus. Patet: quia quilibet talis potest idē manens primus esse uirtuosus: postea uiciosus, & e converso: ergo. Antecedens patet de actu exteriori, puta transitu ad ecclesiam, qui potest primus fieri propter sui ostensionem, aut alium finem malum: & tunc est uiciosus. Et continuato eodem fieri potest ille transitus (mutata intentione) propter deum, & sic erit uirtuosus. Similiter patet de actu sensus exterioris, uel interioris: puta uidere, audire, tãgere, phantasiari, quatenus sub iungunt imperio uoluntatis. Patet quoque de actu intellectu, scilicet intelligere, studere, speculari &c. qui potest primus fieri ex uoluntatis imperio propter finem debitum, & alias circumstantias: & erit speculatio uirtuosa: & potest continuari mutata intentione uoluntatis, propter finem malum, & erit sic uiciosa. Secundò dicitur, quod solus actus uoluntatis elicited conformiter rationi recte quantum ad finem, & ceteras circumstantias, est primus intrinsecus, & essentialiter uirtuosus, & solus actus uoluntatis elicited dictamen recte rationis est essentialiter, & primus uirtuosus. Probatur: quia solus talis actus sic est uirtuosus, quod manens idē naturaliter, non potest fieri non uirtuosus: ergo. Cõsequẽtia tenet ex quod nois actus essentialiter uirtuosi. Antecedens patet: quia (gratia exempli) uelle intrare ecclesiam cõformiter ad rationem rectam, scilicet propter diuinum præceptum, oportet: & sicut oportet, &c. sic est uirtuosus: quod naturaliter non potest manens fieri non uirtuosus, & sic est de quo

Solus actus uoluntatis est essentialiter: ad primò uirtuosus.

liber alio uelle, & nolle conformiter ad rationem rectam elicited. Et accipio cõformiter ad rationem rectam elicited. Et accipio conformiter ut supra strictè, ut includit oia requisita ad actum uirtuosum. Assumptum probatur: quia si actus ille posset fieri uirtuosus: hoc cõtingeret propter hoc, quod fieret diffõrmis rationi recte propter mutationem intentionis finis, uel alterius circumstantie: quod uellet intrare ecclesiam non propter deum: sed propter alium finem malum: uel intrare quando non oportet, uel quò non oportet &c. cõtra dictam rationem rectam: sed hoc non. Maior est manifesta. Minor patet: quia mutata intentione finis, uel alia circumstantia non manet idem uelle elicited. Non enim est idē uelle in uoluntate, uelle intrare ecclesiam propter diuinum præceptum: & uelle intrare propter uanam gloriam. Quod probatur: nam illorum duorum actuum, non est idem obiectum: immo sunt obiecta distincta specie. & per cõsequẽtia illa duouelle distinguuntur specie. Cõsequẽtia tenet, quia distinctio actuum arguitur ex distinctioe obiectorum. ii. de anima. Antecedens probatur: quia illi duo actus habent distinctos fines in casu: ergo distincta obiecta. Cõsequẽtia tenet: quia finis est principalis, & primariu obiectum actus elicited. Similiter, & oēs aliæ circumstantiæ recte. scilicet ratio, tempus, locus, modus &c. sunt obiecta secundaria partialia actus elicited uoluntatis: ergo quocumque illorum mutato, mutatur actus elicited. Antecedens probatur de fine, sicut supra probatum est de recta ratione: nam illud est obiectum actus elicited, quod uoluntas actu elicited uult, uel posito non uult: sed uoluntas uolens aliquid propter finem, magis uult finem: scilicet regulam philo. j. posteriorum. Nam propter, quod unum quodque tale &c. ergo finis est principalis obiectum ipsius uelle, quia id quod uult propter finem. Similiter de aliis circumstantiis, loco, tpe &c. nam uolens actum aliquid exteriorè secundum rectam rationem in certo loco, & tempore: per idem uelle etiã tendit in locum illum, & tempus: quia eodem uelle, quod uult aliquid secundum omnes circumstantias a ratione recte dictatas, uult et illas

circumstantias: licet minus principaliter uelit illas circumstantias tẽporis, loci &c. quã illas, quod uult in loco, & tpe: ergo sunt obiecta actus elicited: licet secundaria uel minus principalia. Finis uero (ut dictum est) est obiectum primariu, & principalissimu: cum magis uult uoluntatis finem, quã media. ¶ Si queris: quare dicitur circumstantiæ, si sunt obiecta. Respondetur post Ockam. iij. quodlibet. quæst. xv. quod sunt circumstantiæ actuum imperatorum, aliarum potentiarum, qui sunt uirtuosi tantum denominatione extrinseca. Tales enim actus, quia possunt esse uirtuosi, & uiciosi: & manent in idem uariatis circumstantiis (ut comedere) non uariantur propter uariationem intentionis finis, uel loci: quia ex his uariatis potest continuari idem actus comedendi: & per consequens non sunt obiecta: sed circumstantiæ. Circumstantia enim actus est aliquid non de essentia, uel causa actus, quo uariati actus in se non uariatur: sic de actu intellectu, studio, speculatione: qui idem manens potest fieri, & bono fine, & malo: sed & contra dictamen recte rationis. Et breuiter omnium actuum uirtuosorum per denominationem extrinsecam, scilicet per cõformitatem ad actum essentialiter uirtuosum finis, locus, tẽpus &c. sunt circumstantiæ. Sed actuum primò, & intrinsecè seu essentialiter uirtuosorum scilicet elicited circum a uoluntate conformiter recte rationis sunt obiecta secundaria, propter finem, qui est obiectum primariu, & principale, & causæ partiales huiusmodi actus elicited. Exemplum dictorum declaratum ponit Ockam. q. x. tertij senten. in dubio. iij. quod dubium notandum est pro intellectu, & concordia dictorum in j. distin. j. an scilicet uoluntas possit uno actu diligere finem, & id, quod est ad finem: & an actus diligendi deum propter se, & propter aliud sint actus distincti specie. Item an ex uariatione obiectorum primariorum mutetur actus: an denique fines sunt obiecta primaria uoluntatis, uide ibi ponamus ergo, quod ad hoc, quod uelle orare deum sit actus perfecte uirtuosus: requirantur illæ circum

Finis, locus, & tẽpus, quorum actuum sunt obiecta, & quorũ circumstantia.

stantiæ, quod uelit orare propter honorem dei secundum dictamen rationis recte in tempore statuto, puta die dominica in loco debito, puta in ecclesia: tunc ille actus elicited uirtuosus, scilicet uelle sic orare deum, habet honorem dei pro obiecto principali: actum orandi pro obiecto communi. rationem rectam, diem dominicam &c. & ecclesiam pro obiectis secundariis, & partialibus: ita quod respectu actus uoluntatis elicited, scilicet uelle sic orare, illæ circumstantiæ sunt obiecta, & causæ effectusque partiales. Sed respectu actus exterioris, puta actus orandi non sunt obiecta partialia: quia actus ille dicitur obiectum commune uoluntatis, & actus ab eo elicited: nec hēt illas circumstantias pro obiectis: sed actus orandi habet pro obiecto uerba orationis actus comedendi cibum; ambulandi uiam. Sed circumstantiæ nihil faciunt ad actus illos: sed tantum circumstant sine aliqua causalitate: quia actus illi exteriores eẽ pnt sine circumstantiis illis omnibus, uel quibusdam: & etiã cum eis. Et ideo actus exterior intẽtus ad obiectum actus interioris uoluntatis: principale quidẽ, & commune: sed non primus: quia finis principalior est: quia magis uoluitus. Principale: quia principaliter intentum a uoluntate. Cõde, quia potest idem manere respectu multorum actuum uoluntatis: ut si primò uelim orare pro honore dei: ibi orare est obiectum commune. Si post uelim orare tempore statuto: iam uariatur actus uoluntatis: & potest manere idem actus orandi. Si adhuc uelim orare ad honorem dei, & tempore statuto: & propter rationem rectam sic distantem, actus uoluntatis interior uariatur. Sed actus exterior orandi manet idẽ, & ideo dicitur obiectum commune: quia potest manens idẽ, esse obiectum multorum actuum uoluntatis non solũ dictorum: sed etiam diffõrmium rationi recte: ut si uelit orare propter uanam gloriam: & respectu illius actus exterioris finis, locus, tempus sunt circumstantiæ: quia potest manere cum illis circumstantiis, & sine eis. ¶ Sed est dubium, an sit aliquis actus indifferens elicited uoluntatis, scilicet esse potest in alijs potentijs. Du-

Differẽtia inter obiectum commune, & principale.

¶ Sed est dubium, an sit aliquis actus indifferens elicited uoluntatis, scilicet esse potest in alijs potentijs. Du-

Utrum in uoluntate potest esse actus in differens. **Ockam** in iij. quæst. x. dubio ulti. & resolut. ibidem. de quo etiam & de alijs dictum fuit in. ij. distin. xlj. Itaq; post prædicta responderetur sub distinctione: quia aut tenetur, quod in uoluntate possunt esse simul plures actus uolendi naturaliter: aut non. Si non: tunc in uoluntate potest quidem esse actus indifferens id est nec bonus, nec malus moraliter: ut actus, quo uult aliquid ad eius simplicem apprehensionem: neque conformiter rationi rectæ: neq; distorter: sed non potest esse in uoluntate actus indifferens, qui sit primò nec bonus, nec malus: & postea fiat bonus, aut malus: quia non posset fieri bonus nisi per conformitatem ad alium actum uoluntatis intrinsecè bonum: sed ille non potest simul cum eo esse in uoluntate, secundum sic dicentes. Si uero duo actus uolendi possunt naturaliter simul esse in uoluntate: quod probabilius est: sic potest in uoluntate esse actus indifferens hoc modo: ut si uoluntas primò uelit dare elemosinam indigenti, non ordinando in finem aliquem: nec quia ratio dictauit; postea accedente rationis dictamine uoluntas uult illi actum continuare conformiter ad rationem rectam: & quia sic dictauit secundum omnes circumstantias: tunc actus primus sic continuatus est uirtuosus denominatione extrinseca, propter actum uoluntatis conformiter rationi rectæ elicitum, qui est essentialiter uirtuosus. Rectè, sicut si diligo aliquem hominè simpliciter, & absolute, non attendendo aliquam circumstantiam bonam, uel malam: tunc ille actus diligendi est neuter, nec bonus: nec malus: & ita indifferens: si tunc stante illo actu, uolo hominè diligere propter deum, conformiter ad rationem rectam secundum omnes circumstantias requisitas: ille secundus actus est perfectè, & intrinsecè uirtuosus. Et primus, qui fuit indifferens est nunc uirtuosus denominatione extrinseca, quatenus continuatur conformiter actui essentialiter uirtuoso, a quo imperat eius continuatio. Quod notatè dicitur: quia si non imperaretur a uoluntate per actum,

quo uellet illum primò continuare conformiter ad rationem rectam, nullum haberet ordinem ad actum uoluntatis intrinsecè uirtuosum: & ita propter eum non esset uirtuosus contingenter, seu denominatione extrinseca. Similiter exemplificari potest de actu exteriori: ut comedere, ambulare, subuenire indigenti &c. qui singuli possunt esse indifferens boni, uel mali: & murari de uno in aliud propter alium, & alium uoluntatis actum eorum continuationem imperantem, indifferens, uirtuosum, uel uirtuosum. ¶ Et nota, quod ad hoc ut actus indifferens fiat uirtuosus: non sufficit assistentia rectæ rationis, cui conformitur: sed oportet, quod eliciatur actus nouus uoluntatis intrinsecè uirtuosus eius continuationem conformiter ad rationem rectam imperans, hoc est nouum uelle, quo uoluntas uult actum illum indifferens, ut prius malum continuare conformiter ad rectam rationem: & hoc uelle è essentialiter uirtuosum. Hoc probatur. Tum quia si recta ratio solum assisteret actui, actus indifferens non plus continuaretur propter hoc nunc, quam ante assistentiam rationis rectæ: & ita sicut prius cum non assisteret actui, actus fuit indifferens, & non uirtuosus: sic & nunc cum solum assisteret actui non facit de indifferens uirtuosum. Ex consequenti sola assistentia rationis rectæ non sufficit: ut latius tangit **Ockam**. qu. xiiij. tertij. sentent. Tum secundo, quia tunc actus non uirtuosus fieret uirtuosus per aliquod merè naturale, quod non esset in potestate nostra. Et eodem modo de non meritorio meritorius. Consequens est absurdum: quia laus, & uituperium, quod consequuntur actus uirtuosos, & uirtuosos, propter solam uoluntatem (& non propter aliquem actum naturalem) attribuitur, cum in inuoluntarijs neq; laudamur, neq; uituperamur. ij. Eth. & ibidè. c. xiiij. Virtus uoluntarium est: nihil minus, & malitia uoluntarium utiq; erit similiter. Probari autem consequentia: quia si per solam positionem actus prudentiæ fieret actus indifferens uirtuosus, qui prius propter carentiam illius actus non fuit

fuit uirtuosus: cum actus prudentiæ sit merè naturalis: ut infra dicitur in distinctione uirtutis: in uer. electiuis: & nullo modo in potestate nostra: puta assensus dictaminis prudentiæ siue rationis rectæ (hoc enim intelligitur per actum prudentiæ, requisitum ad uirtutem, non apprehensio dictaminis) sequitur, quod per positionem, uel remotionem actus merè naturalis: de non uirtuoso actu fieret uirtuosus, uel econuerso. Et per merè naturale, quod non est in potestate nostra: de indigno uita æterna fieret dignus uita æterna consonat **Ockam**. qu. xv. tertij. quodlibet. ¶ Ex his patet, quid bonitas moralis superaddit substantiæ actus uirtuosi. Nam substantiæ actus essentialiter, & intrinsecè uirtuosus nihil superaddit: quia bonitas eius moralis est merè actus ille. Nec potest esse actus ille, quin sit bonus moraliter: licet habeat plures causas partiales, scilicet potentiam, rationem rectam, & omnes circumstantias, quæ sunt eius obiecta partialia, & causæ partiales: sed illa nihil sunt substantiæ actus: sed sunt causæ partiales integritates unam causam totalem cum deo, a quibus actus habet suam substantiam, & bonitatem. ¶ Sed bonitas moralis actus uirtuosi contingenter addit ad actum uoluntatis essentialiter uirtuosum actum contingenter uirtuosum conformiter sibi fieri, uel continuari imperantem. Addit quidem, non ut sit aliquid actus contingenter uirtuosi: sed quia actus contingenter uirtuosus sine eo non potest esse uirtuosus, licet sine eo possit esse idem actus, quæ prius. Vide ad propositum **Ockam**. iij. quodlibet. quæst. xiiij. & x. iij. sentent. ¶ Sicut autem dictum est de actibus: ita similiter dicendum est de habitibus ex actibus genitis. Nam & habituum quidam sunt essentialiter, & intrinsecè uirtuosi: quidam tantum extrinsecè, siue contingenter. ¶ Essentialiter uirtuosi sunt, qui geniti sunt ex actibus uoluntatis elicitis essentialiter, & intrinsecè uirtuosis: & hi tantum sunt in uoluntate. ¶ Habitibus contingenter uirtuosus est, qui gignitur ex actibus contingenter uirtuosis: sicut habitus altarum po-

sentiarum: puta intellectus sensus, aut potentia excutitæ, dum generantur ex actibus a uoluntate imperatis. Omnes enim illi indifferenter inclinatur ad actus laudabiles, & uirtuosos, & uituperabiles seu uirtuosos: quia inclinatur ad actus similes eis, ex quibus generantur, qui alii quando sunt uirtuosi: quandoq; uirtuosi extrinseca denominatione. Hæc est. n. sententia beati. **Thomæ**. in. iij. scrip. dist. xxij. qu. iij. ubi dicit: quod solus habitus uoluntatis est bonus formaliter. Cæteri sunt boni materialiter: non bonitate sui generis: sed bonitate sui uoluntatis: hoc intelligens per se formaliter, quod supra dictum est essentialiter: necessario, uel intrinsecè: & hoc per materialiter: quod supra per se extrinseca denominatione, uel cōtingenter. ¶ Sed di. uideatur, quod nullus habitus sit extrinsecè, seu essentialiter uirtuosus. Tū quia habitus non est in potestate uoluntatis: naturaliter enim generatur ex actibus. Tū quia naturaliter inclinatur ad actus similes: & non ex electione uoluntatis. Tum tertio: quia omnis habitus est indifferens ad actum, tam uirtuosum, quam uirtuosum: quia naturaliter inclinatur ad actum secundum substantiam actus non attendendo circumstantias: siue utrum actus ipse illo fine, siue alio eliciatur a uoluntate: sicut patet de habitu temperantiæ, qui inclinatur ad cōtentionem frugalem, quacumq; intentione, loco, uel tempore fiat. ¶ Ad prima duo responderet philosophus. ij. Ethicorum. c. xiiij. Habitibus non sunt in potestate uoluntatis eo modo, quo actus, & operationes: operationum enim domini sumus in potestate uoluntatis, ut quædam a principio usque ad finem: quia sicut uoluntatis uoluntatis: ita uolentes uelle quam le continuamus. Habitibus autem uoluntarij sunt in principio: quia in nostra potestate fuit sic operari, ex quibus actibus geniti sunt. Similiter eorum augmentatio in nostra est potestate pro quanto actus, & eorum frequentia augmentantur sunt in nostra potestate: & propter hoc dicuntur uoluntarij. Et per hoc patet ad primum: quod licet habitus naturaliter

generantur ex actibus: tamen ipsi actus sunt uoluntarij: & per hoc & habitus dicuntur uoluntarij. Nam in potestate uoluntatis est promouere, uel impedire generationem habituum. ¶ Ad secundum similiter dicitur: licet naturaliter inclinaret ad actus similes: quia tamen habitus ipse est in potestate uoluntatis saltem remota quoad eius generationem, & augmentationem: etiam eius inclinatio est uoluntaria modo dicto. Et licet habitus naturaliter inclinaret ad actum, quantum est de se: tamen actus, ad quem inclinatur, non producit naturaliter, sed liberè: quia solus habitus non sufficit ad producendum actum: sed requiritur potentia ipsa, scilicet uoluntas, quæ non necessaria, sed liberè utitur habitu, cum uult. Cum uero non uult: non utitur quantumcumque: intentus fuerit. ¶ Ad tertium dicitur: quod ratio procedit de habitu genito ex actibus uirtuosus denominatione extrinseca, quæ sunt indifferentes sicut eorum actus: possunt idem esse uirtuosi, & uirtiosi succelsiue. Sed habitus geniti ex actibus essentialiter, & intrinsecè uirtuosus non manent idem mutatis circumstantijs: quia circumstantiæ sunt eorum obiecta: & sicut uariant substantiã actus: ita & habitus: quia uersaliter tanta est distinctio habituum: quanta actuum, ex quibus generantur: ut in primo patuit in prolo. Vnde & habitus temperantiæ intrinsecè uirtuosus, quod est uirtus perfecta non inclinatur nisi ad actum temperantiæ elicitem conformiter rectæ rationi quantum ad omnes circumstantias dictatas a ratione recta: & ad nullum alium, & ita non ad quemlibet actum frugalem: sed tantum ad frugalem essentialiter, & intrinsecè uirtuosum: ex talibus enim dumtaxat est genitus. ¶ Ex his potest colligi intellectus distinctionis uirtutis moralis acquisitæ, quæ

Q Virtutis distinctio est habitus electius in medietate consistens quoad nos determinata ratione: & ut utriusque sapiens determinabit. qui potest sic exponi. Virtus moralis acquisita est habitus electius in medietate consistens id est habitus acquisitus ex

actibus ex electione uoluntatis elicitis, uel imperatis genitus medium inter abundantiam, & defectum tenens quoad nos. i. secundum congruentiam obiectorum, & circumstantiarum determinata ratione prout sapiens determinabit. i. secundum determinationem prudentiæ, prout sapiens. i. recta ratio ne ut dicitur. ¶ Dicitur in definitione, uirtus moralis acquisita: quia de uirtutibus intellectualibus, aut in suis in illa definitione non loquitur Aristoteles. ¶ Dicitur in definitione habitus: quod ponitur pro genere, quo excluduntur actus uirtuosi passiois, & potentie: licet enim actus sint primo uirtuosi: & esse uirtuosum conuenit habitui ratione actuum: siquidem actus sunt magis in potestate uoluntatis, quàm habitus: ut patuit. Actibus. n. meremur non habitibus. Vnde. j. Ethic. c. x. Quæ admodum in olympiadi bus non optimi, & fortissimi coronantur, sed agonizantes: ita & eorum, qui in uita bonorum, & optimorum operantes rectè illustres sunt: propter actus primo laudantur, & uirtuperantur, propter habitus autem secunda ratio in quantum ex actibus bonis, uel malis generantur, & ad similes inclinant: nihilominus actus non sunt uirtutes: quia uirtus est mansua, & difficulter mobilis: actus uero non: & ideo solus habitus est uirtus, non actus. Cuius finalis ratio non est nisi impositio, & usus terminorum. ¶ Dicitur electius & c. propter habitus intellectuales scientiam, prudentiam, artem & c. Hic enim habitus non generantur ex actibus electiuis: non enim eligit uoluntas, cui uero assentiat intellectus siue speculatio: siue practico. Nam uero euidenti intellectus dissentire non potest: nec falso assentire: neque in hoc subest imperio, aut potestati uoluntatis. Verum habitus inclinatur ad speculandum, ad studendum, ad ueritatem inquirendam, ad arguendum, ad syllogizandum, & ad quæcumque operationem intellectus, aut sensus uel potentie executiue, quam imperare potest uoluntas: potest esse uirtus denominatione extrinseca, & actus elicitus uoluntatis: talis actus imperans conformiter rationi rectæ est electus

Actus non sunt uirtutes sed habitus.

Pura tialiter uirtuosus. Omnes. n. tales operationes etiam purissima speculatione operatio est, & imperio uoluntatis subiecta: potest. n. uoluntas imperare intellectui, ut speculetur: & prohibere, ne speculetur: & hoc conformiter, uel difformiter rectæ rationi. & p. consequens uirtuosus, uel uirtuosus: licet non possit imperare intellectui, ut assentiat falso: aut dissentiat uero apparenti. Et hoc bene notandum est: unde habitus inclinans ad prædicandum studendum, docendum, faciendum calceos, moralis est. Non autem habitus inclinans ad assentiendum principijs, & conclusionibus scientiarum prudentiæ, aut artium. ¶ Dicitur in medietate consistens: in medietate scilicet abundantie, & defectus propter uicia, quæ existunt in extremis: dum. s. uel plus, quàm oportet: uel minus agit. Hæc autem medietas non accipienda est secundum rem, siue proportionem arithmeticham. Nam inter comedere. xx uncias, & vj. uncias medium re æqualiter distans ab extremis est. xii. & hoc quidem uni esset multum, alij nimis modicum. Et ideo medium accipiendum est quoad nos: hoc est quoad obiecta fines, & ceteras circumstantias, secundum quod nobis conueniunt. ¶ Dicitur determinata ratione & c. quia illud medium lumen dicitur, secundum quod ratio recta, siue prudentia singulari considerans determinat, siue dicitur. Et per hoc excluduntur actus indifferentes, qui eliciuntur ad nudam apprehensionem obiecti, nullo rationis dictamine directiuo procedente: horum habitus etiam si medium, tenerent, non essent uirtutes. Similiter si præcederet dictamen rationis: & tamen non propter hoc eliceretur actus, habitus eius non esset uirtus: sicut nec actus uirtuosus, ut dictum est. Et potest distinctio breuius sic poni in forma. Virtus moralis acquisita est habitus inclinans ad actum uoluntarij eliciti, uel imperati conformiter ad dictamen rectæ rationis. ¶ Quæritur ad articulum secundum, ponit conclusio unica ad questionem responsiua. ¶ Virtus non est potentia, passio, nec actus: sed habitus ad rationem rectam conformiter elicitus, uel imperatus. Ista conclusio satis patet quantum

Arti. 2. Conclusio responsiua.

ad singulas particulas ex prædictis præcedenti art. Philosophus tamen eam probat. ij. Ethic. c. v. quantum ad singulas partes, quod non sit potentia: quia propter potentias neque boni dicimur, neque mali: nec laudamur, nec uituperamur. uirtute autem dicimur boni, & laudamur: & uitijs mali ac uituperamur: ergo potentia non est uirtus. ¶ Præterea potentia in se non est a natura: uirtutes autem ex electione uoluntatis (ad intellectum prius expressum) ut supra dictum est in notabili tertio. Item uirtus est principium quod potentia aut principium: & p. consequens non est potentia. Quod etiam uirtus non sit passio: probat similiter, quia secundum passionem neque boni, neque mali sumus: neque laudamur, nec uituperamur. & hoc simpliciter, & absolute consideratas, non ut diriguntur a ratione recta. Nemo. n. quia irascitur, aut timet simpliciter bonus est, aut malus. Sed si irascitur, uel timet: quomodo, aut quando oportet & c. bonus. si quomodo non oportet, malus. ¶ Præterea: uirtus est secundum electionem passionis uero non quod frequenter preueniunt deliberationem, & uoluntatis electionem. ¶ Præterea: secundum passionem dicimur moueri: quia sunt actus appetitus sensitui, secundum quos mouemur immediate, & etiam ad actus exteriores. Sed secundum uirtutes (quia sunt habitus) non mouemur immediate: sed bene disponimur ad producendum actus uirtuosos, quibus bene mouemur. Quod non sunt actus uirtuosi, uel uirtuosi: probat. c. iij. quia uirtutes sunt firmæ, & immobiles. i. difficulter mobiles: actus uero transeunt, & sunt facile mobiles. Quod autem sint habitus: probat: quia secundum omnes uirtus est aliquid in anima, & non passio, nec potentia: & sub passione comprehenditur actus: ergo habitus. Consequentia tenet a sufficienti diuisione. Hæc. n. tria dicitur taxari in anima. Quod etiam sit habitus rectæ rationis commensuratus: ostendit, quia uirtus coniectrix est medietatis, quod dirigit, ac determinat ratio recta. ¶ Præterea: conclusio illa quantum ad omnes sui partes satis patet ex distinctione uirtutis, & eius declaratione.

Arti. 3. Tantum de arti. ij. ¶ Quantum ad arti-
 Dub. 1. culum tertium, dubitatur circa ea, quæ
 dicta sunt de habitu. Et est primum du-
 bium in qua potentia ponendus est ha-
 bitus. Pro illo dubio uide Ockā q. xj.
 & x. tertij sent. & q. xvi. ij. quodlib. & q.
 xvij. ij. quodlib. Itaq; post Ockā: re-
 spondetur per aliquas propositiones.
 ppō. 1. ¶ Prima. Necessè est ponere habitus in
 potentia executiua corporali. Probat: quia potentia executiua corporalis post multos actus corporales elicitos potest in consimiles actus facilius, quæ ante huiusmodi actus elicitos: ut manifestū est in scriptoribus, & in citharedis, & similiter in alijs artificibus: ergo in illis potestis executiuis (puta corporalibus mēbris) est aliquid additum, uel ablatū, per quod ita possunt, quod prius non potuerunt. Nihil autē est ablatū, ut patet: ergo aliquid additū, sed illud est habitus, ut patet ex definitione habitus supra posita. Est. n. qualitas genita ex actibus. Nulla n. corporis dispositione, aut medicina sine frequentatione actuū potest induci. Non enim nisi citharizando citharistæ simus: ut dicit philosophus: ergo. Ita habet Ockā q. xvij. tertij quodlib. ¶ Secunda propositio. Necessè est ponere habitum in potentia cognitiua tā sensitiua, quā intellectiua. Probat: quia potentia cognitiua post cognitionē intuitiua, & primā abstractiua potest in similem cognitionē abstractiua absente obiecto & priori cognitione, in quam non posset, nisi præcessisset cognitio intuitiua, & abstractiua: ut patet in ij. dist. ij. ergo aliquid est derelictum, per quod potentia (transseuntibus prioribus cognitionibus, & obiectis) potest quod alias non posset. Illud autē derelictum est habitus: quia ex actibus genitum & c. inclinans ad similes. Verum illud derelictum quidam nominant species sensibiles, uel intelligibiles intentiones, aut phantasmata. Sed siue sic, siue aliter nominentur, sunt habitus. cū eis cōueniat tota definitio habitus. ¶ Similiter potest argui de notitijs adhesiuis. Experimur enim, quod propositioni primō ignotæ, uel dubitæ post primum assensum per

rationem acquisitum, eiusque frequen-
 tiam, assentimus ad nudam eius appre-
 hensionem, non cogitantes de ratione
 probate, cui ante primū assensum nullo
 modo assentiremus: ergo est aliquid de
 relictum in potentia, quod prius nō fuit
 a primo assensu: nunc ad similem incli-
 nante, & hoc est habitus: alioquin in-
 tellectus nō esset aliter in potētia post
 actum, quæ ante omnem actum: quod fal-
 sum est. Cum post primum actum potest
 in aliquos actus, in quos nullo modo
 poruit ante primum actum. Et hæc est
 ratio philosophi ij. de anima ad ponē-
 dum habitus intellectuales: quia per ha-
 bitum intellectus cū uolumus intelligi-
 mus, etiam obiecto destructo. Itē secun-
 dum Ockā q. xvij. ij. quodlib. in poten-
 tia apprehensiua, similiter & adhesiua
 post frequentes actus imaginandi reddi-
 tur quis prōptus ad consimiles actus, ad
 quos nullo modo redderetur promptus
 ante omnem actum imaginandi: ergo
 ex illis actibus imaginandi relinquetur
 aliquid, quod nihil aliud est, quām ha-
 bitus. ¶ Si dicitis, ut idem arguit phan-
 tasia quandoque exit in actus imaginan-
 di sine omni actu consimili præiū: si-
 cut patet in furiosis, & phræneticis: qui
 multos habent actus imaginandi: & ple-
 raque loquuntur, quæ prius in sanitate
 non imaginabantur. Similiter patet de
 somniantibus, aut dormientibus: qui
 multa somniant, quæ prius non imagi-
 nabantur. Respondetur: quod in talibus est
 multitudo actuum diuersimodē ordina-
 torum, qui aliter ordinantur in sanita-
 te, & aliter in infirmitate: aliter in ui-
 gilante, & aliter in dormiente. Et qui-
 liber illorum actuū præponit aliquē sibi
 similē in sano, & uigilante. Et illo mo-
 do dormiens format propositiones, &
 syllogizat: quia uigilans audiuit propo-
 sitiones, & terminos, & consimiles imagi-
 natur tales adinuicē ordinādo, & cōpo-
 nēdo, alio ordine, quæ uigilans audiuit. si-
 cut puer nodū peritus sermone uoces,
 quas audiuit alio ordine imaginat, & re-
 petit. Hæc ille. ¶ Tercia propositio. Non
 potest sufficiens, & euidenter probari,
 quod aliquis habitus sit in appetitu sen-
 sitiuo

sitiuo ponendus. Probat: post Ockā.
 q. xvj. secundi quodlib. quia omnia quæ
 experimur nobis inesse post frequen-
 tiam actus: experimur quandoque in no-
 bis per transmutationem corporalem si-
 ne frequentia actus appetitiui. Quod
 probatur: quia omnis talis inclinatio,
 puta ad gulā, ad delectationem carnis:
 potest induci per qualitates corporales:
 ac per artem medicine, & alias uias. Nā
 medici per artem suam diminuit concu-
 piscentias: & sic disponunt ad actus ca-
 stos. Tales etiā inclinationes auferuntur
 per transmutationē corporalem: puta per
 generationē caloris, uel corruptionem
 caloris, aut frigoris sine omni actu appe-
 titus sensitui. ¶ Præterea: post magnum
 exercitium actuū appetitus sensitui: si
 corpus notabiliter transmutetur per in-
 firmitatem, potationem, uel comestio-
 nē: ita fortes passiones, & actus insurgūt
 in appetitu sensitui: sicut si nō præces-
 sissent huiusmodi actus exercitiorū lau-
 dabilium: propter augmentum caloris, fri-
 goris, & aliarū qualitatū: quod nō u-
 deretur posse, si habitus poneretur in appe-
 titu sensitui. Illi. n. si inessent, mitiga-
 rent huiusmodi passiones. Non igitur
 potest sufficiens probari, quod habitus
 generentur ex actibus in appetitu sensi-
 tiuo immediatē subiectiue existentes in
 appetitu sensitui, quāuis ex actibus ap-
 prehensiuis multi habitus immediatē ge-
 nerentur, ut refert Ockā ubi sup. Nec
 post multos actus appetituios experitur
 quis se magis inclinatum ad consimiles
 actus immediatē per habitus: sed solum
 mediatē. Puta quando appetit comedere,
 & bibere: tunc post comestionē ali-
 cuius calidi, experitur se magis inclina-
 tū ad actum concupiscentiæ, quā ante
 actus appetendi: secus in cognitiua sen-
 sitiuā. ¶ Si queritur. Quid ergo est illud,
 quod manet post actus appetituios. Ad
 hoc responderetur secundū mētem doc-
 præfati, ubi supra: quod secundū philosophū
 quandoque sunt passiones superabundan-
 tes, quandoque deficientes. Quando sunt
 passiones superabundantes: tunc ad elici-
 endum actus uirtuosos, oportet ali-
 quam qualitatem destruere in homine,

quæ ad talem passionem inclinatur, & ista
 qualitas frequenter forte est calor. Exē-
 plum. Intemperatus, & incontinens: in
 quibus tales passiones concupiscentiæ
 superabundant, per macerationē carnis,
 & subtractionem cibi emittit qualita-
 tem illam inclinatiuam ad passiones cō-
 cupiscentiæ. Et possibile est, quod eo ipso,
 quo talis qualitas inclinatiua ad passio-
 nem concupiscentiæ remittitur, uel ex-
 tinguitur: generetur simul qualitas cor-
 poralis inclinans ad actus temperatos.
 Siquidem remissio: qualitatis corpora-
 lis fit per contrariam uoluntatem. De
 hoc tamen magis ad medicos. Si autem
 sint passiones deficientes: tunc primō
 generatur aliquod inclinatiuum ad pas-
 sionem talem: siue aliqua qualitas præce-
 dens corrumpatur, siue non: quia forte
 non semper quando aliqua qualitas cor-
 poralis generatur: alia statim corrumpi-
 tur. Non tamen oportet dicere, quod tales
 qualitates inclinatiuæ ad actus consimi-
 les immediatē generentur ex actibus ap-
 petitus sensitui: sed solū mediatē. Actus
 enim posteriores actibus appetituis ge-
 nerant immediatē tales qualitates: ut do-
 cet doc. ubi supra, uide ibi. Et sicut dictū
 est de uirtute temperantiæ, cuius actus
 maximē excitantur per transmutatio-
 nes corporales: ita etiā uidetur posse di-
 ci in alijs uirtutibus: licet in alijs hæc mi-
 nus euidenter. Non tamen uidetur neces-
 sitas ponendi habitus generatos imme-
 diatē ex actibus appetituis, sensus incli-
 nantes ad similes actus, quin omnia pos-
 sunt saluari per qualitates corporales, ut
 de actibus fortitudinis, & similibus.
 ¶ Quarta propositio. Probabile est, & ppō. 4.
 auctoritatibus consonum in appetitu
 sensitui ponere habitus ex actibus ap-
 petituiæ potentia immediatē genitos,
 ad actus similes inclinantes. Probat: omnis
 potentia, quæ post actus frequen-
 tatos potest in consimiles, & non con-
 trarios: requirit habitum inclinantem
 tales actus: appetitus sensituius est hu-
 iusmodi: nisi impediatur per uolunta-
 tis imperium: ergo. Maior uidetur nota
 ex præcedentibus. Minor probatur:
 quia experimur, quod post frequentes
 Gab. Biel. Oo 3

actus fortitudinis: aliquis facillime, & cum delectatione aggreditur terribilia: ad que primò ante frequentiam actuum non nisi cum quodam timore, ac difficultate aggressus est. Nec uidetur hic sufficere corporis dispositio: quia etiam in corpore equaliter disposito experimur maiorem promptitudinem ad actus fortitudinis post frequentiam actuum, quam ante. ergo præter qualitatem corporalem (puta accensionem sanguinis circa cor, que prouocat iram ad appetitum uindictæ,) oportet ponere aliud inclinatiuum ad actus fortitudinis: quoniam post frequentiam actuum etiam non irati inclinamur ad similes actus: hoc autem inclinatum nihil aliud est, nisi habitus. ergo. ¶ Item potentia de se indifferens ad plures actus, in quorum unum aliquando fertur determinatè: ita, quod non in oppositum: nisi per imperium uoluntatis tamquam potentie superioris: indiget habitu ex actibus genito inclinante ad huiusmodi determinatè. Sed appetitus sensitius est huiusmodi: ergo. Maior patet: quia huius determinationis magis nunc, quam prius oportet assignare causam. Et hæc non semper est qualitas corporalis: ut statim argutum est: nec imperium uoluntatis. Nam in furiosis usu rationis carctibus patet, quod in similes actus tendunt eis, quos prius frequentarunt: nec ab eis retrahuntur nisi per tristitiã aliquam uincens non plus, quam brutum. ergo in eis est habitus ex prioribus actibus derelictus, eos ad similes inclinans, & determinans. Hinc conclusioni uidentur concordare dicta cõia. Nam ibi ponendi sunt habitus bene, uel male dirigentes: ubi sunt passiones dirigibiles: tales sunt in appetitu sensitio secundum prædicta: ergo. Itē. j. Ethic. c. ult. Virtutes morales sunt in parte irrationali, que tamen participat ratione, & est obedientialis rationi. Hæc autem pars est appetitus sensitius. Itē. ij. Ethic. c. ij. Post hæc de temperantia dicamus. Videntur. n. irrationalium partium hæc esse uirtutes. Loquitur de fortitudine, & temperantia per partes irracionales, obedientiales rationi: intelligit appetitum sensitium. ut

j. Ethic. exponit san. Tho. & idē uidetur sentire commentator comen. ult. j. Ethic. ¶ Verum nec auctori. illæ uidentur negare uirtutes a uoluntate, est aduertendum, quod philosophus per partem irrationalem obedientialē tamen rationi (quod additur propter appetitum naturalem) intelligit omnem appetitum cognitionē supponētē, tam sensitium, quam intellectiui. Vnde. j. Ethic. c. ult. ponit duplex irrationale, & similiter duplex rationale in homine. Nam quoddam est irrationale, quod non participat ratione sicut plantatiuum, & potentia nutritiua in homine. Quædam aliqualiter participat ratione, secūdu quod sunt nata obedire rationi: exemplificat sicut concupiscibile. i. appetitus sensitius, qui concupiscit. Nam frequenter philosophus nomina in bilis ponit loco nominum uerbalium in eius, que dicunt actum. Et uniuersaliter appetibile. i. appetituum: quod dicit propter intellectiuium appetitum: scilicet uoluntatem. Nam appetitus tam sensitius, quam uoluntas persuaderi potest increpari, & admoneri, ut procedat, uel non procedat ad actum suorum executionem. ¶ Similiter distinguit duplex rationale. Quoddam est rationale principaliter, & in seipso: siue (ut alij dicunt) per essentiam sicut intellectus. Quædam sunt rationalia, quia obediunt rationi sicut alius patri, que sunt rationalia per participationem. Et ita in homine est aliqua uis irrationalis tantum, sicut potentia nutritiua. Quædam uero rationalis tantum, sicut intellectus, & ratio. Quædam uero secundum se irrationalis: rationalis autem participatiue sicut omnis uis appetitiua tam concupiscibilis, quam irascibilis, & uoluntas. Hæc Th. in cõmēto. Et secundum hoc diuidit philosophus uirtutē in intellectualem, & moralem: ponens intellectualem in rationali per participationē. s. in appetitiua parte, que includit uirtutē appetitiuam sensitium, & uoluntatē. Est ergo uoluntas irrationalis per essentiam: rationalis autem per participationē. Non ergo philosophus per partē irrationalem intelligit tantum appetitum

Irrationale duplex.

Rationale duplex.

sensitiuum: sed omnē appetitum: & ita uoluntate. Huic cõcordat san. Th. prima secū de. q. lv. j. ar. vj. in solutione secundæ rationis. dicens. Rationale per participationē non solum est irascibilis, & concupiscibilis: sed omnino. i. uniuersaliter appetituum: sub appetitio autē cõprehenditur uoluntas. Hæc ille. ¶ Quinta propositio. In uoluntate ponendus est habitus ex actibus suis elicitis generatus. Probatur: nam licet uoluntas ex sua libertate possit in actum suum uelle. s. & nolle respectu cuiuscumque obiecti: etiam quatuorcumque; intentione sine habitu. Nam actus sui eliciti sunt in plena sua potestate: & quantum ad substantiam actus, & quantum ad eius intentionem. Patet: nam circa obiectum primò ostensum, respectu cuius uoluntas nullum prius habuit actum: & ita nec habitum potest habere uelle, aut nolle tantum intentionis, quod potius eligeret mori, quam actum illi mutare: præter in martiribus uolentibus immolare idolis: & hæreticis uolentibus reuocare errores. Et sicut prægnans actum tantum intentionis potest elicere ad ostensionem obiecti sine habitu: ita & secūdu, & tertium, & sic de alijs: quia in omni actu uoluntatis requiritur ostensio obiecti, sine qua nec potest uelle, nec nolle. Nihilominus ponendi sunt habitus in uoluntate quantum ad uis secundum. Oc. ka. q. xvij. tertij: quod illud difficile possit probari: sed solum persuaderi, & rationabiliter teneri. Probatur: quia quilibet experitur in seipso, quod post multos actus elicitos in uoluntate circa aliquod obiectum facilius inclinatur, & intentus ad elicendum actus conformes modo post multos actus tales, quam prius: ideo licet uoluntas possit elicere actum contrarium illi inclinationi propter libertatem suam: tamen hoc erit cum difficultate, & cum tristitia: & tamen prius poterat cum tanta delectatione elicere illum actum contrarium sicut nunc istum. Exemplum, aliquis personam ignotam primò ostendit: & tunc post multos actus diligendi elicitos circa illam non potest eam odire, nisi cum tristitia. Sed actus diligendi respectu illius personæ eliciti cum delectatione, & facilliter & cum magna inclinatione: ergo nunc

aliquid sic inclinans iam est in eo, quod prius non fuit in eo: & illud non potest esse qualitas corporalis: cum uoluntas non sit uirtus organica: ergo erit habitus ex actibus genitus: siquidem nihil aliud potest assignari. ¶ Corollarium. Respectu omnium, respectu quorum ponitur habitus in parte sensitia: potest poni habitus in uoluntate. Probatur: quia respectu omnium obiectorum sensus potest uoluntas habere actum, & hunc frequentare, unde causa inclinatio, qua facilliter, & cum delectatione maiori potest elicere actum: hoc autem non fit sine habitu: igitur. ¶ Secundo sequitur: quod maior est necessitas ponendi habitum in potentijs apprehensiuis tam sensus, quam intellectus, quam in appetitiuis. Patet quia in apprehensiuis oportet poni habitum ad elicendum actum simpliciter: ita, quod sine habitu elicere non possit: ut patet ex propositione secundæ. Sed in appetitiua non ponitur hæc de causa (quia sine habitu ad ostensionem obiecti potest elicere actus) sed tantum propter maiorem inclinationem, facilitatem, & delectationem. Cuius ratio est: quia potentia apprehensiuæ potest habere actum circa obiectum, obiecto non presente in se, uel cognitione: sed appetitus non exit in actum nisi obiecto actualiter cognito: & ita appetitus non potest esse in actu suo, nisi alia potentia. s. cognitio sit in suo actu. Phantasia autem siue sensus interior potest esse in actu: dum sensus exterior nihil actu sentit: & intellectus similiter dum sensus actu non sentit. ¶ Secundo dubitatur: ad quid ponatur habitus, siue quid operetur in potentia. Rõderetur, quod cõmuniter quatuor conditiones attribuunt habituitati a philosopho, quæ a doct. Nam facit potentiam, in quo est, elicere actum suum, ad quem inclinatur delectabiliter, facilliter, propter, & expeditè. Cõtra molestiam quoad primam: relictentia cõtraria quoad secundam: retardantia quoad tertiam: cõtra impedientia quoad quartam. Verum, licet illæ conditiones frequenter inueniantur in habitu, non tamen uniuersaliter in omni habitu: nec sufficiunt ad ponendum habitum. Primum patet: quia habitus inclinans intellectum ad speculandum, uel ad assentiendum alicui principio,

Dub. 2.
AA
Condi-
tiones ha-
bitus.

uel cōclusioni naturali nō delectat intellectu: licet delectatio postea sequi possit in uoluntate sibi complacere in illa speculatione. Itē habitus inclinans ad odiendum aliquem non inclinatur delectabiliter, sed magis tristabiliter. Nullus enim delectabiliter uult alteri malum, licet si malum illud sequitur, uoluntas delectetur. Secundum probatur: quia habitus quandoq; ponitur propter substantiā actus: ut patet in potentij apprahensiu: ut dictū est propositione secūda prioris dubij. unde huius dubij solutio pendet ex priori. Quare breuiter dicitur: q̄ habitus quandoq; ponitur necessariō propter substantiam actus, qui sine habitu a potentia elici non possit: ut supra habitū est. ¶ Ponitur etiam ad inclinandū potentia: & sic inclinando potentia cogit potētē ad productionem actus, tanquā causa partialis: & ex hoc, q̄ cogit, sequitur facilitatio, & prōprietate eliciendi actū: & quia habitus determinat potentiam in eliciendo. i. rectitudo secundū inclinationem habitus. Nam expedire. i. conformiter ad inclinationem habitus recte, uel distorte secundū q̄ habitus fuerit uirtuosus, & uirtuosus. Et ex illis sequitur delectatio in eliciendo actū. Cō placet. n. sibi potentia in facilitate prōprietate, & expeditione maximē, q̄ obiectū est cōueniens, prōprietate ualeat. i. festinanter expedire. i. recte. Vide pro hoc

Dub. 3. dubio Ochā q. xvij. tertij quodli. ¶ Terriō dubitatur: utrum inclinatio habitus differat ab habitu, uel generalius: utrum inclinatio formę differat a forma. ¶ Pro solutione notandum post Ochā q. xix. tertij quodlib. & q. iij. tertij senten. q̄ inclinatio dupliciter accipitur. Vno modo largē: & sic nihil aliud est, quā esse in potentia ad aliud sine omni actu: ut patet in potentia: & sic inclinatio nihil addit ei, quod inclinatur: sed & ipsa forma, uel materia, quæ est in potentia ad aliud. Secundo modo accipitur strictus: ut addit actiuitatē ei, quod inclinatur. Et sic inclinari est esse in poten-

tia naturali ad aliqd, respectu cuius habet actiuitatē: illo modo materia non inclinatur ad quancūq; formā. Materia n. respectu formæ nullam habet actiuitatem: & illo modo accipitur: cum habitu attribuitur. ¶ Et per hoc respondetur ad dubiū, q̄ inclinatio formæ importat aliquē conatū formæ, sine quo esse pōt forma: q̄d nihil aliud est, quā actio quēdā: siue actus, quē forma sic inclinādo producit: & per consequens inclinatio formę distinguitur a forma, quod probatur de habitu. Nā habitus aliquando inclinatur intellectu: aliquādo nō: dormientem .n. non inclinatur. Non enim dormiens experitur se inclinātū ad intelligēdū: sed tantū cum euigilat. Cum ergo talis transit de contradictorio in contradictoriū: aliquid est in intellectu, quando euigilat, quod non est in eo, dū dormit; & hoc non est habitus: quia ille idem est in dormiente, & uigilante: sequitur ergo, q̄ est distinctū ab habitu. Similiter graue in loco proprio non inclinatur ad illum: quia inclinatio est uirtualiter respectu absentis non habiti, sed habendi. Sed quando est extra locū, tūc inclinatur ad actū, .s. motū deorsum: & tūc grauitas manet ubiq;: igitur inclinare est actū causare. ¶ Sed diceret graue quiescens super trābē inclinatur deorsum: & tūc nullū actū habet cū quiescat. ¶ Preterea: habitus & passiones sēsus inclinatur uolūtate: & tūc nihil agūt in uolūtate. ¶ Ad primū dicitur, q̄ graue quiescens super trābē semp̄ inclinatur ad motū deorsum actiue. Nā tandem frangeret sustentans ipsū; & tamen cum frangit: non plus inclinatur, quā prius: nisi esset tanta resistentia sustentantis, q̄ uinceret actionem grauis ipsū. Et tunc graue proprie non inclinatur: eo q̄ tunc non habet aliquam actionem respectu sustentantis. Sicut nec inclinatur ad locum, dum est in loco suo naturali: quia tunc non habet actionē aliquam respectu sustentantis: quia tunc non habet actionem aliquam respectu loci naturalis. ¶ Si queris, quæ est actio grauis in trābē, dum quiescit. Respondetur, q̄ est actio deperditia.

Prima scilicet diminutio uirtutis resistēdi trabis: secunda actio est fractio trabis: tertia est motus grauis deorsum: omnium horum grauitas est causa effectiua. ¶ Ad secundum dicitur, q̄ habitus, & passiones sensitiuæ nō inclinatur proprie actualiter uoluntatem: nisi dum habet aliquam actionem in uoluntate. Unde dum obiectum habitus non apprehenditur, puta concupiscibile, habitus non inclinatur. Nullus enim obiecto non apprehenso experitur se inclinari. Nam inclinationi habitus presupponitur apprehensio obiecti: & tūc ita habitus ē in sensu, uel intellectu; dū nō apprehendit obiectū, sicut dū apprehendit. Dū uero apprehenditur obiectū: quilibet experitur se inclinātū ad concupiscibile: nisi esset habitus fortior in uoluntate uincens: & ita necesse est nūc aliquid esse in uolūtate, quod prius non inerat propter transitum de contradictorio in contradictoriū: & hoc nō potest esse, nisi actus in uoluntate productus: & iste actus dici potest primus motus, qui statim sequitur apprehensionem concupiscibilis. Et simile est de habitu uirtuoso in uoluntate, quo existēte, & apprehenso obiecto, statim sentit se homo inclinatum ad actum uirtuosum: quæ inclinatio nō potest esse, nisi actus quidam in uoluntate productus. Cuius actus secundum aliquos habitus uirtuosus ē totalis causa: & nulla respectu eius uoluntas habet causalitatem: secundum alios uero apprehensio, & potentia concurrunt actiue cum habitu. ¶ Sed tunc est dubiū, quō actus ille excusat a peccato mortali. Nam q̄ non sit mortalis, patet: quia stat cum gratia: nam ponamus, q̄ in aliquo sit habitus uirtuosus luxuriae: puta in incontinentē. Habitus ille manet infusa gratia: quia habitus acquisiti non contrariantur infusis. Talis continens apprehenso obiecto concupiscibili, sentit se inclinatum per habitū uirtuosum. Habet. n. concupiscētias malas: quæ eas nō sequuntur: ut uult philosophus. Si ergo inclinatio est actus in uolūtate, quō excusatur a mortali, quō stat cū gratia. Qui dicitur actū illū causari ab habitu tanquā a causa totali, & non uoluntate,

facile dicitur: q̄ ideo nō est peccatū: quia nō uoluntariū. Nullus autē actus a uoluntate nō elicitur: neq; imperatus est uoluntarius: nec imputatur ad peccatū, neq; uituperium. Qui uero dicunt actū illū simul a uoluntate causari: cōsequenter dicere habēt, q̄ licet uoluntas sit libera respectu cuiuscunq; actus ab ea elicit, absolute considerando actum: tamē cōsiderando actum aliquem uoluntatis in ordine ad alium actum, uel habitū precedentē, nō semper est libera. Unde ponamus, q̄ obiectū charitatis sit hoc totum. Deus, & quicquid deus uult diligere: & q̄ diligat deum charitatiue. Ostendit tamen per intellectum, q̄ deus uult Ioānem a me diligere. Iam stante priori actū, quo uolo diligere deū: & quicquid deus uult a me diligere, non sum liber ad nō diligendum Ioannem. Et breuiter uoluntas uolens efficaciter antecedens, non pōt nolle consequens apprehensum, uel tale: & tamē iste actus respectu antecedentis, & consequentis sunt distincti: qui possunt separari. Sic existente habitu uirtuoso in uolūtate apprehenso concupiscibili obiecto, non est libera uoluntas, ut nō inclinatur. Et ita iste actus inclinationis: quia nō est in potestate uoluntatis: sicut nec habitus uirtuosus, postquam fuerit acquisitus, nō imputatur ad peccatū: & per hunc modū excusatur primus motus a peccato. Et hoc uidetur Aug. iij. de lib. arb. iuxta finem dicere: q̄ non est in potestate nostra, quibus uisistangamur: quibus uisistangamur per affectum. .s. uoluntatem. Non ergo sunt illi motus primi peccata: neq; etiam meritorij, si fuerint ab habitu uirtuoso. Et licet uoluntas nō sit libera quantum ad actum illius inclinationis, est tamē libera ad non sequendum eum. Potest. n. ex sua libertate secundū inclinationem gratia actū contrarium elicere cum maiori conatu: & auertere intellectū a cōsideratione prioris obiecti: ut cesset primus actus, huius inclinationis. Nam habitus, quando stat sub actu contrario, tunc nō inclinatur: neq; habitus ille cogit uolūtate ad cōsentitē dū suę inclinationi actū elicitū libero:

Dub. 4. DD An ex uno actu uirtuoso possit generari uirtus.

quin possit elicere actum contrarium dissentiente licet quandoque difficile, sit non consentire. Videlarius Ockam. q. iij. tertij senten. q. Quarto dubitatur: utrum ex uno actu uirtuoso possit acquiri uirtus, seu habitus uirtuosus. Dimissis multorum opinionibus: suppono nunc cum philosopho: q. uirtus est forma, uel qualitas augmentabilis: hoc est intensibilis, & remissibilis: quodq; intensio fit per additionem gradus ad gradum eiusdem rationis se unientium: ac una qualitate constituentium. de quo in j. distin. xvij. quo supposito: primo uideatur de re: secundo de noie. De primo dico: cu habitus, & uirtus generat ex actibus, ut dictu est: quilibet actus gignit aliquam partem habitus, quam uocamus gradum. Partem dico certae intensiois. maiorē uel minore: secundum q. actus ipse est perfectior, uel minus perfectus. puta secundum q. est diuturnior: aut cum maior conatu potentiae elicitus. Breuiter secundum q. actus ille est intensior, uel remissior: scdm hoc maiorē, uel minorē partē gradus pducit: sic ergo primus actus aliquē gradum producit: scds actus aliu eiuldē rā rōis, & speciei cu priorē, q. primū unitur: & tertius actus similiter aliu gradū uel partē numero prioribus uniedū: & sic de alijs. Et quātō plures gradus producuntur, & uniantur, tā tō qualitas illa ex huiusmodi gradibus cōposita erit intensior. Et quātō intērior: tantō firmitus inheret subiecto, tantō minus mobilis: & tantō fortius inclinatur ad actus similes. Exemplum est de illuminatione medij: si enim primō ponitur in medio aliquo lux remissa modicē candela: lumen quidem remissum in medio producit. Si additur secūda cādelā: lumen aliud numero producitur, & priori unī: & mediū magis illuminatur: & ita per multiplicationem illuminantium, claritas medij magis, & magis intenditur. Sic ergo per diuersas candelas lumen luminī additur: ac per hoc claritas medij augetur. Ita per actus singulos aliquis gradus gignitur, quibus unitis, & intēns uirtus nominatur. Et sic lux maior gradum luminis generat ma-

iorē pluribus parum uentibus. Ita operatio intēns, intēnsiorem gradū habitus producit, quā plures operationes remissae. Sic etiam est uidere de guttis lapidem cauantibus: nam quilibet gutta aliquid operatur in lapide cauando: licet sensu imperceptibile: donec frequenter cadentibus guttis, tandem appareat lapidis cauatio. q. Nec ualet quorundam dictum: quod ultima uel 1000. gutta cauat in uirtute priorum, quia non est assignare, quae sit illa uirtus, quā guttae prauiat praesent posteriori. Nec per priores lapis disponitur ad cauationem: quia quāro de illa dispositio, quae utiq; non fieret nisi per introductionem aliquis qualitatē, sed nulla potest assignari: non liquet factio manifestum est: nec humiditas, quoniam si totus iaceret longo tempore in aqua, nō cauaretur: nec plus ad cauationem disponeretur. Ideo non plus ultima gutta operatur in lapide, quā prima, si equali uehementia cadunt. Sed quālibet aliquantulum cauat: & cauatio modica per priores guttas inducta, per posteriores augmentatur: sic suo modo de habitu, & uirtute. Patet ergo, q. per quamlibet operationem uirtuosi aliquid uirtutis (quod est substantiale uirtuti, & pars eius) producit. Et si quālibet pars uirtutis esset uirtus, per quamlibet operationem uirtuosam uirtus produceretur saltem partialis: licet propter eius remissionem eius inclinatio ad actus similes non perciperetur, donec per plures actus intenderetur. Haec de re ipsa. q. De nomine: quia nomina sunt ad placitum: potest uirtus uno modo accipi pro qualitate genita ex actu uirtuoso nata inclinare ad similem, huc intēns, huc remisse. Alio modo accipitur strictius pro qualitate genita ex actu, uel actibus uirtuosis: difficulter mobilitate intēnsiois, q. sufficit inclinare potētā pceptibiliter ad similes actus, delectabiliter, facilliter, propētē & expedite eliciedos: & ita communiter accipitur tam a philosopho, quā a doctoribus: unde dicit philosophus. j. Ethicorum. cap. viij. Vna Hirundo uer non facit: neq; una

EE Virtus similiter & habitus capiuntur dupliciter.

die: si rā nec beatum una dies: nec pauperum tempus. Est autem beatitudo operatio secundum uirtutem perfectissima, & ita uirtutem non facit operatio una, uel pauca. Et ij. Ethico. frequenter declarat ex multis operationibus uirtutem generari. Cuius signum dicit esse uoluntatem, id est delectationem superuenientē in operibus. Primo igitur modo accipiendo uirtutem ex uno actu uirtuoso, huc remisso generatur uirtus: quia aliquid uirtutis. Accipiendo uero secundo modo: uirtus ex pluribus actibus frequentatis generatur: & non ex uno solo nisi (quod rarum) ualde extenso. Ex quo sequitur, q. si strictē accipiedo uirtutem: non quilibet pars uirtutis est uirtus. Patet: quia gradus remissus est pars uirtutis: sed non est uirtus. q. Secundo sequitur, q. uirtus non est essentialiter id est absolute uirtus. Patet: quia omnis denominatio essentialis, & absoluta conuenit omnibus: quae sunt eiusdem rationis: sed uirtus non conuenit parti uirtutis, gradus scilicet remisso: quae tamen sunt eiusdem rationis essentialis cum toto. q. Tertio sequitur, q. non uirtus connotat intentionē habitus, propter quā perceptibiliter, & propētē inclinatur ad actus similes, quo connotato deficiente deficit, & suppositio. Vnde sicut lapis non dicitur cauus, donec multis minimis partibus ab actis appareat cauitas. Ita gradus uirtutis per singulas operationes acquiri, non dicitur uirtus, donec intendantur, & modo dicto inclinent. Et sicut dicitur de uirtute: ita dici potest de habitu: quod non quilibet pars habitus dicitur habitus: sed solum intēnsū difficulter mobilis. Et secundum hęc oportet definitiones tā uirtutis, quā habitus suppositas moderari. q. Quinto dubitatur de subiecto uirtutis: utrum in sola uoluntate; an in appetitu sensitiuo solo sit uirtus moralis: an in utroq; Huius dubij solutio facis habetur ex supradictis praesertim in dubio. Vnde breuiter dicitur: q. uirtus seu habitus uirtuosus intrinsecē est in sola uoluntate subiectiuē. Patet: quia in eadem potentia sunt actus, & ha-

bitus ab eo genitus: sed in sola uoluntate est actus intrinsecē uirtuosus: ergo. Probationes patēt ex dictis. Secundo dicitur: q. uirtus extrinseca denominatiuē esse potest in appetitu sensitiuo, similiter, & in potentia executiua. Patet: quia ubiq; potest esse habitus inclinans ad actum conformiter rationi relictā elicitem, uel imperatum a uoluntate potest esse uirtus: sed talis actus potest esse in potentia appetitiua, & executiua: nam uoluntas potest imperare illis potentis: quoniam eis principatur principatu politico, scilicet appetitu sensitiuo, aut dispositiuo, puta potentiae executiuae. q. Tertio dicitur: impossibile est uirtutem moralem esse in aliqua potentia inferiori ad uoluntatem: nisi sit uirtus ei correspondens in uoluntate. Probatur: quia nulla uirtus de nominatione extrinseca potest dici uirtus, nisi subordine tur uirtuti essentialiter, & intrinsece: sicut nec actus potest dici extrinsecē uirtuosus, nisi imperetur ab actu uirtuoso intrinsecē: sed in sola uoluntate est uirtus intrinsecē, sine qua non est uirtus extrinseca denominatione: igit non potest esse uirtus extra uoluntate: nisi sit uirtus correspondens in uoluntate. Vide Ockam. in quodlib. q. xvi. itē q. x. tertij senten. q. Sexto dubitatur: quā satis dictum est uirtutem generari ex actibus uirtuosis: & etiam ex eisdem augmentari, sicut dicit philosophus. cap. iij. Sed non solum generationes, & augmentations ex eisdē sūt, & ab eisdē. l. operationibus: est dubiū quō uirtus, & generaliter habitus corrumpitur. q. Rā dicitur, q. uirtus duobus modis corrumpitur. Primō per habitum contrarium genitum ex actibus uirtuosis. Vnde introducto errore circa aliquam conclusionem, scientia eius corrumpitur. Similiter in uirtute morali introducto habitu uirtuoso per frequentatos actus uirtuosos: corrumpitur existens uirtus. Habitus enim uirtuosus contrariū uirtuoso: ideo simul stare nō possunt. Sicut enim medium extremis contrariatur: ita habitibus inclinans ad mediū contrariatur habitui inclinanti ad extremas: & accipio habitū, &

Dub. 6. GG

Virtus dupliciter corrumpitur.

Dub. 5. FF Virtus.

uirtutem secundo modo strictè pro habitu intenso. Et dico notanter per habitum contrarium, non per actum uirtuosum: nam actus uirtuosus stat cum uirtute acquisita: sic econuerso actus uirtuosus stat cum uicio acquisito. Primum patet in uirtuoso in peccatulo: talis adhuc sentit inclinationem ad actum uirtuosum licet non sequatur sensualitatem suam. Hoc autè nō est nisi ab habitu uirtutis prius acquisitè. Secundum patet de nouiter conuerso, qui graues patitur inclinationes ad actus uirtuosos, quibus cum difficultate, & magno conatu resistere oportet: tales autem inclinationes sunt ab habitu uirtuoso prius acquisito, & manente cum actibus uirtuosis. Nec solum habitus uirtuosus stat cum actu uirtuoso moraliter: sed etiam stat cum gratia, & actu meritorio eadem ratione, qua supra: nec gratia, qui est habitus infusus, cōtrariatur habitui acquisito: sed acquisitus cōtrariatur habitui acquisito. Nec obstat, quod dicit philosoph. cap. j. ij. Ethico. Adhuc autem ex eisde, & peadè. s. opera, sit ois uirtus, & corrumpitur. hoc enim intelligitur mediātè: nam ex operibus uirtuosis frequentatis generatur uirtus cōtrarium uirtuti, p q̄ immediatè uirtus corrumpitur. Non. n. actus habitus: sed actus actui, & habitus habitui cōtrariatur. Secundo modo corrumpitur uirtus, quasi priuatiuè per negligentiam, & longam cessationem actuum uirtuosorum. Nam sicut habitus generatur ex actibus: ita etiam ex eisde cōseruatur. Nō quidè simpliciter: q̄ nō possit esse sine actibus, secundum q̄ non pōt diu manere sine actuum frequentatione: sicut manifestè patet in habitibus memorię: manet tñ unus diutius, alius corrumpitur citius scđm q̄ fuerit magis, uel minus intensus. Ratio autè huius nō est alia nisi natura habitus. Sunt enim quedam ita a deo condita, ut nō solum a cōtrario positio corrumpatur: sed etiā continuo fluant ad non esse, nisi cōseruentur ab alio, quorum aliqua ipse institutor nature immediatè cōseruat sicut angelos, & spiritus rationales. Aliqua cōseruat mediātè: sicut lumē me-

diantē luce, uel luminoso: & horū aliqua sic mediātè cōseruat, q̄ cessante mediātō cōseruantes statim desinunt cōseruata per ipsum. Quedam nō statim: sed remoto cōseruante (nō deo sed medio) siue minus principali succelsiue corrumpuntur: & non diu permanent, unū tamen diutius altero secundum differentiam conditionis sue nature: tales sunt habitus tam intellectiui, quam morales. Et forte hoc uoluit apostolus ad Rom. viij. Vanitati creatura subiecta est. Eo q̄ nihil, quod creatum est, ex se poterit permanere: & ad utrumq; referri potest illud statim allegatum. Ex eisdem, & per eadem sit omnis uirtus, & corrumpitur. Similiter autem, & ars ex eisdem, & per eadē intellige cōtrario mōse habētibus uel habentia: ut sicut ex operibus frequentatis generatur habitus: ita ex eis neglectis corrumpitur. Et sicut ex operibus bonis generatur habitus laudabilis: ita ex contrarijs contrarij. Vno autem contrariorum genito in aliquo subiecto: necesse est alterum cedere in eodem. q̄ septimo dubitatur: cum in eadē aīa sunt plures habitus, tam apprehensiuī, quā appetitiui, cur non semper inclināt potētia ad actus cōsimiles: & quare plus uno tēpore, quā alio. Et cū multi habitus simul inīant potētia: quare plus illi inclināt, quā malius. Simul. n. potētia inīant habitus diuersarum scientiarum, latēs nō & uirtutum. Respondetur, q̄ quidam habitus ad hoc, q̄ inīant potētiam ad actum: pręrequirunt apprehensionē obiecti. Sic uoluntas non potest elicere actum aliquem circa obiectum: nisi prius per intellectum apprehensum, & ipsi uoluntati ostensum. Inuisa enim amare possumus: in cognita uero nequaquā ait Aug. x. de trini. c. j. & ita nec habitus inclinare potest ad actum uoluntatis, nisi obiecto per actum intellectus pręsentē. Quo sic pręsentē inclināt uoluntatem ad eliciendum actum suum: non autem (ut dictum est) necessariat. Potest enim uoluntas liberè elicere actum scđm inclinationem habitus, uel cōtrarietate, & cū quadā difficultate. Similiter dicitur

Dub. 7.
H H

Cur habitus in potētia inīant semper inclināt ad actū.

icitur de habitibus intellectiuis ad hæsiuī, qui non inclināt intellectū ad assensum: nisi actuali apprehensione credendæ ueritatis præuia. Dum autem illa actu habetur in intellectu habitus ad hæsiuī inclināt ad assensum: sed habitus apprehensiuī: quia non pręsupponunt cognitionem actualem in potentia, sed ad ipsum inclināt: ideo ex uarijs causis habitus apprehensiuī quādoq; mouet: quādoq; non: quādoq; ille, quādoq; alius: ut experimur de habitibus memorię, cuius narię sunt particulares causę. Quādoq; cōtingit propter habitus intensionem, qui magis mouet, quā remissiores. Quādoq; propter influentias celestes, quā tum ad appetitus potentia sensitiuę. Quādoq; propter cōcursum alicuius motoris extrinseci: quādoq; ex complexione: aliquando ex uoluntaria applicatione intellectus ad inquirendum obiectum aliquod: uel eliciendum actum circa ipsum: aliquādo ex præsentia obiecti exterioris præsentati sensibus: quādoq; ex aliquo simili: quādoq; ex contrario obiecti habitus que scientis: ex uarijs quoq; alijs causis ex citantibus latentes habitus. Et p̄ opposita illorum sæpe habitus impeditur. Vnde difficile est assignare in particulari causam: cum sæpe incipit intellectus de aliquo cogitare, nesciens unde moueatur ad cogitandum. q̄ Vltimo dubitatur utrum rectitudo actus, & deformitas differāt a substantia actus. Ad illud dubium uide Ocham q. x. tertij iuxta finem. & q. xiiii. tertij quodlib. ubi inter cætera duas ponit conclusiones. q̄ Prima, Nunquam actus, & suarectitudo differunt. Probatur hoc dictum in quodlib. ubi supra & in iii. q. x. q̄ Secunda conclusio. Aliquis est actus, qui non potest primo esse rectus, & postea deformis: sed est necessariò rectus: ut ostendit quæst. xiii. eiusdem quodlib. De hinc respondendo ad primum dubium dicit, q̄ deformitas, seu deformitas actus non est carentia iustitię: uel rectitudinis debitę inesse actui: sed est carentia rectitudinis debitę inesse ipsi uoluntati: quod nihil aliud est

Dub. 8.
II

dicere, nisi q̄ uoluntas obligetur ex iustitia aliquem actum elicere, quem non elicit secundum præceptum diuinum: & ideo rectitudo actus nō est aliud, quā ipse actus, q̄ debite elicit secundum rationem rectam. Hęc ille. Cetera parent ex dictis in quæstione. Et tantum de illa quæstione generali.

Q V AESTIO. II.

S E C V N D O queritur magis ad materiam distinctionis: utrum ad credēdū omnia credibilia una fides infusa sit sufficiens, & necessaria. q̄ Præmittentur in primo articulo notabilia terminorū declaratiua. Secundo responsio cōclusiua. Tertio mouenda soluentur dubia. q̄ Quantum ad primum, notandum, q̄ fides in scripturis uarijs modis accipitur. Nam Alex. de Hal. par. iii. q. lxxiiii. membro. j. ponit undecim fidei acceptiones. Nā fides quę accipitur p̄ sponione. j. Timo. v. Primā fidē irritam fecerūt: Quādoq; pro fidelitate. Hier. vij. Perijt fides: & ablata est de ore eorū. Quę dicitur cōscientia de faciēdo, uel nō faciēdo. Ro. xiiij. Omne, quod nō est ex fide, p̄tūm est. Glos. cōtra cōscientiā. Quę dicit generatè assensus cōclusionis acceptus p̄ rationē probabilē: secūdū q̄ argumētū dicit ratio rei dubię faciēs fidē. Quę dicitur cognitio patrię. Ro. j. Iustitia dei in eo. s. euāgelio, reuelat ex fide in fidē glos. Ex fide spei in fidē spei. Quādoq; dicit (symbolū fidei, quod creditur. unde Athana. Hęc est fides catholica &c. Quādoq; dicitur sacramentum fidei. s. baptisum: sic dicit Aug. ad Bonifaciū. Quid est aliud paruulos habere fidem: nisi fidei sacramentum. Quādoq; dicitur fides habitusiformis. Iaco. ii. Fides sine operibus mortua est. Quādoq; habitus charitate formatus. Ro. i. Iustus ex fide uiuit. Quādoq; pro actu credēdi. Rom. x. Fides ex auditu est. Harum tamē acceptio num tres sunt magis in communi usu: nam fides aliquādo accipitur pro actu, quandoque pro habitu, quandoque

Arti. i.
Multi-
plex fi-
dei acce-
ptio.

pro obiecto. Pro actu est assensus ueritatis reuelatæ. Pro habitu est habitus ex huiusmodi assensibus frequentatis acq̄ situs: uel immediatè a deo infusus: incli nans intellectum ad assentiendum ueritatibus reuelatis. Pro obiecto est ueritas credita, aut res per ipsum significata. De primo dicitur Rom. x. Fides ex auditu est: auditus per uerbum dei. De secundo Heb. xi. Sine fide impossibile est placere deo. q̄ de habituali intelligendum est. De tertio. i. Timo. iiii. Enutritus uerbis fidei, & bonæ doctrinæ, quam assensus es: Verbis fidei id est ueritatum credendarum. Et potest fides secundā quālibet harum acceptionum subdiuidi. Nam fides tam actualis, quā habitualis diuidi potest in fidem formatā, & fidem informem: ita diuidit magister post beatum Aug. cum dicit in textu, q̄ fides accipitur pro eo, quo creditur, & est uirtus, & pro eo, quo creditur, & non est uirtus: fidem dicens esse uirtutem, quæ charitate format: illā uero nō esse uirtutē, q̄ sine charitate est: quæ & inanis est, & mortua. Credimus autē fide actuali, & habituali. Actuali formaliter: habituali tāquā dispositione nos disponente. i. concausante, & inclinante ad actum credendi firmiter eliciendū. Potest & fides secundum easdem acceptiones diuidi in fidem acquisitam, & in fidem infusam. Fides etiam secundum tertiam acceptionem potest subdiuidi multipliciter secundum diuersitatem articuloꝝ, & ueritatum credendarum: & secundum has diuersas acceptiones aliter, & aliter fides habet diffiniri: nam & uariè diffinitur.

B Fides a sanctis, & doctoribus. Magister dicit. Variè fides est uirtus, qua creditur, quod non uidetur: & eam declarādo subdit. Quod tamen non de omnibus, quæ non uidentur, accipiendum est. sed de his tantum, quæ ad religionem pertinent: ut ait. Aug. Hæc diffinitio datur de fide habituali formata: quod notat in termino uirtus. Hugo. lib. i. de sacramentis parte. x. cap. i. ita diffinit fidem post expositionē diffinitionis apostoli. Fides est certitudo, id est certa cognitio quædam animi de rebus absentibus supra opinionem, &

infra scientiam constituta. Certitudo dicit id est certa adhesionis cognitio: per q̄ distinguitur ab estimatione, coniectura, & opinione: quæ dubitationē, & formidinem de opposito secum cōpatiūtur. Sed ubi adhuc dubitatio est (ait) fides non est. Quod addit: infra scientiam, exponit: non quantum ad meritum: sed quantum ad cognitionem: nisi enim crederet aliquando plus esset quā uera uidere: nequaquam uisio subtraheret, ut fides mereretur: nec dictum fuisset. Beati, qui non uiderunt, & crediderunt. Quantum uero ad cumulum felicitatis, & perfectionem ueritatis, plus est præsentem uidere, quam absentem credere. Excluditur ergo uisio, id est euidentia scientiæ, quia si uides, inquit, non est fides. Hæc diffinitio generalis est conueniens tam actuali, quā habituali infusæ, & acquisitæ: extendendo certitudinem ad cognitionem actualem simul, & habituales. Damasc. in iiii. ita diffinit conformiter ad apostolum. Fides est eorū, quæ sperantur hypoſtatis, id est substantia. Vel sic. Fides est assensus non inquisitus circa primam ueritatem. Hæc diffinitio datur quantum ad actum suū principale, qui est assentire primæ ueritati reuelatæ: & ideo dicitur assensus non inquisitus scilicet ratione argumentatiua: sed acceptus preuelationē. Beatus Dionysius i. lib. de diuinis nominibus sic diffinit. Fides est ratio simplex ueritatis per se existentis. Per rationem simplicem intelligit cognitionem acceptam per reuelationem, non per argumentatiuam inquisitionē: ueritatis per se existentis, id est ueritatis primæ, uel ueritatis certæ. Beatus Aug. præter eam, quæ supra dicta est: ad contentum ita describit. Fides est illuminatio mentis ad summam ueritatem. Hæc etiam datur de fide secundum perfectissimum credendi actum. q̄ apostolus Paulus gentium magister ad Heb. xj. ita diffinit. Fides est substantia rerum sperandarum: argumentum non apparentium. Pro intellectu huius diffinitionis apostoli aduertendū;

C Diffinitio fidei secundū apostolum.

q̄ non diffinit fidem in genere: sed fidem formatā. Et quālibet est habitus quidam ut infra dicitur: & habitus cognoscitur per actus, & obiecta: ideo diffiniri debet per proprium actum, & proprium obiectū. Actus autē fidei est credere, q̄ est actus intellectus uero assentientis procedens ex uoluntatis imperio: quia nullus credit nisi uolens: secundum beatum August. super Ioan. & ideo actus, qui est credere non solum habet pro obiecto uerū: quod est obiectum intellectus: sed etiā finem uel bonum: quod est obiectū uoluntatis. & per hæc tria diffinit apostolus fidem. Actum innuit, cum dicit, argumentum, obiectum intellectus in uerbo non apparentium. Obiectum enim fidei est ueritas non uisa, id est non euidens, cui firmiter adhæret fides: non ex rei euidentia: sed ex auctoritate diuina. Obiectum uoluntatis in uerbo rerum sperandarum: In uerbo substantia, quod pro genere ponitur, innuit fidei quidditatem. Vbi nota, q̄ substantia non accipitur hic absolute pro re per se subsistente, aut pro rei essentia: sed accipitur connotatiue: ut dicitur a substādo pro quadam rei inchoatione: ut dicit sanctus Tho. ij. ij. quæst. iiii. artic. j. & post eum Nico. de Lyra in postilla. Seu pro causa aut fundamento rei, qua res subsistit in se in esse subiectiuo: uel in intellectu in eō obiectiuo: ut uult glos. Heb. xj. Sic ergo fides dicitur substantia rerū sperandarum (Hæc sunt bona in futura beatitudine nobis conferenda scilicet uisio, & fruitio diuinæ essentiæ &c.) in quantum est quædam inchoatio futuræ beatitudinis: quia fides est prima uirtus infusa, sine qua res sperandas nemo consequi potest: & ita est causa rerū sperandarum: quia facit resperandas quādoq; subsistere in nobis, quod est dictū: facit consequi futura bona: & sic substā sperandis: quia facit ea esse in credentibus in futura uita uerè, & realiter, quæ sunt nunc per fidem in cordibus credentiū in esse cognito siue obiectiuo. Siquidē fide cognoscimus bona sperata nondū existentia: sed in futura beatitudine possidenda: ac per hoc est fundamentū

omnium bonorum, quod nemo mutare potest, sine quo non est bona edificatio hæc glos. in effectu. Argumentum accipitur secundum glos. pro certitudine rerum, quæ non apparent: hoc est certa, & firma adhæsiō. Potest ergo diffinitio apostoli sic exponi. Fides formata est substantia rerum sperandarum, id est inchoatio quædam causa, uel fundamentum assequendi res sperandas in beatitudine. Argumentum non apparentium, id est certa, & firma adhæsiua cognitio. sperandarum, id est nondum apparentium. Quæ enim speramus non apparent: secundum illud apostoli Rom. viii. Spes, quæ uidetur, non est spes, quod nam q̄ uidet q̄s, quid sperat. Per hoc quod dicitur, substantia rerum sperandarum, distinguitur a fide communiter sumpta, quæ etiam eorū est, quæ ad beatitudinem non ordinantur: sic dicimus quandoq; . Credo Ioannem currere, similiter, & a fide informi: hæc enim quæ non est meritoria: nō est substantia principium, uel causa sperandarum: neq; per ipsum subsistunt, & acquiritur. Per hoc, quod dicitur, argumentum, distinguitur ab opinione, suspitione ac dubitatione: quæ sunt cū formidine de opposito. Per hoc quod dicitur, nō apparentium, distinguitur a scientia, & intellectu, & generaliter a non euidenti, per quam sit aliquid apparens, & quodammodo uisibile intellectui. Et ex illis colligit sanctus Tho. diffinitionem sic posse poni in forma. Fides est habitus mentis, quo inchoatur uita æterna in nobis, faciens intellectum assentire non apparentibus. Et addendum erit firmiter, & certè alias conueniret diffinitio sua opinioni, & suspicioni. etiam si loco habitus poneretur notitia adhæsiua, esset generalior: quia tunc includeret utrumq; habitum, & actum. Neque enim actus fidei excluditur in diffinitione apostoli. saltem formatus: ipso enim meremur adipisci speranda: ut patet in tuēri: sic ergo patet, q̄ singulæ diffinitiones recitatæ bonæ sunt, & formales: libere exponantur: licet non æquæ generalis. Potest autē colligi ex p̄missis dif-

nitio generalis, conueniens fidei secundum quod pertinet ad theologiam considerationem tam in actu, quam in acquisitione: tam habituali, quam actuali, tam formatæ, quam informi: quæ talis est, fides est notitia ad hæc sua, certa, & firma, ueritatis ad religionem pertinentis, per reuelationem accepta. Dicitur notitia ad hæc sua, quod includit tam actuale assensum, quam habitum acquisitum, uel infusum ad actum assentiendi inclinantem. Diuiditur enim communiter notitia ad hæc sua in actuale, & habituale. Dicitur certa, & firma ad excludendum notitiam ad hæc suas cum formidine de opposito. ¶ Ad intellectum tamen huius clausulæ est aduertendum, quod licet certitudo, firmitas, & euidentia frequenter accipiuntur unum pro alio a doctoribus: tamen si proprie accipiuntur termini, non parum differunt. Quia cognita differentia, facile cognoscitur quomodo fides est certa, firma seu euidentis, etiam comparata ad alias uirtutes intellectuales. Certitudo ergo respicit obiectum (credita scilicet ueritatis) infallibilitatem: nam certum est, quod infallibile est, cui scilicet assentiendo nemo fallitur. ¶ Firmitas respicit intellectus adhesionem, quia scilicet constanter sine formidine adhæret assentiendo ueritati. ¶ Euidentia respicit manifestationis modum, quo scilicet ueritas sic manifestatur: ut intellectus non possit dissentire: quæ manifestatio fit uel per cognitionem experimentalem, quæ præsupponit notitiam intuitiuam terminorum: aut per complexionem notam ex terminis: aut per demonstrationem ex huiusmodi principijs. Dicitur enim euidentia quasi expressa, uel clara uidentia ante uisum: & hæc euidentia non est fidei sed scientiæ, & intellectus principiorum. Fides enim est non apparentium, id est ueritatum non euidentium. ¶ Fides ergo est certa: immo certissima: immo omni humana cognitione ueræ certior. Est. n. reuelatorum a deo: secundum illud. Io. j. Deum nemo uidit unquam. unigenitus filius, qui est in sinu patris: ipse enarrauit. Et ij. Pe. j. Non uoluntate humana aliquando allata est prophetia: sed

spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti dei homines. Reuelata autem a deo, quod est prima, & infallibilis ueritas, cui falsum subesse non potest) certissima, sunt quibus falli est impossibile. Non ergo uincitur certitudo fidei certitudine scientiæ humanius acquisitæ: immo eam uincit: pro quanto ueritas prima, quæ deus est, cui fides innatur: infallibilior est quacumque inquisitione humana. Si uero scientia accipitur pro certa uisione in patria: adhuc non est certior fide: nam qui se uidentem præbet in patria, ipse ueritates fidei reuelauit in uia: licet patrie uisio sit euidentior: & ita extendendo nomen certitudinis ad euidentiam, exponendæ sunt auctoritates sanctorum, quæ certitudinem scientiæ uidentur præferre certitudini uia. ¶ Sed di. Fides non est tantum necessarium, sed etiam contingentium: sicut, quod christus uenturus est iudicare uiuos, & mortuos. Contingentia autem mutari possunt: posset. n. christus non uenire ad iudicium: & sic hic articulus posset esse falsus: & per consequens non est quo ad ueritatem infallibilis, & sic non est certus. ¶ Præterea credens per fidem potest moueri dubitatione circa obiectum fidei: ergo fides eius non est certa: cum certitudo excludit omnem dubitationem. ¶ Item spei, & charitati potest subesse falsum: ergo & fidei: præsupponunt enim fidem. Alium primum probatur. Potest enim quis sperare beatitudinem, qui præcitus est: & potest charitate tēdere in aliud decepti errore inuincibili, qui non expellit charitatem, cum exculat a peccato. ¶ Ad primum dicitur, quod contingentia quorundam articuloꝝum fidei non tollit, nec minuit certitudinem fidei non plus, quam necessitas articuloꝝum. Tum quia certitudo fidei (quæ est quædam infallibilitas) non innatur necessitati ueritatis creditæ: sed diuinæ reuelationi, quæ fallere non potest: non plus quam reuelat contingentia: quam dum reuelat necessaria: quia reuelare non potest esse futurum: nisi illud sit a deo præcitus, seu præuoluntum. Sed infallibilis est præscientia dei: ita quod simpliciter impossibile est

E
An fidei
& reuelationi
diuinæ
possit
subesse
falsum.

eam falli: quoniam licet dei præscientia non imponit rebus necessitatem: ita quod non obstante præscientia, res aliter possunt se habere in sensu diuino, pro quanto contingenter sunt, præuisa: & possunt non esse præuisa seu præscita (quod hic pro eodem recipio) nunquam tamen potest reuelatio (quia præuisum) fallere in sensu composito: & ita impossibile est, quod reuelatum fallat: & hoc sufficit ad certitudinem fidei: nunquam credens fallitur. Et per hoc ad formam argumenti conceditur, quod fides etiam est contingentium; conceditur etiam, quod contingentia possunt mutari de ueritate in falsitatem absolute, & in se considerata: sed considerata in ordine ad diuinam reuelationem, secundum quam considerationem subsunt fidei: hoc est in quantum stant sub præuoluntate diuina: non possunt esse falsa. Unde licet simpliciter Christus posset non uenire ad iudicium de potentia absoluta, tamen stante reuelatione: & per consequens præscientia dei non potest non uenire ad iudicium: quia illa simpliciter est impossibile: Christus reuelatus, seu præuisus ad iudicium, non uenit ad iudicium: & ideo consequentia illa non ualeat: articulus fidei potest esse falsus: ergo potest fallere credentem fide: quia fallere credentem fide duo importat: scilicet quod credens habet fidem de articulo: & per consequens, quod articulus sit reuelatus: & quod sit falsus: quæ duo simul stare non possunt. ¶ De secunda replica patebit distinctio sequenti: ubi tractabitur per quid corrumpitur fides: tamen in proposito dicitur, quod certitudo non necessario tollit omnem motum dubitationis, qui conlurgit ex parte credentis: sed tollit omnem fallendum possibilitatem. ¶ Ad tertium. Concesso, quod spei, & charitati subsit falsitas: ut deducit argumentum: neque consequentia: quia fides est uirtus intellectualis, cuius obiectum est uerum: ideo uirtus intellectualis penitus excludit falsum. Spei autem & charitatis tamen uirtutes pertinent ad appetitum intellectuale, quarum obiectum est bonum non simpliciter excludit errorem. Potest. n. quis esse charitatis agere circa obiectum, circa quod habet errorem

inuincibile: quomodo non ageret uirtuosè cessante errore: ut cognoscens alienam credens eam esse suam: dummodo non fuerit ipse in culpa errandi: & ideo licet spes, & charitas præsupponat fidem: tamen possunt circa obiectum commune habere actum, ubi contingit error; non per actum fidei: sed per alium actum cognitiuum. Non enim solus actus fidei sufficit ad opus charitatis, uel spei: sed requiruntur alij actus cognitiui, qui non sunt actus fidei. Gratia exempli: ad reddendum debitum uxori propter diuinum præceptum est actus charitatis: & tamen non sufficit fides, qua cognoscitur debitum esse reddendum: sed etiam oportet scire, quod illa sit uxor: quæ cognitio non est cognitio fidei: & sic de alijs. ¶ Dicitur consequenter in distinctio fidei, firma, ad excludendum suspicionem, & opinionem, quæ habent annexam formidinem de opposito. Est enim firmitas adhesionis determinatione fidei: nam dubitans in fide, in fide qua scilicet est. ut habetur extra de hæreticis.

F
Firmus
est ad hæ
rendum
creditus,
tis.
j. Et si infidelis: ergo fidem non habet. Hinc in symbolo Athanasij dicitur. Hæc est fides catholica, quam nisi quisque fideliter, firmiterque crediderit, saluus esse non poterit. Et beatus Aug. in de si de ad Petrum: in omnibus capitulis, quibus credenda proponit, præmitit. Firmilissime tene, & nullatenus dubites. Et bene dicit firmilissime in superlatiuo: quia uiator nulli ueritati firmiter adhaerere debet, ueritatibus fidei; quod & in sanctis martyribus exemplatum est, quos fides magis adhærere fecit ueritati credite, quam aliqua scientia rei scite. Nam nec per blandimenta, nec per tormēta induci poterant: ut contra fidem aliquid saltem oretenus dicerent: quod in scientijs non contingit. Stultus enim esset, qui pro quacumque certa conclusione geometrica mortem subiret: ut dicit sanctus Bonauentura. ¶ Dicitur ueritatis ad religionem pertinentis: quia non ad hæc cuiuslibet ueritatis ex auctoritate dicentis (et si certa fuerit) fides dicitur: ut declarat sanctus Aug. in enchirid. c. viij. & xv. Unde quæcumque non pertinent ad felicitatem consequendam: neque ad illam conducunt, non

pertinent ad religionem, qua deus summus colitur in uia: ut tãdem beatificet in patria. Vnde ait Aug. Cum quæritur, quid credendũ sit: quid ad religionem pertineat: non natura ista rimanda est: quemadmodum ab eis, quos phisicos Græci uocant. Et sequitur. c. xvj. Sunt enim, quæ nescire, quã scire sit melius. ¶ Dicitur preuelationem acceptam fides non innititur demonstratiuis probationibus, nec experientie, quæ generant notitiam euidentem: sed tantum auctoritati reuelantis: & per hoc distinguitur a scientia, prudentia, & sapientia: similiter a uisione beatifica.

Gua-
druplex
dicitur fi-
dei acq-
uisitio, &
infusa.

¶ Consequenter notandum, quod multipliciter differunt fides acquisita, & infusa. Primò: quia fides acquisita est habitus naturaliter acquisitus ex actibus credendi frequentatis. Sed fides infusa est habitus a deo supernaturaliter, & immediate in anima creatus. Est autem fides infusa habitus (non secundum diffinitionem habitus præcedenti quæstione positã) sed dicitur habitus: quia est qualitas producta a deo in anima: inclinans ad eisdem actus mediare, uel immediate, ad quos inclinatur habitus acquisitus. Secundò differunt: quia fides acquisita immediate inclinatur ad actum credendi: nec aliud coexistit nisi apprehensionem credibilis. i. ueritatis credendi: sicut etiam ex actibus huiusmodi immediate est genita. Exempli causa. Credens referentem aliquod credibile esse ueracem, statim credit tale credibile ab eo relatum. ex actu illo credendi, generatur habitus ille ad eliciendum actum credendi: nec aliud aliquid requiritur ad actum credendi: sed habitus infusus nunquam inclinatur ad actum credendi respectu cuiuscumque obiecti proprii, uel mediare sine habitu acquisito, aut actu eius. Nam si puer baptizatus nutritur solus: & non informeretur de his, quæ sunt fidei, habet fidem infusam respectu illius complexi. Omne reuelatum a deo est uerum: quod est eius proprium obiectum: nunquam tamẽ potest aliquid actum circa illud elicere, cessante miraculo diuinæ illuminationis,

nisi instruat, quod omne reuelatum a deo, est uerum: & credat per fidem acquisitam per instructionem. Et sicut requiritur fides acquisita ad actum credendi illud complexum: ita requiritur fides acquisita ad credendum quicquid alium articulum in speciali. Tertio differunt: quia fides infusa est unica circa omnes articulos credendos: non sic fides acquisita. De hoc infra in conclusione v. & vj. Quarto differunt: quia fides infusa corrumpitur per quemcumque errorem circa quemcumque articulum. Fides acquisita statim cum errore respectu alterius articuli, seu obiecti. huius declaratio patet infra in dubijs. Conueniunt autem fides acquisita, & infusa in hoc: quia utraq; inclinatur ad actum credendi. De acquisita manifestum est ex dictis huius, & præcedentis quæstionis quomodo inclinatur ad actum. ¶ Sed de habitu infuso quomodo inclinatur ad credendum articulos fidei, est duplex positio: utraq; probabilis: licet neutra demonstrari possit. ¶ Prima ponit, quod sicut fides acquisita credit ueracitati testis asserentis credibile: & ideo credit articulo asserto per ipsum: non enim credens innititur certitudini ex euidentia obiecti crediti: sed ex ueracitate testis scilicet dei. Vnde quia credit illam tanquam principium deus uerax est, credit illam. Omne assertum a deo est uerum: ex illa tanquam maiore deducit singulos articulos, subsumendo: hoc est assertum a deo concludendo: ergo hoc est uerum: quæ creditur, sicut præmissa sunt creditæ: & per hoc fides dicitur esse cognitio ex parte & in enigmate, & obscuritate: sicut dicit apostolus j. Cor. xij. Videmus nunc per speculum in enigmate: tunc autem facie ad faciem. Sequitur. Nunc cognosco ex parte; tunc autem cognosca, sicut & cognitus sum. Et loquitur de cognitione fidei: quia habens fidem non credit articulum uerum esse ex euidentia obiecti: sed ex hoc, quia assentit ueracitati dei asserentis. Sic fides infusa hæret obiecto proprio, & immediato hoc complexum. Omne reuelatum a deo est uerum: in sensu in quo reuelatur esse uerum: quæ

potest esse præmissa, & principium partiale, inferens omnem articulum fidei in speciali: sic arguendo. Omne reuelatum a deo est uerum in sensu, quo est reuelatum esse uerum. Sed deum esse trinum, & unum, esse incarnatum, passum &c. est reuelatum a deo: ergo est uerum. Et sicut illud complexum est principium inferens omnem articulum fidei in speciali: ita habitus fidei infusæ (cuius hoc complexum est immediatum obiectum) inclinatur mediare ad omnem actum elicendum circa quemcumque articulum uirtute illius complexi. ¶ Verum (ut dictum est) fides infusa non potest esse principium sufficiens cum intellectu, & apprehensione obiecti immediati, uel mediari ad eliciendum actum credendi circa obiectum: sed requiritur fides acquisita circa idem obiectum. Potest. n. dici, quod fides infusa immediate inclinatur ad actum circa proprium obiectum: qui habita fide acquisita circa illud complexum: omne reuelatum a deo &c. potest immediate concurrere cum intellectu, & fide acquisita: sicut causa partialis ad eliciendum primum actum credendi theologicum, & meritum, si fuerit formata circa illud complexum: ita quod ille habitus est causa immediata illius actus nunc, cuius prius esse causa non potuit: quia defecit causa partialis ne cessario requisita: puta fides acquisita: & ideo immediata: quia non requirit alium actum præcedentem respectu alterius complexi, quasi principij respectu illius: sed respectu aliorum articulorum specialium, habitus infusus non est causa immediata: sed mediata: quia est causa causa: quia ad alios articulos non inclinatur nisi mediare actu proprio: sicut habitus principij non inclinatur ad actum conclusionis, nisi mediare suo proprio actu: per tantum enim inclinatur ad actum articuli specialis: quia inclinatur ad actum proprii obiecti: sed quo inferri potest quilibet articulus specialis. ¶ Sed contra illum modum ponendi arguitur. Si fides infusa respicit hoc complexum tanquam obiectum proprium: & mediante actu suo circa illud inclinatur ad actum aliorum

articulorum: sequitur, quod nunquam aliquid fide infusa assentiret illi. Deussentrinus, & unus. Probatio consequentis: quia secundum dicta assentio huic. Deus est trinus, & unus: quia reuelata est a deo: & omne reuelatum a deo est uerum: tunc quæro, quomodo assentio huic: deum esse trinum, & unum, est reuelatum a deo. ¶ Sed dicis, quia reuelatum est a deo, deum esse trinum, & unum credo deum esse trinum, & unum reuelatum esse a deo: tunc iterum quæro de illa: quomodo illam credo: & erit processus in infinitum. Et per consequens nunquam aliquid credo firmiter: sicut de scientia conclusionis, si resolveretur in principia: & illa principia in alia in infinitum: nunquam sciretur illa conclusio: sicut nunquam esse potest aliquid, quod dependet essentialiter a causis infinitis. ¶ Si dicis, quod assentio huic. Deum esse trinum, & unum est reuelatum fide acquisita. Contra. Tunc fides infusa dependet in esse: & in firmitate adhesionis alicui articulo a fide acquisita sicut a principio: & sic fides acquisita esset perfectior fide infusa tanquam causa equiuoca suo effectu. Respondetur admissio antecedente: negetur consequentia. Ad probationem dicitur, quod assentio huic: deus est trinus, & unus: quia reuelata est a deo: & huic deum esse trinum, & unum reuelatum est a deo assentio: quia testem hoc asseret credo ueracem. sit apostolus, sit scriptura sacra, a qua audiui, uel legi. Et huic assentio fide acquisita sicut ex prioribus: quia sicut dictum est: nunquam assentio alicui articulo fide infusa sine fide acquisita: & ita nõ sit processus in infinitum. Et cum contra obijciatur, quod tunc fides infusa dependeret ab acquisita &c. Negetur illa consequentia quantum ad ambolantem: nam fides infusa in esse a nulla creatura dependet: quoniam a solo deo create infunditur, & conseruatur: nõ infunditur in baptismo infantibus: & conseruatur nulla in eis existente fide acquisita. ¶ Similiter in firmitate non dependet: nam fides infusa ultra firmitatem adhesionis, quam actui dat:

fides acquisita addit aliquid. Intentionem itaque actum elicit habens utraque; si dem acquisitam, & infusam: quam habens acquisitam solam: ut infra dicitur. & per consequens firmiter assentit. Verum, quod fides infusa ad producendum actum circa suum obiectum immediatum, uel mediatum coexistit fidem acquisitam tanquam parziale agens: & ita actus fidei infusae dependet tam a fide infusa, quam acquisita: similiter a potentia, & ab apprehensione obiecti: quae omnia cum deo integrant unam causam totalem actus. Nec est alius actus fidei infusae, & acquisitae: sed ad eundem actum concurrunt utraque; fides. Et licet fides acquisita actum producere possit sine infusa: & non e converso: non tamen possit producere actum ita perfectum, & intensum, ac firmum sine infusa sicut cum infusa. Neque possit producere actum theologicum, & meritum sine fide formata. Et per hoc patet; quod acquisita non est perfectior infusa tanquam causa effectus: quia acquisita non est causa infusae. De perfectione tamen earum infra uidebitur. ¶ Alia positio, quod fides infusa immediate inclinatur ad actum omnium articulo- rum fidei: & non ad unum mediante alio: sed eque immediate ad quemlibet: concurrente tamen simul fide acquisita: & ponit hoc modo Ockam in quodam libello. q. vij. Quia sicut sol immediate concurrat cum eam in inferioribus ad generationem rerum naturalium, plantarum, animalium, elementorum mixtorum: non tamen sine causis secundis inferioribus. Sic deus homini infundit fidem, quae est quidam habitus universalis, & universalitatis causalitatis: & ex sua natura immediate inclinatur ad actum cuiuscumque articuli, ad quem inclinatur fides acquisita. Et quia actus diversorum articulo- rum differunt specie: sequitur, quod fides infusa est causa eorum aequiuocae, & non uniuocae: sicut sol respectu inferiorum specie distinctorum. Hae de

Arti. 2. illo articulo. ¶ Quantum ad secundum Cōcl. 1. articulum est prima conclusio. Fides acquisita ad credendum fidei articulos est necessaria. Probatur illa conclu-

sio auctoritate apostoli Roman. x. Fides ex auditu est: auditus autem per uerbum christi. Et praemisit. Quomodo credent ei, quem non audierunt: quomodo audient sine praedicante: quae non possunt intelligi de fide infusa, quae non est ex auditu praedicantis: sed immediate creata a deo. Et probatur ratione Sco. distincti. presenti. Ad credendum articulos necesse est credere ecclesiae: hoc est credere ecclesiam esse ueracem: hoc credimus fide acquisita. ergo. Consequentia nota. Maior est beati Augusti. in epistola fundamenti contra Manichaeos. Euangelio non crederem: nisi crederem ecclesiae: ergo secundum eum libros canonicos, & scripturam non est credendum: nisi quia primo credendum est ecclesiae approbanti libros illos, & contenta in eis. Et licet quidam libri auctoritate non habeant ex auctoritatibus suis: tamen firmiter non adheretur eis: nisi quia creditur ecclesiae testificanti ueraces esse illorum auctores. Vnde ibidem ait Augustus. Euangelium Nazareorum non admit- tam: quia non admittitur ab ecclesia. Minor probatur: quia sicut fide acquisita credo alijs historijs a famosis uiris scriptis, & narratis: quia auctores creduntur ueraces: ita credo euangelio; quia ecclesia, cui credo: approbat, & tenet scriptores eorum ueraces esse. Quod ego audiens acquiri mihi habitum credendi eorum dictis. ¶ Praeterea supra probatum est, quod nullus articulus credi potest sine fide acquisita: quia fides infusa non inclinatur ad assentiendum cuiuscumque sine fide acquisita. ¶ Praeterea homo non dubitat de ueritate dei: quia illud naturaliter uultu- bet insertum est, deum esse ueracem. Nec dubitat de approbatione ecclesiae, quae approbat dicta, & scripta uerorum ueracium: ergo eius fide acquisita ex auditu firmiter adheret. ¶ Secunda conclusio. Non potest naturali ratione probari fides infusam ad credendum fidei articulos esse necessariam. Probatur conclusio: quia ad credendum omnia credibilia sufficit fides acquisita: ergo

ad credendum est necessaria.

I

Cōcl. 2. k

ergo praeter illam alia non est necessaria. Consequentia nota. Antecedens probatur: quia si aliquis puer gentilis, uel Iudaeus nutretur inter fideles non baptizatus: ille non habet fidem infusam: sicut nec charitatem, quae simul infunditur. Et tamen si instruetur inter fideles (quia crederet suos instructores esse ueraces) omnia crederet, quae Christianus crederet. ¶ Praeterea per solam fidem acquisitam potest credi singulis articulo- rum: ergo omnes. Tenet consequentia: quia sibi non repugnat. Omne uerum uero consonat. Antecedens patet: quia quocumque articulo signato, hinc potest credi errando circa alium articulo impertinenter: & tunc non habet fidem infusam: ut patet. Et per consequens credit articulo signato sine fide infusa. ¶ Item credo fide acquisita referenti historia: quia relatores credo ueraces: ita credere possum sola fide acquisita ecclesiam collectam ex uiris grauissimis (omne mendacium dānantibus: & pro testimonio articulo- rum sanguinem proprium sponte fundentibus) esse ueracem: nec approbare, nisi quae uera sunt: & propter hoc credere quicquid ecclesia approbat: sed omnes articulos fidei approbat: ergo omnes credere possum sola fide acquisita. Consequentia nota cum maiore, & minore est manifesta. Quia autem haec possit credere sine fide infusa, patet: quia haec credere potest non baptizatus existens in mortali, in quo non est fides infusa. ¶ Item si possum credere sola fide minus ueracibus historiographis gentilibus: quanto magis ueracibus christianis uita probatissimis. ¶ Sed dices: licet non possit probari fides infusam esse necessariam propter actum credendi substantiam: tamen necessaria est propter firmiterem adhesionem. Respondetur. Et si fides infusa facit firmiter adherere, quam sola fides acquisita: hoc tamen ratione naturali probari non potest: tamen quia sicut firmiter credo sine omni firmidine de operibus: mundum praefuisse me, & partes mundi esse: ac ciuitates, quas non uidi: puta Graeciam, Constantinopolim, Hierusalem, Alexan-

driam: quia non dubito de ueracitate narrantium haec uera esse: multo minus dubitare possum de ueracitate praedictium fidem maxime sequentibus miraculis, & signis: & per consequens possum firmiter fide per uerbum eorum, & signorum ueracium testimonia acquisita credere eorum praedicationi. ¶ Praeterea quis potest errori firmiter adherere: & pro eius testimonio mori ut patet de haereticis sine aliquo dono infuso: ergo multo magis potest firmiter adherere ueritati sine fide infusa. ¶ Tertia conclusio. Fidem infusam non praeter acquisitam creditum est, & expressum per scripturam. Probatur conclusio: nam ad Heb. xi. Impossibile est sine fide placere deo. Sed multi placuerunt deo sine fide acquisita: ut patet de infantibus pro christo ab Herode occisis: & similiter de infantibus baptizatis: ergo in eis fuit fides non acquisita, patet: ergo infusa. Item de baptismo, & eius effectu cap. maiores. in uerb. illud uero, quod opposites. & in clem. j. de sum. trinit. in fine habetur de infusione uirtutum. uide de hoc Panor. in c. maiores. ubi supra. Item j. Corinth. xij. Habitibus infusis: spei scilicet & charitati connumerat fidem: ideo & ipsa est habitus infusus. ¶ Item iustus ex fide uiuit. Roma. j. Item ibidem. iij. Per fidem iustificamur, & filij dei constituimur. Sed haec non possunt intelligi de fide acquisita, quae etiam in demonibus esse potest: ergo de infusa. & similia innumera sunt in scriptura. Item ad Ephes. ij. loquitur apostolus. Gratia estis saluati per fidem: & hoc non ex uobis. Dei enim donum est: non ex operibus, ut ne quis gloriatur. quod non potest intelligi de acquisita: hoc enim opus nostrum est: sed de infusa. Quia enim illa requiritur signum est: quia duo audiunt eundem praedicanterem: uident & eadem miracula, facientem. unus credit, alius non: ut patet in praedicatione christi, & apostolorum. Cuius ratio est: quia ille recipit donum fidei de super, alius non: nec alia ratio facile dari potest. Et potest per sua

Cōcl. 3. L

deri hęc cōclusio: quia lex diuina hęc est, quando perficit hominē, perfectē perficit: sicut quando sanat aliquē secūdū corpus, perfectē sanat pro statu, in quo est: ita etiā secūdū animā. Et quia in anima est imago dei secūdū potētias tres, quę deformarē erāt per peccatū; christus sicut reformādo perficit uolūtātē p charitatē: sic intellectū per fidē. Ista persuasio nō demōstrat: quā nō est euidēs, q̄ uolūtātē p̄ciat p charitatē infusam: sicut dictū est in j. dist. xvi j. se cūdū hoc ipsum est creditū. ¶ Quarta cōclusio. Respectu omniū respectu quorū est fides infusa: respectu eorūde esse pōt fides acquisita. Patet ex p̄missis: quia fides infusa nō potest inclinare ad quemcūq; actū sicut acquisita: ut probatū est: ergo conclusio uera. Tenet consequentia: quia alias frustra esset fides infusa: cū utraq; fides sit propter inclinare ad actum. Antecedens probatum

Cōcl. 4. ¶ Quinta conclusio. Diuersorū artikulorū diuersę sunt fides acquisitę: nēdum numero, sed specie condistinctę. Probatur cōclusio: quia actus credendi diuersorū artikulorū distinguuntur specie: diuersę ergo & habitus ad ipsos inclinātes. Tenet cōsequētia: quia habitus distinguuntur penes actus. Et uniuersaliter tanta est distinctio habitū, quanta actū, ex quibus generantur: ut sup. in prologo primi Ockā & alibi. Antecedens probatur: quia duo actus credendi eiusdem artikulorū in diuersis subiectis: puta Ioan. & Perr. aut in eodē successiue inhęrentes differūt numero: ergo duo actus diuersorū artikulorū differūt specie: cum inter differētia numeralem, & specificam non sit mediū: sed duo actus diuersorum artikulorū differunt plus, q̄ numero: quia plus q̄ duo actus eiusdem artikulorū, qui differūt numero: & intelligo per eosdem artikulorū non synonymos: quia actus artikulorū nō syuonymorum non plus differunt, quā plures actus eiusdem artikulorū. ¶ Pręterea: quęcumq; sic se habent, q̄ unū stat cū uno contrariorum, cum quo aliud non stat: illa distinguuntur specie. Patet in exemplo: quia dulcedo stat cum albedine:

& nigredo non stat cum albedine: ergo dulcedo, & nigredo specie distinguuntur. Et probatur ratione: quia quando aliqua sunt eiusdem rationis, quicquid stat cum uno, stare potest cum alio: & quicquid repugnat uni, repugnat etiam alteri: sicut cū duę albedines sunt eiusdem speciei: quicquid stat cum una, potest stare cum alia: & quod uni repugnat, etiam repugnat alteri: sed error repugnat fidei acquisitę circa eundem articulum: & non repugnat fidei acquisitę circa alium articulum: ergo duę fides diuersorum artikulorū distinguuntur specie. Consequentia nota. Maior est probata pro prima parte. Patet: quia eundem articulum non contingit credere, & errare: quia idem articulus nō potest esse uerus, & falsus. Secunda pars probatur: quia hereticus errās circa unum articulum potest habere fidem acquisitam circa alium. Potest enim credere christum natum de uirgine: & circa articulum trinitatis errare: asserēns christum esse creaturam, & non deum: sicut errant Arriani. ¶ Sexta conclusio. Vna est fides infusa ad omnes fidei artikulorū mediatę, uel immediatę inclinātia. Probatur conclusio secūdū ambas positiones suprapostas: nā secūdū primā, est unus habitus inclinans immediatę ad obiectum propriū, seu immediatū: & mediatę ad alia particularia obiecta. Secūdū opinionē secūdā similiter est unus habitus immediatę ad omnia credibilia inclinans. Hic autem habitus est idem specie in omnibus fidelibus: quia in omnibus habet eadē obiecta, & actus specie: ita q̄ quęcūq; obiecta habet in uno fidei, eadē specie habere potest in alio: similiter & actus: licet obiecta in uno fidei differat specie: in eodē autē est idē numero respectu omniū credibilium: ita q̄ in eodē nō possunt esse plures, seu distinctę fides infusę simul: possunt autem successiue: ut si primō infusa per errorem corrumpitur: & post correcto errore iterum infundatur. Hęc, quę secūdū infunditur, non est eadem numero ei, quę prius corrupta est: cum idem corruptum numero non reuertatur: forte per nisi speciale miraculum.

Arti. 3.
Dub. 1.
N

tur: forte per nisi speciale miraculum. Vterius huius conclusionis declaratio patet ex notabili ultimo. Et tantum de articulo. j. ¶ Quantum ad tertium articulum, dubitatur primō ad quid ponit fides infusa: cū. n. firmiter, & certē per fidem acquisitā articulus fidei assentio sine formidine de opposito: sicut assentio, q̄ mundus me p̄cessit firmiter, & sine formidine: multo magis reuelatis a deo: uideatur, q̄ frustra ponitur fides infusa. Respondetur: q̄ quia fides infusa a deo animę donatur: dubium nullum esse poterit, quin fructuosē, & ad perfectiōnem, & utilitatem hominis infundatur. Non. n. potest a diuina bonitate procedere aliquid unum, & inutile: sicut nec a diuina essentia aliquid inordinatum: Dei. n. p̄fecta sunt opera: etiā si nos lateat utilitas doni. Quantum tamen nunc sufficit: fides infusa in actu primō perficit intellectum. Est. n. fides infusa p̄fectior acquisita: immo quocunq; habitu naturaliter acquisito, puta scientia, sapientia prudentia naturaliter acquisita. Nā fides infusa est habitus supernaturalis, qui propter sui perfectiōnē non potest causari nisi a deo: licet habitus acquisiti, scientia &c. quātū ad euidentiā cognoscēdi obiectū suum excedant habitū fidei infusę. Simpliciter tñ, & in se consideratus habitus infusus p̄fectior est quocunq; acquisito. Vnde est quidā supernaturalis animę ornatus ex eo, q̄ animę inest, eam multum perficiens, & nobilitās. Perficit etiā animā in actu secundo: quia cū fide acquisita, & potētia causat p̄fectiorem actum credendi, & quantum ad actus substantiam, & quantum ad intentionem, & quātū ad assentiēdi firmitatē. Nobilior. n. est actus credendi intensior, & firmitior, cū elicitur cum cōcurrente fide infusa: quā sola potentia, & fide acquisita. Nam sunt aliqui, qui uellent magis assentire: & tamen minus assentiunt: ideo petunt illud apostolorum. Domine adauge nobis fidem. & petitur idem in collecta quadam. Omnipotens sempiternē deus da nobis fidei, spei, & charitatis augmentum &c. Hoc autem augmē-

Habitus
infusus
p̄fectior
ē
acqui
sito.

Cōcl. 6.

tum fit per fidem infusam. ¶ Secūdo dubitatur: per quid corrumpitur fides. De fide acquisita dicitur sicut p̄cedenti quęstione dictum est de corruptione habituum. Nam quoad actum corrumpitur per errorem contrarium circa eundem articulum. Impossibile enim est, q̄ eundem articulum quis simul credat, & discredat. Stat tamen simul actus credēdi unum articulum cū errore circa aliū articulum: ut dictum est. Sic & habitus fidei acquisitę per habitum erroris contrarij corrumpitur: uel per longam negligentiam eliciendi actum suum circa proprium obiectum, propter defectum conseruantis. Non autem corrumpitur habitus fidei acquisitus per actum erroris circa idem obiectum: quia licet actus repugnet actui: non tamen actus repugnat habitui: dicitur tamen quandoq; actus repugnare habitui: quia actus gignit habitum, qui est contrarius habitui: & sic dicitur mediatę repugnare. Vnde generaliter nullus actus repugnat habitui: & iō actus fidei stare potest cū habitu scientię: et cū habitu erroris circa idē obiectū. Sic cōuerso habitus fidei stare potest cū actu scientię: & similiter cū actu clarę uisionis: etiam cū actu erroris circa eandem conclusionem. ¶ Primum patet: quia si aliquis habeat habitum scientię circa aliquam conclusionem per demonstrationem acquisitā, obliuiscatur demonstrationis manente habitu, potest eundem conclusioni postea assentire ex auctoritate doctoris: uel quia credit sibi eam quandoq; fuisse demonstratam. Sic si quis habeat actum fidei circa aliquod obiectum, circa quod prius errauit, habitus erroris manet: quia sentit se postea inclinatum ad actum erroris, donec & quousq; per habitum fidei genitum habitus erroris corrumpitur. ¶ Secundum similiter patet: quia non est maior repugnancia inter illa, quā inter habitum scientię, & actum errandi circa eandem conclusionem: & similiter inter habitum temperantię, & actum intemperantię: sed illa stare respectu eiusdem obiecti non includit repugnantiam: ergo. Confe-

quentia nota cū maiore. Minor probatur: quia ut supra argutum est: habens habitum scientiæ acquisitum per demonstrationem potest obliuisci demonstrationis: per syllogismum falsigraphum decipi circa conclusionem prius scientiam ad dissentiendum ei: adhuc sentiet se magis inclinatum ad actum scientiæ, quā fuit ante habitum. Sic habens habitum temperantiæ potest elicere actum intemperatum: ergo multo magis possunt simul stare habitus fidei cum actu scientiæ, & clarè uisionis. Et licet habitus stat cum actu habitus contrarij: tamen habitus actuum contrariorum non stant simul. Vnde quando actus sunt contrarij, & impossibiles: etiam habitus eorum contrarij sunt impossibiles: & econuerso. si non, non. Et hoc probabiliter dicitur. Et licet habitus fidei stet cū actu scientiæ: & habitus scientiæ cum actu fidei: etiam habitus fidei cū clara uisione respectu eiusdem obiecti: tamē actus fidei est impossibilis actu scientiæ, & actu clarè uisionis: quia de ratione fidei est obscuritas siue ineuidencia: sed de ratione uisionis, & actus scientiæ est euidencia, & claritas. ¶ De habitu uero infuso dicitur: quod sicut a solo deo creando infunditur: ita ab eo solo annihilando corrumpitur. Vnde nulla causa creata eum corrumpere potest: corrumpitur demeritoriè: non quidem per quodlibet mortale, sicut charitas: sed per errorem circa quæcumq; articulum pertinacem. Nam qui errat circa aliquem articulum, demeretur sibi auferri illud donū infusè fidei, quo inclinatur mediātè, uel immediātè ad assentiendum cuilibet articulo fidei. Vnde per quamlibet hæresim corrumpitur fides infusa: alioquin idē esset fidelis, & hereticus. Hæreticus per errorem pertinacem circa certum fidei articulum: & fidelis per infusam fidem: & sicut dictum est de errore: ita dicendum est de dubio pertinaciæ eazē ratione: quia & dubitans pertinaciter circa quemcumq; articulum, hereticus est: nullus autem hæreticus habet fidem infusam. ¶ Dicitur tamen notanter per-

Hereticus quis est.

tinaciter: quia error non pertinet similiter & dubiū, circa articulum particularem, non repugnat fidei infusæ: licet acquisitæ secundum eundē articulum. Potest enim quis circa aliquam ueritatem in canone biblię contentam errare, uel dubitare explicitè: & tamen eundem implicitè credere: hic tamen uerè fidelis cōfetur. sicut laicus firmiter credens fidem catholicam esse ueram. & similiter omnia contenta in biblia. Ignorat autē Sara uxore fuisse Abrahæ: uel credit eam fuisse matrem Abrahæ, aut dubitat, paratus informari: non est infidelis. Et credendo omnia contenta in biblia esse uera implicitè credit Sara fuisse uxorem Abrahæ: quāuis explicitè ignoret, dubitet, aut oppositi putet: quia nescit hoc contineri in biblia. ¶ Quæ autem ueritates sint catholice: & quis fidelis, & infidelis, seu hereticus censendus: remitto ad secundum, & tertium librum primæ partis dialo. Ockam: ubi hæc late tractatur. ¶ Ex præmissis sequitur, quod fides infusa, & acquisita specie distinguntur. Patet: quia aliquid (puta error pertinax circa obiectum particulare) repugnat fidei infusæ, quæ stat cum fide acquisita. Nec est inconueniens duos habitus alterius rationis poni in eadem potentia respectu eiusdem actus immediatè, ad eum inclinantes: dummodo unus fuerit supernaturalis: alius naturaliter acquisitus: secus si ambo essent acquisiti. ¶ Dubitatur tertio: utrum fides informis sit donum dei, & uirtus. Supponatur hæc, quod multiplicia sunt dei dona: naturalia, & gratuita. Et gratuita sunt duplicia: quædam gratis data: quædam gratum facientia, quorum multa enumerat apostolus j. Cor. xij. Diuisiones gratiarum sunt &c. De hoc in ij. dist. xvj. Hic donum accipitur pro dono gratuito, non pro naturali: quoniam sic accipiendo non est dubium, quin omnis natura est donū dei. Et per hoc responderetur ad primam partem dubij: quod fides acquisita informis non est donum gratuitum. Patet: quia fides acquisita acquiritur ex naturali hominis potentia: sicut alia ars, aut sciē-

Dub. 3. P.

Vtrum fides informis sit donū dei, & uirtus.

ria, ut habitum est: stante generali influenza dei: igitur non est donum gratuitum. Tenet cōsequencia: quia donū gratuitum est, quod nature facultatem excedit: & a solo deo nature superadditur. ¶ Secundo dicitur, quod fides informis infusa est donum dei. Patet: quia est habitus a deo supernaturaliter infusus: ut patet ex præmissis. ¶ Pro responsione ad secundam partem dubij, notandum quod secundū Alexā. parte. iij. q. lxxiij. mēbro. iij. uirtus accipitur quadrupliciter. Primo cōmunissimè secundum quod diuiditur in uirtutem naturalem, politicam, & gratuitam. Secundo modo cōmuniter, ut diuiditur in politicam, quæ est habitus acquisitus: & gratuitam, quæ est habitus infusus. Tertio stricte pro habitu infuso tantum: siue sit gratis datus: siue gratum faciens. Quarto stricte siue pro habitu gratuito gratum faciente determinatiuo ad operabilia: & hoc modo solus habitus charitatis, aut charitate formatus est uirtus. Et sic accipitur in principio distinctionis. ubi ex uerbis beati Augustini magister distinguit fidem in id, quo creditur, & est uirtus: & in id, quo creditur, & non est uirtus: & in id, quod creditur, quod est aliud ab eo, quod creditur. ¶ Per hoc patet: quod fides infusa informis est uirtus primo, secundo, & tertio modis: quia habitus infusus gratuitus gratis datus: sed fides formata est uirtus quarto modo. Fides autem acquisita uirtus est primo, & secundo modis, accipiendo uirtutem pro quolibet habitu acquisito dirigente potentiam ad aliquam actus sui rectitudinem: quo modo etiam habitus intellectualis dicitur uirtus. ¶ Quartum dubium: an fides acquisita sit uirtus intellectualis, uel moralis. pro responsione notandum, quod accipiendo uirtutem cōmunissimè: ut in præcedenti dubio dictum est: uirtus est dispositio, seu qualitas per se potētia ad bene operandū: hanc descriptionem tāgē philosophus. ij. Ethic. c. vi. dicens. Virtus est quæ habentem pascit: & opus eius bonum reddit. Exemplificat de uirtute oculi, & equi. Vbi nota, quod opus bonum siue

De quadruplici accipione uirtutis.

bene operatum intelligitur opus, quod potentia elicitur conuenienter ad finem proprium potentie, cuius est. Sic quia oculi. i. potentie uidendi finis est uidere, equi fessorem suauiter ferre: uel ociter currere: & imperterritè hostes inuadere: ideo dispositiones, quibus oculus disponitur ad perfectè, & clarè uidendum, dicuntur uirtus oculi: & membrorum fortitudo, quo equus ad fines suos bene disponit, est uirtus equi. Sic etiā, quia finis proprius intellectus est cognitio ueri: & finis proprius uoluntatis est adeptio boni: habitus inclinans intellectū ad apprehendendū clarè obiectum: & ad assentiendum promptè, & firmiter uero est uirtus intellectus: & habitus inclinans uoluntatē ad delectabiliter uolendum bonum, & ad nolendum malū, est uirtus uoluntatis. ¶ Consequenter aduertendum, quod cū uirtus diuiditur in intellectualem, & moralem: uirtus accipitur secundo modo pro uirtute politica, uel gratuita, quæ etiam secundum aliquos dicitur uirtus humana: quia cōuenit homini in quantum rationalis: esse autem rationale est propria ratio hominis. Excluditur itaq; in illa diuisione uirtus naturalis oculi, equi, & quorumlibet aliorum irrationalium. Est autem uirtus intellectualis uirtus, seu habitus derelictus, ac causatus ab actibus intellectus apprehensiuis, uel adheſiuis, inclinans intellectū ad obiecti cognitionem, aut ad ueri adhesionē. ¶ De uirtute morali quidā distinguunt, secundū, quod mors dicitur cōsuetudine, uocātes generaliter, & cōmunissimè uirtutē moralem omnē habi. ñ ex frequentia a statu derelictum: & sic ex cōsuetudine causatum, pertinentem subiectum: & sic omnis uirtus acquisita est uirtus moralis. Et sic non distinguitur uirtus intellectualis a morali: sed illa acceptio nimis cōmunis est, & larga. Alio modo accipitur pro uirtute ex actibus uoluntatis causata, quæ reddit hominē laudabilem, atq; bonum. Et quoniam duplex est actus uoluntatis. Vnus elicivus, qui est uelle, & nolle. Alius est imperatus, & est actus cuiuscunq; potentie ad imperium uoluntatis (quod

Virtus intellectualis quid est.

est uelle) productus. Igitur uirtus moralis quandoq; accipitur strictissime pro uirtute ex actibus elicitis uoluntatis derelicta: & talis uirtus, est uirtus intrinseca: ut supra dictum est. Alio modo largius pro uirtute causata ex actibus uoluntatis elicitis, uel imperatis: & illa non semper inhæret uoluntati, ut talis est: sed quandoque intellectui: quandoque sensui: quandoque potentie executiue. Vnde generaliter omnis habitus illi potentie inhæret, cui insunt actus, a quibus causatur. Et hæc uirtus non est uirtus moralis intrinseca: sed contingenter, & denominatione extrinseca. ¶ Secundum has distinctiones respondetur ad dubium. Et dicitur primo modo accipiendo uirtutem moralem strictè, pro uirtute morali per essentiam: nulla uirtus intellectualis est moralis. Patet, quia realiter differunt actus intellectus: & actus uoluntatis: nec de se inuicem prædicantur: ergo, & habitus ab eis derelicti. Tener consequentia: quia tanta est distinctio habituum, quanta actuum. Antecedens manifestum est: quia actus intellectualis est cognitio, uoluntatis est uelle, & nolle: nunc autem distinguitur cognitio, & uelle manifestum est. ¶ Secundo dicitur accipiendo uirtutem moralem communiter, & secundo modo aliqua uirtus intellectualis est moralis. Probat: quia aliqui actus intellectus possunt imperari a uoluntate: & habitus illorum sunt morales illo modo. Minor nota est. Maior probatur: quia uoluntas potest imperare intellectui, ut speculetur, discurrat, ueritatem arguendo inquirat &c. qui sunt actus intellectus eliciti: & sunt actus uoluntatis imperati: & per consequens habitus ad huiusmodi actus inclinantes sunt habitus intellectuales: simul, & morales. Et dicitur notanter aliqui actus intellectuales particulariter, quia non uidetur uerum uersaliter. Nam actus assentiendi uero euidenti, & dissentendi falso euidenti non subsunt uoluntatis imperio. Nam intellectus non potest non assentire uero euidenti, & apprehenso. Et siue uoluntas uelit, siue nolit: intellectus assen-

tit: igitur ille assensus non dependet ab imperio uoluntatis immediate: nisi forte quantum ad sui continuationem: quia uoluntas potest intellectum auertere a consideratione ueritatis euidenti, & conuertere ad aliorum considerationem: & tunc cessabit assensus: tamen stante consideratione ueri euidenti, non potest intellectus non assentire: secus de uero non euidenti. ¶ Tertio dicitur, quod omnis fides acquisita est uirtus intellectualis. Probat: quia omnis talis causatur ab actibus intellectus elicitis: scilicet assentire uero certo ex auctoritate testis ergo &c. ¶ Quarto dicitur, quod omnis fides acquisita est uirtus moralis secundo modo. Probat: quia acquiritur ex actibus uoluntatis imperatis, quod sic patet. Nam apprehenso uero certo, sed ineuidenti: & ita non sufficienter probato, non cogitur intellectus assentire: sed quantum est de se, potest non assentire: ideo si assentit firmiter uolens assentit: & ita ex imperio uoluntatis: & hoc est, quod dicit Beatus Aug. quod cetera potest homo nolens (cetera scilicet ieiunare, intrare ecclesiam) credere non potest nisi uolens. ¶ Quinto dicitur, quod fides infusa proprie nec est uirtus moralis, nec intellectualis: sed gratuita. Philosophus enim diuidens uirtutem moralem, & intellectualem loquitur, de uirtutibus acquisitis, non de infusis. ¶ Sextimo dubitatur: utrum fides formata, & informis sint idem numero, an diuersi habitus. Similiter queri potest de actibus credendi. Respondetur breuiter dimissis opinionibus: quod eadem fides non est in formis, & formata: hoc enim implicat: sed fides, quæ fuit informis, eadem in substantia potest formari, & conuerso. sic de actu. Pro quo notandum, quod charitas dicitur forma uirtutum, & formare uirtutes: non quod inhæreat uirtutibus, & det speciem, sicut forma substantialis inhæret materię: & dat speciem non materię: sed composito. Sed dicitur forma uirtutum pro quanto per charitatem actus uirtutum perficiuntur: quia per charitatem in debitum finem ultimum, scilicet summum bonum propter seipsum,

Dub. 5.
S

Charitas est forma uirtutum.

quod deus est: referunt. Perfectior autem est actus in deum relatus, quam relatus in alium finem: ut honestatem aliquam moralem citra deum. Sola autem charitas, qua diligitur deus super omnia, & propter seipsum, refert actus eius, in quo est in eum, quem super omnia diligit: ideo sola charitas format uirtutes pro quanto producit uirtutem actus ad ultimam perfectionem. Vnde habitus fidei informis nihil aliud est, quam habitus fidei dei, cui non assitit in eodem subiecto charitas: & per oppositum fides formata est, cui in eodem subiecto, seu in eadem anima assitit charitas. Vnde habitus fidei non mutatur propter aduentum charitatis: sicut nec corpus hominis propter uestimentum, licet eo ornatur: neque mutatur propter dejectionem charitatis. Patet ergo, quod idem habitus fidei tam infusus, quam acquisitus, similiter, & actus eius, potest successiue esse formatus, & informis. ¶ Sed dicitur supra quod præcedens, quod circumstantia finis est obiectum principale, & primam actus, & habitus: ergo mutato fine, mutatur utrumque habitus, & actus: cum distinctio habituum, & actuum: principaliter arguitur ex distinctio obiectorum: ergo si fides fuerit primo informis: & adueniat charitas, per quam actus fidei refertur in alium finem: mutatur eius obiectum: & per consequens actus, & habitus: & prior habitus corrumpitur. Non enim potest duobus habitus infusi fidei simul stare: neque duo acquisiti respectu eiusdem credibilis. Respondetur, ut supra dictum est: quod finis est obiectum principale, & primus actus, & habitus intrinsece uirtuosi moraliter: talis autem est solus actus elicitus uoluntatis, & habitus eius: & isti uariantur propter alium, & alium finem. Nunc autem actus fidei, quod eius habitus inhæret intellectui: & non sunt uirtuosi nisi denominatione extrinseca, in quantum actus fidei imperatur a uoluntate: & horum actuum, & habituum ex eis generatorum finis est circumstantia, & non obiectum, & per hoc possunt manere in eisdem fine, & ceteris circumstantiis, uariatis. ¶ Sed dicitur saltem uirtutes morales non sunt eadem for-

mata, & non formata: quia ille, & earum actus sunt in uoluntate. Respondetur, quod per aduentum charitatis nouus actus elicitor, ex quo frequentato etiam alius habitus generatur a priori habitu moralis specie distinctus. Exempli gratia. In Ioanne est fortitudo moralis, per quam aggreditur terribilia propter bonum rei publicæ, putapacem conseruandam, aut propter patriam a latronibus liberandam. Adueniat charitas, per quam Ioannes uult aggredi terribilia propter diuinum præceptum, quo tenetur proximum liberare a damnis, & periculis. Iam elicitor alius actus a priori etiam specie distinctus: ut dictum est priore quæstione: & per consequens alius habitus, si actus ille frequentatur. Non tamen propter ad generationem secundi habitus, prior informis corrumpitur: quia habitus ad genus priori non contrariatur: licet inclinent ad diuersos actus. ¶ De actibus uero si non possunt in uoluntate simul esse plures actus adueniente secundo: prior actus cedit: non propter contrarietatem actuum, sed quia potentia non est simul capax plurium, habitus tamen prior manet. hæc dico de habitu acquisito. ¶ Sed de habitu infuso potest dici: quod non infunditur nouus habitus, si alius præfuit adueniente charitate: sed præexistens formatur: sicut dictum est de fide. ¶ Adhuc quis quereret. Iacobus dicit. Demones credunt, & cõtemiscunt. qua fide credunt; infusa, an acquisita. An in Respondetur, quod credunt fide actuali ex signis, & cõiecturis: etiam ex scriptura, quam nouerunt: & ex illis actibus credendi generatur in eis habitus. Non tamen habent fidem infusam: quia illam non habuerunt ante casum, ut quidam volunt. Nec est uerisimile, quod deus post casum, obstinatis in malitia, & odio dei infuderit donum gratuitum, quale est fides informis. Et tantum de illa quæstione.

Dub. 6.
V

An in Demonebus sit fides infusa, an acquisita.

DISTINCTIO XXIII.

N superiori distinctione magister egit de fide quantum ad eius substantiam, habitum scilicet & actum. In hac dist. xxiii. agit de eadem quantum ad obiectum: hoc est quantum ad ipsa credibilia. Vnde inquit; an de uisus, & cognitio possit esse fides. Et stat sententia textus in his tribus conclusionibus. **¶** Prima. Licet fides improprie accepta, qua non ædificatur in christo, sit de uisus: proprie tamen tantum est de non apparentibus: nec euidenter cognitio. **¶** Secunda. Petrus fide non cognouit hominem christum pati, quem morio- culis uidit: sed deum fore, qui passus est, fide credidit: quod corporis sensibus non percipit. **¶** Tertia. sunt quædam, que sciri, & intelligi non possunt: nisi prius credantur: & sunt, que credi non possunt, nisi prius intelligantur. Intelligantur dicitur ex parte, non perfecte: quia quod penitus ignoratur, credi non potest. Has conclusiones latius prosequitur in textu.

QVAESTIO VNICA.

A **Q**UÆSTIO VNICA. **Q**UÆRITUR: utrum credibiliū reuelatorum in eadem anima simul esse possit fides, & scientia. **¶** Præmissis notabilibus, subiunguntur conclusiones, quibus pro articulo tertio addendæ sunt mouendorum dubiorum solutiones. **¶** Quantum ad primum articulum, notandum, quod licet multipliciter accipitur scientia apud sanctos, & hoc. hic tamen proprie accipitur pro notitia ad hæc sua conclusionis necessariz acquisitæ per demonstrationem: ubi innuuntur tres conditiones scientiæ. Prima: quod sit notitia ad hæc sua habitua- lis, uel actualis: per quod excluditur notitia apprehensua: ipsa scilicet ueritas scita, que non est scientia: sed obiectum scientiæ. Secunda: quod sit propositionis neces-

sariz. Vnde et si propositionis contingens ueritas potest euidenter esse per notitiam intuitiuam extremorum: notitia eius notitia est scientia. Tertia: quod sit acquisita per demonstrationem: hoc est per discursum syllogisticum procedentem ex necessarijs euidentibus mediatis, uel immediatis. Unde nunquam aliqua ueritas scitur: donec resoluitur ad principia euidentia: hoc est donec in probatione eius ueniat ad principia euidentia est terminis, uel per experientiam. **¶** Ex quo sequitur, quod licet scientia subalternata præsupponat principia sua ex subalternata: tunc scitur musica ex arithmetica, & perspectiva ex geometria. hoc est, quod principia sua in alia scientia probantur, & reducuntur ad principia euidentia: nulli tamē subalternata est scientia: nisi cuius principia eius reducta sunt, & demonstrata in scientia subalternante: quoniam si tantum creditur principia: & supponit ea in scientia superiore demonstrata, & non sunt ei demonstrata: nullius conclusionis musicæ, uel perspectivæ habere potest scientiam. Non enim potest esse maior euidentia, & adhesionis firmitas conclusionis, quā præmissarum, ex quibus inferuntur: immo quantum ad euidentiam, semper conclusio sequitur præmissam debiliorem: ut si maior est creditur minor necessaria, & euidenter, uel econuerso: conclusio erit ei edicta, & non euidenter scita. Ex quo patet: quod nunquam erit musicus, & perspectivus: nisi fuerit arithmeticus, & geometricus. Verum opinio nem, uel fidem extenso nomine habere potest de his, que traduntur in musica, & perspectiva: que præsupponit principia absque hoc, quod sciat arithmetica, & geometriam. Vnde nihil est dicere, ego scio conclusiones aliquas: quia tu scis principia, quibus ego credo, quia tu scis ea: quia de eisdem potest esse fides opinio, & scientia: sed non simul in eodem: & ideo quantumcumque theologia uiatorum subalternatur theologiæ beatorum, in qua principia theologiæ uiatorum sunt euidentia, puta deus est trinus, & unus, quia tamen uiatori de eodem lege non sunt euidentia: non potest ei theologia esse scientia, ut opinatur beatus Thomas. **¶** Secundo notandum

circā

QUÆSTIO VNICA. **Q**UÆRITUR: utrum credibiliū reuelatorum in eadem anima simul esse possit fides, & scientia. **¶** Præmissis notabilibus, subiunguntur conclusiones, quibus pro articulo tertio addendæ sunt mouendorum dubiorum solutiones. **¶** Quantum ad primum articulum, notandum, quod licet multipliciter accipitur scientia apud sanctos, & hoc. hic tamen proprie accipitur pro notitia ad hæc sua conclusionis necessariz acquisitæ per demonstrationem: ubi innuuntur tres conditiones scientiæ. Prima: quod sit notitia ad hæc sua habitua- lis, uel actualis: per quod excluditur notitia apprehensua: ipsa scilicet ueritas scita, que non est scientia: sed obiectum scientiæ. Secunda: quod sit propositionis neces-

sa. **¶** Circa obiectum fidei: quod quia generaliter idem est obiectum actus, & habitus ad ipsam inclinantis: aliter loquendum est de obiecto fidei acquisitæ, & infusæ. Nam quia fides acquisita non est eadē respectu diuersorum articulorum, seu credibilem fidei acquisitæ: non est unum tantum obiectum: sed tot obiecta, quot sunt credibilia: nam obiectum fidei nihil aliud est, quā ueritas credita: sicut obiectum scientiæ est ueritas scita: licet inter illa unum posset dici primum obiectum, quod est quasi principium, ex quo alia inferuntur: quale est hoc complexum, omne reuelatum a deo est uerum in sensu, in quo est reuelatum. Illud enim potest esse præmissa, & principium pariale inferens omnem articulum in speciali. Potest enim sic argui respectu cuiuslibet articuli: omne reuelatum a deo in sensu, in quo est reuelatum, est uerum: sed deum esse trinum, & unum est reuelatum &c. ergo est uerum. **¶** Sed de fide infusa, si teneat opinio secunda superius recitata dis. præcedenti, quod tanquam causa uniuersalis immediatē inclinatur ad omnē articulum: dicendum est sicut de fide acquisita, quod eius non est unum obiectum immediatum: sed tot, quot sunt credibilia. Non enim secundum illam positionem inclinatur ad unum credibile propter aliud: sed ad quodlibet immediatē. **¶** Sed si teneatur prima opinio: sic fidei infusæ est unum obiectum immediatum, scilicet hæc propositio. **¶** Omne reuelatum a deo &c. ad cuius actum ad hæc unum primò, & immediatē inclinatur: concurrente tamen fide acquisita: & mediatē inclinatur ad alia obiecta specialium articulorum pro quantum ex illo obiecto primò inferri possunt: & ita articuli speciales sunt obiecta mediata. de hoc distin. præcedenti latius dictum est. **¶** Tertio notandum, quod sub fide non solum cadunt propositiones contingentes: sed etiā ueritates necessariæ demonstrabiles. Patet per apostolum ad Hebr. xj. dicentē. Credere oportet accedentem ad deum, quia est: & inquirentibus se remunerator sit. Prima: deus est, necessaria est, & demonstrabilis. Secunda: deus inquitibus se remunerator est: est contingens. Vnde omnes articuli fidei aliqua enunciates

de deo intrinsicum deo: ut deus est trinus, & unus. Verbum est a patre, æternaliter genitum. Spiritus sanctus procedit ab utroque. Deus est æternus, sapiens, iustus, omnipotens, bonus: & sic de alijs attributis, sunt necessariæ, quarum multæ sunt demonstrabiles, & naturaliter notæ. Quædam tamen supernaturaliter cognoscibiles: & dumtaxat in theologia beatorum demonstrabiles. Articuli uero, quialiquid enuntiat de deo per respectum ad extra ad creaturam: ut quod est incarnatus: quod est passus. Index futurorum uiuorum, & mortuorum, beatorum electorum, & similes, contingentes sunt, & per consequens in demonstrabiles: & per consequens non sunt scibiles: licet sint euidenter cognoscibiles ex notitia intuitiua terminorum: sed non nisi obiectis. Si quidem in intuitiua notitia dei est beatifica. Et licet quædam propositiones sunt necessariz, ut dictum est, & demonstrabiles: possunt tamen credi similiter, & opinari: nam qui eis assentit inductus leui persuasione, opinatur eas, qui uero assentit inductus auctoritate reuelantis, credit eas: cui autem demonstrantur, iam nec opinatur: nec credit: sed euidenter noscit eas: eisque scientia proprie dicta firmiter assentit. **¶** Quantum ad secundum articulum est prima conclusio. **¶** Quorundam credibiliū potest esse scientia, & apud uiatores, & apud beatos. Quorundam tantum apud beatos. Quorundam nec apud illos, nec istos. Prima pars patet: nam deum esse est credibile: ut patet per apostolum supra allegatum: & tamen est ratione naturali demonstrabile. **¶** Præterea: plura attributa: ut quod est intelligens, purus actus &c. philosophus demonstrat de deo: & tamen omnia illa simplex fidelis credit, tanquam reuelata. **¶** Quod etiam apud beatos parebit ex secunda parte conclusionis, quæ sic probatur: quia propositio illa, deus est trinus, & unus, quam format uiator, est quoddam credibile: & tamen, est demonstrabile apud beatos. quod patet: quia illa propositio, quam format uiator ex conceptibus complexis, uel communibus, ac indistinctis deum representantibus, est necessa-

Arti. 2.
Cōcl. 1.

D

ria, & nō p̄ nota: ergo deducibilis ex p̄ se notis: & ita demonstrabilis p̄ priorē. hęc autem prior propositio est, q̄ componitur ex conceptibus simplicibus, & proprijs deo: hoc enim est evidens ex terminis: & tales cōceptus possunt esse medium demonstrationi eam, quā format uiator. Gratia exempli: subordinetur ly a, conceptui simplici proprio, & distincto dei: tunc illa: a, est trinus, & unus, est p̄ se nota ei, qui habet correspondentem conceptum a. tunc arguendo. Omnis a, est trinus, & unus: deus est a: ergo deus est trinus, & unus: & uolo, q̄ ly deus subordinetur conceptui, quem former uiator est, bona demonstratio. Procedit enim ex necessarijs prioribus, & notioribus conclusionē: nam p̄missę sunt evidentes ex terminis: non sic conclusio. P̄missas autē non potest formare secundum legē nisi beatus: quia nulla ē cognitio distincta, & simplex dei: nisi intuitiua, aut abstractiua p̄supponens intuitiuam. Illę autem soli beato sunt possibiles: & per consequens solus beatus potest illam demonstrare: de hoc latius in primo patuit.

¶ Præterea Paulus post raptum habuit evidentem noticiam de illa: deus est trinus, & unus: quia habuit in se noticiam abstractiuam distinctam dei. Poterat et̄ formare illam: deus est trinus, & unus, quam ceteri uiatores formant: quia infidelis contradixit sibi de illa propositione: ergo qualem propositionem formauit infidelis: talē formare poterat, & Paulus: alias sibi non contradicerent. Illam ergo inevidentem uiatorum, deus est trinus, & unus: potuit Paulus demonstrare ex evidentij, quam ipse formauit per noticias distinctas abstractiuas: licet illius demonstrationis purus uiator non fuit capax. ¶ Tertia pars conclusio: nisi patet de ueritatibus credibilibus cōtingentibus, quarum nō potest esse sciētia secundum acceptiōem scientiæ superpositam: licet possint euidēter cognosci ab habentibus noticias intuitiuas ex tremorū. ¶ Secūda cōclusio. Habitus fidei infusus potest stare in eodem respectu eiusdem credibilis cum actu sciētię,

Cōcl. 2

& clarę uisionis. Probatur: quia ut supra habitum est q̄stione præcedenti dubio. ij. Non est maior repugnantiā inter illa, nec tanta: quanta est inter actū errandi, & habitum scientiæ circa eādem conclusionē. Similiter inter habitū tēperantiæ, & actū intēperantiæ: sed non siccludit contradictionē, q̄ respectu eiusdē sit habitus sciētię. & actū errandi: & similiter, q̄ in eodē habitus tēperantię, est actus intēperantię: ergo. Assumptū probatur: quia ponamus, q̄ aliquis habuerit demonstrationem alicuius conclusionis geometricę: & tamen de hoc nō recordetur. ille potest elicere aliquē actū circa conclusionem istam: non autem actum sciendi, quia actus sciendi nō est sine actu principiorum: igitur potest elicere actum credendi, uel dubitandi: & eodē modo actum errandi: & tamen ille habet habitum scientię, quia post ea magis inclinatus ad actus scientię, quā ante habitum: ergo eodē modo habēs habitum temperantię potest elicere aliquem actum intemperatum. Sic in proposito habitus fidei infuse, & actus sciētię, uel uisionis clarę poterunt simul stare. ¶ Tertia conclusio. In eodem respectu eiusdem articuli stare potest fides infusa, & simul scientia per demonstrationem, aut experientiam acquisita. Probatur: quia ex præcedenti conclusione fides infusa potest stare cum actu scientiæ circa conclusionem credibilem necessariā: & cum habitus scientię generatur ex actibus: ergo, & cū habitu. ¶ Præterea: potest quis habere fidem infusam respectu huius. Omne reuelatum a deo est uerum: & habere scientiam respectu illius: deus est uiuens. Sed habendo fidē infusam respectu illius: omne reuelatū a deo &c. habent fidē respectu oīum articulorum, seu credibilium: cum tantum sit una fides infusa inclinans ad omnia credibilia: ergo etiam ad illam: deus est uiuens. ¶ Quarta conclusio. Nō potest in eodem subiecto, & respectu eiusdem ueritatis simul stare habitus fidei acquisitæ, & habitus scientiæ per demonstrationem genitæ. Probatur: quia impossibile est actus eorum simul stare: cū in-

Cōcl. 3

Cōcl. 4

cludat rationes oppositas: actus scilicet scientiæ euidentiæ: & actus fidei ineuidentiæ, & obcuritatem: ergo, & habitus: quia ut dictum est præcedenti quæstione: habitus actuum contrariorū sūt contrarij, sicut habitus scientiæ, & erroris, temperantiæ, & intemperantiæ. Virtus .n. est in medio duorum uiciorum, & utriq; extremo contrariatur: ut docet philosophus. ij. Ethic. cap. x. & non ex alia causa: nisi quia horum habituum actus contrariantur. ¶ Si di. habitus non generantur instantaneę, sed successiue: sic nec corrumpitur instantaneę. Pono, q̄ respectu alicuius articuli demonstrati generetur unus gradus habitus scientiæ, ille non corrumpit subito fidei habitū ex multis gradibus constitutum: ergo stabunt simul habitus scientiæ, & fidei acquisitę. Respondetur: si tenetur, q̄ qualitates contrarię non (nisi excedant medium latitudinis) repugnent: sed in gradibus remissis non cōtrariantur, sed stēt simul: cum dicitur, q̄ sic non contrariatur in gradibus remissis: nisi excedāt medium latitudinis: ita nec gradus remissi circa medium latitudinis faciūt habitū: ut supra dictum est. q. j. præcedenti distinctio in iij. dubio. Si uero tenetur oppositum q̄ qualitates contrarię in nullo gradu simul stant: tunc dicitur, q̄ actus frequentati scientiæ in casu primo remittunt habitū fidei, donec corrumpatur: & tunc primo introducunt habitum scientię: uide de hoc Ockam. q. viij. tertii. Quinta cōclusio. Fidelis legens literaliter canones biblicę, & capiēs eius sensum, & acquirit plures fidei habitus, & nullum sciētię. Patet: quia canon biblicę nō est traditus per modum scientiæ demonstratiue: ut ex principiis euidētibus deducantur conclusiones, quibus assentitur propter principia, ex quibus deducantur: ergo legens non acquirit habitū scientię. Et si quandoq; ex una ueritate alia infertur. sicut apostolus. i. Corin. xv. uidetur concludere resurrectionem mortuorum ex resurrectione christi. Arguit enim: si resurrectio mortuorum nō est: neq; christus resurrexit: si christus non resurrexit: inanis est fides nostra.

Cōcl. 5

Quid acquirit legēs biblicę, & secundū litterā intelligens.

Sed non est fides inanis, & christus resurrexit: ergo resurrectio est mortuorū: & sic inuenitur in alijs scripturę passibus. Sed non est ille processus demonstrationis: quia principia non sunt euidētia; sed tantum credita. puta, q̄ christus resurrexit: q̄ fides non est inanis, q̄ est reuelata a deo: ergo hęc principia nō generant nisi fidem de conclusione. ¶ Præterea legens biblicam: si est fidelis, immediatē assētit omnibus, & singulis ibi traditis: quia credit omnia reuelata a deo: nec uni plus, quām alteri: nec uni propter alterū: quoniam quilibet ibi tradito assentit: etiā si cetera nō essent tradita: & hoc propter auctoritatē dei singula, & omnia reuelantis. Et secundum hoc tot acquirit habitus fidei distinctos, quot sunt distinctę ueritates traditę, quorum quilibet immediatē assentit (si ueritatē, unde genitus est. Habet tamen, & unum habitum infusum, quo omnibus, & cuilibet ueritati ibi traditæ immediatē assentit: uel ad minus cuilibet æquē assentit: licet mediante illo principio: omne reuelatum a deo est uerum &c. cui immediatē assentit: non tamen sine fide acquisita. De hoc loquitur beatus Augustinus. xviij. de ciuit. dei. c. xli. ponens differentiam inter scripturam sacram, & dogmata philosophorum di. Quicunq; scilicet prophetarum, & scriptorum canonis sapuit, & uixit: nō secundū hominem, sed secundū deum, qui per eos locutus est sapuit, & uixit. Ibi si prohibitum est sacrilegium, deus prohibuit. Si dictum est, Honorap̄trem tuum, & matrem tuam: deus iussit. Sicut dictum est. Nō mecha. beris: non homicidium facies: nō furaberis, q̄ cetera huiusmodi: nō hęc oracula humana: sed oracula diuina fuerūt. Quicquid philosophi quidam inter falsa, quæ opinati sunt, uerum uiderē potuerunt: & laboriosis disputationibus persuadere moliti sunt: q̄ mundum istū fecerit deus: cumq; ipse prouidentissimus administrer: de honestate uirtutū, de amore patriæ: de hede amicitia: de bonis operibus, atq; omnibus ad mores p̄bos pertinentibus rebus: quamuis nescientes ad quem finem, & quo nam mō

Cōcl. 6
H
Quid
maio -
res in
ecclesia
p studiū
theolo
gicū ac
quirunt

essent ista omnia referenda sunt propheticis, hoc est diuinis uocibus quamuis per homines in illa ciuitate, scilicet ecclesia populo commendata sunt, nō argumentationum concertationibus includata, ut non hominis ingenium, sed dei eloquium contemnere formidaret, qui illa cognosceret. hęc August. Vbi expressē inuit processum scripturę nō esse argumētatiuum: sed magis tanquā ex ore dei planē reuelarum. ¶ Sexta cōclusio. Maiores in ecclesia per studium theologicum præter acquisitam fidem, quam augmentant: & circa quedam credebilia de nouo acquirunt multos apprehensiuos, & ad hæuos habitus consequentiarum, opinionum, & scientiarū in seipsis producunt. Probatur: quia tales inquirendo, & exponendo scripturas, nunc unam per aliam fidem prius acquisitam augmentat: dum quod in una parte scripturę obscurius: in alia parte clarius, uel multiplicius affirmatum inueniunt. Dum quoq; quedam affirmata conspiciunt, quę prius ignorabant: hædem illorum de nouo acquirunt. Quādo etiam ad intellectum scripturarum alias scientias, puta metaphysicam, naturalem philosophiam, & moralem immiscunt (ad quod ultimō doc. de uenerūt) acquirunt multas nouas notitias apprehensiuas terminorum, propositionum, & ad hæuias principiorū, conclusionū, argumentorum, consequentiarum generantium quandoq; opinionem, quandoq; etiam scientiam, tam actualem, q̄ habitualem: quas etiam in alijs scientijs possunt acquirere: etiam quasdam, quę ad nullas naturales scientias pertinent. Per quas etiam credita possunt ab impugnantibus defendere: & contraria dissoluere: & rationem reddere de ea, quę in eis fidei: ut Petrus ait. i. Pet. iii. Et quęcūq; per theologicum studium acquirere potest fidelis: etiam potest hereticus, aut infidelis. præter fidem eiusque augmentum: tamen respectu purē credibilem, etiam fideles scientiam acquirere non possunt: quia quantumcumque illa probare nituntur: semper assumunt aliqua credita: & sic notitia con-

clusionis ad euidenciam scientię peruenire non potest. quia semper conclusio sequitur partem infirmam: oronita q̄ nunquam cōclusio poterit esse euidencior, quā prēmilla minus euidens ad eius probationem inducta. Et de hoc loquitur Beatus August. xi. de ciui. dei. c. xix. Quāuis itaq; diuini sermonis obscuritas etiam ad hoc sit utilis, q̄ plures sententias ueritatis parit: & in lucem notitię producit: dum alius eū sic intelligit: alius sic: ita tamen quōd in obscuro loco intelligitur: uel attestatone rerū manifestarum: uel alius locis minime dubiis asseratur. Siue cum multa tractatur: ad id quoq; perueniatur, quod sensu ille, qui scripsit, siue id lateat: sed ex occasione tractandę profundę obscuritatis, alia quedam uera dicuntur: non mihi uidetur ab operibus dei absurda sententia. hęc ille. ¶ Septima conclusio. Prophetę, apostoli, & sancti, qui reuelationem ueritatum scripturę immediatē a deo receperunt, creduntur notitias tantę certitudinis, & euidencię habuisse, quem omnem dubitationem motum penitus excluderunt. Hęc conclusio in effectu est doc. subtilis distin. præsentis, quę sic declaratur. Nam omnem effectum, quem deus facere potest cum causa leuanda effectiua potest facere immediatē: sed si res ipsę, de quibus scriptura tractat, essent clarē apprehensę, & intuitiue generarent notitiam certam absq; omni dubitatione, & euidenciam nō minus, quā in scientiam: ergo deus sine omni motione obiecti potest causare talem notitiam, quam creditur prophetis, & cæteris, quibus primō reuelauit, in fuisse. Et per consequens illa conclusio uera. Illa tamen certitudo non fuit euidens ex euidencia rei causata per demonstrationem: fuit tamen ita firma sicut certitudo scientialis, q̄ causatur ex proprijs notis ex euidencia terminorum: sed a deo immediatē reuelante: & ideo non fuit scientia. Fuit tamen euidencia id est certitudo maior, quā fidei: immo æqualis scientię: quia fides non cludit omnem motum leuem dubitantis: sed dubitationem pertinacem: ut p-

tuit

tuit quæstione præcedente in ij. dubio. Arti. 3. Hęc de secundo articulo. ¶ Quantum ad tertium articulum dubitatur primō: Dub. 1. ¶ Utrum audiens prædicationem articulo rum fidei: & uidens miracula fieri, acquirat aliquē habitū distinctū a fide. ¶ Quæstio, & sic uidetur: quia audiens prædicationē sine miraculis acquirit habitum fidei: secundum illud apostoli ad Rom. x. Fides ex auditu est: ergo audiens prædicationē nē simul, & uidēs miracula aliquid plus acquirit. Respondetur post Ocham iiii. quodlibet q. x. q̄ audiens prædicationē articulo rum: & uidens fieri miracula, non acquirit notitiam euidenciam articulo rum: sed solum acquirit fidē: licet intensiorem, qua firmiter assentiat prædicationi, & prædicatori propter testimonium miraculo rum. Non tamen habet notitiam euidenciam, quod probatur: quia nullus actus euidens est respectu falsi. Nunc autem Saracenus prædicans legem Machometi facere potest miracula apparentia, cuius tamen legis articuli sunt falsi: sicut Antichristus facit apparentia miracula approbatione falsę doctrinę. Sicut ergo audiens illorum falsam prædicationē, & uidens miracula apparentia, non acquirit notitiā euidenciam. Ita nec audiens prædicationem uerā articulo rum fidei: & uidens miracula uera, acquirit notitiā euidenciam: præsertim cum non facile discernitur inter miracula uera, & falsa. ¶ Sed dist. uoluntas imperat uirtuosē intellectui, q̄ assentiat articulis fidei: ergo uirtuosē imperando præsupponit rationem rectam dictantem, q̄ sic est imperandū: alias non esset uirtuosa: ut patet ex sup. dictis distin. xxiii. q. j. ¶ Quæro, an illud dictamē rationis est euidens: an nō. Si sic, habetur propositum: quia si est euidens, q̄ sic est assentiendum iam assensu erit notitia euidens. Si non: ergo uoluntas adheret illi, quia uult: ergo illa uoluntio potest esse uirtuosa: ergo præsupponit rationem rectam aliam a priori. De illa quæro, ut prius: aut est euidens: & habetur propositum. Aut non: & sic aut proceditur in infinitum: aut fiet status ad dictamen ratio-

nis euidens. ¶ Præterea: si unus prædicaret legem Machometi: alius legem Christi alicui gentili totaliter indifferenti: & equaliter facerent miracula quantum ad apparentiam. Ille gentilis non teneretur legi christianę assentire plus, quā legi Saracenorum, ex quo prædicatio, & uera miracula non facerent euidenciam plus, quā apparentia. i. falsa miracula. ¶ Ad primum responderetur uno modo distinguendo de audiente: quia aut scit soluere argumenta facta pro fide, & consequentias factas inferentes articulos fidei, aut etiam miracula: aut non. Si non: tunc talis necessariō adheret articulis: quia argumenta sibi concludunt: non tamen propter euidenciam assentit: sed magis propter ignorantiam: quia nescit soluere rationes: & talis assensus non est uirtuosus: quia non est in potestate uoluntatis. Si scit soluere: tunc assentit cōtingenter: & illum assensum potest uoluntas uirtuosē imperare: ut intellectus conseruet adhesionem fidei iam causatam respectu articulo rum fidei: sed non potest uirtuosē imperare, ut illi articulo de nouo assentiat: quia non potest uirtuosē imperare saltem meritorie nisi ex charitate imperet, quę charitas præsupponit fidem. ¶ Sed loquendo de imperio uirtuoso moraliter: ut philosophus loquitur de uirtute, quę non præsupponit charitatem: tunc conceditur, q̄ potest uirtuosē imperare. Et q̄ illa uoluntio imperans præsupponit rationem rectam dictantem, q̄ sic est imperandum: licet non præsupponit dictamen euidens rationis: sed dictamen probabile, cui conformiter imperat. Sufficit enim, q̄ ratio ita dicit assentiendo sic esse uolendum. Et cum quæritur: utrum ratio præsupponit actum uoluntatis, ut credat articulis: Potest dici uno modo, q̄ non: quia quamuis sciat rationes soluere: quia tamē rationes sunt multū apparet: nec hēt aliquas rōnes in contrariū: & reputat illos articulos ueros esse pro eo, q̄ nullā falsitatem reperit in eis: & uidet prædicationem per miracula confirmari. Omnia illa simu-

Gab. Biel. Q9

sine actu uoluntatis causant illud dictamen: quod assensus respectu articuloꝝ est imperandus. ¶ Vel aliter potest dici: quod ratio presupponit actum uoluntatis, non respectu huius complexi, quod sic est distandum: sed actum uoluntatis, quo imperat assensum respectu talium complexorum: ita predicatio est uera. Ista sunt uera miracula, ex quibus statim causatur assensus respectu huius complexi: Assensus articuloꝝ est distandus: actus tamen uoluntatis, quo imperat primum actum credendi in toto processu, non potest esse uirtuosus: quia ille non presupponit dictamen rationis recte, & per hoc patet solutio ad formam replicæ. Conceditur, quod uoluntas imperat uirtuose moraliter non meritoꝝ, quod assentiat articulis: & ista presupponit dictamen rationis &c. & cum arguitur. Et illud dictamen potest imperare uirtuose: & sic proceditur in infinitum, negetur: quia primum uoluntatis imperium non est uirtuosum: ergo illud presupponit dictamen secundum offensionem rationis. Vel dicitur, quod ratio potest assentire sine imperio uoluntatis. ¶ Ad secundum dicitur, quod in casu argumenti: deus, qui nunquam deserit rationalem creaturam sine auxilio opportuno inspiraret tali, cuius predicatio esset uera, & cuius falsa. Facienti enim quod in se est nulli deest dominus in necessarijs ad salutem: alioquin in casu neutri teneatur credere. ¶ Secundo dubitatur circa vii. conclusionem, utrum deus potest causare in uiatore notitiam euidentem de credibilibus sine uisione dei intuitiua? R. Respondetur post Ockam. v. quodlibet. q. iiii. quod dubium illud potest habere duplicem intellectum.

Deus nulli deest in necessarijs ad salutem.

Dub. 2. M.

Vnum, utrum deus potest causare in uiatore notitiam abstractiuam distinctam terminorum. i. articuloꝝ fidei sine uisione intuitiua dei, quæ abstractiua potest naturaliter causare notitiam euidentem articuloꝝ sine uisione dei intuitiua? Ad modum quo notitiam abstractiuam propositionum per se notarum (si causarentur a solo deo): causarent naturaliter notitiam euidentem principiorum, & principia conclusionum. Et sicut oculus

miraculose datus causat naturaliter actum uidentem. Alius intellectus: utrum deus potest se solo immediate causare in intellectu uiatoris notitiam euidentem articuloꝝ: siue presupponatur notitia abstractiua, siue non: ita quod illam immediate infundat? ¶ Quoad primum intellectum dico, quod ueritas contingens de deo, puta deus est homo: non potest euidenter cognosci per quamcumque notitiam dei abstractiuam distinctam dei sine intuitiua uisione dei: ita quod notitia talis abstractiua a deo supernaturaliter infusa, causaret naturaliter notitiam illius articuli euidentem. Patet: quia contingens ueritas euidenter nosci non potest, nisi per notitiam intuitiuam extremorum. i. rerum ad extra, quæ significantur per extrema: ut patuit in prologo Ockam. ¶ Secundum dico, quod ueritas necessaria de deo composita ex terminis connotatiuis, quæ naturaliter non cognoscitur euidenter, nisi per cognitionem euidentem alicuius contingentis: non potest euidenter cognosci sine intuitiua uisione dei: sicut illa: deus est incarnabilis: quæ non cognoscitur euidenter naturaliter nisi per illam deus est incarnatus euidenter cognitam. Illa autem contingens: deus est incarnatus: non potest euidenter cognosci sine uisione deitatis: quia uisio creature non sufficit: ergo nec illa necessaria potest sic cognosci. ¶ Tertio dico, quod articulus fidei de deo necessarius, cuius notitia euidentis non dependet ex notitia euidenti contingenti: puta quæ est de deo, per terminos non importantes respectum ad creaturas, quales sunt illæ. Deus est uiuens, intelligens, bonus, unus, trinus &c. sciri potest euidenter a uiatore naturaliter per notitiam abstractiuam distinctam dei causatam a solo deo sine uisione dei. Patet: quia talis propositio est per se nota habenti terminos talis propositionis (sicut illa: albedo est color) ei, qui habet notitiam abstractiuam extremorum distinctas: etiam si actu non uideat albedinem, & si uero dubium intelligitur secundo modo: respondetur simpliciter affirmatiue, quod deus potest immediate causare

etiam euidentem cuiuscumque articuli fidei, siue contingentis, siue necessarij, siue uisione deitatis intuitiua. Probat: quia notitia euidentis articuli est qualitas absoluta, quam potest causare cum uisione deitatis in genere efficientis causæ partialiter concurrentis: ergo potest eam causare sine uisione. Teneret consequentia: quia causa prima potest supplere omnem causalitatem effectiuam causæ secundæ: ita quod quicquid potest cum secunda effectiue potest se sola causare: nec talis notitia a deo causata erit minus euidentis sine uisione, quàm si causaretur cum uisione: quia illa eadem, quæ potest causare cum uisione, causare potest sine uisione: licet naturaliter hoc fieri non possit. ¶ Tertio dubitatur, quid sit articulus fidei. Dimissis difficultatibus: dico, quod articulus fidei est ueritas reuelata in se, uel suo antecedente, pertinens ad religionem. & ita omnis ueritas credenda est articulus fidei. Et dicitur articulus ab artando: quia artat nos ad credendum explicitè, uel implicitè. Tenetur enim qui libet fidelis implicitè credere omnem ueritatè fidei: quia tenetur credere principia, ex quibus quilibet ueritas fidei inferitur: ut dicitur distinct. sequenti.

Dub. 3. Articulus fidei quid est.

DISTINCTIO. XXV.

OST determinacione de fide, quantum ad eius instantiam, & obiectum in precedentibus duabus distinctis. In hac distinct. xxv. magister agit de eadem, quantum ad subiectum: hoc est quantum ad credentes. Inquit enim, qualis fuerit fides partium utriusque testamenti: qualem etiam oportet esse fidem simplicium. Continetur autem sententia textus in subiectis tribus conclusionibus. ¶ Prima conclusio. Omni tempore saluandis necessaria fuit fides mediatoris: quamuis ipsa, sicut & cognitio quantitate, & deuotione creuerit proces-

su temporis. Quantitate dicit quantum ad numerum articuloꝝ explicitè credendorum. Deuotione quantum ad inhesionis firmitatem. ¶ Secunda conclusio. Ad fidem maiorem quantitate, & deuotione tenebantur utriusque testamenti tam maiores, quàm subditi indotati, & simplices. ¶ Tertia conclusio. Fides, spes, charitas, & operatio quantum ad aliquid æquantur in uia: licet fides, & spes transeant manente charitate in patria.

QVAESTIO VNICA.

IRCA hanc distinctionem

queritur utrum omnes fidei articulos in apostolorum symbolo distinctos sufficienter, ac specificè utriusque testamenti fideles credere teneantur explicitè. ¶ Tribus articulis quæstio abfoluetur. In primo præmittentur terminorum declarationes. In secundo ponentur conclusiones. In tertio subiungentur dubiorum solutiones. ¶ Quantum ad primum, est notandum, quod licet omnia credenda in scriptura canonica continentur: tamen quia latissima est: apostoli, per quos fides mundo annunciata est: priusquam in omnem terram diuisi sunt, quosdam principales ueritates a fidelibus credendas, ad quas reliquæ facile reduci possunt: simul coadunauerunt: ut sic a fidelibus facilius, & caperentur, & memorizæ commendarentur. Hæc autem collectio symbolum apostolorum nominatur: a syn quod est con, & bolos particula dicitur. rum collectio: nam quilibet apostolorum particulam aliquam, quasi bolum suum appoluit, cuius symboli partes, siue articuli distinguuntur dupliciter secundum doct. communiter scilicet, uel secundum credita, uel secundum auctores ipsum continet quatuordecim articulos: nam articuli omnes nobis exprimant credenda de deo. In deo autem consideramus ea, quæ respiciunt deum secundum naturam diuinam, & etiã ea, quæ respiciunt li.

Arti. 1. Not. 1.

Symbolum unde dicitur.

Diuisio symboli.

naturam assumptam. Circa deum in se consideramus naturam, personam, & operationem deo propriam. In natura est unitas: in personis trinitas, in effectibus, quos solus deus in creatura operatur, est bonorum participatorum triplicitas. Secundum hæc sunt septem articuli, quorum quatuor respiciunt deum quantum ad intrinsecam sine respectu ad creaturas. Primus naturæ unitatem, qui est. Credo in deum, non deos. i. in unum, non plures. Reliqui tres personarum trinitatem: horum primus respicit personam patris, quo dicitur. Patrem omnipotentem. Secundus personam filij, qui est. Et in Iesum Christum filium eius unicum dominum nostrum. Tertius personam spiritus sancti, cui sequitur. Et in spiritum sanctum. Et quia tantum in deum tanquam in primam, & infallibilem veritatem, & summum bonum super omnia diligendum credimus (hoc n. est credere in deum credendo amore inhaerere deo: ut docet magister dist. xxij. Si quidem omnis creatura uanitati subiecta est. Ro. viij.) ideo tantum in his dictis articulis, quæ cernunt naturam, & personas diuinas: præponitur præpositio in, & nullis alijs. ¶ Tres etiã articuli expriment triplicem operationem deo propriam quantum ad tres effectus in creatura consequentes: hæc sunt creare, iustificare, beatificare: quæ operationes soli deo cõueniunt. Solus deus creat producendo aliquid de nihilo: solus iustificat, peccata dimittendo: solus beatificat, uitam æternam conferendo. ¶ Terminatur autem hæc triplex operatio dei ad tres effectus in creatura cõsequentes: qui sunt triplex esse participatum creaturæ, nã per creationem datur esse naturæ per iustificationem esse gratiæ: per beatificationem esse gloriæ. Nã gratiã, & gloriã dabit dñs: ut dicitur in Ps. Primam operationem exprimit ille articulus. Creator coeli, & terræ. Secundam ista. Sancta ecclesiã catholicã, sanctorum cõmunionem, remissionem peccatorum. Tria. n. hæc cõcurrunt in iustificatione impij. s. in fusio gratiæ, & charitatis, p. quã pãtri postea remittitur. Ipseque gratificat deo: & per hoc iustificatur, & ecclesiæ incorpo-

ratur, ut membrum uiuens: nõ ratum numero, sed & merito: neque extra ecclesiam potest fieri remissio peccatorum. Hæc autem iustificationem p̄sulum charitatem sequitur cõmuniõ sanctorum, quo peccator iustificatus participat omnia bona sanctorum omnium iuxta illud prophetæ, in persona peccatoris iustificati: Particeps ego sum omnium timentium te; & custodientium mandata tua. Charitas. n. quæ non querit, quæ sua sunt; facit omnia cõmunia. Et ita tria hæc in uno articulo cõprehenduntur: quia pertinent ad unã operationem diuinã. s. peccatoris iustificationem. ¶ Tertiã operationem. s. beatificationem exprimit ille articulus. Carnis resurrectionem, & uitam æternam: amẽ. Perfecta. n. beatificatio cõplectitur gloriã corporis, & animæ: quæ cõferuntur post resurrectionem carnis in uita æterna. Sic ergo patet distinctio septem articuloꝝ cõcernentium deum secundum se; quantum ad intrinsecam, & quantum ad extrinsecam: operationes. s. sibi proprias, quas in creatura operatur. ¶ Septem etiam articuli respiciunt deum Christum quantum ad naturam assumptam. Hi sunt. Conceptio, qua incarnatum est uerbum: natiuitas ex incorrupta uirgine: passio, quæ cõprehendit crucifixionem, mortem, & sepulturam: ideo totum illud. Passus sub p̄oio Pilato crucifixus, mortuus, & sepultus, ad unum articulum pertinet: descensio ad inferna, resurrectio, ascensio & aduentus ad iudiciũ. Si qui dẽ in forma humana uiuos, & mortuos iudicabit: & satis patet articuli sex ordine in symbolo cõsequere. ¶ Verum quantum ad primos septem articulos, nõ seruauerunt apostoli ordinem præmissum: sed propter facilitatẽ intellectu simplicium, & memoriã renaciorẽ, in ordine suo duo attulerunt. Primo ordinẽ naturæ, & personarum. Natura est prior cõitate: quia uia in oĩbus tribus personis: nõ primus articulus. e ne articuloꝝ unitate naturæ: inter personas est ordo originis, secundum quẽ ordinauerunt articulos: personas secundum sua propria, & appropriata cõcernentes: unde quia prima persona est persona patris, cui appropriatã potestatem post articulum unitatis naturæ posuerunt duos articulos. cõcernentes pa-

trernam

trernam: unum quantum ad propria, cum dicitur patrem, alium appropriatã, cum dicitur omnipotentem creatorem celi, & terræ. Creatio. n. omnipotentiam respicit. ¶ Deinde posuerunt omnes articulos cõcernentes secundã personã. s. filij: primo articulum respicientem naturam diuinã. Deinde respicientes humanam assumptã: quorum ultimus est aduentus ad iudicium: quia in forma humana iudicabit iuxta illud. Quemadmodum uidistis eum ascendere in celum, sic ueniet. Act. j. Hinc sequuntur articuli cõcernentes spiritum sanctum, personam tertiam quantum ad appropriatum, cui dicitur. Credo in spiritum sanctum. Deinde articuli exprimentes duas operationes trinitatis, quæ appropriantur spiritui sancto, s. impij iustificationem, & glorificationem, quorum principium est diuina bonitas, quæ spiritui sancto appropriatur. Unde ipse est ecclesiæ rector, & sanctificator: ipse cõmuniõ sanctorum: ipse enim charitas increata, p̄ quam bona singulorum omnibus cõmunicatur, ipse & remissio peccatorum: sicut in quadam collecta orat ecclesiã. Ipse denique illuminat, & accedit ad uisionem, & fruitionem: in quibus consistit finalis beatitudo: & hic ordo facilitati conuenit intelligendi. Propter facilitatẽ memoriã seruauerunt aliquo modo ordinem temporis: unde post articulum æternitatis diuinæ naturæ, & primæ personæ additur articulus creationis, qui est opus primum in tempore. In principio. n. fecit deus celum, & terrã. In tempore sequitur incarnatio secundæ personæ: & acta ac passi in carne secundum ordinem temporis. Deinde tertia persona cum suis appropriatis, & operationibus, quæ terminantur in retributione finalis, & æternæ felicitatis: quæ bñ cõferunt memoriæ. ¶ Distinctio autem articulos secundum auctores: quia duodecim sunt apostoli symboli cõstituentes: duodecim erant articuli. Illa tñ distinctio satis confusa est, quã quicquid unus apostolus plures articulos apposuit: alius patrem articuli unius, uel plurius, unde Petrus dicit tres primos articulos posuisse: uerum quæ quis apposuit, discordat doc. Nã sctus Th. & Sco. cõcorditer

Quæ articulum apostolorum apposuit.

ponunt, quæ horum articuloꝝ tres primos Petrus in unum cõplexus est, s. articulum de unitate essentiae, de omnipotentia patris, de opere creationis. Ideo quia Petrus caput est apostolorum: posuit articulos cõcernentes patrem, qui est fons totius trinitatis. Ioãnes articulum de persona filij. Articulos de conceptione, & natiuitate temporalis filij in unum conuinxit Iacobus Zebedei, qui maior dicitur. Articulum passionis posuit Andreas. Articulum descensionis ad inferos posuit Philippus. Resurrectionis Thomæ. Ascensionis Barpolomeus. Aduentus ad iudicium Matth. Articulum personam spiritum sanctum cõcernentem posuit Iacobus Alphaei. Opus gratiæ diuiserunt duo apostoli: nã Simo posuit effectum gratiæ in consecutione boni. s. sanctã ecclesiã catholicã sanctorum cõmunionem. Iudas Iacobi in remotio ne mali. s. peccatorum remissionem. Effectum gloriæ posuit Matthias: uel iterum Thom. ut alij dicunt. Beatus autem Bonauent. & quidam alij aliter assignant: sed parum refert scire, quis quem apposuerit: quoniam unus est spiritus sanctus: qui fidem apostolis reuelauit: & per omnes symboli tanquam auctor principalis cõposuit. ¶ Huic autem symbolo apostolorum addita sunt duo alia: s. symbolum Niceni concilij: & symbolum Athanasij ad maiorem fidei explanationem, & heresum cõfutationem. Athanasij ordinatum contra errorem Arrij. unde maxime exprimit diuinæ essentiae unitatem, & personarum distinctiõnem, quæ; Christus est æqualis patri secundum diuinitatem, & minor secundum humanitatem: in quo errant Arrius. ¶ Symbolum Nicenum ordinatum est ad confutandum multarum hæresum errores: s. Manichei, qui posuit duo principia: unum bonorum spiritualium: aliud malorum, & corporalium. Unde contra eum dicitur expressè. Credo in unum deum. sequitur. Factorem celi, & terræ uisibilem omnium, & inui. Item contra errorem Arrij: additur. Et in unum Iesum Christum filium dei unigenitum. usque: p̄ quæ omnia facta sunt. Itẽ cõtra errorem Eutychetis, & Nestorij, qui dixerunt spiritum sanctum seruum patris, & filij: addit. Et in spiritu Gab. Biel. Q. 9 3

De duobus symbolis ad ditis Nicenũ, & Athanasij.

sanctum dominum, & uiui, qui ex patre filioq; procedit, &c. Et propter errorem Gregoriorum dicens. Spiritum sanctum a solo patre procedere: additur. Qui ex patre filioq; procedit. Itē cōtra quorundā errorem, qui dicebant prophetas sicut phanaticos, siue surreptitios locutos fuisse: additur: Qui locutus est per prophetas. Non tangit autē hic hoc symbolum de descēsu ad inferos: quia nulli, uel pauci circa hunc articulum errauerunt. Legitur autem quotidie symbolum apostolorū in primis, & cōpletis secretē: quia cōditū est fide nōdum publicata: sed publicanda: sed alia duo apte leguntur certis diebus: Nīcēnū in missa Athanasij in primis: quia composita fuerūt fide iam publicata. Hęc sanctus Bona. ¶ Secūdo notandū, qd duplex est fides: explicita, & implicita. Et secūdu hoc aliqua ueritas explicitē creditur: alia implicitē. Fides explicita est actualis assensus catholice ueritatis, siue uniuersalis, siue particularis: sic quicūq; apprehendit aliquā ueritatē catholicā & ei assentit: habet fidē explicitam illius ueritatis: ut assensus illius. Omne reuelatum a deo est uerum. Canō biblicū est uerum: Christus facti uerū quinq; milia ex quinq; panibus, & duobus piscibus. Fides implicita est fides habitualis, aut actualis assensus alicuius propositionis generalis multas particulares ueritates in se includentis. Dicitur. n. propositio uniuersalis, uel generalis includere oēs illas particulares, quę ex ea inferri possunt in bona consequentia immediate, aut mediate uero cōsumpro. Exēplū, ut assensus huius: omne cōtēctum in scriptura canonica est uerū: est fides implicita. Non quidem illius: omne cōtēctum in scriptura &c. sed omnium particularium ueritatum in ea nōtē contentorum: ut illius. In principio creauit deus cœlum, & terram. Adā eiectus est de paradiso. Christus cenauit cum discipulis &c. ¶ Corollarium. Omnis fides habitualis est fides implicita ueritatis, ad cuius assensum inclinatur. ¶ Secundum Corollarium. Eadem fides actualis est implicita, & explicita respectu diuersorum. Nam assentiens

illius: quicquid credit ecclesia, est ueritas catholica, habet fidem explicitā illius propositionis. Quicquid credit ecclesia, est ueritas catholica: & habet fidem implicitam omnium ueritatum, quas credit ecclesia: nam assentiendo huic explicitē. Quicquid credit ecclesia &c. implicitē assentit omnibus ueritatibus, quę ex illā deduci possunt: sicut huic. Euangelium continet catholicam ueritatem. Nā illa sequitur ex præmissa uero cōsumpro, sic arguendo. Quicquid credit ecclesia, continet catholicam ueritatē: euangelium credit ecclesia: ergo euangelium continet catholicā ueritatē. ¶ Corollarium tertium. Habens fidem infusam omnia credibilia credit implicitē, etiā si actu nihil apprehēdat. Hinc infantes baptizati nōdū rationis usum habentes omnia credenda implicitē credunt. ¶ Corollarium quartum. Stat aliquem implicitē credere aliquam ueritatem, & explicitē ei dissentire: immo eius opposito consentire. Patet: posito qd aliquis credat sicut ecclesia credit: hoc est credat illam: quicquid ecclesia credit, uerū est: & dissentiat huic: Abraā habuit plures uxores: & assentiat eius opposito: credens ita sentire ecclesiam. Ille implicitē credit illā: Abraam habuit duas uxores: quia sic credit ecclesia, & explicitē eā discedit: hęc est fides implicita, qua fidelis credit. quicquid ecclesia credit: utilisima est fidei: nā si fuerit in corde, defendit ab omni hęcetica prauitate: ut dicit Ockā in tractatu de sacramento. c. j. & post eū Gers. c. cell. Nō. n. aliqua tenus hęcetica ualeat: qui corde credit, quicquid ecclesia catholica credit. i. qui credit illam. quicquid ecclesia credit, est uerum: quoniam talis nūquā pertinaciter alicui erroris cōtrario fidei adheret. Nam etsi erroneū aliquod credit: postquam sibi ostenditur cōtrariū huius credere ecclesiā: cōtinuo corrigit errorē: non. n. stāt simul credere illam: uerum est, quicquid ecclesia credit: & nō credere aliqd, quod ecclesia credit: apprehensū est ut tale. Hinc Guil. Ockam lib. iij. primę partis sui dialo. c. j. dicit. Credere implicitē est alicui uniuersali ex qua multa se-

Cor. 3.

Cor. 4.

quuntur firmiter assentire: & nulli cōtrario pīnaciter adherere: & ideo qui firmiter tenet omnia tradita in scriptura, & uniuersalis ecclesię doctrina esse uera, & sana, & non adheget pertinaciter alicui assertioni cōtrarię ueritati orthodoxę, fidem catholicā inuiolatā tenet, & integram, & est catholicus censendus. Hęc ille. Et de hoc Inno. papa inde officio missę: cui alludit rex. cū glosin e. damnamus. de sum. trin. & si. c. §. si quis. & glos. in uer. corrigēda. ita ait. In tātū ualeat fides implicita, ut dicitur: aliqui: qd si habens eā falsō opinaret (ratione naturalis motus) patrē maiorē, uel priorem filio: uel qd tres psonę sint tres ab inuicē localiter distantes, uel simile, non est hęceticus, nec peccat: dūmodo hunc errorē pertinaciter nō defendit, & hoc ipsum credit: quia credit ecclesiā sic credere, & suam opinionē fidei ecclesię supponit: quia licet sic malē opinetur, non tamen est illa fides sua: immo fides sua est fides ecclesię: Immo qđ amplius est: nedum hęc fides implicita ab hęcisi, & peccato defendit: sed etiā meritum facit, & conseruat in eos, qui errans falsum opinatur: quia sic putat ecclesiā credere: quod uerum est, si error fuit inuincibilis. Vnde si quis simplex, & ineruditus audiret prælatū suū prædicare aliquod cōtrarium fidei, de quo tamen non teneret habere fidem explicitam: facta inquisitionē, quā potest, & debet, putans hoc a prælatū suo sic prædicatum esse creditum ab ecclesia, & ita captiuaret intellectum suū, credendo illud propter deum, putans hoc ecclesiā credere: talis nō solū peccaret: sed etiā sic credendo falsum mereretur. Eliceret enim actum propter deū ex charitate, quę omnia credit secundum apostolum: licet crederet secundū cōscientiā erroneam. Non. n. omnis credens secūdū cōscientiam erroneam peccat: sed qui credit, aut agit cōtra cōscientiā culpabiliter erroneam. Inuincibilis autē error, qui manet post quā cōscientiā tantā inquisitionē fecerat, quātā tenebat, & debuit: culpa nō hēt. ¶ Tertio notandum, qd fideles, qui sūt mēbra ecclesię sunt

Not. 3. & debuit: culpa nō hēt. ¶ Tertio notandum, qd fideles, qui sūt mēbra ecclesię sunt

in duplici differentia. Quidā dicuntur maiores in ecclesia: quidā minores. Maiores sunt, quibus in eumbit officium regendi, & docendi alios uerbo ueritatis, & exēplo honestatis: sicut pastores ecclesię, episcopi, & curati: & legentes in uniuersitatibus, & secūdum aliquos maxime in theologia. Minores sunt simplices, & subiecti, doctrina, & regimine indigentes. Et de his loquitur beatus Augustinus. de trini. c. j. Non enim (ait) quicquid sciri ab homine potest in rebus humanis: ubi plurimum superuacue uanitatis, & noxię curiositatis est: huic scērie attribuo. Sed illud tantūmodo, quod fides saluberrima, quę ad ueram beatitudinem ducit: gignitur, nutritur, defenditur: roboratur: qua scientia non polleat fideles plurimi: quauis polleant ipsa fide plurimi. Aliud est enim scire tantūmodo, quid homo scire debeat propter adpiscendā uitam beatam: quę nō nisi æterna est. Aliud autem scire quę admodū hoc ipsum, & pijs opituletur: & contra impios defendat. Hęc Augustinus. Vbi innuit duplices ecclesię filios. Maiores, quorum est non tantum credere, sed etiam fidem defendere: ac in eadē simplicis instructione in fide instruantur, nutriuntur, & roborantur. Et tantū de articulo primo. ¶ Quantum ad secūdum articulum, est hęc prima cōclusio. Cōcl. 1. Sicut saluandis omnibus necessaria fuit infusa fides pro quolibet statu ecclesię: ita & actus fidei adultis utentibus ratione. Probat quod ad primam partem: Pro quo quia sicut anima non est accepta deo, liber stat nisi ornatur, & perficiatur per charitatem quoad uoluntatem, qui est habitus się fides supernaturalis: sic nō acceptatur a deo, infusa ē nisi pficiatur habitu supernaturali quō necessaria ad intellectum. Et sicut potentia illa sunt naturaliter subordinatę in actibus: ita qd intelligere præcedit uelle: sic prius perficitur intellectus, quā uoluntas. Prius dico ordine naturę non duratione. Sicut igitur necessarium fuit hominibus in omni statu ecclesię post lapsum: etiam ante aduentum christi habere charitatem, sic & fidem: non qd il-

Distinctio fidei in ecclesia

Arti. 1. Cōcl. 1.

H infusa fides pro quolibet statu ecclesię: ita & actus fidei adultis utentibus ratione. Probat quod ad primam partem: Pro quo quia sicut anima non est accepta deo, liber stat nisi ornatur, & perficiatur per charitatem quoad uoluntatem, qui est habitus się fides supernaturalis: sic nō acceptatur a deo, infusa ē nisi pficiatur habitu supernaturali quō necessaria ad intellectum. Et sicut potentia illa sunt naturaliter subordinatę in actibus: ita qd intelligere præcedit uelle: sic prius perficitur intellectus, quā uoluntas. Prius dico ordine naturę non duratione. Sicut igitur necessarium fuit hominibus in omni statu ecclesię post lapsum: etiam ante aduentum christi habere charitatem, sic & fidem: non qd il-

la separari non possint. Separantur. n. in uia: dū fides informis stat in infideli mortaliter peccante sine charitate. Sed quia deus de lege ordinata, quā statuit: non pericit animam, nisi perficiat eam secundum totum ideo charitate uoluntatem nō perficit, nisi perficiat intellectum fide. Dei enim perfecta sunt opera. Deut. xxxij. & post totum hominē sanum fecit in sabbato. Io. vij. Si auctoritatem queris, dicit propheta. Iustus meus ex fide uiuit. Abac. ij. Et allegat apostolus Rom. j. & ad Gal. iij. Item ad Heb. xi. Impossibile est sine fide placere deo. Ex uno igitur credito, quo credimus fidem infusam esse necessariā, qua assentimus simpliciter ueraci deo: cōcluditur fidem fuisse in patribus ante christi aduentum: & per consequens ipsam esse necessariam pro omni statu ecclesiæ, militantis. Secunda pars probatur: quia licet in non habentibus rationem usum, non requiritur actus fidei: eo q̄ non saluantur merito proprio, sed in solo merito redemptoris: cum habentibus usum rationis non sufficit meritum christi: sed necesse est etiam addere meritum proprium: secundum illud. Si uis ad uitam ingredi, serua mandata. Et iterum. Fides sine operibus mortua est. Quæ intelligenda sunt de his, qui habent rationis discretionem: meritum autem perfici non potest sine fide actuali, qua operans dirigat intentionem suam in finem. Sicut enim prudentia actualis necessaria est ad dirigendum in actibus uirtuosis: ita fides actualis necessaria est ad dirigendum in actibus meritorijs: est enim auriga actuum meritoriorum: sicut prudentia actuum uirtuosorum. Necessarius est itaq; omnibus ratione utentibus actus fidei pro aliquando ea necessitate, qua eis necessarius est actus meritorius. ¶ Secunda conclusio. Licet eadem fuerat fides infusa in nobis, & in ueteri testamento patribus: non tamen eadem acquisita: nec idem fidei actus. Prima pars probatur: quia una tantū est fides infusa in uno homine numero: & fides in omnibus hominibus sicut

unū obiectū immediatū, & principale: ut ex distis ij. q. dist. xxij. cōcl. vi. patet: q̄ cū fuerat in patribus, & in nobis ex conclusione præcedenti: sequitur, q̄ eadem fides infusa specie non numero fuit in illis, & nobis. Non enim potest idem accedens numero esse in diuersis subiectis secundum potentiam ordinatam creatoris: nec illa fides infusa uariatur propter uariationem obiectorum mediatorum, aut minus principalium: nec habitus inclinās mediatæ ad aliquem actum, uariatur ad uariationē illorū actuum: & ideo cōcesso, q̄ alij fuerint articuli particularis res apud nos, & illos: non propter hoc mutatus est habitus fidei infusæ, cuius semp manet unū obiectū immediatū, & principale, s. omne reuelatū deo est uerū, mediantē cuius actu (qui unus est specie apud illos, & nos) inclinatur ad oēs actus credendi articulos speciales. ¶ Secunda pars probatur specialiter de fide acquisita respectu redemptoris: quia certum est, q̄ respectu certorum articulorū eadem fuit fides acquisita & fidei actus specie apud illos, & nos, puta articuli creationis mundi, lapsus primi hominis, futuri iudicij. Et ideo non est intelligēda illa conclusio uniuersaliter respectu omnium articulorū: sed particulariter respectu quorundā. Probatur ergo: quia diuersorū ueritatum, seu propositionum specie distinctarum. i. non synonymarū diuersi sunt actus assentiendi, seu credēdis specie. Nam ex diuersitate obiectorū immediatorum specifice arguitur diuersitas specifice actuum: & diuersorū actuum specie, sunt distincti habitus specie: sed propositiones creditæ a patribus specie distinguuntur a creditis a nobis. Nā illa propositio: christus est uenturus, passurus, resurrecturus &c. quā illi crediderunt: & illę propositiones: christus uenit, passus est, resurrexit &c. quam nos credimus: distinguuntur specie: quia sunt non synonymę propter diuersam temporis connotationem: nec simul sunt uerę: sed una existente uera, alia est falsa. Et certum est unam propositionem secundum speciem non posse simul esse uerā, & falsam: saltem unitate acce-

fusa fuit in nobis sed non & patribus, sed eadē ac quilibet.

pta: ergo illa pars cōclusiōis uera. ¶ Sed diceres. Christus est passurus, christus est passus, sunt idem articulus: ergo eadē fides. Antecedens probatur: quia est eadem materia scilicet eadē passio christi, quę exprimitur per ambas propositiones: licet cum diuersis temporum differētis: & ita idem articulus. ¶ Ad hęc replicam responderetur distinguendo de articulo: nam si articulus accipitur pro ueritate reuelata, ut distinctus est in fine præcedentis quæstionis: sic negetur antecedens. Et ad probationem cōceditur, q̄ est eadē passio christi credita ab illis, & nobis. Ab illis tunc futura: a nobis nunc præterita. Sed si infertur: ergo idem articulus. Negetur consequentia: nam de eadem materia possunt haberi diuersi articuli: immo tot, quot de ea possunt formari propositiones uerę, nō synonymę. Nunc autem prædictę propositiones non sunt synonymę: quia nō solam diuersę significationes principalem extremorum, & copulę: sed etiam diuersę significationes minus principales, propter quas uariatur ueritas, & falsitas propositionum: reddunt propositiones non synonymas: qualis est diuersa temporis significatio. Si uero articulus accipitur pro materia, de qua formatur diuersę propositiones, quarum una pro uno tempore est uera: alia pro alio tempore: tunc distę propositiones de futuro, & præterito sunt unus articulus: uel non diuersi articuli: & tunc cōcesso, q̄ est unus articulus, negetur consequentia: ergo eadem fides: quia fides acquisita, & actus fidei non diuersificantur tantum secundum diuersitatem obiecti remoti, quale est materia significata propositiones: sed penes obiecta immediata: s. ueritates ipsas, quę sunt cōplexę propositionales: unde non est hic nisi equi uocatio in nomine articulus: s. cōclusio stat in sua ueritate. ¶ Tertia conclusio. Pro omni tempore post lapsum fides mediatoris explicata ad salutem ratione utentibus fuit necessaria. Probatur: quia nullus saluatur nisi sit membrum ecclesiæ: & per consequens christi: sed nullus est membrum ecclesiæ, nisi per h

dem mediatoris: ut patet diffusę per apostolum Heb. xj: ergo sicut presentes post christi aduentum per fidē mediatoris, ita præcedentes per eadē fidem fuere membra christi, & ecclesiæ. ¶ Præterea sicut creator est principium essendi naturę conditę: ita redemptor est principium reparationis naturę lapsę: ergo nullus potest reparari sine redēptore: sicut nec esse sine creatore: ergo sicut fides creatoris fuit semper necessaria ad salutem: ita post lapsum humani generis fides de mediatoris. ¶ Sed tamen aduertendū, q̄ illa fides mediatoris potest esse in particulari, s. q̄ filius dei incarnaretur. & ita deus, & homo redimeret humanum genus per hoc, q̄ nasceretur de uirgine: moretur in cruce: & hoc explicite, & particulariter credere non fuit necessarium pro omni statu. Potuit autem hoc idem credi magis confusę, & in genere: scilicet, q̄ deus ordinaret aliquam unam redemptionis per aliquem mediatorē: etiā ignorando per quem: an per uerbum dei, uel per angelum, aut alium modum. Et istud sic generaliter credere fuit necessarium omni homini ad salutem, necessariū post lapsum. Illi tamen, quibus hoc reuelatum fuerat, magis particulariter tenebantur credere secundum reuelationem eis factā. Et in lege Moysaica: quia fidem redemptoris habuerunt magis reuelatam: & distinctius in lege prophetis, & psalmis: ideo illi tenebantur magis particulariter credere existētib; in lege naturę. In lege aut reuelatę ueritatis scilicet euāgelicę adhuc magis particulariter credere tenebantur plus, uel minus secundum diuersos status hominum: de quo statim dicit. Et ideo sanctus Bonanen. q. ij. huius dist. qui philo sophi hanc fidem in genere non habuerunt, suis uirtutibus, & meritis inherentes, non poterant esse membra christi: & per cōsequens nec saluari. ¶ Et si obijciatur, q̄ iph nō poterāt hanc ueritatem habere per propriam inuentionem, aut doctrinam. Responderetur, q̄ gratia dei super omnes præsto erat: & natura ad hoc manducebat ex sua curitate, & inimitate: ut redempto-

pro omni tēpo re fuit necessaria.

Fides actualis est auri ga. Fides actualis necessaria est ad dirigendum in actibus uirtuosis: ita fides actualis necessaria est ad dirigendum in actibus meritorijs: est enim auriga actuum meritoriorum: sicut prudentia actuum uirtuosorum. Necessarius est itaq; omnibus ratione utentibus actus fidei pro aliquando ea necessitate, qua eis necessarius est actus meritorius. ¶ Secunda conclusio. Licet eadem fuerat fides infusa in nobis, & in ueteri testamento patribus: non tamen eadem acquisita: nec idem fidei actus. Prima pars probatur: quia una tantū est fides infusa in uno homine numero: & fides in omnibus hominibus sicut

Cōcl. 3. Pro omni tempore post lapsum fides mediatoris explicata ad salutem ratione utentibus fuit necessaria. Probatur: quia nullus saluatur nisi sit membrum ecclesiæ: & per consequens christi: sed nullus est membrum ecclesiæ, nisi per h

Philosophi non sunt excusati.

Ut christus ad hunc nos reducere, quatuor requirerebatur.

redemptore: & precipue quantum ad ea, quibus non in finem reduxit uisio hoste, quo captiui tenebamur. Ad hoc autem, quod nos in finem reduceret: quatuor requirerentur. Primum, quod propugnator nonister institueretur: quod factum est in natiuitate. Secundum, quod propugnaret: quod factum est in passione. Tertium, quod uinceret: quod factum est in resurrectione: quando eternitatis aditum deuicta morte referauit. Quartum, quod uisitorie suae omnes suos participes faceret: quod erit in iudicio: quando bonis bona, & malis mala redderet: ideo ista precipue requiruntur, ut explicitè credantur. Et quia haec in symbolo expressè continentur: ideo ad actum fidei articuloꝝ symboli omnes pro aliquando tenentur. Quod si aliqui adeo obtuli fuerint: quod articulos ipsos secundum quod in symbolo ordinati sunt: eo ordine recitare non possent: sufficeret tamen eis, quod omnes, & singulos explicitè credunt: dum eis proponuntur: sic ergo ad fidem explicitam omnium in symbolo contentorum, omnes in tempore gratiae obligantur: ut dicit magister. Praeter illa: quilibet tenetur explicitè credere omnem ueritatem particularem in eo, quod generaliter credit uirtualiter inclusa: postquam sufficienter sibi ostensum est, quod in tali uirtualiter est inclusa. Exemplum, ut credens omne reuelatum a deo esse uerum: tenetur explicitè credere quaecumque ueritatem particularem reuelatam: postquam sufficienter ostenditur, quod est reuelata a deo. Sex ta cōclusio. Licet simplices, & minores non tenentur in ea singula credibilia particularia explicitam fidem habere: tenentur tamen omnes particulares errores: ne pertinaciter adhaereant, cauere. Prima pars patet. Secunda pars probatur: quia quilibet fidelis tenetur cauere omne illud, per quod haereticus iudicaretur, & esset: ergo tenetur cauere omnem errorem (pertinaciter adherendo) contrarium cuiusque particulari credibili in canone biblicae contento. Tenet consequentia: quia quilibet talis error facit haereticum: si eipertinaciter adheretur: & tollit fidem infusam, quae ne-

cessaria est omnibus ad salutem: ut dictum est. Et si di. Nullus tenetur cauere errorem: nisi cuius oppositum tenetur explicitè credere: ergo cum non tenetur omnes articulos particulares credere, errorem eius contrarium non tenetur uitare. Tenet consequentia, quia nemo tenetur uitare, quod non tenetur cognoscere: sed nullus tenetur omnes errores cognoscere: quia infiniti sunt. Respondetur, quod errorem cauere contingit dupliciter. Vno modo simpliciter, ne ei cōsentiat. Alio modo ne pertinaciter ei adhaereatur. Primo modo, non oportet cauere omnem errorem: ut supra dictum est: sed secundo modo: & ita debet intelligi conclusio de errore pertinaci. Et ad cauendum pertinacem adhesionem erroris: non oportet errorem cognoscere: quia quisquis habet fidem implicitam omnium contentorum in scriptura, non potest incidere pertinaciter in errorem: quia nunquam ita adheret errori, quin paratus sit credere: ostensio, quod est contrarium alicui contento in scriptura: & ita non adheret pertinaciter. Patet ergo, quod falsum assumitur tam in antecedente, quam in consequente probatione. Ex omnibus praemissis elicitur ultima conclusio ad suppositum quaestionis responsiua: & est in ordine septima. Omnes articuli fidei in symbolo apostolorum sufficienter sunt collecti: & abinui cem specie condistincti. Prima pars patet: quia illi articuli sunt sufficienter collecti: qui uirtualiter, & reductiue continent omnia credibilia: tales sunt articuli, de quibus conclusio ergo. Consequentia nota cum maiore. Minor probatur: quia nullum est credibile totius scripturae canonice, quin reducibile sit ad aliquem articuloꝝ: si quidem ad hunc articulum. Credo sanctam ecclesiam catholicam. omnes ueritates totius canonis reducuntur: nam credere ecclesiam sanctam catholicam: est credere eam sancte uerè, & sine errore approbasse, quaeque; approbauit: & per consequens est credere omnia per ipsam approbata. Approbauit autem totum canonem scripturae: & ita omnia in eo contenta (de sacramentis, praecipis, histo-

Cōcl. 7.

Articuli fidei sufficienter in symbolo sunt collecti

Arti. 3. Dub. 1.

rijs & ceteris omnibus) ad hunc articulum reducuntur. Secunda pars patet explicitè primo notabili. Quantum ad tertium articulum, est primum dubium. Cum minores habere tenentur fidem explicitam omnium uirtualiter contentorum in fide implicita, postquam constiterit eis ibi aliquid sic contineri: utrum tenentur explicitè credere suo prelati fidei implicitam particulariter explicanti. Ad illud responderet. In uirtute, quod aliqua sunt, quae communiter predicantur in ecclesia, & usu festiuitatum ecclesiae approbatur. ut quod christus natus est, crucifixus. Et generaliter articuli symboli, de quibus dictum est cōclusionem v. & in illis predicatis tenentur minores suis praetatis credere: & sic predicatis explicitè assentire. Si uero suppositi, aut quicunque alij predicant aliqua, quae non communiter in alijs ecclesijs predicantur: sed proponuntur in uno loco de nouo: non tenentur illud simplices, seu minores firmiter credere: immo magis cōsultum est non adherere, quousque sciant illud credi ab ecclesia, & quae uerum. Si tamen quis credit putans ecclesiam sic credere: etiam si fuerit erroneus, non peccat: dum modo tamè pertinaciter non adheret: ut supra dictum est notabili ij. Suo modo in moralibus. Si quis predicaret actum aliquem non esse mortalem, qui tamen esset peccatum mortale: utile est non credere: & donec post diligenter informationem certificarus fuerit: se ab actu huiusmodi suspendere, maxime si audiuit

Dub. 2.

Ab alijs oppositum fuisse praedicatum. Secundum dubitatur: utrum successu temporis creuerunt articuli fidei. Respondetur, quod fide profecisse intelligi potest quantum ad quantitatem, quantum ad deuotionem, uel quantum ad firmitatem. Quantum ad quantitatem dupliciter. Vel quo ad nouorum articuloꝝ additionem; uel quo ad implicatoꝝ explicationem. Quo ad nouorum articuloꝝ additionem non creuit: quia quotquot noui articuli per exhibitionem additi sunt: tot ueteres de futuri expectatione desierunt: unde licet christum uenisse cepit esse articulus: ita christum esse uerturum, desit esse articulus. ita quod quicunque exhibita sunt, ut exhibe-

da, sitque numerus articuloꝝ non est immutatus. Quantum uero ad explicationem creuit: quia clarius explicata est fides adueniente ueritate, quae sub umbra figurali. Quantum uero ad deuotionem, creuit adueniente temporis plenitudine, propter luminis plenitudinem in ueritatis exhibitione: propter maiorem gratiae diffusionem in charitatis ostensione: propter clariorem eruditionem in uerbi salutis praedicatione. nunc ueritas per Christum facta est: nunc in sacramentis nouae legis propter meritum amplior datur gratia: nunc fides etiam apertius praedicitur. nam in omnem terram exiit sonus eorum; & in fines orbis terrae uerba eorum. s. Christi, & apostolorum. Quantum autem ad firmitatem similiter creuit: tum propter maiorem deuotionem: tum etiam propter clariorem cognitionem. Illorum. n. articuloꝝ fides firmiter est, quos credens apertius cognoscit; & quibus deuotius acquiescit, satis concordat sanctus Bonauen. Tertio dubitatur: utrum fidei possit fieri additio per nouum articulum summo pontifice, aut ecclesia edendum. Respondetur, quod si cur ad ea, quae spectant ad fidem nostram, & nequaquam ex uoluntate humana dependet: non potest summus pontifex, nec ecclesia de assertionem non uera ueram: nec de non falsa falsam facere: ita non potest de non catholica catholicam facere, nec de non haeretica haeticam: & ideo non potest nouum articulum facere: nec articulum fidei tollere: quoniam sicut ueritates catholicae abique omni approbatione ecclesiae ex natura rei sunt immutabiles, & immutabiliter uerè: ita sunt immutabiliter catholicae reputandae. Similiter sicut haereses abique omni reprobatione, & damnatione sunt falsae: ita abique omni reprobatione sunt haereses reputandae. Quod sic ostendi potest: & suppono ex dictis; quod articulus, & ueritas idem sunt, & pro eodem accipiuntur: tunc sic: aut ueritas dicenda est catholica: quia est diuinitus reuelata: aut in scriptura diuina contenta: aut quae ab ecclesia recepta: aut quae a summo pontifice approbata: aut quae ex aliquo praedictorum sequi in cōsequenti-

Dub. 3.

An summus pontifex, aut ecclesia possit nouum articulum, aut symbolum edere.

necessaria: alius modus non est dabilis. ¶ Si primum, aut secundum: quia reuelatio diuina non dependet a summo pontifice, nec ab ecclesia: ergo horum approbatio nihil facit ad hoc, quod talis ueritas sit uere catholica: aut quod contineatur in scriptura diuina. ¶ Si tertium: quia ab ecclesia recepta. Queritur, quare ecclesia talem ueritatem recepit: aut quia sibi diuinitus reuelata: & tunc absque tali receptione est uere catholica, scilicet quia diuinitus reuelata, uel inspirata: aut ecclesia eam recepit: quia eam in scripturis diuinis inuenit, & tunc iterum absque tali receptione est catholica: eo quod in scripturis diuinis cõtenta. Aut recepit eam: quia per experientiam, aut naturalem rationem eam cognouit: sed rationi naturali, & experientie ecclesia in recipiendo ueritatem catholicam inniti non potest. Tum: quia quæ sunt fidei, sunt super experientiam, & naturalem rationem. Tum: quia tunc omnem ueritatem geometricam, & naturalem posset facere catholicam, & articulum: & assertiones falsas geometricas facere hereticas; quod dicendum non est. Aut ecclesiam eam recipit, quia sibi placet: tunc ecclesia faciendo ueritatem catholicam inniteretur humanæ uoluntati tantum: & ita fides nostra esset in uoluntate hominum: contra illud. j. Corint. ij. Sermo meus, & prædicatio mea, non in persuasibilibus humanæ sapientie uerbis: ergo multo fortius non in uoluntatibus humanis. ¶ Si detur quartum: quod sequitur aliquo prædictorum: clarum est, quod sequeretur etiam sine approbatione, & receptione ecclesie. ¶ Si quintum: quia a summo pontifice approbatum: arguatur sicut de receptione ecclesie. Patet ergo, quod nulla ueritas est catholica ex approbatione ecclesie, uel papæ. Sed ecclesia, aut papa per suam approbationem aliquam ueritatem fuisse, aut esse catholicam cognoscit, & definit. Sic ergo non facit ad ueritatem aliquam esse catholicam, aut fidei articulum, uel assertionem contrariam hæreticam: sed per suam approbationem determinat, & definit ueritates approbat fuisse catholicas: &

assertiones falsas, quas reprobat: fuisse, & esse hæreticas. Sic non facit nouum articulum fidei: sed determinat, & definit aliquem articulum pertinere, & pertinuisse ad catholicam ueritatem. Et illa ueritas quam uis nouiter definitur esse catholica, & articulus fidei: non tamen nouiter incipit esse articulus: sed fuit talis ante definitionem: licet non sit ab omnibus, ut talis cognitus: sed definitione ac determinatione ecclesie ab omnibus, ut talis cognoscitur: & tenetur, qui prius a multis fuisse articulum ignorabatur. Alias rationes ad idem adducit Ockam. c. xij. secundilib. dialo. per j. ubi materiam illam late prosequitur. Ex his patet, quod ecclesia, uel papa ordinando, aut faciendo nouum symbolum (sicut factum est in concilio Niceno) non facit nouas ueritates catholicas, siue articulos: sed de nouo declarat ueritates aliquas fuisse, & esse catholicas. Quæ aut ueritates sint catholicæ reputandæ: late in eodẽ lib. differit, quem Gerf. & plerique alij in suis scriptis sunt imitati. ¶ Ultimo dubitatur utrum ratio naturalis inducta ad ostendendum fidei ueritatem diminuat fidei meritum. Supposito, quod quedam ueritates possunt euidenter demonstrari: ut quod deus est uiuens, intelligens &c. quod sunt articuli fidei: secundum illud Heb. xj. Oportet accedentem ad deum credere, quia est &c. Responderetur secundum beatum Thoma. ij. q. ij. ar. x. quod ratio humana inducta ad ea, quæ fidei sunt, dupliciter se habere potest. Vno modo, ut præcedens: puta cum aliquis assentit ueritati fidei propter rationem conuincentem; alias non crediturus. Et sic ratio inducta diminuit meritum fidei: immo totum tollit: ita quod sic assentiendo non meretur. Nihil enim est meritorium, nisi uoluntarium: sed talis non uoluntariæ: & propter diuinam reuelationem, & auctoritatem: sed conuictus necessario assentit: ergo sic assentiendo non meretur. Alio modo ratio humana habet se, ut consequens. cum scilicet homo habet propriam uoluntatem credendi diuinæ auctoritati: & diligit ueritatem creditam, & super ea excogitat, ad quas ra-

Dub. 4.

Trum ratio naturalis inducta ad ostendendum fidei ueritatem diminuat meritum fidei.

Distinctio. XXVI.

iones ad hoc inuenire possent: non quidem ut firmiter credat (sic enim humanam rationem diuinæ auctoritati præponeret) sed ut credita magis intelligat, defendat: ac piis (docendo) optuletur. Sic ratio humana non tollit meritum: sed est signum maioris meriti. Tollit quidem fidem acquisitam, & actum fidei, quia nonstant simul scientia, quam ratio humana gignit: & fides acquisita in eodem, & respectu eiusdem: licet stent simul scientia, & fides infusa: ut supra dictum est dist. xxiii. in conclusione. iiii. Non tamẽ tollit meritum uoluntatis, quo uult credere, etiam si ratio non adducatur: & auget meritum: cum ex charitate imperat intellectui inquirere rationem ad finem prædictum: & ad dei honorem ac lucrum animarum.

DISTINCTIO XXVI.

De spe.

DETERMINATO de fide prima uirtute theologicali in. iij. præcedentibus distinctio nibus: consequenter in hac distinct. xxvi. magister agit de uirtute spei, quæ est secunda uirtus theologica: cuius sententia in sequentibus conclusionibus summarie continetur. ¶ Prima conclusio. Spes est certa expectatio futuræ beatitudinis ueniens ex dei gratia, & præcedentibus meritis. ¶ Secunda conclusio. Fides, & spes in eo, quod sunt non apparentium conueniunt: sed quia fides est de bonis, & malis præteritis presentibus, & futuris: spes tantum de bonis futuris: sicut uocabulo, ita differentia rationali differunt. ¶ Tertia conclusio. In christo sicut in beatis: nec fidei, neque spei uirtus fuit: quamuis quedam sperauit, & credidit. In quo dicto magistri, uerbum credidit large accipitur:

pro firmiter assentire uero prout includit uisionem.

Quæstio vnica. 255

QVAESTIO VNICA.

CIRCA hæc distinctionem A queritur: utrum spes sit uirtus theologica a fide, & charitate realiter distincta. ¶ Tribus articulis quæstio absoluetur. Primus præmitteret notabilia terminorum declarationia. Secundus subiungeret conclusiones. Tertius dubia soluet. ¶ Quantum ad primum notandum, quod spes quoadquod accipitur pro passione appetitus sensitui: scilicet de desiderio sensibilis apprehensione per phantasiam: ut conuenienter, & absens, quo modo numerat spe philosophiater passiones. ii. Ethic. & Boetii. de consol. metro. vii. ponit quatuor animæ passiones, gaudium, dolorem, spem, & timorem: & sic non accipitur in proposito, quia sic nec est uirtus moralis, nec theologica. Secundo modo accipitur, prout pertinet ad appetitum intellectuum: & sic aliquando accipitur pro actu, qui est sperare bonum absens: ut cum dicimus, habeo spem assequendi hoc, uel illud bonum: id est spero assequi. Alio modo, & magis proprie accipitur pro habitu infuso, uel acquisito ad actum sperandi inclinatem. Et utroque modo capitur dupliciter. Vno modo large, pro habitu, uel actu sperandi bonum quodcumque apprehensum, ut absens siue æternum, siue temporale: quo modo aliquis dicitur sperare diuitias, corporis sanitatem, aut aliud bonum: sic dicit apostolus. Debet in spe, qui arat, arare: & qui triturat in spe fructus percipiendi. i. Corint. ix. & secundum magistrum. Beati dicuntur sperare corporum resurrectionem. Alio modo stricte, ut solum respicit bonum æternum apprehensum, ut possibile, & futurum: & ita definit magister. Spes est expectatio future beatitudinis &c. sic accipitur in proposito scilicet pro habitu, & stricte. Accipitur etiam quandoque pro obiecto, id est re sperata: sic accipit apostolus ad Titum. ii. Expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni dei. beatam spem id est beatitudinem speratam. ¶ Secundo notandum, quod de actu spei uariæ sunt opiniones doctorum: &

Arti. 1.
Vtrum spes sit uirtus.

Arti. 1.

Quatuor passiones animæ.

Diuersæ tangit Sco. distin. præsentis. quoniam fuit
acce -- quorundam opinio, qd actus spei dicit
piones non unum actum simpliciter: sed unum per ag
spei. gregationem. Dicit. n. aggregatiue actu
fidei, & ex actu charitatis. Nam actus spei,
qui est expectare, includit certitudinem:
& hæc certitudo pertinet ad intellectum,
& fidem. Includit etiam desiderium, quod
pertinet ad uoluntatem: & si sit deside-
rium meritorium pertinet ad charitatem,
quæ perficit uoluntatem. Sicut ergo ex
pectatio perfecta, & meritoria includit
certitudinem intellectus: & desiderium
uoluntatis ordinatæ: ita spes dicitur in-
cludere per quandam aggregationem:
ut uirtus perfecta, fides, & charitatem.
Et sic spes non ponitur uirtus tertia a
fide, & charitate coniunctum formaliter
distincta: sed est tertia per aggregationem:
quia includit in se duas uirtutes,
scilicet fidem, & charitatem. Alia pos-
set esse opinio, & modus ponendi: quia
desiderium non habet potest esse in uo-
luntate sine charitate. Totus etiam actus,
spei, etiam ipsa spes, potest esse informis:
non autem potest esse sine fide, quæ il-
lud, quod speratur, creditur possibile ha-
beri: ideo spes non est uirtus alia a fide:
sed est quedam particularis fides: sicut
enim fides respectu uniuersalis est, qua
teneo omnem hominem iustum finali-
ter saluandum: sic & spes est respectu par-
ticularium: quia spe teneo, sine credo
me finaliter iustum esse saluandum. Et
secundum hoc diceretur, quod fides est om-
nium articuloꝝ reuelatorum ad quos-
cunq; pertinentiam, ad quoscunq; tempo-
pora. Spes autem est quedam fides par-
ticularis: quia est de reuelatis particula-
ribus pertinentibus ad seipsum, qui ha-
bet fidem: & tantum de pertinentibus
ad futura. Et ita spes erit inferius ad fi-
dem, non quod dicitur, sed accidentaliter,
sicut ribile ad ly animal: quia con-
notat ultra fidem futuritionem: & quod sit
de particularibus ad se habentem fidem:
& ultra hæc desiderium talis boni: alio-
quin non desiderans bonum futurum,
haberet spem: quod non conceditur.
Istæ duæ opi. consequenter dicerent: quod
sicut in anima sunt duæ potentie natæ

attingere deum in ratione obiecti scilicet
intellectus: & uoluntas: & hoc per
actus elicitorum proprios sibi. Ita etiam suf-
ficienter perficitur utraq; potentia uni-
co habitu respectu illius obiecti: & ita
sicut intellectus sufficienter perficitur
respectu illius beatifici obiecti per habi-
tum fidei: consimiliter uoluntas suffi-
cienter perficitur respectu eiusdem ob-
iecti per habitum charitatis. Et ad salu-
dum dicta de spe dicerent: quod spes est ter-
tia uirtus, includens alias duas uirtutes
per aggregationem secundum primam
opinionem: uel secundum opinionem
secundam: quod est quedam fides particu-
laris respiciens tantum bona futura ab
habente huiusmodi fidem attingenda.

Et sic distinguitur a fide generaliter su-
pta, quæ respicit indistincte omnes per-
sonas, & credibilia quoruncunq; tempo-
rum.

¶ Sed quia illa opi. uidentur obuiare au-
cto. sanctorum in uirtutum dicto aposto-
li. j. Corint. xiii. dicit enim. Nunc manet
fides, spes, charitas, tria hæc &c. Et etiam
rationi: quoniam contingit excessiue
sperare bona futura: sicut patet in præ-
sumptuosis, & diminute sicut in despe-
rantibus: & ita illa passio, quæ est spes fu-
turi boni, indiget moderatione: & per
consequens habitus ille moderatiuus cum
sit respectu obiecti æterni, quod conse-
quitur sperans: poterit esse habitus theo-
logicus proprius: & hoc dicitur spes.

Per hunc enim intelligitur habitus mo-
derans passionem: sicut desiderium, quo
quis tendit in bonum æternum conse-
quendum: ideo illis opinionibus dimis-
sis, aliter respondendum erit ad quæstio-
nem. ¶ Pro quo notandum, quod deus non
tantum est bonum summum, & infinitum
in se: sed est etiam summum bonum crea-
turæ rationali: ipsum per actus intelle-
ctus, & uoluntatis participantis. Et secun-
dum hoc potest uoluntas dupliciter ten-
dere in deum ipsum amando secundum
duplicem affectionem: scilicet secundum
affectionem iustitiæ diligendo ipsum æ-
more amicitie, ut bonum summum in se,
non in ordine ad aliud. Vel secundum
affectionem commodiam ad ipsum ut
summum bonum sibi amari, amore. s. concu-
piscentiæ.

piscentiæ. Primus actus diligendi deum
ut bonum in se est actus charitatis. Secun-
dus actus diligendi deum ut bonum diligē-
ti, quatenus ordinatus est: est actus spei.
Vnde actus spei est actus desiderandi bo-
num infinitum esse nobis bonum: & hoc
a deo seipsum nobis liberaliter confe-
rente: non quidem primo sed propter aliud
sibi acceptum, ordinatum ad illud tanquam
meritum: & habitus ad hunc actum in-
clinans acquisitus, uel infusus dicitur spes.

D Ex illo potest elicere distinctio spei decla-
ratiua distinctiōnis magistri. Spes est ha-
bitus inclinans uoluntatem ad desideran-
dum efficaciter bonum infinitum: a seipso
bono liberaliter sibi conferendum, pro-
pter merita ab ipso bono infinito ad
hoc acceptata. Aut est desiderium ad aliud
bonum ad hoc bonum infinitum conse-
quens, uel ordinatum. ¶ Dicitur habitus, quod
ponitur pro genere, & includit tam ha-
bitum infusum, quam acquisitum. Nam
duplex est spes, scilicet infusa, & acquisi-
ta. Sola. n. spes infusa non sufficit sine
acquisita, aut eius actu ad inclinandum
ad actum spei. Nam uoluntas apprehenso
bono infinito tanquam bono possibili si-
bi per merita ad hoc acceptata, statim
desiderat ipsum, & simul merita per quæ
ad ipsiatur: etiam sine habitu infuso. Ha-
bitus autem infusus sine his non inclinatur.

¶ Dicitur inclinans uoluntatem ad desideran-
dum: ubi tangitur actus proprius, ad quem
spes inclinatur, quæ est desiderium alicuius
boni sibi commodi, & futuri. Vnde patet,
quod actus spei est actus amoris concupiscē-
tiæ secundum affectionem commodi: sicut actus
charitatis est actus amoris amicitie se-
cundum affectionem iustitiæ. De qua dupli-
ci affectione dictum est supra. lib. ij. dist. vj.
Quod autem desiderare sit quoddam ama-
re, patet: quia est quoddam uelle bonum:
& omne tale uelle est amare: ut in sequē-
tibus apparebit. ¶ Dicitur bonum infinitum
in se: ubi tangitur obiectum primarium,
& principale. Nam sicut fides tendit in deum
credendo ei, sicut primæ ueritati. &
charitas inhaeret deo tanquam summe
bonitati. Ita spes tendit in deum deside-
rio ei fiducialiter adherendo tanquam
infinitæ largitati. Siquidem infinita est

largitas, quæ dat donum infinitum. Prin-
cipale ergo obiectum spei est deus a spe-
rante tanquam commodum suum sum-
mum possidendus. ¶ Dicitur efficaciter
ad excludendum desiderium desperan-
tium, & præsumptiuum. Nam deside-
rium efficax duo includit. s. apprehensio-
nem obiecti, ut possibile haberi: & ac-
ceptionem mediatorum ordinatorum ip-
sa uolendo, & imperando, per quæ potest ob-
iectum acquiri. Primum deficit desperantibus:
nam desperantes non credunt habitationem dei,
ut obiecti beatifici eis esse possibile: &
ideo licet uellent beatitudinem habere:
& desiderent possidere deum beatificæ uo-
luntate complacentia: quia tamen non apprehen-
dunt, ut sibi possibile, non desiderant effica-
citer: quæ uoluntas non solum sibi complacet
in uolito, & uolitione: sed etiam inquiri,
& disponit media, etiam imperat ceteris
potentibus, quibus consequi potest uoluntatem.
Et ideo desperant in persuadendum est, ut
credat: non ut diligat: quia prima radix
illius erroris non est in uoluntate.

Quod enim uoluntas non desiderat ef-
ficaciter, hoc est ex eo: quia intellectus
non ostendit illud efficaciter tanquam de-
siderandum. Hæc Sco. Secundum deficit
præsumptiuus: licet. n. illi desideret
bonum infinitum, ut suum commodum:
ipsum etiam apprehendunt, ut sibi pos-
sibile, & futurum: non tamen inquirunt, nec uo-
lunt, nec imperant media opera. s. merito-
ria, per quæ consequantur. Non ergo deside-
rant adipisci per merita: sed sine meritis: &
sic non efficaciter: de quo & magister di-
cit. Sine gratia & meritis sperare: non spes
sed uana præsumptio est. & hæc innuit
magister in sua distinctiōne. Spes est, in-
quit, certa expectatio. i. efficax deside-
rium. Efficax enim desiderium certa
est expectatio: quia infallibiliter sequi-
tur beatitudo desiderium efficax perma-
nens in hominem. Hæc enim est certitudo
spei: quod merita in fine uite continuata in-
falsibiliter consequitur beatitudo, per
quæ frui uel possidetur deus. Non enim
illa est certitudo spei: quod habens modo
desiderium efficaciter beatitudinis ipsum in-
falsibiliter consequatur: quia potest cadere ab
illa spe efficaci, & desperare, uel presu-
mptiuè.

Despe-
rantes, & præ-
sumptiuè,
an ue-
lunt effi-
caciter
beatitu-
dinem.

mere, aut media ordinata relinquere. Sed ea est certitudo, quae dicta est, quae certum est beatitudinem consequi desiderium efficaciter continuatum in fine. Est ergo efficax desiderium, ut dicit Ockam. in suo. ij. q. vii. desiderium, quo aliquis statim osteso sibi per fidem fructus dei, per quam deus habetur, est sibi conferenda propter merita: statim elicit actum meritum, si potest. Concordat dominus. Cap. mera. q. unica. ij. sen. quam pulchre ponens, quis sit actus spei: & quod duplex est desiderium &c. quorum uni tanquam de possibili bus committatur fides: alteri vero de impossibilibus non adest fides: siue credulitas consequendi desideratum: ut in desperantibus. & dicitur ab ipso bono liberaliter propter merita conferendum. ubi inuitur modus habitiois, simul & affectiois boni in finem. Non enim potest bonum infinitum haberi a creatura nisi per liberalem donationem, qua liberaliter bonum infinitum se communicat suae creaturae secundum modum suae capacitatis. Non est autem creatura capax beatitudinis infiniti: nisi per claram visionem, & perfectam fructioem. Has uero habere non potest creatura a se. Videtur enim deus, quod deo uult: & ostendit se, cui uult: nec potest frui creatura perfecte deo, nisi clare uisio: & ita non potest haberi bonum infinitum, nisi liberaliter se donet uidentem, & fruentem. Modus autem consequendi bonum infinitum est per opera meritoria ab ipso bono infinito ad hoc acceptata: & licet propter merita, non tamen minus se dar liberaliter: quia ex sua liberalitate ordinauit illa merita: & liberaliter ea acceptat tanquam condigna tanto dono, quae ex sua natura nequaquam essent digna: sicut dicit apostolus. Non sunt condignae passionibus huius temporis ad futuram gloriam, quae reuelabitur in nobis. Roman. vii. q. Additur in definitione. aut ad aliud bonum ad hoc consequens, uel ordinatum: ubi tanguntur obiecta minus principalia, & secundaria spei. Sicut enim fides non est tantum respectu dei, siue ueritatis aliquid reuelatis de deo: sed etiam omnium a deo reuelatorum: & omnium

ueritatum in canone contentarum: esse nihil de deo predicantium: ut quod Moyses occisum Egyptum abscondit in sabulo. Exo. ij. & quod Petrus uidiuum nomine Dorcas a morte suscitauit. Actuum. ix. Et charitas non solum inclinatur ad diligendum deum: sed etiam omne, quod deus a nobis uult, dirigere. Sic spes non est tantum respectu dei a nobis habendi: sed etiam respectu omnium, per quae a nobis habetur, scilicet respectu uisionis, & fructiois, quae sunt beatitudo formalis: & respectu gaudij consequentis. Similiter respectu omnium ad deum beatificum possidendum ordinatum: ut respectu gratiae, & meritorum, & ceterorum dei donorum. Omnia enim haec speramus a domino, sicut & peccatorum remissionem, carnis resurrectionem: & uitae perpetuitatem: & sic dicit magister. Spes est certa expectatio futurae beatitudinis beatitudo est duplex, obiectiua, quae est bonum infinitum: & formalis quae est uisio, & fructio: & potest accipi utroque modo: & sic tangitur tam obiectum spei primarium quam secundarium. Subintelligendo etiam omnia ad beatitudinem consequentia, & ordinata. Unde colligitur, quod obiectum spei adaequatum est bonum infinitum liberaliter se communicans creaturae propter merita: & bonum finitum ad communicationem huiusmodi ordinatum, ut concomitans, aut consequens, uel praecedens. Concomitans, ut uisio, & fructio, per quas formaliter habetur bonum infinitum. Consequens, ut gaudium, perpetuitas, satietas, & cetera beatitudinem formalem consequentia. Praecedens ut gratia, dona, & merita. Tertio notandum circa illud terminum uirtus theologica: quod uirtus theologica dupliciter accipitur. Vno modo stricte: & sic ad hoc, quod uirtus aliqua dicatur theologica, tres conditiones requirunt. Prima, quod respiciat deum pro primo obiecto, & principali. Secunda, quod habeat primam ueritatem pro prima regula actu suorum, ad quos inclinatur: & non regulam aliquam acquiratam humanis, pura prudentia. Tertia, quod immediata a deo infundatur sicut a causa efficiente. Harum conditionum prima respicit obiectum, secunda

Beati-
tudo du-
plex.

Virtus
theolo-
gica.

Quis sit
actus
spei.

regulae directiuae: tertia causam efficien-
tem. Et illo modo fides, spes, charitas
acquisite non sunt uirtutes theologice:
quia deficiunt tertia conditio. & Secun-
do modo accipitur uirtus theologica
largius pro uirtute respiciente deum pro
iecto principali in nitens primae ueritati,
tanquam regulae siue sit a deo infusa, si-
ue naturaliter acquisita. Et sic fides,
spes, & charitas acquiruntur respectu dei,
ut obiecti primi, & principalis sunt uir-
tutes theologicae. Per primas enim duas
conditiones uirtus theologica sufficiens
ter distinguatur a morali: quia moralis
non habet deum pro obiecto primo: licet
habere possit deum pro fine. Similiter
moralis innititur regulae humanae scilicet
prudenteriae, siue naturae rationi naturali.
Theologica uero ueritati diuinae: ideo
enim fides credit: quia deus reuelauit:
ideo spes desiderat: quia sic desideran-
dum esse deus reuelauit, sic charitas dili-
git: quia sic diligere deus precepit. & Qua-
tum ad secundum articulum est conclusio
G. hio prima. Spes tam acquisita, quam in-
fusa est uirtus theologica largae: secus si
acquiratur uirtus theologica stricte. Pro-
bat pro parte prima: quia respectu actus
sperandi potest esse uirtus moderatiua,
& non moralis: ergo theologica. Con-
sequencia tenet a sufficienti diuisione.
Antecedens pro parte prima patet ex
secundo notabili in reprobatione opi-
nionum. Secunda pars antecedentis pa-
tet: quia spes habet deum pro primo, &
principali obiecto. Innititur et regulae di-
uinae non humanae: igit non est uirtus mo-
ralis: quia uirtus moralis habet pro obiecto
primario aliquid contra deum: & innititur re-
gulae humanae scilicet prudentiae. Pro secunda
parte similiter probat conclusio: quia licet
spes infusa sit uirtus theologica stricte: si-
cut & accepta: eo quod sibi conueniunt om-
nes conditiones in notabili ultimo po-
sita: non tamen spes acquisita huic non
deficit tertia conditio. Virtus enim theo-
logica sic innititur deo tanquam obiecto,
& regulae: ita innititur eidem tanquam
efficienti causa: quod est dictum, sicut uir-
tutes theologicae habent deum pro obiecto
principali, & distant a diuinum pro re-

Cōcl. 2.

Cōcl. 3.

gula: ita habet solum deum pro efficien-
te causa. & Secunda conclusio. Vir-
tus spei nec fides, nec charitas po-
test dici. Probatur: quia actus spei nec
est actus fidei: nec charitatis: ergo nec
habitus spei est fides, nec charitas. Te-
net consequentia: quia distinctorum
actuum distincti sunt habitus. Quod non
sit actus fidei: probat: quia omnis actus
fidei est credere: & omnis actus spei est
desiderare. & non est idem desiderare, & cre-
dere: ergo. Quod non sit actus charitatis: pro-
bat: quia charitas est suprema uirtus
appetitua j. Cor. xii. & per consequens
actus charitatis est amor amicitiae: quia
amor perfectissimus, siquidem amor ami-
citiae perfectior est amore concupiscentiae:
quia nobilior esse habet obiectum in
se (quo modo est obiectum amoris ami-
citiae) quam comparatiue ad aliud a se (quo
modo est obiectum amoris concupiscentiae.)
Desiderare autem bonum infinitum esse meum
bonum, quod est actus spei: non est amor ami-
citiae: sed concupiscentiae: quia non est amor
boni infiniti secundum esse, quod habet
in se: sed secundum quod habet se ad aliud a
se: siue (quod idem est) non est amor boni se-
cundum quod est bonum in se: sed secundum quod est
bonum desideranti. & Tertia conclusio.
Virtus spei acquisita, & infusa a fide, &
charitate realiter est distincta. Haec con-
clusio tamquam corollaria sequitur ex prio-
ribus: maxime ex secunda. Et quod sit disti-
cta a fide satis probatum est praecedenti
conclusioni. Quod etiam distincta est a
charitate: probatur per actus utriusque: nisi
actus charitatis alium habet finem immedia-
tum, quam actus spei: ergo sunt distincti.
Tener consequentia: quia finis est obiectum
actus uoluntatis eliciti, ut dictum est
q. j. dist. xxiii. Sed diuersorum obiecto-
rum diuersi sunt actus. Antecedens pro-
bat: quia finis immediatus actus chari-
tatis est deus: quia actus charitatis: cum sit
actus amoris amicitiae est amor dei pro-
pter se ipsum deum sine relatione in aliud.
Actus autem spei finis immediatus est ipse
sperans, nam actus spei: quia est amor con-
cupiscentiae est amor dei, in quantum est
bonum, seu beatitudo sperantis. & ita
amor dei relati in bonum sperantis,

tanquā finem immediatū. ¶ Sed di. tūc sequitur, q̄ actus spei esset usus dei: & per consequens inordinatus: cū deo nullo ordinatē posset uti: ut tractatum est dist. j. libri primi. Prima consequentia probatur: quia usus est actus, quo aliquid obiectū diligitur propter aliud, sicut dicit Aug. Vti, est aliquid assumere in facultatē uoluntatis propter aliud. Amare autem deum, ut bonum amantis, est amare deū propter ipsum amantē. Respondetur breuiter: q̄ actus spei licet sit amor concupiscētię: nō tñ est usus: nec amans deū, ut suū bonū: utitur deo. Et ad probationē dicitur: q̄ uti est aliquid assumere in facultatē uoluntatis propter aliud p̄cisē: .i. tantum. Vel magis ad propolūtum: est amare aliquid propter aliud p̄cisē: ita q̄ nisi aliud amaretur, ipsum nō amaretur. Vel est aliquid amare propter aliud magis amatum. Nunc ergo deus non sic amatur amore concupiscētię p̄cisē: quia etiam amatur perfectius amore amicitię. Qui enim deum p̄cisē amaret: quia bonum amāti; aut propter bonum amantis magis dilecti ille uteretur deo. Nec talis amor esset actus uirtutis spei: sed esset actus uirtuosus, & inordinatus. ¶ Et si adhuc arguitur: actus spei non est fructio: quia amor concupiscētię ordinatus in bonum amantis: ergo est usus: quia omnis amor: immo omnis actus uoluntatis est usus, uel fructio: quia omnis actus uoluntatis assumitur in facultatē uoluntatis: uel propter seipsum amantē, & sic est fructio: uel propter aliud ab amato, & sic est usus. Respondetur: q̄ actus ille spei nec est fructio nec usus propriē: sed est actus medius: sicut amor uirtutis propter se, non est fructio, nec usus: quia non refertur in aliud: licet sit referibilis ordinatē in aliud magis amandum, scilicet deum, uel uirtuolum: sic actus spei, quo amatur deus, ut bonum sperantis: licet actu non refertur: huc sit referens in deum: tamen referibilis est ordinatē in deum per actum amoris amicitię, qui est actus charitatis. Nam amans deum, ut bonum suum, non debet in se quiescere tāquā in fine. Sed hoc ulterius p̄

actum charitatis referre in deū tanquā finem ultimū, & summū. Non .n. debet amare deum sperans finaliter: quia bonum suum: sed ideo ut bonum, & beatitudo sua: ut per hoc deum amplius glorificet, atq; laudet: & dei bonitas amplius in sua beatificatione declaretur.

¶ Quantum ad articuli tertii dubitatur primō: in quo subiecto sit spes: an in concupiscibili, uel irascibili. ¶ Pro solutione huius dubij aduertendum: q̄ licet appetitus tam sensitiuus, quā intellectiuus, qui & uoluntas, in homine sit una potentia animę, nulla reali distinctione diuersa: immo una indiuisibilis, & simplex anima: ut tractatum est lib. ij. dist. xyj. tamen propter diuersos actus, in quos potest anima, sortitur nomina diuersa, propter quorum diuersitate emuloquimur de anima, eiusq; potentijs quasi de rebus realiter distinctis. Vnde quia appetitus diuersos habet actus, & obiecta: propter quos etiam diuersa nomina sibi attribuntur apud philosophos, & sanctos: ac doc. communiter appetitus diuiditur in concupiscibilem, & irascibile. Quod non solū uerū est de appetitu sensitiuo: sed etiam de appetitu intellectu. Et licet uariē de hoc loquuntur: sequor tamen nunc doc. subtilē, qui clarius, & fundamētalius de hac materia loquitur in suo tertio dist. xxvj. & xxxiii. j. Distinguntur autem hi appetitus penes obiecta, & similiter penes actus. Penes obiecta: nam obiectorum appetibilem, quędam ex se, & primō sunt appetibilia: quę uidelicet ex se sunt conuenientia, uel disconuenientia: ita q̄ apprehensa (omni alio circumscripto) mouent potentiam ad prosecutionem, uel fugam: quia statim delectant, uel contristant. Alia sunt appetibilia non primō, uel ex se: sed quasi secundariō: propter illa primō appetenda, uel fugienda: ut quia impediunt appetitum circa primō conuenientia, uel disconuenientia. Impediunt quidem in proseguendo, uel fugiendo: & ita impediendo offendunt appetentē. Exēpli causa. Cibus proportio natus est primō, & per se conueniens appetitui animalis: ideo nullo alio p̄bito animal

Arti. 3.
Dub. 1.
I
Diuisio
concupi
scibilis,
& irasci
bilis, &
in quo
sit spes.

animal ipsum proseguitur: p̄reuia tamen eius apprehensione. Impediēs uero animal, ne cibū assequatur. s. cibū auferendo: uel animal ab eius cōsecutione prohibēdo, discouenit animali, & offendit. Non quidem primō, & ex se, puta quia tale ens in se p̄rens: sed quia impedit prosecutionem cibi. Vnde si nō impediret quantumcunq; p̄rens esset, nō offenderet, nec appetitum moueret. ¶ Primum appetibile pertinet ad concupiscibilem: quia concupiscibilis respicit illud, quod natum est ex se esse cōueniēs, uel disconueniens: ita q̄ nullo alio p̄sposito circa ipsum: nisi sola apprehensione facta natus est sequi actus delectandi, uel tristandi, fugiendi, uel proseguēdi, quantum est ex parte eius. ¶ Secundum appetibile pertinet ad irascibilem: cuius obiectum non est illud, quod est primō conueniens uel disconueniens: sed quod impedit illud, quod est primō conueniens, ut dictum est: & potest dici cōsuetuocabulo offendens. ¶ Distinguitur etiam hi appetitus penes actus: nā actus concupiscibilis est prosegui, uel fugere delectans uel contristans: sed actus irascibilis est irasci. Irasci autem est appetere uindictā, ut uult philosophus. ij. rhero. Vnde nō est cōtētū animal fugere offendens (quod ad cōcupiscibilem pertinet respectu primō disconuenientis) sed appetit repellere, & se uindicare. Nō .n. iratus appetit impediens amouere, tantū: sed amouere, & ultra punire, in tā tū q̄ nōnūquā omisso primō cōcupiscibili, in cuius p̄secutione impeditus est: etiā impedimēto cessante: tendit in uindictā offendentis. Satis concordat bea. Tho. par. j. q. lxxxj. ar. ij. Vnde ait, q̄ irascibilis est quasi propugnatrix, & defensatrix, dum insurgit contra ea, quę impediunt conuenientia, quę cōcupiscibilis appetit: & ingerunt nociua, quę concupiscibilis refugit. Hęc illę. ¶ Ex illo sequitur: q̄ illa distinctio, qua pleriq; .i. Hēricus de Gadauo: sanctus Th. Bona distinguunt concupiscibile, & irascibilem penes obiecta (dicentes. Obiectū concupiscibilis esse bonum delectabile: & obiectum irascibilis esse bonum arduum) nō

Bonum
arduum
quid.

est bona, nec propria. Nam bonum arduum propriē loquendo: uel dicitur bonum absens: uel bonū excedens facultatem potentię cui dicitur arduū: aut bonum appręciabile, & amabile ut excedens omnia alta sibi contraria. Sed omnibus his modis cōcupiscibilis est respectu ardui: nā ad concupiscibilem pertinet desiderium boni absentis ex se, & primō concupiscibilis. Ad eandem etiam pertinet charitas, quae bonum summum amamus naturalem potentię facultatē excedens: & simpliciter ut appręciabile super omnia: ergo bonum arduum secundum omnes illas acceptiones magis pertinet ad concupiscibilem, quam irascibile. Tamen ut lauentur doc. potest bonū arduum dici bonum cuius assecutio est difficilis: & sic posset aliquo modo suffineri, q̄ irascibilis est respectu ardui. non quōd obiecti: sed actus. s. uelle uindicare offendens, cuius executio fit cū difficultate quadā: & hoc uideretur innuere sanctus Th. ubi supr. dices, Vñ dicit, q̄ obiectū irascibilis est arduum: quia. s. tedit ad hoc, q̄ super e cōtraria, & supereminet eis. Hoc aut non fit sine difficultate. Vnde sicut actus adæquatus intellectus est intelligere: & sensus sentire. Ita actus irascibilis est irasci. i. uindictā appetere. Nō quidē adæquatus, sed principalis: & p̄ cōsequēs obiectū eius est punitio, uindicabile, uel offendens, & non bonū arduū: quia nec punitio: nec uindicabile, uel offendens est multū appręciabile: ut dici posset bonū arduū. Et sicut exēplificatū est in appetitu sensitiuo: sic fieri potest in appetitu intellectu sine uoluntate. Vnde non solū distinguuntur cōcupiscibilis, & irascibilis in appetitu sensitiuo: sed æque, uel magis in uoluntate. Potest enim uoluntas in aliquid tendere tanquam ex se conueniens, aut conueniens per actum uoluntatis. Potest etiam tendere in aliquod tanquam in offendens, & impediens ipsum repellendo, & uindictādo: & ita offendenti irasci: & ita utraq; potentia est in uoluntate sicut in sensu. ¶ Amplius notādū, q̄ quidā quatuor passiones: scilicet delectationē seu gaudium, dolorem speri, aut deside-

Quatuor passiones gaudium, & dolorem pertinere ad concupiscibilem: spes suae desiderium, & timorem ad irascibilem: quod non est intelligendum cum precisione. Nam quatuor illae passiones inveniuntur in utraque potentia. Possunt enim quatuor haec passiones esse circa bonum delectabile concupiscibile. Possunt etiam esse circa offendens vindicandum: non tamen esse eadem numero, uel specie: sed eadem denominatione. Sunt enim circa concupiscibile omnes haec quatuor diuersimode apprehensae quantum ad habere, carere presentialiter, uel in futuro. Nam apprehensionem boni presentis sequitur delectatio, seu gaudium, & apprehensionem absentis sequitur spes, seu desiderium. Malum uero presentialiter affligens sequitur dolor: futurum autem timor. Sicut namque concupiscibilis prosequitur bonum apprehensum, ut conueniens: ita refugit malum contrarium. Similiter in irascibili, quae licet sit respectu offendens noliti uolita: tamen est uindicta, & punitionis ostendens: quam si irascibilis perfectae, & presentialiter exerceret: sequitur delectatio: secundum illud philosophi i. j. r. h. Ira uiri quasi mel. Si uindicta non sit presentialiter: sed desideratur, sequitur spes. Si desperatur punitionis ostendens, sequitur timor. Si uindicta ab ostendente uincitur: sequitur dolor. Haec tamen passiones irascibilis specie differunt a passionibus concupiscibilis: quia, ut patet, sunt obiectorum specie distinctorum. Nam delectatio concupiscibilis est de bono secundum se, & primo conueniente adeptio. Delectatio irascibilis est de uindicta, & punitione ostendens, quae punitione non est ex se conueniens: sed quasi secundario, propter remotionem impediens concupiscibile a consecutione primo conuenientis. Spes irascibilis est respectu obiecti secundario conuenientis. Sicut in delectatione, & punitionis. Suo modo dolor concupiscibilis est de malo primo, ex se affligentis. Sed dolor irascibilis est de resi-

stentia offendens praualente quasi secundario affligentem: propter impeditum consequendi ex se delectabile: uel fugiendi ex se affligentium. Timor concupiscibilis est de malo futuro ex se nocuo. Timor, & desperatio irascibilis est de resistentia, ac impedimento uincen- te. Ex illo primo patet, quod utraque uis concupiscibilis, & irascibilis non nominatur a passione adequata. (Nam timere in concupiscibili non est formaliter concupiscere: nec timere in irascibili est formaliter irasci: immo qui multum timet, & desperans repellere, aut uincere offendens non irascitur. Non enim appetit uindictam saltem efficaciter: nec insurgit contra offendentem. Sic nec dolere in illa uis, uel ista est formaliter concupiscere: licet oriatur a concupiscere, & irasci.) Non ergo nominantur a passione adequata: sed nominantur a passione principalissima, quae est concupiscere, & irasci. Secundum patet, quod spes irascibilis minuit dolorem, & timorem concupiscibilis. Nam minus timet, minusque dolet de malo presentis, uel futuro: dum adest spes repellendi malum huiusmodi. Timor autem perfectus irascibilis, uel dolor eius auget dolorem concupiscibilis. Unde summum praesens: & desperans illud nociuum repellere: & hoc uerum est extentiue non intensiue: quia licet anima, uel appetitus plus doleat, quando secundum utramque uim dolet: tamen unus dolor alium simpliciter non minuit; cum sint compossibiles: immo secundum passionem oritur ex prima: & effectus non minuit, nec auget causam: sed extentiue minuitur, uel augetur: quia minus dolet, qui secundum unam uim tantum dolet: & magis extentiue, qui secundum utramque dolet. Tertio patet, quod accipiendo spem generaliter respectu cuiusque boni absentis temporalis, uel aeterni: siue accipiat pro passione, quae est actus sperandi in appetitu sensitivo, uel intellectivo: siue pro habitu ad illam inclinante duplex est spes: quaedam est respectu boni absentis ex se, uel primario appetiui

Alia est spes irascibilis, alia est concupiscibilis.

ppō. 1.
M

conuenientis: quaedam respectu boni secundario conuenientis, sicut inuidandi, uel repellendi offendens, suauis claret ex praemissis. ¶ Istis itaque praemissis est prima propositio ad dubium respectiua. Accipiendo spem largē: aliqua spes est in concupiscibili, & aliqua in irascibili: siue accipiat pro passione, siue pro habitu. Patet: nam spes primo modo dicta pertinet ad unum concupiscibile: quia ad eandem uim spectat delectari in bono ex se praesenti: & desiderare illud absens. Similiter ad eandem uim, scilicet irascibilem pertinet irasci offendenti presentialiter, & desiderare irasci: seu repellere offendens apprehensum, ut futurum. Spes autem primo modo est desiderare obiectum bonum ex se apprehensum, ut absens: ergo pertinet ad concupiscibile. Sed spes secundo modo est desiderium repellendi offendens apprehensum, ut absens futurum: ergo pertinet ad irascibilem. ¶ Secunda propositio. Accipiendo spem propriissimam pro uirtute theologica, spes in concupiscibili, & non in irascibili est ponenda. Probatur propositio tam de spe infusa, quam acquisita: quia obiectum spei est summum bonum apprehensum, ut conueniens; & commodum sperantis. Et hoc est proprium obiectum concupiscibilis: quia bonum summum ex se, & primo est conueniens, & commodum sperantis: & non secundario: immo magis spes pertinet ad concupiscibilem, quae est obiecti secundum affectionem commodi, quam caritas, quae est summi boni secundum affectionem iustitiae.

ppō. 2.

¶ Præterea. Irascibilis non est nata habere deum immediatè pro obiecto: nec habere potest actum ordinatū respectu dei, ut obiecti. Nam deo irasci non debemus in uia: nec possumus in patria. Non enim licet desiderare uindictam de deo tanquam offendente, cui oportet in omnibus subesse: & eius flagella, & disciplinam non repellere: ne dicatur nobis illud Hier. ij. Frustra percussit filios uestros; disciplinam non receperunt. ¶ Secundum dubitatur, de ordine spei ad alias uirtutes theologicas, scilicet fidei, & charitatis. Respondeo, quod alius est ordo generationis:

ppō. 3.

alio ordo perfectionis. Nam priora ordine generationis frequenter sunt posteriora ordine perfectionis. Itē uirtutes theologicae aut sunt infusae, aut acquisitae. ¶ De infusis dicitur, quod non est ordo inter eas generationis: quia simul infunduntur: deus enim cuius perfecta sunt opera, perficiendo animam simul eam perficit secundum omnes potentias: intellectu, scilicet per fidem: uoluntate secundum duplicem eius affectionem, per spem, & charitatem. Potest tamen dici, quod fides infusa est naturaliter prior alijs propter actum eius, qui potest esse sine actu spei, & charitatis: & non e converso. De acquisitis uero dicitur: quia acquiruntur ex actibus: ideo id est ordo acquisitionum generationis, quod & actuum earum. Unde manifestum est, quod actus fidei prior est actu spei, & charitatis: quia non potest uoluntas per actum suum rendere in obiectum nisi cognitum per intellectum. Cognitio autem obiecti theologici est per actum fidei. Sed de actu spei, qui est actus amoris concupiscentiae secundum affectionem commodi, dicitur quod frequenter praecedit actum charitatis, qui est amor amicitiae secundum affectionem iusti: quia talis est ordo actuum uoluntatis, qualis est actu intellectus priorum. Nunc autem actus charitatis praesupponit cognitionem dei, ut boni in se. Actus spei cognitionem dei, ut boni in nobis. Nunc autem bonitatem dei in se cognoscimus ex suis effectibus, per quos est bonum nostrum: secundum illud Ro. j. Inuitibilia dei per ea, quae facta sunt intellecta, conspiciuntur. Sicut ergo prius est cognoscere deum, ut bonum nostrum: ac deinde ut bonum in se: sic prius est amare deum, ut bonum nostrum, quod est actus spei: ac deinde amare deum, ut bonum in se, quod est actus charitatis. Concordat Pet. de alia quaestione tertij sen. ar. ij. Et haec procedunt de cognitione, & amore naturali, quae homo ex cognitione, & amore sui ascendit ad cognitionem, & amorem dei: quia enim naturaliter homo seipsum diligit amore amicitiae: diligit etiā omne, quod sibi bonum est amore concupiscentiae: & ita deum suum summum bonum. Et quoniam ex eo, quod cognoscit deum esse bonum suum, cognoscit eum in

Dub. 2.
N

Repondeo, quod alius est ordo generationis:

se bonum: ideo ex amore concupiscentie affurgit ad amorem dei amicitie. Contingit etiam quandoque oppositum in cognitione doctrinali. Stat enim per fidei doctrinam, prius cognoscere deum, ut bonum infinitum in se: & post ut bonum nostrum: & tunc precedit actus charitatis: amor scilicet dei, ut bonum infinitum in se, amorem dei ut bonum nostrum: & sic etiam contingit precedere uia generationis actum charitatis, actum spei. ¶ Ordine autem perfectionis charitatis prior est fides, & spei: ut dicit apostolus. Maior horum charitas. Item charitas est forma omnium uirtutum, qua in donis dei creatis, nullum est maius secundum beat. Aug. ¶ Tertio dubitatur: cur ponitur duplex uirtutes theologice in uoluntate, & una tantum in intellectu: cum unum perfectibile sufficienter perficitur una perfectione. Item si in altera potentiarum ponenda sunt duplex uirtutes theologice: maxime illae ponenda sunt in intellectu: quia tres uirtutes theologice correspondent tribus partibus imaginis: fides in intelligentia: spes memorie: & charitas affectioni. Duplex autem partes imaginis pertinent ad intellectum: intelligentia scilicet & memoria: & solum una scilicet affectio ad uoluntatem. Respondetur secundum doctrinam subtilem: quod ideo in uoluntate ponitur duplex uirtutes theologice: quia uoluntas habet duas affectiones, secundum quarum utramque attingit deum immediate. Vnam secundum affectionem iusticie tendentem in deum immediate, ut est bonum in se. Aliam secundum affectionem commodi, uel concupiscentie attingentem deum immediate, ut bonum mihi: & uterque actus potest esse ordinatus, & habere habitum inclinatum ad ipsum. Et ita habitum theologicum respicientem deum immediate pro obiecto: non autem sic est ex parte intellectus. Non enim est ibi nisi unapotentia nata habere actum secundum attingentem deum: & illa sufficienter perficitur uno habitu tendente in uerum, cui assentiendum est propter reuelationem. Et per hoc ad rationem de partibus imaginis dicendum: quod si sint duplex partes imaginis ex parte

Dub. 3.
 O
 Cur ponuntur duplex uirtutes theologice in uoluntate, & una tantum in intellectu.

intellectus: & una tantum ex parte uoluntatis, hoc non est, quia intellectus dupliciter attingit obiectum. Memoria enim non habet actionem de genere qualitatis qua attingat obiectum: sed sola intellectus habet operationem, qua attingit obiectum. Vnde de breuiter dicitur: quod illi habitus theologici non correspondent partibus imaginis: sed tantum sunt duo principia, quorum est attingere deum immediate per actus elicitos. Tales autem sunt intellectus, & ut indistinctus per unum actum uel attingit deum immediate credendo: & uoluntas habens rationem affectionis iusticie, & comodi amando, & sperando. ¶ Quarto dubitatur, utrum una sit tantum spes respectu omnium sperandorum. Respondetur pariformiter sicut supra dictum est de fide: quod una tantum est spes in se, quae inclinatur ad desiderandum efficaciter deum, ut bonum nostrum: & per hoc ad desiderandum omnia ad hunc finem assequendum ordinata, puta gratia, tantum dona, & merita. Vnde sicut fides licet una spes multa habeat credibilia: quia tamen una respectu est ratio credendi: una est uirtus: ita spes quamuis multa habeat expectanda: quia tamen una est ratio in expectandis, est una uirtus specialissima, & non genus. Si cut enim fides credendo assentit primae ueritati: & credit omnia, quae dicuntur ei credenda: ita spes, quia innititur summae largitati expectat omnia, quae ei promissa tribuenda: & sicut fides non solum credit ea, quae de deo asseruntur: sed omnia, quae a deo reuelata sunt: ita spes expectat deum, nedum ut bonum possidendum: sed etiam omnia a deo promissa: principaliter tamen deum: ut eo habito habeat omne bonum. Haec est sententia sancti Bonae in suo 11. in hac dist. Spes tamen acquisita: quia ex actibus sperandi gignitur, qui multi sunt specie differentes secundum multitudinem obiectorum sperandorum: etiam ipsa non est una specie. Alia est spes acquisita, qua speratur beatitudo obiectiua: alia, qua formalis: alia, qua gratia: alia, qua merita: & sic de alijs bonis a deo expectatis: alia non tantum numero: sed alia specie: sicut obiecta differunt specie. ¶ Quinto dubitatur: utrum spes, & ceterae uirtutes theologice con-

Dub. 4.
 P
 An sit tantum una spes respectu omnium sperandorum.
 Q

Verum spes consistat in medio.

sistat in medio. Respondetur secundum Scotum. quod uirtute consistere in medio dupliciter contingit: uel ex parte obiecti: uel ex parte actus secundum quod excessus, & defectus quandoque contingit circa obiectum ut in obiecto temperantiae potest esse excessus, & defectus: nam quod unum est multum: alij est paucum 11. Ethic. Quandoque autem contingit excessus, & defectus in actu siue in modo actionis circa idem obiectum: sic temperantia moderatur appetitum circa cibum: non solum ne nimis multum, aut nimis paucum sumatur: sed ne cibis proportionatus nimis uoraciter, aut nimis lente, ac rediosum sumatur. Nunc ergo uirtus moralis est in medio utroque modo: quia moderatur appetitum circa utrumque excessum, & defectum, ut scilicet tendat in obiectum proportionatum, & etiam actione moderata ne utroque modo quid nimis. Sed uirtus theologica non sic, non enim est circa obiectum excedens, uel deficientis: quia est circa obiectum unicum infinitum, & immutabile scilicet deum: qui nec potest esse maior, nec minor. Potest tamen actus, quo tendit in obiectum, esse immoderatus: & sic uirtus theologica moderatur, ut medio non tedit in obiectum theologicum. Et sic concedi potest, quod fides est medium quoddam inter leuitatem, qua quae facilliter nimis assentit ei, qui credendum non est: iuxta illud. Qui cito credit: leuis est corde. Et inter pertinaciam, qua nimis resistit credendis, nolens alicui assentire, nisi per rationem naturalem ostendatur: sic nimio amore potest quis tedere in bonum commodum, uel bonum in se, aut amore nimis remisso: uel cum circumstantia non necessaria, aut sine circumstantia necessaria. Sic spes mediare potest inter presumptionem, & desperationem: & charitas inter amorem, omnia alia diligibilia a deo continentem, & amore diligibilibus aequae inheret: licet uirtutes theologice non sint circa nimis uerum: aut nimis bonum honestum in se: aut nimis bonum: nisi quia sunt circa uerum, & bonum, ac commodum, applicando singula singulis. Temperantia autem utroque modo requirit medium: quia potest in obiectum excedens, uel deficientes tede-

re potest etiam actu deficienter tendere. Secundus modus est communis uirtuti morali theologice, non primus. ¶ Sexto dubitatur, utrum actus spei possit esse meritorius: & uidetur, quod non: quia actus spei non ordinatur in finem ultimum: sed in ipsum sperantem tanquam in finem. Est enim amor commodi, quo amatur deus amore concupiscentie propter amantem: quia ut bonum amantis. Respondetur, sicut nullus actus fidei, & cuiuscumque uirtutis alterius a charitate, de se est meritorius, nisi simul elicatur, a gratia, quae identificatur charitati: ut dictum est dist. xxvij. lib. ij. ita nec actus spei. Elicitur autem actus alterius uirtutis a gratia: quoniam per actum gratiae in finem ultimum ordinatur: nam actus gratiae est actus, quo diligitur deus super omnia: & cetera propter deum secundum illud. 1. Cor. x. Siue manducatis siue bibitis: siue quid aliud facitis: omnia in gloria dei facite. Ex quo patet, quod ad meritum per actum cuiuscumque uirtutis alterius a charitate concurreunt duo actus. Exempli causa in proposito de spe. Voluntas meritum desiderans habet duos actus: unum sperandi elicitiu proprium a spe; & alium elicitiu a charitate, imperat illi elicitiu a spe. Nec est inconueniens in actibus subordinatis plures simul esse in eodem: imo necesse est scientem conclusionem (dum actu speculatur) cognoscere principium, & amantem ordinate illud, quod est ad finem utendo simul frui: siue quod fieri potest: uno uel duobus actibus: ut alibi patet in. j. dist. j. Et in hoc uirtus, & eius actus dicitur formari charitate: uirtus per charitatem assistentem: ut dictum est. q. ij. dist. xxij. huius tertij de fide. Actus uirtutis per charitatem imperantem: tunc enim uirtutis actus formatur charitate: quoniam imperat ab actu charitatis. ¶ Per hoc ad dubium dicitur, quod actus spei potest esse meritorius quoniam imperatur a charitate: tunc enim licet ordinem in modo proprium sperantis per se tanquam in finem proprium, & immediatum: ordinat tamen in deum propter se dilectum, tanquam in finem principalissimum, & ultimum per actum elicitiu charitatis: imperat deum: tanquam finali- ter propter gloriam dei: unum deinde-

Dub. 6.
 R
 Nullus actus meritorius sine charitate.

rans deum tanquam commodum suum sibi sistendo: & hoc commodum non ulterius in dei gloriam referendo, nō meretur: nec illud desiderium elicitur scdm inclinationē charitatis: quia ab ea imperatur: ut ergo actus spei sit meritorius; desiderandus est deus, ut bonum nostrum per eius fruitionem habendum, quantum ipsa fruitione diligamus deū super oia propter seipsum, & eius gloriā

Dub. 7. **S** Dubitatur septimō de obiecto adæquato spei. Pro responsione aduertendum, quod licet spes, & charitas tendant principaliter in rem extra: quia in bonum, quod est in re. Fides uero in uerum, quod est in intellectu, secundum philosophum: & quod non tamen potest tendere uoluntas in rem per actum spei, uel charitatis: nisi mediante apprehensione, uel cognitione rei, quæ est in intellectu. Vnde duplex obiectum assignatur his uirtutibus spei, & charitati, scilicet res ipsa sperata, aut amata: & cognitio siue apprehensio rei speratæ, & amatæ. Res est obiectum remotum: sed principale. Cognitio autem rei est obiectum immediatum: sed minus principale. Cum uero quæritur de obiecto spei adæquato: non quæritur de obiecto principali scilicet re sperata: quia nulla una res est obiectum adæquatum: cum non una res tantum: sed multæ sperantur, scilicet deus, beatitudo formalis, gratia, merita &c. Sicut obiectum adæquatum usus non est aliquid singulare uisibile: sed est cognitio aliqua communis repræsentans omne uisibile: ut ly color, uel lucidum. Sic obiectum adæquatum spei est conceptus aliquis, aut signū ubi subordinatum: ad adæquatum id est conuertibiliter repræsentans omnem res sperandam. Et per hoc respondetur ad dubium; quod obiectum adæquatum spei est hoc complexum: summum bonum rationalis creaturæ: aut uirtus meritum, uel operatio ad hoc consequendum ordinata: hoc enim complexum comprehendit omnia speranda scilicet beatitudinem obiectiuam, quæ est summum bonum, beatitudinem formalem, scilicet uisionem, & fruitionem eius scilicet, quæ sunt operationes, gratiam, quæ est uir-

Obiectum adæquatum spei est conceptus aliquis, aut signū ubi subordinatum: ad adæquatum id est conuertibiliter repræsentans omnem res sperandam. Et per hoc respondetur ad dubium; quod obiectum adæquatum spei est hoc complexum: summum bonum rationalis creaturæ: aut uirtus meritum, uel operatio ad hoc consequendum ordinata: hoc enim complexum comprehendit omnia speranda scilicet beatitudinem obiectiuam, quæ est summum bonum, beatitudinem formalem, scilicet uisionem, & fruitionem eius scilicet, quæ sunt operationes, gratiam, quæ est uir-

tus, ac uirtutum actus, quæ sunt merita: & si qua sunt alia ad beatitudinis consecutionem necessaria. Et tantum de illa quæstione.

DISTINCTIO XXVII.

DETERMINATO

de duabus theologiacis uirtutibus: fide scilicet, & spe: consequenter in sex distinctis sequentibus agit de tertia, quæ est charitas, hoc ordine. Nam primō determinatur de charitate secundum se, & eius præcepto. Secundō distincti xxviii. de charitatis obiecto. Tertio distincti xxix. de charitatis ordine. Quarto distincti xxx. de charitatis amicorum, & inimicorum adinuicem in meriti comparatione. Quinto distincti xxxi. de charitatis creatæ permanentia. Sexto de charitatis increatæ sufficientia. Summatim autem sententia textus præsentis distinctionis in his tribus conclusionibus. Prima conclusio. Charitas, quæ est dilectio una, qua deus propter se, ac in deo. & propter deum proximus diligitur in duobus scripturæ præceptis secundum diuersa diligibilia commendatur. Secunda conclusio. De diligendi modo regula præscribitur diuinitus: ut a nobis toto corde deus: & ad idem, quod amamur nos ipsi: diligatur proximus.

Tertia conclusio. Primo præcepto, quod secundum includit: & in secundo includitur charitatis perfectio, qua deum tenemur diligere, insinuat: quod tamen non in uita præsentis: sed in futura plenissime consummatur.

QVAESTIO VNICA.

QUÆRITUR: utrum charitas sit habitus inclinans uoluntatem hominis ad obseruationem perfectæ præcepti charitatis. Tres huius quæstionis articuli terminorum declarationibus pro primo, subiungent conclusiones pro secundo: & conclusio-

Arti. 1.
Not. 1.

nibus dubiorum solutiones adicient pro tertio. Quantum ad primum, quia habitus cognoscuntur per actus: primō uidentur de actu charitatis, qui amor dicitur, uel dilectio. Distinguitur autem amor secundum distincti appetituum. Nam amor generaliter est quædam tendentia appetitus in suum finem, uel bonum.

Appetitus triplex.

Est autem appetitus triplex: naturalis, animalis, rationalis: uel sub alijs uerbis: naturalis, sensitius, & intellectius. Appetitus naturalis est, qui non requirit apprehensionem eius, quod appetitur in ipso appetere: sed alterius. Res enim naturales non cognoscuntur appetunt quidem, quæ sibi conueniunt secundum suam naturam, & ad conseruationem sui esse conferunt: sed non per apprehensionem propriam: sed per apprehensionem insistentis naturam. Diuina enim prouidentia, ut dicit Boetius. de consol. prola. xj. dedit creatis a se rebus, hanc uel maximè manendi causam: ut quoad posunt, naturaliter manere desiderant. Et ideo cuiusque dat natura, quod conuenit: ut ne (dum manere possit) intereat, laboraret. ob hoc diuersos appetitus rebus indidit ad diuersa sibi conuenientia: ut ad loca naturalia qualitates motiuas: qualitates etiam naturales actiuas, & passiuas, & cætera sibi conuenientia.

Vnde quicquid illud fuerit, quo res naturaliter tendit in suum bonum, & conueniens, siue illud dicatur conaturalitas, siue inclinatio, siue uirtus infra: ut loquitur Dionysius. c. iij. de diu. nomi. quod realiter nihil aliud est, nisi ipsa substantialis rei forma, aut proprietates naturalis consequens formam, ut sunt grauitas, leuitas, quibus res ad sua loca naturalia earum conseruatiua tendunt: & alie qualitates, quibus in esse conseruantur, aut resistunt corruptiuis: dicitur amor naturalis sic dicit Boetius. c. iij. de consol. met. vj. Hic est cunctis communis amor repetuntque boni sine teneri: quia non aliter durare queant, nisi conuersæ: cur sui amore restuant causæ, quæ dedit esse sui consonat illud Dionysius. ex amatois hymnis Hierothei. c. iij. de diu. nomi. Amorem siue diuinum, siue angelicum,

siue spiritalem, siue animale, siue naturalem dixerimus: insituiam quandam intelligamus concupiscentemque uirtutem superiora quidem mouentem ad inferiorum prouidentiam. Et qualia uero rursus ad socialem sui inuicem communionem, ac postremo loca inferiora, ut ad priora, & sublimiora conuertant ad mouentem. Hæc ille. Hinc beatus Augustinus. de ciuitate dei. c. xxviii. ostendit, quod in quo libet rerum genere amor inuenit, etiā in non uiuentibus, in quibus pondera sunt amores corporum. Vnde ait. Nam amores corporum momenta sunt pondera: siue deorsum grauitate: siue sursum leuitate nitamur. ita enim corpus pondere: sicut animus amore fertur: quocumque fertur. Patet ergo, quod amor illo modo acceptus (quem naturalē dicimus) non est aliquis actus elicitus a potentia appetitiua: neque passio huiusmodi actum consequens: sed est resmet: aut forma substantialis rei: aut qualitas naturaliter eam formam consequens, quibus ad sibi conuenientiam potest tendere, & moueri: aut in habitis quiescere: aut corrumpere nitenti resistere. Veruntamen aliquando capitur amor naturalis pro quo libet complacentia potentia appetitiue in obiecto per cognitiuam apprehensio, quæ est actus uel passio, ad quam appetitus non habet se liberè necessariò cū elicit, aut eam recipit. De qua dictum est supra distincti xv. & xxxiij. Sed sic non capitur hic amor naturalis. Appetitus autem animalis est appetitus præsupponens apprehensionem appetentis sensitiuam natus tendere in obiectum apprehensum: aut in eo quiescere necessariò, & non liberè: & hic uocatur appetitus sensitius, qui est in brutis. & in hominibus: licet in hominibus aliquid libertatis participat pro quanto natus est obedire rationi: sic amor secundum modo acceptus est illud, quo appetitus sensitius tendit in suum bonum se ad ipsum mouendo: uel in eo quiescendo. & est realiter delectatio de conueniente adeptio: uel actus desiderii, quo tendit in bonum apprehensum abiens nondum adeptus: qui dici potest amor animalis, uel sensiti-

Amor
rationa-
lis, uel
intellecti-
uus.

eius, qui cōmunis ex hominibus, atq; brutis. ¶ Tertius appetitus est appetitus rationalis, præsupponens iudicium intellectus natus liberè actum suum elicere: & uocatur appetitus rationalis, uel intellectiuius, seu uoluntas. Et amor rationalis, uel intellectiuius est actus uoluntatis, quo liberè acceptat obiectum per intellectum sibi præsentatum: & de hoc amore hic loquendum est: non de naturali: nec sensitiuo: qui uisitato uocabulo dici potest amor arbitrarius, uel liberalis. Ad uenandum autem quid sit ille amor: supponitur, qd id nomine amoris intelligitur, quo aliquis dicit amare siue amare: sicut calor est id, quo aliquis dicitur calēs, siue calere. Amare autem secundū naturales, & theologos pertinet ad appetitum intellectiui: sicut intelligere ad intellectum: & sicut intelligere actus est intellectus: ita amare est actus uoluntatis. Sunt autem in uoluntate tantū duo actus: scilicet uelle, & nolle: ut latius dictum est in ii. distinct. vi. Velle, quo uoluntas acceptat obiectum, ut conueniens sibi, uel alteri. Nolle similiter est actus positius, quo uoluntas fugit, uel resistit ab obiecto tanquam disconueniente. ¶ Si quaeritur de actu medio suspensiuo siue neutro, quo nec acceptat obiectū, ut bonū: nec refutat, ut malū. Respondetur, qd uoluntas præsentate obiecto per apprehensionem intellectus quandoque auertit se, ita qd nullum actum circa hoc obiectum elicit, & suspenditur ab obiecto illo acceptando, uel resistendo nō per actum posituum: sed non auertēdo, uel se ad aliud conuertendo. Aliquando uolens se suspendit per actum posituum: quia uult non elicere: uel quia imperat intellectui, ut magis inquirat de obiecto conuenientia, & bonitate, uel ex propria libertate: & ille actus suspensiuus ē quoddam uelle, quia uelle non elicere. Patet ergo, qd in uoluntate non sunt nisi duo actus elicit, respectu cuiuscunque obiecti in genere, scilicet uelle, & nolle: nunc autem amare non est nolle: tum quia amando sibi complacet in amato: uel ipsum desiderat: aut generalius loquendo ipsum acceptat tanquam bonū

in se: uel bonum sibi uel alteri. Verū nō lendo nihil acceptatur: sed magis refutat: tum quia amor nihil præsupponit in uoluntate: quia secundum beatum Aug. xiiii. de ciui. dei. cap. vii. Amor est principium, & causa ceterarum positiuum in uoluntate, unde ait. Amor inhiās habere, quod amat, cupiditas est. Id autem habens, eoq; fruens, letitia est. Fugiens quod adueniat: uel timor est. idq; si acciderit letitias: tristitia est. Proinde mala sunt ista si malus amor est: bona, si bonus. Et loquitur beatus Augu. non formaliter: sed causaliter secundum expositionem multorum: quia amor non ē realiter cupiditas id est spes siue desiderium: neq; letitia, timor, aut tristitia: quia amor est actus liberè elicited in uoluntate: cetera sunt passionem amorem tanquam causam immediatam, uel mediatam naturaliter consequentia. Sed nolle præsupponit uelle secundum beatum Aafel in de casu diabo. cap. ii. de uaro pane, & nummo. Si quidem a nullo resistio: nisi quia stare non potest cum eo, qd accepto. Est ergo amare uelle. Non autem adest uelle malum alicui: hoc enim pertinet ad odium. Amando autem tendimus in bonum: ergo amare est uelle alicui bonū. Et hoc expressē habet philosophus. ii. rhetoricorū. Amor, inquit, est uelle alicui bonum. ¶ Secundo notandum, qd inueniuntur, & alie distinctiones amoris arbitrarij in scripturis. Nam primò amor etiam diuiditur in amorem affectiuum, & amorē effectiuū. Item secundo in amorem amicitie cōcupiscentie: & amorem amicitie, & cōcupiscentie simul. Item tertio in amorē complacentie, & desiderij. ¶ Pro quorum intellectu notandū, qd uoluntas uolēs alicui bonum si fuerit uelle efficacax, & perfectum: procurat, si potest, bonū illud amato, si eo caruerit: alioquin dilectio illa, qua sic bonum uolo: uera nō est, id est nō fortis, & efficacax: sicut dicit. j. Io. iij. Qui habuerit substantiam huius mundi: & uiderit fratrem suum necesse habere: & clauerit uiscera sua ab eo, quomodo charitas deim anet in eo. Et sequitur. Filioi nō diligamus uerbo:

Amor
qd est.

Not. 2.
C

neq;

neq; lingua, sed opere, & ueritate. Et beatus Greg. homilia. xxx. Amor dei, inquit, otiosus esse non potest: aut. n. magna operatur, si est. Si uero operari renuit; amor nō est. Sic ergo amoris nomē qnq; extendit ad conatū illū, quo quis bonū illud procurat, quod amato inesse desiderat. Sic beatus Io. in auctoritate allegata innuit amorem lingue, & operis: & amorē operis dicit amorē uerū; quia est effectus perfecti, & efficacis amoris. Diligamus, inquit, opere, & ueritate &c. p hoc sumit illa distinctio amoris in affectiuū, & effectiuū. ¶ Amor affectiuus est actus uoluntatis elicited, quo uolo alicui bonū. ¶ Amor effectiuus est actus uoluntatis imperatus, quo procurat bonū illud, quod amato optatur, aut habitū cōseruatur: siue id fiat uerbosive opere ex teriore. ¶ Verū diuisio illa satis uidet impropria: quā amor effectiuus nō potest proprie dici amor: quia nō est actus uoluntatis immanens, in qua tñ sola amor subiectur: sed est effectus dilectionis: & quia nomē causæ frequenter trāsferretur ad effectū: effectus amoris solet quādoq; dilectio appellari: sicut & propheta dñm dicit suam patientiam, spem atq; uirtutē: quia dominus in eo efficit patientiam, spem, & uirtutē. Quapropter locutiones huiusmodi nō debent intelligi simpliciter, ut sonant seu formaliter: sed causaliter. ¶ Quoad tertiam diuisionem amoris. In amore amicitie, & concupiscentie: licet de ea frequenter dictum sit in secundo, & in hoc tertio: tamē ut plenius declaretur, aduertendū, qd secundū hoc cōmuniter cū amare est alicui bonū uelle ipsum uelle in duo tendit: scilicet in bonū illud, quod quis uult alicui sibi, uel alteri: & in illud, cui uult huiusmodi bonū: uerbi gratia. Si amicus amando amicū suū uult ei inesse diuitias, uel honores: amor amici (qui est quoddā uelle) in utrūq; tendit: amat. n. amicum suū, cui uult inesse talia bona: amat & ipsa bona quæ uult inesse amico: amicum quippe propter se amat, & uult: diuitias uero, & honores uult, & amat propter amicum. Sic uolens sibi bonū æquū p amorē, qui est uelle, in seipsum tendit, & in equū. uult. n. equū esse fa-

num, fortem, uel occidē, nō propter equum ibi sistendo: sed propter seipsum: unde sicut intellectus duos habet actus assentiendi alicui uero. Aliquando enim assentit uero ppter se, sicut principio experientis, aut experientia euidenti. Aliquādo propter aliud uerum, in quod refertur. i. ex quo deducitur: sicut conclusioni ex principijs illata. Ita in uoluntate sunt duo actus assentiendi bono uolendi bonū. Quandoq; acceptatur bonum propter se non referendo in aliud, aliquando tantum propter aliud, & secundum hoc distinguitur usus, & fructio: ut habitum est in. j. dist. j. Similiter & amor amicitie, & amor concupiscentie: ut in secundo. Nā omnis fructio est amor amicitie: & omnis usus, qd amor est, est amor concupiscentie. Est ergo amor amicitie amor: quo uolo alicui bonum propter ipsummet amatum, sine relatione eius in aliud: ut si uolo alicui sanitatem, scientiam, uirtutes, gratiam &c. quia sunt illi bonum præcisē non referendo illud in me, uel in aliū. i. nō attendendo, qd is, cui hoc uolo; ulterius potest mihi uel alteri proficere: & dicitur amor ille amor amicitie: quia secundū philosophum. viij. Ethic. c. iij. Perfecta amicitia est, qd uolumus bona amicis illorum gratia propter se ipsos amicos: & non secundū accidens. i. nō propter aliquid, quod sibi ex amicis proueniat delectabile, uel utile: & illud accidar amico. si esse tale: unde amās cōsequatur tale. ¶ Amor cōcupiscentie est, quo aliqui amatur propter aliud dilectum. i. quo alicui optatur bonum propter alterum, cui proficere potest ad delectationē, utilitatem, uel honestatem: ut cum quis diligit equū uolens sibi inesse robur, sanitatē, industriā &c. ut possit eo uti ad proprium profectū: aut suæ uoluntatis libitū. Sic qui diligit dominū suum, uolens ipsum esse diuitem, potentem, beniuolum &c. ut sibi beneficiat largiendo dona: & ab aduersarijs defendendo. Sic si quis benè uult famulo amici, aut bestie eius propter amicum: omnis hęc dilectio amor est concupiscentie: & in amore huiusmodi quandoque uoluntas habet duos

Amor a
micitæ

Amor
cōcupi-
scentie.

actus. Vnum præcisè circa hunc, cui bene uult propter se, qui habet se, ut finis. Alium circa bonum illud, quod uult ei, cui bene uult, propter se: quod bona habent se, ut media in finem ordinata. Primus actus est amor amicitiae: secundus, amor concupiscentiae: ut habetur in ij. dist. i. q. v. & sunt simul in uoluntate: quia unus ordinatur in alium. Quandoque etiam uno actu uult alicui bonum propter alterum: sicut uno actu potest uoluntas ferri in finem, & in medium: & tunc ille actus est amor amicitiae, & concupiscentiae simul: sicut simul est fructio, & usus. Fructio in quantum tendit in finem: & usus in quantum tendit in media propter finem ordinata: nam sicut intellectus uno distans, idest una conclusione uoluntati ostendere, potest hoc tanquam medium esse uolendum propter hunc finem: ita potest uoluntas una uolitione medium uelle propter finem, quae uolitione terminabitur in utrumque: in medium, & in finem utrumque; enim uult: licet finem propter se: medium propter finem. de hoc latius in j. dist. j. & in ij. ubi supra. ¶ Dum uero actus illi distinguuntur, duplex est ordo inter eos: scilicet ordo naturae, & perfectionis. Naturae: quia amor concupiscentiae praesupponit amorem amicitiae: & ideo amor amicitiae est naturaliter prior: tunc quia finis habet primam rationem uolitionis: tum quia amor amicitiae est causa efficiens amoris concupiscentiae. Non enim esset amor, quo aliquid diligitur propter aliud: nisi illud aliud amaret. Est ergo amor amicitiae causa amoris concupiscentiae: non tantum in genere causae finalis, sed etiam efficiens. ¶ Est & ordo perfectionis: quia perfectior est amor amicitiae amore concupiscentiae: tum quia amor amicitiae inest uoluntati secundum affectionem iustitiae: sed amor concupiscentiae secundum affectionem commodi: secundum Anselmum in de casu diab. c. iij. Nobilior autem est secundum rationem affectio iustitiae, quam affectio commodi: quoniam affectio iustitiae regularis, & moderatrix est uoluntatis, & propria uoluntati, ut est libera secundum Anselmum. Non sic affectio commodi, quae etiam

esset uoluntatis, si libera non esset: ut patet in brutis. Tunc quia actus amicitiae tendit in obiectum, ut est in se bonum. Amor autem concupiscentiae tendit in obiectum, ut est bonum alteri. Nobilior autem est ratio boni in se, quam boni alteri. ¶ Quo ad tertiam diuisionem amoris, qua diuiditur in amorem complacentiae, & amorem desiderii: membra eius sic declarantur. Nam amor complacentiae est uelle alicui bonum iam habitum: siue propter ipsum, siue propter aliud: hoc modo amat eum, cui congratulatur, & condelectatur in bono adepto: quem admodum homo congratulatur sibi ipsi, filiis uel amicis de aliquo bono iam consecuto: siue propter ipsum, siue propter aliud; non tamen gaudium, uel delectatio est amor: sed uelle, quod est actus uoluntatis. gaudium autem, & delectatio est passio, & effectus consequens amorem complacentiae. ¶ Amor desiderii est actus uoluntatis, quo uoluntati alicui, mihi uel alteri bonum absens, siue propter se amari siue propter aliud. Hunc autem amorem si ad sit fiducia de re absente, quandoque consequenda, sequitur passio: sicut amorem complacentiae gaudium. ¶ Et quilibet amor secundum has triplices diuisiones potest esse ordinatus, uel inordinatus, uel indifferens. Ordinatus: si elicit secundum regulam rationis rectae. Inordinatus: si elicitur contra dictam rationem rectam. Indifferens: si nec secundum, nec contra rationem rectam elicitur: ut quia nondum completè distat de omnibus circumstantiis ad actum uirtuosum requisitis. Item amor ordinatus secundum omnes supradictas species, potest esse gratuitus, uel non meritorius. Gratuitus, qui liberè quidem: sed gratia concurrente elicitus est: & ideo meritorius. Non meritorius, nec gratuitus: si non concuset gratia: licet sit moraliter bonus. ¶ Tertio notandum, quod omnia, quae dicta sunt de amore, similiter intelligenda sunt de dilectione: eandem enim rem importat amor, & dilectio: licet quidam dicere uolebant, quod amor tantum importat amorem inordinatum: dilectio uero ordinatum; quam distinctionem non

E Amor complacentiae.

Amor desiderii.

Not. 3. F

Duplex ordo aeternum.

minum beatus Dionysius c. iij. de diu. no. & post eum beatus Augustinus xiiij. de ciui. dei. c. vij. ex intentione allegatis scripturis reprobant: ostendentes, quod utrumque nominum amor, & dilectio, tam in bonum, quam in malum accipitur in scripturis. Verum beatus Thomas j. ij. q. xxvj. arti. ij. ac ceteri doctores aliam inuicem differentiam inter amorem, & dilectionem: quam sumunt secundum nominum interpretationem. Vnde ait, quod quatuor nomina inueniuntur quodammodo ad idem pertinencia: scilicet amor, dilectio, caritas, & amicitia differunt tamen in hoc, quod amicitia secundum philosophum, & a viij. est quasi habitus. Amor autem & dilectio significant actum, uel passionem. Caritas autem utroque modo accipi potest: differenter tamen significatur actus per ista tria: nam amor communius inter ea est. Omnis enim amor dilectio est, uel caritas: sed non e converso: addidit enim dilectio super amorem electio nem praecedentem, ut ipsum nomen sonat. Vnde dilectio est in sola uoluntate rationalis naturae: caritas autem ultra amorem addit perfectionem quandam amoris in quantum illud, quod amatur charum idest magni pretij estimatur. Hec Thomas. Verum frequenter unum pro alio accipitur: nam & amor, & dilectio pro habituali amore accipiuntur: & caritas quae doque pro actu diligendi dilectionis quoque nomen etiam brutis attribuitur. De charitate pro actu dicitur. j. ad Tim. j. Finis praeccepti est caritas: non utique habitus: sed actus: nam de actibus, qui sunt in nostra libera potestate, dantur praeccepta. Vnde i. Io. v. Hec est caritas dei, ut mandata eius custodiamus. Custodiamur mandata per actuum praecceptorum impletionem: hic dilectio brutis attribuitur. Ecclesiastici. xiii. Omne animal diligit simile sibi. Sic omnino homo proximum sibi. Et pro habitu accipitur Cant. viii. Fortis, ut mors, dilectio. De amore pro habitu dicitur Can. ii. Nunciate dilectio, quia amore languet. Et. i. Petri. i. Animas uestras castificate in obedientia charitatis, in fraternitatis amore: simplici ex corde inuicem diligentes. In se

quentibus tamen amor, & dilectio pro actu: caritas pro habitu accipitur. Et haec de amore, dilectione, & charitate in genere. ¶ Consequenter notandum, quod quarto magis ad propositum, quod deus diligere potest secundum omnes species amoris supradictas actualiter, & habitualiter: unde deus diligere non est aliud, quam deo bene uelle: hoc est uelle deum esse bonum summum, infinitum, omnipotentem, iustum, sapientem &c. hoc est breuissimè deum uelle esse deum scilicet bonum, quo nihil melius cogitari potest: hoc enim intelligimus nomine dei, secundum beatum Augustinum de doctri. chri. Et quanto magis hoc uolumus, & in hoc complacemus, ac gaudemus: tanto magis deum diligimus. Ex quo sequitur, quod quisquis aliquam perfectionem simpliciter uellet non in esse deo: deum non diligit. Non enim uult esse deum, quem aliqua perfectione simpliciter uult carere: quia non uult ipsum esse talem, quo melius nihil cogitari posset. Melius enim cogitur, dum cogitatur bonum nulla perfectione simpliciter carens. ¶ Secundo sequitur, quod nullus peccato mortali obnoxius habet dilectionem dei. Patet quia nullus talis uult eum esse deum. Non enim uult deum esse summè sapientem, summè iustum, summè potentem. Vel et enim uel deum peccata sua ignorare: & sic non esse summè sapientem: aut sua peccata non uindicare: & sic non esse summè iustum: aut diuinam uoluntatem non esse omnipotentem, cui uoluntatem suam praeponeat per inobedientiam, ac praeccepti transgressionem. Nam inobediens deo: uult suam uoluntatem perficere contra diuinam prohibitionem: & ita uoluntatem dei oppositum praecipientis non esse efficacem. Hec est sententia beati Bernardi in quodam sermone pascali, cui concondat Beatus Anselmus in de casu diaboli. Er haec uera sunt interpretari uel dicere non semper formaliter: quia hunc actum non lendi deum non semper elicit: quia deum ut summum non semper apprehendit: nollet tamen si apprehenderet stare sua rebellionem ad deum. Diligens autem deum uolendo deum esse deum, potest sic uel

Not. 4. G Dilige re uel quid est

Finis praeccepti est charitas.

le deum esse summum: & in eo, q̄ talis est, complacere propter deum in se, nō referendo ad aliud; puta commodū suū. Potest etiam hoc uelle, ut sic sit suū sūmum commodum, & beatitudo. Primū uelle est amore effectiuus amicitiae, & cōplacentiae ac ordinatus. Secundum est amor affectiuus concupiscentiae, & desiderii, qui potest esse ordinatus: quoniam ad ipsum inclinatur spes: sicut ad primum charitas. Potest etiam esse inordinatus, si amans in commo proprio ponit finem: sic enim uteretur deo, quod est tota peruersitas: secundum August. in libr. lxxxiii. q. Sic & deus amari potest amore affectiuo, dum ex amore affectiuo diuina implentur mandata. Quinto notandum, q̄ præceptū charitatis (de quo in titulo quaestionis fit mentio) intelligitur præceptum illud primum, & maximum. Diliges dominum deum tuū ex toto corde tuo &c. Traditur autem hoc præceptum in uariis passibus scripturæ non omnino similibus uerbis: licet non dissimiliter in sententia; unde Deut. vi. dicitur. Audi Israel: dominus deus tuus unus est. Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo; ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. Mar. xxi. sic habetur. Diliges dominum deum tuū ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex tota mente tua. Hoc est maximum, & primum mandatum. Mar. xii. additur his tribus conditionibus, quas Mattheus ponit. Et ex tota uirtute tua Luce. x. Diliges dominum deum tuū ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus uiribus tuis, & ex omni mēte tua. Hæc autem tres conditiones: tota fortitudine, tota uirtute, omnibus uiribus suis. pro eodem accipiuntur scđm bñm Tho. ii. q. xliiii. ar. v. Vnde manent hæc quatuor conditiones, quibus præceptū modificat dilectionem deo a nobis impendendam: ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, ex tota fortitudine seu uirtute, per quas designantur quatuor potentiae principales in homine: scilicet intellectiua, uolitiua, sensitua, & motiua uel executiua: licet de potētia, per quam conditionem significatur, ali-

ter, & aliter loquuntur sancti, & doctores res dicti præcepti expositores propter diuersas similitudines hinc inde reperas. ut tangit magister. Potest tamen cōuenientius per cor intelligi uoluntatis, q̄ aliis omnibus imperat: sicut cor omnibus membris uitæ influxum communicat. Per mentem intellectus: ubi est cognitio, & memoria: unde mētis dicitur nomen. Per animam uis sensitua. nam uiuificat, & in sensibilibus primō uita (secundum uulgi uitæ acceptionem) apparet. Vnde ab anima animal dicitur: quod nomen est adæquatum omnīu sensitiuam potentiam habētium. Per fortitudinem, seu uirtutem uis motiua corporalium membrorum ad opera exequentia: unde tantum ualeat: diliges deū ex toto corde tuo &c. id est diliges deū ex omnibus, quæ in te sunt: & nihil in te sit in cogitatione, desiderio, sensu aut opere, nō subiectum deo: sed omnia in eum referantur, a quo possidentur. Quæ intellectum beatus August. i. de doctrina christi, tradit dicens Diliges deum ex toto corde &c. ut oēs cogitationes tuas, omnem uitam tuam, & intellectum in illum conferas, a quo habes ea, quæ cōfers. Cum autem ait: tota anima, toto corde, tota mente, nullam uitæ nostræ partem reliquit, quæ uacare debeat: & quasi locum dare, ut alia re uelit frui. Sed quicquid aliud diligendum uenerit in animum: illuc rapiatur, quo totus dilectionis impetus currit. Postumus autē hoc breuissimè exprimere: diligere deū ex toto corde &c. est deum super omnia diligere. Sexto notandum, q̄ diligere deum super omnia secundum P. de alia lib. j. dist. j. q. ij. potest quatuor modis intelligi. Nā diligere sup omnia uel plus, quā omnia. Vel intelligitur quantum ad perfectionē actus diligendi: siue illa perfectio attendatur secundum intentionē gradualem: siue perfectionem essentialē. Primo modo dilectio intensa perfectior est dilectione remissa respectu eiusdem obiecti. Secundo modo. Dilectio obiecti nobilioris æquē intensa perfectior est dilectione obiecti minus nobilis, & perfecti. Secundo modo attenditur excel-

Not. 6.
I Diligere deum sup omnia qua tuormo dis intelligit.

excelsus dilectionis unius super alia quantum ad obiecti quantitatem intensiuam, uel extensiuam: sic plus diligit unum, quā alterum, qui maius bonum, uel plura bona uult uni, quā alteri. Tertio modo attenditur quantum ad amoris appreciationē: sic plus diligit, qui amore huius, quā illius magis appreciatur ita q̄ si alterius amorem ex electione dimittere oporteret, eliceret potius dimittere amorem eius, quā huius, sic q̄ dicitur hunc magis diligere, cuius amorem magis eligeret conseruare. Quarto modo quantum ad actus naturalitatem, & firmitatem: quia firmitus, & naturalis inest sibi dilectio unius, quā alterius. Aliter quidam distinguunt excessum amoris unius super alium: ut recitat. Sco. dist. presentem. Vnde dicunt, q̄ amor excedit amorem: uel quia feruentior, siue tenerior: uel quia fortior, siue firmitior. Et dicuntur isti amores sese excedere: sic dicitur mater diligere filium feruentius, & tenerius: pater uero fortius, & firmitus: quia maiori periculo se exponeret pro amore filij. Sic nobilis dominus tenerius diligit catulum, fortius tamen castrum: quia etiam maiora solacia sentit ex catulo, quā ex castro: magis tamē relinqueret catulū, quā castrū: & ideo firmitus diligit castrū. Sed cōtra hanc dist. arguitur: quia solum illud magis diligit, q̄ firmitus diligit. hoc enim magis diligo, cui minus uolo malum accidere: & pro cuius bono saluando, mē expono magis ex amore: quia exponere sequitur amare. & hoc loquendo de amore, qui est actus uoluntatis: & non de alio, qui est passio appetitus sensitui. Si ergo aliqui dicuntur diligere feruentius, & tenerius, qui nō diligunt firmitus: non est hoc excessus in eis alieuius amoris intellectui: sed forte alieuius passionis amoris sensitui: sicut aliqui, qui dicuntur deuoti, magis sentiunt aliquando aliquam dulcedinē, quā malij multo fideliores, & hrmiores in amore dei: qui in centuplum promptius sustinerent interitum, quā alij pro deo. Nec talis dulcedo est actus elicitus a uoluntate: sed passio quædam actui eius attri-

buta: quia alit deus, & nutrit paruos, ne deficiant in uia. Hæc Sco. Et ita secū dum eum excessus ille amoris dei super alios potest intelligi dupliciter. Extensiuē quantum ad plura, uel maiora bona dilecto uolenda. Vel intensiuē quantum ad effectuum maiorem. Dicitur autem affectus maior, qui magis repugnat affectui opposito: ita q̄ habens talē affectum facilius inclinari posset ad oppositum dilectionis cuiuscunq; alterius, quā ad oppositum dilectionis dei. Vltimo notandū, q̄ perfecta obseruatio præcepti charitatis dupliciter intelligi potest. Vno modo illa dicitur perfecta, quæ sufficit ad salutē. Alio modo dicitur perfecta, quæ excludit omnē imperfectionē: nedum oppositam salutē: sed etiam aliquo modo retardantem, uel impediētem, ut peccata uenialia quantum ad omnes illas condiciones additas, toto corde, tota anima &c. Vbi notandum, q̄ secundum philosophum. v. Metaph. idē est totū & perfectū: utrumq; enim diffinitur cui nihil abest, quod est pars eius: uel quod secundū speciem propriam uirtutis in nullo deficit hoc est, cui nihil deficit eorum, quæ sibi competere debent, secundū hanc uel illā conditionem speciei, naturæ, uel gratiæ superadditæ: sic homo dicitur perfectus in corpore, cui nihil deest eorum, quæ requiruntur ad integritatem corporis: puta nullū corporis membrū. Et sic deum diligere ex toto corde, ex tota anima &c. est deū diligere perfectō corde, perfecta anima &c. Perfecta, in quā, nō perfectione naturæ: sed amoris, & gratiæ, & sic cor totū siue perfectum (ut ait Ioā. cancell. in de perfectione cordis) est cor, quod spiritu sanctus inhabitat per gratiā gratū faciēte: quoniam tali cordi nihil deest eorum, quæ sunt ei necessaria ad salutem. secundum illud Roman. vii. j. Si spiritus eius, qui resuscitauit Iesum a mortuis, habitat in uobis, qui suscitauit Iesum Christum a mortuis: uiuificabit, & mortalia corpora uestra propter inhabitantem spiritum eius in uobis. Jam n. præmiserat. Si quis spiritum christi nō habet: hic non est eius. Nō aut in habitat spiritu sanctus in ho-

Not. 7.

Idē ē totū, & perfectum.

mine sine gratia, & charitate: dicente eodem apostolo Rom. v. Charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Inter gratiam autem, & mortale peccatum non est medium: sibi; opponitur secundum potentiam dei ordinatam oppositione immediata: ideo semper oportet subiectum stare sub uno oppositorum alio deficiente: alias non esset immediata oppositio inter ea: ideo quisque est in gratia, uel mortali peccato: non ergo existens in mortali peccato habet gratiam, quae necessaria est, & quae sufficit ad salutem: & non habens mortale, iam habet gratiam: & per consequens habet necessaria ad salutem. ¶ **Coroll.** Quicumque habet gratiam gratum faciem diligit deum ex toto corde, tota anima &c. actu uel habitu: etiam si fuerit infans nouiter baptizatus. Patet: quia talis habet habitum dilectionis gratitae: & per consequens nihil e deficiente de necessarijs ad salutem. Ex eodem sequitur secundum, quod nullus peccato mortali obnoxius, deum ex toto corde diligit. Patet: quia gratiam non habet, quae est necessaria ad salutem. Verum in ista totalitate, & perfectione dilectionis tres communiter assignantur gradus. Primus dilectus, & infimus est ille, qui dicitur est: & hic omnem actum contrarium excludit, non autem extraneum. Dilectio enim uaria cordis per uenialia cum non auertat a deo: nec tollat aliquod necessarium ad salutem, puta gratiam: non ponit cor extra latitudinem totalitatis: siue perfectionis illius gradus primi. Secundus gradus est perfectior, qui non solum actum excludit contrarium: sed etiam frequenter extraneum: cum scilicet homo frequenter, & studiose quantum humana haec uita permittit, per amorosa uirium suarum exercitia assurgit in deum, contemplando, amando: etiam opera exteriora in deum ordinando. Tertius gradus, qui & perfectissimus est: dum confertur actualiter, & assidue secundum charitatis motionem in dei dilectionem, & amorem actualem: ita quod nihil sit, quod impediat, rumpat, uel interpolat huiusmodi actum amoris. Hic gradus in solis beatis est: ubi sine interruptione deus uidetur clare, summe amari: atque nihil agitur, desideratur, uel cogitur: nisi quod in deum refertur. Haec cancelli. Et tantum de articulo primo terminorum declaratio. ¶ **Quantum ad secundum articulum, est haec conclusio prima.** Respectu quorumcumque actuum diligendi deum, ponendi sunt habitus inclinariui uoluntatis ad elicendum similes amoris actus. Patet conclusio ex dictis distinctio. xxij. q. j. quia omnis amor est actus uoluntatis, qui in elicendo potest impediri, etiam ad eius oppositum assuefieri: ideo respectu eius ponendus est habitus, qui uoluntatem ad huiusmodi elicendum, firmius dirigat, & inclinet. Consequens patet ex supradictis: & antecedens est manifestum. ¶ **Secunda conclusio.** Respectu diuersorum actuum specie, quibus deum diligimus ordinatam diuersi habitus, & uirtutes sunt ponendae. Patet conclusio: quia ex distinctio actuum sumitur distinctio habituum: ut frequenter supra dictum est. Quod autem sint diuersi actus diligendi deum, patet ex notabili. ij. quia alius est actus amoris affectiui: & alius amoris effectiui: alius amoris amicitiae: alius amoris concupiscentiae: alius amoris complacentiae: alius amoris desiderij, quorum quilibet a suo opposito, seu conuidentem membro specie differunt: eo quod habent diuersa obiecta: ut dictum est: ergo. Non tamen singula a singulis differunt: quia amor affectiuius coincidit cum omnibus sequentium diuisionum membris. Similiter amor amicitiae cum amore complacentiae, & desiderij: sic & amor concupiscentiae. Ad huius autem conclusionis declarationem expedit nosse, quae uirtutes ad quem actum dilectionis inclinet: pro quo est haec prima conclusio, & in ordine tertia. ¶ **Ad ordinatum effectiui amoris dei actum, diuersae inclinant uirtutes, secundum diuersitatem effectuum praceptorum.** Dicitur notanter in conclusione ordinatum: quia non omnis amor dei effectiuius est ordinatus: nam cum amor

effectiuius sit actus imperatus a uoluntate, quo comparatur bonum illud, quod appetitur amato affectiui, aut habitum conseruatur: aut malum inexistens remouetur, aut inesse potens cauetur: aut ab impugnantibus defenditur: aut aliquid tale conatur manifestum est, quod talis actus respectu dei haberi non potest: cum deus est bonum essentiale perfectissimum, ac infinitum, cui additio fieri non potest: nec aliquid ab eo tolli: quippe omnia, quae sunt in deo: sunt deus. unde blasphemum, & stultum foret aliquid efficere, aut conari: quo deo aliquid acquiratur, quo caret: aut ne perdat bonum, quod habet: uerius quod ipse est. Siquidem apud deum non est transmutatio: nec uicissitudinis obumbratio. Jac. j. Et si aliquis errans ad hoc operaretur: actus ille non esset ordinatus: non tamen ita strictè accipitur amor effectiuius: sed largius, ut extendit se ad quodcumque efficere, uel agere propter amatum, quod cedit ad eius utilitatem, honorem, magnificentiam, uel complacentiam: siue illud impendatur amato, siue alteri propter amatum. Et generaliter conari ad complacentiam amato: & ad offensam eius in semetipso uel in alio cauendam: & hoc modo omnis amoris effectus dici potest amor effectiuius, & sic quisquis agit aliquid propter amatum: siue illud terminetur in ipsum amatum immediate, siue mediate: puta ad aliquid pertinens ad amatum: puta seruum, amicum, possessionem amati, habet amorem effectiuium. Sic & qui zelat contra aduersarios, aut inimicos amati (quemadmodum de Moyle legitur, & Phinees) amare dicitur effectiuius: & hoc modo possimus habere actum ordinatum amoris effectiuius respectu dei, seruando eius mandata, & consilia: ac uoluntatem dei opere exequendo. Quo praemisso probatur conclusio: quia ad diuersos actus specie inclinant diuersae uirtutes specie: sed actus amoris dei effectiui sunt specie, immo & genere diuersi: ergo &c. Consequencia tenet: & maior est manifesta. Minor probatur: quia quilibet actus cuiuscumque praeccepti diuini, aut consilij

meritorius est actus amoris, effectiui (excepto praeccepto primo, & maximo, quod disponit de amore effectiui) quia omnis talis elicitur ex charitate: & ordinatur ad honorem dei: sed tales sunt diuersi specie: nam de omnibus uirtutum actibus sunt praeccepta, aut consilia. Nullus enim actus est meritorius, quin cadat sub praeccepto, uel consilio: etiam secundum quatenuslibet eius gradum: ut patet exemplariter de actibus temperantiae, liberalitatis, fortitudinis, iustitiae &c. transcurrendum scripturas. Sobrietate, & pietate, & iuste uiuamus in hoc seculo: ait apostolus ad Titum ij. & ita inuenitur de singulis uirtutibus: & ita singulae uirtutes ad actus amoris effectiui inclinant. ¶ **Quarta conclusio.** Ad actum amoris concupiscentiae respectu dei quatenus ordinatus est, inclinatur uirtus spei. Ista conclusio satis patet ex dictis precedentis distinctio. Quod additur quatenus ordinatus est: similiter patet, quia contingit deum diligere amore concupiscentiae ordinatae, & inordinate, seu uirtuose: ut ibidem dictum est. ¶ **Quinta conclusio.** Ad amorem dei amicitiae tanquam ad actum proprium inclinatur charitas tam infusa, quam acquisita, quae est uirtus theologica omnium uirtutum excellentissima. Prima pars probatur secundum Scotum. Quia diligere deum super omnia amore amicitiae est actus conformis rationi etiam naturali. Haec enim dicitur optimum esse summe diligendum: & per consequens est actus rectus: immo rectitudo eius est per se nota: sicut rectitudo primi principij in operabilibus: alioquin enim est summe diligendum: & nihil aliud a summo bono: sicut nihil aliud a summo uero est maxime tenendum tanquam uerum apud intellectum: circa hunc autem actum potest esse aliqua uirtus inclinans: ut patet ex conclusione prima. & haec theologica: quia circa obiectum theologicum secundum deum immediate, & in se innitens immediate regulum primam humanorum actuum, hoc est diuinae: & ita habet infusum deo: quia natura est perficere supremam portionem anime, quae non perfectissime perficitur

Arti. 2.
Cöcl. 1.
L

Cöcl. 2.

Cöcl. 4.
M

Cöcl. 5.

Cöcl. 3.

nisi a solo deo immediate. Potest etiā acquiri uirtus ex huiusmodi actibus amicitie frequentatis, inclinans ad similes actus: quamvis illa sit imperfectior infusa: siue tamen acquisita infusa non inclinatur per omnia: sicut dictum est de alijs uirtutibus infusis, & acquisitis, siue scilicet, & spe: ideo propter breuitatem hic non repetuntur. Et hec uirtus non est fides: quia fidei actus non est amare: sed credere. Nec est spes: quia actus spei non est amor amicitie: sed amor concupiscentie: ergo erit specialis uirtus, theologica, quæ ab apostolo, & omnibus doctoribus nominatur charitas, quasi chara unitas: quia summè unit amantem amato unione perfecta accidentaliter non essentialiter propter unionem personarum diuinarum in una essentia: & nature humanæ cum uerbo hypostaticam, quæ sunt maiores: sed sunt uniones secundum essentiam, siue substantiam. Secunda pars probatur per apostolum j. Corinth. xij. Maior horum charitas. Et probatur ratione: quia actus eius scilicet amor dei amicitie est perfectissimus inter omnes actus humanos: ergo & charitas ad ipsum inclinans est perfectissima inter omnes uirtutes humanas. Teneat consequentia: quia perfectio habituum consequitur perfectionem actuum, ex quibus generantur. Antecedens probabitur partim in quarto dubio, cuius ueritas latius inquiri solet in materia beatitudinis in quarto. ¶ De amore complacentie, & desiderij non oportet ponere speciales conclusiones: quia omnis amor complacentie, & desiderij est amor amicitie, uel concupiscentie: ut patet ex primo articulo. ¶ Sequuntur conclusiones præceptum concernentes.

Cōcl. 6. res. 1. ¶ Sexta conclusio. Præceptum de diligendo deum super omnia: de præcepto omnibus speciebus deo conuenientibus est intelligendum: & hoc tam ex diligendo tenentur, quā intensiue: accipiendum tenentur, ut est in fine texti notabilis supra dictum. Probatur conclusio, primo de amore affectiuo amicitie, & complacentie: quia debemus deo uel-

le inesse maiora, & plura bona, quā unicuique alteri: ergo magis diligere alijs amore affectiuo: & hoc extensiuè. Consequentia nota ex notabili vi. Antecedens probatur: quia tenemur deo uelle inesse bona infinita, quæ nulli alijs puræ creature conueniunt: & ita maiora. Inesse dico non per inhætionem, uel adiacentiam: sed per identitatem. i. tenemur deum uelle esse maximum, & infinitum bonū: similiter tenemur deo uelle inesse plura bona: quia omnes perfectiones simpliciter. Plura dico secundum denominationem: non secundum rem distincta: siquidem tenemur deum uelle esse summè sapientem, perfectissimum, optimum, iustissimum, omnipotentissimū: & sic de alijs attributis: quæ tamen non sunt plura secundum rem: sed una simplex diuina essentia. Dicuntur tamen plura propter nominum pluralitatem: unam diuinam perfectionem simplicissimam significantium. Tenemur etiam hoc uelle uolitione maiori intensiue, quā quodcumque aliud: quia maiori affectu, qui scilicet repugnat magis effectui opposito: ita quod magis inclinari possit ad oppositum dilectionis cuiuscumque, quā ad oppositum dilectionis dei: quod est dictum: quod magis uellet dilectionem sui, & cuiuscumque creature deserere, quā dilectionem dei: & magis uellet quodcumque malum accedere creature, quā aliqd bonū deo conueniens ipsi nō inesse: aut quā deū nō esse summū bonū, & summū perfectū. Probatur etiā conclusio de amore affectiuo concupiscentie sue desiderij. Nam quælibet rationalis creatura magis debet concupiscere, & desiderare deum: hoc est magis uelle deum esse suum summum commodum, & bonum, quā quodcumque aliud bonum: & magis uelle carere quocumque commodo temporali, aut æterno, quā deo, ut suo obiecto beatifico. Magis enim inter omnia commoda delectabilia, uel honesta desiderare debet, & uelle felicitatem: quā quodcumque aliud suum bonum: & magis uelle carere quocumque commodo, & delectatione, quā perpetua beatitudine.

Simi

Similiter probatur de amore affectiuo: nam ille generatur ex amore affectiuo, & eum consequitur. Diligens quidem deum affectiuè uult deo inesse omnem perfectionem simpliciter in summo, scilicet omnipotentiam, honorem summum, & gloriam &c. ac per hoc uult diuinam uoluntatem in omnibus adimpleri. uoluntatem beneplaciti semper: uoluntatē uero signi suo modo: præcepta ut præcepta: cōsilia ut cōsilia: uult & eū, quem diligit omnibus, & super omnia honorari, coli, & reuereri: omnia quoque mandata eodem modo, quo mandata sunt: tam a se, quā ab alijs opere adimpleri: & ita omnia agere, unde summè dilecta maiestas honoretur: ac eius uoluntati, tam suæ, quā aliorum uoluntas, & opera conformentur. Hoc autem uelle: & ad ista ut fiant conari: est deum diligere effectiuè. Quod autem diligens deum amore amicitie, uelit uoluntatem eius in omnibus adimpleri: patet: quia secundum beatum Dionys. c. iij. de diuinis nominibus. Amor naturaliter unit amantem cum amato, per concordiam uoluntatum.

Amor naturaliter unit amantē cum amato. ¶ Vnde ex natura amoris, amans inclinatur ad uolendum illud, quod noscitur uel le amatum: & ad complacendum sibi: quod maxime uerum est de amore amicitie affectiuo. Propter quod philosophus. vij. Ethicorum. dicit idem esse uelle, & nolle amicorum. Sic qui uult deū esse simpliciter omnipotentem: uult uoluntatem suam in omnibus adimplere. Qui uult eum esse reuerendissimum, uult eum ab omnibus uenerari. Qui uult eum esse optimum, & ita maxime appetibilem, & diligibilem, uult eum ab omnibus diligi. Qui uult eum esse ultimum finem, uult omnia ab omnibus in eum ordinari. & sic de similibus. Vult autem uolitione perfecta, & efficaci: faciendo quod in se est, ut uoluit fieri. Inclinatur ergo actus amoris amicitie dei super omnia (qui principaliter nobis præcipitur) ad mandatorum obseruantiam: & ad ordinandum operationes nostras in deum. Similiter ad cauēdū omnia peccata, quibus

credimus nos displicere deo: quia idem habitus, qui inclinatur ad uelle: etiam inclinatur ad nolle contrarium. Præceptum autem, quod præcipit antecedens: ex consequenti etiam præcipit ad ipsum necessariò consequentia. ¶ Quòd etiam tenemur deum effectiuè diligere super omnia tam extensiuè, quā intensiuè: patet. Extensiuè: quia super omnia quorumcumque mandata præcepta dei custodire debemus: nec cuiuscumque creature iussa, uel cōsilia: sed nec omnium simul, aut prohibitiones, aut minas illis præponere. secundum illud Petri Actuum v. Obedire oportet deo magis, quā hominibus. Intensiue sic: quod maiori conatu, & diligentia nitamur implere, quæ deus præcipit: uel cauere, quæ prohibet, quā ad quodcumque agendum, uel uitandum: ita quod maius studium adhibere tenemur ne aliquid agamus, uel omitamus contra legem dei, quā circa quodcumque aliud opus. Magis quoque uelle debemus uoluntatem dei præceptiuam impleri a nobis, & ab alijs: quā quodcumque aliud. Magis quoque parati esse ad sustinendum quæcumque inconuenientia, ac corporis seu rerum dispensantia: quā pati (quantum in nobis est) legis diuine uiolationem: tam a nobis, quā a proximis nostris. ¶ Ad hæc tenemur, non quidem ut circa illa semper actus eliciamus prædictos: sed secundum animi præparationem ita simus habituati, & dispositi, ut occurrere casibus: magis hoc agamus, quā illud: nec ab hoc trahamur per illud. Est enim hoc præceptum affirmatiuum, quod non obligat pro semper: sed pro aliquando, loco scilicet tempore, & occurrente necessitate. Verum quando teneamur sic actualiter deum diligere prædictis modis: colligi potest ex dictis supra distinct. ix. ¶ Et sic magis diligendus est deus effectiuè, intensiuè, & super omnia: quod magis ad eius præceptorum obseruationem conuenit: quia ab illo uoluita, & præcepta: quā quia nobis delectabilia, utilia aut beatitudinis meritoria. Vnde beatus Bernardus in de diligendo deum. Eos ait, Gab. Biel. Sl 3

Qui perfecti sunt: charitate, delectare plus propriam beatitudinem; propter hoc, quod illam habendo in se uoluntas dei impletur: quam quod sua lopera est necessitas: & adepta summa felicitas. ¶ Hæc etiam dilectio dei effectiua super omnia, includit maius studium ad sciendum, & intelligendum diuina præcepta (maximè statum suum concernentia, deique uoluntatem) quam quæcunq; alia, per quorum notitiam diligens fiat examinatio omnium operum, & actionum nostrarum: ne fiant contra diuinam uoluntatem, & præcepta: quam ad sciendum quæcunq; alia. iuxta illud Eccl. iij. Quæ præcepit tibi deus, illa cogita semper: & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus. præmit enim: Altiore te ne quæsierit: & fortiora te ne scrutatus fueris. Omnis doctrina, & omne studium debent de curiositate uana, aut noxia culpari, quæ non ordinantur actu, uel habitudine: uel immedie ad bene moraliter, gratuiteque uiuendum. Vnde dare studium suum rebus inutilibus, aut noxijs: utilioribus scienter omisis curiositas est damnabilis, ait Gerson cancel. in suis regulis moralibus. Hinc & Salo. Eccl. i. Faciendi plures libros non est finis. Deum time, & mandata eius obserua: Hoc est omnis homo. id est ad hoc factus est: siue ad hoc tenetur omnis homo. ¶ Septima conclusio post dominum

Cōcl. 7. Petrum de aliaco. Præceptum diligendo deum super omnia, non ligat ad diligendum actu perfecte gradualiter, uel essentialiter, quam seipsum, uel creatura cetera. Probatur tamen: quia eodem actu potest diligere deus, & creatura propter deum. Idem autem nunc est gradualiter, aut essentialiter perfectius, & imperfectius seipso. Tum: quia præceptum diuinum de dilectione dei, & creaturæ non determinat ad certum gradum intensio nis, uel perfectionis actus. Vnde quis diligendo deum super omnia uolendo deo summa bona, quæ non uult alicui creaturæ: & propter se deum actu quantumcunq; remisso, satisfacit præcepto. Similiter potest licet quis diligere creaturam actu quantumcunq; gradualiter

intenso seipsum, uel aliam: dum modo tamen non uelit sibi summa bona: nec bona, quæcunq; propter seipsum tanquam propter finem ultimum: sic de alta creatura. Nec illa conclusio est contra sextam conclusionem supra positam, quæ dicit, quod præceptum obligat ad magis diligendum deum, tam intensiue, quam extensiue. Nam ibi intensiue, non accipitur, ut dicit intensiorem gradualiter: sed ut dicit maiorem affectus quantum ad repugnantiam actus oppositi: ut ibi declaratum est. ¶ Octaua conclusio. Præceptum primum, & maximè obligat ad diligendum deum plus, quam omnia quantum ad obiecti quantitatem: & similiter quantum ad amoris appreciationem. Ita conclusio satis patet ex conclusione sexta, & eius probatione. ¶ Conclusio nona. Si per amorem huiusmodi, & naturalioris intelligitur amor dulcioris sentimentis, seu tenerior: non oportet, quod amor, quo amatur deus, sit qualibet dilectione creaturæ maior. Patet: quia amor ad seipsum, aut ad res sensibiles naturaliter dulcior est: & firmiter hæret, quam amor rerum pure intellectuum. Nam cum primo amore concurrat appetitus sensitius, aut naturalis, naturaliter appetens permanere: aut connaturalitas rei amatæ propter quæ in tali amore magis afficitur homo quodam sententia dulcoris. Quandoque etiam talem dulcoris, uel deuotionem donat deus deo singulari suis paruulis: ut dictum est notabili sexto: & sic non est in potestate diligentis; sed dei dulciter trahentis. Præceptum autem loquitur de dilectione merè intellectua ex rationis deliberatione, & uoluntatis electione libera procedente. ¶ Quantum ad

Cōcl. 8.

Cōcl. 9.

Arti. 3.

Dub. 1.

P

mus. In futura uero uita ex toto implebitur: ubi erit iustus sine peccato: quia ibi nulla lex erit repugnans menti. Et si quæritur: cur ergo præcipitur: respondet. Ideo ut præceptis, ostendatur: quocurrendum est: quia non rectè curritur, si quo currendum est, nesciatur: quomodo autem sciretur, si nullis præceptis ostenderetur. ¶ Sed contra illud uidetur esse dictum Hiero. in explanatione fidei: qui anathematizat dicentes deum aliquid præcepisse: & hominem adimplere non posse. ¶ Præterea quod additur, quod præceptum datur, ut ostendatur, quo curratur: non uidetur sufficere: quia pari ratione dandum fuisset præceptum de dei uisione. Non ut impleteretur: sed ut sciremus, quo nobis esset tendendum: illo scilicet, ubi deus uidendus est, sicuti est, uisione intuitiua, & facili. Ideo concordando illa: responderet ad dubium rememorando distinctiõnem trinitatis præcepti ultimi notabili primi artic. positi. Quæ præmissa dicendum, quod præceptum illud de dilectione dei super omnia intensiue, & extensiue impleri potest in uia perfecte, secundum primum, & secundum gradus perfectionis: non autem secundum tertium. Prima pars patet satis ex conclusione sexta, & eius probatione. Secunda pars patet: quia non potest deus hic actualiter diligere cum exclusione omnium actuum amoris impediendum, aut eum interceptum: quia non potest homo hic in uia semper deum actualiter cogitare: igitur nec actualiter amare: cum amor actualis præsupponit actualem amati cogitationem. Antecedens est manifestum: quia cum intellectus non potest simul intendere ad multa. Necessitas quoque uia cogit quandoque intendere proprijs necessitatibus, ac temporalibus actionibus. Patet, quod tunc non potest simul cogitare de deo. Ex illis, & prioribus elicatur, quod mandatum illud maximum de diligendo super omnia extensiue, & intensiue secundum primum perfectionis gradum: hæt uim præcepti respectu omnium. Quantum ad secundum gra-

dum habet uim consilij respectu proficientium, & perfectorum. Quantum ad tertium est ostensiuum perfectissimi fruitionis beatorum. Dictum autem Hiero. ueritatem habet de mandatis dei secundum ea, quæ habet uim præcepti: & ita in proposito de mandato dilectionis dei secundum primum gradum. Aug. uero expresse loquitur secundum tertium, & perfectissimum gradum. Vnde non negat præceptum illud hic in uia impleri posse: sed dicit, non penitus. i. quantum ad omnem gradum perfectionis ab homine posset impleri in hac mortali uita. Vnde supra dicit. Cum. n. adhuc est aliquid carnalis concupiscentiæ: non omnimodè ex tota anima diligitur deus, sed ex parte non ex toto. Vnde exponens Aug. magister subdit. Implet tñ ex parte secundum perfectionem uia. Alia est. n. perfectio currētis: alia perueniētis: & per hoc patet solutio primi de beato Hiero. ¶ Ad secundum de præcepto uisionis dicitur, negado illatū. Nec est simile: nam præceptum charitatis, et si non perfectissimè impleri potest in uia: potest tamen impleri ex parte secundum aliquem gradum diligendi deum super omnia: ideo non est solū ostensiuum, quo currendum: sed etiã præceptiuum, & consultiuū, quid faciendum. Præceptum autem si quod daretur de uisione dei, nullo modo in uia impleri posset, nec ex toto, nec ex parte: quia nullo modo potest deus in uia uideri: quia non intuitiue cognosci. Nec cognitio uia imperfecta manet, ut pertinetur in patria: sicut charitas uia non excidit: sed pficitur in beatitudine: ideo dari poterat doctrina de uisione: non autem præceptum. ¶ Secundum dubitatur: utrum uoluntas humana uiatoris possit deum ex suis naturalibus diligere super omnia: & ita implere præceptum dilectionis. Et uidetur quod sic: quia si non posset implere ex suis naturalibus: iam deus præcepit impossibile uiatori: quia illud, quod ex se non potest implere. ¶ Sed in oppositum est: quia natura determinatur ad unum. Determinatur autem ad appetendum esse proprium iij. de generatione. ergo non potest appetere sui non esse etiam quocunq; posito. Quæ-

Dub. 2.

¶ Vtrum uoluntas humana possit deum ex suis naturalibus diligere super omnia: & ita implere præceptum dilectionis. Et uidetur quod sic: quia si non posset implere ex suis naturalibus: iam deus præcepit impossibile uiatori: quia illud, quod ex se non potest implere. ¶ Sed in oppositum est: quia natura determinatur ad unum. Determinatur autem ad appetendum esse proprium iij. de generatione. ergo non potest appetere sui non esse etiam quocunq; posito. Quæ-

cunq; ergo natura intellectualis magis determinatur ad appetendum se esse, quam ad appetendum deum esse: si non posset utrumq; simul stare. ¶ Item appetitus naturalis non uideatur primò esse nisi respectu illius, cui appetit conueniens: illud autè est ipse amans. Si ergo est primò respectu eius non pòt esse magis respectu alterius. ¶ Propter illas duas rationes quidã dixerunt: qd natura hominis nõ sufficit diligere deũ super omnia sine habitu infuso: quia nõ plus, quam se ipsum. Sed illę rationes nihil probant. arguunt enim de appetitu naturali: dubiũ quærit de appetitu, ut libero: qui ut sic non est determinatus ad unum: sed potest in utrumq; oppositorum, & in diuersa obiecta etiam non opposita. Et ideo secundum qd est liber ad quodlibet uolendum, uel nolendum: potest actu elicito uelle se non esse. Ideo aliter respõdetur ad dubiũ secundum opi. Sco. Ockam. Pe. de ali. & aliorum per quinq;

- ppo. 1. propositiones. ¶ Prima. Viatoris uoluntas humana ex suis naturalibus potest diligere deũ super omnia. Probatio omni dictaminis rōnis rectę uoluntas ex suis naturalibus se potest conformare: sed diligere deum super omnia est dictamen rationis rectę: ergo illi se potest uoluntas ex suis naturalibus conformare: & per consequens deum super omnia diligere. Consequentia principalis nota: quia syllogistica: & minor probatur: quia ratio dicitur inter omnia diligibilia aliquid esse summè, & super omnia diligendum: cum non sit processus in infinitum, neq; in diligibilibus: nec in actibus diligendi. Nihil autem aliud a summo diligendum est summè: ergo dicitur summum, scilicet deum esse summè diligendum. Maior probatur: quia circa quodlibet dictamen practicum intellectus, quo sibi ostenditur obiectum, ut circa ipsum aliquid uolendum, uel nolendum: uoluntas ex suis naturalibus potest habere actum, & non necessariò malum se difformando dictamini: alioquin esset naturaliter mala: ergo potest habere actum bonum se conformando dictamini recto. Item si sic: uo-

luntas non esset naturaliter libera ad tendendum in quodlibet secundum rationem boni sibi ostensam. Non enim esset in sua potestate quodlibet ostensum uelle, uel nolle: quod est contra Augu. ij. de libe. arb. Nihil est magis in potestate uoluntatis, quam, ipsa uoluntas: quod non est intelligendum de uoluntate, quo ad essentiam: sed quo ad actum elicitem. ¶ Præterea: homo errans potest diligere creaturam super omnia: & frui ea ex puris naturalibus: ergo pari ratione potest diligere deum ex suis naturalibus super omnia, & frui eo. Mirum enim ualde esset, qd uoluntas posset se conformare dictamini erroneo, & non recto. ¶ Item homo potest ex puris naturalibus uelle deum esse deum: & nihil aliud a deo esse deum. Sed talis uult deo maximum bonum, & nulli alteri uult tantum bonum: igitur sic uolendo, plus diligit deum, quam se ipsum & quodcunq; aliud. Addit Sco. rationem de fortipolitico, quam ponderat: quia fortis politicus magis diligit reipublicam, quam seipsum. Nam secundum rectam rationem exponit se p reipublicam, & uult non esse, ut bene sit reipub. Vult enim magis mori, quam turpiter uiuere: turpiter fugit, qui cum iactura reipublicę fugit. Si ergo potest quis reipublicam diligere plus se, non amore premij futuri, quod forte non credit, uelle dubitat: sed amore uirtutis: sequitur: qd magis diligere potest deum reipublicam: optimum rectorem, quam seipsum. ¶ Secunda propositio. Actus amoris dei amicitie super omnia, non potest stare in uiatore de potentia dei ordinata sine gratia, & charitate infusa. Probatur: quia secundum legem ordinatam cuiuslibet facienti, quod in se est: & per hoc sufficienter dispositio ad gratie susceptionem: deus infundit gratiam secundum illud prophetę. Conuertimini ad me, & ego conuertar ad uos. Zach. j. & illud Iacob. iij. Appropiate deo, & appropinquabit uobis, scilicet per gratiam. & illud Luca. xj. Quærite, & inuenietis: pulsat, & aperietur uobis. & Hier. xxix.

Cum quæseritis me in toto corde uestro: inueniat uobis. & in Ps. xxj. Qui requirit eum: uiuent corda eorum. Viuimus autem per gratiam. hinc Chrys. lib. j. de compunctione cordis. Non, inquit, personarum acceptor est deus. Nos siquidem, si quod in proposito nostro, & uiribus nostris est, expleamus: uenit ad unumquemq; gratia dei. de hoc sup. lib. ij. dist. xxvij. Sed perfectissimus modus faciendi quod in se est quærendi deum: appropinquandi deo, & conuertendi ad deum, est per actum amoris amicitie: nec alia dispositio perfectior ad gratiam est homini possibilis: nõ nullo actu magis appropinquare deo possumus, quã diligendo deũ super omnia. Hic. n. actus perfectissimus est omnium actuum respectu dei uiatori ex naturalibus haberi possibilem: ergo est immediata, & ultima dispositio ad gratie infusionem: nec immediatior dari potest: & per consequens ea existente in eodem instanti infunditur gratia: quia subiecto dispositio ultimata dispositione ad formam: forma immediate infunditur. In naturalibus siquidem nulla ratio est, cur posterius infunderetur, & non in eodem instanti, quo est sufficienter dispositum: multò magis in gratuitis. ¶ Ex quo sequitur, qd actus diligendi deum super omnia amore amicitie, nõ est prior tempore gratia: licet sit prior natura. Sicut dispositio prior est ad formam, ad quam disponit ¶ Tertia propositio: quamuis dilectio dei ex naturalibus, quæ dicta est, sit prior natura, charitate, & gratia infusis in esse nature: charitas tamen prior est in meritratione. Prima pars patet ex præcedenti propositione. Secunda probatur: quia actus, qui sit meritorius præponit gratiam: & ratio meriti conuenit actui per gratiam: ut patet in ij. dist. xxvij. & per consequens gratia præcedit actum naturam in ratione meriti. Vnde si amanti deum super omnia non infunderetur gratia: quod fieri posset per dei potentiam absolutam: actus ille amoris amicitie: licet esset moraliter bonus, & omnibus circumstantiis mo-

ralibus (etiam circumstantia finis) sufficienter uestitus: non tamen esset meritorius. Ad actum enim esse meritorium non sufficit coexistentia gratie: alioquin uenialia peccata essent meritoria: si requiritur, qd gratia concurrat affectiue. ¶ Ex quo uidetur sequi: qd peccator disponens se ad gratiam, elicendo hunc actum dilectionis dei super omnia, non meretur: sed benedictio continuando eum. Patet: quia eius elicitio præcedit gratiam natura: & per consequens non elicitur ex gratia. Continuationem autem eius præcedit gratia, & ad eam inclinatur: ergo est meritoria. ¶ Quarta propositio. Habens actum diligendi deum super omnia ex amicitia elicitem ex naturali facultate, non potest mortali peccato inquinari actu manente in uoluntate. Patet propositio: quia actus ille a gratia separari nõ potest: sed gratia repugnat mortali peccato: ergo nec actus ille stare potest cum aliquo repugnantigratia, quale est omne mortale. ¶ Ex quo inferitur: qd quantumcumq; homo diligit creaturam, ac in ea delectatur: dummodo nihil contrarium admittit huic actui dilectionis dei: quo scilicet non obstante, toto corde uult deum esse summum deum, infinitum, omnipotentem, iustum, & omni perfectione plenissimum &c. propter seipsum: non peccauit mortaliter. Solum enim peccatum mortale est, quod huic actui contrariatur formaliter, uel interpretatiue. Nam quicquid hunc actum non tollit: stat cum gratia, quæ est anime uita: & ita non erit mortale. Quoniam mortale dici non potest, quod uitam non admittit, neq; tollit. Hinc apostolus omnes separans a deo reducit ad nõ diligere deum dicens j. Cor. ult. Si quis non amat dominum nostrum Iesum christum: sit anathema maranatha. i. separatus a deo: cum dominus uenit. f. ad iudiciũ. ¶ Quinta propositio post dominum Pe. de aliaco. Stante lege, nullus homo per pura naturalia potest implere preceptum de dilectione dei super omnia. Probatur: quia lex iubet, qd actus cadens

pp. 4.

R

pp. 3.

pp. 2.

pp. 5.

sub præcepto fiat in gratia, quæ est habitus super naturalis: ergo licet existens extra gratiam per sola naturalia posset deum diligere super omnia: non tamen implet præceptum ad intentionem præcipientis, nisi sit in gratia. Et hoc est, quod multi doct. dicunt: quod homo potest implere præceptum quantum ad substantiam facti cadentis sub præcepto: non tamen quantum ad facti circumstantiã, & intentionem præcipientis: & ad hoc est determinatio eccles. de conse. dist. iiii. cap. vlti. Qui dixerit, quod sine gratia possumus mandata dei implere per libe. arbitrii, anathema sit. Contrarium enim fuit hæresis pelagiana, & hoc infert dist. penult. q. ij. sententiarum: ubi latè hanc materiam pertractat: quod si quis eliceret actum dilectionis dei super omnia ex puris naturalibus sine gratia, non esset meritarius. Infert quoque, quod nullus homo potest stare lege per pura naturalia sine gratia rectè agere simpliciter, & absolute. Quod probat: quia nullus simpliciter absolute agit rectè, nisi qui agit conformiter diuine legis: sed nullus sic agit, nisi sit in gratia secundum legem statutam: ergo. Potest tamen aliquis stante lege per pura naturalia sine gratia, moraliter rectè agere: quia potest agere conformiter rectæ rationi, quam philolophi morales: sicut Aristoteles, Tullius, Seneca, & alij similes, uocassent rectam rationem: sed constat, quod existens extra gratiam potest sic agere: ergo &c. Verum: utrum faciens actum præcepti quantum ad actus substantiam, non tamen ex charitate, sit transgressor præcepti: & per hoc peccet mortaliter: dicitur infra dist. xxxvij.

Dub. 3. ¶ Tertio dubitatur de ratione obiectiua actus charitatis: uel generalius, quæ sit ratio formalis obiectiua actus dilectionis dei super omnia: an sit ratio dei absoluta: an ratio dei, ut creatoris, redemptoris, beatificatoris: aut aliqua talis.

¶ Pro responsione notandum, quod cum loquimur de ratione formali obiecti: aut intelligitur aliquid reale existens formaliter in obiecto: aut intelligitur aliquid in intellectu obiectum apprehendens: puta conceptus seu cognitio mentis ob-

iectum representans, & quo ab intellectu uoluntatis presentatur. Si primo modo: sic non est nisi una ratio essentialis in deo: plures uero relatiuæ: quia in deo non est nisi una essentia, & plures relationes: non essentialiter: sed realiter distinctæ. Vnde omnia attributa, quæ de deo essentialiter, ac per hoc de tribus personis prædicantur communiter: nihil distinctum important in deo. Excepi gratia. Sapientia nihil aliud importat in deo, quàm potentia, quàm bonitas, quàm iustitia. Nã idem omnibus modis est in deo sapientia, potentia, bonitas, iustitia, misericordia &c. Et si illi termini acciperentur præcisè pro sapientia diuina, potentia diuina &c. non importando aliquam creaturam: essent simpliciter synonyma: ut dictum est lib. j. dist. ij. q. j. Si uero per rationem formalem obiecti intelligitur actus cognoscendi, qui conceptus rei dicitur, quo cognoscitur obiectum ab intellectu: & ab eodem uoluntati presentatur: sic de deo possunt haberi diuersæ rationes formales, tanquam de obiecto uolubili: immo tot, quot de eo possunt haberi conceptus non synonymi. Et in genere possunt esse duæ rationes formales dei, ut obiecti: ut forte triplex, ut ponit Sco. dist. præsentis. Vna, quæ representat deum in se non per respectum ad aliquid extra se, id est ad creaturam: siue sit ratio absoluta, siue relatiua. Altera ratio obiectiua est conceptus representans deum in ordine ad creaturam: ut bonum seu conueniens creaturæ: ut sunt rationes creatoris, redemptoris, beatificatoris, conseruatoris, & similes. Tertia potest esse, ratio complexa, uel incomplexa non curio: includens utrumque: id est representans deum, ut bonum infinitum in se, & participabile creaturæ. ¶ Supponitur etiam ex primo articulo: quod omnis amor affectiuus est amor amicitie, aut amor concupiscentie. Tunc ad dubium est prima propositio. ¶ Ratio formalis obiecti amoris amicitie dei, & per hoc charitatis est ratio dei absoluta, uel relatiua ad intra: & intelligo per rationem absolutam rationem non relatiuam. Hæc est ratio quæ-

eunq; importans deum in se non per respectum ad creaturam. Probat: quia ratio formalis obiecti amoris amicitie, est ratio representans obiectum eo modo, quo in ipsum tendit uoluntas, amando. Sed amore amicitie uoluntas tendit in obiectum in se non in ordine ad amantem, uel ad aliud ab amato: ergo obiectum formale est ratio representans se, ut est in se: nõ in ordine ad aliud extra se. ¶ Corollarium. Siue deus apprehendatur absolute simpliciter, ut a beatis: siue ut uiuens: intelligens: siue ut bonum infinitum, ut sapiens, potens &c. in se ipso: quia sic apprehensus amari potest amore amicitie: quælibet harum rationum est ratio formalis obiecti amoris amicitie. Volendo enim deum esse infinitum, uiuentem, sapientem: uolendo primam personam esse patrem: secundam esse filium: tertiam esse spiritum sanctum, amo deum amore amicitie. ¶ Secunda propositio. Ratio formalis obiecti amoris dei concupiscentie, est ratio representans deum, ut bonum nostrum, aut creaturam cuiuslibet. Et sic per respectum ad creaturam: ut est ratio creatoris, conseruatoris, gubernatoris, redemptoris, beatificatoris, & similes. Patet, quia illæ rationes representant deum, ut in ipsum tendit uoluntas amore concupiscentie. Nam uoluntas uolens deum esse creatorem, redemptorem &c. amat eum amore concupiscentie: & accipitur ratio formalis obiecti secundo modo. ¶ Tertia propositio. Si eodem actu potest uoluntas amare deum amore amicitie, & concupiscentie, id est ut bonum in se, & ut bonum creaturæ: ratio obiecti formalis talis amoris, est ratio representans deum, ut tale esse infinitum in se: & ut participabile a creaturæ: id est ut bonum creaturæ. patet satis ex dictis.

ppro. 4. ¶ Quarta propositio. Accipiendo rationem formalem obiecti amoris dei, siue amicitie, siue concupiscentie primo modo, una est tantum ratio formalis absoluta, & tres relatiuæ, scilicet essentia diuina: & tres personæ. Patet: quia ratio formalis illo modo est aliquid in deo. In deo autem nihil aliud est: quàm una

essentia diuina, & tres personæ relatiuæ. Nec aliud in deo amari potest, siue amore concupiscentie, siue amicitie: uide latius in Petro ubi supra q. ij. ¶ Dubitatur quarto Vtrum actus amoris amicitie sit semper rectus: & uidetur, quod non. Tum quia tunc superflueret habitus charitatis dirigens uoluntatem, ne sic amando a recta ratione deuiet. Frustra enim ponitur aliquod dirigens potentiam in eo actu, in quo non potest deuiare. ¶ Præterea: posset aliquis elicere actum amoris amicitie tempore in debito: quo scilicet tunc ex præcepto diuino esset obligatus ad actionem aliquam circa creaturam, quæ nõ cõpateretur secum actum amoris amicitie: circa deum: si ergo tunc eliceret actum amore amicitie transgrediretur præceptum negligendo actionem debitam: igitur sic eliciendo actum amoris amicitie peccaret. Similiter deus posset præcipere alicui, quod pro certo tempore non amaret actualiter deum: quo posito eliciens actum amoris amicitie ageret contra uoluntatem dei præceptiuam: ergo peccaret. In oppositum est beatus Ber. in de diligendo deum: ubi dicit, quod modus diligendi deum est diligere sine modo: & loquitur de dilectione ordinata, & meritoria. Si ergo non est modus huius dilectionis determinatus: sequitur, quod quodcumque fiat, semper bene, & rectè fiat. Responderur secundum Sco. & doct. cõmuniter, quod actus amoris amicitie dei super omnia est semper rectus: nec potest aliquando esse distortus. Vnde dicit Sco. quod diligere deum super omnia, est actus de se rectus, cuius rectitudo per se nota est: sicut rectitudo primi principij in operabilibus. & in ij. dist. vj. non potest inordinatè amari ex amicitia: quia est tale amabile, ordinatum ex sola ratione sui: ut obiectum est, tẽamari. complete intento. Et probatur etiam ratione: quia actus amoris amicitie dei nõ potest excedere, nec deficere, & hoc nec ratione obiecti, nec ratione actus uel modi. Quod non ratione obiecti: ostensum est præcedenti dist. quia uirtus theologica non est in medio ratio-

Dub. 4. V

Deus non potest inordinatè amari ex amicitia

ne obiecti: & ita nec actus eius. Et patet clarius in proposito: quia amor dei amicitia est dei in se, secundum quod est entitas quaedam infinita sine relatione in aliud. Et ideo non potest excedere, uel esse minus quoad bonum uoluntum: quia infinitum est bonum, quod uolumus deo; & ideo excedi non potest: nec potest deficere quoad obiectum: quia amando deum amore amicitia: hoc uolumus deo, quod ipse est: nec aliud uelle possumus amando. Nam si aliquid deo uellemus, quod ipse non est: iam non amarem: quia non uellemus sibi bonum: cum omne bonum sibi possibile habet: nec aliquando non habere potest. Quicquid autem non habet (uerius quicquid non est) non est sibi bonum. Hec ergo uolendo sibi non amarem, sed odirem: puta uelle eum esse angelum, uel creaturam: aut iniustum, seu non omnipotentem. Volendo autem sibi bonum, quod ipse est: nihil minus infinito uolumus: ergo non est defectus ex parte uoliti: neque quoad actus amoris modum excedere potest: quia non potest actus amoris dei esse nimis intensus: quia deus: cum sit bonum infinitum, est diligibilis amore infinito. Et ideo amor, quo homo seu creatura quocumque diligit deum, non potest esse nimis: quia non potest excedere infinitum. Sed nec potest attingere: quia omnis amor creaturae est finitus. hinc dicitur Ecclesi. xliij. Glorificate deum, quantum poteritis: super ualebit adhuc mirabilis magnificentia eius. Benedictes dominum exaltate illum, quantum potestis. Maior est enim omni laude. Maxime autem deum glorificamus: cum eum super omnia diligimus. Unde quanto dilectio dei est intensior: tanto est melior. Summe ergo bene uolendo deo propter se non possumus errare. Nec etiam talis amor dei amicitia deficere potest, ut sit non rectus, si fuerit remissus, quia amando deum quantumcumque; remissum bene uolumus deo, & bene uolendo deo propter se nihil a deo tollimus: sed magis uoluntate nostra attribuimus. Et licet amoris actus alio sit remissior: non tamen ideo distortus, aut non rectus: si-

Amor
creaturae
est finitus.

cut, & in ceteris uirtutibus, uirtus remissa licet deficiat a perfectione uirtutis intensae: non tamen ideo deficit a rectitudine. Nec propter hoc desinet esse actus. Remissa enim uirtus, uirtus est. Etiam non potest esse excessus, uel defectus circa aliquod ordinatum ad finem in actu amoris amicitiae dei, quia actus ille est circa finem, tanquam circa obiectum, & non circa aliud, nec circa ipsum deum, ut refert ad aliud. Per hoc ad rationes: ad primam negetur consequentia, quod superflueret habitus charitatis: quia habitus non solum ponitur, ut dirigat uoluntatem in actu, ne erret a regula rationis rectae: sed etiam ut frequenter actum eliciat, ut etiam facilius eliciat: nec impediens ab eliciendo cedat: atque ut expeditius, & delectabilius eliciatur. q. j. dist. xxiiij. patuit. Et haec habent locum in habitu charitatis: licet non dirigat: ne sic amando erret circa amorem amicitiae dei. Verum quia charitas etiam inclinatur ad diligendum seipsum, & proximum propter deum, & in deo: quod actum potest contingere error: & ergo circa illum actum dilectionis proximi potest dirigere uoluntatem. Ad secundum dico negando assumptum: quod aliquis posset deum diligere tempore indebito. Omne enim tempus congruit diuino amori dicente psalm. Benedicam dominum in omni tempore. Ad probationem dicitur, quod nulla est actio circa creaturam, quae non comparatur secum dei amorem actuali, saltem a deo praecipiente: eo ipso enim, quod actio praecipita est: deo ordinabilis est in deum. Nam agens aliquid, quia praecipitum a deo: iam illud agit propter deum: & sic agendo ordinatur in deum. Ordinatio autem alicuius in deum tanquam in finem ultimum, sic per actum amoris amicitiae. Unde per amorem amicitiae non praestatur impedimentum cuiusque actioni bonae, sed magis promouetur. Ad confirmationem admissio, quod assumit, quod deus posset praecipere &c. licet posset reuocari in dubium. Dicitur consequenter: quod stante praecipito, talis non posset elicere amorem amicitiae dei. Implet enim amorem

mare deum amore amicitiae contra praecipitum diuinum: quia ut dictum est: amans deum amore amicitiae, uult eum esse summum, & omnibus superiorem, & praecipitorem: & ita praecipit sua a se, & omnibus obseruari. Stante ergo praecipito sibi facto de non eliciendo: si eliceret actum, non esset actus ille dilectio dei super omnia. Non enim praeferreret deum suae propriae uoluntati, qua transgredietur praecipitum: & non uult deum esse summum &c. Et tantum de illa quaestione.

DISTINCTIO. XXVIII.

TERMINATO de charitate in se, & eius praecipito: consequenter in hac distinctio. xxviii. magister agit de charitatis obiecto, ostendens quae sint a nobis charitate diligenda. Et colligitur sententia textus in subiectis tribus conclusionibus. Prima. Quatuor diligendarum rerum genera: scilicet deus, qui supra nos est, nos ipsi, & proximus, qui iuxta nos: ac corpus, quod infra nos est: a nobis sunt charitate diligenda. Secunda conclusio. In duobus charitatis praecipitis omnia diligenda charitate comprehenduntur, expressis, uel implicite: deus uidelicet in primo: & proximus in secundo expressis. Nos ipsi & corpus in secundo praecipito implicite, cum dicitur: diliges proximum tuum sicut teipsum. Tertia conclusio. Non deus secundum diuinitatem: sed christus secundum humanitatem, & angeli sunt a nobis sicut proximi diligendi.

QVAESTIO VNICA.

AUTEM CIRCA hanc distinctionem queritur: utrum tantum quatuor rerum genera sunt eodem charitatis habitum diligenda. Soluto more tribus articulis haec quaestio discutitur.

Arti. i. soluetur. Primum erit notabile: secundus conclusio: tertius dubiorum. Quantum ad pri-

ma notandum: quod non omne diligibile est diligendum charitate. Nam cuiusque possum uel le bonum, illud possum diligere: cum diligere aliquid nihil aliud sit, quam uelle alicui bonum. Et cum ens, & bonum conuertatur: sequitur, quod non omne ens est diligibile. Etiam uolendo alicui bonum, quod non habet nec ipsum habere concederet sic uolendo ipsum diligo: licet inordinate. Praeterea: quolibet ente possum frui: licet inordinate. Fruitio autem dilectio est: ut patet ex dist. j. lib. primi. Sed charitate diligibile est illud bonum solum: & omne tale, quod sub obiecto adaequato charitatis includitur, seu continetur. Est autem secundum Petrum de alia quaestione. unica iii. sentent. obiectum adaequatum charitatis, deus. & omne, quod deus uult a nobis propter se diligi: nam participare deum beatificum de potentia ordinata. Per primum terminum deus, exprimit obiectum principale, & primum charitatis: quod solum propter se diligitur tanquam finis ultimus, & summum diligibile: omnia autem alia propter eum. Dicitur omne, quod uult, a nobis propter se diligi. Hic tangunt obiecta secundaria: ut creaturae rationales, quae non propter finaliter: sed propter deum principali ter sunt amanda. Dicitur natum participare deum beatificum: per quod excluduntur creaturae irrationales, quae non sunt partes creaturae rationalis: haec enim non sunt capaces beatitudinis. Sed notandum: quod creatura dupliciter potest participare beatitudinem. Uno modo formaliter: quia potest per actum beatificum formaliter tendere in deum ipsum uidentem, & eo fruendo: & sic sola creatura rationalis est capax beatitudinis. beatitudo. Alio modo potest participare deum beatificum: non formaliter fruendo deo: sed quia potest participare aliquem effectum beatitudinis, seu gloriae in ipsum reducantis. Sic corpus nostrum participando de gloriae ex beatitudine anime in ipsum reducantis (quae sunt quidam effectus gloriae) dicitur participare deum beatificum. Quo autem dotes sunt effectus gloriae: pertinet ad quartum librum. Secundo notandum, quod actus charitatis proprius, est amor amicitiae dei mediatus, uel immediatus. Nam

Creatura

ra dupli

per actum

beatificum

tendere in

deum

ipsum uidentem,

& eo fruendo:

& sic sola

creatura rationalis

est capax

beatitudinis.

beatitudo.

Alio modo potest

participare deum

beatificum: non

formaliter fruendo

deo: sed quia

potest participare

aliquem effectum

beatitudinis,

seu gloriae in ipsum

reducantis. Sic

corpus nostrum

participando de

gloriae ex

beatitudine anime

in ipsum reducantis

(quae sunt quidam

effectus gloriae)

dicitur participare

deum beatificum.

Quo autem dotes

sunt effectus gloriae:

pertinet ad quartum

librum. Secundo

notandum, quod

actus charitatis

proprius, est amor

amicitiae dei

mediatus, uel

immediatus. Nam

ut dictum est dist. xxyj. Amor dei concupiscentia, quo diligitur deus, ut bonum nostrum, est actus pei: & dicitur amor mediaris, uel immediatus. Amorem dei immediatum uoco amorem deo terminatum in deo precise: quo deus in se, & propter se diligitur: & non in creatura ita, quod illo actu solus deus diligitur propter se. Mediatum uoco amorem, quo amoproximum propter deum, quo. s. primo proximus: & per proximum amatur deus. Omnis. n. charitativa dilectio: etsi quandoque ad creaturam terminatur, non tamen ibi sistit: sed ultra refertur in deum. Unde actus, quo amo creaturam propter se precise non referendo in deum: nunquam est actus charitatis: neque amor creaturae, propter deum, est actus charitatis propter amorem creaturae: sed propter amorem dei in amore creaturae propter deum inclusum. Non. n. est actus ille actus charitatis, ut terminatur in proximum, sed ut refertur ultra in deum, tamquam in finem propter se summam dilectionem. Ideo Augu. loquens de dilectione proximi charitatiue diligendi, dicit eum diligendum non in se, sed in deo, uel propter deum. ¶ Tercio notandum, quod sicut dictum est de habitu fidei, & spei: ita similiter hic distinguitur duplex habitus, charitatis: infusus. s. & acquisitus. Infusus unus est respectu eum diligibilium dei. s. & creaturae propter deum, qui principaliter inclinatur ad diligendum deum propter se, & omne, quod uult deus diligere propter deum. & mediante illo tanquam principio partiali inclinatur ad diligendum proximum. Unde si diligo deum, & omne, quod deus uult a me diligere: & post constet mihi per scripturam, quod deus uult a me diligere: tunc charitas infusa inclinatur me mediate: quia mediante actu suo, & charitate acquisita, ac uoluntate tanquam potentia ad diligendum a. sicut modo constat per scripturam: quod deus uult inimicum meum pro statu isto diligere a me. Et tunc per habitum charitatis infuse cum charitate acquisita: inclinatur ad diligendum inimicum. Postquam uero inimicus damnabitur: tunc non diligam eum, quia tunc deus non uult me

diligere eum: & tamen tempermanet idem habitus charitatis. Posset etiam dici secundum aliam opinionem similiter sicut de fide: quod habitus charitatis infusus immedie inclinatur ad quemlibet actum diligendi deum propter se: & creaturam, quam nobis deus uult diligere propter deum. ¶ Habitibus uero charitatis, ac acquisitis secundum diuersitatem actuum specie distinctorum, & ipse pluralitatur specie. Ex quo patet, quod bonitas, proximi non mouet ad diligendum eum charitatiue: sed bonitas dei propter cuius, preceptum de diligendo proximum: diligens deum uult diligere, & proximum, siue bonus sit, siue malus. Quarto notandum, quod nomine proximi intelligitur quilibet, cuius dilectio, & amicitia est deo grata, ita ut placeat deo, ut ab ipso diligatur id est omnis ille, a quo deus uult diligere. Non. n. deo rationabiliter, ait Seco. uelle summam dilectionem ab illo condiligere, a quo non uult diligere, cuius. s. dilectio non est sibi grata. Nam diligere proximum charitatiue: est uelle proximo in esse dilectionem dei. Siquidem nihil melius possumus uelle proximo in esse, cum dilectio dei sit summum donum proximo communicabile: quia ergo certum est bonorum dilectionem esse deo gratam absolute uolendum est dilectionem dei in esse eis. Et quoniam hoc de quocumque, uiatore signato est dubium: deo deo hoc sibi uelle sub conditione. s. si placeat ei ab eo diligere. Circa uiatores autem in communi: quia semper supponendum est aliquos esse bonos, quorum dilectio est sibi grata, uel non displicens potest haberi actus absolute uolendi deum ab eis condiligere. Circa damnatos autem, demones, uel homines, qui sunt ei actualiter displicentes, non deo deo uelle deum diligere. hęc Seco. Quantum ad secundum articulum est conclusio prima. Tertium sunt quatuor diligibilia genera habitu charitatis diligenda. Probatur conclusio auctoritate beati Augu. quae habetur in litera: & ratione sic. Quicquidque sunt beatitudinis nobiscum participes a nobis sunt charitate diligendi: sed ta-

Not. 4. D

Dilige-re pro-ximum charitatiue qd est.

Arti. 2. Cocl. 1. E

les sunt tantum quatuor: ergo. Consequenter nota. Maior patet ex notabili primo, quia quilibet capax beatitudinis continetur sub obiecto charitatis. Minor probatur: quicunque sunt charitate diligendi, aut sunt deus: aut nos ipsi: aut proximus: aut nostrum, uel proximi corpus: illi differunt genere. Nam deus genere differt ab omni creatura: deus enim, & independens genere differunt: solus deus est independens: omne aliud a deo est dependens. Item nos ipsi genere differimus ab angelis, & animalibus separatis, quae tamen sunt proximi nostri: licet non differamus genere ab omnibus proximis: quia homo non differt genere: immo nec specie a proximo homine beato, uel uiatore. Genere dico, aut specie essentiali: licet bene accidentaliter. Similiter, & corpus nostrum, aut proximi distinguitur genere a nobis, & proximo: sicut simplex a composito. Quod autem praeter illa quatuor genera, nulla alia sint charitate diligenda: patet: quia nulla alia sunt beatitudinis capacia: ergo nulla alia continetur sub obiecto charitatis: ergo diligibilia charitate. ¶ Secunda conclusio. In omnibus creaturis diligibilibus charitate, una specie est charitas infusa. In eodem uero supposito respectu omnium charitate diligibilium est numero una. ¶ Dicitur notanter creaturis: quia deus licet charitate nos diligat: non tamen per habitum infusum: sed ipse est charitas, qua nos diligit. Charitas dico essentialis: & spiritus sanctus charitas notionalis. Sed conclusio probatur: quia una est charitas infusa, quae inclinatur ad diligendum omnia beatitudinis capacia mediate, uel immediate: ut dictum est in notabiliter tertio. Una dico specie in diuersis subiectis: quia in diuersis subiectis non potest esse unum accidens numero secundum potentiam ordinatam, siue naturaliter. In eodem autem subiecto non multiplicatur numero: quia non possunt esse plura accidentia numero in eodem subiecto: nisi sint partes unius totius accidentis, in quo ununtur sicut gradus intentionales. ¶ Tertia conclusio: Tot potest esse

habitus charitatis acquisiti specie distincti, quot sunt actus tales, deum, & proximum ex charitate diligendi. Probatur: quia actus a charitate elicitur, aut charitatem generantes, specie distinguuntur, ut actus diligendi deum propter se precise: & actus diligendi proximi propter deum: ergo, & habitus ex eis geniti. Tenet consequentia: quia distinctio habituum sequitur distinctionem actuum ex quibus generantur: ut supra habitum est. Antecedens patet: quia omnes actus habentes diuersa obiecta totalia distinguuntur specie: plus enim differunt, quam duo actus eisdem obiectis in diuersis subiectis. Tales autem differunt numero: ergo actus plus differentes differunt specie: quia omnis differentia maior numerali est specifica. Dicitur totalis: quia eodem actu possumus diligere deum, & proximum propter deum: & sed nullum eorum est obiectum totale partiale: ideo non sunt plures actus: sed unus tantum. De hoc supra in. j. dist. j. Et tantum de art. ij. ¶ Quartum ad tertium articulum dubitatur primo: utrum angeli, & beati sint proximi nostri: & uideatur, quod non: quia iuxta parabola Luce. x. Proximus est, cui bene facere possumus, sed angelis, & beatis beneficia nulla possumus impendere. Tunc quia nulla nobis cum eis est conuersatio: ideo nec amicitia. Tum quia quieti sunt in omni suo desiderio: quia perfecti beati. In oppositum est magister in textu. Respondetur, quod tam angelis sanctis, quam beatis, quam anime in purgatorio exultantes sunt nostri proximi: nam sunt nobiscum capaces beatitudinis: ergo nostri proximi. Tenet consequentia: quia omnis creatura beatitudinis capax formaliter nostra, proximus est. Item omnis creatura rationalis uiatrix proximus dicitur: secundum Pe. Camera. Aug. sermo. ij. dominicae. xx. qui est in numero. cccxxxix. & in sermo. cccxj. idem uult. Et dico creatura propter deum, qui propter infinitam excellentiam suam naturae diuinae proximus noster dici non potest: sed dominus noster. Quem etiam non sicut nos ipsos (quod de proximo praecipitur) sed super nos toto corde, &

Arti. 3. Dub. 1. G An angeli, & beati sint proximi nostri.

Not. 3. C Duplex habitus charitatis.

Cocl. 2. F

Cocl. 3.

anima diligere debemus: & hoc uerum est secundum naturam diuinam. Christus tamen secundum naturam humanam proximus noster dici uoluit in supra allegata parabola incidentis in latrones: ubi per Samaritanum ipse intelligitur: qui curam sauciato impendit, & misericordiam. Ideo proximus eius domino sententiam legis perici approbante dicitur est. Nam & nos fratres appellare dignatus est. Mat. ult. Ite, nunciate fratribus meis, ut eant in galileam &c. Dicitur etiam capax formaliter beatitudinis propter corpus nostrum: quod proximus noster dici non potest: quia infra nos est. Nec capax diuinam fruitionis, & uisionis, que sunt beatitudo formalis: est tamen capax glorię per redundantiam: ut dictum est. Ad rationes respondetur. Vno modo secundum magistrum: licet angelis beneficia impendere non possumus: ipsi tamen nobis beneficia impendere possunt, & multiplicia impendunt: & per hoc nos eorum proximos constituunt. Sed cum nomen proximus sit relatiuum equiparantiz: ut proximus sit proximi proximus: quia nos proximi eorum sumus: sequitur, quod & ipsi nostri sint proximi. Alio modo etiam potest dici, quod etiam nos ipsi beneficia prestamus, in quantum ex bona, & meritoria nostra conuersatione eos letificamus: beatitudinem eorum accidentalem augmentando: secundum illud Luc. xv. Gaudium erit in celo super uno peccatore poenitentiam agente. Desiderant. n. ciuitatem suam (ruinam passam) ex nobis restaurari. Ideo beneficium sibi prestari a nobis reputant: quoties nos tanquam lapides uiuos ad eiusdem celestis edificij restorationem operibus meritorijs coaptamus. Ad secundum dicitur: quod licet non sit nobis nunc cum angelis in uita humana conuersatio: neque cum animabus separatis; erit tamen nobis in beatitudine iucundissima conuersatio: & etiam nunc cum eis communicamus in uita gratiz: licet non in uita natura. Ad tertium dicitur: licet sint beati, & quietati in suo desiderio quantum ad beatitudinem essentialem: non tamen

quoad accidentalem, que in dies augetur usque ad finale iudicium: quoties peccatores conuertuntur: ac purgati ad gloriam assumuntur. Dub. 1. H utrum demones sint ex charitate diligendi: & arguitur quod sic. Omnis dilectio meritoria est charitatiua: sed aliqua dilectio demonis, aut damna ti est meritoria: ergo. Consequentia nota. Maior probatur, quia omnis actus meritorius procedit ex charitate, & gratia ut patet in ij. dist. xxvij. ergo omnis dilectio meritoria est charitatiua. Item. n. est esse charitatiuum, & esse ex charitate. Minor probatur, quia quis potest uelle demonem esse naturam intellectualem: quia talem eam deus condidit, & sic eius naturam conseruat: & hoc uolendo diligit demonem ex charitate. Quod diligit, probatur, quia uult bonum demoni, uolendo eum esse tam nobilem naturam. hoc. n. esse bonum est. Quod ex charitate: probatur: quia ad hoc uolendum inclinatur ad uolendum omne uolitu a deo scitum esse tale, eo quod deus sic uult. Preterea iubemur mali, & peccatoris naturam diligere: quia bona, & ad imaginem dei creata, uicium uero odire: hoc autem conuenit damnatis, quorum natura est bona. Similiter potest argui de brutis: quod essent ex charitate diligenda, quia possumus eis meritorie uti ad laudem dei: & sic eis uelle bonum naturale. s. ualitudinem: & tamen non sunt aliqua horum quatuor diligibilium. Pro responsione ad dubium notandum, quod aliquid charitatiue, uel ex charitate diligere accipitur dupliciter. Vno modo stricte secundum descriptionem obiecti charitatis in primo notabilis positam: ut, s. est aliquid diligere ex gratia tanquam amicum secundum in beatitudine communicatiuum. Et secundum hanc acceptionem diuisit Beatus Aug. & magister diligibile ex charitate in quatuor genera diligibilium. Alio modo accipitur largius pro omni diligere, ad quod charitas inclinatur: qualis est omnis dilectio meritoria. Per hoc ad dubium responderetur: quod loquendo de diligere ex charitate primo modo: licet nec

Dub. 1. H utrum demones sint ex charitate diligendi.

dupliciter aliquid charitate diligitur.

sic nec demones, nec damnati, nec bruta, nec quecumque non rationalia: puta nec uirtutes: nec beatitudo ipsa formalis solo corpore humano excepto, sunt ex charitate diligibilia: quia non sunt diligibilia: ut amica nobiscum in beatitudine communicatiua. Accipiendo autem diligere ex charitate secundo modo: sic omnia predicta, & omnis natura potest ex charitate diligi: quia qualibet natura uti possumus meritorie ad finem ultimum: & sic utendo diligitur ex charitate. Hęc est sententia beatorum Tho. & Bonauen. presentis dist. 3. Item. Postet etiam dubitari tertio quomodo nos ipsos possumus diligere ex charitate: cum dicat Greg. homil. xij. Nemo ad seipsum charitatem habere dicitur: sed charitas in alterum tendit, ut charitas esse possit. Sed breuiter dicitur, quod solu Charitatio huius dubii stat, in quid nominis ter sumi minime: nam charitas quandoque strictissime alterum in beatitudine nobiscum communicatiuum: & illo modo loquitur Greg. Sed alio modo accipitur largius pro habitu, quo diligimus aliquod beatificabile, siue sit a nobis distinctum, siue non: & sic accipit beatus Aug. & magister. Et tantum de illa questione.

DE ORDINE CHARITATIS. Distinctio. xxix.

OSTQVAM magister determinauit de charitatis obiecto: consequenter ostendit, quis sit charitatis ordo. Trahitur autem ex illa distinctio tres conclusiones sententia textus summate continentes. Prima. Hic est ordo charitatis debitus: ut primo diligatur, quod supra nos est deus: secundo, nos ipsi: tertio, quod iuxta nos est, id est proximus: quarto quod infra nos est, nostrum proximumque corpus. Secunda conclusio. Quamuis ad idem obiectum scilicet ad beatitudinem eandem diligendi sunt proximi: non tamen asse-

ctu, neque effectuari. Tertia conclusio. Quatuor charitatis gradus doctores sancti inuenerunt, quos charitatem incipientem, proficientem, perfectam, ac perfectissimam dicunt. Harum deductiones patent ex textu.

QUESTIO VNICA.

IRCA hanc distinctionem queritur, utrum ordinis obseruatio circa diligibilia dilectione gratuita sit ad salutem consequendam necessaria. Tribus articulis hęc questio absoluetur. Primus terminos declarabit. Secundus per conclusiones respondebit. Tertius dubia mouebit. Quantum ad primum, notandum, quod ordo charitatis, quo illud primo: istud secundo &c. diligitur: in proposito non dicitur ordinem temporis: sed perfectionis. Potest autem perfectio illa dupliciter attendi: scilicet quantum ad charitatis affectum id est actum charitatis elicatum, uel delectationem consequentem: uel quantum ad effectum. i. quantum ad actum imperatum, quo effectus alicui benefici impenditur amato: & illa se non necessario consequuntur: quia potest aliquis actu multum intenso alicui impendere modicum bonum, qualia sunt bona corporis, & fortunę, quę minima sunt secundum beatum Aug. Et potest quis affectu remisso alicui uelle impediri maxima bona scilicet beatitudinem, & gratiam. Hic tamen nō tenentur dicta supra dist. xxvij de excessu amoris unius super alium: quia perfectio actus charitatis non debet hic attendi secundum intentionem actus gradualis simpliciter: sed magis secundum apprehensionem actus: uel quia fortior, & firmior: & est pendem: ut dictum est loco, quo supra. Secundo notandum, quod secundum beatum Ambrosium, ut tangit magister in textu: ordo diligendorum sic assignatur. Ait. n. super Can. c. ii. sup illud. Ordinauit in me charitatem. Multorum charitas inordinata est: quod in primo est, ponitur tertio, uel quarto. Primo deus diligendus est. Secundo

Arti. 1. Not. 1. Ordo charitatis non est temporis, sed perfectionis.

Not. 2. Ordo diligendorum.

cundò parentes; inde filij; post domesti-
ci, qui si sint boni; malis filijs sunt præ-
ponendi. Hoc in euangelio ad cuiuslibet
dilectionem proprium ponit. Diliges
dominum deum tuum ex toto corde
tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus
uiribus tuis; & proximum tuum sicut te
ipsum. Et inimicos nõ ex tota uirtute:
non sicut teipsum; sed simpliciter: suffi-
cit enim, qđ diligamus: & non odio ha-
beamus. Hęc Amb. Quę auctoritas per
conclusiones infra positas est declaran-
da. ¶ Tertio notandum post sanctum Bo-
na. qđ dilectio gratuita non semper con-
cordat dilectioni naturali: nõ gratia quã
doq; currit cum natura, uia cõsona, quã
doq; uia opposita: quandoq; uia diuer-
sa. In hoc enim; qđ homo plus diligit se,
quã proximum: concordat naturę gra-
tia. In hoc, qđ plus diligit se, quã deũ
naturę repugnat gratia. In hoc, qđ plus dili-
git filium, quã patrem, currit natura di-
uersa uia a gratia: hoc est, qđ gratia adue-
niens in primo affectu, seu dilectione,
quo homo plus se, quã proximum dili-
git: ordinem saluat. In secundo simpli-
citer mutat, & facit hominem deũ præ-
ponere sibi. In tertio uero nouum ordi-
nem dat: quia facit te plus diligere pa-
rentem, quã filium; & tamen illum affe-
ctum ad filium nõ exterminat. Credo. n.
(ait sanctus Bona.) qđ aliquis, qui habet
parentes, & filios dum mouetur affectu
gratuitè dilectio, magis desiderat parẽ-
rum salutem: & tamẽ affectu naturę ma-
gis desiderat filij sanitatem. Ex illo sequi-
tur, qđ inclinatio naturalis non est sem-
per recta: neq; uoluntas conformans se
inclinacioni naturali, est semper recta.
Inclinatio enim naturalis est ad conser-
uationem suppositi: etiam in tempore
perfectionis, dum pro christi nomine
moriendum est: & uoluntas tunc se con-
formans naturali inclinacioni distorta
est: & non recta. Itẽ appetitus sensitiuus
naturalis est: quia non liber: & tamen
manifestum est, qđ uoluntas illi con-
formans frequenter est uitiiosa, & non
recta; sed uoluntas conformans se le-
ginaturę: hoc est principijs practicis
per se notis, quę secundum apostolum

ad Roman. ij. scripta est in cordibus ho-
minum, illa est recta. Et ad hunc sensum
oportet trahere dictum beati Tho. dis-
p. presenti. ij. scripto: qui eum uoluerit sal-
uare: & per hoc multa argumenta cau-
tus lector soluere potest. De hoc latius
dictum est dis. vj. lib. iij. ¶ Quantum ad
articulum secundum est conclusio pri-
ma. Ordo debitus charitatis requiritur
necessitate salutis. Probat: quia dili-
gens non diligenda: aut æquẽ diligens,
quod minus, uel amplius diligendum est:
aut minus, uel amplius: quod æquẽ dili-
gendum est: contra ordinem diligit: ut
dicit Aug. & per consequens contra legem
charitatis peccat. Tenet consequẽtia:
quia lex, siue præceptum charitatis
est maximum præceptorum, a quo cæte-
ra dependent: & ideo transgressio eius
est culpa mortalis. Antecedens probatur:
quia non solum actus charitatis: sed etiã
& ordo, & modus est in præcepto. Vnde
dicitur. Diliges dominum deum tuũ ex
toto corde tuo &c. & proximum tuum
sicut teipsum. Item probatur conclusio
auctoritate magistri in textu. Peccat, in-
quit, qui præ posterè agit. nam scire, quid
facias: & nescire ordinem faciendi: non
est perfectę cognitionis. Ordinis nõq;
ignorantia conturbat meritum for-
mam. Item secundum Diony. & philoso-
phum. Bonum est ex causa integra: ma-
lum autem uicifarium. Ideo cuiuscunq;
defectus circumstantiẽ in esse debite: red-
dit actum uitiosum. ¶ Secunda conclusio.
Deus primò, & præ omnibus affectiue &
effectiue est diligendus. Hęc conclusio
satis probata est supra. dis. xxvii. Item
in deo est ratio bonitatis plenissima:
quia bonitas infinita, cui nulla ratio bo-
nitatis creaturę comparari potest: ut po-
te infinite excedens omnẽ bonitatem
creatã: ita etiã nullus actus ordinatus di-
ligendi creaturam, potest ad æquandẽ
perfectiõem dilectionem dei charitati-
uam. Est ergo diligendus super omnia
creaturam. ¶ Tertia conclusio. Om-
nia ex charitate diligenda citra deum,
æquẽ sunt diligenda quantum ad obie-
ctum principale dilecto uolendum.
Probat: conclusio; quia & nobis

Arti. 2.
Cõcl. 1.
C
Ordo
debitus
charita-
tis.

Cõcl. 2.

Cõcl. 3.
D

& proximis, amicis, & inimicis uolen-
dum est; ut beatificè possideant deum.
Opranda est omnibus gloria, & gratia:
ut uult beatus Augusti. Allegans illud
apostoli. Volo omnes uos homines esse,
sicut meipsum j. Corinth. vii. Et dixi
notanter quantum ad obiectum princi-
pale: quia non ita oportet de obiectis
secundarijs, scilicet medijs ad finem:
quia quantum ad huiusmodi particula-
ria bona possunt plus, uel minus uelle
uni, quã alteri: ut uni conuersionem a
malo: alteri conseruationem in bono.
¶ Quarta conclusio. Quilibet charita-
tiue diligens plus debet diligere seipsum
charitate affectiua, & effectiua, quã que-
cumq; alia creata. Probat: secundum
sanctum Bonauent. quia secundum res-
tum rationis iudicium, magis diligen-
da est salus propria, quã aliena: & bo-
num proprium, quã proximi: ergo &c.
Consequentia nota. Antecedens pro-
bat: quia una quæq; res magis appe-
tit perfectionem in seipsa, quã in suo si-
mili: & ideo habens charitatem per eã
plus appetit deũ unũ sibi: & se in ip-
sum per charitatem tendere: & in eo
quiescere: quã hoc appetat in alio. ¶ Si-
dicis: charitas nõ querit, quę sua sunt se-
rundum apostolum j. Corinth. x. &
xiiij. Diceadum uerum est tantum se-
rundum gloriã. hoc est: nemo querit, quę
suã sunt cum lactura, aut scandalo cete-
rorum. ¶ Alter probat Scotus hanc
conclusionem: quia ubi plures concu-
runt rationes dilectionis: maior esse de-
bet dilectio: sed principales rationes di-
lectionis sunt unitas, & bonitas. In seip-
so autem post rationem bonitatis infi-
nitã, in quo perfectissima ratio bonita-
tis concurret: est alia ratio maxima, scilicet
unitas, quę est perfecta identitas.
Quilibet enim naturaliter inclinatur
ad suipsum dilectionem post bonum in-
finitum: in quo est perfectissima ratio
bonitatis. ¶ Aliter probat. Nam cha-
ritas ex hoc, qđ est principium immedia-
tum tendendi in deum actu recto: est
principium uolendi cuiuslibet uoluntati
potenti diligere deum, qđ diligit deum:
& in hoc est principium reflectendi su-

per actus illos, quibus tenditur in deum:
& in hoc principium uolendi cuiuslibet
potenti diligere deum, qđ diligit deum;
cuius amor est sibi gratus, uel non displi-
cens: & in hoc est principium diligendi
proximum: nam idem est habitus, qui est
principium actus recti, & reflexi. Inter
omnes autem actus eiusdem rationis tẽ-
dentes in deum, principium immediatis-
simum reflectendi super actum, quem
elicit: est ille actus, quo habens chari-
tatem diligit deum: ergo post deum:
immediatè uult quis ex charitate il-
lud diligere, quo tendit in deum,
sine quo uult se diligere deum. In uo-
lendo se diligere deum diligit seipsum
ex charitate: quia uult sibi bonum iusti-
tię: ergo immediatè post dilectionẽ dei
diligit se ex charitate. Hęc Scot. Sed
dictum illud Sco. si intelligitur de habi-
tu infuso sustineri potest: quia ut prædi-
ctum est: unus est habitus infusus chari-
tatis respectu omnium rectè diligibili-
um: siue actus diligendi se, & proximi
sit actus reflexus, siue rectus. Possum. n.
meritorie diligere proximum uolendo
sibi remissionem peccatorum: uolendo si-
bi gratiã, ac cetera dona gratuita: im-
mo & bona temporalia, sanitatem, di-
uitias, uirã, ordinando in finem ultimũ
actu recto: & ad talem dilectionem in-
clinat habitus infusus dilectionis, uel im-
mediatè secundũ duas uias sup. dist. pro-
xima positas. ¶ Si uero intelligitur de
habitu acquisito. sic dictũ suũ nõ uideẽ
habere ueritatem: quoniã uniuersaliter
habitus diuersorũ actũ specie distinctõ-
rũ etiã specie distinguuntur. Actus aut
rectus, & reflexus specie distinguuntur:
cum sint obiectorum specie distincto-
rum. ¶ Verum quia actus rectus est tam
actus reflexi, sicut obiectum cognitio-
nis suę: ita nabitus actus recti: quia est
causa cause (puta actus recti, qui est cau-
sa actus reflexi) aliquo modo est causa
mediata actus reflexi: nihilominus ac-
tus reflexus frequentatus generat ha-
bitum immediatè ad actum reflexum in-
clinantem specie distinctum ab habitu
actus recti. ¶ Quinta conclusio. Se-
cundum ordinem gratuitę dilectionis F

Cõcl. 5.

præponendi sunt parentes filijs: & quã tum ad amorem affectuum simul, & effectuum. Intelligenda est autem hæc conclusio, sicut & præcedens, ceteris paribus quantum ad effectuum amoris scilicet beneficij exhibitionem. Nam in casu necessitatis extraneus præferendus est sibi ipsi, parentibus, filijs, & propinquis. Probatur conclusio: quia memoria beneficiorum receptorum propter uirtutem gratitudinis auget amorem gratuitum. Nam uirtutes morales non opponuntur charitati: sed magis per eam formantur: & actum charitatis reddunt perfectiorẽ. Nam actus a pluribus uirtutibus procedens perfectior est: quã si ab una sola procederet: sed pluræ beneficia accipiunt filij a parentibus, & maiora, quã econuerso: quia esse naturale nutritionem, & disciplinam, quæ parentes non recipiunt a filiis: ergo &c. Nec impedit, quod filij naturaliter plus diliguntur a parentibus: quia sunt quasi aliquid parentum: quia (ut dictum est notabili iii.) dilectio naturalis non semper concordat dilectioni gratuita.

Cõcl. 6. ¶ Sexta conclusio. Dilectione gratuita

magis diligendi sunt propinqui ceteris paribus quã remoti. Probatur: quia ubi plures concurrunt rationes diligendi, uel potiores: bi dilectio debet esse maior: sed in propinquis concurrunt maior coniunctio, & unio, quã remotis. tum quia intentius secundum præcætionem diliguntur: tũ quia pluribus rationibus diliguntur: ergo ceteris paribus magis sunt diligendi isti, quã illi. ¶ Ad intelligendum in particularioribus charitatis ordinem aduertendum, quod multæ sunt rationes diligendi. Prima & principalissima est bonitas rei, quæ perfectissima est in deo: quia infinita: ideo deus simpliciter super omnia diligendus: ut dictum est: sine hac ratione nihil est diligibile: ideo communiter ponitur bonum esse obiectum uoluntatis. Post hanc potior ratio est unitas amantis ad amatum. Et hæc multiplex. Quædam identitatis: & hæc perfectissima in amante ad seipsum: ideo seipsum plus alijs diligit. Quædam originis: quia

unus ab alio: sicut filius, & pater: uel ab eodem tertio, sicut ceteri consanguinei. Quædam communicabilitatis secundum uarias species communisationis in natura, in una patria, in una domo, in uno officio, in una societate, in uirtute, in gratia, in expectata beatitudine: & sic de alijs quàm plurimis. Et secundum quod plures, uel potiores rationes communitalis simul concurrunt in uno diligibili: secundum hoc magis diligendum est affectiue. Et quia maiorem affectum sequitur maior beneficentiæ effectus ceteris paribus. i. si fuerit equa necessitas non maior in uno, quã in alio etiam magis diligendum est affectiue. Nec sola unitas amantis, & amati: sed etiam unitas alicuius ad amatum ratio est diligendi: unde diligens amicum, diligit omnia coniuncta amico: & secundum hoc gratia, per quã quis unitur deo summè dilecto: ratio est gratuita dilectionis. Et quia hæ rationes sunt etiam rationes naturalis dilectionis: & in his gratia nõ discordat naturæ: ideo sunt etiam cũ gratia rationes gratuita dilectionis: & secundum hoc dilectiones habent se ut excelsas, & excessas: ut quãdoq; dilectio propinquoꝝ excedit dilectionẽ extraneorũ. Quãdoq; excedit: ut quã in extraneis aliq; rationes cõcurrunt, quæ nõ inueniuntur in propinquis: ut bonitas iustitiæ: secundũ quod Amb. dicit: quod domestici si sint boni: mali filijs sunt præponendi. Et secundum hoc pleriq; cum quæritur: quis quo magis sit diligendus: sub distinctione respondent: maxime dum in his, quæ aduicem cõparantur: diuersæ rationes diligendi reperiuntur. Quæ admodũ regulariter tenet beatus Tho. unde ii. ii. q. xxvi. art. vii. ubi satis clarè materiam hæc prosequit, querit: utrum magis diligendi sint coniunctiores, quàm meliores. Respondet in effectu, quod actus diligendi proportionari debet obiecto, & agenti. Obiectum charitatiue dilectionis est deus: agens est diligens. Actus ergo charitatis quantum ad obiectum sequitur comparationẽ eius, quoad deũ, ut. i. ei, qui est

deo

deus propinquior maius bonum ex charitate uelinus: & hoc ad charitatem pertinet: ut uelit iustitiam dei seruare, secundum quam meliores perfectius beatitudinem participant. Sed intensio dilectionis est attendenda per comparationem ad ipsum hominem, qui diligit: & secundum hoc illos, qui sunt sibi propinquiores intensiori affectu diligit ad illud bonum, ad quod omnes diligit, quàm meliores ad maius bonum. ¶ Septima conclusio. Gratuita dilectione magis sunt diligendi extranei boni, quàm propinqui mali: secus tamen dilectione naturali. Probatur conclusio prima parte: quia ratio dilectionis gratitiæ magis locum habet in extraneis bonis, quàm propinquis malis: ergo. Consequentia nota, & antecedens probatur: quia tota ratio diligendi creaturã gratuite est: quia deus uult eas a nobis diligi: ut sup. dist. præcedenti (de obiecto adæquato charitatis, quod est deus: & quicquid deus uult propter se a nobis diligi natum participare nobiscum in beatitudine) dictum est. Sed deus magis uult a nobis diligi, quos ipse magis diligit: magis autem diligit bonos, quàm malos. Maior pariter: quia uult nos sibi conformare in uolito nobis noto: sed notum est, quod bonum magis diligit, quàm malum. Hoc ergo uolendo, magis diligimus bonum, quàm malum: quia maius bonum eis uolumus, dilectionem scilicet dei, qui est sibi maximum bonum. Item bonus extraneus est coniunctior deo, quàm malus propinquus: ergo &c. Tenet consequentia: quia magis unitus dilecto, magis est diligendus propter deum. Antecedens est manifestum. Pro secunda parte probatur: quia maior est unio propinqui ad diligendum, quàm extranei. Dilectio autem naturalis ut plurimum sequitur unionem amati ad amatum. ¶ Octaua conclusio. Magis diligendus est proximus, quàm proprium nostrum corpus. Probatur conclusio: quia illud magis est ex charitate diligendum, in quo est plenior ratio diligibilitatis. Conlocatio autem in beatitudi-

nis participatione est partialis ratio dilectionis charitatiue. Et ista est plenior in proximo, quàm corpore nostro proprio. Et cetera sunt paria: cum corpus non sit efficax beatitudinis, nisi per redundantiam. Proximus uero capax est beatitudinis formaliter: ut sup. dictũ Cõcl. 9. est dist. proxima. ¶ Vitima conclusio. Necessitas obseruantie ordinis in dilectione gratuita secundum conclusiones præmissas est moderanda. ¶ Quantum ad tertium articulum est primum dubium utrum ordo ille charitatis remaneat in patria. Respondetur breuiter secundum beatum Thom. ii. ii. q. xxvi. art. xii. per aliquas propositiones sententiam suam summam. ¶ Prima. Necesse est, quod ordo charitatis maneat in patria quantum ad dilectionem dei præ omnibus, & sup. omnia: ita quod deus plus seipso, & omnibus diligatur, quàm ad bona ipsi uolita: & quatum ad actus diligendi præcætionem, firmitatem, essentialem perfectionem, & intentionem. Probatio: quia ibi præceptum dilectionis dei super omnia quantum ad omnes condiciones, perfectissimè implebit: & beatus perfectè eo fruetur: & sic artissimè amore sibi unietur. Hic autem actus dilectionis intensissimus est gradualiter: perfectissimus essentialiter: firmissimus & summè præcæciatus comparando eũ ad actus dilectionis cuiuscũque alterius a deo, scilicet sui ipsius siue alterius: non ad actus fruitionis aliorũ beatorum: quia illi in diuersis beatis non sunt eiusdem intentionis. In domo. n. pa. mei man. mul. sunt. i. diuersitas præmiorum: essentialis autem præmium sunt unio, & fruitio. ¶ Secunda propositio. Licet beatus quilibet plus seipsum diligat, quàm proximum quatum ad actus diligendi intentionem: magis tamẽ diligit beatiorẽ se quantum ad essentialis beatitudinis, & bonorum patriæ participationem. Prima pars probatur: quia intensio actus dilectionis prouenit ex parte subiecti diligenti: & ad hoc confertur a deo unicuique donũ charitatis: ut primò quidem mentem suam in deum ordinet: quã pertinet ad dilectionem sui ipsius. Secun-

Cõcl. 9.

Arti. 3. Dub. 1.

ppõ. 1.

dario uero uelit ordinē aliorum in deū: intēsus ergo uult beatitudinē propriā, per quam unitur deo, quā beatitudinē alterius beati. Pars secunda probatur: quia beatus plus diligit meliores se, quā se ipsum: & minus, minus bonos. Vole enim quilibet beatus unūquēq; habere, quod sibi debetur secundū diuinam iustitiam, propter perfectam conformitatem uolūtatis beatorum cū uolūtate diuina. Nec tunc erit tempus proficiendi per meritū ad maius prāmium: sicut nunc accidit, quā homo pōt meliorem uirtutem, & prāmiiū desiderare: sed tunc uoluntas unius cuiusq; sicut infra hoc, quod est determinatū diuinitus. Volendo autem beato cui libet gradū beatitudinis suę quantum ad bonū uolūtū, plus diligit beatiorē, quā se ipsum, & minus beatū. ¶ Tertia propositio. Quantū ad ordinē proximorum adinuicem simpliciter quis magis diligit meliorē. Probat: quia tota uita beata consistit in ordinatione mētis in deum: unde totus ordo dilectionis obseruabitur per cōparationē ad deū: ut si ille magis diligatur, & propinquior sibi habeatur ab unoquoq; tunc est deo propinquior. Cessabit enim tunc prouisio, quę est in præsenti uita necessaria, qua quisq; tenetur magis sibi coniunctis prouidere de uitę necessarijs, doctrina uel disciplinis; quā nō coniunctis: ratione cuius in hac uita ex ipsa inclinatione charitatis, homo plus diligit sibi coniunctum, cui magis tenetur impedere charitatis affectum. ¶ Quarta propositio. Beatus in patria pluribus modis diligit coniunctum, quam extraneum. Probat: quia nō cessabit ab animo beati honestę dilectionis cautę: quales sunt propinquitas generis &c. incomparabiliter tamen preferretur ratio dilectionis, quę sumitur ex propinquitate ad deū. ¶ Secundō dubitatur de tribus gradibus charitatis, quos ponit magister in fine distinctionis: quomodo inter se distinguantur: hi sunt charitas incipiens: charitas proficiens: & charitas perfecta. ¶ Pro responso notandum, quod gradus illi charitatis accipiuntur secundum augmentam charitatis. Nam charitas, & quę-

libet uirtus (non statim nata) perfecta est: nam lectū dum beatus Gregorius homil. xv. super Ezech. Nemo repente fit summus; sed in bona conuersatione animi unusquisq; inchoat, ut ad magna perueniat. Alia enim sunt uirtutum exordia: aliud perfectus: aliud perfectio. Et beatus Augustinus super epistolā Iohannis. & habet in litera. Nūquid mox, ut nascitur charitas, perfecta est: immo ut perficiatur, nascitur: cum fuerit nata, nutritur: cū fuerit nutrita, roboratur: cū fuerit roborata, perficitur: nō autē distinguuntur illi gradus, quasi inter eos non sit medium, inter initium, medium & finem. Nā charitas tendens ad perfectionem continuē per sui intentionē crescit: & semper tempore sui incrementi pro quolibet posteriori instanti maior est, quam in priori. Sed distinguuntur in ordine ad certos effectus principales, quos operatur in habentē eam; dū tendit ad perfectionem: nec sit quantū ad illos effectus tantum: quin in quolibet gradu etiam aliquid officij alterius gradus quādoq; exerceatur: licet minus principaliter. Et secundum hos gradus etiam triplex status hominum deo placetium, & seruientium nominantur: quorū alia, & alia sunt officia, & studia conuersandi. Hi sunt status incipientiū, proficientiū, & perfectorū. Incipienti cū in eo nascitur charitas: incumbit principaliter a peccato recedere: & eius reliquos scilicet uitiōsis habitibus, & concupiscentijs (quę adhuc militant in eo: & in contrariū charitatis fortiter mouent) diligenter resistere: ne acquisita charitas corrumpatur: sed foueatur, & nutriatur. Hoc autem sit operibus penitentię, contritione, confessione, & satisfactione: quia & status incipientium est status penitentium: & licet sic agendo etiam crescāt per huiusmodi opera in uirtute principali tū eorū sollicitudo ē: nō quō crescāt: sed quō peccatis resistant. Et hic labor precipiū incipientibus Hieronimus. Nouate uobis nouale, & nolite ferere super spinas. Circūcidimini, & auferte preputia cordiū uestrorum. Nouate nouale per contritionem: euelluntur spine per confessionē: aufertur cordis preputia u-

Grego.

Triplex est gradus.

etorum per satisfactionem. Ad idem est illud Ecclesie. xviij. Cōuertere ad dominū, & relinque peccata tua per ueram contritionem: precare ante faciem domini, per puram cōfessionem: & minue offendicula per diligētē satisfactionē. ¶ Priusquam autem aliquantulum creuit charitas: & decreuerit concupiscentię, & uitia impugnantess: ut iam non sic acriter, fortiterq; impugnent: succedit secundum studium, & cura ad hoc principaliter cēdes, ut perficiat in grā, & uirtutibus: & hoc profectio est: nō tñ ita profectio uirtutū profectū intendit: ut contra dæmonū oppugnationes defensionis gladiū deponat. Sicut figuratū est in edificatione Hierusalē ab Eldra, & Zorobabel de quibus scribitur Neemite. iij. q. una manu edificabāt, & altera tenebāt gladiū: principaliter opus fuit edificare: tenebat tñ gladius ad obuiandū impugnationibus inimicorū. Horū ergo sollicitudo est, operari uirtutū acquirere uirtutes, & ornare animā suā in tēplū beneplacēs domino. ¶ Fortificata uero sic charitate, ac uirtutibus roboratis, quibus ligantur passiones: & humanus quietatur animus: la ccedit tertium mentis studiū ad hoc principaliter intendens: ut dimissis creaturis, soli deo inhereat contemplatione, & amore quantum uitę, præsētis necessitas patitur, & admittit. Et quędam alij duo gradus pro obiecto habuere creaturas. Primus uitia expugnanda: secundus uirtutes acquirendas: ambo deum finem. Sed gradus ille tertius, qui solum perfectorum est: habet deum nēdum pro fine, sicut duo prior: sed etiam pro obiecto immediato: quia eorum opus est contemplari diuina perfectiones: & feruentissimo amore solum deo inhereat cum contēptu omnium temporalium, & terrenorū. Nec tamen ita quietē possunt his inhereat: quin licet non a carne, uel mundo omnino non tententur uel modicē: tñ maligno. ū inuidia spiritū & illos attēnter illaqueare, ad cuius fraudes, & ipsi habent attendere: sicut in Abraam significatū est Gene. xv. Hic tāquā perfectus nate solum reliquit: domino perfectē

adhęre. Hic in signum perfectionis utriusq; uitę, actiue, & contemplatiue, sacrificium domino ex terrestribus animalibus, & cæli uolucibus iunxit: sed diuisis hostijs descenderunt uolucres ad sacrificiorum rapiam: improbas scilicet cogitationes suggerentes, & immisitio nes per angelos malos, quos Abrahā abiebat. Quemadmodum latius declarat uenerabilis Hugo in libel. de triplici holocausto. Et per hoc patet responsio ad dubium.

DISTINCTIO. XXX.

DISTINCTIO.

xxix. magister egit de charitatis ordine. In hac dist. xxx. agit de eius merito in dilectione amicorum, & inimicorū cōparatione. Colligitur itaq; sententia literalis textus in his tribus conclusionibus. ¶ Prima: Dilectione amicorum tantum melior est dilectio amicorum simul, & inimicorum. ¶ Secunda. Si alio actu amicus: alio diligitur inimicus: dilectio amici est melior: quia feruentior: si uno hic inde melior, unde ardentior. ¶ Tertia diligere inimicos omnibus est præceptum generaliter: licet perfectē diligere utiq; ad beneficiorum exhibitionem consilij sit, & perfectorum specialiter. Has latius prosequitur magister in textu.

QVAESTIO VNICA.

IRCA hanc distinctionem A

quæritur, utrum dilectio gratuita, quę de necessitate præcepti impenditur inimico: sit magis meritoria, quam ea, quę redditur amico. ¶ Quæstio hæc: quę unum præsumit scilicet, quod dilectio gratuita inimici sit de necessitate præcepti, & quę ita sit magis meritoria, quā dilectio amici: determinabitur tamen tribus articulis, quorum primus præmitet terminorum declarationes. Secun-

dus subiunget responsivas conclusiones. Tertius mouebit aliquas dubitationes.

Arti. 1. ¶ Quantum ad primum notandum, qd ly inimico in titulo questionis non accipitur, ut appeller suam rationem: licet sequatur uerbum, impenditur: quod in proposito importat actum animi interiore: quia ualet tantum, quæ impenditur inimico. i. qua diligit inimicus. Non enim querit questio utrum dilectio inimici sub ratione inimici, uel in quantum inimicus est: sit diligendus de necessitate precepti. Certum enim est, qd inimicus sub illa ratione non est diligendus: quia malum non est diligendum. Inimicus autem, ut talis, malus est non tantum priuatione boni: sed habitu positio uitijs: sicut iniustus non tantum dicitur, qui caret habitu iustitiae: sed qui habet habitum iniustitiae contrarium habitui iustitiae causatum ex actibus iniustis: ut habetur ex comment. Boe. super praed. camenta qualitatis: & hoc modo sicut amicitia connotat bonum uirtutis in amato conueniens actui uirtutis in amante: sic inimicitia connotat malum uitiosum in inimico disconueniens bono, quod est in eo, cui est inimicus. hoc est dictum: amicus connotat actum uirtutis. i. dilectionem in amante, quo tendit in amatum propter uirtutem amari. Inimicus connotat actum odij uitiosum inimico, quo odit eum, cui est inimicus propter bonum uirtutis, quod est in eo: nam qui odit uitium alterius, non est inimicus. Inimicus ergo in quantum talis est malus, & uitiosus: & per consequens nullo modo ut sic diligendus. hoc enim modo uirtuosi odit inimicum, qui dixit. De hiant peccatores a terra: & iniqui, ita ut non hinc. Et qui dixit. Verte impius, & non erunt. Prover. xij. Sed que rit de inimico secundum rationem aliam: id est querit de homine, qui inimicus est an necessario sit diligendus, non ut inimicus: sed ut homo. ¶ Secundò, notandum, qd de precepto dilectionis dupliciter possumus loqui, scilicet positio: & per modum actus elicendi: uel quasi prohibitiui per modum actus contrarij arcendi. Precepta autem a forma

Arti. 1.
Not. 1.
Inimic' qno e diligendus.

Not. 2.

tua magis obligant, ne contraria eiant, quam qd actus positio circa precepta materiam eliciantur. Gratia exempli. Preceptum de parentum honore magis obligat, ne parentes inhonorentur, seu blasphementur, quam qd actus honorationis eis impendatur: quia ad primum obligant semper, & pro semper. Non sic ad secundum: sed tantum pro aliquado. Loquedo igitur de primo intellectu: ut diligere accipitur pro non odire: duplex bonum est, quod possum non odire inimico. i. bonum spirituale, quo natus est attingere deum, uel bonum. Aliud est indifferens, quod potest ad illud ordinari: & etiam potest ad oppositum ordinari. De primo genere sunt actus amoris dei amicitiae: ut est in se bonum honestum: etiam concupiscere, ut deum, ut bonum comodum sibi. Item uiuere uita spirituali, uita gratiae. Itè audire praedicationes, correptiones, instructiões, per quas conuertatur ad Deum diligendum, & similia. De secundo genere sunt uiuere uita corporali, sanum esse, diuitem esse, fortem esse, potentem &c. Valè etiam ad propositum dicta dist. xv. huius. q. j. de uoluntate simpliciter & conditionata: hic tñ ppter breuitatem non repetuntur. ¶ Tertio notandum, qd actum esse meritorium ex duobus dependet: ut dictum est in ij. dist. xxvij. i. a gratia: & libe. arb. hoc est a uoluntate liberè secundum inclinationem gratiae actum elicente. Sic & quantitas meriti ex eisdem dependet scilicet ex quantitate gratiae, & conatus libe. arbitri. Quato enim maior conatu, & feruore uoluntas elicit actum secundum inclinationem gratiae, tanto actus erit intensior: & ex hac parte magis meritorius: sic etiam quanto elicitur ab intensiori gratia: tato ex alia parte est magis meritorius. Nec tñ intensio gratiae, & intensio actus meritorij necessario se colequuntur: quia gratia sicut & quilibet alius habitus: licet inclinè uoluntate: non tñ eam necessitat: sed sicut e in libertate arbitrii actum elicere sã in inclinatione gratiae uel nõ: ita e in eius libertate elicere actum tato, uel maiori, aut minoricoatu, seu feruore: & ita intensio, uel remissio

Not. 3.

aut enim actus quantum ad substantiam eius dependet a sola uoluntate: ita etiam quantum ad eius intentionem: licet quantum ad rationem meriti dependet ex utroque: gratia. i. & uoluntate liberè secundum inclinationem gratiae actum elicente: licet principalis a gratia, qua a uoluntate: ut ibi supradictum est. Ideo si duo actus eiusdem intensiois dependent a disparibus gratijs quantum ad gratiae intentionem: ille erit magis meritorius, qui dependet ab intensiori gratia. Similiter si ab eadè gratia eie iunt inclinatione actus diuersae intensiois: actus intensior erit magis meritorius propter maiore uoluntatis conatum in elicendo actum secundum inclinationem gratiae, & charitatis. Sit actus remissior assistente intensiore gratia, alius intensior cum minore gratia: illi actus habent se adiuuantes, ut excellentia, & excessa: ita qd quilibet ex aliqua parte excedit alium: & ab alio ex parte alia exceditur. Ex parte gratiae excedit, qui ex maiori gratia elicitur. Ex parte conatus libe. arbitri. que fuerit gradua liter intensior. ¶ Quantum ad articulum secundum, est conclusio prima. Dilectio gratuita primo modo pro non odire accepta quantum ad bona primi generis est inimico de necessitate precepti impendenda. Probat: quia non possum sine precepti transgressionem nolle inimico dilectionem dei: neq; in uia: neq; in termino: & per consequens nec alia ad diligendum deum necessaria: ergo conatus uera. Antecedens probatur: quia nõ itat cum dilectione dei nobis precepta, nolle eum condiligi ab alio, cum dilectio nescit ei dupliciter: & hoc condiligi, siue in ratione honesti siue propter se, siue in ratione boni comodi eius. Itè inimicus est proximus noster: ergo tenemur eum diligere ad eadem bona, ad quae nos ipsos diligimus. Et per consequens non possumus ei uelle contraria. Quod autem inimicus noster sit noster proximus: patet sup. distinct. xxvij. possumus enim sibi impendere bona: & est capax nobiscum eternae beatitudinis. ¶ Secunda conclusio. Dilectio inimici gratuita primo modo

Arti. 2.
Cocl. 1.

Cocl. 2.

do accepta quantum ad bona indifferètia non est ad salutem necessaria. Probat: conclusio: quia possum illa bona indifferètia secundi generis nolle inimico: ergo. Consequenter nota. Antecedens probatur: quia ordinatè possum talia odire siue nolle mihi: multo ergo magis inimico. Itè inimicus potest ordinatè illa nolle sibi: quecumq; autè potest ordinatè nolle sibi: etiam ego possum eadem ordinatè nolle sibi. Assumpta patent: quia possum mihi nolle diuitias, uel sanitatem, & necessaria omnia ad uitam corporalem. Et hoc ordinatè dupliciter. Vel contemnendo ea uoluntate propter deum. Vel uoluntate antecedente uolendo deum ea diligere mihi propter peccata mea. Vel uoluntate consequente (si fuerit mihi infligita) acceptando ea, & gaudedo de eis infligitis. Tot modis possum etiam alij uelle talia mala. Vnde possum uelle inimico paupertatem uoluntariam: & ita uelle eum carere diuitijs. Item possum uelle mala temporalia sibi infligia a deo pertinètia ad eius correctionem, & emendationem. Si eie sint infligita, possum uelle ea, ap probando iudiciu diuini, & cogaudedo eis. Et generaliter si credo eum p comoda extrinseca temporalia peccata conuincere: ac pãm peccato superaddere: possum illa sibi odire, & nolle: & opposita ei uelle, per quae emendetur: & quantum ad hoc pariformiter dicendū est de bonis fortune, & bonis corporis. Hec omnia deo. ¶ Tertia conclusio. Nõ est uolèda inimico simpliciter, & sine conditione extinctio corporalis uitae. Probat: quia nullus potest uelle inimico oblationem facultatis poenitentiae: uel diligedi deum, & conuersiois uitae: quia hoc esset nolle ei spiritualia bona: contra conclusionem primam. Sed uolens inimico extinctionem uitae, & mortem corporalem: uult adoptionem facultatis poenitentiae &c. ergo. Consequenter nota cum maiore. Minor patet: quia post mortem non est poenitentiae locus: nec conuersio ad diligedi deum, & ad emendationem peccatoru: sicut post ablationem sanitate, & bonorum fortune, quoru ablatio nõ nõquã est occasio conuersiois, &

Cocl. 3.
E
Non est uolenda simpliciter, & sine conditione extinctio corporalis uitae.

penitentia. Nunquam autem ablatio uitae corporalis, per quam simpliciter excluditur a possibilitate conuersionis, & diligendi deum. Dicitur est notanter in conclusione uolenda simpliciter sine conditione; quia cum conditione: siue uoluntate conditionata potest quis uel le mortem inimici: immo etiam non offendentis proximi: talem mali puta si credat finaliter eum futurum malum. & tunc potest sibi optare mortem: uel ut det locum sanctis, quos impedit; uel ne addat peccata peccatis, propter quae post mortem acius puniatur. Hae duae causae colliguntur ex legenda beatae Anastasiae, quae scripsit sancto Crisologo de uiro suo Publio: ut si deus prauideret eum in infidelitate sua finaliter permanfurum: iuberet eum dare locum sanctis. Hae quoque ad primum. Et sequitur, quo ad secundum: quia melius est ei animam exhalare, quam filium dei blasphemare. Sed forte quis replicaret: Iudex in causa criminali potest iuste sententiarum contra criminofum. Et similiter actor in eadem causa potest licite agere contra eum. Vterque ergo potest uelle effectum illius sententiae, quae est occisio rei ut posset ex canonibus deduci. Similiter si quis impediatur ecclesiam dei: uel quantum in ipso est, impediatur bonum commune: quia pacem ecclesiae. Et quia bonum commune magis est diligendum, quam bonum priuatum unius personae: ergo si non possunt stare simul: uolendum est bonum priuatum non esse: ut saluetur bonum commune. Nam delictum personae non debet in detrimentum ecclesiae redundare. de re. iur. lib. v. j. Respondet ad illa Sco. dist. praesenti. quod in omnibus istis casibus illud, propter quod uoluit inimici esse aliquantulum uoluita, est simpliciter nolitum. Teneatur enim iudex in causa: & similiter actor, nolle eum esse reum. Et nolle eum non punire quantum est ex te: quia si faciat hoc ex libidine, uel odio, aut spore, peccat mortaliter. Vnde Augu. in lib. retractat. & est in textu praecedentis dist. Duo, inquit, sunt diligenda in homine. natura, & uirtus: uirtus uero, & peccatum odiendum. in hoie. Parentes ergo in quantum mali odiendi

Duae
causae
bus pos-
sumus
malo o-
ptare
mortem
sine no-
stro pec-
cato.

Duo
sunt di-
ligenda
in hoie.

sunt, & inimici diligendi in quantum homines. Diligamus ergo inimicos lucra- dos regno dei: & odiamus in propinquis si impediunt nos a regno dei: & in omnibus communiter naturam diligamus, quam fecit deus. Non ergo potest odiri natura: & per hoc ex odio, uel libidine extingui sine transgressione praecipiti: & per consequens sine mortali. Sic in alio casu tenetur patiens persecutionem tyrannicam nolle esse tyrannum contra ecclesiam: & quantum in se esse nolle eum simpliciter esse reprobum. Et ideo si ponitur oppositum istorum nolorum ex suppositione huiusmodi oppositorum, potest uelle ei mortem cum tristitia quadam: quod est uelle non simpliciter uoluntarium, sed conditionatum, quod tamen sufficit ad causandum tristitiam: ut supra dictum est dist. xv. Verum de tyranno quidam aliter dicunt: quia tyrannus non potest facere persecutionem nisi exteriorem. iuxta illud saluatoris Mat. x. Nolite timere eos, qui occidunt corpus: animam autem non possunt occidere: quia post occisionem corporis non habent amplius, quid faciant. Talis autem persecutio exterior frequenter est electis materia proficiendi in uirtutibus: & praecipue in patientia, qua secundum beatum Iacobum opus perfectum habet. Iaco. j. Hoc enim modo ecclesia profecit, & creuit: & ideo in casu illo non uidetur, quod liceat tyranno optare mortem temporalem: nisi forte esset aliquis, a quo mors esset sibi iuste intelligenda propter peccata sua: tunc posset optare, quod a tali iudice fieret iustitia, tamen cum tristitia: quia semper debet nolle esse esse dignum talis pena. Quarta conclusio. Non est simpliciter necessarium actu positio quantum ad bona spiritualia diligere inimicum. Probat: quia non tenetur quis cogitare de inimico; ergo nec circa illum actum dilectionis elicere. Consequenter tenet: quia actus dilectionis praesupponit apprehensionem obiecti. Antecedens patet: quia absque cogitatione de inimico potest quis habere actus ordinatos circa finem: & circa ea, quae sunt necessaria ad finem consequendum:

Cocl. 4
F

Cocl. 5

ergo non est necessaria cogitatio de inimico. Consequentia nota. Antecedens similiter patet. Et posset poni similis conclusio de dilectione quantum ad bona corporis, & exteriora. Quinta conclusio. In casu necessitatis tenetur quilibet inimicum suum quantum ad bona temporalia, uel spiritualia actu positio (si potest) diligere: nisi adsit alius paratus illa prestare. Probat: quia dicit beatus Ioan. & supra paruit. Si quis habet substantiam huius mundi, & uidet fratrem suum in hunc & clau. v. lab eo. q. c. d. m. e. j. Io. ij. Sed inimicus frater est, & proximus: ergo. Et si hoc uerum est de substantia huius mundi quantum ad bona exteriora: multo magis uerum est quantum ad bona spiritualia immediatus ad salutem necessaria. Vnde si appareat aliqua necessitas inimici euidens in spiritualibus, propter quorum carentiam non posset attingere ad diligendum deum: ut si fuerit infidelis indigens doctrina, per quam conuerti posset ad ueritatem: si potest ille, cuius est inimicus prestare doctrinam nec sit alius, qui informet: & ipse inimicus informationem recipere uelit: tenetur non solum uelle, sed etiam efficaciter eam tradere. Sic de correctione fratris alij: pluribus ad uitam eternam requisitis. Et specialiter quantum ad hoc, quod quilibet tenetur orare deum pro se, & tota ecclesia dei: & in illa oratione tenetur uelle ualere eam cuilibet bono & malo ad bonum spirituale. Sicut enim malus esset stomachus: qui nollet sustentationem suam ualere sustentationi manus: ita non est bonum membrum in ecclesia, qui nollet bonum actum suum, quem habet: ualere omni membro ecclesiae pro quanto deus illud acceptat: & pro quanto potest sibi, & alijs ualere. Sic de bonis corporis, & fortunae: nam de uita corporali tenetur uelle quantum ad actum interiorum eam inimico, & quantum ad actum exteriorum (si posset) tenetur eum saluare: dum non sit alius potens, & uolens adiuuare: puta si esset mortuus fame: uel in flumine: & nullus esset, qui posset, uel uellet eum cibare; & eripere de aqua tenetur eum cibare; &

eripere. secundum illud Amb. Fame perisce morientem: si non pauperti, occidisti. Inimicus autem est frater, & proximus: ut paruit: ideo non minori charitate tenetur diligere inimicum, quam proximum quantum ad ea, quae sunt de necessitate salutis: secus in alijs. Extra autem casum necessitatis nullus tenetur uelle inimico: immo nec proximo diuitias, sanitate &c. Niquam enim tenetur aliquis uelle simpliciter: cuius oppositum potest bene uelle. Possumus autem opposita. s. paupertatem, infirmitatem nobis, & alijs bene uelle: ergo. Sexta conclusio. Aliqua dilectione inimicorum magis meritoria est amicorum dilectio: aliqua minus meritoria: aliqua aequae meritoria: & econuerso. Probat: quia conclusio: quia stat, quod ex eadem charitate praedit dilectio amicorum, & inimicorum eadem: dico secundum intentionem: & tunc dilectiones illae amicorum, & inimicorum, uel sunt aequalis intentionis, quo ad gradum: aut una excedit aliam. Si primum sic sunt aequae meritoriae: quia ad aequali charitate, & aequo conatu uoluntatis ambe sunt elicita, & per consequens aequae meritoriae. Teneatur consequentia: quia ex his duobus attenditur, & ratio meriti, & ratio quantitatatis eiusdem: ut dictum est in ultimo notabili arti. j. Si uero illorum duorum actuum dilectionis unus excedit alium: tunc excedens erit minoris meriti: siue sit dilectio amici, siue inimici. Sic etiam si amores illi fuerint eiusdem intentionis, & non a gratia eiusdem perfectionis, sed unus a perfectiore: alius a minus perfecta: tunc ille amor est perfectior, qui procedit a perfectiore charitate, seu gratia, siue sit amici, siue inimici. Si uero amores differunt, & quo ad intentionem actus, & quo ad perfectionem gratiae: aut intensior est a perfectiore gratia, & remissior a gratia minus perfecta: aut amor intensior est a gratia minus perfecta: & amor remissior a gratia perfectiore. Si primum: manifestum est, quod amor intensior est melior duplici ratione: & quia intensior, & quia a gratia perfectiore. Si secundum: tunc habent se aduicem sicut excedentia, & excessiva: quia

Cocl. 6
G

Amor
intensior
est me-
lior du-
plici ra-
tione.

unus excedit alium in merito quantum ad gratiam perfectiorē, a qua procedit: exceditur autem quantum ad actus: simpliciter tamen ille uidetur perfectior, qui procedit a gratia perfectiore: quia ab ipsa gratia meritum principaliter pendet, quam a conatu uoluntatis: unde sequitur intentio actus. Difficultas uero in eliciendo amorem inimici nihil facit ad rationem meriti: nisi pro quanto exigit maiorem conatum liberi arbitri. & sic actum intensiorem. Alioquin actus quanto magis procedit a uirtute, quæ reddit elicio nem actus faciliorem: tanto minus esset meritorius; quod est absurdum. ¶ Quantū ad articulum tertium, dubitatur utrum dilectio proximi sit magis meritoria, quā dilectio dei: & uidetur quod sic: quia amor proximi est magis fructuosus: quia pertinet ad uitam actiuam, quæ fructuosior dicitur: & ideo per Lyam secundam designatur. Dilectio autem dei ad uitam pertinet contemplatiuam: quæ per Rachel infelicem figuratur. In oppositum: dilectio dei est fructio: dilectio proximi est usus. Fructio autem perfectior est: & ita magis meritoria. Respondetur breuiter, quod dilectio dei ordinata sicut est perfectior intensiue, & extensiue dilectione quacumque; creaturæ: ita etiā magis meritoria. Similiter proximus diligendus est propter deum dilectum: ut patet ex supradictis: ergo deus est magis diligendus: per regulam topicam. Propter quod unūquodque tale, & ipsum magis. Et de hoc satis dictum est dist. xxvij. ¶ Sed ad rationem moram dicendum, quod uita contemplatiua simpliciter est excellentior actiua: secundum illud Lucæ. x. Maria optimam partem elegit &c. & ita magis meritoria. Quod uero actiua dicitur magis fructuosa, non est uerum quantum ad ipsum actiuum: sed quantum ad eos, quibus beneficia exteriora impendit.

Arti. 3. Dub. 1. H Sed de hoc alibi. ¶ Secundō dubitatur: Iurum quis teneatur dimittere signa rancoris. Respondet sanctus Bonauentura in dubijs literalibus præsentis dist. quod aliud est dimittere rancorē: & aliud signa rancoris. Rancorē dimittere oēs tenentur: siue inimicus maneat inamicus, siue

non. Signa uero rancoris dimittere, non nolle loqui, & similia facere cum inimico: hæc quidem deponere perfectionis est. Nec ad hoc tenetur homo: nisi quādo inimicus humiliter, & deuotē postulauerit factio, uel signo: tunc tenetur esse loqui, & respondere. & similia. Sed de hoc dubio, & multis similibus: ut reconciliatio cum inimico, oratione pro eo, laetius dixi in lectione canonis leone. lxxvj. ideo hic rescindo. Et tantum de hac quaestione.

DISTINCTIO XXXI.

HIC magister de comparatione charitatis amicorum, & inimicorum in merito. In hac dist. xxxj. profertur de eius duratione, & permanendi termino. Et eliciuntur ex textu tres conclusiones: textus sententiarum includentes. ¶ Quarum prima est charitas in uia haberi potest a damnandis: & amitti potest a temporaliter prædestinatis. ¶ Secunda conclusio. Charitas neque quo ad habitum; neque quo ad actum: neque quo ad modum excidit in patria: sed perficitur. Fides, & spes penitus euacuabuntur: scientia uero non secundum essentiam: sed secundum actum, & modum aufertur. ¶ Tertia conclusio. Christus, in quo fuit charitas secundum modum patrie eiusdem ordinē in diligēdo seruauit: & non uix. Harum declaratio patet in textu.

QVAESTIO VNICA.

CIRCA hanc distinctionem queritur utrum in patria siue imperfecte maneat uirtutes theologice. ¶ Per tres articulos, quorum primo termini tibi declarabuntur: secundo conclusiones subiungentur: tertio dubia mouebuntur: hæc deinde quaestio. ¶ Quantum ad primum: notandum, quod ad inuestigandum, unde surgat repugnantia habituum manendi in patria, uidentium est primō

A Vtrum in patria siue imperfecte maneat uirtutes theologice. **Arti. 1. Not. 1.**

de actibus: & per hæc de habitibus. Videndum igitur est de actu fidei, & uisionis, & spei, & retentionis, seu habitationis. Notandum igitur, quod actus fidei, & uisionis eiusdem obiecti scilicet dei, circumscripta omni distinctione in obiecto: differunt specie: & sunt adinuicem oppositi. Primum patet: quia eiusdem obiecti: & sub eadem ratione formali obiecti, possunt esse multi actus in eadem potentia specie distincti: ut de eodem obiecto habetur cognitio intuitiua, & abstractiua, quæ sub eadem ratione representant obiectum: & tamen differunt specie propter diuersam approximationem obiecti: ut, q. j. prologi patuit. Cum. n. perfectio actus sit a duobus. scilicet potentia, & obiecto: quādo uariantur in se: uel in coniunctione cum reliqua causa: siue in approximatione ad reliquam causam: tunc quia minus perfecte agunt causæ partiales respectu effectus; quando non sunt sufficienter approximatae, & coniunctæ uariabiliter perfectio actionis, & effectus. Et ita in proposito respectu actus uisionis deus est in se præsens in ratione uisionis intellectus. Respectu actus credendi non est in se, præsens, hoc modo: sed in enigmate: & per consequens actus credendi est imperfectior, & alterius speciei ab actu uisionis. Sic respectu actus retentionis, obiectum est in se præsens uoluntati: respectu actus desiderii absens. Et quæ actus desiderii, seu spei est actus obiecti, ut absens: sicut & actus fidei est actus obiecti non apparentis: erit alterius speciei ab actu retentionis, quod est obiecti ut habitus: & actu uisionis, quod est obiecti, ut in se præsentis. Non propter aliam rationem in obiecto, nec in potentia: sed propter aliam approximationem obiecti ad reliquā partialem causam. i. potentiam, quæ sufficit ad distinguendum speciem effectuum: ut si aliquis effectus sequeretur solē præcise, ut est præsens secundum radiū rectū: & aliquis effectus, ut est præsens præcise

B secundum radiū reflexum: illi est actus distinguenter specie. ¶ Ex quo sequitur primō, quod imperfectio non apparentis est de essentia actus fidei: similiter imperfectio absentis obiecti in se

est de essentia actus spei: ita quod actus fidei, & actus uisionis, non solum distinguuntur specie accidentali: sed specie essentiali: sic de actibus spei, & retentionis. ¶ Ex quo sequitur secundō, quod actus illi formaliter adinuicem repugnant. ¶ Tertiō sequitur, quod actus fidei, & spei non possunt pernici manentes in se secundum essentiam: quia si stante actu fidei in intellectu respectu obiecti non apparentis, si obiectum apparuerit & ira sui uisionis causabit: iam actus fidei eiusdem obiecti præexistens non solum definit esse fides: sed simpliciter definit esse: nam non apparentia obiecti est de essentia actus fidei. Similiter si stante actu spei respectu desiderii desideratum fiat præsens speranti: & in eo causabit sui fructiōnem in sperante, iam non solum actus desiderii præexistens definit esse spei actus: sed simpliciter definit esse. ¶ Ex quibus manifestum est, quod cum uisione non potest stare actus fidei eiusdem obiecti: nec cum actu retentionis actus eiusdem obiecti: quia non potest idem cognosci euidenter, & obscure: nec idē teneri ut præsens, & desiderari ut absens. ¶ Licet autē actus illi sic sint oppositi, & similiter eorum habitus: ut dictum est dist. xxxiii. tamen habitus non opponuntur actibus oppositi habitus. Gratia exempli. Habitus fidei non repugnat uisioni: nec habitus spei actibus desiderandi: sicut in simili. Licet actus temperantia, & actus intemperantia circa idem obiectum opponantur: tamen habitus temperantia stat cum actu intemperantia: & actus uirruosus cum habitu uitiolo: ut patet in nouiter conuersis. De quo latius supra dist. xxxij. ¶ Circa illud, quod apostolus assignat pro ratione: cur fides, & spes non manent: quia. scilicet sunt ex parte. Queratio posset uideri eodem modo militare contra charitatem: quia & charitas uix est imperfecta: & ita est ex parte. ¶ Ideo notandum secundō, quod aliter fides, & spes dicuntur esse ex parte, aliter charitas. Nam fides, & spes in suis actibus includunt imperfectiōnem essentialiter: scilicet in euidentiā, & obiecti absentia: ita quod si non uis fuerit euidens: ita

essentia actus fidei. **Not. 2. C**

Imperfectio non apparentis est de

non est actus fidei. Similiter amor si fuerit respectu presentis, & habitus iam non est actus. Spei ut statim dictum est. Non hic de charitate: quia charitas non determinat sibi necessarium imperfectionem: neque in habitu: neque in actu. Charitas enim, quæ est habitus inclinans ad diligendum deum, ut bonum summum in se amore amicitiae: non determinat sibi aliquem certum gradum intensiõis in habitu, uel actus: sed neque imperfectionem in obiecto. Unde actus intensissimus diligendi deum, est actus charitatis, & habitus diligendi quicumque: perfectus non ex rationem charitatis: unde charitas patriæ est charitas: & fruitio beatifica est actus charitatis. ideo charitas nõ est ex parte essentialiter includens imperfectionem essentialiter in actu suo. Sed charitas uig potest esse ex parte quantum ad intensiõem habitus similiter, & actus: hoc autem non est sibi essentialiter: ut dictum est. ¶ Sed di. Cõtra actus charitatis uig essentialiter includit imperfectionem: ergo est ex parte essentialiter sicut fides. Consequenter nota. Antecedens probatur: quia actus charitatis in uia, specie differt ab actu charitatis patriæ, & tanquam species inferior, siue imperfectior a specie superiori, & perfectiori: ergo actus charitatis uig includit essentialiter imperfectionem: quia caritã perfectionis illius, in qua præcisè actus charitatis patriæ excedit dilectione uig. Antecedens patet, sicut supra probatum est de fide: quia propter diuersam præsentiam obiecti, elicitur alius actus specie distinctus. Est autè deus in patria in ratione obiecti præsens in se: in uia tantum præsens in conceptu, uel specie. Respondetur, quod ratio illa bene procedit, de actu charitatis fidei: illi enim specie distinguuntur a fratione patriæ: ut probatur ratio: sed non probat de charitate maxime infusa, quæ manet eadem in patria essentialiter, quæ in uia, licet in patria sit perfectior: sicut qualitas quæ intenditur, est eadem numero post intensiõem, quæ fuit ante intensiõem. ¶ De habitu charitatis acquisito uideretur dicendum, quod si fruitio uig, & fruitio patriæ specie

differt: charitas acquisita uig non est eadem cum acquisita patriæ: quia (ut frequenter dictum est) habitus acquisiti distinguuntur secundum distinctionem actuum, ex quibus generantur. Verum, quod ratio charitatis etiam acquisita non includit imperfectionem: quia in genere significat habitum inclinantem ad diligendum deum in se, siue habitum, siue habendum: & ideo tam fruitio uig, quam patriæ sunt actus charitatis. ¶ Aliter responderi sanctus Bonaventura. quod dupliciter aliquid dicitur ex parte. Vno modo, quia deficit a perfectione alicuius perfecti, ad quod habet quãdam dispositionem perquam est in potentia ad perfectiorem: sic qualitas remissa est in potentia ad qualitatem intensam. Alio modo, quia deficit a perfectione alterius, ad quod est dispositio quãdam cum sui oppositione, sicut tepidum ad calidum. Est enim tepidum dispositio ad calidum: & tamè opponitur calido: quia idem non est calidum, & tepidum: & intrante caliditate expellitur tepiditas. Primo modo charitas uig dicitur esse ex parte: & quæ sic ex parte: nõ tollitur in patria: sed perficitur. Secundo modo fides, & spes sunt ex parte, & quod sic est ex parte: tollitur in patria. Et de secundo modo loquitur apostolus. Cũ uenerit, quod perfectum est: euacuabitur, quod ex parte est. Hęc responsio de charitate infusa sustineri potest: sed de acquisita prior responsio uideretur uerior. ¶ Quatum ad articulum secundum, est conclusio prima. Neque fides infusa, neque acquisita manet cum aperta uisione in patria. Et similis conclusio per omnia ponenda est de spe. Probatur utraq; conclusio per apostolum. j. Corin. xij. & alijs pluribus locis. Et persuadetur ratione secundum sco. Nullus habitus ponendus est in patria frustra permanere. Frustra, id est aliquid, hoc, quod inclinatur ad actum proprium: sed frustra est habitus, cuius inclinatio ad actum proprium est impossibilis beatitudini pro statu illo in patria: ergo talis habitus non est ponendus in patria: tunc ultra fides, & spes sunt tales habitus: ergo ponendi non sunt in patria. Antecedens probatur: quia fidei actus

non est eadẽ cũ acquisita patriæ.

Arti. 2. Cõcl. 1. E Neque fides infusa, neque acquisita manet cũ aperta uisione in patria

est credere uerum non apparet: & actus spei desiderare bonum absens: ut patet ex dictis. Hi autem non sunt beatitudini compossibiles: ubi omnia cognoscuntur euidenter: & nihil desideratum est absens. ¶ Verum ratio illa nõ conuincit: sed persuasio est. Probat enim, quod quantum ad hunc effectum, qui est inclinare ad actus proprios: frustra ponitur: tamè non ideo simpliciter est frustra: quia est spiritualis ornatus animæ: sicut probabile est, quod in corporibus sanctorum martyrum in resurrectione referuntur cicatrices pro singulari ornatu, & gloria corporis: ita dici posset, quod manet fides, & spes, quibus triumpharunt contra infidias demonum. Iuxta illud. Heb. xj. Sancti per fidem uicerunt regna, & hoc pro gloria, & ornatu animæ: sed propter aucto. Apostoli, & sanctorum tenenda est conclusio magis, quam propter rationem. ¶ Secunda conclusio. Charitas, quæ uatori infunditur, eadem numero in beatitudine conseruatur. Probatur per apostolum. j. Corin. xij. Charitas nunquam excidet. Et probatur ratione. nulla uirtus, quæ non includit essentialiter imperfectionem, euacuabitur in patria: sed charitas est uirtus nõ includens imperfectionem essentialiter: ergo. Consequenter nota: & maior patet: quia hanc solam causam euacuatiõis assignat apostolus fidei, & spei: quia sunt ex parte: ut supra habitum est. Maior probata est in primo articulo. ¶ Tertia conclusio. Probabile est charitatem acquisitam uig in patria non manere. Probatur sicut de spe, & fide. Nam charitas uig essentialiter includit imperfectionem repugnantem patriæ, nam inclinatur ad diligendum deum amore amicitiae non presentem: sed absentem in ratione obiecti: ut statim declaratum est. Nec potest habere actum in patria: cum ibi non diligatur, ut absens: sed ut presens in seipso, ut in articulo primo latius dictum est. Item probabile est fruitiõem uig specie distinguatur a fruitiõem patriæ: quo posito procedit conclusio, & non alias &c. ¶ Quantum ad tertium articulum dubitatur primo: utrum fidei euacuata in patria luc

Cõcl. 2. Cõcl. 3. Arti. 3. Dub. 1. G

cedat aliquis habitus inclinans ad actum uisionis succedentem actui credendi. Similiter utrum spei succedat habitus aliquis inclinans ad actum tensionis in patria. Respondetur post sco. dist. præsentis. quod dictis habitibus uig non succedunt alij habitus proprie loquendo de habitu: ut est qualitas quædam distincta ab actu inclinatiua ad actum &c. Nam non oportet ponere aliquem habitum distinctum in anima beati (saltem aliud a charitate) qui sit principium uidentis, & tendendi in obiectum: quia habitus nõ ponitur in potentia, nisi ad faciendum, & habitandum potentiam: ad eliciedum actum prompre, & delectabiliter: uel saltem, ut per habitum obiectum fiat præsens, eo modo, quo potètia nata est circa ipsum, elicere actum: ut contingit in intellectualibus: ut supra dist. xxij. dictum est. Sed in beatitudine obiectum est semper præsens potentia in ratione obiecti: & potètia est summè inclinata: & facilitata. Nec potest aliter fieri ad contrarium. Et omnis ratio ponendi habitum in potentia cessat in beatitudine: ergo &c. Item cognitiones, quibus deus cognoscitur: & cetera in deo sunt cognitiones intuitiue: sed respectu intuitiue cognitionis non ponitur habitus: ut ostensum est. Similiter si uisio beatifica, & actus tensionis est a solo deo, licet præmium a solo præmiante: ut quidam probabiliter tenent: ut patuit in. j. dist. j. non est necessarius habitus ad infusionem actus a deo: quoniam et si ponitur habitus infusus respectu actus eliciedi a potentia: non tamen ponitur habitus respectu actus infusi a deo. Non enim deus indiget instrumento ad creandum aliquem actum in potentia. ¶ Secundo dubitatur contra conclusionem tertiam. H Nam ratio charitatis acquisita, & etiã fruitiõis uig non includit aliquam imperfectionem essentialiter: ergo potest manere in patria. Consequenter nota ex dictis. Antecedens probatur: nam intellectus potest attendere obiectum, scilicet deum, ut summum amabile in se: & neque ut presens, neque ut absens. Et circa obiectum sic ostensum uoluntas potest esse

Dub. 2. H

Charitas acquisita uig

cere actum diligendi deum in se, & propter se: neq; ut præsentem, neq; ut absentem: ille actus nullam includit imperfectionem: & ideo manebit in patria. Et per consequens etiam habitus ad ipsum inclinans: nam ubi ponitur actus, ibi & habitus eius: saltem si respectu eius poterit esse habitus. Et similiter posset argui de actu diligendi deum, ut summum commodum diligenti, quo tendit potentia in obiectum: nec ut præsens, nec ut absens: & ille potest manere in patria: immo talis actus intentionis potest elici in patria. & ille erit actus spei: quia amor concupiscentiæ: & sic spes, & eius actus manere possunt in patria: quod est contra conclusionem primam de spe. Ad illa responderetur, quod fruitio uix non est eiusdem speciei cum fructione patriæ; quod sic probatur: quia si essent eiusdem speciei: non differrent nisi secundum intensum, & remissionem: quia cum sint eiusdem obiecti secundum eandem rationem, nulla alia differretia assignari potest. Sed consequens falsum: quia si differrent tantum secundum intentionem, & remissionem: posset in tantum habitus charitatis in uia per actum frequentiam intendi: quod equalitur habitus charitatis in patria: quia cum solum differunt secundum intentionem, differunt non infinitè: sed secundum determinatum gradum, & proportionem. Sit ergo (exempli causa) secundum duplicem proportionem excessus charitatis patriæ: poterit charitas uix in duplo auferri: & sic æquabitur charitati patriæ: & per consequens poterit esse principium eliciendi actus in duplo intensiores: & ita eiusdem perfectionis cum actu beati heo: quod est impossibile. Et si dicitur, quod perfectio actus elicitum non tantum dependet ab habitu: sed etiam a potentia, & obiecto præsentem per actualem intentionem. Et quãto est perfectius præsens per intentionem: tantò etiã uoluntas elicit actum perfectiorem. Et quia uiatori obiectum beatificum non sit præsens per intentionem intuitiuam: sequitur, quod licet habitus charitatis uix esset æquè perfectus cum habitu patriæ: non tamẽ erit principium actus eiusdem perfe-

ctionis: quia deficit aliqua causa partialis, potentia scilicet, & obiectum. Et sed ista replica non obstat: quia fruitio uix, si differret tantum secundum intentionem, & non secundum speciem a fructione patriæ: poterit fruitio uix per solum intentionem eius ascendere ad perfectionem fructione patriæ: cum solum finitè excedat. Nam potest habitus uix intendi ultra perfectionem habitus patriæ: quod potest esse principium actus eiusdem perfectionis cum fructione patriæ. Item potest deus intendere huiusmodi actum uix ad æqualitatem fructione patriæ: & tunc illa fructio sic intèsa habens eam erit beatus absq; notitia intuitiua diuinitatis: quod est impossibile: ideo necesse est dicere fructione patriæ non solum secundum intentionem: sed speciem differre a fructione uix: & hoc propter aliam applicationem, & presentiam speciei obiecti: quod est causa partialis actus fructione utriusq;. Distinguitur enim speciei presentia obiecti per cognitionem intuitiuam propriam a presentia per cognitionem solum cõfusam, aut in conceptu, uel specie. Hoc ergo supposito, ad rationem dubij responderetur, concedendo si ratio dicit conceptum, quod ratio charitatis in genere prout extendit se ad charitatem uix, & charitatẽ patriæ, nõ includit imperfectionem: Sed tã nõ specialis charitatis uix includit imperfectionem sicut ens in genere non dicit imperfectionem: sed ens creatũ, uel de pẽdẽs dicit imperfectionem. Et cũ arguitur intellectus potest ostendere obiectũ, & nec ut præsens, nec ut absens. Posset illa negari quantum ad notitiam intuitiuam, quam præsupponit actus fructione patriæ: quia per notitiam intuitiuam semper cognoscitur presentia obiecti: sed quantum ad ostensionem uix, potest cõcedi, quod potest presentari obiectum: puta deus, ut summè diligendum, siue plens siue absens: sed illa ostensio non est uisio patriæ: sed cognitio uix: & fruitio sequens est fruitio uix, & non patriæ, & per consequens imperfecta, & speciei inferioris ad fructione patriæ: & ita non manet in patria: neq; habitus eius: & ideo

Dub. 3.
I
Vtrum
scientia
euacuetur
in pa-
tria.

Ideo licet posset apprehendi deus, ut summum diligibile generaliter: & nõ ut præsens, uel absens, & ut sic diligitur: illa tamen dilectio est imperfecta: & deficit a fructione beatifica: & ideo nõ manet in patria. Et dubitatur tertio. Vtrum scientia euacuetur in patria. Responderetur secundum sanctos Tho. & Bonauẽ. quod scientia non euacuetur in patria, quãtũ ad habitũ: sed bene quãtũ ad sciendum modũ. Primum patet: quia habitus scientiæ facit ad animæ decorẽ: & nõ repugnat cognitioni actuali beati. Secundum probatur: quia licet ibi sit cognitio rerum in proprio genere: nõ tamen est ibi ille, modus qui nunc, quoniã hic omnis scientia, & cognitio intellectiua oritur ex sensitua. Et secundũ philosophũ nihil est in intellectu, quod nõ fuerit in sensu. In patria uero intellectus immediatè exit in actũ præsentem intelligibili: nec prærequirit phantasmata, aut ministeriũ uirũ sensituarũ: de quo magis uideatũ est in quarto. de hoc etiam uide sup. dist. xiiii. Sed licet habitus scientiæ uix non repugnat actuali cognitioni patriæ: sicut habitus fidei, & spei non repugnat uisioni, & ratiõni: quia tã in patria actũ habere non potest. & apostolus planè dicit: siue scientia destruetur: ideo uideretur probabilius dicendũ esse de scientia uix, sicut de spe, & fide: nec oportet ponere in anima beati omne, quod fuit ornatus, uel perfectio in uia: quã ornatus ille includit imperfectionem: alioquin oportet ponere in anima beati omẽ cognitionem actualem uix: cũ omnis cognitio sit perfectio cognitionis scientis. Et tantum de illa quæstione.

& hæc increata, qua nos diligit deus, & qua nos deum diligimus. In hac tamen conclusione communiter negatur magister: eo quod charitas, qua nos diligit deus, increata est. scilicet spiritus sanctus, siue diuina essentia. Et charitas, qua nos diligimus deum, est habitus quidam aut forma accidentalis, & creatura uoluntate diligenti realiter informans, & perficiens. Potest tamen magister facili saluari. Nõ. scilicet loquitur de charitate, qua nos formaliter diligimus deum: sed de ea, quæ est simpliciter necessaria, ut diligamus deum meritorie. & hæc est spiritus sanctus: nõ simpliciter necessariũ est ad hoc, quod dilectio nostra (qua diligimus deum, nos, uel proximum) sit meritoria: quod per spiritũ inhabitatẽ acceptẽ ad præmium retribuendũ: ita quod oppositũ includit contradictionem: & ita spiritus sanctus est, quo diligimus deũ meritorie nõ formaliter: quia ipse est, qui acceptã nostrã dilectionem reddit ipsam meritoriam; de quo magister dist. xvij. primi. Et secunda conclusio. Dilectio ne una, eademque quãtum ad essentiam deus ab æterno omnia creata æqualiter dilexit, & immutabiliter: sed secundum efficientiam boni in dilectis plus creaturas rationales: & inter illas magis sua membra: maxime autem suum unigenitum secundum hominẽ amauit temporaliter. Et Tertia conclusio. De solis electis, non de reprobis cõcedendũ est simpliciter loquendo, quod deus eos dilexerit ab æterno: siquidem presciti ab æterno oditi sunt, & reprobati: licet tantum opera quædam a deo dilecti.

DISTINCTIO. XXXII.

QUÆSTIO VNICA.

LIGIT de charitate creata, qua a nobis deus diligit, & proximus. In hac distinctio xxxii. profectur de charitate increata, qua nos diligit deus.

Et colligitur sententia textus in tribus sequentibus conclusionibus. Et prima conclusio. Eadem est charitas:

QUÆSTIO VNICA. hanc distinctionem A queritur: utrũ deus ab æterno diligit ex charitate equaliter omnia creata, & creabilia. Et tribus articulis quæstio absoluetur. Primus terminos declarabit. Secundus per conclusiones respondebit. Tertius dubiamouebit. Et quantum ad primum notandum, quod diligere est alicui bonũ uelle: & dilectio actus est

Gab. Biel. Vn

Fruitio
uix non
est eius-
dem spe-
ciei cũ
fruitio-
ne pa-
triæ.

Arti. 1.
Nos. 1.

uoluntatis: quo uoluntas sibi complacet in bono sui, uel alterius: hoc est uult aliquod bonum sibi, uel alteri. illud supponatur ex premissis. Ex quo sequitur primo, quod deum diligere aliquid a seipso, est ipsum illi bonum tribuere eo modo, quo uult. scilicet nunc siue presentialiter, si uult bonum tale nunc in esse: aut in futuro, si uult illud bonum in futuro dare. Secundo sequitur, quod deus non diligit illud, cui non pro aliquo tempore communicat entitatem, siue esse existere. Patet: quia nullum bonum illi communicat, cui negat pro tempore existentiam: quia omnibus bonum presupponit esse: & quod nihil est, nullius boni capax est. Tertio sequitur, quod nullum possibile non futurum diligit deus. Patet: quia tale possibile non quia habet esse. siquidem semper nihil est: quod nunquam est. Secundo notandum circa hunc terminum ex charitate, quod duplex est charitas. scilicet creata, & increata. Creata est habitus perficiens uoluntatem, & inclinans eam ad diligendum finem propter se: & cetera propter finem. Increata uero est essentia diuina proprie, qua formaliter diligit deus se, & alia: appropriatur autem spiritui sancto: qui per modum amoris procedit a patre, & filio: de quo latius tractatur in primo. Supponatur etiam, quod dictum est super dist. xxvii. quod aliquid diligit ex charitate dupliciter intelligitur: quod potest suo modo applicari ad propositum: ut deus dicatur ex charitate diligere: uel quod diligit, ut amicum, qui est capax charitatis & amicitie: uel ex charitate, quae est principium boni uoluntatis creature. Primo modo diligit tantum creaturas se deum diligentes. Secundo modo etiam diligit creaturas irracionales diligere non potentes. Tertio notandum circa illum terminum aequaliter, quod diligere aliqua aequaliter, dupliciter intelligitur. Quia quandoque equaliter, refertur ad bona uolita: & sic equaliter diliguntur aliqua, quibus aequalia bona tribuuntur. Alio modo equaliter diligere ad actum diligendi refertur: actum scilicet quo uoluntas uult formaliter alicui bonum: & sic aequaliter diliguntur, quae eodem actu,

uel actibus aequaliter intensis, & eodem ordine diliguntur. Dicitur & eodem ordine: quia licet quandoque eodem actu diligatur aliquid medium propter finem: non tamen aequaliter diligitur tali actu medium & finis: quia non eodem ordine diligitur, ubi unum propter aliud: & aliud propter seipsum diligitur: ubi enim est ordo quidam: non temporis, neque perfectionis actus ad actum: quia actus unus est: sed ordo cuiusdam principalitatis, siue appreciationis, quo illud dicitur prius diligi, quod principaliter diligitur: siue quod magis appreciatur: aut propter quod, aliud diligitur: & posterius illud diligitur: quod minus principaliter, & non propter se sed propter aliud, quod diligitur magis appreciatur: quo modo prius diligitur finis, quam medium dilectum propter finem. Et potest reduci hic modus prioritatis ad prioritatem naturae, siue causae largae: quia dilectio finis est aliquo modo causa dilectionis eorum, quae sunt ad finem. Et secundum hoc sanè intelligi potest, quod doctor subtilis praesenti dist. dicit: ac n. quod omnis rationaliter uolens primo uult finem. Secundo immediate uult illud, quo immediatius attingit finem. Tertio alia, quae sunt remotius ordinata ad attingendum finem. Sic deus rationalissimè uult omnia: licet non diuersis actibus: unico tamen actu: & in quantum ille actus unus redit diuersimodè in objecta ordinata. Primo non uult finem: & in hoc est actus eius perfectus, & uoluntas eius beata. Secundo uult illa, quae immediatius ordinantur in ipsum praedestinando scilicet electos, qui immediatè attingunt eum. & hoc quasi reflectendo, uolendo aliquos diligere illud obiectum secundum. Quia enim primo amat se ordinatè: & per consequens non inordinatè zelando, uel inuidendo. Secundo uult alios habere secundum diligentes: & hoc est uelle alios etiam habere amorem suum in se: & hoc est praedestinare eos, si uelit eis hoc bonum finaliter, & eternaliter. Tertio uult illa, quae sunt necessaria ad attingendum finem hunc, scilicet boni gratiae. Quarto uult propter illos alia, quae sunt remotiora: puta hunc mun-

Deus rationabiliter & ordinatè diligit.

Not. 2. Duplex est charitas.

Not. 3. B

dum sensibilem, ut seruiat eis: ut uerum sit illud i. Phil. Homo quodammodo est finis omnium. Omnium quidem sensibilem a deo: quia propter ipsum uoluntatum a deo quasi in secundo signo naturae sunt omnia sensibilia uolita, quasi in quarto signo. Illud etiam, quod est propinquius fini ultimo conuenit dici finis eorum, quae sunt remotiora: siue ergo quia in ordine ad hominem praedestinatum uult deus mundum sensibilem: siue quia quodammodo immediatius uult hominem amare se, quam mundum sensibilem esse: homo est mundi sensibilis finis. Et ita patet inaequalitas uoluntatis quantum ad uolita: non ut uoluntatis est ipse uoluntatis: sed ut transeat super obiecta praedicto modo: nec tamen illa inaequalitas in actu est propter bonitatem praesuppositam in obiectis quibuscumque alijs alie: quae sit quasi ratio sic, uel sic uolendi: sed ratio est in ipsa uoluntate diuina: quia enim ipsa accepta alia in tali gradu: ideo ipsa sunt bona in tali gradu: & non conuerso. Hæc Scotus. Et quantum ad articulum secundum est conclusio prima. Deus ab æterno diligit se & omnia creata, ac creanda ex charitate formaliter, quae est diuina essentia. Probat, quod ex charitate formaliter diligit se: quia deus ex se naturaliter est intelligens, & uolens: & per consequens beatificabilis: non autem praecedat in eo potentia actum: quia tunc esset imperfectus: nec semper beatus. Cum ergo sit semper, & eternaliter beatus: non est beatus nisi intelligendo, & uolendo se: quia nullum aliud obiectum potest etiam creaturam rationalem beatificare: ergo actu intelligit, & diligit se. Quod etiam diligit omnia creata, & creanda, probatur: quia omnibus illis uult bona naturae pro certo tempore eis communicanda: igitur. Consequentia tenet ex quod nominis diligere. Antecedens patet: quia omnia creata, aut creanda aliquando habent, uel habebunt esse existentiæ: quod est bonum naturae. Esse autem bonum a deo est, Iacob. j. Igitur. Quod uero ab æterno diligit, patet: quia uoluntas dei est immutabilis:

Arti. 2. Cocl. 1. C Deus ab æterno diligit se, & omnia creata, ac creanda ex charitate formaliter, quae est diuina essentia.

ergo quae aliquando diligit, eternaliter dilexit: alioquin uoluntas, qua diligit, mutata fuisset. Quod charitas, qua formaliter diligit, sit diuina essentia, patet: quia est communis tribus; omne autem tale diuina essentia: ut patet ex primo notab. & Secunda conclusio. Possibilia, & tamen non futura deus non diligit, quibus bona nulla tribuit. Huius conclusionis pars secunda probat primam. Probat, autem pars secunda: quia quod nihil est: nec unquam aliquid erit, nullius boni capax est: ergo nec dilectionis diuinae, quae diligendo bonum, quod uult, aliquid quando donat. Antecedens probatur: quia omne bonum aut est esse, aut praesupponit esse: quod autem possibile est, & nunquam futurum: nunquam habebit esse: ergo &c. Tertia conclusio. Deus solas rationales creaturas diligit primo modo, & proprie ex charitate, quas in sui amicitiam dignatur acceptare. Patet satis ex notabilis secundo: quia inanimata proprie non sunt diligibilia ex charitate: quia charitas est amicitia: & ad illa non est amicitia proprie habenda. Amicitia enim dicit relationem mutuum: & ita in utroque charitate, in dilecto scilicet & diligente. Irrationabilia uero charitatis non sunt capacia: tamen ex charitate possumus habere aliquid uelle ad irrationalia. Ex charitate enim possumus arbitorem uelle esse: & uelle mihi seruire ad talem actum, qui iuuat me ad diligendum deum in se: & sic deus omnia diligit ex charitate: quia omnia, quae diligit, diligit per propriam essentiam formaliter, quae est charitas: & propter seipsum tanquam propter finem: non tamen dilectione amicitiae, qua uelit omnia sibi esse amica. Quarta conclusio. Attendendo aequalitatem amoris penes actum dilectionis, quo deus diligit formaliter se: & alia diligit aequaliter. Probat, quia actu non inaequaliter: eodem quippe actu deus diligit, quaecumque diligit, sua scilicet essentia: ut dicit conclusio prima. Quinta conclusio. Referendo aequalitatem dilectionis ad bona uolita, aut ordinem uolendi: inaequaliter deus se, & crea-

Cocl. 2.

Cocl. 3. D

Cocl. 4.

Cocl. 5. E

uras diligit eodem actu diligendi. Patet ex notabili ultimo. Nam prescitis non uult tanta bona, quanta uult predestinatis: sed nec predestinatis omnibus equalia bona: quia in domo patris mansiones multe sunt. Sed & in uia diuisiones gratiarum sunt: licet unus sit spiritus distribuens singulis prout uult: sed nec eodem ordine uult deus finem, & quæ sunt ad finem: ad intellectum in ultimo notabili expressum. Et tantum de articulo secundo. ¶ Quantum ad tertium articulum, est primum dubium contra conclusionem primam. Nam si deus diligeret omnia creata: sequeretur, quod simul diligeret contraria: quia utrumque contrariorum habet entitatem quandam, & ita diligibilitatem: consequens falsum: quia tunc contraria starent simul: & per consequens contradictoria essent simul: quod est contra primum principium. ¶ Item contra conclusionem secundam. Deus diligit omnia possibiliter etiam nunquam futura; quod probatur: quia omnia diligit deus, in quibus habet complacentiam: sed in possibilibus non futuris habet complacentiam, qua uult ea posse esse, quam non habet in impossibilibus: ergo. ¶ Ad primum dicitur concedendo: illa tamen siue loquamur de propositionibus contrariis: siue de rebus contrariis: utraq; in contraria uult esse in rerum natura. Vult etiam contradictoria: id est propositiones contradictorias simul esse in rerum natura: non autem uult contrarias, aut contradictorias propositiones simul esse ueras: hoc enim esset contra primum principium. Contra etiam realia ut calorem, & frigus uult simul esse: sed in diuersis subiectis: quamuis per suam omnipotentiam posset illa conseruare in eodem subiecto. Nec ex hoc sequitur, contradictorias propositiones esse simul ueras: contraria enim realia simul in eodem existentia non inferunt contradictorias esse ueras: sed contraria logicalia. ¶ Ad secundum negetur assumptum: & ad probationem negetur, quod deus diligit omnia, in quibus habet complacentiam, extendendo non

me complacentie ad complacentiam generalissimam, quo dicit habere complacentiam in omni possibili esse in eo, quod uult ipsum posse esse: licet nunquam uel ipsum esse, seu producere: sed de complacentia speciali assumptum uerum est. De modis autem complacentie dictum est in j. q. j. dist. xvii. Verum aliqui distinguunt de duplici dilectione: scilicet efficaci, qua aliquando ea, que diligit: in esse producit. Quædam diligit uolitione simplicis complacentie non efficaci: que nunquam producit in esse: que tamen uult esse possibiliter sicut ea que uult efficaci uolitione: illa tamen proprie non diligit: quia nihil eis conferret, nec cõferet. ¶ Et si dicis: cõfert eis possibilitatem. Dico, quod illa possibilitas nihil est in re ipsa possibili, que simpliciter nihil est: & nihil esse habet: sed possibilitas dicit diuinam uoluntatem potentem rem producere: illa autem nihil est rei producibilis. Vel dicatur breuiter, quod conclusiones intelligende sunt de dilectione efficaci. ¶ Secundo dubitatur, utrum actus diligendi, quo deus diligit se, & omnia alia: sit proprius alicui personæ in diuinis. Respondetur, quod diligere se, & alia, est actus essentialis: & per consequens nulli personæ proprius: quia sicut pater non sapit sapientia generata: ita nec diligit dilectione spirata. Nihil enim recipit persona produens a producta. Pater ergo & filius diligit se, & spiritum sanctum amore essentiali, qui est essentia. Diligit autem se spiritus sancto: quia diligendo se dilectione essentiali spirat spiritum sanctum: de quo latius in primo. Quæ etiam dilectionis actus, quo deus diligit alia a se: non sit proprius alicui personæ, patet: quia si hoc maxime spiritus sancto: consequens falsum: quia tunc aut spiritus sanctus non necessariò produceretur, ut amor patris & filij: aut deus amaret necessariò aliquid aliud a se: utrumque est impossibile. Appropriantur tamen omnia, que ad uoluntatem pertinent, spiritus sancto: sicut ea, que ad intellectum pertinent, uerbo. ¶ Tertio dubitatur utrum christus magis diligit Petrum, quam Ioannem: cum Petrus plus diligit Christum, quam Ioannes: ut habet Ioannes ult. Petre diligis me plus his & c.

Dub. 2.

G

Dub. 3.

H

Hanc

Hanc questionem late pertractat beatus Aug. homel. ul. super Io. Sed breuius dicitur supposito, quod in Petro fuerit maior dilectio charitatis, quam in Ioanne. quod simpliciter dominus plus dilexit Petrum, quam Ioannem: licet ita loquendo familiarius dilexit Ioannem. Primum, patet: quia cum deum diligere creaturam est ei bonum uelle: hanc magis diligit, cui maius bonum, uult. Unde quia maximum bonum uis est donum charitatis: & maximum bonum patri, gloria beatitudinis: illud simpliciter magis diligit, cui uult maiorem charitatem in uia: & maiorem gloriam in patria. Stante ergo suppositione manifestum est, quod magis Petrum dilexit, quam Ioannem. Secunda pars, probatur: quia illud diligit deus familiarius, cui plura, uel maiora signa familiaritatis ostendit. Ioanni autem, qui super peccatus dominicum in cena recubuit, cui matrem uirginem in cruce commendauit, propter ingenitam mansuetudinem: propter uirginalem puritatem: propter etatis iuuentutem, que etiam ceteris paribus facit hominem tenerius diligi: plura familiaritatis signa ostendit, quam Petro: ergo & c. Et per hæc multæ quæstiones solui possunt, scilicet utrum deus magis dilexerit hominem, quam angelum: magis genus humanum, quam Christum: magis peccatorem, predestinatum, quam iustum presertim: & similes, quas latius pertractat sanctus Tho. & Bonauen. in presenti dist. Et tantum de illa quæstione.

Vtrum magis hominem, quam angelum dilexerit.

¶ SEQUITUR TRACTATUS DE uirtutibus cardinalibus.

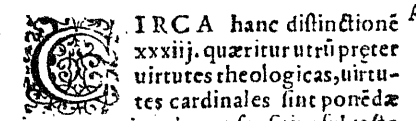
DISTINCTIO. XXXIII.

OST tractatum de theologicis uirtutibus sequitur doctrina de uirtutibus cardinalibus. Et colligitur sententia text. in tribus conclusionibus que sequuntur. ¶ Prima conclusio. Quatuor sunt uirtutes cardinales, que in presenti bene uini: & post ad ceter

nam uitam peruenitur. Hæ secundum beatum Aug. sunt. Iustitia in subueniendis miseris: prudentia in cauendis insidijs: fortitudo in perferendis molestijs: temperantia in coercendis delectationibus prauis. Secunda conclusio. Hæ uirtutes in christo fuerunt plenissime secundum usum, quem habent in patria: & usum circa passionem ab extrinseco illatas, quem habent in uia. ¶ Tertia conclusio. Virtutes cardinales non cessabunt in patria quantum ad habitum: licet alium ibi, quam in uia habebunt operationis usum.

QVÆSTIO VNICA.

IRCA hanc distinctionem xxxiiij. quæritur utrum præter uirtutes theologicas, uirtutes cardinales sint ponendæ in parte rationali, aut sensitiua subiecta etc. ¶ In tribus articulis quæstio absoluetur. In primo præmittentur terminorum declarationes. In secundo addentur responsiue conclusiones. In tertio ponentur mouendorum dubiorum solutiones. ¶ Quantum ad articulum primum: quia quæstio hæc pro magna parte tractata est sup. distinct. xxiiij. in quæstione generali ibi mota: ideo breuius hic expeditur. ¶ Primum igitur notandum, supposita differentia inter uirtutem theologicam, & moralem ex dist. xxvj. præter uirtutes theologicas, quatuor ponuntur uirtutes principales scilicet prudentia, temperantia, fortitudo & iustitia: secundum illud Sap. viij. Sobrietatem, & prudentiam docet: iustitiam & uirtutem id est fortitudinem: quibus in uita nihil utilius est hominibus. Hæ dicuntur cardinales a cardine, in quo uoluitur ianua: quia in his uita humana uersatur: & quibusdam regulis quasi in cardinibus regulariter dirigitur, & uoluitur: ad quas uirtutes reliquæ reducuntur: & ideo principales dicuntur. ¶ Secundo notandum, quod sicut generaliter habitus: ita & uirtutes distinguuntur per actus, ex quibus generantur, & ad quos inclinant: ut dictum est quæst. Gab. Biel. Vu 3

Arti. 2. Not. 1.

Virtutes principales.

Not. 2. B

Obiectum. Potentia.

j. distinct. xxij. Actus uero distinguuntur secundum potentias, & obiecta. i. de anima: obiectum est, circa quod operatio uersatur, sicut artifex circa materia. Potentia autem uis est anime eliciens actum, seu operationem: cum ergo omnis operatio anime rationalis uersatur circa finem tanquam circa obiectum: immediatè autem circa medium ad finem: & secundum hoc uirtus diuiditur diuisione immediata in theologica, & moralem: accipiendo moralem largè, ut nò distinguitur contra intellectuale. Obiectum uero, quod est ad finem, duplex est: aut est uirtus practica cognoscenda: aut est materia, circa quam sunt aliqua operanda. Circa primum est prudentia, per quam cognoscitur, quid agendum, quid ue respiciendum. Obiectum uero circa quod est operandum ultra diuiditur: quia aut est in ipso operante: aut in alio scilicet proximo. Vel sic: aut est obiectum aliquod, per quod operans bene se habet ad seipsum, uel ad proximum. Si secundum: sic circa ipsum est iustitia: que bene ordinat hominem ad alium: Si primum: aut est aliquid appetibile prosequendum: & hoc pertinet ad concupiscibile, circa quod ponitur temperantia: aut est aliquid impediens uincendum: & hoc pertinet ad irascibile: circa quod moderatur appetitum fortitudo, per quam uincitur impediens in prosecutione appetibilis, aut fuga triabilis. Et secundum hanc diuisionem mediantia sumuntur uirtutes cardinales, quæ quidem pauciores essent citra sistendo: aut plures ultra per subdiuisiones procedendo. Tertio rememorandum ex dictis diuisi. xxij. q. j. q. j. q. j. actuum uirtuosorum quidam sunt intrinseci, seu per se, aut primo uirtuosi: quidam denominatione extrinseca: sic & habitus quidam sunt intrinsecè uirtutes, qui s. generantur ex primis actibus. Alij sunt uirtutes, seu uirtuosi denominatione extrinseca, qui generantur ex actibus accidentia liter uirtuosis: & secundum hæc alia, & alia assignantur subiecta: ut ubi supra dictum est: hæc breuiter de arti. j. Quatum ad Cocl. 1. secundum articulum est conclusio prima. Præter tres theologicas uirtutes,

Not. 3.

C

Arti. 2. Cocl. 1.

ponendæ sunt uirtutes morales, quæ cõmuniter dicuntur cardinales. Probatur conclusio secundum sanctum Bonam. quia uirtutes ponuntur principaliter ad rectificandũ, & uigorandũ potentias in eliciendis actibus uirtuosis. Ad rectificandum contra obliquitatem: ad uigorandũ contra difficultatem. Virtus. n. facit potentiam rectam, & uigorosam. Contingit autem hominem ordinari quoad deum: ac quoad seipsum: & quoad proximum: & eodem modo obliquari, & retardari. Sicut ergo habentur uirtutes rectificantes hominem, & uigorantes ut rectè tendat in deum scilicet theologice: sic oportunitum est habere habitus uirtutum rectificantes, & uigorantes homines: pro ut ordinantur ad seipsum, & proximum: & tales sunt uirtutes cardinales. Vnde sicut præcepta primæ tabule, quæ directè ordinant in deum: necessarium fuit ponere præcepta secundæ tabule, quæ ordinant ad proximum: sic dicendum est in proposito, quod præter uirtutes theologicas, opportunum est ponere cardinales, seu morales. Nec obest illud Ro. xij. Qui diligit proximum, legem impleuit: quasi sola charitas sine alijs uirtutibus sufficeret: quia legis impletio non conuenit charitati secundum se formaliter, & elicitive: sed imperatiuè. hoc è dictum. Charitas non elicit se sola cum potentia omnes actus præceptos: quia non illos, quibus tenditur in seipsum: aut in proximum tanquam in obiectum: sed omnium præceptorum actus imperat, ut eliciantur medijs actibus alijs uirtutibus propter deum, tanquam propter hunc propter se, & super omnia dilectum: habent. n. annexos aliarum uirtutum habitus: qui ad imperium charitatis moti, faciunt impletionem mandatorum: sicut præceptum dei nò fornicatio elicitue impletur per castitatem: imperatiue per charitatem. Potest etiam probari conclusio per illa media, quibus supra probatum est habitus esse ponendos dist. xxij. q. j. q. j. q. j. Secunda conclusio. Quatuor sunt uirtutes secundum cõsuetam diuisionem, & quæ dicuntur cardinales: oēs ceteras uirtutes morales cõprehendentes. Conclusio

Cocl. 2.

E

Multiplex distinctio uirtutum cardinalium.

patet ex articulo primo: quia per uirtutem cardinalem homo rectificatur quoad creaturam: sicut per theologicas quoad creatorem deum: uel ergo quoad seipsum: uel quoad alium. Si secundum: sic est iustitia. Si primum: hoc contingit dupliciter. Vel quoad rationem: & sic est prudentia: uel quoad appetitum: & hoc dupliciter. Vel quoad concupiscibile, & sic est temperantia: uel quoad irascibile: sic est fortitudo. Ex illo patet multiplex distinctio uirtutum cardinalium inter se: quia distinguuntur penes potentias, quas perficiunt, ut statim dictum est. Penes obiecta: quia prudentia dirigit circa uerũ practicum: iustitia circa proximum debitum: temperantia circa delectationes, & tristitias, fortitudo circa pericula, & aduersitates uincendas. Etiam penes actus, quos eliciunt: quia prudentie actus est distare agenda: iustitie reddere omnibus debita: temperantie refrænare appetitum circa concupiscibilia: fortitudinis repellere, aut sustinere aduersa. Etiam possunt distinguí penes uitia contraria: quæ excludunt: & penes media, quæ determinant, quorum profectio remittit ad librum Ethic. Et dictum est notatè secundum cõsuetam diuisionem: quia illa diuisio uirtutum cardinalium in quatuor nò est immediata, nec ultima. præcedunt namq; immediatiores: & ideo circa illam cõsuetam diuisionem sistendo essent tantum duæ. scilicet intellectualis, & moralis: capièdo morale strictè: hoc est uirtus potentie intellectualis, & uirtus potentie appetitiue. Similiter ad ultiores diuisiones progrediendo essent multo plures, secundum quod quilibet harum quatuor ultra diuidi potest in partes integrales, subiectiuas, & potentiales. Partes subiectiuas sunt species sub illis quatuor generibus contentæ. Partes integrales sunt, quæ sumuntur secundum aliquas conditiones ad integritatem uirtutis requisitas. Partes potentiales sunt, quæ partem pati aliquè modum, qui principaliter, & perfecte inuenitur in alia uirtute: respectu cuius dicitur pars secundum beatum Thomam. q. ix. huius dist. Vnde ad similitudinem partium totius, sumuntur hæc partes uirtutis secundum

eundem. Est. n. triplex totum, integrale, uniuersale, & potentiale. Integrale est cõpositum ex partibus ipsum constituentibus: sicut cõpositum substantiale, quod cõponitur ex materia, & forma Totum uniuersale est cõceptus cõmunis, ut cõceptus generis. Totum potentiale est, quod in se continet perfectionem aliquorum eminenter. Et similiter ex opposito inueniuntur triplex pars. Integralis, quæ intrat constitutionem totius: sicut paries domus. Pars subiectiuas est inferiorius cõceptum sub superiori: ut species respectu generis. Pars potentialis est, quæ non recipit prædicationem totius: sed aliquid de potentia, siue perfectione totius participat. Sic dici potest: quod anima sensitiuas est pars potentialis anime intellectiuas: nam anima intellectiuas dicitur tota anima: eo quod in ipsa oēs potentie anime cõgregantur: & anima sensitiuas in brutis dicitur pars potentialis anime intellectiuas: quia aliquid perfectionis anime intellectiuas. scilicet uirtutem cognitiuam participat: sed nò intellectiuam. Sic secundum hunc modum assignantur tripliciter partes in uirtutibus. Primo integrales: cuius ponitur pars alicuius uirtutis illud, quod requiritur ad perfectionem eius: ut dicitur ad perfectionem uirtutis plures requiruntur conditiones: id quod respicit unam conditionem: uocatur pars integralis. Sic Tullius memorat memoriam præteritorum: intelligentiam presentium, & prudentiam futurorum partes prudentie: quia prudentia innititur experientie: quæ colligitur ex memoria præteritorum: & cognitione presentium, ex quibus sumitur prudentia futurorum. Secundo modo partes subiectiuas, quæ sunt species cõteræ sub toto uniuersali: & illæ solæ partes subiectiuas recipiunt prædicationem totius: licet una pars de alia nò prædicatur. totum sicut genus de specie. Sic partes prudentie sunt species prudentie: sicut prudentia politica: prudentia economica: prudentia ethica siue monastica: quæ dirigit hominem (in se consideratum) in suis operationibus: non ut est pars domesticæ, uel ciuilibus communicatis. Vnde monastica dicitur a monos, quod est unum: quia dirigit hominem, ut est unus sibi: nò ut pars com

Pars triplex.

Cicero.

muneris. Tertio modo partes potentiales, quæ sunt uirtutes participantes aliquid de modo, qui principaliter, & perfecte inuenitur in aliqua uirtute. Et sic physica, dialectica, rhetorica, ponuntur partes potentiales prudentiæ: pro quantum participant aliquem modum eius. Et generaliter omnes artes, & disciplinae eo, quod de omnibus his ordinat prudentia, a quibus & quantum sunt ad discendum, uel exercendum. J. Echi. Hec Tho. ¶ Vel quantum ad ultimum possit dici, artes, & disciplinae, ideo partes sunt prudentiæ potentiales: quia participant aliquem modum prudentiæ. Prudentia. n. est habitus inclinans ad assentiendum dictamini practico, & uero rationis rectæ. Ita omnes artes, & disciplinae inclinant ad assentiendum uero concluso per rationem: maxime autem disciplinae practice participant modum prudentiæ: suo modo exemplificari potest de alijs uirtutibus cardinalibus. Et secundum hunc modum uirtutes cardinales omnes alias uirtutes comprehendunt tanquam partes altero trium modorum. ¶ Tertia conclusio. Quatuor uirtutes cardinales quatenus sunt uirtutes intrinsece subiectantur tantum in rationali parte. Probatur: quia in sola parte rationali est uirtus intrinsece, & essentialiter seu habitus intrinsece uirtuosus: igitur. Cõsequenter nota: & antecedens probatum est dist. xxii. q. j. prope finem. ¶ Quarta conclusio. Aliqua uirtus cardinalis denominatione extrinseca esse potest in parte sensitua, & executiua. Patet conclusio de temperantia, iustitia, & fortitudine. Nam uoluntas potest imperare appetitui sensitui, moderando passionem eius, prosecutionem uel fugam: & per hoc derelinquere ex imperijs rectis: hoc est actus sensitui imperatis aliquem habitum in appetitu sensitui: inclinantem appetitum sensituum, ut delectabiliter moueatur ad similia ex imperio uoluntatis & illa habitus derelictus: licet non sit uirtus proprie id est intrinsece (quia non est habitus electiuus, nec inclinans ad electionem) potest tamen dici uirtus aliquo modo, scilicet denominatione extrinseca: quia inclinatur ad ea, quæ sunt

cõsona recte rationi: & quia imperatur a uirtute uoluntatis. Hec Seco. dist. præfenti. Et suo modo potest poni huiusmodi uirtus in parte executiua: ut in manu scriptoris: ut etiam habitus est supra. Et tantum de arti. j. ¶ Quantum ad articulum tertium est dubium primum: quæ uirtutum cardinalium sit principalior. Hic tenet sanctus Tho. quod prudentia sit principalior, & ceteræ ad eam reducuntur. Seco tenet, quod uirtus eliciens secundum dictam prudentiæ, principalior sit ipsa prudentia. Sed facillime possunt concordari illa dicta doc. distinguendo de principalitate. Nam aliquid potest esse principaliter altero, uel quia naturaliter prius eo: & quod ab alio præsupponitur: & sine quo aliud non esse tale, puta in proposito, sine quo habitus non esset uirtus. Alio modo illud dicitur principaliter, quod est simpliciter perfectius: tunc dicitur, quod prudentia est principalior alijs uirtutibus moralibus primo modo, quia ipsa uel actus eius præsupponitur alijs uirtutibus: & est prior eis generatione: & est regula aliarum uirtutum: sine qua nullus alius actus est uirtuosus. Nam ad eius conformitatem, uirtuosus est quicquid dicitur uirtuosus: & sic ad eum omnes alie uirtutes morales reducuntur. Et hoc modum philosophus uult esse priorem, & principalior: & beatus Antonius præfert discretionem, quæ ad prudentiam pertinet ceteris uirtutibus: ut dicit Cassiodorus. Col. j. Sed loquendo de principalitate secundo modo, sic uirtutes electiuæ ad uoluntatem pertinentes sunt principaliores uirtute dictatiua ad intellectum pertinentem. Tum quia nobilioris perfectibilis nobiliores sunt perfectiones. Voluntas autem est perfectibile nobilior intellectu (ut nunc supponitur: & eius declaratio pertinet ad quantum de beatitudine) nec sufficit, quod non oportet omnem perfectionem nobilioris perfectibilis esse nobiliorem. Siquidem in nobilioribus est aliqua perfectio minus nobilis, aliqua perfectione subiecti siue perfectibilis inferioris, & minus nobilis. Sufficit enim supremam nobilioris excedere supre-

Arti. 3.
Dub. 1.
¶ Quæ uirtutum cardinalium sit principalior.

mamminus nobilis. Nunc autem uirtus moralis non est suprema perfectio uoluntatis: nec prudentia suprema intellectus, sed charitas uoluntatis, & fides intellectus. Charitas autem excedit fidem perfectione secundum apostolum. Hoc, inquam, non sufficit: quia respectu eiusdem obiecti nobilior potentia uidetur habere nobiliorem actum, quando utraq; agit secundum ultimum sui: quia ibi non est excessus ex parte obiecti: quia idem est: sed tantum ex parte potentiarum: ergo nobilioris potentie talis actus est nobilior. Cum ergo circa idem bonum, tantum obiectum sit actus intellectus practici, & uoluntatis: si utraq; potentia perfecte agit: hæc distando, ista eliciendo: simpliciter nobilior erit electio recta, dictamine recto. Et per consequens habitus generatus ex electionibus rectis, est nobilior simpliciter habitu generato ex actibus intellectus dictatiuis. Tum etiam quia dictamen rectum intellectus ordinatur ad electionem rectam uoluntatis, & finis est nobilior ordinatis in finem. Tum quia priora uia generationis posteriora sunt uia perfectionis. Sed dictamen præcedit generatione electione: ergo.

Dub. 2. ¶ Secundo dubitatur: utrum præter uirtutes cardinales acquisitas, oportet etiam Vtrum ponere uirtutes cardinales infusas. Responderetur, quod uirtutes morales acquisitas ponendæ sunt: ratio probat, & experientia, ut deductum est sup. distinct. xxii. q. j. Nulla autem ratio naturalis probat uirtutes infusas esse ponendas: oportet sed sola auctoritas scripturæ, & sanctorum. Et per hoc sicut dictum est de uirtutibus theologicis: ita hic communiter dicitur de moralibus. Vnde Aug. distinct. xxvii. dicit. Est qualitas bonæ mentis, qua nullus maleuitur, quam solus deus in nobis operatur; quod tantum de infusa est uerum. Item dei perfecta sunt operanda cum hominem iustificat: non tantum infundit uirtutes theologicas: sed etiam morales. In iustificatione itaque impj, omnes ille uirtutes simul infunduntur: licet non exeant in actum sine

acquisitis: sicut dictum est de theologis infusis: & communiter proportionabiliter dicitur de istis: sicut dictum est de illis. ¶ Tertio dubitatur, utrum uirtutes cardinales maneat in patria. Responderetur breuiter, quod quia habitus non opponitur actui habitus contrarij. Virtutes cardinales: quia perfectiones quedam sunt anime non includentes essentialiter imperfectionem, sicut fides, & spes: ideo manent in patria. Habent etiam actus in patria, secundum alios ab actibus, quos habent in uia. Nam secundum sanctum Bon. omnes actus nostri in gloria erunt fortes, iusti, prudentes, casti: ut iustitia excludit obliquitatem: prudentia errorem: fortitudo molestiam: temperantia omnem libidinem. Actus autem, quos habent in uia, non habent in patria: non enim ibi prudentia cauet insidias, quæ ibi nullæ sunt: nec ibi iustitia subuenit miseris: nec fortitudo præfert molestias: nec temperantia coercet delectationes prauas: sed manent ibi excellentiori modo, quam fuerunt in uia. In uia pugnant contra uicia: in patria gaudent de uictoria plenissime adeptæ. Et tantum de questione.

Dub. 3.
I
¶ Vtrum uirtutes cardinales maneat in patria.

TRACTATUS DE DONIS.
Distinctio. xxxiii.

Magister de uirtutibus theologis, & cardinalibus: consequenter determinat de donis spiritus sancti: & circa hoc tria facit. Primo agit de donis in genere: & de dono timoris in specie. Secundo de quorundam donorum, quæ magis conuenire uidentur distinct. xxxv. Tertio de donorum, ac uirtutum connexionem, & equalitate distinct. xxxvi. Et potest sententia tex. in tribus conclusionibus quas summarim abbreviari, quarum prima conclusio hæc est. ¶ Dona septem sancti spiritus uere sunt uirtutes electos in patria: sicut animam christi in uia: secundum certum usum perficientes.

¶ Secunda conclusio. Timor in mundanum, siue humanum, inferiilem, initalialem, & castum, uel tilialem quadrupartitur, quorum solus hitalis cum perfecta charitate tam in uia, quam in patria manere conceditur. ¶ Tertia conclusio. In christo fuit timor pœnæ alius p̄prædiciis: qui dici potuit timor naturalis. Has latius prosequitur magister in textu.

QVAESTIO VNICA.

A R T I C U L U S. CIRCA hanc distinctionem xxxiiij. queritur: utrum necessarium est ponere dona, fructus, & beatitudines a uirtutibus theologicis, & moralibus realiter differentes. ¶ Per tres articulos procedit ad questionis solutionem.

Primus præmittit terminorum declarationem. Secundus subiungit conclusionem responsonis. Tertius addet mouedorū dubiorū solutionem.

¶ Quantum ad primū: quāuis uariē loquitur sancti, & doct̄. de distinctione donorū, beatitudinū, & fructū: tū ad uirtutū prolaxitātē, sequor in hac præ doctrinā subtile, cui concordat Ockam. ¶ Dimissis uariarū op̄. recitationibus, primò notandum, quod uirtutes, dona, beatitudines, & fructus ponuntur habitus quidam naturales, uel supernaturales: animā quantum ad actus suos in uia perficiētes: aut passiones, puta gaudium, uel delectatio actus consequentes: quod additur quoad fructus aliquos. Probatur: quia cum hæc sint aliquid in anima, in qua secundū philo. nō sunt nisi potentia, & habitus, & passiones, q̄ sunt actus: aut q̄ sit ad naturam aliter consequētes: ut supra habitū est dist. xxiiij. q. j. Et nō sunt potentie: quia illē idētiificantur anime: ut habitū est in ij. nec actus eliciti: quia manēt transeunte actu. Sunt. n. in anima actu nō cognoscēte, uel appetēte, ut puta in dormiente: ergo sunt habitus, uel passioes actus consequentes. Passiones ad solos fructus pertinent, habitus ad cæteras potentias circa actus, & passiones dirigen-tes, & hoc tanquam principium ab omnibus concessum supponatur.

¶ Secūdo

notandū pro generali habitu nō potēt perferentiu distinctionē, q̄ habitus est quoddā genus subalteraum de genere qualitatis habens sub se multa gēra subalterna, quibus descenditur ad specialissimas: Habitūs ergo siue uirtus diuidi potēt: primò in intellectuāle, & morale; & cōsequenter utriq; membrū in infusum, & acquisitum. Vel primò diuidi potēt habitus in infusum, & acquisitum ac de inde quodlibet mēbrorū in intellectuāle, & morale siue appetitium: & nihil in tere est ad propositum, an sic, uel sic diuidatur. ¶ Habitūs ergo siue acquisitus, siue infusus intellectuālis diuiditur in practicum, & speculatiuum. Speculatiuus diuidi potēt in mathematicum naturalē, & metaphysicum seu diuinum, ut loquitur philo. v. Meta. & quodlibet horum membrorū ultra uarijs modis subuidi potēt: donec ueniat ad specialissimas, Sed illis dimissis: quia scientia speculatiua non perferit hominem ad bene moraliter uidendum: procedo ad diuisionem habitus practici. Habitūs practicus intellectuālis diuiditur in eū, q̄ est circa agibile, & circa factibile. Qui est circa factibile, dicitur ars; & potēt subuidi per plures diuisiones, quousq; ueniat ad specialissimas, & artes speciales mechanicas. Similiter & habitūs practicus circa agibile multipliciter subuiditur: quia neq; scientia practica; neq; prudentia ē una circa oia agibilia. Diuersorum, n. agibilium, tanquā diuersorum obiectorū diuersi sunt habitus: immo ut infra dicitur: q̄libet uirtus moralis habet speciale prudentiā sibi connexam. Si quidē alia specie est prudentia circa obiecta fortitudinis: alia circa obiecta temperantiæ: alia circa obiecta iustitiæ. Ideo scđm diuisionem uirtutū moralium possit subuidi prudentia. Vnde de tota diuisione habitus intellectuāli practici in numero uirtutū, nō recipitur nisi fides, & prudentia. Habitūs appetitiuus, siue morālis potēt diuidi primò in habitum bene disponentem appetitum circa deum, uel circa creaturam. Primus est duplex scilicet spes, & charitas. Charitas est circa deum, ut diligibile in se. Spes, ut diligibile tan-

Habitus

Habitus siue acquisitus, siue infusus intellectus diuiditur in practicum & speculatiuum.

quam commodum mihi: ut ex supradictis patet. ¶ Appetitiuus habitus circa creaturam, aut disponit appetitum bene ad seipsum, aut quoad alterum. Secūdus. i. bene disponens quoad alterū uocatur uno cōi noie iustitia: sed primus, q̄ bene disponit appetitū quoad seipsum, nō habet nomē cōc. Et forte p̄pter hoc in annumeratiōe uirtutum cardinalium, non statuitur in illa diuisione bimēbris: sed ultra proceditur sub illa ad species proximas. ¶ Appetibilium enim ad seipsum, quodam sunt appetibilia ex se, quæ secūdum se nata sunt conuenire statim appetitui. Et sic quædam sunt fugibilia, quæ nata sunt statim ex se discouenire. Alia sunt nisi primò appetibilia; nec primò fugibilia: sed quasi secundario propter illa primò appetenda, uel fugienda. Et habitus, qui disponit circa prima appetibilia, uel fugibilia in communi, dicitur temperantia. Qui uero circa secunda dicitur fortitudo. & prima appetibilia propriè pertinent ad concupiscibilem, & secunda ad irascibilem. Sic ergo in commutatione uirtutū omnium solū sunt tres theologicæ, & quatuor cardinales. De theologicis habetur. j. Cor. xiiij. De cardinalibus Sap. viij. ut supra allegatū est.

Not. 3. Tres uirtutes morales acquisitæ sunt genera iter media, siue subalterna.

ut dictū est, primò cōcupiscētia a naturali sunt duo: honor, & delectatio. Et scđm hoc tēperantia, q̄ generaliter dicitur appetitū circa cōcupiscibilia: duas habet species immediatas. Illa, q̄ moderatur circa honores uocatur humilitas. Quæ uero circa uoluptates: retinet nomen generale generis, scilicet temperantia. Et quot possunt esse uoluptates distinctæ, ad quas uoluntas inclinatur, & quas moderari potest temperantia: tot sunt species temperantiæ, puta altera circa gustabilia: altera circa tangibilia. Et non solum circa uoluptates sensuū, de quibus delectatur uoluntas coniuncta: sed etiam uoluptates propriæ uoluntatis, ut uoluntas est. Quia & uoluntas angelici appetere potest delectabile: licet nō habeat appetitum sensuū. Et q̄ illæ temperantiæ sint species distinctæ, patet per separationem, quia potest aliquis tēperatus esse circa uenerea nolens uti nisi sua: aut uolens simpliciter continere & intemperatus esse circa gustabilia uolens comedere non comedenda: uel nolens comedere comedenda. Potest etiā aliquis esse temperatus circa sensibilia: & intemperatus circa speculabilia. puta si uoluntas sua immoderate delectatur in hoc intelligibili speculando: q̄ scđm se nō ē ita utile, nec honestū sicut aliud. Hęc delectatio scđm se est immoderata: sicut delectatio nimia circa noticiam curiosam astrorum cęli, & moruum eius impediens studium rerū salutarium, & necessarium: & ideo moderanda est: cū secundum se sit inordinata. Et secundū multiplicatam delectationū spirituāliū moderamine indigentū, multiplicatur præ tēperantia. ¶ Species fortitudinis p̄t etiā esse due immediatē, quarū una est fortiter sustinere terribilia, quæ uocatur patientia: q̄ est nobilissima fortitudo. Hęc est, q̄ inclinatur ad non repellēdū terribilia, seu terribilia: & illud non repellere est quidem actus positius scilicet uelle non impedire: quod est uolle impedire aduersa terribilia, seu uelle parata. Alia est fortitudo in aggreddo, & repellendo terribilia, & aduersa: quæ retinet nomen fortitudinis: utraq;

Fortitudo in genere dicitur aduersa terribilia.

vincit: sed longe nobilius patientia, qua repellens fortitudo. Iustitia etiam subdi uidetur: cum enim iustitia sit uirtus dirigens appetitum, ut se bene habeat in ordine ad alterum. Potest autem quis bene se habere ad alterum dupliciter. Primo communicando se alteri quantum potest se illi communicare. Secundo concitando illi aliquid aliud, quam se, ut concitando illi uirtus inclinans ad primum actum dicitur amicitia, qua quis se ipsum dat proximo, quantum potest se dare; & quantum proximus potest eum habere: & haec est perfectissima uirtus moralis: quia uirtus iustitiae simpliciter est perfectior uirtute bene ordinante hominem ad seipsum: & haec amicitia est perfectissima species iustitiae. Si autem communicet proximo aliud a se: aut ergo bona extrinseca, uel bona intrinseca: aut bona pertinentia ad conuictum humanum, siue ad uitam humanam. Iustitia ordinans circa bona extrinseca: quibus homines indigent concitatione, dicitur iustitia commutativa: & frequentius ad iustitiam tanto, quod ea, quae sic concitantur: commutantur illi, quod communicat in alio quod aequalens. Si autem concitet aliquod necessarium ad conuictum, ad simul in aliqua communitate ciuili, uel domestica uiuendum: aut ergo est regimen: & hoc conuenit praesidenti: & haec species est innominata, possit tamen dici praesidentia, uel dominationis iusta: aut concitat ei subiectionem iustam: haec notatur obedientia. Vt superiores uirtutum cardinalium subdiuisiones rescinduntur: quia illae, quae dictae sunt, sufficienter ad propositum. Consequenter notandum pro intellectu terminorum beatitudinis donorum, & fructuum: quod nomina beatitudinum, quae nominantur, hinc numerantur Matt. v. sunt nomina habituum uel uoluntatum secundum aliquos heroicorum, aut tensionem perfectorum. Enumerantur autem quinque species speciales uirtutum, quae numerantur in septenario uirtutum prius assignato. Duas quippe species temperantiae enumerat saluator inter beatitudines. Una est humilitas, quae moderatur circa primum delectabile, quod est honor: & hanc exprimitur ibi. Beati pauperes spiritu. Aug.

Not. 4. De distinctione beatitudinum.

Recte hic intelliguntur pauperes spiritu: humiles ac timentes deum. i. non habentes inflatum spiritum. Aliam speciem moderantem uoluptatem in communi exprimit per hoc: Beati mundo corde. Munditia enim cordis est immunitas uoluntatis ab omni inordinata delectatione: tam ratione sui, quam ratione appetitus sensitiui, cui coniungitur. Fortitudinem exprimit in sua perfectissima specie, quae est ipsa patientia: ibi. Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. & c. Iustitiae exprimitur tres species. Vnam, quae est in communitate se ipsum per amicitiam: cum dicit. Beati mites. insinuat. quamuis enim amicitia sit plus, quam beneuolentia: secundum philosophum. Ethic. latente in contrapositione. Et bene uolentia secundum philosophum plus sit, quam mititas: quia mitis sunt, qui non offendunt, nec resistunt in malo: tam per hoc minimum, quod est quasi infimum in amicitia: exprimit illam, qua quis se ipsum communitat proximo. Alia species iustitiae, quae scilicet diuiditur in dominationem iustam, & obedientiam: exprimit per hoc, quod dicit. Beati pacifici. Pax enim in hoc seruatur, quod praesidens recte regit: & subditus recte obedit. Tertia species iustitiae, quae est quantum ad exteriora, exprimitur ibi. Beati misericordes. Nullo enim alio modo potest quis esse perfectus circa exteriora, communicando se proximo, quam ut sit misericors, qui sua communicat: non ut re habeat: nec ut prius beneficiatus ab eo, cui communicat. Liberalis enim etiam communicat amico aliqua: tamen potest esse liberalitas aliqua inferior, quam sit misericordia: expectat enim quandoque ipse liberalis gratitudinem pro benefactis: & ita liberalitas est imperfectior species iustitiae, quam misericordia. Hanc igitur iustitiam, quae est circa temporalia, exprimit deus in specie. Beati misericordes. Et ita habentur tres uirtutes morales expressae in suis speciebus, uel in se. Theologicas duas exprimit, ibi. Beati, qui esuriant, & sitiunt iustitiam. Esurire enim non est sine misericordia: sed habitus, quo elicitur, est charitas. Propriissime enim charitas uix est habitus, quo esurimus iustitiam: & diligere

Tres species sunt iustitiae.

gere deum in se quae est quaedam delectatio: est uera iustitia. Spem uero exprimit per illam. Beati qui lugent: Luctus enim est habitus desiderandi. Sic ergo habitus desiderandi in octo beatitudinibus exprimitur duae uirtutes appetitiuae theologiae, & tres morales. Fortitudo in se: & temperantia in duabus speciebus: & iustitia in tribus speciebus. Duae autem uirtutes intellectuales: theologicae scilicet fides: & cardinales, quae est prudentia: non exprimitur in se, nec in suis speciebus: sed dantur satis intelligi per appetitiuas: quia non est uoluntas satis disposita sine uirtute in intellectu correspondere. Quod etiam dicuntur beatitudines, non est intelligendum, quod habitus illi, uel actus eorum sunt beatifici in re: sed in merito: quia per actus eorum merentur beatitudinem: sicut in plerisque locis loquitur scriptura de beatitudine in specie, siue in merito: ut ibi. Beatus, qui intelligit super egenum, & pauperem. Sic de donis intelligentium, quod ibi numerantur quatuor uirtutes cardinales: & tres theologiae. Prudentia per illud. Spiritus consilij. Nam prudentia proprie est habitus consiliatiuus: quia est habitus syllogizandi practice: & sic syllogizare est consiliari. Unde habitus, quo quis est consiliarius, est prudentiae. Fortitudo exprimitur nomine suo inter dona. timor est species temperantiae. Idem enim est omnino timor, quod humilitas: licet alio nomine nominetur. Unde Augustinus super illud. Beati pauperes spiritu. Quod scriptura frequenter commendat timorem dei initium dei sapientiae: nihil aliud est, quam quod humilitas est initium uirtutum. Quod etiam inter dona numeratur pietas, haec est misericordia: & illa: ut dictum est: spes est iustitiae. Charitas autem exprimitur per illud. Spiritus sapientiae. Vbi quod in scriptura per sapientiam charitas intelligitur. Sapientia enim est habitus, quo sapit habenti obiectum, quod est in se lapidum: quo scilicet mihi placet illud bonum in se: & illud uolo mihi: & ita in illo dono etiam includitur spes. Nam habitus, quo sapit mihi bonum in se: est charitas:

De distinctione donorum.

& habitus, quo bonum in se sapit mihi tanquam bonum mihi, est habitus spei: & utrumque pertinet ad sapientiam. Fides autem exprimitur per duo dona, scilicet intellectum, & scientiam. Non enim illa duo circumloquuntur duos habitus specie distinctos: sed unum tantum secundum perfectum, & imperfectum, quorum imperfectus esse potest sine perfecto: & non e conuerso. Sicut enim in naturalibus intellectus dicitur esse principium, & scientia conclusionis explicite ex principijs illata: & intellectus, quia notitia uniuersalior, est imperfectior scientia, quae est notitia particularior: quia conclusionis illata. Ita per intellectum accipitur notitia articulo rum primorum, quae sunt quasi principia ceterorum credibilium: & scientia per notitia explicita articulo rum specialium: quasi conclusionum ex prioribus illatarum. Et potest scientia dici fides perfecta: intellectus uero fides imperfecta, quae est principiorum: scientia uero conclusionum. Sic ergo in donis numerantur tres uirtutes theologiae: & quatuor cardinales. Charitas: & spes in sapientia: fides in intellectu, & scientia. Prudentia intelligitur per consiliu: iustitia in sua specie, scilicet pietate, quae est misericordia. Temperantia similiter in sua specie. timore, quae est humilitas. Fortitudo in nomine proprio. De differentia triparticulariori sapientiae, intellectus, & scientiae, clarius dicitur in dis. sequenti. Fructus autem spiritus annumerat apostolus ad Gal. Fructus spiritus (inquit) est charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Horum duo decim fructuum quidam sunt uirtutes de numero septem uirtutum. Quidam sunt species uirtutum numeratarum. Quidam neque sic, neque sic, sed sunt delectationes consequentes uirtutum actus. uerbi gratia: charitas ibi exprimitur nomine proprio: similiter & fides. Spes autem in hoc, quod dicitur longanimitas. Dicitur enim longanimis, quasi in longum animose expectans. Exprimitur et moralis ibi. Fortitudo, in hoc, quod dicitur patientia, quae est

Fructus spiritus.

principalior species fortitudinis. Iustitia exprimitur in tribus speciebus. In misericordia, quæ in fructibus dicitur bonitas, communiter enim bonus dicitur, qui communicat se in aliquo proximo. In amicitia, quæ dicitur benignitas, quæ est benevolentia: nam benignus dicitur quasi benègnitas. In tertia specie, quæ pertinet ad regimen, & subiectionem, quæ dicitur mansuetudo: uel per mansuetudinem specialiter exprimitur obedientia. Mansuetus enim exequitur omnia sine murmure. Temperantia exprimitur in duabus speciebus suis. scilicet continentia, & castitate: h placet dicere continentiam esse circa alia delectabilia, & castitatem circa uenerem. Per hæc duo potest intelligi una species circa quæcunque delectabilia. Prudentia exprimitur in modestia. Modestus enim est, qui debitum, & rectum modum tenet in agendis, & prudentia est debitum modum, in actione inuenire, prælegere, & determinare. Sic habemus tres theologicas uirtutes in se. Fortitudinem in una specie, scilicet patientia: iustitiam in tribus speciebus: temperantiam in una, uel duabus speciebus: prudentiam in una specie. Et ita in fructibus habentur omnes septem uirtutes theologicas, & cardinales. Numerantur etiam ibi quædam, quæ sunt delectationes comitantes, uel consequentes actus uirtutum gaudium scilicet, & pax. Gaudium enim proprie est delectatio in uoluntate. Et pax est securitas habendi obiectum sine impugnatione. Ultimo notandum, quod habitus illi uirtutum, scilicet beatitudines, fructus, & dona, que omnia hic includuntur: dicitur dona spiritus sancti dupliciter. Vno modo: quia immediate infunduntur a spiritu sancto. & nec illi, nec aliqui habitus eiusdem speciei cum illis circa eadem obiecta possunt acquiri per naturam sicut supra dictum est de fide infusa, quæ est alterius speciei cum fide acquisita: quia habitus acquisitus potest esse sufficiens principium cum potentia, & obiecto ad eliciendum actum, ad quem infusus non est sufficiens principium cum potentia, & obiecto. Nam habitus infusus nunquam inclinatur ad actum sine habitu, uel actu eius

Not. 5. G
Duplici ratione dicitur dona spiritus sancti.

acquisitus: ut supra dictum est de fide acquisita, & infusa. Secundo modo dicuntur dona spiritus sancti: quia licet infundantur a spiritu sancto: possunt tamen ipsi, uel alij eiusdem rationis naturaliter acquiri. Et iidem sunt eiusdem rationis cum acquisitis: & possunt immediate inclinare ad eosdem actus, ad quos habitus acquisiti sine acquisitis. Sicut donum linguarum datum apostolis in die pentecostes fuit habitus, per quem poterant intelligere, & loqui omnia linguarum genera, qui potuisset naturaliter acquiri per uelum, & doctrinam. Et ita de dono scientiarum, & intellectus, quo inouentur omnes ueritatem necessariam ad salutem, & scripturarum intellectum, qui habitus licet poterant acquiri per studium, & doctrinam legi temporis, & exercitium: tamen de facto infundebantur a spiritu sancto. Sed tales habitus uirtutum non infunduntur regulariter: culibet baptizato: sicut docet experientia. Non enim infunduntur sine speciali, & nouo miraculo. Et forte de his secundo modo dictis habitibus loquitur apostolus, dum uult dona gratiarum, & spiritus sancti non omnia singulis infundit: sed esse diuisiones gratiarum, & unum spiritum diuidentem singulis prout uult. j. Cor. xij. Ex quo uidentur sequi, quod si dona spiritus sancti infunduntur culibet baptizato una cum charitate, spe, & fide: quod illi habitus non sunt eiusdem rationis cum habitibus infusis apostolis, & prophetis, qui statim sine acquisitis poterant per habitus infusos elicere actus: quod non possunt regulariter baptizati parere experientiam, & ostensum est supra de fide. Quæ tamen ad secundum articulum est conclusio prima. Uiator sufficiens perficitur per habitus septem uirtutum, ad quoslibet actus salutis necessarios elicendum. Et intelligenda est conclusio de habitibus infusis, & acquisitis. Probatur conclusio post Scotum. Solum habitus ponendi sunt in uiatore, quibus uiator perficitur circa omne obiectum quantum ad actus eliciendos, circa quod perfici potest in uia: huiusmodi habitus sunt septem uirtutes in genere: tres theologicas, & quatuor cardinales: ergo præter illos

Arti. 2.
Cõcl. 1.
H
Viator sufficiens perficitur per habitus septem uirtutum.

septem alij non sunt ponendi. Consequencia nota cum maiore. Minor probatur: quia omne obiectum, circa quod perficitur uiator: aut est deus: aut creatura. Sed circa deum sufficienter perficitur tribus uirtutibus theologis in summo: quantum perfici potest uiator perfectissimè: si illi tres habitus sunt perfectissimi. si habet eas in habitu multum intenso: secundum hoc enim dicuntur perfectissimi. Circa creaturam uero sufficienter perficitur per quatuor uirtutes cardinales, si sint perfectissimæ: ideo. Minor uera. Antecedens probatur. Sufficiens perficitur uiator quoad deum, si perficitur quoad eum, ut intelligendum, & bonum in se diligibile: & ut commodum uiatori: quia alios actus ordinatos circa deum habere non potest, quæ intelligere, & diligere deum in se: & appetere deum, ut bonum commodum uiatori. Sed quantum ad primum sufficienter perficitur per fidem: quia omnis cognitio dei uiatoris est cognitio fidei. Quoad secundum per charitatem: quoad tertium per spem: ut patet ex dictis. Et qui de perfectissimè, si dixit uirtutes sunt perfectissimæ, secundum diuersas opiniones: uel secundum se secundum diuersas opiniones. Secunda pars antecedentis similiter patet: quia quoad alia a deo sufficienter perficitur intellectus per prudentiam: quia per illam (si sit perfectissima) nouit omnia agibilia circa creaturas quantum ad omnem conditionem agibilis. Similiter appetitus perficitur quantum ad se, & ad alterum appetendum, diligendum, uel fugiendum per tres uirtutes morales: temperantiam, & fortitudinem tam quoad concupiscibilem, quæ quoad irascibilem quoad se: & per iustitiam quoad alterum: ut dictum est in primo arti. & hoc quantum possibile est phici, si sint perfectissimæ. Et dicitur notanter quoad actus ad salutem necessarios: quia præter illos septem habitus, plures sunt habitus speculatiui, & practici ut mathematicales, & naturales: & similiter habitus factiui artium mechanicarum: sed horum actus non sunt necessarii ad salutem. & Secunda cõ-

Cõcl. 2 sunt necessarii ad salutem. & Secunda cõ-

clusio. Beatitudines, & dona sanctispiritum non distinguuntur realiter a dictis septem uirtutibus. Probatur conclusio: quia dona, & beatitudines sunt habitus quidam perficientes animæ potentias, quantum ad ea, quæ pertinent ad animæ salutem. Sed omnes tales habitus comprehenduntur sub his septem uirtutibus: ergo non distinguuntur ab eis realiter. Consequencia nota. Maior patet: quia sunt perfectiones accidentales animæ permanentes inclinantes animam ad actus uirtuosos: & ita sunt aliquid in anima, & non potentiam manifestum est. Nec passionibus: quia non actus, nec actum requirunt: alioquin non essent in dormiente: ergo habitus tenet consequentia per philo. ij. Ethic. simili forma probantem uirtutes esse habitus. Minor probata est conclusione præcedenti. Item probatur ex definitione uirtutis. Sunt enim qualitates permanentes, quæ habentem perficiunt, & opus eius bonum reddunt, ergo uirtutes: & per consequens aliquæ ex his septem, ad quas (ut dictum est) omnes alij reducuntur tamen infuse, quæ acquisite. Posset idem probari descendendo ad singula particularia, & uirtutes: ut patuit in primo arti. & Tertia conclusio. Perfectio donorum, & beatitudinum non mutat speciem uirtutum: probatur: quia perfectio habituum respectu eorundem obiectorum, & eorundem actuum specie, & ab eadem causa procedentium attenditur pœnes intentionem gradualem eorundem: sed ergo habitus gradualis non mutat speciem: intentionalem distincti sunt eiusdem speciei. Consequencia nota. Maior patet. Perfectio habituum, uel attenditur ex perfectione obiectorum, aut actuum ad quos inclinant: aut causarum, a quibus producuntur: aut ex intentione gradualis, quia nihil aliud ab his assignari potest. Nam finis, & circumsstantia sunt obiecta: ut dictum est supra ad il. xxij. q. j. Vbi ergo est idem obiectum actus, & causa: habitus perfectio attendi non potest, nisi pœnes intentionem. Minor probatur: quia qualitates intentionis, & remissa sunt eius-

Beatitudines, & dona S. non distinguuntur realiter a dictis septem uirtutibus.

Cõcl. 3
K
Perfectio habituum respectu eorundem obiectorum, & ab eadem causa procedentium attenditur pœnes intentionem gradualem eorundem: sed ergo habitus gradualis non mutat speciem: intentionalem distincti sunt eiusdem speciei.

de specie: sicut summa caliditas: & caliditas sunt eiusdem speciei. Similiter summa charitas: & charitas sunt eiusdem speciei. In oibus enim gradibus qualitatis saluatur ratio speciei. Quilibet enim gradus albedinis est albedo: & quilibet gradus gratiae est gratia, & sic de alijs. Ultra habitus donorum, & beatitudinum sunt eiusdem obiecti, & eorundem actuum, cuius & quorum sunt uirtutes: ut patet ex primo arti. & ab eadem causa: quia a deo infundente: sicut enim dona, & beatitudines sunt habitus infusivi: ita etiam uirtutes sunt infusae. Patet de theologicis, & cardinalibus: licet propter infusos etiam sint uirtutes acquisitae eiusdem numeri: ergo si differunt dona, & beatitudines in perfectione, non differunt, nisi secundum intentionem a uirtutibus: sed perfectio intentionalis non tollit rationem uirtutis. Summa enim charitas, est charitas, & uirtus: & sic de alijs. Quare propter perfectionem dona, & beatitudines non distinguuntur a uirtutibus. ¶ Corollariū. Distinctio, quā beatus Tho. & sanctus Bona. assignat inter uirtutes: & dona, & beatitudines, non tollit rationem uirtutis. Patet: quia illa distinctio accipitur penes minorem perfectionem habituum eorundem obiectorum, & actuum specie: ut patet diligenter eorum scripta intuenti, & illa non tollit rationem speciei. Summa enim charitas est charitas: & omnis charitas est uirtus theologica: etiam summa omnium perfectionum habitualium, tam uitae, quam patriae est charitas: secundum Apostolum, & Aug. quae tamen est uirtus: ergo dona, & beatitudines non sunt perfectiores uirtute. Similiter nec illa distinctio, quam ponit Henricus de Ganda. quae dicit uirtutes perficere hominem modo humano: dona modo superhumano: beatitudines modo inhumano, & quasi diuino (sicut faciunt uirtutes heroicæ) excludit rationem uirtutis. Nam & uirtus heroica est uirtus: ut infra dicitur de connexione uirtutum, & charitas perfectissima (omnia cetera excellens) est uirtus, ut iam dictum est: ergo &c. Hanc opi. Henrici da Ganda. sufficienter impugnat Sco. ¶ Quarta conclusio:

Coroll.

Cōcl. 4

quamuis res significat, quae sunt realiter dona. & beatitudines non distinguuntur a reali uirtute: differunt tamē hęc nomina, donū, beatitudo, uirtus: idē autem a seipso non distinguuntur. Secundū probatur: quia ratio inferioris distinguitur a ratione sui superioris: sicut ratio hominis a ratione animalis. Sed dona, & beatitudines sunt inferiora ad uirtutem: nam nomen uirtutis importat omnem habitum inclinantem ad actū uirtuosum, siue infusum, siue acquisitum: donū autē tantū habitū infusū beatitudo (ut hic capitur) habitū infusum, & perfectū. Neque in omnibus illis oportet distinctionem quere realē, quae scriptura diuersis nominibus exprimit. Frequenter. n. scriptura (ait Sco.) eadem realiter exprimens exprimit illa sub alijs uerbis: nunc quaedam omittens, & sibi explicās sic omittit: & ideo numerus octo beatitudinum non uariatur, nec importat realem distinctionem earum a septenario numero uirtutum. ¶ Quinta conclusio. Frustrū quidā sunt uirtutes: quidā sunt passionēs uirtutū actus consequentes. Scdm patet de gaudio, & pace. Primū patet de ceteris fructibus: ut declaratū est in arti. j. nota, penult. ¶ Quantum ad articulum tertium, dubitatur primō de ordine donorum: qui secundum beatum Aug. in de sermone dñi in more uariatur apud Eliam, & apud Matthe. nā Esa. xj. enumerationem donorum incipit a sapientia descendendo usque ad timorem. Quandoque conuerso a timore ascendendo ad sapientiam: ut Mat. v. Beati pauperes spiritu. Pauperes sunt humiles deum timentes: ut exponit Beatus Aug. Nam & beatitudines dona sunt sancti spiritus: ut habetur in glōf. Marth. v. Respondetur, quod ordo donorum quandoque sumitur ab ordine generationis, secundum quem posteriora prioribus sunt perfectiora. Alio modo secundum ordinem perfectionis; quo digniora sunt priora. Primo modo primum donum est timor: qui est initium sapientiae: de quo sequentibus distin. dicitur. Ab eo ascenditur usque ad sapientiam, quae est perfectissimum donorum: quia ut dictū

¶ Nomina uirtutum differunt ratione licet res sint eadem.

Cōcl. 5

Arti. 3. Dub. 1. M De triplici donorum ordine.

ut dictum est: sapientia ipsa est charitas summa uirtutum. Secundo modo, ubi proceditur a perfectissimo, & dignissimo conuerso descendendo ad minus perfectum: in hoc ordine primum est sapientia, & ultimus timor: quae intelligenda sunt de timore seruilis, mercenario, seu initali: non de filiali, aut casto, qui includit sapientiam, quia ille procedit ex charitate, quae diligitur deus propter seum: ideo ille non est initium sapientiae, & charitatis: sed eā presupponit: aut coexistit. Vnum ordinem tenet propheta. scilicet secundum: alium tenet euangelista, puta primum. ¶ Secundo dubitatur, utrum dona maneant in patria. Respondetur secundum sanctum Bona. quod dona maneant in patria, sicut fuerunt in Christo, qui semper fuit beatus, & comprehensor uerus. Vnde dona fuissent in statu innocentiae: in statu naturae lapsae, & in statu naturae glorificatae. In statu innocentiae fuissent ad sanitatem animae seruandam: tanquam medicina praeseruatua: in statu naturae lapsae ad sanandū, tanquam medicina curatiua: in statu gloriae ad sanitatem perpetuandā. Erunt autem in beatitudine quantum ad habitus: similiter quantum ad actus: non tamē ad omnes: nec omnino eisdem modis sicut in uia; non enim manebunt dona, quae per se in uia actiua quātū ad actus, quos habet in uia circa propriam materiam, uel cū imperfectione. Non enim erit ibi timor quātū ad actū, quod est recedere a malo, siue retrahere a noxijs, quae nulla ibi sunt: sed manet ibi quātū ad actū reuerentiae quoad deū. Sic fortitudo non facit sustinere difficultia: sed facit adherere deo. Pietas non ad cōdōtendū proximo: sed ad cōgaudentū sibi, & similiter beato. Cōsiliū non quātū ad discussionem dubiorum: sed quātū ad electionem bonorum. Intellectus non quātū ad inquisitionis discursū: sed quātū ad simplicem aspectum. Scientia non quātū ad cognitionem bene conuersandam in medio nationis praue: sed ut sciat unusquisque, quomodo ad alterum debeat se habere. Donum sapientiae, sicut & charitas manet quantum ad propriū actum: quia est respectus dei, qui ubi per

Dub. 2. N

Dona utrum maneant in patria.

Quo manent in patria.

fectissimē, & clarē uidebitur, & fruitione perfectē gustabitur, & sapietur. De hoc similiter dictum est quaestione praecedenti de uirtutibus cardinalibus, & siue de theologicis, quae similiter hic locum habent: quia dona ab his non distinguuntur. Posset etiam plura moueri dubia. Iste prioritas donorum de habitudine donorum ad beatitudines, & fructus sed attēto, quod dona non distinguuntur a uirtutibus: sed sunt uirtutes infusae. Similiter & beatitudines, & fructus praeter gaudium, & pacem, quae sunt passionēs, actus uirtutum consequentes, ut praemissum est: iam patet horum dubiorum solutio. Nam eiusdem ad seipsum nulla est prioritas: nec excellentia: nec alteritatis habitudo. Si tamen fiat comparatio donorum ad uirtutes acquisitas: dicitur, quod dona sunt perfectiora acquisitis uirtutibus: sicut infusum immediate a deo perfectius est acquisitum. De timore dicitur quaestione, & distinctione sequenti.

DISTINCTIO. XXXV

RAE CEDENTI distinctione egit de donis in genere. In hac distinct. xxxv. agit de quibusdā donis in specie: ostendens distinctionem eorum, quae magis uidentur inter se conuenire, scilicet de sapientia, scientia, intellectu & cōsilio. Colligitur autē sententia textus in his tribus cōclusionibus. ¶ Prima. Sapientia rerū diuinarū est cognitio. Scientia rerū humanarum, quibus fides saluberrima gignitur, nutritur, defenditur, & roboratur. Ideo sapientia contemplationis: scientia actionis, quae recte in medio nationis praue uiuitur. Intelligentia uero rerū spiritualium tam aeternarum, quam in tempore exortarum notitiae deputatur: ¶ Secunda conclusio Sapientia, intelligentia, scientia, quae sunt infusa dona spiritus sancti: distinguuntur ab acquisitis (eorundem nominum) uirtutibus. ¶ Tertia conclusio. Sapientia animae infusa non Gab. Biel. X x

est realiter deus, sed uerus, & præcipuus eius cultus.

QVAESTIO VNICA.

A Vtrum, sicut timor, & charitas in eodem subiecto repugnant, ita sapientia intellectus inter se differunt. **Arti. 1. Not. 1. Timor.**

IRCA hanc distinctionem, & ultimam partem prioris distinctionis quaeritur: utrum sicut timor, & charitas in eodem subiecto repugnant: ita sapientia intellectus inter se differunt. **¶** Tribus articulis quaeritur: scilicet: utrum timor, & charitas in eodem subiecto repugnant: ita sapientia intellectus inter se differunt. **¶** Primo respondetur ad suppositum: secundus ad quaeritur: tertius dubia declarabit. **¶** Quantum ad primum notandum: quod timor accipitur tripliciter. Vno modo pro passione appetitus sensitui, uel intellectui naturaliter sequente apprehensionem alicuius disconuenientis, ut possibilibus futuri: hoc modo annumeratur inter principales quatuor passiones: ut patet metro. vi. lib. j. de consol. Secundo modo accipitur pro actu elicitio consequente huiusmodi apprehensionem, & passionem. quia in uoluntate est actus nolendi, fugiendi, aut cauendi huiusmodi inconueniens. Et illo modo frequenter accipitur a Beda, & Aug. ut patet attendenti uerba eorum, quae allegat magister dis. precedenti: ubi per actus distinguunt partes timoris: ut patet in textu. Dicit enim Aug. Timor seruilis est, cum per timorem gehennae committit se homo a peccatis. & sequitur. Et timore facit, quicquid facit. Ecce committere a peccato: facere bonum: actus sunt a passione timoris procedentes. Tertio modo accipitur pro habitu ad huiusmodi actus inclinante acquisito: aut a deo immediate infuso. Hanc acceptionem cum secunda tangit sanctus Bonauent. q. ij. huius dist. ar. ij. in quibus. Timorem seruilis dico habitum ipsum, quo quis habitatur ad timendum deum: quia punit preuaricantes. Et eadem quaeritur arti. v. recitans opiniones quorundam dicit: quod loquendum est de timore dupliciter quantum ad habitum, & quantum ad usum. Vnus timoris est actus ex eo procedens, & cau-

te attendi debet in sanctorum dictis: quo horum trium modorum accipitur timor. **¶** Secundo notandum, quod magister in textu precedentis distinctio. Not. 1. quadruplicem distinguit timorem: mundanum, seruilis, initialem, & castum, uel filialem. Cuius capitulo ultimo addit quintum membrum, scilicet timorem naturalem. **¶** Timor naturalis est, quo naturaliter homo horret malum naturae lesiuum apprehensum, ut tale. Hic oritur ex naturali appetitu ad esse. Hic timor naturalis dicitur secundum magister, non quia fuit in homine ferue in statu innocentiae. (Tunc enim nihil apprehendebatur, ut lesiuum naturae: quia tunc in potestate hominis fuit non mori: ut habitum est in ij.) sed quia per peccatum homo incidit necessitatem moriendi: accessit timor mortis, & lesionis, quae abstulerunt esse rei. Hunc timorem assumpsit Christus sicut, & ceteros poenales peccati effectus, quem distinguit magister a ceteris timoribus, per quos homo magis, aut minus recedit a deo, aut accedit ad deum: quales sunt illi quatuor timores, quos distinguit magister per comparisonem ad deum, tanquam ad obiectum, a quo remouent, uel cui magis coniungunt. Timor uero ille naturalis dicitur naturalis: non per respectum ad deum, a quo secundum se nec elongat, nec ad ipsum impellit: sed per respectum ad naturam, cuius conservatio naturaliter appetitur, & eius destructio timetur. **¶** Timor mundanus est timor alicuius, ut disconuenientis temporalis, propter cuius fugam deseritur deus: hoc est, est actus, uel habitus, quo eligit appetitus deserere deum per transgressionem praeccepti, ne deserat bonum temporale: seu ne incidat periculum amissionis uitae, aut delectationis corporalis, aut rerum mundanarum. Ex quo sequitur, quod deformitas est de ratione timoris mundani: quia uoluntas deserendi deum, & bonum aeternum propter bonum temporale habendum, uel conferuandum. Ideo dicit magister, quod hic

timor malus est, qui in primo gradu conuersionis cum mundo deseritur, quem dominus prohibet dicens. Nolite timere eos, qui occidunt corpus: animam autem occidere non possunt Matth. x. Timor seruilis dupliciter accipitur. Vno modo, ut includit deformitatem seruitutis peccati. Et sic est habitus, uel actus declinandi malum culpae, propter euersionem poenae future cum actuali propititudine non declinandi malum, si poenae non sequerentur, ut cum quis timet poenas: & timedo dolet, quod tales poenae infliguntur pro culpa, & actu uellet peccare, si non essent illae poenae: ut dicit sanctus Bonauent. dist. xxxiii. q. ij. arti. ij. Alio modo accipitur timor seruilis, ut non includit huiusmodi deformitatem, scilicet uoluntatem peccandi: si poena non sequeretur. Et sic est habitus, uel actus declinandi peccatum propter poenam peccati debitam. Ut si quis apprehendit per fide poenas aeternas debitas mortali peccato. & ideo elicit propositum non peccandi timens poenas: ibi sistendo non habendo propositum conditionale peccandi, si non sequerentur poenae. Ille timor, etiam non sit bonus meritorius: quia non procedit ex amore boni aeterni: sed ex amore sui: est tamen bonus, & utilis, per quem fit paulatim consuetudo ad actus bonos de genere exercendos, & malos uitandos: quo preparatur locus charitati: ut dicit August. & magister: & cui succedit timor initialis. Hic timor non distinguitur a timore naturali secundu beatum Thome. dist. praecedent. q. viij. ar. ij. quo quis nocuum omne naturaliter refugit. Non distinguitur dico, nisi sicut inferius a superiori: quia timor seruilis acceperit illo modo specialiter respicit poenam futuram peccato debitam. Timor naturalis generaliter est respectu cuiuslibet nocui apprehensi, ut possibilibus futuri: siue sit temporale: siue perpetuum, siue spirituale, siue corporale. Timor initialis est, quasi medius inter seruilis, & castum seu filialem: medius per participationem extremorum. Ille n. timor, ut dicit magister: nec ex toto est seruilis: nec ex toto castus: sed tanquam

medius aliquid de seruilis, & aliquid de casto timore habet. Facit enim partim seruire timore poenae: partim amore iustitiae, per quem timemus damnari, & timeamus offendere. Et posset sic describi. Est actus, uel habitus seruendi deo propter cauere dei offensam: & simul poenam diuinae legis transgressoris debitam. Vt dum quis apprehendit indignitatem diuinae offensa, cuiusque malitiam, & horret eam: similiter, & poenam offensibus preparatam: & elicit uolle offendere deum propter cauere utriusque: scilicet dei offensam, & poenam: actus ille similiter, & habitus ad ipsum inclinans est timor initialis. Hic timor oritur ex amore dei, simul & ex amore sui: propter primum timet offendere dilectum, propter secundum cauere poenam, & sibi malum. Non nunquam tamen, ut dicit magister uterque timor dicitur quoadque in scriptura initialis, & uterque seruilis: quia & initialis, qui est in charitate inchoata: aliquid habet de seruilis flagore poenae: & aliquid de casto scilicet quod timet separari, ac offendere. Sic & seruilis communicat cum initiali: quia attendit poenam, quam etiam licet non solam attendit initialis: unde uterque dicitur initium sapientiae, alia tamen, & alia ratione. Seruilis, quia preparat locum sapientiae, & ducit ad sapientiam initialis: quia est inchoata sapientia, quem cum quis habere incipit: sapientiam, & charitatem habere incipit. **¶** Timor amicalis, castus aut filialis, quod idem est. Dicitur enim amicalis: quia causatur ex amore dei, quae est amicitia. Filialis: quia est respectu offensa dei, qui est pater noster. Et dicitur castus: quia deus dicitur metaphoricè sponsus animarum nostrarum. Hic ergo timor est habitus, uel actus cauendi dei offensam, & reuerendi deum propter offensa malitiam, & diuinae dignitatis amorem: ut cum quis apprehendit summam dei dignitatem, quam diligit: & summam malitiam offensa huius dignitatis, quam horret ut contrarium dilecto. Hinc elicit actum reuerendi deum, & cauendi offensam. Hic actus, & habitus ad ipsum inclinantes timor est castus, acce-

Timor initialis qui.

piendo timorem secundò, & tertio modo. Iste timor planè oritur ex charitativo amore dei, qui horret offensam dei: & eius dignitatis reuerentiam ardentè desiderat. Ex hoc patet, qd timor initialis etiam communicat cù timore casto: quia horret malitiam diuinę offensę, quã principaliter cauet. Nò tamen sic principaliter habens oculum ad diuinam reuerentiam, sicut timor castus. De timoribus uidè August. xiiij. de ciuit. dei cap. ix. post medium, & sequent. capitulis ad propositum. ¶ Tertio notandum, qd licet de differentia horum timorum diuersitas sit apud doctores, tamen innitèdò principijs supra dist. xxij. q. j. declaratis: uidelicet, qd finis, & ceterę circũstantię sint obiecta actus elicitu uoluntatis. Et per hoc, quia uariata alia qua circũstantia uariatur obiectum: uariatur & species actus circa tale obiectum: diuersorum autem actuum specie habitusetiã distinguuntur specie. Dicitur, qd quia in illis timoribus accipiendò pro actibus elicitis, uel eorum habitibus uariantur obiecta saltem partialia: quia uariantur circũstantię preferentię finis. Nã in timore naturali nò est circũstantia pœnæ aternę peccatis debitę, que est in timore seruilis. In seruilis non est circũstantia, seu finis diuina offensa cauenda, quę est in timore initiali. In initiali non est circũstantia, seu finis mouens diuinę dignitatis reuerentia saltem principalis, sed magis cauenda diuinę dignitatis offensa: licet cauere offensam dei sit quoddam reuereri Deum. Reuerentia uero dei est principale intentum in timore casto: & ideo timores illi ab inuicem specie differunt. Nec ut quidam dicunt, manente substantia habitus timoris seruilis effecti potest initialis, uel castus: & econuerso, per additionem, uel remotionem nouę circũstantię: quia quacumq; circũstantia uariata, siue remota siue addita partiale obiectũ uariatur: & ita nò manet idem actus elicitus: sed elicitur alius a priore specie distinctus, & sic de habitibus. ¶ Verum de actibus imperatis non ita: nam potest idem actus

Not. 3. C De differentia timorũ.

imperatus: pura opus aliquod imperatum primò propter timorem naturalè continuari ex timore mundano: & postea ex timore seruilis: de hinc ex initiali: & tandem ex casto, & econuerso. Ut si quis opus præcepti adimpleret, pura ieiunium primò intentione cauendi infirmitatem corporalem: deinde metu pœnæ temporalis: post intentione euadendi damnationem: hinc ne non ieiunando offendat deum: demum ut obedientia præcepti deum super omnia dilectũ ueneretur: ibi stante eodem actu exteriori imperato, per intentionis mutatione, & ita etiã per mutatione actus interioris elicitu sortitur diuersa nomina timoris. ¶ Si quæris utrum timor mercenarius distinguatur a prædictis. Respondetur, qd timor mercenarius est, qui sit timore amissionis eternę mercedis, siue beatitudinis: pro quanto est maximum commodum, & cuius amissio maxima pœnarum. Quod notanter additur: quia amissio beatitudinis dupliciter timeri potest. Vno modo, ut est separatio anime a deo sponso super ornata dilecto, cui ex amore iungi desiderat ad laudem, & reuerentiam dilecti: & hic timor pertinet ad timorem castũ, & filialem. Alio modo ut amissio beatitudinis est priuatio summi commodi: & maxima omnium pœnarũ: & sic pertinet ad timorẽ mercenariũ, qui est species timoris seruilis. Et secundum hanc distinctionem oportet intelligere uerbabeari Aug per magistrum allegata: ubi timorem separationis a sponso attribuit timori casto, & filiali. Patet ergo, qd timor mercenarius est timor seruilis: quia est timor pœnæ: scilicet amissionis regni, & summi commodi, qui est magna pœnæ. ¶ His præmissis ponuntur conclusiones ad primum articulum responsiũ: hoc est suppositum: & est prima. Timor naturalis neq; repugnat charitati: neq; coexistit eam sibi. Probat quò ad primã partẽ: quia ipsa sit in christo timorẽ pœnas corporales, & mortem: ut dicit magister c. ult. dist. ped. in quonunquam desuit charitas. Pro secunda parte patet: quia ille timor inest

D Timor merce narius qd est, & sub quo cõpre hẽditur.

Cõcl. 1. E Timor naturalis neq; repugnat charitati.

omnibus hominibus, tam fidelibus, quã infidelibus: quia naturaliter omnis homo timet mortem: sed non in omnibus est charitas: ideo non coexistit eã. Item timor ille oritur ex amore naturali sui ipsius: sed ille nec repugnat charitati: nec eam coexistit: cum ille sit in omnibus hominibus. ¶ Si dicis: qd ille amor sui repugnat charitati: quia est radix ciuitatis reproborum: sicut amor dei radix est ciuitatis electorum: ut dicit August. xiiij. de ciuit. dei cap. xxvij. Fecerunt Itaq; ciuitates duas amores duo. Terrenam scilicet amor sui. Celestem uero amor dei. Respondetur, qd non omnis amor sui est radix ciuitatis terrene reproborum. Sed ille, qui crescit usq; ad contemptum dei: ut ibi addit August. ¶ Cõcl. 2. ¶ Secunda conclusio. Timor mundanus charitati est contrarius. Patet: quia ille includit desertionẽ dei, quę repugnat charitati. Vnde in primò gradu. i. in initio cõuersionis deseritur. ut dicit Casiod. ut allegat magister di. xxxiiij. & dicitur: cũ est supra notabili secũdo. ¶ Tertia cõclusio. Accipiendo timorẽ seruilẽ secundò modo, non primo, repugnat charitati quoad actum: sed neutro modo ad habitũ. Primum patet: quia ille timor primo modo includit deformitatẽ repugnatẽ charitati in actu suo: ut patet ex notabili secundo. Et per idẽ patet pars secunda: quia timor seruilis secũdo modo acceptus, illam deformitatẽ nò includit. Est enim timor naturalis, qui stare potest cum charitate. Hic timor secũdum August. utilis est, & bonus, & locum præparat charitati: & non manet cum charitate perfecta, manet tamẽ cum imperfecta: quia quanto charitas crescit in animantantò timor ille pœnæ remittitur, & decrescit. Nam & habet charitatem: timent pœnam; sed ubi est perfecta charitas, non est unde timeat. ut pulchre deducit Aug. ut habetur in textu. c. vj. distin. præced. quod placuit hic inferere, quia notabile est. unde ait. Cepit aliquid credere diem iudicij, si cepit credere: cepit & timere: sed quia adhuc timet, nondum habet fiduciam in die iudicij. Nondum est in illo perfecta

charitas: si perfecta in illo esset charitas: non timeret: perfecta enim charitas faceret perfectam iustitiam: & non haberet, quare timeret: immo haberet, quare desideraret, ut trãseat iniquitas: & adueniat regnum dei: ergo timor non est in charitate. Sed in qua charitate, non in inchoata, in qua ergo, in perfecta. Perfecta, inquit, charitas foras mittit timorem: ergo incipiat timor: quia inuitiũ sapientię timor domini. Timor enim quã si locum præparat charitati: cum autem ceperit charitas habitare: pellit timor, quetẽ præparauit locum. quãtũ enim illa crescit: ille decrescit: & quantum illa sit interior: timor pellitur foras. Maior charitas, minor timor: minor charitas, maior timor. Si autem nullus est timor: non est, quò intrat charitas: sicut uidemus per lectam intro ducẽ linum, quãdo aliquid sinitur: seta prius intrat: nisi exeat non intrat linum. Sic timor primò occupat mentem: non autem ibi remanet timor: quia ideo intrauit, ut introduceret charitatem: hæc Aug. Tertia pars conclusionis probatur: quia timor utroq; modo manet cum charitate secundum habitum: quia quamuis charitas repugnet actui uitioso: non tamen habitui uitioso: ut patet in nouiter conuersis: & pariformiter habitus timoris etiam uitiosi, siue mundani, siue seruilis stare potest cum charitate. ¶ Quarta conclusio: quamuis timor initialis quantum ad actum stat cum charitate in uia: nò tamen manet cum eadem fuerit perfecta. Probat per magistrum in textu distin. xxxiiij. c. viij. Er ratione: quia timor seruilis non manet cum charitate perfecta. Antecedens patet ex qd nominis timoris utriusq; quã uero timor initialis maneat cum charitate imperfecta: patet: quia etiam timor seruilis manet cum illa: ergo multò magis timor initialis. ¶ Quinta conclusio. Timor castus secundum habitum, & actum nò separatur a charitate, neq; timor in uia: neq; in beatitudine. Probat castus conclusio quoad actum in uia ex quid nò separationis timoris casti. Nam actus ratiõ eius procedit a charitate. Est enim

Cõcl. 4. Cõcl. 5. G

actus cauendi diuinam offensam: & reuerendi deum propter amorem deum habitum est supra. Quod etiam non separatur: sed manet in patria, probatur: quia duo sunt actus timoris casti. Vnus est, quo declinatur malum timore offensionis diuinæ, aut separationis a deo, qui non manet in patria: ubi confirmati sunt beati, ut peccare non possunt: & perpetuo spoli presentia securi. Alius est actus, quo reuerentur deum tamquam summum, ac dignissimum, & perfectissimum bonum: ut patet ex distinctione supra data timoris casti: & ille manet in patria. Ibi enim summa laus, honor, & reuerentia exhibetur deo: secundum illud. Ps. Beati, qui habitant in domo tua domine: in seculo laudabunt te. Potest & esse actus tertius, quo declinatur malum diuinæ offensionis propter dei reuerentiam, & peccati malitiam: qui ambos prædictos uirtuales includit: & nec ille manet in patria: quia non est tibi possibilis, offensa dei, quæ caueatur. Quoad habitum manifestum est: si actus non separatur: neque habitus ad eum inclinans. Ex illo patet: quod nec timor naturalis, nec seruilis: nec initialis manet in patria. Patet, quia omnes illi sunt respectu mali cauendi: nullum autem malum nec poenæ, nec culpæ est in patria: ergo respectu illius non erit aliquis actus. Hoc etiam est de intentione beati Bonauent. dist. xxxij. q. ij. art. vj. ubi respondendo questione: utram timor in patria euacuetur: ita dicit. Timor intuetur tria: poenam, ut fugiat offensam, ut caueat: summam maiestatem, ut illi se subiciat exhibendo illi. Secundum hoc est triplex timoris differentia: quia unus est qui principaliter respicit poenam, & est seruilis. Alius, qui unum oculum habet ad poenam: tamen principaliter habet ad offensam uitandam, & est initialis. Tertius, qui unum oculum habet ad offensam, alium uero ad reuerentiam exhibendam: & est filialis. Et si unus oculus sit in refugiendo offensam, ne separaretur a deo principalis, tamen est in exhibendo reuerentiam: reuerendo a summa maiestate in propria paruitate. Et hic usus quidem fuit in Christo; &

erit in beatis, & est in sanctis angelis, & quantum ad istum usum manet donum timoris in patria: quantum uero ad alios inferiores euacuabitur. hec ille. Vbi loquitur de timore tamen, qui habet ordinem aliquem ad deum: ideo non facit mentionem de timore naturali, aut mundano. Et per oculum intelligit intellectum attendentem obiectum: uel circumstantiam, quæ est obiectum parziale: qui presentat nunc hoc: nunc illud obiectum totale, uel parziale. ¶ Per ulum timoris intelligit actum a uoluntate elicitedum ad offensionem huiusmodi intellectus: & intelligenda sunt hæc secundum resolutionem superius factam. Et tantum de articulo primo. ¶ Quantum ad secundum articulum, in quo uidentur est de distinctione donorum ad intellectum pertinentium. I. sapientie, intellectus, scientie, & consilij. Primo uidentur de distinctione nominum, quantum ad quod nomen eorum. Vbi notandum: quod circa dist. significationis horum quatuor nominum uariis modo loquuntur auctores: nec mirum, quoniam nomina sunt ad placitum instituta. Multipliciter quoque equiuocatur in scripturis tam gentiliū, quam catholicorum, propter quæ alius sic accipit: alius sic. De rebus namque satis constat ex præcedenti dist. ubi ostensum est, quod ad omnes actus ad salutem necessarios: uirtutes sufficenter disponitur per septem uirtutes theologicas: quatuor cardinales infusas, & acquisitas. Et ideo dona, & beatitudines, & fructus: cum sint habitus quidam perficientes hominem in suis operationibus necessarijs ad salutem: non distinguuntur a uirtutibus, quod autem inter se distinguuntur uirtutes: ibi dictum est. Maior ergo diuersitas est nunc quantum ad presentem questionem in quid nominis terminorum, in quo autem diuersificantur. Magister breuiter se expedit: ostendens, quod sapientia est eternorum contemplatio cum delectatione: per æternam intelligens ipsam beatitudinem obiectiuam. Intellectus est creatoris, ac creature spiritualis speculatio. Scientia est cognitio practica ad rerum temporalium rectam administrationem.

Arti. 2.
H
De distinctione sapientie intellectus scientie & consilij quantum ad nomina.

& bonam inter malos conuersationem per tinens. Itaque sapientia ad contemplationem intellectus ad speculationem: scientia ad actionem pertinere uidetur. De consilio (quod ad prudentiam pertinet) nullam facit mentionem. ¶ Sanctus Bonauent. dist. presentium terminorum equiuocationes, & acceptiones diuersas latius profertur: tale nomen horum differentiam (prout inter dona conueniuntur) ponens: quod sapientia in cognitione, & affectione eternorum consistit. Intellectus autem est cognitio ueri eterni secundum conditiones creaturarum. I. secundum quod ex conditionibus creaturarum uolci potest. In duobus igitur a sapientia differt. Primo: quia intellectus ad solum intellectum pertinet: sapientia autem ad intellectum, & affectum. Secundum: quia sapientia est cognitio, & amor dei secundum proprias conditiones deo, & creature communes. Scientia est cognitio practica dirigens actionem secundum regulam. Consilium est cognitio practica dirigens in eligendis, & fugiendis secundum regulam diuini iuris: quæ sunt specialis arduitaris: & secundum hoc uidetur, quod consilium esset species scientie. Actio enim est operatio interior, habens sub se electionem prosecutionis, & fugæ. Regulæ etiam iuris diuini sunt regulæ fidei: per fidem enim omnia diuina præcepta, & consilia nobis innotescunt. In hoc ergo erit differentia: quia scientia dirigit in omni actione: siue sit specialis arduitaris siue non: consilium autem tantum in his, quæ sunt specialis arduitaris: nam non de leuibus: sed de arduis tantum consiliamur. Satis uidetur concordare beatus Thom. in hac distinct. Sco. uero magis accedens ad conformitatem distinctionis habituum vj. Ethico. plane distinguit, ut supra dist. proxima habitum est: dicens sapientiam esse saporem sequentem cognitionem dei, iuxta nominis interpretationem. Sapientia id est lapida scientia: & ita est realiter charitas ipsa: uel spes præsupponens eternorum cognitionem. Intellectus est cognitio principiorum. I. primorum articulorum fidei: ex quibus cetera

credenda deducuntur. Scientia est notitia specialium articulorum, qui uelut conclusiones ex primis, & generalibus articulis deducuntur. Consilium autem est ipsa prudentia, quæ ex regulis scientie, & intellectus homo in agendis dirigitur ad salutem. de quo latius supra dictum est. ¶ Quibus præmissis est hæc unica conclusio ad articulum istum. Sapientia, consilium, scientia & intellectus inter se differunt realiter prout sunt dona sancti spiritus. Probat: quia omnes habitus diuersorum obiectorum, & actuum realiter distinguuntur: sed sapientia, consilium, scientia, & intellectus. quatenus dona sunt sancti spiritus: sunt habitus diuersorum obiectorum, & habituum: ergo realiter distinguuntur. Consequenter nota, & maior similiter. Nihil. n. aliud arguit distinctionem habituum, quam distinctio actuum, & obiectorum. Minor patet ex statim dictis: quia omnes de his habitibus loquentes, assignant eis diuersa obiecta, & actus: licet in horum assignatione aliter differant: non tamen negandum, quin aliquis idem habitus contineatur sub pluribus donis. Unde habitus huius, obediendum est præceptis diuinis: pertinere uidetur ad scientiam: & similiter ad consilium, nisi scientia acciperetur per notitiam speculatiuam credibilem tantum: & consilium pro notitia practica agendorum. Sed hæc non inuenio in aliquo auctorum: & ideo conclusio posita est particulariter, & non uniuersaliter. ¶ Quantum ad articulum tertium dubitatur primo: K utrum timor seruilis sit donum sancti spiritus. Ad dubium illud aliter respondet sanctus Thom. aliter sanctus Bonauent. Nam beatus Thom. non omnino, quod est a spiritu sancto, dicit donum: sed donum dicit habitum a S. S. infusum excellentiorem uirtute. unde ponit quadruplicem distinct. Sunt enim quedam a spiritu sancto, quæ non sunt cum spiritu sancto: ut fides informis, & timor seruilis, ut dicunt defectum concomitantem. Quedam sunt a spiritu sancto, & cum ipso: ut gratia gratum faciens, & charitas. Quedam cum ipso, sed non ab ipso: ut peccatum ueniale.

Concl.
I

Arti. 3.
Dub. 1.
Vtrum timor seruilis sit donum sancti spiritus. S. S.

Quædam nec sunt a spiritu sancto, nec cum eo: ut peccatum mortale. Spiritus sanctus uero secundum eum sine charitate non habetur: & ita secundum eum donum spiritus sancti non est sine charitate. Sanctus Bonaventura tenet, quod omnis habitus a spiritu sancto infusus: siue sit cum spiritu sancto: siue etiam sine spiritu sancto inhabitante est donum spiritus sancti. Unde dicitur: quod donum timoris seruilis est a spiritu sancto: sed non est cum spiritu sancto: quia parat ad spiritum sanctum: & de hoc dono non est uerum, quod spiritus sanctus se copartitur cum donis suis. Verum uidetur absurdum: quod aliquod sit donum spiritus sancti: quod essentialiter includit peccatum mortale. Et ita cum spiritu sancto stare non possit: ideo quasi medium tenendo dici possit timorem seruilem (capiendo primo modo: ut essentialiter includit mortale: uel ad ipsum inclinari tanquam ad proprium actum) non esse donum spiritus sancti: nec esse a spiritu sancto: quia secundum beata Augustinum in libro lxxxiiij. quod deo auctore nemo sit deterior. Deo autem auctore sit nemo deterior: quia magis per hunc timorem elongatur a spiritu sancto: quam quod per ipsum preparatur ad spiritum sanctum. Nec spiritus sanctus infundit donum, cuius usus esse non potest sine mortali peccato. Neque spiritus sanctus infundit habitum uitiosum: nec actum peccati: sed timor seruilis primo modo accipiendo, est habitus uitiosus, aut actus mortalis peccati. Timor autem seruilis secundo modo accipiendo: ut non includit deformitatem, donum est spiritus sancti, qui aliquando stat cum spiritu sancto: quandoque sine spiritu sancto: sicut donum prophetiæ, & donum scientiæ, & donum consilij: quæ esse possunt sine charitate: & ita sine spiritu sancto inhabitante. Ex illo patet responsio ad questionem hic moueri solitam: utrum usus timoris seruilis sit bonus, an semper malus. Per usum timoris intelligitur actus timoris: tunc dicitur, quod actus timoris seruilis primo modo accipiendo semper est malus: quia includit deformitatem: non autem secundo modo. Si queritur de habitu timoris timoris seruilis, an sit bonus, an malus.

Videtur dicere sanctus Thomas. quod viij. dist. xxxiiij. artic. ij. quod idem sit habitus timoris seruilis, siue accipiatur primo modo, siue secundo modo secundum substantiam: & quod deformitas sibi accidat, & non sit sibi intrinseca. Sed hoc non uidetur posse stare: quia habitus illi differunt specie essentiali ex eo, quod uni deformitas est annexa, & non alteri. Et per consequens deformitas non erit habitui, cui annexa est accidentalitas: sed intrinseca: quod ex eo patet: quia actus illorum habituum differunt specie: ergo & habitus. Antecedens patet. Nam alius est actus specie, quo uolo non peccare propter poenam, paratus peccare, si poena non sequeretur: ab eo actu, quo uolo non peccare propter poenam simpliciter: nihil actu uolendo, aut nolendo si poena non sequeretur. Nam in primo parziale obiectum est non existentia poenæ: quæ non est obiectum in secundo actu. Item omnis actus uitiosus saltem intrinsece differt specie a non uitioso: horum autem actuum unus est uitiosus: alius non uitiosus: igitur. Quod autem actus ille timoris seruilis primo modo sit unus: patet: quia omni dictamini intellectus, siue recto, siue erroneo potest se uoluntas uno actu, seu uolitione conformare. Potest autem intellectus errare ostendere non esse peccandum: propter poenam, quæ si non foret determinata esse peccandum, cui potest se uoluntas conformare sic uolendo. Et sic actus ille timoris seruilis erit unus includens essentialiter deformitatem: & per consequens habitus eius erit malus, & uitiosus. Dicendum igitur erit de habitu, sicut de actu timoris seruilis: quod aliquis est uitiosus, & aliquis non. **Dub. 2.** **M** Quis & quo timor deus crescit charitate. **te.**

seruilis, & initialis non tunc dicitur.

quæritur, quod timor poenæ leparationis, & offensæ: quia affligit animam charitate crescentem deareat: ut dictum est. Timor uero, qui reueretur diuinam maiestatem; & subiectum suum humiliat respectu eiusdem diuinæ maiestatis, crescit crescente charitate. Hic enim solus manet in patria: patet ergo, quod solus timor castus quantum ad actum diuinæ reuerentiæ, & humilitationis subiecti sui respectu diuinæ magnitudinis, crescit crescente charitate. Ceteri uero scilicet seruilis, initialis, & castus: quantum ad illud, in quo communicant cum initiali, scilicet timore diuinæ offensionis, crescentem charitate deareant in tantum, quod perfecta charitate, liceat dicere cum apostolo. Quis nos separabit a charitate christi, & sequitur. Certus sum, quod neque mors: neque uita: neque angeli: neque creatura aliqua poterit nos separare a charitate dei, quæ est in christo Iesu. Roman. viij. Si dicis: non uidetur, quod timor seruilis, initialis, & castus quantum ad offensam dei cauendam deareat crescentem charitate: quia deareat fieret per remissionem: sed charitas non remittit habitum: neque actum timoris: neque timorem, qui est passio: quia illis contrariatur, cum eos secula compatitur: ergo non remittit: quia remissio cum sit corruptio quedam, non fit nisi per contrarium. Respondet laicus meliori iudicio, dici potest: quod charitas licet non contrariatur timori in quolibet gradu: quia stat cum eo in gradu remisso, dum est imperfecta: contrariatur tamen in gradu intenso. Pariformiter sicut secundum communem multorum opinionem: qualitates primæ non contrariantur sibi in quolibet gradu: sed tantum in his, qui simul numerati excedunt medium latitudinis: & ideo sicut crescente caliditate remittitur: non tota corrumpitur, nisi fuerit summa: sic crescente charitate timor remittitur: non totus corrumpitur: nisi fuerit perfecta sicut in patria: tunc totum timorem expellit, & corrumpit. Aliter potest dici: quod quia actus timoris est in pote-

state uoluntatis, & quantum ad substantiam actus, & quantum ad eius intentionem: ideo crescente charitate remissionem actum timoris elicit uoluntas, aut elicitum remittit. Remissio autem actus eius etiam remittitur habitus: nam per eadem habitus corrumpitur, perque generatur, eadem dico contrario modo se habentia. ii. Ethicorum. Item crescente charitate, uoluntas conuertit intellectum ad intense considerandum dei bonitatem, maiestatem, & gloriam, & per hoc ad minus considerandum poenam peccati, & dei offensam: quia sicut pluribus intentus minor est ad singula sensus: ita intense ad aliqua conuersus, remissus ad alia conuertitur. Ad remissionem autem considerationem mali poenæ, & offensæ: sequitur etiam remissus timor, qui est passio, & consequenter remissus actus, & habitus. Et per hoc ad rationem conceditur: quod deareat timor erit sit per remissionem eius. Consequenter de contrarietate charitatis, patet secundum primum modum: quod charitas in gradu intenso contrariatur timori intenso: ideo eum remittit usque ad gradum, in quo sibi non contrariatur. Secundum alium modum dicitur, quod remissio non solum fit per contrarium: sed etiam per defectum, aut remissionem conseruantis: quod maxime uerum est in habitibus. Nunc autem conseruans timoris actum est ipsa uoluntas: quæ liberè conseruat, sicut liberè elicit: etiam liberè remittit, sicut liberè intendit: & per actum mediarè remittit habitum. Similiter per auersionem intellectus ab intensa consideratione poenæ, & offensæ remittit timorè passionum. **Dub. 3.** **T**ertio dubitatur: an timor sit in concupiscibili: utrum irascibili. Respondetur: N licet quidam ponunt timorem in irascibili tantum: quia timor est respectu mali potentia ardui; quia modicum, aut leue malum sit timor non timeretur. Sed illa distinctio irascibilis, moralis, & concupiscibilis penes arduum supra impugnata est dist. xxvj. Et ita arduum est obiectum concupiscibilis, sicut irascibilis. Nam nihil maius arduum beatitudine, quæ est obiectum concupiscibilis. Obiectum autem irascibilis est offendens: & con-

cupiscibilis est bonum appetibile secundum se consideratum: ideo dicitur; quod timor est tam in concupiscibili: quam in irascibili. Nam timor separationis a beatitudine est in concupiscibili, sicut desiderium beatitudinis: & timor offendētis est in irascibili, in quo est desiderium repellendi offendens: & se vindicandi. Generaliter enim timor est in ea potētia, in qua est desiderium oppositiei, quod timeatur. Etiam non est uerum, quod leue seu modi cum malum non timeatur: quia licet non timeatur intēse: timeatur tamen remissē: immo nonnunquam intēse, timeatur, & cauetur: ne per leue malum uia aperatur ad maius malum, aut quia oppositum eius est multum, de sideratum, & amatum, sicut quandoque pro leui malo: magnus ardor irę accenditur. Et tantum de illa quæstione.

DISTINCTIO XXXVI.

In duabus præmissis distinctionibus magister tractauit de deo in genere, & in specie. In hac distinctione xxxvj. agit de uirtutum, & donorum conexione: cuius sententia in tribus conclusionibus sequen. continetur. ¶ Prima conclusio. Omnes uirtutes conexę sunt cum charitate tanquam cum matre, & totius legis plenitudine. ¶ Secunda conclusio. Non modo inter se conexę sunt uirtutes: sed etiam quantum ad habitum (nō quoad exteriorum usum actuum) in animo sunt æquales. ¶ Tertia conclusio. Sicut ad decalogum cętera moralia, & cerimonialia præcepta spiritualiter intellecta referuntur: ita ad duo charitatis mādara oia præcepta decalogi reducuntur. Harū speculario patet in textu.

QVAESTIO VNICA.

A
Vtrum
omnes
uirtutes

IRCA hęc distinctionem queritur: utrum omnes uirtutes in genere sint adinuicem connexę. ¶ In huius

quæstionis determinatione more solito erunt articuli tres. Primus notabilium pro terminorum declaratione, secundus conclusionum. tertius dubiorum. ¶ Quantum ad primum, suppositis his, quę dicta sunt dist. xxij. q. j. & ij. notandum, quod Ockam in ij. quæst. xij. art. ij. & in. iij. quodlibet q. vj. ubi materiā hanc latē pertrahat: ponit, quod iustitię, & cuiuslibet moralis uirtutis, secundum quod non est alia uirtus formaliter, nec æquiualeter: quod similiter cuiuslibet actus uirtuosi, largē capiendū actū uirtuosum, & uirtutem, possunt distinguī quinque gradus: non quidem numero tantum: sed specie distinguī. ¶ Primus gradus est actus uoluntatis elicited secundum dictamen rectę rationis propter honestatem, uel utilitatem talis operis sicut propter finem, uel habitus ad ipsum inclinans. Exemplum: ut si ratio dictat tale opus iustum esse faciendum tali loco, & tempore cum ceteris circumstantijs respicientibus p̄cisē ipsum opus iustum propter honestatem operis, uel p̄cē reip. aut aliquid tale: & uoluntas eliciat actū uolēdi tale opus conformiter, ut dictatū est aratione recta. Hic actus uolēdi est actus uirtuosus, & habitus ex similibus actibus genitus, est uirtus moralis primi gradus largē capiendū uirtutem, & actum uirtuosum. ¶ Secundus gradus est uelle sic elicited cum intentione nullo modo dimittendi tale pro quocunq; contra rectam rationē: etiā non pro morte fugienda: si recta ratio dicit tale opus non esse dimittendum pro morte. Exemplum: ut si quis uelit honorare patrem secundū dictamen rationis rectę, cum intentione, & uoluntate non dimittendi per illum honorē pro morte, si immineret. ¶ Tertius gradus est uelle elicited secundū rectā rationem: & cū tali intētionē, & ultra hoc p̄cisē solū; quia sic dictatū est a recta ratione ¶ Quartus gradus est uelle sic, & cum intentione hac, elicited propter amorem dei p̄cisē: puta: quia sic dictatū est, quod tale opus sic uolendum est, p̄cisē propter amorem dei: & iste gradus solum est perfectus, & uera uirtus moralis, de qua san-

sint in genere annexę

Arti. 1. Not. 1.

Quinq; gradus uirtutis moralis Primus.

secūdus

Tertius

quartus

Et loquuntur. Et quod dicitur p̄cisē intellegendum est, nō quod excludit alios fines, ut honestatem operis: aut bonum reipublicę: sed sic p̄cisē, quod si ille finis tantum ostēderetur uoluntati a ratione recta sine quocunq; alio fine: adhuc uoluntas eliceret huiusmodi uelle. Quod autem gradus ille quartus pertinet ad uirtutē moralem: licet habeat deum pro fine: patet. Tum quia habet obiectum morale, puta creaturam aliquam, quę non est deus. Tum quia uariatio finis non uariat uirtutē, quantum ad esse morale, uel non morale, ut patet ex distinctione uirtutū moralium a theologialibus posita supra dist. xxvj. q. unica. Tum: quia uirtutū oppositum est morale: ut si quis contra dictamen rectę rationis dictantis patrem, debere honorari propter deum, uult in honorare patrem. Illud uelle est uirtuosum moraliter: ergo, & uirtus opposita moralis est: quia opposita pertinet ad idem genus moralis, uel theologice. ¶ Quintus gradus est uelle efficaciter, uel imperatiuē facere opus aliquod secundum dictamen rectę rationis: quia sic dictatū est a ratione recta propter deum, siue alium finem honestum: quod opus sic facere excedit cōem statū hominū: & est contra inclinationē naturalē, uel ex natura actus, uel ex aliqua circumstantia, uel habitus ad huiusmodi uelle inclinans: & talis habitus est proprie uirtus heroica: & huiusmodi uelle imperatiuum talis operis, est actus eius. hoc est talis uirtutis heroicę generatiuus, uel ab ea elicited. Exemplum. Aliquis uult actualiter, & efficaciter, seu imperatiuē (quod idem est) imminēte morte mortem sustinere pro defensione fidei. Similiter, si quis habens iniustitiam, ita quod quicquid est contra rationem rectā, uult deserre, & in obibus iustitiā facere: si ille exponitur igni, aut perpetuo carceri, non faciat iniustitiā: si tunc ille uult actu imperatiuo magis sustinere ignem, uel carcerem perpetuum, quam facere iniustitiā: habet uirtutem heroicā: & est uere heroicus: licet enim nolle facere iniustitiā, non excedat communem stantiam hominū: tamē uelle cum tali circū-

quintus

Virtus heroica

stantia excedit communē hominum stantiam. ¶ Distinctio illorum actū, & graduum numeralis patet per eorū separabilitatem. Distinctio specifica patet per distinctionem specificā obiectori. Cum enim, ut dictum est dist. xxxij. q. j. circūstantię sunt obiecta partialia, & secundaria actus elicited uirtuosi: uariat circūstantia le cundū speciem: & uariatur etiā actus, & habitus secundum speciem. Sed actus cuiuslibet gradus ascendendo habet aliquid obiectum, & circumstantiā specie distinctam ab obiecto, seu circūstantia gradus inferioris: propter quod quantumcunq; augeretur habitus gradus inferioris: nunquam inclinaret ad actū gradus superioris. ¶ Secūdo notandum pro intellectu huius clausule formaliter imperatiuus, quod actus dupliciter dicitur imperatiuus formaliter, & uirtualiter, seu æquiualeter. Actus formaliter imperatiuus executionis, est actualiter uelle exequi aliquid simpliciter: aut uelle formaliter sustinere actualiter sine rebellionē. Ut si quis intentata sibi morte pro defensione fidei, imperat potentijs inferioribus sustinere mortem sine rebellionē. Istud imperium (quod nihil aliud est, quam uelle actualiter sustinere mortem, dum infertur pro defensione fidei) est actus imperatiuus. Similiter habens multas diuitias, qui uult actualiter, & efficaciter illas dare pauperibus: quod est imperare membris exterioribus executionem: nam illud imperare membris nihil aliud est, quam actualiter uelle per membra dare pauperibus. ¶ Actus imperatiuus non formaliter, sed æquiualeter est, uelle aliquid non absolute: sed conditionaliter, scilicet a morte impedito: ut pauper, qui uellet dare omnia sua propter deum, si haberet danda. Illud uelle non est uelle simpliciter, & absolute, non enim potest rationabiliter uelle simpliciter, & absolute dare, qui danda non habet propter impedimentum, scilicet carentiam doni dandi. Similiter uelle sustinere mortem, si immineret pro fidei defensione propter deum: licet modo non immincat. Illud uelle est actus imperatiuus, non

Not. 2.

B Duplex ē actus ter, & æquiualeter.

formaliter, sed æquualiter: & ex illis actibus generatur habitus specie distincti. Tum propter distinctionem obiectorum specificam: quia unus actus habet impedimentum pro obiecto: alius, qui est formaliter imperatiuus, non habet. Tum quia quamuis habitus æquualiter imperatiuus quantumlibet augetur: non inclinabit ad actum formaliter imperatiuum. Tum quia separari potest: quia potest aliquid habere actum imperatiuum æquualiter respectu obiecti: licet nunquam habeat actum imperatiuum respectu eiusdem formaliter. ¶ Tertio notandum, quod actus dicitur bonus, uel malus tripliciter scilicet ex genere: ex circumstantia: ex principio meritorio. quod est dictum bonorum quidam est bonus ex genere: quidam bonus moraliter: quidam bonus meritorie. de quibus dictum est dist. vij. lib. ij. q. j. circa principium: & descripta sunt singula membra cum bonitate naturali, quæ ibi addita est pro quarto membro: sufficiat hic ponere exempla. ¶ De actu bono ex genere, ut dum elicitur actus circa debitam materiam sine alijs circumstantiis, ut uelle dare elemosinam de suis bonis, comedere cibum naturæ conuenientem, restituere non sua. Illi enim actus sine alijs circumstantiis elicti non sunt moraliter boni: quia non sunt elicti secundum omnes circumstantias, quas ratio recta determinat. quia tamen actus illi cadunt super debitam materiam. id est super materiam, quam ratio recta determinat: dicuntur boni ex genere. ¶ De actu bono est circumstantia: ut actus elicitus circa debitam materiam cum omnibus circumstantiis, secundum quas ratio recta dicitur eliciendum propter honestatem actus: uel propter conseruationem naturæ proprii suppositi: aut pacem, uel aliud bonum; aut utilitatem reipublicæ, tanquam propter finem, quem scilicet, ratio recta dicitur. Ille actus sic elicitus non meritorius: quia non est ordinatus in deum tanquam in finem secundum inclinationem charitatis, & gratiæ: est tamen moraliter bonus. Est enim elicitus secundum omnes circumstantias, quas naturalis philosophus (ut talis) dicitur

adesse debere. Sic sumere cibum naturæ conuenientem pro loco, & tempore, & modo debito &c. propter naturæ conseruationem: est actus moraliter bonus. Sic exponere se pro conseruatione reipublicæ secundum dictamen rationis rectæ: est bonus moraliter: & ita de alijs. ¶ De actu bono meritorio, siue bonitate gratuita: ut dum actus elicitur secundum rationem rectam quantum ad materiam, & omnes circumstantias inesse debitas: propter deum tanquam propter finem secundum inclinationem charitatis, & gratiæ inexistens. Ille enim actus est deo gratus, & ad præmiū acceptatur, & nullus alius. sic orare: abstinere: immo & comedere ex charitate propter deum secundum dictamen rationis rectæ, sunt actus boni gratuita bonitate, & meritorii. Sic uelle furari, uelle fornicari, adulterari &c. sunt actus ex genere mali: et nulla alia circumstantia attendenda: quia cadunt super indebitam materiam, pura rem non suam. Et de illis dicit philosophus. ii. Ethic. c. vii. quod mox nominata conuoluta sunt malitia. Nam nomina illa fornicari, furari &c. connotant malitiam, & deformitatem: ideo per nullam circumstantiam possunt bene fieri. Sic facere bonum ex genere non bene, non secundum debitas circumstantias: puta dare elemosinam de suis non in tempore debito, uel loco, uel sine, est malum ex circumstantia. Postiuuē, si fit cum circumstantia contraria contra dictamen rectæ rationis: & tunc est malum uitiosum: aut priuatiuē, si careat circumstantia ad bonitatem requisita: licet non adsit contraria, & tunc non est malum uitiosum: sed malum priuatiuē id est non bonum: nisi forte circumstantia non inexistens tunc esset debita in esse. Similiter facere bonum ex circumstantia debita, non propter deum ex charitate: est malum oppositum bono meritorio postiuuē, si fit propter finem contrarium: ut propter uanam gloriam: aut alium finem prohibitum. Veltantiuē si non fit propter finem charitatis: sed propter alium finem licitum: & tunc non est meritorium: sed nec demeritorium. ¶ Quarto notandum post Okam

Not. 4.
D

ekam in iij. q. xij. q. ij. & in quodlibet. iij. q. vj. ubi eandem quæstionem habet de uerbo ad uerbum: licet plus uideatur pertinere ad quodlibet quam ad reperiendum. iij. ad quod remittit in quæstione nunc allegata ar. j. ar. iij. conclusio. j. quod habituum inclinationum ad actus: quidam sunt subiectiuorum siue in parte sensitiua: & quidam in uoluntate: de quo latius supra dist. xxij. q. alij sunt j. Primum membrum patet de brutis, siue in parte sensitiua: quia in parte sensitiua, qui possunt elicere aliquos actus in absentia rerum sensibilibus: & non perdam in intellectum, & uoluntatem: quia in eis non est usus rationis: ergo perphantasiam, & alias uirtutes, sensitiuas operantur. Hoc autem non potest esse sine habitu generico actu: qui habetur in præsentia istarum rerum: alioquin transiretur de contradictorio in contradictorium sine mutatione facta in re &c. Nam phantasia in talibus, & appetitus sensitiuus post priuum actum possunt aliquem actum elicere, quem non possunt habere ante priuum actum. Ex illo ergo actu aliquid generatur in potentia. non species: quia si illa poneretur, esset priua actui primo. Nec species esse potest, aut mouere potentiam nisi in presentia obiecti: ergo erit habitus. Nam quicquid sequitur actum inclinans, ad simile actum, habitus est, licet forte ab aliquibus in cognitiuis possit nominari species. Secundum membrum patet: quia aliquis habitus est simpliciter, & in se in se uirtuosus: & ille non potest esse nisi in sola uoluntate: ut supra loco statim allegato probatum est. Præterea si non hoc esset nisi propter libertatem uoluntatis, quæ non potest determinari, seu determinate inclinari ad unam partem contradictionis: uel propter conformitatem eius ad rationem rectam, a qua non possit discordare. Primum non impedit: quia secundum omnes charitates ponitur in uoluntate ad eliciendum actum meritorie, qui liberè elicitur: alioquin non esset meritorius: & tamen inclinatio uoluntatis per modum nature, & ad unum determinate inclinatur quidem, non necessitate: & ideo libertatem uoluntatis non tollit. Nec secundum dicitur: quia manifestè fallum est, cum fre-

quenter uoluntas deuiat a recta ratione. ¶ Quinto notandum de prudentia secundum eundem, ubi supra: quod prudentia accipitur quadrupliciter. Vno modo pro simplici habitu. Alio modo pro aggregato ex pluribus notitijs simplicibus. Accipiendum pro simplici notitia capitur tripliciter: largè, strictè, uel strictissimè. Largè est notitia directiua respectu cuiuscumque agibilis mediare, uel immediate: sic accipit Aug. lib. j. de lib. arbit. hoc est, est notitia adheſiua propositionis distantis aliquid agendum: aut ostendentis agendum modum: siue sic uniuersalis, siue particularis. id est singularis siue nota per se: siue per experientiam: siue ex his doctrinaliter deducta. Ex quo sequitur, quod propositiones practice, quarum notitia adheſiua est prudentia largè: sunt in quadruplici differentia: quædam uniuersales: quædam particulares id est singulares. Vniuersales sunt duplices: quædam per se notæ, ut illa: omni benefactori est benefaciendum: omne bonum honestum est diligendum: omni rationi rectæ est obediendum, omne malum culpæ est fugiendum: & sic de alijs. Quædam notæ per experientiam: ut omnis iracundus per dulcia uerba est leniendus: omnis timidus per exercitia bellica est animandus. Sic particulares sunt duplices. Quædam notæ per doctrinam: ut quæ deducuntur ex uniuersali nota per experientiam. Ut cum arguitur: omnis iracundus est per dulcia uerba leniendus: & ille est iracundus: igitur ille est per dulcia uerba leniendus: posito quod aliquis maiorem, & minorem nouerit per experientiam: sed non conclusionem: ille per hanc deductionem syllogisticam assentit conclusioni: & ita per doctrinam. Quædam sunt notæ per solam experientiam: ut hæc, ille iracundus est per dulcia uerba leniendus: si expertus est, quod ille quandoque per dulcia uerba est lenitus, & ab iracundia curatus. Strictè accipitur prudentia pro notitia immediate directiua circa aliquod agibile propositionis particularis: notæ per doctrinam, non per experientiam: ut eius, quæ euidenter

Not. 5.

E

De qua

druplici

pro aggre-

gato ex plu-

ribus notitijs

sim accipi-

entia capitur

tripliciter: largè,

strictè, uel

strictissimè.

Largè est notitia

directiua

respectu cuiuscumque

agibilis mediare,

uel immediate:

sic accipit Aug. lib. j.

de lib. arbit.

hoc est, est notitia

adheſiua

propositionis

distantis aliquid

agendum:

aut ostendentis

agendum modum:

siue sic uniuersalis,

siue particularis.

id est singularis

siue nota per se:

siue per experientiam:

siue ex his doctrinaliter

deducta. Ex quo

sequitur, quod

propositiones practice,

quarum notitia adheſiua

est prudentia largè:

sunt in quadruplici

differentia: quædam

uniuersales: quædam

particulares id est

singulares. Vniuersales

sunt duplices: quædam

per se notæ, ut illa: omni

benefactori est benefaciendum:

omne bonum honestum

est diligendum: omni

rationi rectæ est obediendum,

omne malum culpæ est

fugiendum: & sic de alijs.

Quædam notæ per

experientiam: ut omnis

iracundus per dulcia uerba

sequitur ex propositione uniuersali p se nota, uel nota per experientiam. Exemplum notitia huius beneficii est beneficium. hic iracundus est dulcibus uerbis leniendus: si utriusq; notitia est acquisita per doctrinam modis prædictis. Stricte sume accipitur pro notitia practica alicuius partis directiuam immediate circa aliquod agibile. accepta per solam experientiam nõ per deductione ex uniuersalibus: ut notitia illius: iste iracundus est per uerba dulcia leniendus; scilicet si est genita per experientiam.

¶ Quod dico notitia potest accipi pro notitia habituali, uel actuali; quia etiam est prudentia habitualis, & prudentia, actualis. Et accipiendo prudentia stricte, & strictissime distinguit a philosophia morali. que est scientia. Nam philosophia moralis, que est scientia: est uniuersaliu, non particulariu. i. singularium, prudentia uero particularium, sed primo accipiendõ prudentiam est superius ad philosophiam moralem. Philosophia namque moralis est notitia scientifica acquisita ex principijs notis per se, uel experientiam: & ideo ad eam non pertinent notitiæ particulares, id est singulares: talium. n. non est scientia: eũ nõ sint necessarie. Verũ, q̄ moralis philosophia etia quãdoq; capitur stricte solum pro notitia scientifica acquisita ex principijs per se notis: Alio modo largius, & tamẽ proprie, ut supra diffinira est: sed quocũq; modo accipitur prudentia: scđo aut tertio modo, distinguitur a morali philosophia.

¶ Quarto accipit prudentia p aggregato ex notitijs quibuscunq; immediate directiuis, siue habeatur per doctrinam: siue per experientiam circa omnia opera humana requisita ad bene uiuere moraliter: illo modo prudentia nõ est una notitia tũ: sed includit tot notitias, quot sunt uirtutes morales requisitæ, ad simpliciter bene uiuere: quia quælibet uirtus moralis habet propriam prudentia, & notitiam directiuam. Quod probatur: quia prudentia est notitia ad hæsiua propositionis. Cum ergo aliæ sint propositiones directiuæ respectu operationum unius uirtutis: & aliæ respectu ope-

rationũ alterius uirtutis: erit alia, & alia notitia ad hæsiua: & per consequens alia prudentia. ¶ Præterea aliquis potest scire unam cõclusionem practicam, cuius notitia immediate dirigit circa materiã unius uirtutis: & habere ignorantiam dispositionis per habitum erroneam circa aliam conclusionem directiuam operationum circa obiectum alterius uirtutis. Potest enim aliquis euidenter scire illam: homo debet temperate uiuere: & errare circa illam. Pro defensione illius articuli: deus est trinus, & unus: est moriendum uoluntariẽ: quia posset credere hunc articulum esse falsum: ergo non est eadem notitia directiuam. respectu operationum cuiuslibet uirtutis. Aliter enim esset impossibile scire unã propositionem practicam, & ignorare aliam. Et per hoc etiam probatur distinctio inter illas prudentias non tantum numeralis: sed etiam specifica propter obiectorum diuersitatem. ¶ Sexto est notandum, quod connexio uirtutum dupliciter potest intelligi post Ockam in. ii. j. quæst. xj. iuxta finem. Vno modo sic, quod connectantur seipsas formaliter: ita quod posita una uirtute secundum gradum perfectũ, uel imperfectũ: eo ipso ponatur alia secundũ gradũ simile, perfectum, uel imperfectum. Secundo modo potest intelligi dispositiue, ita quod posita una uirtute ponitur quædam dispositio ad alias uirtutes: & hoc dupliciter uel principiatuẽ, uel inclinatuẽ. Principiatuẽ: ita quod in quolibet habente uirtutem unam sunt quædam principia, quibus disponitur ad actum cuiuslibet uirtutis occurrente eius materia. Hæc principia in ratione sunt propositiones uniuersales per se notæ, quæ possunt esse præmissæ scilicet maiores in syllogismo practico, concludente propositionem particularem, siue conclusionẽ particularem directiuam ad actum cuiuslibet uirtutis: & in uoluntate assensus uoluntatis, quo elicit uelle dictatum per huiusmodi uniuersales propositiones: ut sunt illa principia: omne dictatum a recta ratione est faciendum, omne honestum est agendum: omne turpe est fu-

Not. 6.
F
Virtutũ
conne-
xio p̄t
intelli-
gi, uel
formali-
ter uel
princi-
piatuẽ.

giendum: omne bonũ dictatum a recta ratione est eligendum, & diligendum: & sic de alijs multis, & uelle conformiter illis. Inclinatiuẽ: ita q̄ habeat aliquẽ actum in uoluntate, per quem concurrunt prudentia. i. recta ratione inclinatur ad primum actum alterius uirtutis: ut q̄ habeat in se uirtutem castitatis, qua uult continere ab omni concupitu, si occurrat aliquis uolens compellere p̄nis ad incontinentiam: iam uirtus castitatis inclinatur ad uelle fortiter sustinere p̄nam, ne perdat castitatem: quod uelle est primus actus fortitudinis. ¶ Quantum ad articulum secundum, in quo ponendæ sunt conclusiones responsiuæ. Primo ponuntur conclusiones de connexionione uirtutum moralium inter se. Secundo de connexionione uirtutum moralium cum prudentia. Tertio de connexionione uirtutum theologicalium inter se. Quarto de connexionione uirtutum moralium cum theologicalibus. Quinto de connexionione uirtutum moralium cum uirtutibus inferiorum potentiarũ. ¶ Quoad primum est hæc prima conclusio secundum Ockam, ubi supra quæst. xj. reperto. ii. j. & quodlibet. iii. j. quæst. y. j. Virtutes morales inter se in nullo gradu sunt formaliter connexæ. Probatur: quia nulla uirtus moralis in quocunq; nõ sunt gradu perfecto, uel imperfecto coexistit aliam uirtutem in quocunq; gradu: ergo non sunt formaliter connexæ. Consequentia patet ex quid nominis connexionis formalis. Antecedens probatur: quia cum omnis uirtus acquisita (de qua intelligenda est conclusio ista cum sequentibus: que loquuntur de uirtutibus moralibus) acquiratur ex actibus frequentatis, quibus p̄t quis se exercitare eliciendo actus frequentes circa materiam unius uirtutis: non eliciendo actum circa materiam alterius uirtutis: iste acquirat habitum inclinante ad actus similes actibus, ex quibus genitus est: & nullum habitum circa materiã alterius uirtutis, cuius actus non exercent: ergo potest habere unam uirtutem sine alia. Consequentia nota: quia uirtus omnis moralis est habitus ex actibus acquisi-

tis. ij. Ethic. Minor similiter nota: quia non frequenter actibus non generatur habitus: & per cõsequens nec uirtus. Maior probatur: quia possibile est, q̄ nõ occurrat materia cuiuscunq; alterius uirtutis ei, qui se in una uirtute exercet: quia possibile est, q̄ talis se in una uirtute exercens actus eius eliciendo nunquam cogitet ad materiã alterius uirtutis: sicut exercens se in uirtute temperantiæ, potest nunquam elicere aliquem actum magnificentie, uel liberalitatis: ut religio si uoluntarij pauperes propter deũ omnium temporalium proprietate abdicantes: nec de actibus magnificentie, aut liberalitatis cogitare: & tñ exercendo actus temperantiæ acquirere temperantiã scđm perfectissimum eius gradũ, nunquã eliciendo alterius uirtutis actũ: nisi forte per accidens. Et si diceres. Licet materia alterius uirtutis non occurreret exterius: occurreret tamen interius in phantasmatis: & circa illã oportebit recte elicere, & inde acquiratur uirtus alia. Responderetur, quod possibile est intellectu illa alia nõ cõsiderare; sed tãtũ illa, ad que inclinatur uirtus acquisita, quia non contingit intellectum multa simul distincte intelligere scđm communiter loquẽtes: uel si occurrat alia ad alia uirtutem pertinentia in intellectu: p̄t uoluntas non elicere circa illa aliquẽ actũ immo præcipere intellectui, non considerationem illorum: & præcipere considerationem illorũ, quæ pertinent ad uirtutem, quam habet. ¶ Præterea arguit ad cõclusionem Scotti: uirtus est perfectio aliqua hois, & nõ totalis: quia tunc sufficeret uirtus una moralis: quando autem sunt plures perfectiones partiales alicuius, potest illud esse simpliciter perfectum secundum unam perfectionẽ in summo: & esse simpliciter imperfectum secundum aliam: sicut apparet in homine, cuius est habere multas perfectiones organicas: potest enim habere unam perfectionem in summo: nihil habendo de alia: ut est summẽ dispositus quantum ad uisum, uel gustum, uel olfactum: & nihil habere de auditu: igitur potest aliquis habere perfectionem respectu ma-

teriaz temperantiaz in summo, nihil habendo de perfectione, q̄ requiritur circa materiam alterius uirtutis: & per consequens potest esse simpliciter temperatus quantum ad quemcunq; habitū temperantiaz: & nō esse liberalis, aut magnificus, uel fortis circa actus bellicos. Verum talis licet sit simpliciter, & perfecte, & temperatus: non tñ erit simpliciter, aut perfecte moralis sine omnibus uirtutibus moralibus: sicut nō est perfecte sentiens sine omnibus sensibus: sed non est minus temperatus, licet sit minus moralis sicut non est minus perfecte uidens surdus: licet sit minus perfecte sentiens.

Cōcl. 2 ¶ Secunda conclusio. Omnes uirtutes morales uerē, seu perfecte, quantum ad eorū actus principiatuē sunt adinuicē connexę. Hanc conclusionem secundā uide clarius in Ockam in rept. ij. q. xj. iuxta finem, & in quodlibet iij. q. vj. ubi remittit ad repertorium ubi supra. Probat: quia sunt quedam principia uniuersalia omnibus ueris moralibus uirtutibus presupposita, sine quibus nulla uera uirtus acquiri potest: quę rāquā causę partiales inclināt ad omnium uirtutum actus, occurrente earum materia, ergo sunt principiatuē coniunctę, seu connexę. Tenet consequentia ex quid nominis cōnexionis principiatuē. Antecedens habet tres partes. Prima: q̄ sunt quedam principia uniuersalia omnium uerarum uirtutum actibus presupposita: quę sic probatur: nam omni actui uerę uirtutis presupponitur hoc principium: omne dictatum a ratione recta est faciendum: nōdum in ratione, sed etiam in uoluntate consentiente id est sic uolente: quia de ratione uerę uirtutis est, q̄ inclināt ad actum elicendum scđm dictamen rectę rōnis propter hoc: quia sic dictatū a recta ratione: ergo presupponit tanquam euidens uerū, q̄ omne dictatum a recta ratione est faciendum, & actum uoluntatis consentientis id est uolentis omne dictatum a ratione recta. Secunda pars antecedentis, q̄ sine tali principio nulla uera uirtus acquiri potest: si uis patet ex prioribus: nam actus uoluntatis non est in uolens:

nisi eliciatur propter hoc, quia sic dictatum est: ergo oportet ostendere uoluntari, q̄ omne dictatū a recta rōne est faciendum: & q̄ ille actus sic est a recta ratione dictatus: alioquin non eliceretur propter hoc: oportet enim dictamen rectę rationis esse obiectum uoluntatis: ut ostensum est supra dist. xxij. q. j. Tertia pars antecedentis scilicet, q̄ illud principium, tanquā partialis causa inclinēt ad omnem actū uirtuosum occurrente eius materia: probatur: quia illud principium est pars dictaminis rationis rectę ad actum uirtuosum requisitę. Est enim maior syllogismus practici conclusiue ostendentis tale esse faciendum propter rationem rectam: sic enim syllogizat in intellectu. omne dictatū a ratione recta est faciendum propter hoc, quia sic dictatum est: sed tale uelle (gratia exempli: subuenire pauperi indigenti propter deum) est dictatū a ratione recta: ergo est uolendum. hoc autem dictamen est causa partialis rectę uolitionis uirtuosę, sine qua non eliceretur talis uoluitio: ergo inclināt ad talem actum, tanquam partialis causa eius: hoc autem inclinare est esse causam: inclināt aut nō se solo; sed cum minore cuiuslibet uirtutis actū representante: & per hoc ad quamlibet uirtutem. ¶ Dicitur notanter in conclusione quantum ad eorum actus, quia habitus uirtutis pōt manere in uoluntate peccantis: & tunc non inclināt principiatuē ad actum uirtutis, quia in peccate non est hoc principium in uoluntate, scilicet uelle omne dictatum a recta ratione: quia impossibile est uoluntatem uelle peccare: & simul uelle omne dictatum a recta ratione: quia recta ratio dictat non esse peccandum, & sic uellet simul contradictoria: licet ergo habitus uirtuosus presupponat hoc principium uoluntatis in fieri: non tamen ipsum requiritur in facto esse. ¶ Tertia conclusio. Omnes uirtutes uerę morales seu perfecte, inclinatiuē adinuicem sunt connexę. Probat: quia oīs uirtus uerā cū uoluntate est generari a primi actus cuiuslibet uirtutis, ex quo uirtus potest generari: ergo. Antecedens probatur: quia sit

Cōcl. 3 ¶ Omnes uirtutes morales inclinatiuē sūt connexę.

quis habet uirtutem, habet habitum inclinantem eum firmiter ad elicendum actum uirtuosum: & ita ad nō dimittendum actum propter quodcunq; contrarium, uel impediens: & ideo si per actū alterius cuiuscunq; uirtutis potest resistere, aut repellere contrarium, ad illum actum occurrente casu inclinabit. Ex-empli causa. Aliquis habens habitum castitatis uirginalis: si alius minetur mortē, nisi fornicetur: licet habens castitatis uirtutem uerā non habeat uirtutem fortitudinis: quia prius nō elicit aliquem actum eius: tamen antequam uelit fornicari, eligit per habitū castitatis magis sustinere flagella, & ultima supplicia. talis electio est primus actus fortitudinis: ex talibus enim frequentatis generatur habitus fortitudinis: & ita generaliter habens unam uerā uirtutem: illa uirtus occurrente materia alterius uirtutis cum circumstantia necessario sequente eam, uel repugnante: puta si oporteret deserere, actum uirtutis, aut facere aliquid inhonestum: aut intrare carcerem, nisi uirtutem habitam desereret: tunc ad actum alterius uirtutis sufficienter inclinaret. Si autem occurreret materia alterius uirtutis cum circumstantia impertinente (hoc est nec conueniente, nec repugnante: ita quod siue adsit, siue absit illa circumstantia: nihilominus manet uirtus acquisita, & actus eius) ad illam non inclināt: ut si occurreret pauper, cui esset danda elemosyna, quę est materia liberalitatis: ad illum actum uirtus castitatis non inclinaret: licet principium uniuersale cuiuslibet uirtuti presuppositum ad illum actum inclinaret. ¶ Dicitur in illis duabus conclusionibus notanter uera, seu perfecta uirtus propter uirtutes primorum duorum graduum: quę nō sunt uerę uirtutes, neq; perfecte. Non uerę, quia actus eorum non eliciuntur propter hoc principaliter: quia sic dictatum est a ratione recta: eliciuntur sed cōformes rationi rectę ppter honestatē, aut utilitatē, aut pacem reipub. aut aliqd simile secūdū omnes circumstantias: preter tam dicta: ita q̄ licet eliciat actum, qui

est conformis rationi rectę: non tamē ideo: quia conformis rationi rectę. Et hęc quidem circumstantia est de ratione uerę uirtutis moralis: ut patuit ex eius diffinitione supra dist. xxij. q. j. exposita. Neq; perfecte: quia illa sola est perfecta uirtus, quę est quartus, uel quintus gradus, cuius actus fit principaliter propter finem uerę, & simpliciter ultimum: scilicet propter deum super omnia dilectū: hoc est, qui fit propter hoc: quia ratio recta dictauit actum illum elicendum propter deum super omnia dilectum. Sunt ergo uirtutes primi, & secūdi gradus uirtutes analogicę: quia similes secundum operationes exteriores uirtutibus: non sunt tamen uerę uirtutes. Vnde Guil. Ockam in j. partē sui dialo. lib. vj. c. lxxix. notat, q̄ bonū actū exteriorē contingit tripliciter exercere: ut pascere pauperē, uel propter deū: uel quia dicitur a ratione naturali recta: uel tertio propter aliquod bonum utile, uel delectabile cōsequendū: aut propter aliquod malum, uel periculum uitandū. Sub primo modo comprehendit quartum, & quintū gradus: sub secundo modo tertium gradus: sub tertio primum, & secundum. Subdit actibus bonis primo modo elicitis correspondēt uirtutes perfecte. Quia n. pauperē pascit ex habitu propter deum, habet uirtutē pietatis, seu misericordię, quę est uirtus perfecta. Et quę ex habitu uera loquitur propter deū, habet ueracitatem, quę est uirtus perfecta. Has uirtutes habent soli fideles: quia illi solū propter deū ex charitate operant. Actibus bonis secūdo modo elicitis correspondēt uirtutes uerę: sed imperfectę respectu priorum. Verę: quia actus eliciuntur propter hoc, q̄ recta ratio sic dictat elicientes: & sic conuenit eis diffinitio uirtutis: non tñ perfecte: quia nō principaliter propter deū uelle uerā dicere: quia recta ratio dictat propter deum esse dicendum: multo perfectius est, quā uelle uerum dicere solum: quia recta ratio sic dictat ueritatem esse dicendam: sicut deus perfectior est rōne solā: & illa uirtutes, & actus eorū fuerūt. Et in q̄busdā philosophis uolēt.

K Bonum actū exteriorē tripliciter contingit exercere.

tibus uiuere secundum rationem rectā: licet deum ignorauerunt. Actibus bonis exterioribus tertio modo dictis nō correspondēt uirtutes uerę: neq; perfectę: neq; imperfectę: quia neq; uirtutes simpliciter ex eis generantur: neq; ipsi generantur ex uirtutibus: quia illi actus exteriores boni fieri possunt conformiter rationi rectę: & tamen non propter hoc: quia conformes rationi: sed alia intentione bona indifferenti, uel mala: ut si sunt propter bonum rei publicę, uel propter utilitatem propriā non prohibentur: uel ex hypocrisis propter ambitio- nē, aut aliū finem malū: quo modo Pharisęi multos actus exteriores bonos de genere operati sunt corrupta intentione, & ita uiciosi. Tales itaq; uirtutes tertij modi, quę etiā sunt primi aut secundi gradus suprapositi: nō conestuntur alijs ueris uirtutibus, neq; formaliter: neq; principiatiue: neq; inclinatiue. Quā nō formaliter, manifestū est: sic. n. neq; uerę uirtutes sunt connexę. Quod etiam nō principiatiue: quia non supponūt illud uniuersale principiu: q̄ omne dictatum a recta ratione est factū, tanquā causam suam partialem. non. n. propter hoc inclinatur ad actum: quia sic est a recta ratione dictatum. Nec inclinatiue: quia quantumcunq; inelinent ēt ad alios actus bonos: nunquā tamen uirtuosos: quia semper deficit illa conditio propter rectam rationē. ¶ Ex his duabus conclusio- nibus. ij. & iij. elicitur notabile corollariū, q̄ omnis habēs unā ueram uirtutē, habet oēm uirtutem sibi possibilem secundum cordis præparationē: & omnis habens unū uitiū, secundū cordis præparationē est omni uitio irretitus. & idem est de habente actū uerū uirtuosum, uel uirtuosum: de actibus. n. corollariū habet primō ueritatem: & de habitibus non nisi rationē actū. Ad cuius declarationē notandū, q̄ habere actus uirtutum secū- dum præparationem cordis, nihil aliud est, quā habere dispositionem, uel prin- cipiu inclinans ad actus uirtutum. Et ir- retitio uitiū secundū cordis præparationem est habere dispositionē, uel principiu in- clinans naturaliter ad uitiū: & p̄ nullam

Cor. 1.

L
Omnis habens unā uerā uirtutem hēt omnem uirtutē sibi possibilem.

uerā uirtutem a tali uitio refrenari. Tūc probat̄ prima pars corollariū: quia omnis habēs uirtutē uerā, uel actū uerū uirtuo- sum, habet in se hoc principiu, q̄ uult uiuere secundū rectā rationem: & p̄ hoc uult actū cuiuscunq; uirtutis, quem recta ratio dicit. Hoc. n. est uelle uiuere secundū rectā rationem: uelle agere, & cauere quicquid recta ratio dicit esse agendū, uel uitandū. Sine. n. tali prin- cipio. s. uelle uiuere secundū dictamen re- ctationis, nullas habet uirtutes ali- quā uerā. gratia exempli. Sine hac uolū- tate nullus habet castitatem, quę est ue- ra uirtus quantumcunq; ab omni actu im- pudico abtineat. Qui autem habet casti- tatem, quę est uera uirtus: habet itā hoc principiu uelle uiuere secundū rectam ra- tionem, quo inclinatur ad omnem uir- tutis actū: quia cuiuscunq; uirtutis mate- ria occurrente, si ratio recta dictauerit actum illius uirtutis esse elicendum: sta- tim uult eū elicere. Nam impossibile est uelle antecedens, & nō uelle consequens scitū esse tale. sed uelle elicere actū uirtu- tis est consequens ad illā maiorem: uolo omne dictatū a recta ratione, addita illa minore. Et elicere actum talis uirtutis est dictatū a recta ratione: ut patet syllo- gizanti. omne dictatum a recta ratione uolo: & uelle elicere hunc actum est di- ctatum a ratione recta: ergo uolo elice- re hunc actum. Pro secunda parte corol- larium probatur, scilicet q̄ habens unū uitiū, secundum cordis præparationē est quolibet uitio irretitus: quia habens unum uitiū, habet in se dispositionem malam: scilicet contemptum rationis rectę: auersionem a deo: & amorem sui usq; ad contemptū dei, qui naturaliter eum inclinatur occurrente materia cuiuscunq; uitiij, elicere actū illius uitiij: nec habet aliquam uirtutem uerā ipsum ab alio uitio refrenantem: ergo &c. Con- sequentia nota. Antecedens patet: quia habens in se uitiū luxurię, quo uult cō- tra rectam rationem adulterari, inclina- tur ad actus quoscunq; promouentes adulterium cuiuscunq; uitiij: elicet quoq; si non prohiberetur, uel propter absentia obiecti: uel alterius causę parti-

cularis, quę ad talem actum requiritur: aut aliā passionem prædominantem: ut timorem cōfusionis, aut pœnā uel dāni temporalis, & huiusmodi: sic adulteriū Dauid impulit eū ad homicidium Viri- militis sui fidelis. Qui enim efficaciter uult adulterari, uult omnia, sine quibus adulteriū non potest perficere, & amo- uere impedimenta per actus quoruicunq; uitiorū, nisi aliunde retrahatur: & horū consideratio multum ualet ad uitiorū, detestationem, & ad generandum hor- rorem cuiuscunq; uitiij. ¶ Secundum corollariū. Primi duo gradus uirtutis cō- patiuntur secū- rā habituale uitiū, quā actum uitiuosum. Probatur: quia aliquis potest temperatē agere secundū primos duos gradus temperantię: & tamen uel le iniuste agere, etiā stante rectę ratio- nis dictamine, quo dicitur, q̄ talia opera iniusta non sunt facienda. Nā quia secū- dum illos duos gradus non elicit actum uirtuosum; quia sic recta ratio dicitur: nihil prohibet hūc actū cōformē ratio- nis, dictamini elicere: & cum hoc alium conformem elicere: & ita uitiuosum pro- pter suam libertatem ad rationis rectę dictamen nō determinatē: uerū, q̄ actū contrariū actui uirtutis, quem elicit, il- lo stāte, elicere nō potest propter forma- lem eorum contrarietate: sed actū uiti- osum alteri uirtuti oppositum. ¶ Corol- lariū tertiu. Tertius uirtutis gradus non stat cum uicio cuiuscunq; uirtuti opposi- to: & prudentię illius uirtutis dictami- ne recto. Patet: quia quantumcunq; aliquid est uolūtū: quia tale p̄cipisē ni- hil licitum esse tale pōt esse nolūtū. Exē- plū: si diligo sortem: quia homo. Cata- rinam: quia pulchra. impossibile est itā- te reduplicatione, q̄ odiam aliquē, uel aliquam: quem, uel quā tēo esse homi- nem, uel pulchrā: quia illa reduplicati- ua infert illā uniuersalem. Diligo om- nem hominem, cū qua non stat, q̄ odiā aliquem, quem scio esse hominē: sed in tertio gradu uolo facere opera casta: p̄cipisē: quia conformia rectę rationi ea sic fieri debere. d. anti: ergo impossibi- le est, q̄ sciam aliquid sic esse dictatum a recta ratione: & tamen nolim ipsum.

Coroll.

2.

Coroll.

3.

Coroll.

4.

Et similiter impossibile est, q̄ aliquid cō- tra dictamen rectę rationis uelim. Om- nis autem actus uitiuosus est contra dic- tamē rectę rationis: ergo nullus talis stat cum uirtute tertij gradus. Item ha- bens quācunq; uirtutem tertij gradus (exēpli gratia) cōtinentiā, ille uult om- ne dictatum a recta ratione: ergo non uult eius contrariū: hoc est aliquid re- probatum a recta ratione. Sed omne uitium, & actus uitiuosus est contra dicta- men, & reprobatur, ac reprobatum a rec- ta ratione: ergo nullum tale potest uel- le: & per consequens quilibet actus uir- tuosus cuiuslibet actui uitiioso contraria- tur: & illa nullum secum compatitur. Additur in corollario tertio. & recto di- ctamini prudentię illius uirtutis, cuius opposito uitio repugnat: quia si error contingeret in dictamine prudentię: ita q̄ iudicaret actum uitiuosum aliquem non esse uitiuosum: sed bonum: tunc cū actū uirtuoso uoluntatis: & tali errore potest stare uitiuosus oppositus actui alterius uirtutis: gratia exempli. Si quis habet uirtutem cōtinentię: & ratio dicitur dilapidatori sua turpiter aliqua esse secretū subtrahenda, & conuerren- da in bonos usus, stante illo dictamine erroneo: potest continens elicere actū uolendi subtrahere dilapidatori, & dare pauperibus: hoc habet uirtutem de erro- re inuincibili, alias non: quę tamen sub- tractio esset uitiiosa: similiter, & eius uel- le. ¶ Quartū corollarium. Virtus quar- ti gradus repugnat omni uitio, & erro- ri culpabili. Probatur: quia uirtus quarti gradus habet annexam charita- tem: quia elicit actum suum finaliter, & p̄cipisē propter deum super omnia dilectum. Sed charitati repugnat quic- quid est culpabile, siue sit actus uoluntatis, siue error intellectus culpabi- lis. Et dicitur notanter cum errore culpabili: quia bene stat cum errore inuincibili: sed illa non est culpabilis: nec actus ex illo procedens: habet enim cōtinentiam coniugalem in quarto gradu, nolens cognoscere non suam propter deum adulterium prohiben- tem, si cognosceret nō suam, quam ex-

rore inuincibilis putaret esse suam: talis enim non peccaret hac ignorantia inuincibilis stante non suam sic cognoscendo: nec sic errando; quia inuincibilis error non est culpabilis: stat ergo cum uirtute quarti gradus. De uirtute quinti gradus hoc est heroica: quia illa potest includere secundum gradum tantum: & non tertium, nec quartum: uel tertium, & non quartum: uel simul tertium, & quartum: & secundum hoc dicendum est de uirtute heroica, sicut de uirtute illius gradus, quem presupponit: hille stat cum uirtute: potest & heroica stare

Pars 2. secundum articulum. Cōcl. 1. Omnes operationes uerè uirtuose connexæ sunt cum actuali prudentia. Probatur: quia omnis operatio uirtuosa presupponit dictamen rectæ rationis in actu: & quodlibet tale pertinet ad prudentiam secundum aliquam quatuor acceptio num suprapositarum: ergo cōclusio uera. Consequentia nota. Maior patet ex definitione actus uirtuosi sup. dist. xxiiij. posita. Minor probatur: quia omne dictamen rectæ rationis practicum de operatione elicenda, uel habetur per doctrinam, uel experientiam: aut est per se notum: & siue sic, siue sic semper pertinet ad aliquam prudentiæ acceptio nem. ¶ Et notanter dicitur in actu: quia ad hoc, quod actus sit uirtuosus, non sufficit habitus prudentiæ sine actu: quia nullus uirtuosè agit, nisi scienter ij. Ethic. & liberè ideo si aliquando talis actus eliceretur ab habitu uirtutis sine actu prudentiæ, non esset uirtuosus: sed magis eliceretur: sicut actus appetitus sensitui habituati: sicut patet in infatuatis, qui aliquid uolunt, quod prius uirtuosè uoluerunt, propter habitum derelictum in uoluntate, qui inclinabat ad actus uirtuosos: quando fuit in bono statu mentis: sed nunc non est uirtuosus: quia nec est talis laudandus: nec uituperandus propter tales actus suos. Cuius ratio: quia nescit, quid facit: quia actum prudentiæ qui est dictamen rationis re-

cta non habet. Ex quo sequitur secundum Ockam, ubi supra in quodlibet & in ij. quod actus prudentiæ habet se ad actum uirtuosum in genere causæ efficientis: quia habet se in genere causæ, cum necessariò requiratur ad eum esse: & non materialis, formalis, nec finalis, ergo efficiens: impossibile enim est stante lege, esse actum moraliter bonum: sicut actiuitate actus prudentiæ, & ipsius uoluntatis. Illa enim duo necessariò requiruntur ad actum esse moraliter bonum: actiuitatis scilicet actus prudentiæ, & actus uoluntatis.

¶ Secunda conclusio. Virtutis moralis habitus habitualis non actuali prudentiæ est connexus. Quod habituali probatur: quia non potest habitus moralis generari sine habitu prudentiæ: nec manere sine eo: ergo. Antecedens probatur: quia habitus moralis non generatur nisi ex frequentatis actibus uirtuosis: sed non possunt frequentari actus uirtuosi, nisi frequententur actus prudentiæ: ergo sicut ex illis frequentatis generatur habitus moralis: sic ex istis frequentatis generatur habitus prudentiæ: nec potest manere sine illo: quia si corrumpitur habitus prudentiæ: uel ergo per negligentiam actuum elicitorum corrumpitur: eadè ratione habitus uirtutis.

Si uero corrumpitur habitus prudentiæ per errorem contrarium: corrumpetur, & habitus uirtuosus in uoluntate: quia habitus in uoluntate inclinatur ad actum: quia ratio recta sic dictabat. si ergo ratio dicitur oppositum per errorem: generabitur habitus priori contrarius: ergo prior corrumpitur. Quod uero uirtus habitualis non sit connexa actui prudentiæ, patet: quia habitus manet in uoluntate nulla consideratione obiecti talis habitus existente in intellectu: ut patet in dormiente. ¶ Tertia conclusio.

Prudentia non connectitur uirtuti morali: nec habitus habitualis: nec actus actuali. Probata conclusione de actibus, patet de habitibus ex actibus generatis. Probatur ergo de actibus: quia potest stare iudicium rectum in intellectu: & nulla esse electio cōformis in uoluntate, & affectu: ergo.

Cōcl. 2. Virtutis moralis habitus habitualis non actuali prudentiæ est connexus.

Cōcl. 3. Prudentia non connectitur uirtuti morali.

ergo. Antecedens probatur auctoritate beati Aug. super illud ps. Fortè uiuos deglutissent nos. Viui (inquit) absorbent, qui sciunt malum esse: & tamen consentiunt. Idè super illud ps. Fiat mēsa. Quid est uiuos esse uitiosis consentientes: nisi scientes uitio consentire non debere: & tamen consentire. Ecce nauerunt musiculam, & pedem mittunt. Idem super illud psal. Concupiuit anima mea. Precedit intellectus: & sequitur tardus, aut nullus affectus. Probatur idem ratione. Intellectu rectè dictante uoluntas potest nihil eligere: sicut potest non eligere illud, quod dicitur ab intellectu: nihil autem eliciendo non generatur in uoluntate aliqua uirtus: ex recto autem dictamine intellectus generatur prudentia: & ita absq; uirtute morali. Item stante dictamine recto in intellectu, uoluntas potest elicere oppositum contra dictamen rationis uitiosum: & sic stabit actus prudentiæ in intellectu, sine actu uirtuoso in uoluntate: imo cum actu uitioso. Antecedens patet: quia nisi sic, uoluntas non posset peccare, nisi esset error in intellectu: & per consequens nullus posset peccare ex malitia contra communem distinctionem peccati, in peccatum ex ignorantia, ex infirmitate, ex malitia. ¶ Preterea sciens non esse fornicandū potest uelle fornicari: & ita uelle contra dictamē rectæ rationis. Antecedens patet: quia sciens nullum prohibitum lege diuina esse faciendum: & quod fornicatio est quid lege diuina prohibitum, scit fornicationem non esse faciendam: quia cognita maiore, & minore, simul cognoscitur, & conclusio: & talis potest uelle fornicari: imo fornicando potest dictamen contrarium rationis habere, & illud attendere: ut certa docet experientia: sicut de furto: alioquin nullus posset scienter transgredi precepta contra illud. Seruus sciens uoluntatem dñi sui, & non facies uapulari multas. Qui autem non cognouit, & fecit digna plagis, uapulari: pauis, ubi innuitur aliquos contra dñi uoluntatem scienter operari, quibus tñ maior illa non est cognita. Omne, quod est cōtra

domini uoluntate, est omittendum. Itè stante recto dictamine in recta ratione aut uoluntate potest contrariū uelle: aut non, si sic, habetur propositū: si nō, tunc uoluntas non est libera: quia non habet actum suum in potestate sua. Si di. licet non habeat actum suum immediatè in sua potestate: tamen habet eū in sua potestate mediata: quia potest imperare intellectui, quod nō consideret illud obiectum, sed aliud: & ita potest non elicere cessante priorè rationis dictamine. Contrariū illud imperiū preæquirat dictamen rationis: aut ergo conformatur se necessariò illi, quo dicitur intellectus esse imperandum intellectui &c. & ita non erit liberè imperandum intellectui: & ita nec liberè ad uertendum eum, si contingit: ergo potest imperium non elicere mediata uel immediata. si secundum, habetur propositum: quia contra dictamen rationis de imperandum: si mediante alio imperio: de illo iterum quæro, ut prius: & erit processus in infinitum. Plures alias rationes adducit Ockam q. vi. quodlib. iij. & in iij. q. xii. Item Scot. dist. præsentis. Est tamen aliqua prudentia, quæ haberi non potest sine actu uirtuosu uoluntatis actualiter inexistētis: uel quæ aliquando infuit: ut est notitia euidens particularis: quæ haberi non potest nisi per experientiam actus propriæ uoluntatis: sicut illa diligens deum super omnia: delectabiliter contemnit, quæ sunt legi diuinæ contraria: hanc sci re non potest nisi per propriam experientiam: & ita per actus diligendi deū, quos ipse elicit: & per eos cōtraria legi diuinæ delectabiliter cōtēpfit. Hi aut actus diligendi deū, & cōtēnendi contraria legi sunt uirtuosi: uerū (ut dictū est) notitia illa prudentiæ nō requirit actum uirtuosum actu inesse: & sufficit, quod aliquando infuit, & eius memoria intellectui infuit. ¶ Quæ Pars 3. secundum articulum. Probatur tam in patria, quā in uia: nam in patria charitas sola manet, & nec fides ibi erit: Gab. Biel. Yy 3

neq; spes: ut ostē sū est supra dis. xxxj. sic in uia manent spes, & fides in peccatore sine charitate. Possunt. n. tam fides, quā spes esse informes: ergo sine charitate. Et conclusio hęc habet ueritatem tā de infusis, quām acquisitis: & hoc in esse harum uirtutum: non autem in fieri: nā licet deus eas, cū sint separabiles in esse, etiam separatim infundere posset de potentia absoluta: tamen in fieri uirtutes theologice infusæ secundum potentia ordinatam sunt connexæ ex liberali diuina uoluntate: quia deus totum hominem perficit: secundum Augu. in de uera, & falsa pœnitentia. Impium est a deo dimidiā sperare ueniam, ita q̄ sicut corporaliter nullum sanauit nisi perfectē: ita etiam spiritaliter non sanat hominem, nisi perfectē sanet eū. Perfecta autem sanitas est, si quantum ad intellectū habeat fidem: & quantum ad uoluntatem, spem & charitatem. ¶ Si queritur an fides, & spes sine charitate sunt uirtutes proprię: respondetur sicut de alijs uirtutibus moralibus, q̄ sunt uirtutes uerę: sed non perfectę: sunt. n. uirtutes tertij gradus, & non quartę: & solę uirtutes quartę gradus sunt perfectę: ut dictum est. Verum de fide, quę non est uirtus appetitus, sed uirtus intellectus: nō est uirtus nisi per subordinatiōem eius ad uirtutem appetitus: hoc est in quantum imperatur a uoluntate secundum dictamē rectę rationis: possunt tamen dici in specie sua perfectę, in quantum scilicet sunt principia propriorum actuum respectu propriorum obiectorum: sed non sunt simpliciter perfectę: quia perfectionem ultimam, quam habent in attingendo finem ultimam, ad quem ordinantur ex charitate, non possunt habere sine ipsa. Est etiam perfectio meritoria, quę nullius uirtutis actui conuenit sine charitate: nullum enim actum cuiuscūq; uirtutis deus acceptat ad uitam eternā sine charitate, quę sola (ut Augu. ait) diuidit inter filios regni, & perditionis.

Pars. 4. secundi arti. Cōclu-

uirtutum moralium cum theologicalibus: nec theologicalium cum moralibus. Prima pars patet: quia uirtutes morales possunt esse in gentilibus philosophis, in quibus non sunt theologice, nec fides, nec spes: multo minus charitas. Antecedens patet ex dictis. Secūda pars patet de moralibus acquisitis, de quibus principaliter intelligitur conclusio: quia paruulo baptizato infunduntur uirtutes theologice, in quō nondum potest esse aliqua uirtus acquisita: cum nō dū possit habere actus uirtuosos. ¶ Prætereā etiam uirtutes theologice quantum ad actus suos non sunt necessariō connexæ actibus uirtutum moralium: nam actus possunt elici circa finem tanquam obiectum absq; hoc, q̄ eliciantur circa media: uirtutes autem morales sunt circa media tanquam circa obiecta. Verū uirtutes morales quartę gradus sunt connexę charitati: quia charitas est, quę omnium uirtutum actus ordinat, & inclinat ad ultimum finem. Virtutes autem morales quartę gradus: quę inclinant ad eliciendum actus suos propter deum super omnia dilectum habent annexā charitatem, sicut habent annexam dilectionem dei super omnia: ille autem actus sine charitate deesse non pōt, ut alias dictum est. ¶ Corollarium. Licet sine charitate haberi possit uera uirtus moralis: non tñ perfectā: quia sola uirtus quartę gradus est perfectā: quia illa sola ordinat ad finem, in quo est summa nostra perfectio. Et licet heroica est perfectissima in suo gradu, seu genere: & hoc perfectione intensiua: non tamen quælibet perfectā est perfectione finis ultimi, nisi includat quartum gradum: unde apud gentiles esse potuit uirtus heroica, quę tamen non fuit simpliciter perfectā. ¶ Corollarium. Licet uirtutes tertij, & quintę gradus nō sunt connexę theologicalibus, non tamen comparantur secum contrarium theologiarum uirtutum. Prima pars patet. Secūda probatur: quia nulla uera uirtus comparatur secum contrarium cuiuscūq; uirtutis quantum ad actum: quia non comparatur secū aliquod contrariū distamini re-

fio uni. ca. Q

Cor. 1.

Cor. 2.

Et rationis, sed omne contrarium uirtutis uerę est contrarium rectę rationi quantum ad actum: Sicus autem est de uirtutibus primorū duorum graduum, quę quia non sunt uerę uirtutes cōparantur secum contraria uirtutum. Pars. 5. Cōcl. 1. ¶ Quantum ad ultimam partem illius articuli de connexionē uirtutum moralium, cum uirtutibus potentiarū inferiorū, ut partis sensitiuę, & executiuę est cōclusio prima. Nulla uirtus moralis uoluntatis requirit habitū consimilem prudentiæ inferioris. Probatur: quia quantumcūq; in potentia inferiore actus uirtuosi per imperium uoluntatis uirtute informata frequentantur: potest tñ generatio habitus ex huiusmodi actibus impediri, per aliquam qualitatem corporalem, aut cōplexionē naturalem ad oppositum fortius inclināre, quo imperio uoluntatis potentia inferior nō delectabiliter: sed difficulter cum quadam remissione, uel dolore obtemperat: & ita habitus non generatur: quia signum habitus ingeniti est delectatio in opere ij. Ethic. Exemplum est de beato Paulo, qui passus fuit stimulum carnis: licet tēperatissimus ueritatis, & castissimus: cum cuius stimuli uehementia non stetit habitus partis sensitiuę ad oppositū inclinans. ¶ Secūda conclusio. Nullus habitus in potentia inferiore mediūtibis suis actibus ad uirtuosum uoluntatis imperium genitus, coexigit uirtutem intellectiui appetitus. Patet: quia omnis habitus uirtuosus alterius potētia a uoluntate, est uirtuosus solum denominatione extrinseca: igitur potest manere quantum ad eius substantiam mutata intentione uoluntatis, & per consequens uirtute uoluntatis. Gratia exempli. Habitūs temperantię in sensu inclinans ad refectionem sobriam potest manere: etiam si uoluntas actus abstinentiæ uirtuosi, & intentione mala imperaret: quo casu manet idem habitus in sensu, qui tamen per imperium uoluntatis ex actibus uirtuosis partis sensitiuę fuerat generatus. ut refectione imperata, propter uanam gloriā. ¶ Tertia conclu-

Pars. 5. Cōcl. 1.

R

Cōcl. 2.

Cōcl. 3.

fio. Habitus partis inferioris, ut sit uirtus denominatione extrinseca, coexigit habitum in uoluntate, qui sit uirtus intrinsecā, & denominatio ne intrinseca. Patet conclusio: quia omnis habitus uirtuosus extrinsecā potest idem manens fieri uirtuosus, uel indifferens per solam mutationem uirtutis in uoluntate: nec est uirtuosus, nisi quatenus imperatur a uirtute in uoluntate existente: ut declaratum est sup. dis. xxij. q. j. ergo cōclusio uera. ¶ Quantum ad tertium articulum, est primum dubium contra corollarium elicium ex ij, & iij. conclusionibus: uide hic Ockam in j. parte dialog. lib. vi. cap. lxxvij. & deinceps. Nam quędam uirtutes sunt contrarię, & sibi repugnant: sicut castitas conjugalis, & castitas uirginalis. Item paupertas euangelica, & liberalitas siue magnificentię nam non habens proprium non potest habere uirtutem liberalitatis, & minus magnificentię. Similiter humilitas, & magnanimitas repugnant: quia magnanimus dignificat se maximis. Humilis etiam mediocres fugit honores. Nunc ergo, qui habet unum contrarium, non habet secundum præparationem cordis reliquum. Sicut enim contraria sibi repugnant, ita etiā habent præparationes, ac dispositiones contrarias, & repugnantes. Similiter se cū dō quędā uitia sunt contraria, sicut generaliter omnia uitia extrema, inter quę mediā uirtus: ut auaritia, & prodigalitas, gastrimargia & insensibilitas: & sic de alijs: sic sepe uitia quędam sunt adinuicem omnino disparata: sicut intemperantia cibi, & potus: & superbia aut magnanimitas: sed habens unum uirtutum disparatorum, non habet aliud secundum cordis præparationem. ¶ Prætereā tertio uidemus quosdam uno crimine irretitos, qui tamen alia crimina in se, & in alijs derelinquant: intantum q̄ potius se morti exponerent, quā talia committerent: sicut quidam irretiti crimine fornicationis potius mortem eligerent, quā q̄ patriam, & parentes traderent: aut turpiter in bello fugerent: uel fidem homini frangerent:

Arti. 3. Dub. 1. S

talís ergo habens unum crimen, nullatenus habet omne aliud secundum cordis præparationem: non enim uidetur habere illud crimen secundum cordis præparationem, pro quo uitando mortem subiret. Ad illa responderetur per ordinem: primò utrum aliquæ uirtutes sint sibi contrariæ: ad quod dicitur, quod nulla uirtus moralis repugnat alteri: sed (ut dictum est) quælibet est principium, & causa efficiens partialis respectu alterius. Et ad illud de uirginitate, & castitate coniugalis dicitur, quod actus uirginitatis est abstinere a concubitu propter deum: hoc est illo modo, quo deus uult talem abstinere. Et actus castitatis coniugalis est uelle uti actu matrimoniali: eo modo, quo deus uult talem uti actu matrimoniali: & illi actus non repugnant. Nam sic habes uoluntatem abstinendi a concubitu, eo modo, quo deus uult eum abstinere: & consistet ei per reuelationem, uel scripturam, quod deus uult eum contrahere, & actui coniugali operam dare tunc uelle contrahere propter deum: & actui coniugali operam dare propter deum: in tali generat castitatem coniugalem: manente nihilominus castitate uirginali: quia semper uelle abstinere ab omni concubitu, si ita deo placeret: ubi ergo actus non contrariatur multò minus habitus. Suo modo dicitur de paupertate, & liberalitate, & aliis. Et si dicitur ad uirginitatem requiritur abstinencia de facto ab omni actu carnali: actus tamen carnalis stat cum castitate coniugali: licet non requiratur: ut patet de coniugio Mariæ, & Ioseph. Non autem stant simul castitas uirginalis, & actus coniugalis: illa enim coexistit carnis integritate: iste integritatem non cõpatitur. Respondetur, quod ad uirginitatem requiritur abstinencia, seu uelle abstinere ab omni actu carnalis: eo modo quo deus uult: quia eo modo, quo recta ratio distat, quæ non aliter distat, quàm eo modo, quo deus uult: & hoc stat simul cum actu coniugali: si hinc præciperet deus: uirginitas non consistit in carne: sed in mente. Unde si aliqua uolens, uel inuita, aut in furia uiolaretur nullo accedente cõsensu: dum ratione uteretur: non amitteretur uirtus castitatis. Unde beata Lucia ad Pafcasium tyrannum. Si me inuitam uiolari feceris: castitas mihi duplicabitur ad coronam. Sicut etiam econuerso, uolens abstinere ab actu carnali cõtra dictamen rationis licet habeat integritatem carnis: non tamen habet uirtutem castitatis. ¶ Ad secundum, quod uicia sunt contraria: hoc concedit Ockam. ¶ j. lib. vi. cap. lxxvii. in dialo. sed hoc non obstante, qui habet unum uitium: etiã secundum præparationem cordis habet uitium sibi contrarium. Nam sicut in naturalibus quedam sunt causæ uniuersales, ex quibus diuersi, immo contrarij effectus causantur (uel propter diuersitatem passiuorum: sicut sol indurat lutum, & liquefacit ceram: uel propter diuersitatem causarum particularium concurrentium: sic eadẽ influentia cælestis cum igne producit calorem, & cum terra frigiditatem: & sol cum asino asinum, cum leone leonem) ita etiã in moralibus sunt quedam dispositiones, quæ ad plurimos actus uirtutum, uel uitiorum et contrarios naturaliter inclinant: quemadmodum charitas inclinatur ad omnes actus uirtutum: & ita ad contumelias, rixas, detractiones, homicidia &c. & ita licet quedam uicia sint cõtraria: & ideo actus eorum si mul esse non possunt: tamẽ habens unum uitium, habet unam dispositionem malam inclinantem ad actum uitij contrarij: nisi impediatur, aut deficiat aliquid ad actum uitij contrarij requiritum. Verbi gratia. Prodigalitas, & tenacitas sunt uicia contraria: & tamen tenax potest habere prodigalitatem secundum cordis præparationem: quia in tenace est desiderium acquirendi: ideo si tenax cõsiderat, quod per actum prodigalitatatis potest multa acquirere, ex desiderio acquirendi exhibet actum prodigalitatatis. Sicut et uidemus, quod uicia, & uirtutes contrariantur: & tamẽ sæpe uitiosus habet actum uirtutis secundum præparationem cordis. Sæpe enim mendax, ut sibi credatur, loquitur ueritatẽ: & ambitiosus, ut magnos honores consequatur, paruos honores

spernit, & respicit: quod uerum est de actibus uirtutum exterioribus, qui tamen, dum procedunt ex inclinatione uitij, non sunt uirtuosi. ¶ Et si queris, an habens unam uirtutem habeat etiam actum cuiuslibet uitij secundum præparationem cordis. Respondetur, quod non: quia uirtus non inclinatur nisi ad actum, qui potest bene, & uirtuose fieri. Sunt autem multi actus uitiorum exteriores, qui bene fieri non possunt: ut mentiri, peierare, adulterari: quæ mox nominata conuoluta sunt malitiis: ut dicit philosophus: & ad illos non inclinatur uirtus secundum præparationem cordis. Nullus autem est actus exterior uirtutis, qui male fieri possit: nam orationes, uigiliae, elemosinae: immo & actus martyrij male fieri possunt: propter quod criminolos habere potest actus uirtutum exteriores: sed non interiores secundum præparationem cordis. Unde de hypocritis dicitur Matth. vj. Exterminat facies suas, ut appareant hominibus ieiunantes. Et de ambitiosis dicit Inno. iij. Humilitatem simulat, & honestatẽ mentitur: affabilitatem exhibet: benignitatem ostendit. Ex quo patet, quod uitiosus potest habere actus exteriores uirtutum secundum præparationem cordis, qui tamẽ dum ex inclinatione uitij procedunt, non sunt uirtuosi. Sed uirtuosus actus uitiorum plurimos habere non potest secundum cordis præparationem: quia illi uirtuosi nunquam heri possunt. Ex quo sequitur, quod etiam ex actibus exterioribus quis uitio susiudicari possit: ut puta adulter, fur, mendax: sed ex nullis actibus exterioribus potest quis certè iudicari uirtuosus. Quod ergo in ratione dicitur, quod contrariorum contraria sunt dispositiones: uniuersaliter non est uerum: nam eadem dispositio potest esse contrariorum: licet non totalis, & sufficiens. ¶ Ad tertium dicitur, quod ratio illa arguit pro distinctis. ¶ si quod criminolos secundum præparationem cordis potest habere actus exteriores uirtutum: uerum, quod illi in habente uitium cum actu uitioso, nunquam sunt actus uirtuosi. Neque fornicarius, qui magis uult sustinere mortem, quàm patriam perdere, aut turpiter fugere: non hoc uult

amore uirtutis: quia sic ratio recta distat: sed uel amore naturali: aut timore poenæ: aut causa uitandi scandali apud homines: aut alia similibus uincen te, actus illos uitat: non amore uirtutis: hoc est, non quia actus illi sunt uirtuosi. Si enim sic: tunc amaret omnes actus uirtuosos: & odiret uitiosos: & per consequens non amaret fornicationem: nec odiret castitatẽ. Unde hoc uerum est, quod ille non habet uitium secundum præparationem cordis, pro quo uirtuoso uitando magis mortem eligeret: secus si pro eo uitando non uirtuosus: sed uel uitiosus: uel ex alia causa non uirtuosus: sicut multi uitiosi ab actibus uitiorum, quibus irretiti sunt, se restringunt: quia habent dispositiones malas, aut non uirtuosas ad contrarij inclinantes: ut puta, quia timent inhonorationem, confusionem, aut omnium rerum temporalium confiscationem: uel aliquid tale: quod antequam incurrant, mortem suscipiunt. Sic luxuriosus occultus, mendax, hypocrita, superbus, antequam deprehendi uellent in actibus suorum uitiorum, mortis se exponunt: & habens uitium aliquod, habet actum eius secundum præparationem cordis: quamuis tamen non propter passionem timoris uerecunditatis: uel aliud uitium, quod dominatur illi uitio, cuius actum non exequitur: quo cessante paratus esset eum exequi. ¶ Secundò dubitatur contra tertium, & quartum corollaria primæ partis secundi articuli: nam uirtus non repugnat nisi uitio sibi cõtrario: stat autem cum alio uitio alij uirtuti opposito: ergo illa corollaria falsa. Antecedens probatur: quia charitas tam infusa, quàm acquisita stant cum habitu sibi contrario. Virtus non repugnat nisi uitio si uitio fornicationis, aut parcitatis, seu prodigalitatatis. Nam si luxuriosus, tenax, aut prodigus conuertatur ad penitentiam: & infundatur sibi charitas, per quam peccata remittuntur: non statim corrumpuntur omnes habitus uitiosi: quia conuersus talis post conuersionem adhuc sentit se inclinatum ad actus priorum uitiorum plus, quam ad alios actus inordinatos: quæ inclinatio non est nisi per habitus derelictos.

Dub. 2.
V

Virtus
non repugnat
nisi uitio
si uitio
contrario.

Respondetur concedendo, q̄ habitus unius virtutis non opponitur, nec repugnat habitui vitioso alteri virtuti opposito: imo nec actui talis vitij: sed nec actui vitij sibi oppositi: nam habitus castitatis stat cum actu luxurie. Potest. n. habens habitum castitatis per libertatem voluntatis uelle luxuriari: & etiam actum perficere: sicut luxuriosus conuersus manente habitu luxurie, potest uelle continere. Habitus enim etiam inclinans uoluntatem ad actus proprios: non tamen necessitant: ideo eis manentibus, potest uoluntas actus oppositos elicere. Non ergo contrariatur habitus actui etiam habitus oppositi, excepta charitate infusa, quæ contrariatur omni actui culpabili. Et ideo corollaria illa non sunt intelligenda de solo habitu uirtutis: sed de actu uirtuoso, & uitioso, q̄ actus etiam uirtus usu loquentium dicitur. Est enim uirtus duplex: scilicet actualis, & habitualis: sic & uitium. Aut intelligitur de habitu habente actum coniunctum. Nam probationes procedunt de actibus: ideo in tertio corollario dicitur copulatum, & distamini recto prudentie illius uirtutis opposita uitio: quia stat e habitu, & actuali actu prudentie, sequitur actus secundum inclinationem habitus, q̄ formaliter contrariatur actui uitij oppositi: & per consequens non stat cum uitio actuali. Sic in quarto corollario additur culpabili: quod referendum est ad uitium, & errorem. Vitium autem habitus sine actu non est culpabile: licet habeat generationis principium culpabile: scilicet actus uitiosos: habitibus enim neque laudamur neque uituperamur meritorie: sed actibus. Non ergo uera sunt illa corollaria de habitu ab actibus separato, sed breuiter intelligenda sunt de uirtute actuali: hoc est de actu uirtutis, siue de habitu coniuncto actu. ¶ Tertio dubitatur contra conclusionem tertiam: secundæ partis articuli secundæ, ubi dictum est: prudentiam non conueniunt uirtutibus moralibus. Nam philosophus. vj. Ethic. cap. x. dicit: impossibile est prudentem esse non entem bonum, cuius rationem premissit. Peruertit enim malitia, & mentiri facit.

Virtus duplex actualis & habitualis.

Dub. 3. X

circaprinicipia practica. & iij. Ethic. c. iij. Ignorat quidem igitur omnis malus, q̄ oportet operari, & a quibus fugere oportet. & ita si malitia exerceat intellectum: sequitur, q̄ prudentia non potest stare cum malitia: ergo necessario coexistit bonitate, q̄ non erit nisi per uirtutem moralem. ¶ Ad illud respondetur, q̄ prudentia quæ accipitur strictissime pro ratione recta agibilium, cui se conformat appetitus, quomodo dicit philosophus. vj. Ethic. q̄ est recta ratio agibilium confecta habens appetitum recto: appetitus autem non est rectus sine uirtute morali. Alio modo accipitur communius pro ratione recta agibilium. hoc est pro noticia habituali, uel actuali practica de agibilibus uere, & recte distante, non curando, an uoluntas eligendo consentiat, uel non. Primo modo prudentia dicitur duo, scilicet uirtutem intellectualem: & assistentem moralem, & sic non est dubium quin prudentia coexistat uirtutem moralem: nec de illo est aliqua disputatio: quia sic non est aliud querere. An prudentia sit connexa uirtuti morali, quæ querere, an prudentia habens coniunctam uirtutem moralem sit conexa uirtuti morali: quod nihil est querere: cum sit per se notum. ¶ Sed de prudentia secundo modo est questio. scilicet. utrum intellectus possit recte distare de agendis, dum nulla sit uirtus in uoluntate. Et secundum hanc acceptionem prudentie responsum est affirmatiue: q̄ simpliciter rectum distamen potest stare in intellectu absque recta electione illius dictati in uoluntate. Et secundum hanc acceptionem prudentie respondendo ad auctoritates, dicendum secundum Scot. dist. præsentis: q̄ malitia exerceat intellectum secundum auctoritates allegatas dupliciter: uno modo priuatiue: alio modo positiue. Priuatiue, quia auerit a consideratione recta. Voluntas enim eligens oppositum al. cuius dictati a recta ratione: non permittit intellectum diu stare in alio distamine recto: sed auerit ipsum ad considerandum rationem pro opposito: si quæ possint esse rationes sophisticæ, aut probabiles ad illud: aut saltem

Prudentia.

Malitia exerceat intellectum dupliciter

auerit intellectum a suo uero distamine ad considerandum aliquid impertinens, ne ster illa actualis dispensentia, ac reuoluitus, qui habetur eligendo oppositum dictati. Positiue autem exerceat: nam sicut uoluntas recte eligens finem precipit intellectui considerare illa, quæ sunt necessaria ad illum finem, & intellectus sic inquirendo media ordinata ad illum finem rectum generat in se habitum prudentie: ita uoluntas eligens, seu præstitues sibi malum finem. (Potest enim sibi præstituire malum finem: ut inordinatam delectationem) imperat intellectui considerare media necessaria ad consequendum illum finem. Et sicut habitus generatus ex imperio uoluntatis bene eligentis in intellectu distante circa medium ad illum finem bene electum assequendum, est prudentia. Ita uoluntate mala eligente, habitus acquisitus ex intellectu distamine circa ea, quæ ordinantur ad illum male electum, est error: & habitus directe oppositus habitui prudentie: & potest uocari imprudentia, uel stultitia: non tamen priuatiue, sed positiue, & contrarie: quia sicut prudentia habet habitum quo recte, & prompte distat media, ordinata ad finem debitum; ita ille habet habitum, quo propter inueniat media ordinata ad finem a uoluntate mala præstitutum. Et quia talis habitus generatur ex imperio uoluntatis male eligentis: pro tanto uerum est, q̄ uoluntas mala exerceat intellectum. Non quidem faciendo errare circa aliqua complexa: sed faciendo intellectum habere actum considerandi obiecta media ad malum finem. Et habitus ille error est in agibilibus: licet non sit error deceptiuus quantum ad speculationem. Hæc Scot. hoc est, error ille non est error in cognitione ueri: quia illa media inuenta ad finem uitiosum præstitutum ad eum consequendum uera sunt media. Est autem error in moribus: quia cum finis præstitutus malus sit: & malitia dicitur error in moribus: omnia, quæ ad hunc finem ordinantur: mala sunt: & sic erronea in moribus. Et ita ad primam aucto. dicitur: q̄ philosophus loquitur de prudentia stri-

ctissime sumpta. Et ad secundam patet: quomodo malitia peruertit intellectum circa principia practica priuatiue auerendo ab eorum consideratione: non q̄ malitia facit dissentire principijs practicis: sed facit ea non considerare, & facit mentiri in alia media considerare, quibus deuiatur, & erratur ab attingendo finem uirtutis: licet eis non deuietur ad malum finem præstitutum consequendum. ¶ Ad tertiam aucto. iij. Ethic. dicitur, q̄ non est contra conclusionem: quæ est malus est ignorans, non considerando uerabona finis, aut mediõrum: sed apparentiam amplectendo pro ueris: non tamen sequitur, q̄ omnes bene iudicantes de agendis, & ita prudens sit non malus siue bonus. ¶ Quarto dubitatur utrum omnes uirtutes in eodem homine sint æquales iuxta conclusionem secundam textus. ¶ Pro responsione notandum, q̄ omnes dubium intelligi potest, uel de uirtutibus theologialibus, & moralibus infusis: aut de acquisitis. ¶ Secundo notandum: q̄ hæc æqualitas intelligi potest. Vel quantum ad dignitatem, & perfectionem essentialem uirtutum, quæ arguitur ex dignitate obiecti, & coniunctione potentie cum obiecto. Secundo modo quantum ad extensionem: ut quia una circa plura obiecta dirigit, quæ alia. His duobus modis dubium non est, qui uirtutes tam infusæ, quam acquisitæ non sint æquales. Nam primo modo theologice perfectiores sunt moralibus: & inter theologicas perfectior est charitas, q̄ intimius unit obiecto beatifico, quæ spes, aut fides. Et inter morales iustitia dicitur perfectior secundum philosophum. vj. Ethic. Secundo modo prudentia excedit alias: quia dirigit circa omnium uirtutum obiecta, similiter, & fides. Tertio modo potest attendi æqualitas per intentionem habituum: & quantum ad hunc modum loquendo de acquisitis non sunt æquales: quoniam cum habitus sicut ex actibus generantur, & ita ex eisdem intenduntur, & augentur: non autem æqualiter eliciuntur, actus circa singula obiecta uirtutum: sequitur, q̄ habitus non sint æquales: immo

Dub. 4.

Y Vtrum omnes uirtutes in eodem homine sint æquales.

DISTINCTIO XXXVII.

ut dictū est: non sunt sic cōnexæ forma liter. Vnde pōt haberi una uirtus intēsa, & nullus gradus alterius uirtutis. Verum quantum ad cōnexionem principariā potest poni æqualitas, eo q̄ eadē sunt principia generatiua: ut causæ partiales omnium uirtutum: ideo quantum ad hoc est æqualitas: non autem quantum ad cōnexionem inclinatiuā: quia ille habitus magis, & fortius inclinatur, q̄ est intensior. Sed de infusis theologice: quia simul infunduntur: dicitur secundū sanctos & doct. q̄ sunt æquales quantum ad gradum intensiōis, quia cum ex diuina liberalitate infunduntur: nulla potest assignari causa, cur eiusdem gradus infundantur: quælibet tamē in sua specie. Non ex parte dei, qui liberalissimus est: & secundum dispositionem subiecti recipientis dona sua partitur. Nec ex parte meriti: quia dum præcedit meritū siue de condigno, ut in augmentatiōe: siue de congruo, ut in impij iustificatiōe: unum est meritum respectu omnium uirtutum. Nam uno actu meritorio sicut augmentatur charitas: ita eodem spes, & fides. Non enim meretur actus augmentum habitus infusis: nisi pro quanto procedit a charitate: nec actus, ut est alterius uirtutis præcisē est meritorius. Et simile est de uirtutibus moralibus infusis (si ponantur) quia sentit Seco. circa finem huius dist. q̄ non sunt necessariz: neq; in uia: neq; in patria. Et si propter perfectionem comprehendentis ponantur in beatitudine: possunt in fundi in illo instanti beatitudinis: aut possunt acquiri per actus earum. Et secundum hoc intelligenda est æqualitas uirtutum, quam ponunt sancti sicut earum cōnexio. Vnde eo modo sunt æquales, quo cōnexæ. Per hæc dicta soluentur: omnium auctoritates sanctorū, quæ de cōnexionē loquuntur, quod sūt quædam cōnexæ: sed illis modis qui in conclusionibus potius exprimentur. Et tantū de illa quæ -
stione.

DOSTQVAM in præcedētib. xliij. dist. i. dist. i. dist. i. usq; ad præsentem: scilicet determinauit magister de per sectionibus (capitis christi, & membrorum) habitualibus, uirtutibus scilicet, & donis. In sequentibus quatuor distinctionibus finalibus, agit de perfectionibus, quæ sunt actus: & de præceptis. Et circa hoc duo facit. Primo agit de præceptis respicientibus executionem operis. Secundo dist. xl. de uirtutibus duobus, quæ respiciunt concupiscentiam cordis. Circa primum adhuc duo facit. Primo de octo primis præceptis decalogi agit generaliter. Secundo quasdam difficultates prosequitur concernentes certa præcepta specialiter dist. xxxvii. Sententia huius dist. in sequentibus tribus conclusionibus continetur. **Prima conclusio.** Decalogus decem habet præcepta, quorum prima tria ad deum pertinentia, in prima tabula: reliqua septem dilectionem proximæ concernentia, in altera sunt descripta. **Secunda.** Præceptorum primæ tabule, quæ ad uerum dei cultum (literaliter, & tropicē intellecta) plene dirigit, & perfectæ: primum ad patrem, in quo est unitas & auctoritas, secundum ad filium, in quo est æqualitas, tertium ad spiritum sanctū pertinet, in quo est cōmunitas utriusq;. **Tertia conclusio.** In primo præcepto secundæ tabule parentum honor, & prouisio necessaria præcipitur. Homicidiū corporale, & spirituale in secundo: Mæchia, & omnis genitalium membrorum abusus in tertio. Furtum, & rapina, sacri legiū, & usure in quarto. In quinto sub falso testimonio, crimen mendacijs, & perurij prohibetur: quarum latior declaratio est in textu. Quia autem distinctio hæc cum sequentibus, de præceptis decalogi tractat, de quibus sufficienter tractandis: uolumen ingens circa restitutum quatuor distinctionum materias colligendum esset: sicut nonnulli de his de-

his decem præceptis non inutiliter, tam distulse, quam doctrinaliter, & fructuose uolumina non modica conscripserūt. Fastidio igitur cōsulens: circa has distinctiones breuiter procedam, quædam generalia mouendo: particulariorem inquisitionem alijs committens.

QVÆSTIO VNICA.

AGIT VR iuxta hanc distinctionem queritur: utrum ad præcepta decalogi legis naturæ indispensabilia, referantur omnia alia legis mandata. **Præmissis** notabilibus, responsus conclusio nes subiunguntur cum mouendorum solutione dubiorum. **Quantum ad primum:** quia quō querit de lege, & mandatis. **Notandum,** q̄ lex dicitur a ligando. **i. obligando:** uel a legendō. **i. dictando** quid agendum sit. Et quia lex decalogi obligatoria est: ideo dimissis consultorij, ac permissiuis legibus (et si quæ sunt aliæ) de obligatoria lege dicendum est: quæ & præceptum, & mandatum dicitur extendendo præceptum ad prohibitionem. Et hæc sic describi potest: uide hic Gers. lec. ii. de uita spiritali animæ: & in depote. eccle. conti. ult. **Lex obligatoria est signum uerum creaturæ rationali notificatiuū recte rationis dictatis ligari eam ad aliquid agendum, uel non agendū.** **Dicitur signum notificatiuum:** quia nulla lex obligat liberum arbitriū; si notificata non fuerit: alioquin naturaliter fatui, & insensati: immo & bruta dicerentur obligari: & legē obligatoriam habere, cuius transgressio esset impunita ad pœnam: & obseruatio ad præmiū: quod nullus dicit. **Sed forte obtineat de paruulis, quos obligauit deus ad baptismi suceptionem taliter:** q̄ sine eo, si in utero materno moriantur, damnabūt: & tñ cōstat eos tñc ignorare, immo nec scire posse. **Respondetur,** q̄ ibi nec lex est: nec præceptū, cuius transgressio impuretur ad nouā culpā actualē: sed est ibi quoddam statutum diuinum, quo non obseruato, non redditur hæreticus amissa in Adam primo parente.

Vnde absq; libera cōmissione, uel omissione, ad cuius oppositū rationalis creatura obligata fuerat: peccatum esse nō potest. **q̄ Sed adhuc quis objiceret:** nā lege humana quandoq; obligatur ignorantes ea, quæ iuris sunt. **Respondetur,** q̄ nullus, qui potest ignorantiam inuincibilem sufficienter allegare, potest transgressor legis appellari: nec quoad deum: neq; quoad homines. **Plerumq;** tamen præsumitur apud homines alius esse sciens: quia non potest iuridicē per testes iustam ignorantia suæ causam assignare: propter quod damnatur: quandoq; apud homines ille, qui uere est innocens apud deum. **Est autem signum rationis notificatiuum triplex:** scilicet uocale, & scriptū. **Sic & lex triplex est:** scilicet lex indita siue per inspirationē, siue per naturalē dictaminis euidētiā, siue per doctrinā: lex prolata: lex scripta. siue quod idem est: lex mentalis: uocalis: & literalis. **q̄ Dicitur notanter in descriptione legis præcepti uerum:** quoniam signa falsa: et si ligare quandoq; dicantur de per accidens (quomodo ligat conscientia erronea) nihilominus de per se, & proprie legis obligatoriz uim non habent. **q̄ Dicitur recte rationis:** quia signum rationis erronee: ut dictū est: proprie non est obligatorium: etiā si signum esset uerū. **Gratia exempli:** ut signum siue propositio explicans præceptū aliquid emanasse a superiori iniustum: quamuis signum sit uerum: tamen non est obligatorium: quia non est signum recte rationis. **Mandatum .n. iniustum non emanat a reſtatione.** **q̄ Dicitur dictantis, seu uolentis ligari creaturæ rationali &c. ad excludendū legē consultoriam, aut permissiua.** **Etiā ad innuendum q̄ recta ratio precipientis una cū uoluntate est ratio obligationis inferioris .i. quo inferior obligatur.** **Nam quantumcunq; notificetur uolūtas superioris: nisi per illam uelit ligari inferiorem: non cōsurgit obligatio.** **Vnde nec tenemur in omnibus nos cōformare diuine uoluntati: nisi dum deus uult nos illi conformari.** **Hoc est: non tenemur uelle quicquid deus uult**

Lex triplex.

etiam cognitum, ut tale: sed tenemur uelle quicquid deus uult nos uelle. Diuina tamē uoluntati cognitā tenemur nō remurmurare. de quo latius in j. dist. ult. q. Lex hæc præceptiua in genere descripta multipliciter potest diuidi: sed quantum hic sufficit: ponitur diuisio trimēbris. Est enim lex diuina: naturalis: & humana siue politia. q. Lex diuina ē signum uerum creature rationali reuelatum notificatiuum rectæ rōnis diuinæ uolentis teneri illam, seu ligari ad aliquid agendum: uel non agendum: pro consecutione felicitatis æternæ. q. Dicitur reuelatum: ad excludendam legē naturalem, & humanā, quæ nō habētur per reuelationē immediatā a deo: sed aliter, ut dicitur. q. Dicitur pro consecutione felicitatis æternæ: ad excludendū leges politicas etiam a deo reuelatas, ut sunt leges ueteris testamenti, quæ dicuntur iudiciales. Vnde non ideo præcisē dicitur lex aliqua diuina, seu de iure diuino appropriatē: quiareuelata. Tradidit. n. deus plures leges patribus ueteris testamenti pro regimine politico, & ciuili: ut puta iudiciales, quæ non immediatā, & directā intentione ordinant ad finem ultimum, & supernaturalem. Et ideo non sunt propriæ diuinæ. q. Pro cuius elucidatione notandum: q. homo, qui subsistit ex duplici substantia: scilicet spiritali, & æterna, atq; corporali mortali, duplicē habet finē. Vnum supernaturalem: aliū naturalem, qui humanus dici potest, seu politicus, uel ciuilis. Nunc pro consecutione primi finis datæ sunt leges proportionatæ ad illum finem. Et illæ appropriatæ dicuntur leges diuinæ: theologice: siue de iure diuino. Quomodo non omnes uirtutes: sed eas dūtaxat, q. immediatē ad deum ordinant, theologice, & diuinas nominamus: fidē, spem, & charitatem. Ad consequēdum autē aliū finem humanū: ciuilem seu politicum: leges alię sunt. Quæ: a deo reuelatę, ut iudicialia ueteris testamenti. Quandoq; & plurimum per humanam inuestigationē impolite. Illæ enim quāuis ordinantur finaliter ad finem beatitudinis æternæ sicut ea, quæ corporis

De triplici lege.

Homo duplicē habet finem.

sunt, & corpus ipsum propter animū factū eas tñ nō dicim⁹ diuinas: alioquin leges, & regulæ medicinales, si a deo reuelatę: leges diuinę dicerentur. Possunt autem in lege purē diuina assignari quatuor gradus. In primo ponuntur leges immediatē reuelatę a deo pro tota cōmunitate hominum, aut principaliori parte: scriptę in biblia: & præsertim in euangelijis latē a christo ad consecutionem beatitudinis. In secundo gradu ponuntur leges diuinæ, quæ ex præcedentibus solis deducuntur in consequentiā euidenti. In tertio gradu ponuntur leges diuinę ex prædictis deductę. p. uel successuā relationē apostolorū, & aliorū æqui ualētē scripturę canonicę: sicut determinationes ecclesię, q. spūscō creditur regi. In quarto gradu sunt leges spāliter inspiratę, & reuelatę quibusdam singularibus personis pro se, aut pro paucis ad hoc electis. q. Lex naturalis obligatoria est signum naturaliter habitum: notificatiuum rectę rationis diuinæ uolētis creaturam rationalem ligari ad aliquid agendum: uel non agendum pro cōsecutione finis sui naturalis, qui est felicitas humana, siue monastica, siue oeconomicā, siue politica, dicitur autem signū purē naturaliter habitum illud: q. inditum est cuilibet homini non impedito in usu debito rōnis. Impeditur autē p. corpus, per errores, per uicia multa. Ex hac descriptione colligitur duplex differentia iuris naturalis a iure diuino: scilicet ex modo acquisitionis: & ex parte finis. Lex enim diuina acquiritur per reuelationem. Lex naturalis ex naturali lumine intellectus. Quamuis quicquid naturali lumine intellectus acquiritur: id ipsum deus potest immediatē reuelare, sicut patet in datione præceptorum, de quibus quæstio in utraq; lege ueteri, & noua. Sic ex parte finis. Lex diuina de propinquo ordinat de per se ad felicitatem æternam. Naturalis uero ad felicitatem humanam huius uitæ. In reliquis particulis conueniunt lex naturalis, & diuina. q. Lex humana, quæ & politia præceptiua: est signum uerum humana traditione, & auctoritate immediatē

Quatuor gradus diuinæ legis.

De Lex naturalis obligatoria.

Differentia iuris naturalis a iure diuino.

E Lex humana.

constitutum, notificatiuum rectę rationis uolentis rationalem creaturā ad aliquid agendum: uel nō agendum propter finē aliquem rōni cōsonum eternū, uel temporalem obligare. Et scđm hos duplices fines, distinguitur ius humanū, siue lex humana in legem canonicam, & ciuilem, quæ dūtaxat distinguitur ex parte finis. Nam finis legis canonicę est consecutio felicitatis eterne: in quo concordat cum diuina. Finis legis ciuilis est felicitas humana monastica, politica, uel oeconomicā: in quo conuenit cū lege naturali. Ex illis sequitur, q. illa distinctio legis non est per opposita. Nam nihil prohibet eandem legem in spē esse diuinam, & naturalem: immo, & humanā. Pōt. n. lex aliqua naturaliter cognoscibilis ordinans beatitudinem æternā a deo reuelari: & etiā humana constitutione statui: & talis erit diuina, naturalis, & humana: quauis alia, & alia ratione: nisi descriptiones prædictę darentur cum exclusione. Hæc latius in Gersono reperies lec. ij. de uita spūali anime & in de pote. eccle. confide. ult. q. Secundo notandū, q. dupliciter aliquid est habitū, seu notū naturaliter. Et scđm hoc dupliciter aliquid dī esse de lege naturæ. Primo naturaliter dicitur nota, q. sunt principia practica nota ex terminis: aut conclusiones sequentes ex eis: & hæc strictissimē dicuntur esse de lege naturæ. Alio modo dicuntur quedam naturaliter nota, & de lege naturæ: quia licet non sint necessaria: nec ex terminis euidencia: nec ex talibus sequuntur in consequentiā simpliciter necessaria: sunt tamen multū cōsona istis. Hęc distinctio pōt declarari in exēplo: nā supposito illo principio. Pacificē uiuendū est in cōitate. non necessariū ex hoc sequitur: q. quilibet debet habere distinctas possessiones. Possent enim stare pax inter conuiuentes: etiam si illis omnia sunt communia: etiam supposita infirmitate eorum, qui conuiuunt: & tamen possessiones esse distinctas pro personis infirmis: ualde consonat pacificę conuersationi. Infirmi enim magis curant bona sibi propria, quā cōmunia: & magis uellēt

Not. 2. Dupli- ter ali- quid di- citur de lege na- turæ.

cōmunia eis appropriari, quā cōitati: & custodibus bonæ cōmunitatis, & ita suscitatur lis, & contentio. q. Tertio notandum: q. dispensare in materia proposita præceptorū: non est facere, q. stan- te præcepto liceat facere contrariū, seu cōtrariū præceptū. Sed dispensare est præceptū reuocare, uel declarare qualiter debet intelligi. Vnde duplex est dispensatio. I. iuris reuocatio: & iuris declaratio. Exemplum primi est: cum christus mutauit legem ueterem, quando dedit nouam: & hoc quantum ad ceremonialia. Non quidem faciens, q. stante præcepto de ceremonialibus nō essent illa seruanda: sed faciens, q. actu illo manente eodem: non tenebatur quis ad illum, sicut prius. Sic etiam dispensat quicumq; legislator simpliciter, quā reuocat præceptum iurispositiui ab eo actu. Exemplū secundi. ut cū declaratur legislatorem non intendisse, q. in tali causa particula- ri legem suam uoluerit aliquem obligare. Leges enim humanæ, quæ generaliter feruntur, possunt, & debent exceptionem excipere: dū ratio legis deficit quando uidelicet si legislator adcessit: uel alius prudens interrogatus, exciperet a generali constitutione casum particulare. Declaratio ergo, q. in tali casu particulari, qui sub generalibus uerbis legis comprehenditur: lex non obligat eo, q. ratio legis deficit: uocatur dispensatio secundi generis. Est enim sic accepta dispensatio, commensuratio, seu distributio boni communis: quale est lex ad singulos secundum legis intentionē: prout ut circumstantiarum uarietas occurrerit. Et hęc dispensatio si non fideliter, prudenterq; fiat. Bona. eam nō dispensationem: sed dissipationem putat. Intellige quoad deum: & conscientiam si hoc constiterit: aut constare debuerit. q. Quarto notandum: q. legum ueteris testamenti quedam dicuntur iudiciales. Hæc quædam ceremonialia: quædam morales. Morales fuerunt præcepta de actibus uirtutum: de quorum numero est de actibus exterioribus diuini cul-

Not. 3. Quid dispensare in lege.

Not. 4. De triplici lege ueteris testamenti.

uitutē prōfiteretur ut sacrificia, uestes sacerdotales: templi introitus: quæ dicuntur cerimoniarum: ut recitat sanctus Th. j. ij. quæst. xcix. art. ij. quasi munera ceteris, quæ dicebatur dea frugum: eo quod primò ex frugibus oblationes deo offerbantur. Siue, ut Valerius maximus refert: nomen ceremoniarum, introductum est ad significandū cultū diuinum apud Latinos a quodā oppido, iuxta Romā, quod Cere uocabatur: eo quod Roma capta a Gallis: illic sacra Romanorum oblata sunt, & reuerendissimè habita. Inde præcepta legis, quæ ad exteriorem dei cultū pertinent: cerimonialia dicuntur. Et dicitur ad exteriorem cultum: quia actus interioris cultus dei sunt actus uirtutū moralium: scilicet fidei charitatis, & spei. Iudicialia sunt de actibus particularibus iustitiæ obseruandæ inter homines: ut est istud: Oculum pro oculo: dentem pro dente. Hæc triplicia præcepta tanguntur Deut. vj. ubi dicitur. Hæc sunt præcepta ceremoniarum, atque iudicia. Præcepta autonomatice dicuntur moralia. Cerimonie, & iudicia præcepta de exterioris cultus diuini actibus: & de iudicialibus retributionibus. ¶ Quintò notandum circa numerum, & ordinem præceptorum: licet uarij uariè hunc assignent: tamen prosequendo, quod planius est, atque facilius dicendum primò: quod numerus ille denarius præceptorum planè in lege notatur. cum dicitur Deut. x. Scripsitque in tabulis id, quod prius scripsit uerba decem, quæ locutus est dominus ad uos in monte de medio ignis, quando populus congregatus est, & dedit eas mihi. Loquitur moyses de præceptis decalogi per decem uerba: decem innuens præcepta, quæ ex ordine scribuntur Exo. xx. De ordine uero præceptorum, & eorum necessitate dicit beatus Th. ij. ij. q. c. ar. v. sicut præcepta legis humane ordinant hominem ad cōmunitatem quandam obseruandam: ita præcepta legis diuinæ ordinant hominē ad cōmunitatem, uel reipublicā sub deo. Ad hoc autem, quod homo bene conuertitur in cōmunitate humana: duo requiruntur: scilicet ut se bene habeat

ad eum, qui præest cōmunitati. Secūndum, ut bene se habeat ad alios cōsocios cōmunitatis. Ita etiam de cōmunitate fidelium sub deo necesse est: ut fideles bene se habeant ad deum, qui tanquam rex, dominus, & princeps præest illi cōmunitati: immo toti creaturarum uniuersitati. Similiter necesse est, ut bene se habeant ad proximos tanquā contribulos eiusdem cōmunitatis, & consubditos unius principis. Et quantum ad utrumque congruum est hominem legibus, & præceptis ordinari: nedum tabulis cordibus impressis: sed etiam uerbo, & scriptis promulgatis maxime post lapsum: quia adeo uulnerata sunt hominis naturalia: & damnata concupiscentia obfuscata: ut in conclusionibus legis naturalis sæpe erret: & iudicet iusta, quæ sunt iniqua: & iniqua, quæ sunt iusta licet in præceptis charitatis omnia includuntur sufficienter, quibus homo bene se habet ad deum, & proximum. Quia tamen in particularibus multæ uarietates, & circumstantiæ occurrunt, in quibus tardiores ingenio errare cōtingit: ideo congruum fuit hæc duo præcepta clarius explicare, quā tum cōmunitas capere sufficit: subtiliora, quæ difficultatem habent, prudentioribus committendo, ad quos in singulis recursum habere simplices potuissent. Ideoque decalogum dominus scripsit, quo dicta duo præcepta particulariter explicauit. Unde tota lex nihil aliud est, quā horū duorum præceptorum explicatio. Nam in eis pendet lex, & prophete. Matth. xxij. & finis. omnis præcepti est charitas. j. Timo. j. Horum ergo decem, tria explicant præceptum de dilectione dei reliqua septem dilectionem proximi. Propter quod secundum beatum Augustinum: Isidorum, & magistrum, prima tria scripta fuere in prima tabula: reliqua septem in secunda. ¶ Quorum distinctio, & ordo sic accipi potest. Porro sunt tria prima, quæ ordinant hominem ad deum: secundum tria, quæ subditus domino suo debet: hæc sunt fidelitas, reuerentia, famulatus. Fidelitas ad deum in eo consistit: ut principatus ad alium non deferatur: &

K
Cur prima tria spectent ad deum.

ratur: & de hoc datur primū præceptum de nō habendo deos alienos. Reuerentia requirit: ut nihil iniuriosum in eum committatur: & quantum ad hoc datur secundum præceptum de non sumendo nomen domini in uanum. Famulatus autem debetur dño suo in compensatione beneficiorum, quæ ab ipso percipiunt subditi. Et quantum ad hoc datur tertium præceptum de sabbati sanctificatione: in memoriam creationis rerum, reparationis hominum, & ceterorum dei beneficiorum præteritorum, presentium, & futurorum. ¶ Vel ut beatus Aug. dicit. Primò præcepto præcipitur reuereri primi principij unitatem. secundo eius ueritatē. tertio eius bonitatē, quæ sanctificamur, & in qua quiescimus, quasi in fine. Et secundum hæc ad primū præceptū reducuntur omnia, quæ prohibent ea, quæ seruiūt idololatriæ: ut sunt filiorum, seu filiarum pignem iustitiae: hariolorum, auguriorum scilicet: somniorum, temporum, signorum obseruatio: maleficorum, demonum, incantationum consultatio, phitonum diuinorum, & mortuorum interrogatio. Ad secundum reducuntur blasphemie, & falsæ doctrine, peierationes dolosæ, & fidei fractiones. Ad tertium: omnia præcepta cerimonialia: & quicquid ad exteriorem cultum dei: omniumque seruiliū operum prohibitiones, & maxime peccatorum, quæ mentis quietē impediunt a uacando deo. ¶ Præcepta septem sequentia secunda tabule ordinant hominem ad proximum. Sunt autem quidam proximi, a quibus specialia beneficia recipimus; quibus specialiter ad gratitudinem, ac recompensationē obligamur, inter quos præcipui sunt parentes. Et quantum ad hoc datur præceptū quartū de honore parentum. Subparentibus uero intelliguntur redemptores omnes benefactores, corporales, & spirituales. Generaliter autem ad oēs proximos homo se habere debet, ut nulli noceat neque opere, neque ore, neque corde. Contingit autem opere tripliciter nocere proximo scilicet uel in persona propria ipsum occidendo: aut membris truncando, aut ledendo: contra quod da-

Septem ad proximum.

tur quintum præceptum: non occides. Vel in persona coniuncta: preferim quantum ad prolis procreationem: & quantum ad hoc datur sextum præceptum: non mechaberis. Nam turpitudine commissa cum proximi uxore, filia uel sorore, redundat in iniuriam mariti, patris, uel fratris. Vel in bonis fortunæ in rebus exterioribus possessis: de quo datur præceptum septimum. Non furtum facies: quo prohibetur omnis iniusta contrectatio, usurpatio, occupatio, aut detentio rei alienæ. Nocumentum denique, quod ore proximo inferri potest per detractionem, aut falsum testimoniū, prohibetur octauo præcepto. Non loquaris contra proximum tuum falsum testimoniū. Nocumentum cordis sit per illicitā concupiscentiam, quæ secundum beatum Iohannem in prima sua canonica. c. ij. duplex est: scilicet concupiscentia carnis, quæ prohibetur nono præcepto. Non concupisces uxorem proximitui: & concupiscentia oculorum, quæ decimo, & ultimo præcepto prohibetur. Non concupisces rem alienā: nō domū: nō seruum: non ancillam &c. Ex hac plana præceptorum distinctione, quæ & memorie seruit, & intellectu simplicium: patet pulcher ordo eorum: nā priora sunt, quæ ad deum ordinant: posteriora, quæ ordinant ad proximum. Et eorum, quæ ad deum ordinant: patet ordo ex dictis, qui attenditur penes magis, & minus debita deo, & eorum opposita, secundum quod sunt magis, uel minus indebita. ¶ In septem secundæ tabule patet ordo: nam primum horum est affirmatiuum de benefaciendo specialibus proximis. Reliqua sex sunt negatiua prohibentia nocumenta generaliter omnibus proximis inferenda secundum magis, & minus: ita quod maiora nocumenta prohibentur prioribus: minora præcepta posterioribus: siquidem omnibus obligamur, ne noceamus. Et quia maius est nocumentum operis proximo, quā oris: & maius oris, quā cordis: & inter ea, quæ opere inferuntur: maius est, quod inferuntur in re magis dilecta: hoc est in propria

na. Nam ordinata dilectione quilibet magis diligit se, quam proximum: & proximum coniunctum magis, quam res exteriores. Ideo inter ultima lex precepta primo prohibetur manus nocentium proximi. s. operis in persona proximi propria. Sequenti prohibetur nocentium operis proximi in persona coniuncta: & sic consequenter secundum ordinem malorum proximo inferibitum. Hec de articulo primo. ¶ Quantum ad articulum

Arti. 2. **Cōcl. 1.** secundum est conclusio prima secundum mentem. Sco. Non omnia decalogi precepta sunt de lege naturę strictę accepta. Probatur: quia non omnia illa precepta sunt principia practica ex terminis evidentia: aut conclusiones ex illis in consequentia necessaria illarę: ergo non sunt de lege naturę strictę accepta. Consequentia nota per quid nominis legis naturalis strictę accepta. Antecedens patet ex sequentibus duabus conclusionibus.

Cōcl. 2. ¶ Secunda conclusio. Duo precepta negativa primę tabulę sunt de lege naturę, accipiendo legem naturę proprie. Probatur conclusio de his duobus, quatenus sunt negativa. primo modo nõ habebis deos alienos: & secundo modo nõ assumes nomen dei tui in uanũ: hoc est: non facies deo irreuerentiam. Nam illa sunt principia practica ex terminis evidentia: aut conclusiones ex eis necessaria consequentes: ergo. Consequentia nota. Ans probatur. Nam supposito, qd sit naturaliter notũ, unũ tantũ esse deũ: ut probat philosophus. xij. Metaphys. sequitur formaliter alienũ non esse habendũ. sequitur. n. formaliter. Nihil, quod non est deus, pro deo est colendũ, seu habendũ: alienus deus non est deus: igitur alienus deus pro deo nõ est habendus. Premissę sunt naturaliter, immo ex terminis notę, & sunt practica: ergo & conclusio nota, & necessaria: & per consequens de lege naturę. Sic & secundũ preceptũ sequit ex principijs se notis. sic arguendo. Summę reuerendo non est irreuerentia facienda: deus est summę reuerendus, quia summę bonus: ideo ei non est irreuerentia facienda. ¶ Ter-

Cōcl. 3. **M**tia conclusio. Secundę tabulę precepta

tam affirmatiua, quã negatiua sunt de lege naturę, non strictę, sed largę accepta. Quod non strictę probatur: quia eorum, quę ibi precepta sunt, aut prohibita, non sunt principia practica simpliciter necessaria: nec conclusiones simpliciter necessaria. Non enim est necessaria bonitas in his, quę ibi precipiuntur ad bonitatem finis ultimi: nec in his, quę prohibentur malitia necessariõ auertens a fine ultimo: quia si illud unum non esset preceptum: & hoc malum non prohibitum: staret cum illo acquisitio finis ultimi: ergo non sunt de lege naturę strictę. Tenet consequentia: quia in his, quę lege naturę sunt precepta, uel prohibita est bonitas necessariõ ad finem ultimum conuertens: aut malitia necessariõ a fine ultimo auertens: alioquin principia practica illarum legum non essent ex se simpliciter necessaria. Antecedens patet: quia circumscripta lege, & parentum contemptor, & proximi occisor, fur, & mæchus & c. possunt ad hunc ultimum conuerti. Ex eo enim, qd deus non est irreuerendus: neq; qd falsus deus pro colendus: non sequuntur opposita prohibitorum illis preceptis, aut alijs prioribus principijs: nec ea, quę sunt precepta: ut satis patet. Quod uero sint de lege naturę communiter accipiendõ patet: quia multũ consona sunt illi legi: licet non sequantur ex primis principijs practicis: quę nota sunt ex terminis omni intellectu necessaria. Primum enim de honore parentum, multũ consonat huic principio: benefactori sunt beneficia rependenda. Cetera negatiua consona sunt huic: non est proximus iniuste damnificandus. ¶ Quarta conclusio. Legis naturalis strictę precepta non sunt primo modo, nec secundo dispensabilia. Patet: quia illa fundantur in primis principijs euidentibus, & necessarijs: quę quia necessaria mutari non possunt: quia euidentia sunt de claratione non indigent: ergo neutro modo sunt dispensabilia. Videtur tamen non improbabile, qd lex naturalis quantum ad remotiores conclusiones

Cōcl. 4.

recipiat dispensationem secundo modo: hoc est declarationem tan talis casus occurrentem sub tali precepto secundum intentionem legislatoris. contineatur: quia errores aliquando in formis. consequentiarũ cõtingunt: ut uideatur sequi conclusio ex principijs per se notis, ex quibus tamen propter aliquem defectũ non sequitur. Sic quandoq; in materia peccatur, dum falsum apparens uerum, subsumitur: aut quod particulariter uerum est, uniuersaliter accipitur: & horũ declaratio quædam dispensationis species est. ¶ Quinta conclusio: quamuis

Cōcl. 5. **N** legislator deus circa obseruantiam preceptorum secundę tabulę simpliciter dispensare potest per precepti relaxatiõnem: non tamen licet dispensare de facto propter magnã eorum cum lege naturę propriã proximationem. Primum patet: quia ut dictum est: cum non sint de lege naturę strictę: non possunt deduci formaliter ex principijs necessarijs in consequentia formali, & simpliciter necessaria: ergo illa posse mutari a deo negandum nõ est: cum nullam implicet cõtradictionem. Vnde negandum nõ est, quin deus precepta possit alicui occidere in nocentẽ: cũ plenũ habeat dominium, & potestatem occidendi, & uiuificandi. In quo casu reuocaret preceptum de homicidio, quãtum ad illum, cui oppositũ eius præciperet. Sic enim legitur precepisse Abraę: ut occideret Isaac filium suum. Gen. xxii. sic Osee mandauit, ut acciperet fornicariam: & faceret filios fornicationis. Osee j. Quãuis secundũ doct. non precepit Osee fornicari: sed cõtrahere matrimoniũ cum fornicatrice: post cõtractũ tamen cõrinentes: licet etiam ad literam hæc precepta potuissent: cum nõ sit magis legi naturę dissonum fornicari, quam occidere innocentem. ¶ Quod si diceret: licet præciperit Abraę sacrificare filium suum ad probandum eius obedientiam: non tamen reuocauit preceptum: neq; uoluit, ut occideret filium suum, sicut patet: quia uolentem occidere prohibuit. Contra: aut Abraam credidit deum posse precepta filii immolationem: aut nõ. si

non: ergo uolendo occidere filium, peccauit: quia contra legem naturę indispensabilem facere uoluit. Consequens falsum: quia in hac uolitione multum a deo commendatus est. Si credidit, aut errauit, aut non. si non, habetur propositum: qd credendo deum reuocare potuisset preceptum, non errauit: ergo uerum fuit deum posse reuocare preceptum: quod est contra propositum. Nec potest dici, qd errauerit tantus patriarcha in deo, in quo tantum meruit: & alloquio domini instructus fuit. ¶ Præterea sentiunt doct. de Samsonẽ, qd in spiritu sancti, ac familiari eius cõsilio seipsum cum allopholis interemit: ergo reuocatum est quantum ad eum preceptum: non occides. ¶ Secunda pars conclusionis patet: quia ceteris ceremonialibus, ac iudicialibus cessantibus: dominus precepta decalogi in euãgelio confirmauit. Et isto modo loquitur canon distinct. vj. s. his itaq; ubi dicitur. Moralia mandata ad naturale ius pertinent: & ideo nullam mutabilitatem recepisse monstrantur, & sequitur. Naturale ius ab exordio rationalis creaturę incipiens manet immobile. Immobile de facto: licet non de possibili, accipiendo naturale ius, ut extendit se ad omnia moralia. ¶ Sexta

Cōcl. 6. **O**mnia cetera precepta ad decalogum reducuntur, tam diuina, quã humana: uel ut principia: uel ut conclusiones: uel ut eis rationabiliter consona. Probatur: quia generaliora precepta, ut sunt illa duo de dilectione dei, & proximi: sunt tanquam radices, & principia, ad quę ordinatur decalogus: quia primę tabulę precepta ordinant ad dilectionem dei, ex qua uelut conclusiones sequuntur. Et secundę tabulę ad dilectionem proximi ordinant: & ex huius precepto tanquã conclusiones dependent. Cetera uero precepta quantumcunq; multiplicia sunt (quia tamen rationalia: alioquin non merentur dici precepta) illis sunt consona, & ex eisdem principijs dilectionis deriuata. secundum illud apostoli. Qui diligit proximum:

legem impleuit ad Roman. xiiij. & illud saluatoris Matt. xxij. In his duobus mō datis uniuersa lex pendet, & prophetæ.

Arti. 3. **¶** Quantum ad articulum tertium est primum dubium. Vtrum præcepta decalogi obligent hominem ad opera formata. hoc est: utrum obligent, ut eis obtemperetur ex charitate. Et arguitur, quod sic: quia præcepta obligant, ut eis obtemperetur ad mentem, & intentionem præcipientis: sed intentio dei præcipientis est, ut per horum obseruantiam homo ordinetur ad finem ultimum super omnia diligendum, secundum illud. Finis præcepti charitas: ac ut perueniat ad beatitudinem æternam: igitur ex charitate sunt obseruanda. Tenet consequentia: quia nisi ex charitate seruentur: non potest per eorum obseruantiam quis ad regnum peruenire: nec dominum super omnia diligere. Minor probatur per illud Gregor. xxvj. moral. Non debet quis considerare uerba: sed uoluntatem, & intentionem: quia non debet intentio uerbis deferre: sed uerba intentioni. Sicut & deus uel respicit intentionem, & uoluntatem, quam actus: ut habetur. xv. q. vj. si sacerdotibus. Maior est manifesta: quia ad hoc data sunt homini præcepta: ut per ea perueniat ad regnum. ut habetur Eccles. xv. Adiecit mandata, & præcepta sua: si uolueris ea conseruare, conseruabunt te, sequitur. Ante hominem uita, & mors: bonum & malum: quod placuerit, dabitur illi. **¶** In oppositum arguitur: quia sic sequitur, quod si quis patrem, honoraret ex sola pietate naturali: esset præcepti transgressor: immo agens bene moraliter ipso actu uirtutis, peccaret mortaliter: supposito, quod non haberet charitatem. **¶** Ad dubium hoc respondetur per hanc propositionem. Decalogus non obligat hominem ad obseruantiam eius in charitate simpliciter. sed bene ad obseruantiam formatam adstringit conditionaliter. Prima pars probatur: quia si obligaret ad obseruandum ea ex charitate: ergo quicumque non

habens charitatem: immo & habens charitatem, benefaciens patri propter honestum finem, etiam quem dicit ratio: aut pascens pauperem fame moriturum: aut qui non furaretur: non inquam peccaret propter dictamen rationis recte finem honestum præstituentis: non tamen ultimum: esset transgressor, & peccaret mortaliter: quod est absurdum: quia ista præcepta magis essent homini in laqueum, & in interitum, quam uia ad regnum. Et quia negatiua obligant pro semper, & ad semper: sequitur, quod non habens charitatem per singula momenta peccaret mortaliter: non occidendo, non furando, non inquam do &c. quia omni momento tenetur non furari: in quolibet momento non habens charitatem, esset transgressor præcepti. Secunda pars probatur: quia cum illa conditione, quam exprimit saluator Mat. xix. Si uis ad uitam ingredi, serua mandata. hoc est: si quis uoluerit ingredi ad uitam æternam: necesse est, ut seruet mandata ex charitate: quia necesse est, ut seruet mandata merito: & per consequens ex charitate. Posita ergo illa conditione: si uult ingredi uitam, necesse est, ut mandata ex charitate seruet. Ita quod si seruat, & non ex charitate: non quidem peccat, tamen per istam obseruantiam non meretur ingressum regni. Vnde ad præcepta potest quis se habere tripliciter: aut non obseruando simpliciter: scilicet negligendo actum præceptum pro tempore, quo præceptus est, quo ad affirmationem: aut oppositum faciendo quantum ad negatiua. Secundo modo obseruando quidem ad literam: hoc est actum præceptum exercendo, & prohibitum omitendo: non tamen ex charitate. Tertio modo: utrumque implendo propter deum finaliter ex charitate. Primus transgressor est, & peccat mortaliter. Tertius meretur uitam æternam. Secundus neque meretur, neque peccat: nisi forte in eo tempore, in quo tenetur mereri: ut in die dñico, quo tenetur actualiter elicere dilectionem dei super omnia: aut dum tenetur se prepara-

Tripliciter quis potest se habere ad præcepta.

rare ad sacramenti susceptionem. Hæc est sententia sancti Bonauenturæ distinctio præfati. q. ii. & aliorum plurimorum doctorum. Per hoc ad rationem in principio dubii adductam cum arguitur. Tenetur seruire præcepta ad mentem, & intentionem præcipientis: dicitur, quod duplex, est intentio præcipientis. Vna que intendit finem, propter quem præceptum dedit. Alia est intentio secundum quam subditos obligare intendit. Nunc ergo tenetur subditus seruire præceptum superioris secundum intentionem secundam: non secundum primam. Exempli causa: aliquis princeps uolens inuadere aliquem præcipit subditis fideliter munire castrum: subditi munientes castrum fideliter satisfaciunt intentioni principis, secundum quam uoluit eos obligare: licet non propter finem, quem princeps intendit: et si eum nosset. Et sic in proposito. Licet deus dando præcepta intendat uitam æternam, fideliter obseruantibus tribuendam: non tamen intendit homines ad illud intendendum in obseruatione præcepti obligare: ita quod alii intenderent eundem finem, damnationem mererentur. Voluit tamen si hunc finem non intenderent: nihil per obseruantiam mererentur. **¶** Per hæc patet solutio auctoritatum: quod quantum ad præcepta uerba obligatoria debent seruire illi intentioni, secundum quam uult obligari &c. **¶** Secundo dubitatur de præceptis affirmatiuis primæ tabulæ. Nam primum præceptum prohibendo idololatriam: etiam præcipit latrariam deo uero exhiberi, que consistit in actibus fidei, spei, & charitatis: ut dictum est supra distinctio. ix. huius tertij. Tempus uero huiusculi impendendi deo, exprimit tertium præceptum. Sabbata sanctifices: & de hoc nihil dictum est in conclusionibus. Est ergo dubium: an præcepta primæ tabulæ sint de lege nature stricte: quantum ad id, quod affirmant, id est præcipiunt. Respondetur, quod doc. subtilis, quem in hac quæstione sequor: tria recolligendo dicit. Primo negat præcepta secundæ tabulæ esse de lege nature stricte. Secundo concedit, quod duo præcepta primæ tabulæ,

quantum ad partem negatiuam, sunt de iure naturali stricte. Tertio dubitauit de parte affirmatiua eorum, & hinc inde allegando in dubio relinquit. Quarto de omnibus concessit, quod sunt de iure naturali largè. Vbi autem tantus doctor dubitauit: non est meum quicquam determinare: præsertim cum ad manum habere non possim aliorum scripta doctorum hanc materiam uentilantium: magis ergo placet consistendo propriam ignorantiam silere, quam impudenter propriam ingerere. **¶** Tertio dubitatur, utrum decalogus pro omni statu hominem ad sui obseruantiam obligauit. Respondetur, quod illa decem præcepta in omni statu obseruari debuerunt. In beatitudine quidem est summè horum obseruatio, & affirmatiuorum, & negatiuorum: nisi forte illius solius. Honora parentes: non quin tunc est uoluntas honorandi: sed tunc non est necessitas impendendi actum: saltem prout ille extenditur ad sustentationem necessarium: quia nullus sibi indigebit auxilio. In statu etiam innocentie, & in statu nature lapsæ, ante legem scriptam tenebantur omnes ad illa præcepta, que erant scripta interius in corde cuiuslibet: uel forte per aliquam doctrinam exteriori datam a deo descenderunt a patribus ad filios, licet tunc scripta non essent in libris. Nec oportuit: quia poterant tunc facilliter memorari, ac memoria tenere. Fuit enim populus istius ætatis longioris uite, & melioris dispositionis in naturalibus, quam populus temporis posterioris: quo tempore infirmitas populi requirebat legem dari, & scribi. **¶** Quarto dubitatur, utrum dominus cum filiis Israel dispensauit super præcepto septimo. Non furtum facies: dum præcepit, ut spoliarent Aegyptum. Respondetur, quod non: quia spoliando Aegyptios non sunt transgressi illud præceptum septimum: quia non rapuerunt alienum: tum quia deus erat superior, & uerus dominus omnium bonorum Aegypti, & totius uniuersitatis: & ita potuit transferre dominium in filios Israel: etiam in uicis dominis inferioribus. **¶** Aegyptiis: hoc etiam modo non

Dub. 3. R. Vtrum decalogus pro omni statu hominum ad sui obseruantiam obligauit.

Dub. 2. Q.

Dub. 4. S.

peccavit christus, licentians demones, ut intrarent in porcos: qui statim precepti sunt in mari. Mat. viij. Tum quia filij Israel seruiendo Aegyptijs, tanta meruerunt recipere pro mercede: & Jicer Aegyptij tanquam iniusti noluerunt ea reddere: tamen per iudicem superiorem poterant compelli: & ita licite acceperunt, si tamen aliqui Israelitarum sinistram habuissent intentionem, a peccato, non excusati fuissent. Et tantum de illa quaestione.

DISTINCTIO. XXXVIII.

RAECEDENTI distinctione magister egit de octo primis preceptis generaliter: consequenter aliquas difficultates tractat circa se primum preceptum specialiter. Et quoniam falsum testimonium dupliciter prohiberi potest: quandoque simplici mendacio: quandoque etiam addito periurio. Ideo primum agit de mendacio distincti. presentij. xxxviij. Secundo de periurio. dist. xxxix. Sententia vero huius dist. in tribus conclusionibus abbreviatur, quae sequuntur. Prima. Tribus mendaciorum generibus officioso, iocoso, & pernicioso, in octo species subdivisis existebat, prima duo imperfectis sunt venialia: perfectis vero omnia: & omnibus pernicioso sunt mortalia. Secunda conclusio. Distulerunt mentiri, & mendacium dicere: quia abique falsitate primum: secundum vero nequaquam potest existere. Tertia. Error a mendacio distinguitur, qui aliquando cum peccato: quandoque sine: immo cum errantis bono inuenitur: ultimum vero est in via pedum non mortis: dicit magister ex Aug. in enchi. cap. xvj.

QUESTIO VNICA.

IRCA hanc distinctionem queritur utrum mendacium in uiuis perfectis culpa sit mortalis. Post notabilia

terminorum declaratiua: & responsivas conclusiones: sequuntur pro articulo tertio dubiorum solutiones. Quantum ad primum, notandum secundum beatum Bona. post Alex. par. ii. q. cxxxix. membro j. q. duplex potest esse ueritas sermonis: & similiter duplex falsitas: secundum quod sermo potest referri ad rem significatam: uel ad intentionem proferentis. Nam referendo, seu comparando ad rem significatam, si fuerit adaequatio rei ad signum: ita, quod res ita se habeant, quomodo se habere significantur: dicitur sermo uerus: si significantur non sic se habere, quomodo se habeant, dicitur sermo falsus. Comparando autem ad intentionem proferentis sermo dicitur uerax, aut fallax. Verax si hoc, quod uerba foris sonant; etiam mente credendo intendat. Si uero aliud credit, sermo dicitur fallax: et si uerus fuerit: ut si quis fallum putat, quod uerum est, & credens fallum asserit pro uero: fallax est illa aethesis: licet sit uera. Mendacium ita utrumque falsitatem dicitur. In adaequationem sermonis ad rem: & ad proferentis intentionem. Mentiri autem unum tantum importat falsitatem. In adaequationem sermonis ad intentionem mentis, siue credulitate mentis. Ex quo sequitur, quod stat aliquem uerum dicendo mentiri: & dicendo fallum non mentiri: ut si dicat uerum, quod credit falsum, quo ad primum: & asserendo falsum, quod credit esse uerum, quo ad secundum. Nam in primo casu loquitur contra mentem: & ita mentitur: quia mentiri est contra mentem ire: siue uerum, siue fallum asserendo: non autem in secundo casu: & ideo in secundo mentitur. Secundo sequitur, quod non omnis mentiens dicit mendacium: patet in primo casu, dum asserit uerum credens ipsum esse falsum: & haec clare patet in textu. Et secundum haec Aug. diffinit aliter mendacium, aliter mentiri in libro contra mendacium: ut patet in textu: nam mendacium secundum eum, est falsa significatio uocis cum intentione fallendi. In qua diffinitione ly uocis accipitur per quolibet signo significatio: siue sit uox, uel scriptum uel res aliqua ad significandum assumpta: si

Arti. r. Not. 1.

Differetia inter mendacium, & mentiri. Corollarij.

Coroll.

B

cut sunt nutus, & manualia indicia monachorum, & gestus corporum. Nam secundum sanctum Thome. dist. presentij q. j. & beatum Ambrosium. non solum in uerbis falsis: sed & in simularis operibus est mendacium: & ideo mendacium est, si quis gestu corporis falsum aliquid designat cum intentione fallendi, & quod dicitur cum intentione fallendi, tantum ualeat. cum intentione falsum dicendi. Non enim in omni mendacio concurrens intentio fallendi, dicitur decipiendi auditor. Nam in mendacio iocoso non semper fallitur audiens: quia ut dicit magister mendacium, quod ioco fit: non fallit: licet enim cui dicitur causa ioci dicitur sicut fabula, de qua bus sciunt audientes, quod non est uerum, quod dicitur: nec narratur tanquam uerum: neque audiens decipitur: nec loquens intendit decipere: nec sermo finis est de se deceptiuus: quia non est talis, quod natum sit sibi credi ab auditoribus: sed magis, quod sciatur esse dictum sine omni opinione faciendi alicui de ueritate: ut dicit Scot. dist. presentij. unde potest colligi haec descriptio mendacij. Est falsa significatio uocis. i. est signum falsae representationis cum intentione fallendi. cum intentione falsum signum exhibendi. In forma, est signum falsae representationis exhibitum ab eo, qui credit ipsum falsae representatione. Per primum excluditur signum uerum, etiam quacuque intentione dicat. Per secundum excluditur signum falsum creditum ab exhibente ipsum esse uerum. Sed mentiri, est loqui contra illud, quod animo sentitur: hoc est, mentiri est exhibere signum ad significandum aliquid contra id, quod mente credit: ut qui dicit falsum, credens ipsum esse uerum: aut dicens uerum, credens ipsum esse falsum. Corollarium. Licet omnis dicens mendacium mentiat: non tamen e conuerso omnis, qui mentit, dicit mendacium. Primum patet: quia qui dicit mendacium, dicit falsum contra mentem: ergo mentitur. Secundo patet: quia si quis dicit uerum contra mentem: quia putat ipsum esse falsum, mentitur: & tamen non dicit mendacium: quia non dicit falsum. Secundo sequitur, quod asserens falsum credens ipsum esse uerum; non mentitur. Patet: quia non loquitur contra id, quod non sentit. i. credit.

Secundum notandum, quod licet multa distinguantur mendacij genera: tamen nobis nunc sufficit distinctio trimembris. scilicet mendacium perniciosum, officiosum, & iocolum. Mendacium perniciosum est mendacium, quod nocet ex se, cui dicitur: aut illi, de quo dicitur: siue noceat quo ad animam, & mores: siue quo ad corpus: siue quo ad res exteriores coniunctas, uel possessas. Mendacium officiosum, quod alicui prodest, & nullino nocet: ut si quis neget scire aliquem inimicum eum occidere uolentem. Mendacium iocolum est, quod fit ad recreationem sine deceptione eius, cui profertur: uel cum deceptione sine nocumtione notabili: in quo iocantur illi, qui sciunt alterum decipi: & finaliter potest & ipse iocari. Exemplum primum: cum fabula dicitur, ubi ex forma dicendi audiens non accipit, ut uera, sed ut fabulosa: de quo supra dictum est. Exemplum secundum: sicut secundum Augustinum. fuit mendacium Ioseph, qui ueraciter potuit decipere uerba istis. Exploratores estis &c. & tamen ipse, qui sciunt ueritatem, iocari potuit de eorum deceptione, & timore: & similiter alii si sciuisent ueritatem: sic & ipsi, postquam percipissent uerba illa non seriosum: sed iocose dicta, potuerunt de hoc iocari. Tercium notandum, quod secundum Gregorium in j. dist. xlii. q. ij. & Petrum q. xij. ar. iij. & alios, haec nomina, & uerba mendacium, mentiri, decipere, secundum quolibet trium accentionum statim positum dupliciter adhuc accipiuntur. Vno modo ut includant de ordinationem. i. ut non solum importent actum mentiendi: hoc est actum illud proferendi falsum cum intentione decipiendi, uel proferendi aliquid contra mentem: sed cum hoc connotant in ordinationem. i. quod talis actus proferatur cum circumstantia mala: scilicet iniuste, indebitum, contra legem, secundum quam accceptionem mox nominata conuoluta sunt malitia: sicut philosophus dicit de adulterio, furto &c. & ita communiter accipiuntur haec nomina, & uerba a sanctis, & doctoribus: secundum quem modum impossibile est deum mentiri: ut dicit apostolus ad Hebraeos. vj. aut et mendacium percipere, uel decipere: eo quod impossibile est

Mendacium triplex.

Mendacium, mentiri decipi.

deum aliquid facere inordinate, uel male: quia eo, quod aliquid uult, aut facit, ordinatè, & bene facit: ut frequenter dictum est. Alio modo accipiuntur, ut non connotant huiusmodi inordinationem, seu circumstantiam ex se malam: sed dicunt actum illum contra mentem prolatum sine inordinate fiat, siue non inordinate. quod fieri possit non inordinate, patet in conclusione secunda. Secundum primam acceptationem in distinctione mendacii, & mentiri, oportet addere inordinate: uel saltim intelligere in eo, quod dicitur: cum intentione fallendi, seu contra mentem. Sed secundum modum accipiendi addi non debet: nec in uerbis predictis intelligi. Et per hanc distinctionem, que etiam est de mente Scoti, dist. presentis. & ut patuit: domini Petri de alia q. xii ar. iii. ac primi sententiarum. Greg. ubi sup. multa, que uidentur contraria, soluuntur. ¶ Quarto notandum, quod licet secundum sanctum Bonaventuram & Scotum doctores communiter sequentes beatum Augustinum lib. de mendacio; dicant omne mendacium esse peccatum: ut etiam patet in textu: in assignando tamen rationem sunt diuersi. Quidam enim dicunt, ideo omne mendacium esse peccatum: quia est contra ueritatem summam, que non potest dispensare, ut fiat contra se: & ita necessarium auerit a deo, qui est ueritas prima, & summa. Sed hec ratio non sufficit: quia non omne mendacium est contra ueritatem primam, & increatam immediate: sed contra ueritatem alicuius rei, de qua loquitur mentiens. Sicut ergo malitia opposita alicui bono creato non necessarium auerit a primo bono increato: ita nec falsitas opposita ueritati creature in pertinente ad ueritatem primam non auerit necessarium a prima ueritate: potest enim quis errare circa creaturam, & non errare circa deum. Alii ut Tho. ii. q. c. quod ideo mendacium est peccatum: quia est malum ex genere, siue ex obiecto: quia transit super materiam disconuenientem actui: nam materia conueniens actui loquendi est uerum, uel creditum esse uerum: sed in mendacio est materia opposita: tunc autem actus malus ex genere nunquam potest esse

bonus: quia nulla circumstantia adueniens potest tollere illam malitiam, que habetur per se ex obiecto: quia omnis circumstantia alia presupponit obiectum. Contra hos arguit Scotus, non magis est materia indebita locutionis falsum creditum esse falsam, quam si illicita materia occisionis, homo innocens, & reipublice utilis: sed ista materia stare potest fieri licitum occidere talem hominem innocentem: puta si deus reuocet preceptum: non occides: & non solum licitum, sed & meritorium: puta si deus precipiat, sicut precepit Abraham de Isaac: ergo a simili potest fieri licitum assertiue proferre orationem creditam esse falsam: si preceptum reuocet de non mentiando: quia non magis ligat preceptum de non mentiando, seu non decipiendo proximum, quam preceptum de non occidendo proximum: quia minus malum est proximo auferre opinionem ueram: uel occasionaliter generare opinionem falsam, quam ab eo auferre uitam corporalem. Item dicens hanc orationem, ille currit: actus dicendi transit super eandem materiam, siue dicens circa eam decipiatur, siue non. Deceptus autem si credit uerum, quod dicit: quod tamen est falsum: non peccat, si non decipitur: puta credens esse falsum peccat: ergo malitia non inest ei ex obiecto: quia obiecto existente eodem, nunc peccat: nunc non peccat. Alii, ut Bonaventura dist. presentis alias causas nituntur assignare, que similiter possunt impugnari. Vnde & quidam dicunt: quia mentiri includit intentionem malam: quia intentionem fallendi etiam decipiendi proximum: & ideo non potest bene fieri: sed nec illa stare potest: tum quia mendacium, & mentiri non includit necessarium intentionem fallendi: id est decipiendi: ut probatum est de mendacio iocoso: tum quia decipere proximum non est essentialiter malum: sicut nec occidere proximum etiam innocentem: ut probatum est contra aliam opinionem. Et ideo illis opinionibus omnis ponuntur conclusiones. ¶ Quantum ad articulum secundum est conclusio prima. Accipiendo menda-

Art. 2.
Cocl. 1.
F

Quod cum primo modo, nullum mendacium fieri potest sine peccato in sensu composito: secus in sensu diuiso: hoc est, quod non potest actus aliquis simul esse mendacium: & non esse peccatum: sed eo ipso, quod est mendacium est peccatum: potest tamen actus idem, qui nunc est mendacium, esse: & non esse peccatum: sed tunc cum non est peccatum, non est: neque dicitur mendacium. Prima pars conclusionis probatur: quia mendacium primo modo acceptum connotat inordinationem: ergo nulli actui conuenit nisi inordinato. Teneat consequentia: quia deficiente connotato deficit suppositio. Antecedens manifestum. Et hoc alii alijs uerbis sic expriment: nihil in sua formali ratione includens malitiam, inordinationem, uel iniustitiam; potest fieri, aut esse sine peccato, sed mendacium primo modo est huiusmodi: ergo. Que ratio nisi ad priorem intellectum retorqueatur, fundatur in falsa imaginatione. Nam entitas realis, qualis est mendacium, non includit in sua ratione aliquid sibi essentialiter: cum ratio sit in intellectu: & nihil in intellectu est de essentia alicuius extra intellectum. ¶ Preterea maior esset falsa: quia cum medium reale multas habet rationes: tot scilicet, quot conceptibus representari potest: quorum aliqui includant malitiam: aliqui non: & tamen res ipsa, que est mendacium esse potest sine peccato: quamuis aliqua eius ratio formalis includit malitiam.

¶ Secunda pars probatur: quia actus ille, qui nunc est mendacium, potest esse, & non esse peccatum: ut patet in conclusione sequenti: & hinc conclusionem, quo ad primam partem intendit beatus Augustinus, & ceteri dum negant mendacium esse posse sine peccato. ¶ Secunda conclusio. De potentia dei absoluta cuiuslibet generis mendacium acceptum secundo modo fieri potest sine peccato. Probata conclusione de mendacio pernitioso: satis patet de officioso, & iocoso. ¶ Pro maiori, & ulteriori declaratione conclusionis, placuit hic inserere aliam omnium generum mendaciorum distinctionem. Notandum est ergo, quod octo sunt genera mendaciorum, que plene habentur. xxii. q. ii. primum, ubi inquit canon. Primum est capitale mendacium, & longè fugiendum: quod fit in doctrina religionis, ad quod mendacium nulla condicione quiuisset adduci. Secundum: ut si aliquem ledat iniuste, quod tale est: ut nulli proficit, & obstat alicui. Tertium prodest alteri, ita ut obstat alteri: quamuis non ad immunditiam obstat corporalem. Quartum: sola mentiendi fallendique, libidine: quod mirum mendacium est. Quintum: quod fit placendi cupiditate de luani eloquio. His omnibus penitus euitatis, atque reiectis: sequitur sextum genus: quod nulli obest, & prodest alicui: uelut si quis piam pecuniam alicuius iniuste tollenda sciens ubi sit, nescire se mentiarur. Septimum genus, mendacii est, quod & nulli obest, & prodest alicui: uelut si nolis hominem ad mortem questum proderentiarur. Octauum genus mendacii est, quod & nulli obest: & ad hoc prodest, ut ab immunditia corporali aliquem tueatur. Non est igitur mentiendum in doctrina pietatis: quia magnum scelus, & primum genus detestabilis mendacii & c. Breuior autem, & planior est distinctio, quod mendaciorum aliud est pernitiosum: aliud iocoso: & aliud officioso: que distinctio patet. xxii. q. ii. ne quis. Et hic supra eadem questione presentis distinctio. arti. j. notabit. ii. & ut redeam ad propositum. Probatur itaque conclusio de mendacio pernitioso, quod nocet proximo: quia secundum beatum Augustinum aliqui merentur decipi, ac deceptione puniri: nam & apostolus ad Roman. j. de gentilibus deum cognoscentibus; & non ut deum honorantibus dicit: propter quod & tradidit illos deus in reprobum sensum: ergo iustum est tales decipi, ultra: ergo iustum est eos decipere; potest ergo aliquis eos iuste decipere. Item deus potest alicui precipere, ut per mendacium alium decipiat: ergo sic per mendacium decipiens non peccat: consequentia nota. Antecedens probatur: quia nullam includit contradictionem: ergo deus potest. ¶ Item potest deus precipere alicui, ut innocetè oc-

Not. 4.
E
Impugnantur cause multorum propter quas omne mendacium est peccatum secundum eos.

cidat, ut patet de Abraham: ut habitum est precedenti distinctione: ergo etiam potest precipere alicui, ut alium decipiat mentiendo: quia minus est hoc contra rationem: quia minus contra bonum proximi, quam primum: ut dictum est in quarto notabili. Item ut statim, argutum est: omnem penam iustam potest aliquis iuste infligere: sed deceptio quandoque est poena iusta: ergo eam potest aliquis iuste infligere: maxime si hoc a deo sibi precipiatur: & tunc decipiendi non modo non peccaret: sed ceteris paribus mereretur. ¶ Item deus decipit per malos homines, & angelos: ut dicit Augustinus in libro lxxxiiij. q. q. l. iij. multum late, & pulchre: ergo hoc idem potest per bonos. ¶ Item potest tollere preceptum de mendacio: & tunc mentiens non peccat. Si quidem nemo peccat, qui non agit contra legem. Et de hoc etiam supra distinctio xij. latius disputat, de hoc dominus Petrus de alia q. xij. lib. primi sententiarum. art. iij. Post Gregorium distinctio xlij. q. ij. primi scripti. ¶ Tertia conclusio. State lege oem mendacium pernitiosum ex deliberatione dictum est mortale peccatum. Probatur: quia simpliciter prohibet illo precepto. Non dicas contra proximum falsum testimonium. Non enim preceptum est testimonium, quod datur, vel prohibetur in iudicio: sed etiam est falsum testimonium: quando aliquis ex certa deliberatione asserit, quod ignorat: vel cuius novit oppositum: non curando an in iudicio, vel extra iudicium id fiat: quicumque enim cum intentione decipiendi eum, cui loquitur, vel de quo loquitur, dicit oppositum eius: quod scit verum esse; & sic loquendo nocet: dicit falsum testimonium contra proximum. Vtrum autem indeliberati excusetur: tangitur sequenti questione. Ad idem sunt plures auctoritates utriusque testamenti: nam os, quod mentitur, occidit animam. Sap. j. Et in psalmo. Perdes omnes, qui loquuntur mendacium, & similia multa, quae omnia intelliguntur de mendacio pernitioso, & iocoso, neque in perfectis, neque in imperfectis ex natura actus est mo-

Cōcl. 3
H
Omne mendacium pernitiosum est mortale.

Cōcl. 4 so q. Quart. conclusio. Mendacium officiosum, & iocoso, neque in perfectis, neque in imperfectis ex natura actus est mo-

rale: sed tamen veniale peccatum. Probatur conclusio: primo quantum ad id, quod non est mortale peccatum: quia neutrum est ex se contra charitatem, neque dei, neque proximi: quia tunc non esset officiosum, neque iocoso: sed pernitiosum. Noceret enim dicenti, si esset contra charitatem dei: noceret etiam proximo, si esset contra charitatem proximi: & ita esset pernitiosum. Quoad etiam non sit mortale peccatum, siue sint in statu perfectionis acquirenda, sicut religiosi: siue perfectio nis exercenda, sicut prelati ecclesiarum, & predicatorum: patet, quia nulla circumstantia facit, quod peccatum, quod in uno est veniale, in alio sit mortale: nisi una persona necessarii obligetur ad illud, ad quod alius non obligatur. Sed perfectus siue primo: siue secundo modo non obligatur se ad veritatem servandam in verbis aliquo voto, vel iuramento plusquam quicumque christianus: ergo ex circumstantia personae non specialiter obligatur, non transfertur peccatum veniale in mortale. Contra martur: quia si in perfectis esset mortale, maxime propter perfectionem charitatis: quia sic deo summe veritati adherent, & nihil veritatis expers admitterent. Sed hoc non: quia quantumcumque intensa, & perfecta sit charitas in via: compatitur secum peccatum veniale: sicut dicit Ioan. de se, & apostolis charitate perfectis. Si dixerimus: quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus: & veritas in nobis non est. j. Io. j. Non enim contrariatur veniale charitati: ideo stat cum ea: nec propter veniale charitas minuitur: ut nihil est in j. dist. xvij. ideo non obstante veniale per charitatem sic adheret lumine veritati: ut nihil expers, id est contrarius veritati summus, quae deus est, admittat: admittit tamen aliquod opus indifferens, & etiam veniale: ita quod per illa charitas non imperficatur. ¶ Dicitur autem notanter ex natura actus, quia mendacium officiosum, & iocoso potest perfectis esse mortale per accidens: sicut quodlibet veniale potest fieri mortale: ut si fieret ex contemptu, vel ex tanta libidine, quod paratus esset ipsum committere, etiam

cia iocosa, & officiosa venialia ex natura actus.

si esset contra preceptum aut contra conscientiam etiam erroneam: aut si scandalizaret proximum: aut damnum seu nocementum inferret: in quo casu iam non manet officiosum, aut iocoso, sed erit pernitiosum. Unde si per mendacium officiosum, vel iocoso auferatur in doctrina, iudicio, & similibus ad officium perfectorum pertinentibus auctoritas, & utilitas doctrinae, quam praedicat, & iudicij, quo iudicat (iuxta illud Augustinus ad Hieronymum. Si ad scripturas admissa fuerint mendacia quantumcumque iocosa: nihil remanebit in eis soliditatis) sic essent mortalia: puta si prelati praedicassent mendacium iocoso: nihil remaneret soliditatis in doctrina illa. Potest enim quilibet dubitare de quocumque dicto ab eo, si sit mendacium iocoso: sicut aliud in doctrina prolatum. Vel qua ratione non assentitur illi mendacio iocoso: pari ratione nec alij dicto: & ita peribit auctoritas doctorum in ecclesia in docendo: peribit etiam utilitas populi audientis: similiter in iudicio solemnium. Verum est hoc nisi ex forma loquendi apparet manifeste hoc dictum esse iocoso, & esse eorum dictum ab actu iudicandi, vel docendi. Dum enim aliquis sedet ad iudicandum, vel docendum potest aliqua iocosa miscere sine mortali peccato: dummodo (ut dictum est) ex modo loquendi sumuntur non esse de iudicio, aut doctrina. Sic propter scandalum, quo imperfecti possent magis scandalizari de mendacio personae in statu perfectionis acquirenda, vel exercenda constituta: quam alicuius personae communis: posset mendacium officiosum, vel iocoso fieri mortale. Vniuersaliter enim secundum legem euangelicam scandalosa pusillorum sunt uitanda: secundum illud Mat. xvij. Ve homini illi, per quem scandalum uenit. Scandala autem Phariseorum non datur: sed accepta non sunt uitanda. iuxta illud Mat. xv. dicenti pusillis discipulis ad dominum. Scis, quia Pharisei audito hoc uerbo scandalizati sunt. Respondit Christus. Sinite illos: ceci sunt, & duces caecorum. Siue igitur in factis indifferentibus ex se qualia sunt

Quo iocoso mortale.

Scandalum pu-

comedere carnes: de quo dicit apostolus j. Corinth. viij. Si esca scandalizat fratrem meum: non manducabo carnes in aeternum, ne fratrem scandalizem. Siue in factis, quae habent malitiam veniale: cum nata sint scandalizare occasionaliter pusillos praesentes, uitandum semper est scandalum. Sed per hoc non possunt iudicare factum ex natura facti in se, & ideo licet perfectus altero dictorum modorum ex professione sua, aut statu non obligetur ad uitandum tale peccatum sub aliqua ratione precepti magis, quam quicumque alius christianus: si tamen recta ratio dixerit, quod actus talis sit scandalus alijs, cum similis in alio non esset scandalus: teneatur ex charitate proximi uitare scandalum. Quemadmodum in articulo persecutionis pastor tenetur quandoque non fugere: iuxta illud Io. x. Merce narius, & qui non est pastor, cuius non sunt oues propriae: uidet lupum ueniens, & dimittit oues, & fugit. &c. Et alius etiam in statu perfectionis acquirenda: qui non est pastor, non tenetur ex necessitate non fugere: sed tenetur non scandalizare proximum fugiendo. Sed quando fuga talis perfecti esset scandalosa in huiusmodi fuga imperfecti non esset scandalosa. Iudicarent enim proximi ex fuga eius, ex quo talis esset perfectus, & non exponeret uitam pro fide tuenda: quod non esset uitam pro tali causa exponenda: uel quod talis non bene sentit de fide: in hoc casu tenetur non fugere: sed uitam pro uitando proximi scandalo exponere. Hac sententia ex similibus itaque: causis mendacia officiosa, & iocosa possent fieri mortalia perfectis: et imperfectis, si pares essent causae. Quod autem generaliter mendacium officiosum, aut iocoso sit veniale: probat beatus Augustinus, & habetur in textu: nam cum locutio data sit homini ad exprimendum conceptionem cordis: quando cumque, & aliquis loquitur, quod in corde non habet, abutitur sermone, & loquitur, quod non debet: ergo peccat: quia omnis abusus rei est peccatum: qui autem utitur aliquo contra finem proprium, abutitur: & hoc contingit in omni mendacio, & in omni, quae

illorum non phariseorum quo uitandum.

Arti. 3.
Dub. 1.
K
De mendacis i scriptura sacra

mentitur: ergo mendacium, & mentiri non est sine peccato. Et sic patet conclusio quantum ad omnes sui partes

¶ **Quantum ad tertium, cōtra conclusionem tertiam, & quartam, ex quibus sequitur, q̄ omne mendacium est peccatum: pernitiosum quidem mortale: cætera uero uenialia: q̄ non omne mendacium est peccatum.** Et primo de mendacijs in scriptura canonica contentis: illa non sunt peccata, quoniam rota scriptura est a spiritu sancto: secundum illud. ij. Pe. j. Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti dei homines. Et Paulus ad Ro. xv. Nō audeo aliquid loqui eorum, quæ per me non efficit christus. Et. ij. Corint. v. Pro christo legatione fungimur tanquam deo exhortante per nos. A deo autem non potest esse peccatum. Quod autem in scriptura contineatur quædam mendacia, patet: nam Iudicij. ix. Ierunt ligna, ut ungerent super se regem. Et illud psalm. Comederūt iacob, & lo. e. de. Et illud. Celi narrat gloriam dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum. Quæ ad litteram falsa sunt, cum regem constituere non sit irrationalium: nec enarrare, & annuntiare iacob etiam non est comestus: sed in pace obiit in lectulo suo i Aegypto, & sepultus in terra Chanaan in spelunca duplici: ut habetur Gen. penul. & ult. & similia multa. ¶ **Secundo arguitur de mendacijs patrum, & hominum laudatorum in ueteri testamento: de quibus peccatum concedere nefarium uideretur. etiam mendacia nonnullorum præmia meruerunt, peccatum uero non meretur præmium, sed penam: ergo mendacia illa non fuerunt peccata.** Primum patet de patriarcha Abrahâ, qui (ut habetur Gen. xxi.) seruus tuus dixit se reuersurum cum puero Isaac: & tamen eum intendebat occidere: & ita cum eo non reuertit. Sic Isaac de uxore dicit, q̄ esset soror sua Gen. xxvi. & xxvii. Iacob se primogenitum patris sui esse asseruit, quia tamen primogenitus non fuit. Sic Ioseph fratres suos exploratores esse dixit: cum tamen eos exploratores non esse nouerat Gen. xlii. & c. xliiii. cis ait. An ignora-

ris, q̄ non sit similis mei in augurandi scientia, cum tamen augur non fuerat. Item obstetrices Aegypti mentiebantur dicentes Pharaoni, q̄ mulieres hebreæ haberent obstetricandi scientiam: quodq; parerent ante eorum aduentum. Exo. j. Similiter, & Raab dixit exploratores hiericho sero exisse ciuitatis portam, quos tamen in domo sua absconderat: ut habetur Iosue. ii. Neq; hæc dicentes peccauerunt: quia a deo remunerati sunt: ut utrobique patet: peccatum autem non remuneratur a deo, sed punitur. ¶ **Similiter de Iehu. iiii. Reg. x. scribitur, q̄ zelatus fuit pro domino destruendo Baal, & sacerdotes eius interficiendo, & tamen dixit mentiendo. Sacrificium grande mihi est Baal. Nec uidetur, q̄ peccauit, quia per zelum illum multum domino placuit. Sic Iudith. mulier sancta, quæ Holofernem strauit, & populū domini liberauit, plura mendacia protulit, ut patet ex historis, nec tamē peccauit, quia in ista populi liberatione ualde commendatur. ¶ Tertio arguitur, q̄ mendacium ita committitur factio, sicut uerbo, dum quis factio simulat, quod non est, sciens non esse quod simulat, & tamen tali simulatione non semper peccatur. Nam Iosue simulauit se fugere habitatores Hay. ut eos longius. b. oppido protraheret, & ita prosterneret, ut habetur Iosue. viii. Sic Dauid anteregē Achis stultum se simulauit. ut habetur. j. Reg. xi. Sed & dominus Iesus apparēs duobus discipulis eētibus in Emmaus, finxit se longius ire, abijt autem, ut dominum putemus peccare potuisse. ¶ **Respondeatur ad dubium, q̄ sc̄te lege, omne mendacium est peccatum, aliquid mortale, aliquid ueniale: ut tactū est. ¶ Ad argumentū primū dicitur, q̄ in scriptura sacra nullū mendacium contineatur: sed quæcūq; in scriptura sacra assertiue ponuntur in sensu literali, quæ præterdit spiritū sanctus, uerissima sunt, & nulla falsitate permixta. Sed nonnulla mendaciter ab improbis dicta recitantur in scriptura, sicut blasphemie Iudeorum, quæ nullatenus asseruntur, quia talia mendacia, ut recitantur ab alijs, dicta accipiuntur materialiter, &****

L
M
In scriptura nullum mendacium cōtinetur.

ter: & ut sic nec sunt uera, nec falsa. Dicuntur etiam nonnulla figuratiue, aut parabolice, in quibus sententia literalis non est illa, quam uoces, uel scripta secū dum primam grammaticalem impositionē significant: sed quam res importat per dictiones indicant: & quem spiritū sanctus auctor scripturæ tali modo loquēdi intēdit: & in talibus figuratiuis locutionibus non contingit mendacium secundum primas uerborum significationes: unde non est mendacium, dum figuratiue dicitur: primum ridet: quia nō est sensus, q̄ prauū actum ridendi producat: sed q̄ floreat, ut non est sensus literalis, q̄ ligna syluæ ierunt ad rhānū: sed q̄ homines Israëlites ciliciter per ligna significati uerunt &c. ut patet ex doctorum expositionibus: suo modo dicit ad alia allegata. ¶ **Ad secundum de dictis patrum, & hominum laudatorū, pōt dupliciter responderi in genere. Vno modo, q̄ nō est necessitas simpliciter excusandi eos ab omni mendacio, saltem officioso, & iocoso: neq; ab omni peccato: quoniam nō fuerunt perfectiores apostolis: tū quia habuerunt legem imperfectiorē: tū quia apostoli habuerunt gratiam abundantiorē, qui receperunt spiritū sanctū in signo uisibili: nec tamen negantur uenia liter peccasse: et post spiritū sanctū perceptionē: ut sup. allegatū est ex canonica lo. Vnde et silaudamus bona facta eorū: & illa accipimus in exemplū: mala tamē in exemplū non recipimus. nec pertinaciter defendimus, uel excusamus. Secundo modo dicitur, q̄ si quandoq; falsum dixerūt: non oportet, q̄ ideo peccasse in illo dicto concedantur: poterant. n. sic dicere ex familiarī cōsilio spū sancti: sicut de Iacob dicit Aug. & habet in textu in calce huius dis. uñ ait. Iacob. quod matre fecit auctore, ut falleret patrē: si diligenter attendat: uidetur nō esse mendacium: sed mysteriū. intēdebat. n. matri obedire, quæ p̄ spiritū nouerat mysteriū: & iō propter familiare cōsiliū spiritū sancti, quod mater acceperat, a mendacio excusatur Iacob: ubi mendacium accipit, ut includit inordinationē, nō quin uerba Iacob fuerint uerba falsa, plata cū in**

Quo excusatur a mendacio patres u. t.

tentione fallēdi patrē: sed nō hoc dixit inordinate, aut iniuste: quia consilio familiarī spiritū sancti, quo excusabatur a peccato: & sic a mendacio strictē accepto. Ex quo etiam patet illud, q̄ mendacium secundo modo acceptum fieri pōt sine p̄tō: sed non stante lege. Nam lex quantum ad id, ubi concurrat familiare consilium spiritū sancti: per ipsum sanctū spiritū cōsiliū reuocatur: & ita nō erit contra conclusionē: & ita ubicunq; cum mendacio secundo modo accepto, concurrat consilium spiritū sancti, ibi excusatur a peccato: & per hoc multa mendacia excusari possent. ¶ **Specialiter tamen ad singula respondeo. Ad primū de Abrahâ dicitur: quia in hoc dicto nō mentiebatur: non. n. dixit contra illud, quod in mente habuit. Nam sicut narrat Iosephus in lib. antiquitatum: dū iret solus cum filio relicto pueris in forma nit filij qualiter fuit magnis p̄ceibus a deo impetratus: & quomodo cōceptus erat miraculose: & quomodo natus gaudiosē: & quomodo p̄cepit ei dñs, q̄ eū immolaret &c. quibus auditis Isaac cōlenit uoluntariē suę immolationi, ut dei uoluntas impleteretur: nō. n. poterat eū inuitū immolare, cum fortior fuerat patrē: erat. n. tunc. xxxv. annorum secū dū Iosephū: patet uero. c. xxxv. annorū. Credit autem Abrahâ suū fil. ū post immolationem a morte suscitandū: ut promissa dei complerentur. In Isaac uocabitur tibi semen. Et hoc est, quod dicit apostolus ad Heb. xj. Fide obtulit Abrahâ Isaac, cū tentaretur: arbitrans, q̄ & a mortuis suscitare potens est deus: sic ergo nō dixit pueris contra illud, quod mentesent sit: credit. n. se cū filio post eius suscitationē reuersurū. Nec facile fuit Abrahæ mendacium imponendum, cuius uita, & obedientia fuit omnibus exemplaris. ¶ **Ad secundū de Isaac dicitur, q̄ non est meritis dicēs Gen. xxiiij. Rebeccam sororē: quia uerē eius cognata fuit filia, Ba tuelis, filij Nachor, fratris Abrahæ. More autem illius gentis omnes cognatę sorores dicebātur, sicut cognati fratres. Simili modo potest responderi ad illud Gen. xx. & xij. ubi Abrahā dixit uxorem****

suam esse sororem suam, quæ fuit filia Aram fratris Abrahæ: ut habetur Gen. xj. ¶ Ad tertium de Iacob dicente se primogenitum &c. si placet a mendacio exculare potest dici, quod uerba Iacob secundum certum intellectum uera fuerunt. Erat enim Iacob Esau non in persona: sed officio, & dignitate quatum ad ius primogenituræ: & sic uerum dixit: & sic questio Isaac debebat intelligi. Quærebatur enim de eo, cui benedictio debebatur: propter quod non decepit patrem. Illa debebatur Iacob electione diuina, qua eligit eum in utero materno adhuc existentem, nam matri prægnanti dixit. Maior seruiet minori: licet hoc pater non intellexit: & tali modo loquendi usus est saluator Mat. xj. dicens de Iohanne. Ipse est Elias. Et secundum hunc modum exponenda sunt cætera uerba, & facta Iacob, in quibus loquitur, & egit tanquam esset Esau. ¶ Ad quartum de Ioseph, qui erat perfectus seruator diuinæ legis, potest dici secundum Sco. & beatum Aug. v. super Gen. quod mendacium eius ad fratres fuit iocosum: quod apparet ex eueru. In fine enim aperuit eis ueritatem: & interim dum terruit eos, puniuit eos: sicut meruerunt puniri. Proditio enim, quo fratres eum uendiderunt in Aegyptum: longe maiorem penam meruit. Vel secundum sanctum Bonauenturam dicitur, quod dixit fratres exploratores tentando dixit: aut interrogando, non asserendo. Quod uero se dixit augurum, loquebatur exprimendo opinionem populi, qui eum talem crederat, non rei ueritatē. Vel secundum Alexan. par. ij. q. cxxxix. memb. vj. Verbum augurandi quandoque sumitur strictè, & sic sonat in malum tantum. At quando communiter ad bonum, & malum pro scientia futurorum: & sic uerum est, quod Ioseph habuit scientiam augurandi, qui fuit præcius aliquorum futurorum, sicut patet Gen. xl. & xlj. ¶ Ad quintum de obstetricibus opiniones sunt: sed breuiter dici potest, quod i factu earum duo considerantur secundum Alexā. scilicet pietas compansionis, & mendacium. Compansio opus bonum fuit moraliter: & si processit ex charitate fuit etiam meri-

torium: pro quo remunerata sunt temporaliter: non tamen propter hoc primum præmio æterno, saltem si affuit charitas. Mendacium uero fuit officiosum: quapropter, & non obfuit: & ideo ueniale: & ideo non impediuit meritum pietatis licet illi mendacio premium non debatur. ¶ De Raab dicitur similiter, quod propter pietatem in nuntios commendatur, non propter mendacium officiosum, quo saluauit uiros ad se declinantes. ¶ Ad factum Iehu dicitur, quod et si in eo, quod zelatus est pro domino, commendatur: non tamen in mendacio religionis excusatur, quo dixit sibi esse sacrificium Baal: nam licet illud mendacium uideri posset officiosum: quia destructiuum cultus Baal, fuit tamen perniciosum: non solum ex ratione sui: quia procuratiuum mortis aliorum: sed etiam procuratiuum quantum erant ex se cultus Baal. Et licet iste commendetur ex detestatione, quam habuit ad Baal, & persecutionem eius, tamen uituperatur quia non recessit a uiculis Hieroboam. ¶ Ad illud de Iudith uarios dicendi modos recitat Sco. similiter, & Nico. de ly. super ca. ix. & x. Iudith. Potest tamen breuiter dici primo, quod Iudith affectio ad populi liberationem per interfectionem publici hostis (iniuste populum dei expugnare: & deic cultum funditus destruere laborantis) fuit bona, & commendabilis. Secundo dicitur, quod ornatus eius ad capiendum Holofernem laqueis oculorum suorum excusatur, quia non dependebat ex libidine, sed ex uirtute: ut per hoc ad eius familiaritatem perungere posset tanquam adaptum medium, ad hostem interimendum: non tamen sequitur, quod nitebatur inducere Holofernem ad concupiscentiam se coitu adulterino, uel fornicario: sed magis conuulgali, in qua concupiscentia non peccasset mortaliter, & excitatio conuulgalis concupiscentie suffecit, tanquam medium ad finem a Iudith intentum. Tertio dicitur, quod Iudith a mendacio non excusatur simpliciter in multis suis dictis: tamen omnia fuerunt officiosa: quia ad liberationem populi Israelitici ordinata: & ita non fuerit

mortalia: & licet fuerunt nocua Holoferni: quia ad eius interitum tendentia: non tamen propter hoc fuere mortalia peccata: quia fuit dignus morte. Et potuit iure belli a quocumque aduersariorum (quorum bellum fuit iustissimum) sine peccato occidi. Commendatur ergo Iudith quantum ad affectio nem liberationis populi: & omnia licita, quæ ad illam fuerunt ordinata: a mendacis autem non commendatur, sed tamen a mortali crimine excusatur. ¶ Ad tertium principale de factis, ac simulatione &c. dicitur, quod quandoque factum aliquod est institutum ad significandum: & de illis dicitur sicut de uocibus significatiuis. Quandoque non sunt sic instituta: sed exhibentur uidentibus tanquam signa pro obabilia aliquorum: & tunc distinguit Scot. quia aut quis simulat per aliqua facta sibi inesse bona, quæ non sunt, ut per genuflectiones, aut orationes, uel suspiria simulat sibi inesse deuotionem, quam non habet: & hoc pertinet ad hypocrisim: & est frequenter mortale: nisi ioco fieret. Aut potest simulare mala non inesse: & hoc dupliciter. aut per signa operata exhibita, ut si luxuriosus audiens uerbum aliquod carnale, & lasciuum exuat simulando se castum: & hoc similiter pertinet ad hypocrisim. Aut non ostendendum, sed occultando signa, quæ communiter sequi solent mala inexistētia, & hæc simulatio non est mala: immo laudabilis eo modo, quo in malo aliquid potest dici laudabile: nam uituperabile est malo intus latenti addere malum, scilicet signum exterius. Sic enim de quibusdam dicitur, quod peccatum suum quasi Sodoma prædicauerunt. Si uero facta sunt in differentia, quæ possunt esse signa boni, uel alicuius mali indifferentis: sic non habent rationem mendacis: sic oratio equiuoca in uno sensu uera in alio falsa prolata, non potest iudicari mendacium, quamdiu potest habere sensum uerum: & maxime si non est signum ex natura reus: sed a circumstantibus sic accipitur: tunc enim omnino non habet rationem mendacis: & tale fuit factum Dauid, & Iosue, & similiter Christi. Aliter distin-

N
De simulatione sanctorum an sint mendacia.

guit sanctus Bona. nā est simulatio quædā cautela, quæ dā ostendit: quædā deceptio nis. Prima fuit Iosue, & Dauid. Secunda fuit dñi, qua docuit discipulos officium hospitalitatis: unde & coegerunt illum dicentes, Lucæ ulci. Mane nobiscum &c. Tertia uero simulatio hypocrisis est. Primæ duæ non tenent rationem mendacis: sed tertia: ideo primæ duæ non sunt peccata: sed tertia. Possēt breuiter dici, aliquod factum quandoque exhibetur ad significandum: quandoque ad tentandum: Secundo modo non habet rationem mendacis: sicut nec oratio falsa prolata a doctore ad tentandum discipulum: quæ quia non profertur asseritiue, sed tentatiue non est mendacium. Talis fuit simulatio christi, qua tenebantur discipuli, an haberent uirtutem hospitalitatis: ideo neque mendacium fuit neque peccatum. Primo modo contingit dupliciter: aut ad occultandum aliquid, quod non tenetur manifestare: & tunc non habet rationem mendacis: nisi factum illud esset incompossibile ei, quod occultatur: neque rationem peccati. Non mendacis: quia potest stare cum eo, quod occultatur: & ideo ex se non significat oppositum eius, quod occultatur: sed ex acceptatione uidentium factum illud: sicut si quis orationem audiens accipit eam in sensu, quem non habet ex proprietate sermonis, in quo est falsa: non propter hoc proferes eam mentitur: non peccat, quia non tenetur ille manifestare, quod occultat: & ita non potest occultare sine peccato. Secundo modo factum illud exhibetur ad ostendendum aliquid: & si tunc illud, quod ostenditur, non est: habet rationem mendacis, uel pernitiosum, uel officiosum, aut iocosum: & hoc si factum ex se est ostensiuum. Talis simulatio Iosue, & Dauid fuit ad occultandum: & ideo neque mendacium fuit, neque peccatum: uoluit enim Iosue occultare animum expugnandi Hay: & Dauid propria personam: & neuter tenebatur manifestare, uel animum suum, uel personam: & factum utriusque poterat stare cum eo, quod occultabant: ut patet. Et tantum de illa questione.

DISTINCTIO XXXIX.

In distinctione præcedenti magister egit de simplici mēdacio In hac dist. penultima huius tertij agit de periurio. Et pōr sententia textus in his tribus conclusionibus compræhendi. ¶ Prima. Pœnerat quicūq; sciens, uel nesciens iurat falsum: similiter qui credens falsum iurat, quod est uerum. ¶ Secunda. Iurare per deum, uel creaturas simpliciter: quod est deum in testem assumere, uel per execrationem, quod est creaturam deo ad penam obligare: malum est sine necessitate, per falsos uero deos iurare semper malum est, quamuis tali iuramento (per infidelem factō) fidelis ad bonum uti potest sine crimine. ¶ Tertia conclusio. Iuramentum promissorium, quod in peiorem uergit exitum, non debet obseruari: quamuis sic iurans nullatenus a periurio, quod non promissum non seruando, sed iurando incidit: sed nec a periurio callida uerborum arte iurans: nec a peccato peierare cogens poterit excusari. Prosecutio harum patet in textu.

QVAESTIO I.

CIRCA hanc distinctionem primò queritur de iuramento: secundo de periurio. Est itaq; quæstio prima: utrum licitum sit iurare in testimonium ueritatis: & in obligationē seruandæ promissionis. ¶ Tribus articulis quæstio absoluetur. Primus terminos declarabit. Secundus per conclusiones respondebit. Arti. 1. Tertius quædam dubia mouebit. ¶ Quæstio ad primum, uidendū quid sit iurare, & quid iuramentum. Vbi notandum, qd iurare secundum beatum August. in de uerbis domini, est deum in testem assumere. intellige immediatē in se, uel mediante creatura. Et alibi secundum eundem. Iurare est ius ueritatis deo redde-

re. & hoc fit cum in testem ueritatis ad uocatur. Hinc iuramentum secundum Raimū. describitur. Est affirmatio, uel negatio de aliquo sacre rei attestatiōe firmata. Vbi sacræ rei attestatiōe, includit tam deū, qui est sanctus sanctorum: quam creaturam, in qua relucet dei perfectio. Vnde hic assumit deum in testem immediatē: qui ad confirmatiōem sui dicti deum testem aduocat in se nulla mentione facta de creatura: ut cum dicitur: deus testis est, qd ita est: uel p deū ita est: aut simile. Aduocatur autem deus in testem mediante creatura, quando in confirmatiōe dicti nominatur creatura, non ut creatura sit testis: quia secundū apostolum. Vanitati omnis creatura subiecta est ad Roma. viij. Sed ut deus, cuius perfectio, & uestigium sue ueritatis in creatura relucet: & qui est auctor creaturæ, sit testis ueritatis. Vnde Alexan. par. iij. q. xxxj. art. ix. & est magistri in textu. Iurare per creaturam, est creatorē eius testem ueritatis adducere: ut infra dicitur. Ex eo autem indutum est iuramentum: quia homo sciens hominem esse mendacem id est mentiri posse, & ignorantem: & per consequens posse fallere, & falli: fallere propter defectum ueritatis: falli propter defectū cognitiōis: non enim possunt homines cognoscere contingentia: neq; cordiū secreta, uel etiam alia absentia: ideo nō potest homo certam fidem adhibere dictis alterius hominis. Expedi autem rebus humanis: ut certitudo aliqua de his adhibeatur. Et ideo pro ista certitudine habenda necessarium est adducere testem ueracem, & scientem: qui nec fallat, nec falli possit: hic solus est deus: qui non decipit, nec decipi potest. Non enim maiorem certitudinem loquens de rebus humanis in euentibus facere potest audientibus: quam adducere testem deum. Hinc pro iure introductum: ut quod sub inuocatione diuini testimonij dicitur, tanquam pro certo uero habeatur: ideo dicit apostolus ad Heb. vj. Omnis controuersia hinc ad confirmationem est iuramentum, quasi dicitur ad controuersiam finiendam, eiusdemq;

Iuramentum.

Ex qua causa inductū sit iuramentū.

demq; sedationem certificandam, & cōfirmandam adducitur iuramentum, quasi ultimatē certificans, & confirmas. Et ideo Sco. dif. presentis sic describit iuramentum. Est assertio dicti humani, qd ipsum sit uerum, & hoc ultimatē. Assertio extēditur ad dictum affirmatiuum, & negatiuum. Est autē assertio ultimata, qd fit p inuocationē diuini testimonij: nā ulterius, & certior assertio esse nō pot. ¶ Coro. 1. ¶ Ex illis sequit primò: qd nō tm dū corā iudice tactus sanctorū reliq; s, aut euāgelio, uel eleuatis digitis: sed ubiq; q; & quibuscūq; uerbis testē suę assertiōis quis inuocauerit, iurat: siue dicat p deū: siue deus nouit: siue corā deo dico: aut deo teste: siue uiuit dñs: siue hęc faciat dñs: & hęc addat. Vel alijs quibuscūq; modis, quorū diuersi habent in diuersis scripturę passibus. Et de hoc Aug. in de sermone dñi in mōre dicit. Ridi culū est putare tūc iuratiōe esse: dū p aliquid dicit, per qd iurat: ita qd nō iuret, qui nō dixerit p deū: licet dixerit testis ē mihi deus. ¶ Coro. 2. ¶ Multi-plex forma iuradi. Vnde Alex. de Habit. par. iij. q. xxxi. mēb. iij. art. j. oēs modos iuradi ad quatuor reducit. Iurās. n. ueritatē primā, & summā, que deus est: & reueretur, & in testimonium suę assertiōis adducit. Debet ueritas ista reuereri in quātū principij: ē omnis ueritatis; & tunc iuratur per deū, seu p ueritatē. Secūdo, in quātū cognitor est omnis ueritatis: & tūc forma iuradi est. Testis ē mihi deus, scit deus qd nō mētor, ait apost. hoc dico corā deo. i. deo sciente, & testi ficante. Tertio, in quātū iudex est, & retributor p̄meritiū bonis, & tunc iuratur sub hac forma: uiuit dñs. i. uiuit, qui uitā cūctis tribuit: uiuit anima mea, dei. s. beneficio. uel uiuit dñs: ita est. i. uera est assertio mea: sicut uerū est dñm uiuere, & uitā bonis tribuere. Quarto, in quantum retributor p̄penę malis: & tūc est forma iurandi. Hęc faciat mihi deus, & hęc addat, uel non saluer: & sic de alijs formis ad prædictas reducendis. ¶ Secūdo notandum, qd generali diuisione duplex est iuramentum: s. assertorium & promissorium. Assertorium est respectu cuiusli-

Coro. 1

Coro. 2

Multi-plex forma iuradi.

Iuramentum duplex.

bet temporis p̄teriti, presentis, & futuri. Et est assertio alicuius cū iuramento non exhibendi per asserentem: ut cum iurat quis aliquid fuisse, uel esse. Aut quandoq; futurum esse, uel non fuisse: non esse, aut non futurū esse. Exemplū de futuro: ut si quis iuret cras eclipsim esse futurā: aut pluuiā: aut nō esse uerū rā: rarius tamē iuramentum assertorium est de futuro. Iuramentū promissorium est, cū quis iurat se aliquid esse facturū, uel non facturum. Et est tantum respectu futuri: ut dum quis iurat se daturum alicui centū flo. aut uenturū ad talē locū, uel non uenturū, utriq; iuramentorū est obligatorij. ¶ Assertorium quidem obligat asserentem, ut uerum dicat, ex quo talē testem inducit. Promissorium, ut quod iurāt, uerum faciat. Quia tamē assertorium nō obligat nisi pro tempore, pro quo iuratur: quia frequenter est de aliquo p̄teriti, uel p̄terito. Promissorium autem obligat respectu futuri contingentis: & fiendi per iurantem ideo appropriatē promissorium dicitur obligatorium: quia semper manet obligatus, donec iuratum perficiat. ¶ Vtrumq; autem iuramentorum, quandoq; fit simpliciter sine obligatione sui, uel alterius ad pœnam: quandoq; cum obligatione: ut quando aliquid (ut salus propria, aut filiorum, uel rerum iurantis, eterna uel temporalis) obligatur deo ad pœnam, si peierauit: ut si dicitur. Si non est uerum, quod dico: aut si nō impleuero promissum, illud parati: uel illud mihi contingat, aut filijs meis, aut possessioni meæ: & solet fieri his, uel similibus uerbis. Hęc faciat mihi deus: hęc addat: non saluer: non uiuat filius meus: incendio pereat possessio mea: nisi &c. Secundum hunc modum interdum etiam accipitur, cum quis iurando dicit per salutem meam, uel per filium. Per salutem Pharaonis iurauit Ioseph. Obligat enim hoc deo: unde August. in sermone de periurio. Cum quis ait per salutem suam, salutem suam obligat deo: cum dicit per filios meos: oppignorat eos deo, ut hoc eueniat in caput eorum, quod exit de ore ipsius: Gab. Biel. A a

Juramentum ex-
cratum est
grauissimum.

si uerum, uerum: si falsum, falsum. Et licet omnis creatura sit creatoris, & in eius plena potestate: ita ut non possimus eam magis deo obligare in se: tamen bonum uel solatiu, quod a creatura receperimus: & est a deo nobis concessum, possumus deo tanquam nostrum oppignorare: & illud iuramentum dicitur excretorium: & secundum Aug. est grauissimum genus iuramenti. Quando autem iuramentum sit sine obligatione huiusmodi: dicitur iuramentum assertorium, uel promissorium simplex. Item iuramentum potest diuidi in iuramentum uerum, siue bonum: & in periurium: sed de hoc questione sequenti. Tertio notandum, quod tres sunt circumstantie in genere, quae requiruntur ad hoc, quod iuramentum sit bonum, & licitum: quae secundum beatum Hieronymum dicuntur comites iuramenti: has tangit Hieron. iij. Jurabis, uinit dominus in ueritate: in iudicio: & in iustitia. Ex parte iurantis requiritur iudicium discretionis. Ex parte rei uerius iuramenti: requiritur ueritas, ut sit adaequatio rei ad sermonem, quo iuratur. Ex parte causae requiritur iustitia: ut scilicet pro causa iusta iure. De hoc beatus Th. dicit present. q. i. ar. ij. ad hoc quod iuramentum sit rectum tria requiruntur. Vnum ex parte rei, de qua iuratur scilicet ueritas: alias dictum non esset confirmatione dignum. Ex parte causae, iustitia: alias non esset debita necessitas. Ex parte iurantis, discretionis iudicium: alias non adhiberetur debita cautela. Requiritur ergo ueritas, tam in conscientia iurantis: quam in sermone ipso, quo iuratur. In conscientia quidem: ut ita esse credat, sicut iurat in assertorio: uel ita facere intendat, sicut iurat in promissorio. In sermone, ut sermo, quo iurat, uerus sit. Requiritur iustitia: ut non iuret: quod secundum se iniustum est illicitum, uel inhonestum: aut melioris boni impeditiuum utrumque enim illorum uergit in deteriore exitum. Nam sicut iuramentum non debet esse inculum iniquitatis. de iure iuratur. c. quanto. ita nec impedimentum perfectionis. Requiritur iudicium non illud, quod est executio iustitiae: sed iudicium discretionis: ut scilicet non leui-

ter, indiserete, & sine debita necessitate iuret. Includit haec discretio multas circumstantias praeteritum sex attendendas scilicet cur, quis, cui, per quid, quomodo, quando. de quibus latius infra in duobus. His conditionibus opponuntur tres aliae uiciantes iuramentum. scilicet dolus, indiscretio, coactio contra ueritatem, iudicium, & iustitiam: a quibus nominatur iuramentum, dolosum, incautum, coactum. Dolosum in assertorio: quando iurans oppositum eius sentit, quod iurando asserit. In promissorio, quando iurans se aliquid facturum: in ipso actu iurandi intendit oppositum: nec intendit se obligare ad illud, quod iurat. Iuramentum incautum potest dici dupliciter. Vel quia tractatur super materiam omnino illicitam: puta aliquis iurat se facturum oppositum alicuius praecipiti, ut qui iurat se aliquem occisurum, uel adulteraturum: uel quia tractatur super materiam, quae de se est licita, puta aliquis abiurat opera perfectionis: & in hoc ponit obicem spiritui sancto, & eius motioni. Vnde licet quis licenter possit consilia non acceptare: non tamen licet se ad non seruandum obligare. Possent etiam poni iuramentum aliquod incautum, quando iurat se facturum, quod non potest facere: & quando iurat, putat se posse. Iuramentum coactum est iuramentum metu extortum: ut si quis iurat aliquid esse uerum: aut se aliquid facturum inductus metu alicuius mali, quod timeret incidere, si non iuraret. Est autem duplex metus: quidam cadens in constantem uirum: & est, dum quis metu maioris mali fugiendi, eligit minus malum. Et ille potest cadere in uirum constantem, & uirtuosum: ut quando non leui estimatione. sed certitudinaliter saltem certitudine sufficiente in actibus humanis, scilicet malum sibi inferendum, quod maius est sibi in conueniens, quam actum illum displicere eicere. Et potest contingere, quod secundum rectam rationem sibi sit maius inconueniens: ut puta mors, carcer, mutilatio enormis, stuprum, & similia. Cum enim ille sit deus uoluntatis suae: potest uelle aliquid, quod alias nollit: & imperare actum alias nolitum, antequam incurrat ista mala: & hoc secun-

De iuramento
doloso.

Duplex
metus.

dum rectam rationem. Et talis metus dicitur cadere in constantem uirum: dum illud malum fugiendum sit magis inconueniens uiro: quam illud, quod tali metu elicit: ut si quis uoluerit aliquem interficere nisi det. c. flo. metus inducens ad dandum c. flo. cadit in constantem uirum: quia uir constans, & uirtuosus magis debet uelle dare, & effectualiter tradere c. flo. quam uitam perdere. Corollarium: nullus metus potest inducere uirum constantem ad peccandum mortaliter: quia pro nullo malo fugiendum distat ratio recta peccandum esse mortaliter: quia non potest esse maius malum, quod imminet, quam sit peccatum mortale. Sed dicitur licet nulla poena sit peior mortali peccato, unum tamen peccatum mortale est peius alio: ideo metu incidendi maius mortale posset uir constans eligere mortale minus. Respondetur, quod nullum est peccatum mortale, magnum, uel paruum, quin possit uitari absque hoc, quod incidatur aliud mortale: quia nunquam potest mortaliter peccari, nisi pleno uoluntatis consensu: uoluntas autem non potest cogi ad consentium: licet aduersus uolentiam membra exteriora ad actum: qui tamen nunquam est peccatum uoluntate non consentiente: ideo maius mortale semper uitari potest absque commissione minoris peccati mortalis. Metus cadens in uirum inconstantem: est quando malus malum, uel inconueniens admititur: ad fugiendum minus malum, uel conueniens: ut qui peccat, ne substantiam temporalem perdat, aut mortem sustineat corporalem, ne diuitias habitas perdat. Et tantum de articulo. Quod ad articulum secundum est prima conclusio. Iuramentum cum debitis circumstantiis est licitum, & sepe meritorium. Haec conclusio reprobatur errorum Manicheorum haereticorum dicentium, quod in nullo casu iurare liceat. Mori fuerunt uerbo saluatoris Mat. v. Audistis, quia dictum est antiquis, non periurabis: red des autem domino iurata tua. Ego autem dico uobis non iurare omnino. Et legitur. Sit autem sermo uester est, est, non non. quod huius abundantius est, a malo est. & Iaco. v. Ante omnia fratres mei nolite iurare, neque per caelum,

neque per terram: neque aliud quodcumque iuramentum. Sed contra illos probatur conclusio auctoritate scripturae: facti Christi, & apostolorum: & ratione. Auctoritate. Nam Deut. vj. dicitur, Dominum desinitimabis, & per nomen illius iurabis. Item Mat. v. Reddes domino iuramenta tua. Quae tractans beatus Aug. in de uerbis apostoli. Si peccatum inquit, esset iuratio: non diceretur in lege. Reddes domino iuramenta tua. Reddimus autem domino iuramenta, quando iuramus per deum. Item ad Heb. vj. iuramentum est supra, apostolus dicit. Omnis contra ueritatem finem esse iuramentum. Cum autem licitum est finem controversias: licitum erit iuramentum, quod controversiae finiuntur. Ad idem innumeris doctorum auctoritates adduci possent: sed maior his est auctoritas ecclesiae, quae sic determinauit in c. etiam Christus de iure iuran. Ex facto idem probatur: nam deus ipse iurauit per angelos, & ora prophetarum. Vnde Gen. xij. ait ad Abraham. Per me ipsum iurauit, dicit dominus: quia fecisti hanc rem &c. Et frequenter habetur uerbum hoc. Viuo ego, dicit dominus. Et in ps. Iurauit dominus, & non pernitabit eum. Item iurauit dominus David ueritatem, & non frustrabitur eum. Item in nouo testamento frequenter dominus ad confirmationem praedicationis ueritatis addidit. Amen, amen dico uobis: quod est fideliter, uel ueraciter, siue in fide, aut ueritate dico uobis: quod est iurare: quia est deum in seipsum assumere, qui fidelis est, & ueritas. Sic enim dominus ipse exponit Luc. iij. Amen dico uobis. In ueritate dico uobis: quia multa uidea &c. Item Apoc. x. legitur, quod angelus leuauit manum suam in caelum: & iurauit per uiuentem in secula seculorum. Praeterea beatus Paulus frequenter in epistolis iurauit. Ad Roman. ix. Veritatem inquit, dico in Christo Iesu, non mentior. Item. iij. Corin. x. Deus, & pater domini nostri Iesu Christi scit, quia non mentior. & ibidem ca. xij. Coram deo in Christo loquimur. ad Gal. j. Quae scribo uobis: ecce coram deo, quia non mentior. ad Phil. j. Testis

Deus iurauit, si
militet
angeli,
& apostoli.

Coroll.
Pro nullo
meta
est pec
candum
mortali
ser.

Arti. 6.
Cocl. 1.
F

mihī est deus; quomodo cupiam uos in uisceribus Iesu Christi. Ratione etiam probatur. Omnis actus humanus cadēs super materiam debitam sufficienter circumstantionatā secundum dictamen rationis recte est bonus, & licitus. aliquod iuramentum est huiusmodi: ergo. Consequētia nota cum maiore: quia omnis talis actus est uirtuosus: ut potest deduci ex diffinitione uirtutis. Minor probatur: quia aliquod iuramentū potest cadere super debitam materiam, seu obiectum. Nam in iuramento duplicem possumus materiam considerare: una est assertio testificanda: alia est testis idoneus. Materia debita testificanda est assertio uera, seu fidelis promissio boni, & honesti. Testis maxime idoneus est, qui ueritatem nouit: & testificando non fallit. Talis autem est deus summa ueritas, qui omnia nouit, & neminem fallit. Ergo dum ueritas testificatur per deum: est debita materia iuramenti. Similiter possunt concurrere debite circumstantiē: nam hęc testificatio fieri potest in bonum finem: morale uel theologicum. Moralem, dum sit propter certitudinem habendam humanarum assertionum: quę est honesta: & necessaria humano conuictui. Theologicum, dum sit ad certitudinem finaliter propter deū. Alię quoque circumstantiē, quas recta ratio dicitur: sci licet tempus, locus, modus & forma: possunt occurrere; & frequenter concurrunt: ergo aliquod iuramentum est actus humanus cadens super debitam materiam debite circumstantionatus.

¶ Pręterea omnis actus humanus necessarius humano conuictui potest licite exhiberi: iuramentum est huiusmodi: ergo potest licite fieri. Ponatur in esse: igitur licite fit. Consequētia nota cum maiore. Minor declarata est in notabili primo pręcedentis articuli. Item: omnis actus pertinens ad patriam est licitus: talis est iuramentum; ergo. Consequētia nota. Maior patet: quia patria est suprema uirtus moralis. Minor patet: quia in iuramento deus adducitur in testimonium ueritatis tanquam

ueritas infallibilis, & omnium cognitor: hoc autem est reuerentiā deo exhibere: quia est protestari, & profiteri deum esse summam, & infallibilem ueritatem: & huius reuerentię exhibitio est actus patrię. Hinc glōf. Hiero. super illud Mar. v. Non iurare omnino: dicit Per quod quis iurat, illud ueneratur, & amat. Similiter iurando per deum profitemur deum nobis superiorē: secundum illud apostoli ad Heb. vj. Homines per maiores sui iurant. Hoc autem pertinet ad cultum patrię. Secundam partem conclusionis, scilicet quod potest esse meritorium patet: quia actus iurandi potest procedere ex charitate: & ordinari in deū finali ter: sicut omnis actus charitatis tam dei quam proximi: & per consequens potest esse meritorius. ¶ Et per hoc ad rationes hereticorum. Ad primam auctoritatem Christi. Ego dico uobis non iurare omnino. Respondet sanctus Bonau. quod Manichei per hanc auctoritatem intellexerunt omne iuramentum prohibitū, quod uenit ex manifesta ignorantiā, quia nesciebant distinguere inter negationem prepositam signo uniuersali, & postpositā. Preposita enim facit equipollere particulari contradictorię uniuersali: unde dominus dicendo: non omnino: non prohibuit omnē iurationē: sed quemdā iurandi modū: & quia non omnē prohibuit, aliquem admittit: quāuis autē uerū sit, quod deus non prohibuit omnem iurationem; tamen responsio illa non uidetur sufficiens: quoniā sermo euangelicus regulis donati: & pari ratione Aristotelis non subiacet, ut uult Greg. nec logicalis rigor in eo attendendus est: sed magis intentio, & causa dicendi. Nam in simili Exo. xx. ubi dicitur. Non concupisces domum proximi tui: nec desiderabis uxorem eius: non seruum &c. nec omnia, quę illius sunt. ibi etiā negatio ly nec, preponitur signo uniuersali omnia: non tñ eq. pollet particulari: nō. n. ly nec omnia ualer. i. aliqua non: sed nec omnia ualer. i. nulla, quę illius sunt: & similia in multis alijs locis inueniri possunt: ideo melius dicitur secūdu Aug. lib. cōtra mendaciū, quem etiam sequitur Inno. iij. in. c. et si

Chri-

Christus. de iure iuran. quod dominus prohibuit omnem modum iurandi: siue per deū, siue per creaturam: non simpliciter: sed ex causa: hoc est ex leuitate: non autem ex necessitate: ne. scilicet ex facilitate iurandi ueniat ad consuetudinem iurandi: & a consuetudine in perurium cadatur. Nam Iudei, contra quos Christus loquitur, errabant, putantes solum iuramentum falsum esse illicitum: non autem iuramentum incautum. Similiter non putabāt se teneri iuramento, si per creaturas iurassent: quoniā audierant: reddes domino iurandum tuum. utriusque dominus reprobatur, cum ait. Audistis, quia dictum est antiquis, non per iurabis: falsum. scilicet iurando. Ego autem dico uobis: non iurare omnino. i. nullo modo iurandum esse sine necessitate: neque per cælum &c. Prohibentur enim quędā: quia per se mala sunt: ut furtum, adulterium &c. quę non sunt aliquatenus faciendā: quędā uero prohibentur ex causa: non quia per se mala: sed quia si fiant frequenter, & multū, sequuntur mala: ut uinū per se non est malū: & tamen Ephe. v. prohibet apostolus di. Nolite inebriari uino, in quo est luxuria. secūdu illud Hiero. Venter mero est uans, facile despumat in libidinem. Sic & iuramentū per se malū non est: cū sit cōfirmatio ueritatis: sed tñ ex frequentia, & incauta iuratione per iurium sepe nascitur. Hinc Eccle. xxxiij. Igitur. Vj multū iurans implebitur iniquitate. In re tñ ueracitā, & honesta non prohibet iurare. hęc in glōf. Mar. v. & in. c. allegato: et si Christus. Ad auctoritatem beati Iacobi respondetur: quoniā aliqui um faciūt in uerbo nolite, quod non uidet, phiberi iuramentū, sed iurandi uolūtas: nolite. i. non uelit: non uoluntate spontaneā habeatis: quoniā ad iurandum non debet quęquā uolūtas spontanea inducere: sed necessitas trahere importuna. Huic cōsonat Aug. ad Hil. Iuratio nē caue, quā tū potes. Melius quippe nec uerū iurat: quā iurād. cōsuetudine, & in piurū sepe cadatur: & semp perurio appropinquatur: non quia peccatū est uerū iurare: sed quia grauissimū peccatū est falsum iurare, quo citius cadit, quod iurare cō-

sueuit. Quod uero dominus ait: sit sermo uester est est, non nō, dictis concordat. Nā ut dicit Aug. de uerbis domini, hoc. scilicet est, non nō, bonum est appetendum: quod amplius est, a malo est. i. si iurare cogaris scias de necessitate uenire infirmitatis eorum, utiq; quibus aliquid suades, quę utiq; infirmitas malum est. Itaq; non dixit, quod amplius est, malū est: sed a malo est. Tu. n. non malū facis, qui benē nteris iuratione, ut alceri persuasas, quod utiliter persuades: sed a malo est illius, cuius infirmitate cogaris iurare. A malo, inquam, non tam culpā quam pęnā: nec exhibētium: sed exigētium iuramentū nam incredulitas huiusmodi magis est pęna, quā culpa. ¶ Ex his doctrina moralis elicitur: quod licet iurare per se malū non sit: tamen cauēda est summa iurandi frequentia, & consuetudo etiam in sermonibus ueritate subnixis: nec medio ceter laborandū est, ut cōsuetudo hęc uincatur: sed cū magna sollicitudine, & instantia: quoniam ut dicit Aug. ubi supra: nemo nouit, nisi qui expertus est. quā sit difficile, & cōsuetudinē iurādī extingueret: & nunquam temerē faceret: quod aliqui necessitas facere cogit. ¶ Secunda conclusio. Non nisi per creaturam sine peccato: licet iurare execratorio iuramento. Probat: quia in execratorio iuramento illud, per quod iuratur, deo in pęnā obligatur, & oppignoratur: sed hoc non cōuenit deo, qui impassibilis est: nec sibi ipsi oppignorari potest: ergo non nisi per creaturā potest hoc iuramento licite iurari. ¶ Tertia conclusio. Licite est in simplici iuramento iurare per creaturā, si iurans habeat cū iurandi necessitate intentionē bonam, & non necessitatem exegerit iurare per deū creaturę. ut dicit cōclusio prima: ergo etiā per creaturā. Tener cōsequētia: quia iurās per creaturā, iurare per deū, ut supra tñ ē. Vñ & ueritas ipsa dicit Mar. xxiiij. Qui iurauerit in templo: iurat in illo, & in eo, quod habitat in ipso: & quod iurat in cælo iurat in throno dei: & in eo, quod sedet super eū. i. deo. ¶ Et dicit notāter: si cū necessitate habet intentionē bonā: quā, quod iur Gab. Biel. Aaa 3

Cauēda est summa iurandi frequentia.

Cōcl. 2. H

Cōcl. 3. Quo licet per creaturam iurare, si iurans habeat cū iurandi necessitate intentionē bonam, & non necessitatem exegerit iurare per deū creaturę. ut dicit cōclusio prima: ergo etiā per creaturā.

rando per creaturam ipsam secundum se in testimonium inuocaret: per ipsam ueritas dubia confirmaretur. Hic creaturæ aliquid numinis attribueret: cognitionem. scilicet secretorum, uel infallibilitatem: & ita propter malam intentionem peccaret, & ideo Iudejs tanquam parulis prohibito est: ne per creaturam iurent: & concessum iurare per deum: ne honor deo attribuendus. f. ueracitas infallibilitas creaturæ attribuitur. Et secundum hoc intelligendi sunt canones, & patrum dicta prohibentia iurare per creaturas. Et propter eandem causam non est iurandū, per idoliū, aut diabolū, ne diuinā reuerentia trāseratur ad idoliū. Et de hoc beneloquitur. Alexā. par. ij. q. xxxj. memb. ij. arti. iij. hāc ponēs distinctionē: qui iurat per creaturā, aut credit aliquid numinis esse in creaturā: aut iurat per creaturam intendens fraudem, uolens decipere alium: quia scilicet creaturā reputat uilē: ita quod cum per eam iurat, nihil se iurare credit: aut iurat per creaturā intendens solum protestari, quod deus auctor creaturæ sit prima ueritas, & testis ueritatis. Si primo modo credens aliquid numinis esse in ea, & per hoc uolens uenerari creaturam: peccat peccato idolatriæ. Si intendit fraudē, peccat peccato perurij. Si autem neutrum illorum intendat: sed solum protestari primā ueritatem: & ipsam per creaturam uenerari: sic licitū est iurare per creaturam. Et hoc est, quod dicit beatus August. ad publicolam. Deus per creaturam iurare prohibuit: ne uel more gentiliū aliquid quod numen deitatis in creaturis inesse crederemus. Vel ne creaturas contemptibiles iudicando, per eas, promissa pronihilo duceremus. ¶ Quidā tñ dicit, quod non sit licitū iurare per omnes creaturas: sed distinguit, quod quedam sunt creaturæ deo dicatæ, & ad cultū diuinū mācipatæ: ut reliquiæ sanctorū, & euāgelii: & per has ē licitū, ut dicit iurare. Per alias autē non est licitū: quia aliæ non admittuntur in solemnem iuramentū. Sed ut dicit Aug. cōtingit iurare per quālibet creaturā. Vñ sup̄ illud Rom. j. Testis mihi est deus. dicit in glos. Qui per lapidē iurat falsum: periurus

est: & cōstat, quod hoc non esset nisi tale iuramentum esset obligatorium. Hæc Alex. Sed contra conclusiōē obijcitur per eam non ē Pij pape. xxij. q. j. si quis. ubi dicitur. Si quis per capillū dei, uel caput iurauerit: uel alio modo blasphemiam cōtra deum usus fuerit: si in ecclesiastico ordine est, deponatur: si laicus anathematizetur: & si quis per creaturas iurauerit: acerrimē castigetur. Si quis autē talē hominē nō manifestauerit: nō est dubium, quin diuina dānatione coercet. Sed si episcopus illa emēdare neglexerit: acerrimē corripitur Respondetur secundū Alex. & sanctū Bonā. quod canon loquitur cōtra illos generaliter, qui credēbāt deū secundū diuinitatem habere mēbra: aut cōtra illos: qui non reuerenter nomināt mēbra Christi: & quodā exquisito modo iurādi diuidunt Christum quasi mēbratum, quod ualde arguēdi sunt. Hæc Bonā. Per membra autem Christi secundū humanitatem iurare reuerenter eo modo licet: quo licet per alias creaturas iurare. Vnde canon loquitur in casu supra expresse, in quo nō licet iurare per creaturas. ¶ Quarta cōclusio. Aliter obligat iuramentum assertorium: aliter promissorium. Ista conclusio satis patet ex notabili secundo. Et beatus Tho. distinct. present. q. iii. art. i. dicit, quod in iuramento assertorio est unatantū obligatio. scilicet quod quis obligatur ad peccatum: si ueritas suo iuramento delit. In iuramento autē promissorio est duplex obligatio. Vna, qua quis obligat ad faciendū hoc, quod iuramento promittit. Alia, qua obligatur ad peccatum, si non fecerit, quod promittit. Hęc tamen cōclusio moderationē recipit per sequentes cōclusiones. ¶ Quinta cōclusio: quod si quis dolosum iuramentū obliget ad pōnā æternā simpliciter: & ad seruandū promissum in foro ecclesiæ exterrori: nō tñ obligat ad secundū in foro conscientie interiori. Tres partes habet conclusio prima. Prima concernit in genere omne iuramentum dolosum, tam assertorium, quam promissorium: alia duæ tantum promissorium. Prima pars probatur: quia omnis iurans dolosē peccat mortaliter. Intelligendum

Cōcl. 4.

I
Aliter
obligat
iuramentū
assertorium, aliter
promissorium.

Cōcl. 5.

est ex deliberatione, & ceteris paribus: quia adducit deum in testē falsitatis in assertorio: aut promissi implendi (cuius tamē oppositū intendit) in promissorio: ergo peccat mortaliter. Tenet cōsequentiā: quia facit magnam irreuerentiam deo, adducens eum in testem falsitatis: & per consequens obligatur ad pōnam æternam. Pro secunda parte. scilicet quod obligatur in foro ecclesiæ contentio seruari promissum: probatur: quia secundum iudiciū illius fori cōpellitur ad seruandū promissum. Nam ecclesia iudicat de his, quæ parent: & quia uerba obligatoria manifesta sunt: ideo talem iudicat obligatū. Tertia pars. scilicet quod non obligat in foro interiori conscientie: probatur: quia in priuatis obligationibus nullus non intendens se obligare coram deo obligatur: quia deus iudicat secundū secretū conscientie. Nā homo accipit uerba secundū quod foris sonāt: deus uero accipit secundū quod intus cōcipiuntur. Hinc dicitur j. Regū. xvj. Homo uidet, quæ patet: dominus autē intuetur cor. Hinc Greg. xxij. moral. Humanæ (ait) aures talia uerba nostra iudicant: qualia foris sonant. Diuina uero iudicia talia foris audiunt: qualia ex intimis proferuntur. uide Petrum de palu. in iij. dist. xxxvij. q. ij. de uotis. Et est simile in matrimonio, quo uerba foris prolata non obligant sine consensu interiori. Qui ergo intus se non intendit obligare coram Deo, nō est obligatus. Nec tamen sequitur, quod iste ex dolo suo repositet cōmodum: ut puta si non dolosē iurasset, esset obligatus. Nunc autem, quia dolosē iurauit: non est tali iuramento obligatus ad seruandū iuratum: quia dolosē iurando incidit mortale peccatum: & per consequens obligatur ad æternam pōnam: quod incomparabiliter peius est: quā sit obligatio ad seruandū iuramentum. Obligatur tamen iurans dolosē etiam in foro conscientie ad hoc: ut is, cui iurauit ex dolo suo, non ledatur: secundum illud j. ad Thesal. iij. Ne quis supergrediar, & circumueniat in negotio fratrem suum. ¶ Sexta conclusio. Iuramentum

incautum acceptū primis duobus modis non obligat ad promissi obseruantiam: obligat tamen ad mortalē culpā. Probatur conclusio de iuramento incauto primo modo, quo iuratur aliquid omnino illicitum: scilicet quod est contra præceptum: quia non potest se inferior obligare ad non obediendum superiori: nec ad id, quod est secundum se illicitum. Sed nec id, quod est secundum se illicitum per iuramentum (quod non potest esse uinculum iniquitatis) fieri potest licitum. Peccatum enim mortale non facit conditionem peccantis magis liberam. Talis autem sic iurando peccat mortaliter, ut statim probabitur. Sic ergo iurans non solum non obligatur tali iuramento: sed etiam non debet seruari: quia non potest sine mortali solueri promissum. Vnde Amb. lib. de officiis. Est nonnunquam contra officii soluere promissum: sicut Herodes, qui necem Ioannis prestiterit: ne promissum negaret. Et beatus Iudo. in soliloquio. In malè promissis rescinde fidē: in turpi uoto muta decretum: quod incautē uoluiti, nō facias: impia est promissio, quæ scele. e. admpletur. Et lib. ij. sentent. c. xij. ait. Non est obseruandum sacramentum, quo malum incautē promittitur. Et beatus Aug. in sermone de decollatione Ioannis. Quod Dauid iuramentum per sanguinis effusionem non impleuit: maior pietas fuit. Iurauit Dauid temerē: sed non impleuit maiori pietate. Et loquitur de iuramento, quo iurauit se occisurum Nabal uirum stultum. de quo j. Reg. xxv. Probatur etiam conclusio de iuramento incauto secundo modo, quo iuramentum transit super materiam de se licitam: sed non licitam iuranti: quia melioris boni impeditiuo: & per hoc uergit in deteriorem exitum. Nam nullum iuramentū, quod obuiat charitati, obligat ad seruandū iuratum: quia ab obligatione charitatis absolutiō debemus: secundū illud apostoli Rom. xiiij. Nemini quicquā debeat: nisi ut inuicē diligatis: sed omnia iuramenta, quæ uergunt in deteriorem exitū, sunt huiusmodi ergo &c. Sunt autē talia iura

Cōcl. 6.
K
Iuramentum incautum quomodo obligat.

menta de non implendis consilijs euan-
gelicis: de non faciendis operibus super-
erogationis. Et gñaliter de his, quibus
ponit obex motioni spiritus sancti; aut q̄
sunt imperfecti; ut detrimentū si q̄siu-
ret se nunquā intraturū religionē: nunq̄
uisitare talem infirmū. Tale iuramentū
licet seruari possit sine peccato: non n-
quis tenetur intrare religionem: ideo
non peccat, qui religionem non intrat,
non tamen obligat iuramentum ad non
intrandum. Ideo etiam qui iurauit nō
intrare, pōt intrare sine peccato: quia
non tenetur tali iuramento. De hoc
Beda super Mattheum v. c. Si aliquid
forte nos incaute iurare contigerit: &
obseruatum in deteriore uergat exi-
tum: liberē illud salubriori consilio mu-
tandum nouerimus: ac magis instante
necessitate peierandum, quā pro uitā
doperiurio in aliud crimē grauius esse
diuertendum. Et hęc ultima pars aucto-
ritatis respicit iuramentum incautum,
primo modo. ¶ Secunda pars conclusio-
nis: scilicet q̄ iuramentum incautum
utroq; modo obligat ad mortalem cul-
pam, probatur: quia quicumq; uocat
deum in testem contra seipsum mortali-
ter peccat: quia dominus non est dissen-
sionis deus: ut dicit apostolus j. Cor.
xiii. Sed qui iurat incaute primo modo,
iurat contra p̄ceptum diuinum. i. nol-
le obedire p̄cepto: qui secundo modo
iurat resistere motiōi spiritus sancti.
Et ita in utroq; adducit deum in testem
contra deum. Et ita peccat contra se-
cundum p̄ceptum, quo omnis irreue-
rentia dei prohibetur. Et est aduertē-
dum, q̄ taliter iurans in ipso actu iuran-
di peierat, & moraliter peccat: non po-
stea dum iuramentum non seruauit: quia
in ipso iurandi actu deum contemnen-
do irreueretur: non autem cum opposi-
tum eius, quod iurauit, facit: de quo in-
ferius. ¶ Sed di. quis contra primam
conclusionis partem: nam Iosue iura-
uit pacem cum Gabaonitis, q̄ non occi-
deret eos. Iosue ix. sed illud iuramentū
fuit incautū primo modo: quia iniustū,
& cōtra dei p̄ceptū. Quia dñs p̄ceperat
ei, q̄ occideret oēs habitatores terrę

De iura-
mento
Iosue fa-
cto Gaba-
oniti-
tis.

promissionis: ut habetur Deut. vij. Ip-
se autem iurauit contrarium: & propter
iuramentum pepercit Gabaonitis, pu-
tans se obligari iuramento. ¶ Ad hoc
respondet Alexand. & post eum beat.
Thom. q̄ in his, quę sola prohibitionē
sunt illicita: non sua natura dum cum
obseruatione intentionis p̄cipientis
iuramentum seruari potest: tūc obligat.
Si autem seruari non potest, quin con-
traueniatur intentioni mandantis: non
obligat. Intentio autem prohibitionis
Deut. vij. fuit: ne si dimitterentur uiuī
auerterent filios Israel a deo: & inter-
ficerent eos. Vnde subditur ibi pro cau-
sa mandati; nec filiā illius accipies filio-
tuo: quia seducet filiū tuū, ne sequatur
me. Et hęc intentio seruari poterat a Io-
sue, & populo cum iuramento per tan-
tam Gabaonitarum humiliationem, ut
nihil mali possent machinari in fi-
lios Israel: & ideo non fuit iuramen-
tum incautum, nec contra p̄cepti in-
tentionem. Vnde Amb. lib. de officijs.
Iesus pacem, quā dederat, reuocandam
non cēsit: quia firmata erat sacramen-
ti religione: ne dum alienam perfidiā re-
dargueret, suam fidem solueret. Soluis-
set autem suam fidem: si non tenuisset,
quod iurauerat. Iterum: ideo multauit
eos Iosue meliore morte. s. obsequio mi-
nistri j. ur esset clementior sententia .s.
diuturna. Licet ergo non fuerunt occi-
si morte naturali, quę est in separatione
animę a corpore: sunt tamen occisi mor-
te legali, quę est seruitus, qua seruata est
intentio prohibitionis diuinę: quia ne-
minem poterant corrumpere seruituti
addicti. ¶ Septima conclusio. Iuramen-
tum incautum tertio modo .s. quo quis
se facturum, quod non pōt, iurat: dū ser-
uare nō potest, non obligat. Probatur:
quia ad impossibile nemo obligatur. Ve-
rūta si nunc seruari non potest propter
aliquod superueniens impedimentum:
pōt autē postea: tunc manet iurās obli-
garas, ut faciat, cū possit: ut si quis iurat
ire ad sanctum Iacobū: & superueniat
corporalis infirmitas: non tenetur du-
rante infirmitate: manet tamē obligat⁹,
ut cōualescēs impleat. Et si dum iurauit,

Cōcl. 7.

probabiliter putauit se posse: excusatur
in fauorabilibus: secus si non putabat,
aut stultē putabat se posse. Et p̄sertim
excusatur, si impedimentum de nouo su-
peruenit, quod p̄quisum nō est. ¶ Octa-
ua cōclusio. Coactū iuramentū in foro
cōscientię est obligatoriū. Probatur: quia
iuramentū in foro
cōscientię quicūq; iurat uolēs ceteris paribus. i. si
impletio iuramentū nō uergit in deterio-
re exitū: obligatur seruare iuramentū, &
fidē, si pōt. sed iurās coactē iurat uolēs:
ergo. Cōsequētia nota cū maiore. Mi-
nor probatur: quia coactio ad iurandū
non est coactio simpliciter, & absoluta,
quę fit per uolentiam, cui resisti non
potest: quia neq; uoluntas cogi potest
simpliciter: neq; lingua ad formandum
uerba: sicut manus ad operandum, puta
scribendum, uel percutiendū, aut tene-
dū aliquid. Potest autē cogi secundum q̄
hoc est metu alicuius magis noliti. Sed
talis coactio non est simpliciter in uolū-
taria: immo simpliciter est uoluntaria:
licet sit in uoluntaria ex conditione, si-
cut proiectio mercium in mare. Cōfir-
matur: si enim metus aliquis tolleret
obligationem iuramenti: maximē metus
cadens in constantem uirum: quia me-
tus minor non excusat: sed talis metus
non cadit in iurationem: hoc est nō in-
ducit uirū constantem ad iurandum cō-
tra mentē: quia non ad mentiendū, seu
dolose iurandū: ergo si metu inducitur
ad iurandū: iurat in ueritate, iustitā, &
iudicio: quia iurat iuramentum licitum,
quod iurare, & tenere potest sine pecca-
to: quia si iuraret cum peccato: iam
non esset metus cadens in constantem
uirum: quia maius malum peccatum
est peccare, quā id pati, propter cuius
metū peccat. Si uero metu inducitur ad
iurandum uerum, & licitum: tenetur ta-
li iuramento: quia omne iuramentum
licitum est seruandū. ad hoc sunt multa
iura. ¶ Dicitur notanter in foro con-
scientię: quia in foro exteriori non li-
gat. Non enim competit actio ei, qui
iniuste compellitur ad iurandum. Si di-
ergo, qui raptori metu mortis iurat dare
centum florenos, tenetur sibi dare. hoc
conceditur: quia magis tenetur homo

Cōcl. 8.
M
Coactū
iuramē-
tū in fo-
ro con-
scientię
est obli-
gatoriū.

In foro
exteriori
non li-
gat.

sustinere iacturam temporalem, quā fran-
gere fidem sacramento firmatam. Ha-
bet tñ talis remedium: quia potest datū
in iudicio repetere: aut iudici denun-
tiare, qui ex officio tenetur raptorem
ad restituendum compellere. Nec debet
iurare, q̄ non uelit denunciare: quia
hoc est contra fraternā correctionem:
& ita illicitum, ad quod non compellit
metus cadens in constantem uirum. ¶ Si
dicis, metus tollit obligationem iuramē-
tonij, quę maior est, quā obligatio
simplicis iuramenti. Responderetur: q̄
metus tollit obligationem matrimonij:
quia est contra institutionem matrimo-
nij: uoluit enim deus matrimonij insti-
tor, q̄ talis consensus non ligaret: nec
matrimonium constitueret. Et est casus
ille specialiter a deo exceptus: quia no-
luit sic iurantem obligari. ¶ Conclusio
nona. Omne iuramentum ius comiti-
bus debite circumstantiarum, obli-
gat iurantem ad uerificandum, quod
iurauit talis conditionibus generali-
bus, quas in iuramento subintelligi ius
commune uoluit. Hęc conclusio satis
pater de iuramento assertorio: obliga-
tur enim iurans, ut uerum iuret: ut pa-
ter ex dictis. Similiter de promissorio
allegat Christus Mat. v. legem. Reddes,
inquit, deo iuramenta tua. & Num.
xxx. Dicit legislator Moyses. Si quis ui-
rorum uotum domino uerit: aut le cō-
strinxerit iuramento: nō faciet irritum
uerbum suum: sed omne, quod promi-
sit, implebit. ¶ Additur salus conditio-
nibus & c. Condiciones plures colligua-
tur in glos. c. quę admodum. de iure iur.
super uer. conditio. quę tamen breuius
possunt ad tres reduci. ¶ Conditio prima
est delatio auctoritati superioris:
nam in omni iuramento ius superioris
intelligitur exceptum. ut in c. ue-
nientes. de iure iuran. & ideo in om-
ni iuramento intelligitur: nisi con-
trarium p̄cipiat, aut uelit superior:
& hoc in eis rebus, quę superioris
auctoritati, & dispositioni sunt sub-
iectę: secus in eis, in quibus su-
perior non habet auctoritatem: uel
auctoritatem limitatam, secundum

Cōcl. 9.
N
Iuramē-
tū debi-
te circū-
statiōna-
tū quō
obligat.

Quāpo
testatē
habet
papa in
dispen-
sādo su-
per iura
mentis
p̄stitis.

quam potest præcipere. Hinc in omni iuramento uniuersaliter tacite intelligitur: si deo placuerit. unde Iaco. iij. Dicatis, si dominus uoluerit: & si uixerimus, faciemus illud. Sic & auctoritas papæ excepta intelligitur: saltem dum causationis subsistit. Non enim habet Papa uicarius christi potestatem simpliciter illimitatam, sicut christus: quia secundum apostolum. i. ad Corinth. x. Potestatem dedit dominus in edificacionem: & non in destructionem ecclesiæ, seu fidelium. Siquidem si dispensator est, non dominus secundum eundem. j. Corinth. iij. Sic nos existimet homo, ut ministros christi, & dispensatores ministeriorum dei. Hic iam quaeritur inter dispensatores, ut fidelis quis inueniatur. Est autem fidelis dispensator: si ad honorem domini sui, & iustitiam, ac salutem subditorum auctoritatem acceptam dispensat. de hoc. xxv. q. j. §. vlti. Leo papa ait. Valet sancta Romana ecclesia suis priuilegijs quoslibet munire: & extra generalia decreta quaedam speciali beneficio indulgere: considerata tamen rationis equitate; ut quæ mater iusticie est: in nullo ab ea dissentire uideatur. Quæ attendenda sunt ab eis specialiter, qui contra uota, & iuramenta dispensacionem quaerunt, nulla rationabili causa subsistente. Quæ dispensaciones secundum Beata Bernardi non dispensaciones: sed dissipaciones sunt dicendæ. Sic cuiuslibet iudicis auctoritas, ac uis præcipiendi intelligitur excepta in eis, quæ suæ iurisdictioni subsunt. Unde si quis iurauit soluere ceterum flo. In certo termino: si iudex per arectam uel alias prohibuit: tenetur obedire iudici iuramento non obstante. ¶ Secunda conditio respicit fidem seruatum, propter quam iuratur: quia non seruanti fidem fides seruanda non est. Intelligitur igitur conditio in iuramento promissorio, si mihi fidem seruaueris: ut habetur de iure iuran. Peruenit. ij. & c. sicut. ij. Ideo iurans ducere aliquam si fidem sponsæ non seruauerit, non tenetur iuramento. ¶ Tertia conditio statum rerum ipsarum respicit: tam iurantis tam ei, cui iuratur, quam rerum pro qua, aut ratio

cuius iuratur: quam etiam iuramenti. unde subintelligitur conditio: si res in eodem statu permanet: nam si quis, ut officialis iurat cessante officio, non tenetur. Si qui prælato ut tali iurat, gratia exempli obedientiam, si cedit prælationi, subditus non tenetur. Sic qui in pinguiori fortuna iurat aliquid se daturum, si mutatur fortuna: ut præstare non possit: non tenetur durante impotentia. Si militer si absoluitur a iuramento ab eo, qui habet absolueri subsistere causa rationabili non tenetur iuramento, a quo fuerit absolutus. Cum etiam aliqua generaliter iurantur, intelligitur se per se honesta, licita, possibilis, moderata, & secundum intentionem illam secundum quam ordinatur iuramenti obligari uoluerit; & rationabiliter abuerit. Hinc per generale iuramentum seruandi statuta, & statuenda: & consuetudines ecclesiæ uniuersitatis, aut communitalis cuiuslibet: non obligatur iurans nisi ad ea, quæ sunt licita, & honesta non obolita. Nam de alijs ordinatur iuramenti non intendit: neque debet iurantem uelle obligare. De his omnibus latius colligunt summiste cum multiplici iurium allegatione &c. ¶ Quantum ad articulum tertium dubitatur de conditionibus requisitis ad hoc, ut iuramentum fiat cum iudicio. Respondetur, quod huiusmodi conditiones communiter ponuntur. vj. ut dictum est notabili. ij. quarum aliquae latius sunt declarandæ. Prima est, cur hoc est, ut sit sufficiens causa motiua ad iurandum: non enim leuitate, aut consuetudine debet quis ad iurandum induci: sed necessitate quadam. Non quidem inuitabilitatis, aut coactionis: sed necessitate charitatis, & utilitatis proximi. Ut tamen proximus ex sua infirmitate non credat asserenti, uel suadenti: quod uerum bonum utile est, & salutare iurandum est, ut credat. de hoc August. in de uerbis domini. Qui intelligit non in bonis id est in per se appetendis: sed in necessarijs iurationem esse habendam: refrenet se quantum potest, ut non ea utatur sine necessitate. Et declarans quia necessitate, subdit. cum uidet pigros esse

Arti. 3.
Dub. 1.
O De conditionibus ut iuramentum fiat cum iudicio.

hominem ad credendum, quod eis utile est credere: nisi iuratione firmeretur. & sequitur. Si iurare cogis: scias de necessitate uenire in firmitatis eorum, quibus aliquid suades: sequitur. Tu enim non malum facis, qui ueris iuratione, quæ et si non bona id est non appetenda, quasi per se bona: tamen necessaria est, ut alteri suadeas, quod utiliter persuades. ¶ An numerat autem Alex. de Anglia. nouem causas sub hac necessitate comprehensas, quarum septem tenent se ex parte boni inducendi: & duæ ex parte mali remouendi. Prima est pro ueritate fidei, aut doctrine: aut alias utili confirmanda. Sic iurauit apostolus. i. Corinth. j. dicēs Fidelis deus: quia sermo noster, qui fuit apud uos, qui non est in illo, est, & non. Secunda pro ueritate declaranda, aut manifestanda. Deut. xix. In ore duorum uel trium stat omne uerbum. non est autem testis nisi iuratus secundum iura. Tertia pro amicitia contrahenda. Gen. xxvj. dixerunt uiri gerere ad Isaac. Siti iuramentum inter nos, & ineamus fedus: ut non facias nobis quicquam mali. Et sequitur. Surgentes mane iurauerunt sibi mutuo. Quarta pro pace reformanda. Gen. xxxj. Iacob iurauit Labam per timorem patris sui Isaac. Quinta pro fidelitate seruanda. ij. Regum. v. Venerunt senes Israel ad regem Dauid: & percutit cum eis fedus coram domino. Sexta pro obedientia, & subiectione recognoscenda, sicut iurauerunt uiri Galaad Ieptæ. Iudicum. xj. Dominus qui hæc audiuit, ipse mediator: & testis est: quod non strapromissa faciemus. Septima pro consuetudine ecclesiæ statuta, & lege seruanda. Exo. xxiii. Filij Israel data lege iurauerunt se domino seruituros. Octaua, quæ cum sequenti est propter malum cauendum propter calumniam cauendam: ut siens soler in cõestratione litis, & in cautione pacti seruandi, aut debiti soluendi. ad Heb. vj. Omnis cõfoueris finis est iuramentum ad cõfirmationem scilicet pacti: cõpositionis, uel cõcordiæ. Nona pro infamia purganda. Deut. xxi. Si inuentum fuerit cadaver hominis occisi, maiores natu leuabunt

manus suas. Ad has cetera sunt reducibiles, quæ sub necessitate comprehendantur. ¶ Circa secundam circumstantiam, & tertiam quis, & cui est circumstantia personæ tam iurantis, quam etiã cui iuratur. Non enim cuilibet coram quo liber iurare licet: nam a præstando iuramento duplices personæ prohibentur: uidelicet personæ excellentis auctoritatis. Nam in iuramento duo consideranda sunt. Vnum ex parte dei, cuius testimonium inducitur: & quantum ad hoc debetur iuramento maxima reuerentia. Et propter hoc a iuramento excluduntur pueri ante annos pubertatis furiosi, & fatui: similiter, & periuri. Primi: quia non habent perfectum rationis usum, in quo possint cum debita reuerentia iuramentum præstare. Secundi: quia ex retroactis præsumitur, quod iuramento debitam reuerentiam non habebunt. Secundum considerandum est ex parte hominis, cuius dictum iuramento confirmatur. Et quia non indiget hominis dictum confirmatione: nisi quia de eius ueritate dubitatur: derogat autem huiusmodi dubitatio dignitati personæ. Et ideo personis magnæ dignitatis non conuenit iurare. Et ideo sacerdotes, & religiosæ personæ nisi pro magna necessitate, aut utilitate iurare non debent, ut doceant canones. Similiter quo ad cui, clericus laico iurare non debet: nisi in certis casibus. ¶ Circa circumstantiam per quod, dictum est: quid per deum iurandum est, et per creaturam: sed non nisi in quantum in ea relucet aliquod uestigium dei. Sed hic est dubium, an maius sit iurare per deum, uel per creaturam. Ad hoc respondet Scotus. quod ceteris paribus maximum iuramentum est iurare per deum: quia per nihil aliud licite iuratur: nisi in quantum in ipso specialem modo est deus. Tamen consuetudo est rationabilis, quæ hoc obtinuit: ut quædam iuramenta fiant cum maioris solemnitate, & de illis præsumitur, quàm nunquam fiant sine deliberatione: leuia autem frequenter fiant sine deliberatione. Statuit igitur ecclesiã ad terrorem, ut per huiusmodi non iuret nisi sollemniter: & per consequens deliberate: ubi ueri-

Quis
cui pos-
sit iura-
re.

Per quod
iurandum
est.

tas est simpliciter afferenda, uel promissum firmiter obseruandum: propter hoc etiam obseruantur certæ ceremoniæ: ut quod igitur eleuantur: aut sanctorum reliquiæ: uel euangelium tangitur. Dicit ergo, quod ceteris paribus grauissimum est iurare per deum. Sed supposita indeliberatione ex ista parte: & plena deliberatione ex alia parte: qualis habetur, quando iuratur per euangelium: potest ibi esse grauius peccatum, si peieratur: quam dum simpliciter per deum iuratur: non propter reuerentiã eius, pro quod iuratur; sed propter deliberationem ibi nõ hic. Et si obiicitur: quare ergo periurans cum deliberatione per euangelium est infamis: & per deum non est infamis. Respondetur: infamia non semper sequitur quantitatem culpæ: sed crimen publicum. Statutum autem est, quod iuramentum super euangelium sit cum deliberatione, & publicum: & ideo præsumitur transgressor illius iuramenti uolator huius; & ideo rationabiliter habetur infamis: non sic potest præsumi de leuiter iurante per deum. Si dicitur secundum Augustinum, quantum per quod iuratur est sanctius: tãtõ magis pœnale est periurium: sed non est magis pœnale periurium, nisi quia magis obligat iuramentum. Sed cũ iuratur per creaturam sanctam, etiam iuratur per deum: & sic per duo sancta, quæ sunt magis sancta, quam alterũ solum. Respondetur, quod deus cum omnibus creaturis non est magis sanctus, quam deus solus: quia deus eminenter continet in se omnem sanctitatem. Quod uero dicitur in canone: quod dupliciter reus est, qui per creaturas iurat mendaciter. Dicitur, quod canon loquitur de his: qui iurandi per creaturas intendunt uenerari creaturas, tanquam si aliquid numinis esset in eis. De circumstantia per

Vtrum quid iurandum satis dictum est. Sed hic licet mouet dubium sanctus Bonauen. post ab idololatris licet accipere iuramentum, quo iurant per idola sua: quod uterque sic determinat: quare iuramentum per idolum duo considerantur: unum idoli ueneratio: aliud uerbi exterioris confirmatio. Primo modo

scilicet idoli ueneratione: nullo modo licet iuramentum recipere, multo minus facere: hoc enim est idololatrate. Secundo modo dicit Alexan. licet recipere pro bono publico: non autem personalis: sicut Iacob pro bono suæ posteritatis recepit iuramentum a Labã idololatra: & Iudas Machabeus a Romanis pro utilitate gentis suæ. Nõ autem pro utilitate temporali, & personali: quia sic præponenda est salus animæ commodo temporali. Et ita magis cauendum peccatum etiam in idololatria, quam procurandum bonum personale, & temporale: bonum autem publicum non est tantum temporale: quia etiam ordinatur ad spirituale: nam pax temporalis ecclesiæ multum promouet bonum spirituale, maxime in infirmis: & sic christiani hodie recipiunt iuramenta a Saracenis. Vel forte dici posset sicut in usura: quod cogente necessitate potest bene uti peccato alterius: non quidem peccato sub ratione peccati: sed actu alterius, qui fit ab alio cum peccato. De circumstantia, quomodo sit iurandum, satis patet, quod cũ iurare sit actus latræ, in quo ad ueritatis testimonium deus tanquam summa ueritas inducitur: ideo cum magna reuerentiã fieri debet. Vnde Cornelius Papa. xxij. q. v. honestum. ait, Honestum ueritatem uidetur, ut qui in sanctis audet iurare: hoc ieiunus faciat cum omni honestate, & timore dei. in qua honestate includuntur reuerentiales ceremoniæ: ut quod secundum laudabilem multorum consuetudinem non fiant iuramenta (saltem in iudicio publico) nisi adstantibus, uel gemulantibus, & nudatis capibus tantum iurantium, quam recipientium, & adstantium. Verum illa honestas consilij est, non præcepti: ut uult glossa in c. honestum, allegato. Cetera circa hanc circumstantiam concernentia satis tacta sunt. De sexta circumstantia, quoniam dicitur xxij. q. v. decreuit. Decreuit sancta synodus: quod septuagesima usque ad octauas paschæ; ab aduentu usque ad octauas Epiphaniæ: nec non in ieiunijs quatuor temporum, & litania maiore: & in diebus rogationum, ac in diebus dominicis: nullus supra sacra

S Quantitate sit iurandum

T Quo tempore licet iurare.

euangelia nisi de cõcordia, & pacificatione iurare psumat. Verũ huic capitulo obuat cõsuetudo p̄scripta: ut dicit glossa. quantum ad septuagesimam, & aduentum domini. In dominicis tamen, & in solennibus diebus, nisi ex magna necessitate non licet. In illis enim diebus spiritibus uocandum est: ut habetur. c. j. de ferijs. Sed est hic dubium: an toleranda sit consuetudo, quæ in quibusdã terris esse dicitur: ut toto æstiuo tempore, quo accidere solent grandines, & tonitrua, & fulmina huiusmodi; tempestates: non admittuntur partes ad præstanda iuramenta, sed suspenduntur: nõ causa: sed iuramenta tantũ, quibus causa terminantur usque ad tempus hyemæ. Ad quod respondendum uidetur: quod consuetudo illa uana est, & superstitiosa, impia, & iniusta. Vana: quia nullo iuri diuino, uel humano consona. Superstitiosa: quia nulla ratione fundata. Impia: quia male uidetur de deo sentire. Vix enim alia huius obseruantie causa assignari potest nisi temporalis timor uindictæ: ne dum peierare contingat eo tempore, quo terræ nascentia adhuc in agris maturescunt, diuina ultione graminea tempestate pereant, quod in hieme fieri non potest. Sed quis nesciat, quã impiũ est hoc sentire de deo: tum quia apud deum nihil præerit: nihil futurum est: omnia præsentia: nullius obliuiscitur: nihil de nouo colit: omnia omni tempore immo sine tempore æternaliter nouit. Denique in eius ditione cuncta sunt posita: ita potens ulcisci in granario, & cellario: sicut in campo: ita in semine, sicut in arista. Tum etiam quia differre, uel suspendere peruria ad tempus meretriciæ temporalis posterius admittenda; non est deum honorare: sed temporalia bona diuinæ charitati præponere: Impiumque est peccata uelle cadere in ætate: & posterius in hyeme admittere. Et iniusta: quoniam causas, & questiones non prorogare: sed expedire decet. Nec licitum est partes a iustitia consequenda tanto tempore suspendere: immo uidetur; quod iudices in ministracione iu-

stitiæ taliter negligentes teneantur parci ex hac dilatione lese ad damnum restitutionem. Vltimo dubitatur: utrum iurare sit actus bonus, uel malus, uel indifferens. Quod sit bonus: quia est actus uirtutis latræ: omnis autem actus uirtutis est bonus: & propter se appetendus. Quod malus, quia a prohibitus, nec frequentandus. Quod indifferens: quia quandoque iurare est laudabile: quandoque uitiosum. Respondetur, quod duplex est actus iurandi: scilicet interior elicitus, & est uelle iurare. Et est actus exterior, quo uoluntas iurandi uoce perficitur. De actu interiori dicitur, quod quidam est bonus, & simpliciter appetendus: scilicet qui ueritatem est omnibus comitibus circumstantiæ secundum dictamen recte rationis. Alius est malus, qui scilicet habet circumstantiam oppositam & uitiosam: aut qui caret aliqua circumstantia ad eius bonitatem necessariã requisita. Aliqua iuratio est actus indifferens, cui deficit aliqua circumstantia ad bonitatem requisita. Nec tamen habet circumstantiam uitiosam: ut qui uerum uult iurare propter utilitatem temporalem propriam, non referendo hoc in alium finem honestum: nec in finem ultimum. Actus uero exterior iurandi denominatur bonus, uel malus, uel indifferens: secundum quod imperatur ab interiore. Potest tamen idem manens primò esse bonus: posterius indifferens, uel uitiosus, & econuerso: ut deduci potest ex his, quæ dicta sunt dist. xxij. q. j. huius. Verum, quod uerbum hoc iurare generaliter significat omnem actum iurandi: siue bonum, siue malum, siue indifferens. Et ita uerum est, quod iurare non est de numero bonorum ex se appetibile sub illa generalitacione: eo quod illa includit actum bonum, & malum. Sic uelle dare elemosynam non est ex se appetibile secundum illam rationem: sed uelle dare uirtuose, est ex se appetibile: sic uelle iurare uirtuose. Et per hoc patet ad rationes dubij, quod uerum concludunt particulariter: & illæ particulares stant simul. Quod dicitur, quod actus iurandi

Dub. ul. X Vtrum iurare sit actus bonus, uel malus, uel indifferens.

non est frequentandus : uerum est sine necessitate: nec mirum; quoniam necessitas est una circumstantia requisita ad eius bonitatem, qua non existente, non est sufficienter circumstantionatus suis comitibus: deficit enim iudicium discretionis. Sed quoniam ad sunt omnes circumstantie: & ita inter eas necessitas: tunc frequentandus est: ita q̄ qui omittet iurationem: dum eius fuerit necessitas, peccaret, sicut qui infirmitat proximii non succurrit, dum licite potest.

QVAESTIO II.

A **C**IRCA eandam distinctionem queritur secundò, utrū omne periurium sit mortale peccatum. In huius quaestionis materiae determinatione per notabilia, conclusiones, & dubia proceditur solito more. ¶ Quantum ad primum notandum pro investigatione quid nominis periurij: q̄ sicut colligi potest ex textu nostro: & capitulis plurimis in decreto xxij. q. ij. iuncta quadam glossa, sexupliciter potest committi periurium. Primo, dum sciens iuratur falsū. Secundo, dum dolose iuratur uerū, q̄ putatur esse falsum. Tertio modo, dum ignoranter iuratur falsum, q̄ creditur esse uerū. Quarto modo, dum non seruatur praemissum iuramento firmatum. Quinto, dum iuratur illicitum: uel quod uergit in deteriore exitum. Sexto, dum iuratur in discretē. In primis quatuor modis deficit ueritas, in quinto iustitia: in sexto in iudicium. Verum periurium non semper accipitur, ut includit omnes illos sex modos. Vnde periurium tripliciter accipitur. Strictissime, proprie, & communiter, siue large. Strictissime accipit pro iuramento, quo sciens falsum iuratur: & sic comprehendit tantum primum modum. Strictē seu proprie accipitur pro iuramento, quo sciens, uel ignoranter iuratur falsum: aut dolose uerum: uel q̄ uergit in deteriore exitum: & hoc modo periurium extendit se ad omnes quinque modos, hoc est ad omnes modos praeter ultimum. Communiter, & large ac-

cipitur pro quolibet iuramento, in quo deficit aliquis trium comitum, ueritas, iustitia, uel iudicium. ¶ Primo modo accipitur magister, cum diffinit periurium in principio huius distinctionis. Periurium est mendacium iuramento firmatum: q̄ mendacium, ut prius diffinitur, dictum est, dicit falsitatem sermonis, & intentionis. Tertio modo accipit beatus Hieronymus super Hieremiam: ubi enumeratis tribus comitibus subdit. Si ista desuerint, id est ueritas, iustitia uel iudicium: non est iuramentum: sed periurium. Secundo modo accipit beatus Augustinus in de uerbis apostoli sermo. xxvij. ut recitat magister dum ait. Melius creditur, & ille peierare qui falsum uoluntate fallendi iurat: & qui falsum putans, quod uerū est, iurat: & qui uerū putans, q̄ falsū est, iurat. In his sex acceptioibus semper posterior est superior ad praecedentem. Et secundum hoc oportet uariē diffinire periurium: quae facile colliguntur ex dictis. ¶ Verū sunt qui diffinitionem magistri extendere uolunt ad periurium communissimē acceptum. Pro quo notant q̄ quadruplex est falsitas. Quaedam in uocis aut sermonis significatione: puta quando non est adaequatio sermonis ad rem: ita q̄ res non habet se, ut sermo significat. Secunda falsitas est sermonis ad mentem proferentis: quando mens proferentis dissentit sermoni: hoc est asserit uoce pro uero, quod credit falsum. Tertia est falsitas in obligatione: ut cum quis obligat se, ad cuius oppositum obligatur ut si quis promittit se facturum aliquid illicitum, uel quod uergit in deteriore exitum. Ibi enim in sermone, promissio nis apparet obligatio: & tamen in ueritate non est obligatio. Non enim potest se quis obligare, contra uoluntatē superioris. Quarta est falsitas in discretionis, seu periculi: dum scilicet loquitur, seu promittit, in quo est periculum falsitatis. Prima falsitas proprie dicitur, & est falsitas, sequentes dicuntur falsitates extenso nomine, & minus proprie. Prima, & secunda recipiunt defectum primi comitis: & quia mendacium dicit falsitatem: licet, proprie accipitur di-

Quadruplex falsitas.

Arti. 1. Not. 1.

Periurium tripliciter accipitur.

cat duplicem falsitatem: primā scilicet, & secundam: tamen potest extendi siue proprie, siue improprie ad omnes quatuor modos falsitatis. ut mendacium communiter sit falsa uocis significatio secundum aliquem quatuor modorum: siue fiat cum intentione fallendi siue non. Et sic communiter accipiendo mendacium, diffinitio magistri conuenit omni periurio secundum omnes sex modos periurij. Et ita exponit eā beatus Thomas in summa, & in scripto: & per illam distinctionem concordari possunt dicta auctorum, quae uidentur sibi dissonare. Ex hoc etiā patet; an omne periurium includit mendacium. Nam capiēdo communiter, & large correspondent mendacium, & periurium: periurium non est sine mendacio, id est falsitate. Sed si mendacium accipitur proprie, & periurium secundo, uel tertio modo, potest quis sine mendacio peierare. Potest enim uerum dicens peierare secundo, & tertio modo, patet intuenti. ¶ Secundo notandum, q̄ sicut ad actum meritorium requiritur deliberatio: alioquin nec esset uirtuosus, nec humanus. Ita & actus meritorius requirit deliberationem. Non enim prior est deus ad puniendum, quam ad praemandandum. Vnde actus iurandi potest quandoq̄ fieri inde liberatē: cum uidelicet sit quadam consuetudine mala, aut ex lapsu linguae sine intentione firmandi dictum suū per testimonium diuinum. Et tale periurium proprie non est actus humanus: quia sit praeter intentionem: etiā quāq̄, nescientibus eis, qui loquuntur, & penitus non aduertentibus. Aliquando sit cum deliberatione: & cum hoc formaliter, dum scilicet intendit dictum suum confirmare testimonio diuino, & aduertit se proferre uerba iuramenti. Et haec deliberatio quandoq̄ est breuissima maxime in habituatis: habent enim habituati breuissimam deliberationem, & electionem in tempore uix perceptibili: ita q̄ quando non uideretur deliberatio, ut patet in canente artificialiter in cithara. Aliquando sit cum deliberatione interpretatiue: ut cum quis deliberare possit, &

Not. 2. Deliberatio requiritur ad actum meritorium, quā ad uirtuosū

contemnit, & maxime cum deliberare tenetur, sicut in sacramentorum susceptione: & in diuinis tractandis, proferendis, uel sumendis. In his enim propter diuinam reuerentiam deliberate agere tenemur. Vnde dicitur Esa. liij. Mundamini, qui fertis uala domini. Ad mundationem requiritur deliberatio: & haec distinctio actus deliberati, & indeliberati multum ualet ad cognoscendum: quando actus siue iuramentum sit peccatum, uel non. Non autem ut multi dicunt: frequentia aut consuetudo. ¶ Sunt autē pleriq̄ concedentes, q̄ unicum periurium leue non est peccatum mortale: tamen ex consuetudine peierare est peccatum mortale. Cuius rationem quidam assignant: quia habitus generatus ex multis actibus inclinatur ad grauiorem actum, quā sit actus praecedens. Sed hoc improbat Scotus & bene, quoniam si primus actus non sit mortalis: neq̄ secundus: neq̄ tertius: aut alius ab habitu quandoq̄ intento elicitus, est mortale peccatum: quia habitus inclinans non potest actum grauem reddere leniorem quantum ad genus peccati: quia habitus generatus ex actibus semper inclinatur ad actum eiusdem rationis cum his, ex quibus generatur: licet bene ad intensiorem, semper tamen in eadem specie: ideo si actus praecedens generatiuus habitus non fuerit mortale peccatum: nunquam actus sequens, ad quem inclinatur habitus: erit peccatum mortale. ¶ Praeterea. Habitus ex se nullam habet rationem culpae: nisi ex actibus, ex quibus generatur, si ergo illi sunt peccata uenialia: habitus non faciet grauitatem mortalem in actu, ad quem ipse inclinatur. Et probatur exemplo, si aliquis ex actibus incontinentiae acquisiuit magnum habitum, & post peniteat, si post penitentiam habeat morum aliquem incontinentiae cui non consentit: licet ad illum inclinaret magnus habitus, non est in eo peccatum mortale, immo nec notabiliter maius, quā si habitum non haberet. Igitur uideretur dicendum, q̄ habitus, & consuetudo nihil faciunt ad rationem peccati: sed deliberatio, & consensus in-

D Consuetudo, & frequentia non mutant genus peccati.

actum illicitum, unde si actus primus in se non est peccatum mortale, sed uenia-
 le: circumstantia frequentationis, aut
 consuetudinis non facit eum mortale:
 unde quotiescumq; talis actus elicitur:
 semper manet ueniale. Et ideo in pro-
 posito distinctio periurij quantum ad
 raritatem, & frequentiam, nihil uariat
 ad rationem peccati mortalis, sed distin-
 ctio inter deliberationem, uel indeliberationem,
 siue deliberatio sit unica, siue
 ex consuetudine frequentata: multum
 facit ad peccati rationem. ¶ Tertio no-
 tandum, qd testimonium in assertiuo iu-
 ramento quandoque fertur simpliciter
 de certitudine: quandoq; de credulitate:
 hoc est, qd iuramento assertiuo, quan-
 doq; aliquid asseritur, ut certum simpli-
 citer, & uerum: ut quando fertur testi-
 monium in iudicio, in quo sententia pu-
 nitua ferri debet: quandoq; aliquid as-
 feritur, ut creditum esse uerum: non ta-
 men ut undequaq; certum: ut dum da-
 tur testimonium de idoneitate personæ
 ad sacros ordines promouenda. Quando
 autem testimonium sic, uel sic debet
 accipi, recurrere oportet, uel ad legem
 positiuam, uel ad consuetudinem. Et tan-
 tum de articulo primo. ¶ Quantum ad
 articulum secundum est prima conclu-
 sio. Nullum periurium alicuius sex
 pierum præmissarum est crimen mortale,
 dum sit indeliberate, & ex surreptione.
 Illa conclusio probatur: quia nullus
 actus indeliberatus est culpabilis, aut me-
 ritorius (ut dictum est) ergo nec periurium,
 propter hanc causam si fatuus, uel
 furiosus peierat: non peccat. ¶ Sed hic
 diligenter notandum, qd ly indeliberatus,
 in conclusione priuat tam delibera-
 tionem formalem, quam interpretatiuam
 importat. Vnde Goliardi, qui ex pessima
 consuetudine ferè ad singula uerba
 iurant per christi membra, nullam faci-
 tes diligentiam ad remouendam malam
 consuetudinem, non puto semper
 excusari. Similiter in iuramentis cum
 solemnitate factis indeliberatio, & sur-
 reptio locum habere non potest: ubi pro-
 pter deliberationem habendam tot ad-
 hibentur solemnitates. Et in sequenti-

bus conclusionibus hoc uerbum delibe-
 ratè uolo subintelligi, dum de actu iu-
 randi fit mentio. ¶ Secunda conclusio.
 Omne periurium altero primorum duo-
 rum modorum cum deliberatione factum
 est mortale peccatum. Probatur: quia
 in utroq; modo inducitur summa ueri-
 tas in testimoniū creditæ falsitatis: quo
 grauis irreuerentia deo irrogatur: ergo
 est mortale peccatum. Tenet consequen-
 tia: quia omnis talis irreuerentia est cõ-
 tra secundum præceptum, & ante-
 cedens est manifestum. Dicitur cum de
 liberatione ex causa tacta: quia si quis
 dictis modis iuraret, non aduertens se
 iurare, nec intendens deum in testè suæ
 falsitatis inducere: non esset pecca-
 tum criminale. ¶ Tertia conclusio. Peri-
 urium tertij modi, quo iuratur falsum
 creditum esse uerum a mortali excusa-
 tur: si non fuerit de certitudine: & magis
 id, quod iuratur, quam eius oppositum
 uerum esse credatur. Probatur conclu-
 sio per beatum Augustinum sermo. xxviiij. in
 de uerbis apostoli. Putat hoc uerum esse
 quod falsum est: & temerè iurat. Et se-
 quitur. Rea lingua non facit nisi rea
 mens. Quia ergo mens huius non fuit
 rea, nesciebat enim falsum esse, quod iu-
 rat esse uerum: nec temerè, uel negligè-
 ter: sed cum magna diligentia uideba-
 tur sibi deprehendisse uerum, quod iu-
 rauerat falsum: periurij reus nequaquam
 est iudicandus. In illa conclusione duæ
 speciuocationes adduntur. Prima si nõ
 fuerit de certitudine: quia si iuramentum
 ex lege, uel consuetudine accipitur, ut
 simpliciter, & certè assertiuum iurati:
 sicut iuramentum in iudicio factum, dũ
 conuictus per illud condènatur ad mor-
 tem, uel aliam penam: tunc iurans falsum,
 quod uerum putat, mortaliter peccat:
 nec hoc solum: sed etiam si uerum iu-
 rat: quod tamen sibi non est omnino
 certum: sed quam uulnè: quod dubium,
 peccat mortaliter: quia ad confirman-
 dum illud, quod asserit simpliciter cer-
 tum, & uerum, inducit testem deum: cũ
 non sit simpliciter certum. Nec solum
 sit irreuerentia nominij dei: contra præ-
 ceptum primi tabule, sed est pernitiosum

Cõcl. 3
G

Cõcl. 3
H
Periu-
riũ ter-
tij mo-
di excu-
satur a
mortali

mendacium: quia nocium proximo:
 mentitur enim iurando esse certum, quod
 non est certum: ut dicit Scotus. In ta-
 li enim iudicio condemnationis senten-
 tia non debet ferri: nisi illud assertum
 tanquam simpliciter certum probatum
 sit. Nec tantum testes in illo foro: sed
 & iudex culpabilis est: si tamen sciat, qd
 ex consuetudine testes non testificantur
 nisi de credulitate sub iuramento:
 tunc enim simpliciter non deberet ferre
 sententiam, qualis esset ferenda, si culpa
 esset simpliciter probata coram eo. Scit
 enim ex consuetudine culpam non esse
 sufficienter probatam, ut tali pœna puni-
 atur. ¶ Et sic dices: est utile reipublice;
 ut ad credulitatem testium talis pœna
 infligatur: alioquin nimis multiplican-
 rentur mali. Respondet deus dicit Sco-
 tus. Iustè, quod iustum est, exequeris. Sunt
 enim quædam mala, quæ non sunt puni-
 endæ per homines: sed relinquenda ul-
 tioni diuine scilicet omnia, in quibus ho-
 mo, ut homo non potest sufficienter
 docere ueritatem eo modo, quo debet
 doceri ad hoc, qd iustè feratur sententia
 debite punitiua. Hæc Sco. Verum tamen
 ignorantia inuincibilis, quæ manet post
 omnem diligentiam possibilem, & debita-
 tam: excusaret a peccato hic sicut in
 alijs. Non enim puto, si homines contra
 beatum Syluanum testati fuissent: qd
 eum uidissent sub lecto femine latitan-
 tem: dum uiderant diabolum in eius per-
 sonam se transformantem: ut legitur
 de morte beati Hieronymi: non pec-
 cassent. Nec Tobias iunior si iurasset ho-
 minem secum in Rages Medorum am-
 bulasse: quamuis non fuit homo: sed an-
 gelus. Et hoc uidetur tangere beatus
 Augu. in auctoritate allegata. cum di-
 cit: cum magna diligentia &c. Si uero
 ex lege positua, uel communi consue-
 tudine habeatur, qd iurans non teneatur
 deponere de certitudine, sed de cre-
 dulitate: sicut communiter fit in fauorabilibus:
 tunc iurans non peccat:
 dummodo ex signis probabilibus con-
 iecturet partem illam magis, quam
 aliam: sicut habetur de scrutinio in ordi-
 ne faciendo cap. unico: ubi testis re-

Iudex
non de-
bet con-
demna-
re ppter
testimo-
nia de
creduli-
tate.

spondet quantum humana fragilitas nosse
 se finit: scit, & testificatur illum ad hu-
 iusmodi opus officij esse dignum. Res-
 pondet papa Innocentius. iij. In tali re-
 sponcione aliquem peccare non credi-
 mus: dummodo contra conscientiam
 non loquitur: quia non simpliciter il-
 lum asserit esse dignum: sed in quantum
 humana fragilitas nosse finit: cum illi,
 quem indignum esse non nouit: dignum
 debeat æstimare. ¶ In promotionibus
 ergo talibus, siue ad quascunq; dignita-
 tes per electiones siue ad ordines, siue
 etiam in alijs collegijs, puta in uniuersita-
 tibus ad magistrum, in religionibus ad præ-
 laturam, uel ad actus alios: si sit
 consuetudo approbata, qd respon-
 siones sub iuramento, siue & obedi-
 tiæ promissa non debeant intelligi, nisi
 de credulitate quantum finit fragilitas
 humana nosse, & per consequens, qd re-
 spondens nõ nouit indignitatem in eo:
 debent omnes tales responciones intel-
 ligi secundum communem consuetudinem;
 nec respondentes peccant in aliquo:
 quamuis tutius esset ibi loqui cum adie-
 ctione, sicut dicit decretalis allegata:
 non simpliciter, sed quantum finit hu-
 mana fragilitas, Hic ergo fauor am-
 pliatur: & odium restringitur: iuxta
 illam maximam in iure: quia in odibili-
 bus oportet testem stricte dicere ue-
 ritatem, & hoc certum: in fauorabili-
 bus sufficit dicere, quod credit esse ue-
 rum. Secunda speciuocatio addita in
 conclusione est: & magis illud, quod
 iuratum est, credat uerum, quam eius
 oppositum: quia uniuersaliter siue in
 fauorabilibus, siue in odiosis iurans de
 illo cuius oppositum magis credit: iu-
 rans etiam de illo de quo est simplici-
 ter dubius: & nõ magis assentit cor-
 de uniparti, quam alij, peccat mor-
 taliter: quia adducit deum testem il-
 lius, quod asserit uerum, certum uel
 creditum, quorum neutrum est ue-
 rum: cum sit sibi simpliciter dubium.

Cõcl. 4.

¶ Quarta conclusio. Periurium quar-
 ti modi non excusatur a mortali cri-
 mine: dummodo non adhnt condi-
 tiones in quolibet iuramento promif-
 Gab. Biel. Bbb

quarti foris intellecta. Hæ conditiones quæ non ca- sione præcedenti sunt recitari con- rret, mor- clusione. ix. Probatur conclusio, quia non tali. scilicet, quod iuravit, ad quod se facturum deum testem exhibuit: quantum in eo est, facit deum mendacem: & ita irreuerentiam deo facit: & per consequens mortaliter peccat. Vnde generaliter quicumque iurat se uerum dicere: aut uelle aliquid facere: uel non facere, quod uerum non credit: aut uerum non facit: adducit deum in testem falsi: quod est irreuerentiam facere deo: adducit enim deum testem uelut ignorantem ueritatem: & ideo non omnino sapientem: uel ut falsum testificari uolentem: & ideo non omnino ueracem: & utroque modo sit irreuerentia immediatè deo contra præceptum primæ tabulæ: & per consequens immediatè auertens a fine ultimo: & ita nihil deficit ibi de ratione mortalis, si deliberatè fiat. ¶ Quinta conclusio. Qui quanto modo deliberatè peierat: mortali crimine peccat. Probatur: quia omnis talis eo, quæ iurat se peccaturum, aut acturum id, quod uerget in deteriorum exitum, deum uult esse testem, & uinculum iniquitatis, ac iniustitiæ aut impedire perfectioris, & maioris boni: hoc autem est irreuerentiam deo irrogare: & per consequens mortaliter peccare. Et quia hanc irreuerentiam irrogat deo, cum iurat: non cum iuramento contrauenit non seruando iuratum: ideo cum sic iurat: peierat, & mortaliter peccat: non cum oppositum iurati facit. de hoc latius dictum est quæstione præcedenti, conclusione. ¶ Sexta conclusio. Periurium sex- ti modi quod fit per indiscretionem: quandoque habet, quandoque excludit mortale crimen. Probatur: quia tale iuramentum fit omnis quibusdam circumstantiis requisitis ad licitum iuramentum, harum autem omisio quandoque contra præceptum non abrogatum: & tunc est mortale: quandoque contra consilium: & tunc est ueniale. De his autem circumstantiis latius tra-

Cōcl. 5.

Cōcl. 6.

statum est in dubijs præcedentis quæ- stionis. ¶ Septima conclusio. Nec coactio, nec iocose potest a mortali iuramento excusare in periurio, quod his exclusis esset mortale. De coactione patet: quia coactio non potest fieri nisi per metum: sed nullus metus excusat peierantem a mortali peccato: ut dictum est quæstione præcedenti, conclusione. viij. Quod etiam iocus non excusat a periurio, patet: quia, qui iocose iurat deliberatè tamen, non uirat irreuerentiam dei: sed quantum ad aliquid magis auget: ut uult beatus Thomas. 1. 2. q. xlvij. ar. iij. Magis enim irreueretur personam grauem, qui eam in causa uili iaducit in testem: quam si hoc faceret in causa magna, puta magnam utilitatem conferentem, uel damnum magnum cauentem: peierare autem in ioco est deum adducere in testem falsum, in causa leui, & uili, scilicet ioco: ergo. Hinc dicit Gerson in 4. o tripartito. cap. iij. Non patitur iudicium fama, fides, oculus. ¶ Quantum ad tertium articulum dubitatur primo: utrum peccet, qui ad iurandum cogit aut pronocat: aut qui iuramentum recipit ab eo, quem scit uel probabiliter credit falsum iuraturum. Respondetur secundum doctores communiter, & magistrum, quæ qui exigit iuramentum, ut persona publica, secundum quæ exigit iudicialiter ordo ad petitionem partis, non uidetur periculum iudici: neque peccatum exigendo iuramentum, hinc uerum iuret siue falsum: quia non uidetur ipse exigere: sed ministrare iustitiæ complementum. Sed qui exigit, ut persona priuata pro seipso: & nescit eum iurare falsum: & ideo dicit Iuramini, ut ei sit fides non est peccatum: ut dicit Augustinus in sermone de periurio. & subdit. Est ramentum humana tentatio: quia scilicet procedit ex quadam infirmitate, qua dubitat de ueracitate proximi: & hoc est illud malum, de quo dominus Matth. y. Quod amplius est: a malo est. Si autem scit, aut probabiliter credit eum falsum iuraturum: puta scit eum contra riu fecisse eius, quod iurat. homicida est

Cōcl. 7.

Arti. 3. Dub. 1. L

ut dicit Augustinus. Ille enim de suo periurio se interimit: sed iste manum interficientis impreficit. Hoc dicit: quia quantum est in se, illum ad peccandum inducit: & ut peieret, scienter consentit: licet forte alius offert se paratum iurare. ¶ Sed adhuc dubitatur de audientibus, & scientibus alium peierare, & tacent: nunquid peccant. Dicit enim Moyzes Leuit. v. Si peccauerit anima: & audierit uocem iurantem falsum: testisque fuerit, quæ aut ipse uidit, aut conscius est: nisi indicauerit, portabit iniquitatem suam. ex quo uidetur, quæ sciens alium falsum iurare tenetur eum accusare. Respondetur secundum sanctum Thomam, sicut Augustinus dicit Moyzes non expressit in prædicta auctoritate, cui sit alterius periurium indicandum: & ideo intelligitur, quæ debet indicari talibus, qui magis possunt prodelle, quæ obesse periuro, siue eum corrigendo, siue deum pro eo rogando: ut sunt sacerdotes, uel honesti: & discreti amici, aut parentes. Moyzes etiam non expressit, quo ordine debeat manifestari: ideo seruandus est ordo euangelicus: maxime si sit periurium occultum: & quando non uerget in detrimentum alterius: tunc enim non habet locum ordo fraternæ charitatis euangelicus. ¶ Tertio dubitatur: cum iurare per idola peccatum sit: & qui sic iurat, peierat secundum præmissa: utrum sic iurans peccet seruando id, quod per idola iurauit. Similiter quæritur de eo, qui iurauit per creaturas non concessas: uel alio modo, qui uidetur esse contra religionem christianam. Respondetur breuiter in c. et si christus. de iure iuran. in tex. & glossa. quæ quocumque modo quis iurauerit se facturum aliquid licitum, tenetur seruare fidem: quoniam et si iurauit, quomodo non debuit: & ita iurando peccauit: tamen seruando hanc benè facit, quæ si non seruauerit, peccato peccatum addit. de quo beatus Augustinus ad publicolam ita dicit. Volo te considerare, ut si quispiam per deos falsos iurauerit se fidem seruaturum: at si non seruauerit non

Dub. 2. Si audiret periurum peccat.

Dub. 3. Iurare per idola peccatum.

tibi uidetur bi peccasse. Si enim talis ratione præmissa custodiret fidem, ideo tantum peccasse iudicaretur: quia per tales deos iurauit: illum autem nemo re- stit reprehenderet: quia fidem seruauit: nunc uero quia iurauit per quos non debuit: & contrapollitam fidem fecit, quæ non debuit, bis utique peccauit. Et per hoc patet: ut consequenter dicit Augustinus quæ non est illicitum uti fide illius saltem ad bonum, qui per falsos deos iurat: nec per hoc peccato eius se lociat, quo per demonia iurauit: sed bono pacto eius, quæ fidem seruauit: de quo quæstione præcedenti dictum est. ¶ Quarto dubitatur de grauitate peccati periurij: utrum periurium sit grauius peccatum, quæ homicidium: & intelligenda est quæstio ceteris eodem modo se habentibus: puta surpræptione, tentatione, impulsione, timore, & ceteris huiusmodi. Hic opinionioes sunt doctorum: nam beatus Thomas. 1. 2. quodlibet. art. xvij. tenet, quæ periurium sit grauius peccatum, quæ homicidium. Tum quia periurium est contra præceptum primæ tabulæ: & per hoc immediatè contra deum: sed homicidium est contra præceptum secundæ tabulæ, & immediatè contra proximum. Tum quia in causa homicidij defertur iuramentum: ut per hoc sit finis controuersiæ: sed frustra id fieret, si homicidium esset grauius peccatum. Præsumeretur enim, quæ qui maiorem culpam homicidij commisit: non timeret minorem culpam incidere: unde ex hoc ipso, quæ in causa cuiuslibet peccati defertur iuramentum: ostenditur, quæ periurium pro maximo peccato haberi debet. Tum quia periurare nomen dei, uidetur quædam diuini nominis denegatio: unde secundum locum post idololatriam peccatum periurij tenet: ut ex ordine præceptorum patet. Nam & apud gentes iusiurandum erat honoratissimum: ut dicitur in principio metaphysicæ. Nec obstat, quæ peccatum homicidij grauius punitur: quia in iudicio humano quantitas peccati non semper responder quantitati culpæ: interdum enim infligitur maior pœna pro minori culpa: quando gra-

Dub. 4.

O Vtrum sit grauius uisus homicidio

ius nocentum imminet homini-
bus, aut reipublice ex minore culpa:
sed secundum dei iudicium, grauior cul-
pa grauior pena punitur. Hec sanctus
Tho. Sed alia est opinio Richardi de me-
dia uilla, q̄ homicidium est grauius pec-
catum, quā periurium: & motuum eras
est: quia tantō grauius est peccatū, quan-
tō contrariatur directe maiori uirtuti,
& actui digniori: sed periurium est di-
recte, & immediate contra actum uir-
tutis latrice: quia iurare est actus latrice
(ut dictum est) homicidium autem est
directe, & immediate contra charita-
tem ratione actus secundarij charitatis,
qui est diligere proximum. Certum est
autem, q̄ nobilior actus est proximum
ex charitate diligere: quā uerum ex le-
gitima causa iurare: sicut charitas est
uirtus nobilior, quā latricia. Est tamen
adulterium maius periurio: quoniā cor-
rumpit ordinem digniorem: dignior est
enim ordo hominis immediate, & di-
recte ad deum, quā ille, qui esse debet
ad proximum, & ad deum proximo me-
diante. Primus autem ordo corrumpi-
tur per periurium: secundus per adul-
terium: nec ordo secundus perfectius
corrumpitur per adulterium, quā pri-
mus per periurium. Adulterium enim
non est propinquius maxime iniuriæ,
quæ potest esse contra proximum: quā
periurium maxime iniuriæ, qui potest
esse contra deum: immo e conuerso:
nam periurium propinquius est bla-
spemie, quæ est contra deum ex eius
odio: quā adulterium homicidio: &
ex hoc manifestum est, q̄ periurium
est maius peccatum, quā furtum: quia
maius est adulterio, quā grauius est fur-
to. & per hoc ad rationes beati Thom.
¶ Ad primam dicitur, q̄ non uniuersa-
liter omne peccatum contra præceptum
primæ tabulæ est grauius omni peccato
contra præcepta secundæ tabulæ: alias
exercere opus seruile in sabbato esset
peccatum grauius adulterio, & homi-
cidio: quod nullus concedit. Secun-
dæ etiam ratio nihil probat: quia sic
probaretur; q̄ periurium esset simpli-
citer maximum peccatum, quo tamen

secundum omnes maius est idololatria,
heresis odium dei. Vnde q̄ in causa ho-
miciij defertur iuramentum, hoc est
quia talis nondum probatus est esse ho-
micida: q̄ si probatum esset, iam sibi iu-
ramentum non deferretur. Sic ad ter-
tium: peierare non est simpliciter, & di-
recte nomen dei negare: potest enim
confitens nomen dei corde: nihilomi-
nus ex cupiditate, odio proximi, uel ex
inordinato amore, uel timore peiera-
re: sed per quandam reductionem peiura-
rans nomen dei negat pro quanto re-
uerentiam tanto nomini debitam non
impedit. ¶ Quinto dubitatur contra
hoc, quod dictum est iurationem non
esse frequentandam: nam iurare est ac-
tus uirtutis: quia latrice: ergo frequen-
tandus: nam actus uirtutis semper bo-
nus est, & laudabilis: ergo frequentan-
dus: bonum enim quanto frequentius,
tanto laudabilius. Item quia actu iu-
randi deum ueneramur, & colimus; sem-
per est iurandum: secundum illud pro-
phetæ. Semper laus eius in ore meo.
Respondetur breuiter, q̄ actus uirtutis
frequentandus est, & ita actus iurandi,
dum fuerit uirtuosus, frequentandus est:
non autem est semper uirtuosus: quia
non semper fit cum omnibus circumstā-
tijs ad actum uirtuosum requisitis. Est
enim una circumstantia necessitas iu-
randi, quæ non semper occurrit: un-
de quoties necessitas occurrerit: &
cæteræ circumstantiæ adfuerint: iuran-
dum est: & iurari potest cum merito:
sed quia nomen iuramentum non in-
cludit illas circumstantias in sua ratio-
ne formali, eo q̄ est commune ad iu-
ramentum licitum, & illicitum: ideo iu-
ramentum sic generaliter non est fre-
quentandum: quia raro concurrunt om-
nes circumstantiæ requisitæ ad licitum
iuramentum: & ideo licet omni tempo-
re deus reuerendus est, & laudandus, la-
triciq; colendus: non tamen omni loco,
neq; tempore omnibus modis, quibus ue-
nerandus est: licet. n. summè ueneramur
deum oblatione eucharistiæ: non tamen
oblatio hæc faciendâ est extra ecclesiâ: nec
noctu, nec prædioso facta &c. Et quia iura-
mentū

Dub. 5.

¶ Vtrum
iuramē-
tum cū
sit act⁹
latrice
sit fre-
quentā-
dum.

Distinctio vltima.

metum habet aliquid imperfectionis an-
nexum. suspitionem, uel timorem in si-
delitatis proximi, propter quem fit, siue
exigitur iuramentum: ideo non est sim-
pliciter apperendum: sed dantaxat ia
casu necessitatis. Et tantum de hac
questione.

DISTINCTIO. XXXX. & vltima.

In prioribus distinctio-
nib⁹ magister egit de
pceptis respicientibus
executionem operis.
In hac distinctio-
ne. xl. & finali huius ter-
tij agit de vltimis
duobus pceptis, quæ respiciunt concu-
piscenciam cordis. Et colligitur senten-
tia textus in his tribus conclusionibus.
¶ Prima est. A prioribus pceptis uetā-
tibus furtum, & mechiam, distat duo-
extrema: quia in illis prohibita sunt ope-
ra: in istis concupiscencia. ¶ Secunda.
Lex comprimens manum, non animū
generaliter litera occidēs uocatur: quia
concupiscenciam auget: gratiam non
tribuit, quæ per euangelium abundan-
tius compræstatur. ¶ Tertia. Euangelium
distat a legis litera: quia diuersa sunt in
eis promissa: diuersa sacramenta, & di-
uersa non moralia: sed ceremonialia p-
cepta &c.

QVAESTIO VNICA.

¶ I R C A hanc distinctionem
mouetur vltima questio hu-
ius tertij: utrum a ueteri le-
ge distet lex noua per p-
cepta, sacramenta, & promissa. ¶ Pro
articulo primo præmittentur notabilia:
& interpositis conclusionibus pro secū-
do, adiungētur dubia pro tertio. ¶ Quā-
tum ad primum articulum notandum:
Vetere & ex prædictis dist. xxxvij. supponen-
legis tri-
plicia
sunt p-
cepta. sario. De moralibus patet: de cerimo-

Arti. 1.
Not. 1.
Vetere
legis tri-
plicia
sunt p-
cepta.

Questio vnica. 389

nialibus probatur: nam licet Iudei sine
peccato mortali poterant tangere mor-
tuum: & sic de alijs: ramen per hoc in-
currebant immunditias, seu irregularita-
tes qualdam: & si non facerent illa, quæ
in lege ordinabantur ad talium purifica-
tionem, peccabant mortaliter: sicut
explicatur ibi. Anima, quæ non fecerit
sic, uel sic, morte moriatur: uel peribit
de populo suo: & per illud intelligitur
comminatio diuina mortis æternæ. Ad
iudicialia etiam omnia tenebantur uel
per se, uel quando decerneretur periur-
diceseorum: & maxime per sacerdos
leuitici generis, puta quando erat casus
apud iudices inferiores dubius: iuxta il-
lud Deutero. Omnis anima, quæ con-
templerit iudicium sacerdotum, morte
moriatur. ¶ In lege autem noua præce-
pta moralia sunt eadem, quæ tunc: sed
magis explicita. Cerimonialia sunt mul-
tō pauca, & leuiora quæ per Chris-
tum sunt imposta. Iudicialia autem
non sunt per Christum imposta: sed
magis lex mititatis, & humilitatis, in
qua non oportet habere iudicialia iux-
ta illud, j. ad Corin. vj. Omnino deli-
ctum est in uobis, q̄ iudicia habetis in-
ter uos. quare non magis iniuriam ac-
cipitis: quare non magis fraudem pati-
mini. Hoc enim Christus docuerat
Matth. v. Si quis te percusserit in dex-
teram maxillam tuam: præbe illi, & al-
teram. & ei, qui uult tecum in iudicio
contendere; & unicam tuam tollere:
dimitte ei & pallium &c. ¶ Ex quo pa-
ter grauitas ueteris legis super nouam: Graui-
nam comparando moralia ad noua: Graui-
tas uete-
ris testa-
uitas: ut dicit Sco. quia dubium est,
mētē re-
utrum illi tenebantur ad præcepta illa specta
omnia, & eodem modo explicata sicut
noua.
nos teneantur modo: quia si ipsi non tene-
bantur ad præcepta illa: nisi sicut
Iudei interpretabantur: tunc licuit di-
ligere amicū: & odio habere inimicū:
& uxoris dulcelibellum repudijs:
ita enim docuerunt Pharisei simpli-
ces in populo: hoc autem non licet
hodie Christianis: & ita de quibus-
dam alijs explicantibus præcepta mo-
Gab. Biel. Bbb 3

alia: ut patet Matth. v. q̄ si non; lex nostra grauior est quantum ad moralia: sed hæc grauitas non equiparatur illi, de qua statim dicitur. ¶ Quantum ad ceremonialia dico, q̄ lex illa uetus fuit multo grauior, quantum ad multitudinem, & quantum ad difficultatem obseruandi. Aug. enim ad inquisitiones Iauarij: & habetur pars auctoritatis in de creto dist. xi. c. omnia dicit q̄ Rabbi moyses enumerauit præcepta legalia plus quã 600. ad quæ omnia illi tenebantur, quorum quedam fuerunt ualde difficilia: puta q̄ omne masculinum ter in anno præsentaretur in Hierusalem quantumcunq; distarent: & septimum annum feriare. Vnde Petrus in actibus xv. Quare uultis discipulis imponere onus graue, quod nec nos nec patres nostri portare potuimus. Lex autem noua secundum Aug. ibidem paucis, & manifestis sacramentorũ ritibus est contrãta: non enim habet lex noua nisi septem sacramenta, quæ nõ sunt omnibus christianis necessaria. Non enim omnes cõtrahunt matrimonium: nec omnes suscipiunt ordines: necessaria sunt baptismus, & post baptismũ, & lapsum in mortale peccatum recidiuãri pœnitentia: ita q̄ difficilius in nostra lege, & ecclesia uideretur confessio. Difficile enim uideretur alicui peccata sua (soli deo & sibi nota) alicui homini reuelare: sed ibi adhibita sunt tot remedia: q̄ propter talem reuelationem non oportet confitẽtem confundi. Obligatur enim audiẽs ad maximum secreti sigillũ: alia sacramenta forte non sunt necessaria: uel si sunt: sunt tamen satis facilia: puta confirmatio, eucharistia, extrema unctio. Quantum ergo ad ceremonialia longe facilius est lex noua, quantum a christo data est, quã lex uetus: & hæc est simpliciter leuitas, quæ præponderat illi grauitati: si quã sit maior in moralibus.

Noua lex excellit ueterem quantum ad iudicialia lex noua est leuissima: quia nulla iudicialia christus imponit: si tamen loquimur de lege noua, quãrum in quãrum non solum est a christo data: sed in quantum est per alios declarata: ad adiutoria. uel in quantum super eam alia sunt ad-

ditã. Quantum ad ceremonialia potest dici illud, quod dicit Aug. ubi supra: & adducitur etiam quantum ad iudicialia. Licitum est iudicibus statuere leges propter pacem communem seruandam, siue istas, quæ fuerunt in lege Moysei omnes, uel aliquas: & hoc quascunq; uel quocunq;: & tenentur eas subditi seruare, dummodo non repugnent legi diuinæ: de quo dist. ix. c. j. S. quicumq; ergo legibus, & quoad hoc posset poni maior grauitas in lege christiana: quia non licuit tunc sacerdotibus, & iudicibus condere leges quascunq;: sicut modo licet principibus christianis: sic ergo breuiter pauciora sunt onera legis christiane (in quantum est tradita a christo) sed forte plura: in quantum addita sunt alia per eos, qui habent regere populum christianum. Patet etiam grauitas ueteris legis ex defectu adiutoriorũ ad obseruandam legem datorum: quia passio christi exhibitã plus meretur gratiã illis, qui nunc credunt eam iam exhibitã: quã ipsa exhibenda meruit illis, qui eam crediderunt, ut exhibendam. Et ideo nostra sacramenta, quæ habent efficaciam in uirtute passionis christi iam exhibite plus conferunt de gratia, quã sacramenta ueteris legis. Habemus, & doctrinam magis explicatã: & exempla sanctorum plura, & efficaciora ad imitandum: & etiam plura merita sanctorum, qui non tantum sibi, sed & nobis meruerunt: ac nobis suis intercessionibus auxiliantur. Est & adiutorium ualde notabile: quia nobis pro obseruatione legis christianæ promittitur explicite uita æterna: illis autem rãro uel nunquam explicite, nisi bona temporalia. Hæc omnia sco. ¶ Quantum ad secundum articulum est hæc conclusio unica respõsalis. Lex noua gratiæ, & euangelij distat præceptis, sacramentis & promissis a lege ueteri. Probat̄ conclusio quantum ad præcepta: quia licet sint eadem præcepta moralia in utraq; lege: scilicet præcepta decalogi, ad quæ omnia moralia reducuntur: quæ etiam a christo approbantur in euangelio Matth. xix. &

Arti. 2.
Concl.
resp.
C.

Marci. x. ubi repetit præcepta decalogi. præcepta tamen ceremonialia, & iudicialia in lege noua sunt reuocata: ut patet Act. xv. & late patet in epistolis ad Gal. & ad Heb. ubi ostendit apostolus legem seruandam non esse quantum ad ceremonialia, quæ fuerunt umbra futurorum: contra insurgentes hæreticos prædicantes legem obseruandam esse cũ euangelio. Probat̄ etiam quantum ad sacramenta: quia si sacramentum proprie accipitur, in ueteri testamento nõ fuerunt nisi duo sacramenta: matrimonium, & circumcisio. si tamen matrimonium in ueteri lege fuit sacramentum. hæc enim tantum contulerunt gratiam ex opere operato: sed non tantam, quã tam sacramenta nouæ legis, ex causa facta in primo articulo. Reliqua sacramenta ueteris legis non fuerunt sacramenta, nisi largẽ capiẽdo sacramentum. Nõ enim contulerunt gratiam ex opere operato: sed tantum ex deuotione suscipientium, de quo latius tractandum est in quarto. Probat̄ etiam pro tertia parte, quia differunt in promissis: nam secundum beatum Diony. in cap. v. ecclesiasticæ hierarchiæ prope medium. Lex noua media est inter ecclesiam cõlestem, & statum ueteris legis: & ideo æterna bona, quæ in cõlesti palam, & cõpiose exhibentur: in noua lege manifeste promittuntur. In ueteri autem lege non promittebantur nisi sub quibusdam figuris. Vnde ad Heb. x. dicit apostolus. Vmbra habens lex futurorum bonorum. Vnde si aliquando in ueteri testamento promissa sunt æterna: sicut Abrahe dixit dominus. Ego merces tua magna nimis. Gen. xv. hoc sub quadam figura, uel similitudine temporalium factũ est. Vnde deus se constituit mercedẽ Abrahæ ad literam quasi remuneratorem in multitudine seminis: & in terræ promissæ collatione: uel etiam alicui perfecte promissa est merces æterna: non tamen cõmuniter omnibus illius legis: sicut in lege noua: ut dicit sanctus Tho. Et tantũ de articulo secundo. ¶ Quantum ad tertium articulum dubitatur primò iuxta primam conclusionem textualem, quo

Arti. 3.
Dub. 1.
D

modo duobus uicibus præceptis prohibetur concupiscentiã cordis: cum tamẽ de ueteri testamento dicit Aug. q̄ cõstringit animum, non manum. Respon-detur, q̄ in omnibus moralibus præceptis non solum manus, id est operatio exterior comprimitur, sed & animus. Cũ enim præcepta moralia inducunt ad actus uirtuosos: & retrahunt ab actibus uitiõs, qui primò sunt in animo: quia in uoluntate, ut supra dictum est: ergo primò, & principaliter comprimit animum quantum ad moralia: secus de ceremonialibus, quæ fuere figuralia: facta: non ex animi motu. Similiter, & de iudicialibus, quæ non puniebant intentionem animi, sed factum; neque minabantur pœnas æternas respicientes animã immortalem, sed pœnas corporales, & propter hoc etiam quoad moralia dicitur non exprimere, scilicet pœnam irrogando, aut minando animum: sed manum id est pœnam corporis. Principaliter tamen dictum illud referendum est ad ceremonialia, & iudicialia: ut dicit magister. Etiam ex eo dicitur comprimi non animum: sed manum: quoad moralia: quia in lege non est generalis prohibitio omnis mortisiferæ concupiscentiæ apertæ, & manifestæ: sicut in euangelio. Est autem generalis prohibitio exterioris actus mortisiferi. Vel etiam lex prohibet manum: non animum secundum carnalem. In ueteri autem intelligentiam, in quã tamen multum errabant. Cur autem concupiscentia magis in furto, & fornicatione aperte prohibetur, quam in homicidio uel falso testimonio: ratio est: quia obiectum furti, & fornicationis plus mouent concupiscentiam, quã homicidij, uel falsi testimonij. Nam obiectum furti est bonum utile: & obiectum fornicationis bonum delectabile: & ideo quia habent aliquam rationem boni, mouent appetitum: sed non sic de obiecto homicidij, quod est mors, quæ secundum se est horribilis: sic & mendacium contra naturalem inclinationem, qua omnis homo desiderat scire, & non falli. ¶ Secundo dubitatur, cur lex uetus di-

Dub. 2. **E** cur lex occidens: & noua dicitur uiuificans secundum illud. *1j. Corint. iij.* Litera occidit, spiritus autem uiuificat. Respondet sanctus Bonauentura, quod cituroc quadrupliciter aliquid dicitur uiuificans, re: scilicet effectiue: & sic solus deus uiuificat. Formaliter: sic gratia expellens peccatum animæ mortem, uiuificat. Affectu: sic fides operans per dilectionem uiuificat. Exercitij usu: sic mandata, quibus exercetur iustitia, uiuificant. In lege autem tria attenduntur, scilicet mouentia, sicut promissiones: dirigentia, sicut præcepta: adiuuantia, sicut sacramenta. In lege noua ista sunt spiritualia, quia promissa æterna: mandata ad uiam morum intus animū dirigentia, sacramenta sacrificantia: quæ omnia ad spiritum pertinent: ideo legi nouæ conuenit uiuificare tripliciter, formaliter, ratione gratiæ sacramentalis: affectu ratione amoris spiritualis ad quem excitantur promissa: exercitio, ratione multiplicatis bonæ operationis tam præceptorum, quam consiliorum. In lege autem ueteri promissa erant temporalia: præcepta exterius regulantia, sacramenta figuralia: & sic promissa non excitabant ad amorē spiritualem: præcepta non dirigebant ad iustitiam interiorem: sacramenta non adiuuabant ad faciliorem legis implementationem, & ita non uiuificabant: quia erat ibi ostensio culpe: & non erat adiutorium gratiæ: & per consequens dabatur occasio concupiscentiæ, quæ traheret ad mortem, & ideo lex illa secundum sensum literalem erat occidens, non secundum spiritualem: secundum hunc enim concordabat cum euangelio: & hoc est, quod dicitur ad *Roma. yij.* Peccatum per mandatum occasione accepta seduxit me: & per illud occidit. ubi *glos.* Ex prohibitione nanque ubi deficit charitas: desiderium mali crescit, & sic occasionaliter occidit. Nam ex hoc ipso, quod peccatum commemorando prohibebat: in quo concupiscentia peccati extincta non erat, magis in ipsum exarscebat: sicut cum aqua ostenditur sitienti: siquidem ho-

mo ex natura corrupta cupidus malæ haberratis nititur in ueritum. **¶** Tertio dubitatur: cur lex uetus dicitur lex timoris, noua uero lex amoris. Respondetur, quod ideo lex uetus lex timoris est, & noua amoris: secundum beatū Thom. dist. præsentis q. *iiij. art. ij.* quia lex noua ex ostensione diuinæ charitatis, initium sumpsit: quia in effusione sanguinis Iesu christi, quæ fuit perfectissime charitatis: signum in eo etiam nouum testamentum confirmatum est: lex autem uetus in ostensione diuinæ potestatis (quæ timorem incurrit) initium sumpsit. Vnde & in ipsa legislatione propter fulgura, uoces, & tonitrua terror audientes inuasit, ut dicerent. Non loquatur nobis dominus, ne forte moriamur. *Exod. xx.* Sic & lex uetus ad sui obseruantiam homines inducebat per comminationem pœnarum: noua uero lex per beneficia exhibita, & speranda & hoc factis competebat statui humani generis: ut prius quasi rudis populus per timorem pœnæ cogeretur: postmodum uero per amorem in bono proficeret. Sicut enim timor est uia ad amorem: ita lex uetus ad nouam. Denique lex uetus est imperfectorum: secundum illud ad *Heb. vij.* Nihil ad perfectum adduxit lex. noua uero perfectorum secundum illud *Mart. v.* Estote perfecti, sicut & pater uester cœlestis perfectus est: Imperfectorum uero est timere, ac cauere malum operari bonum timore pœnæ: perfectorum uero est amare. Siquidem perfecta charitas foras mittit timorem: hanc charitatem recepit christus legislator noster: & tanquam signum suæ legis, ac discipulus præstituit, dicens *Ioan. xij.* In hoc cognoscent omnes, quod mei discipuli estis: si dilectionem habueritis adinuicem. Quam nobis infundere, & infusam conseruare dignetur, qui prior dilexit nos, & dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate. Dedit autem se pro nobis oblationem, & hostiam deo patri in odorem suauitatis. Cum quo regnat, & uiuit in unitate spiritus sancti deus gloriosus in secula seculorum benedictus. Amen.

Dub. 3. **F** Cur lex uetus timoris dicitur, & noua amoris.

Explicit collectorium, & epitoma tertij sententiarum, editum ab eximio uiro magistro Gabriele Biel, sacre theologiæ licentiato profundissimo:

REGISTRVM TERTII.

† † Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp
Qq Rr Ss Tt Vv Xx Yy Zz Aaa Bbb.

Omnes sunt quaterniones, præter Bbb Quies ternus.

In se { veritate pandit de } Natura assumptæ, dist. j.
Assumptionis modo, & ordine, dist. ij.
Conditione nature assumptæ, dist. iij.
Assumptionis causa efficiente, dist. iij.
dubia soluit, distinctione, v.

Nature humanæ assumptæ

Mysteriū incarnationis eiusdē

De collata sibi perfectione.

Cōparatiuē quātū ad p̄fectiones diuinas, dist. xiiij.

ueritatem determinat

Mysteriū passionis quātū ad eius reparatorem quoad

Initiū & progressum

quātū ad eius effectum de

meriti principii, quātū ad passionis merito quātū ad

Habitibus

Theologicis

Fidei

virtutū

Spei, dist. xxvj.

Cardinalium

Charitatis

Donorum.

In genere, & de dono timoris in specie, dist. xxxiiij. distinctione, dist. xxxv.

In specie de eorundem connexione, dist. xxxvj.

Actibus præceptorum respectu.

Executionem operis

quoad octo prima præcepta generaliter ueritate ostendit, dist. xxxvij.

Concupiscentiam cordis, dist. xl.

quoad octauum præceptum specialiter dubia absoluit circa mendacium, dist. xxxvij. periurium, dist. xxxix.

opinionem recitat, dist. vj. ad p̄positū applicat, dist. vij.

Quantū ad idiomatū cōicationē per p̄positiones. nature. diuine rōne nature assumptæ, dist. viij. hūanę rōne p̄sonę assumētis, dist. ix.

De cōuenientibus. personę sonantes in dignitatem, dist. x. quātū ad idioma, qđ sonantes i est creatura, dist. xj. defectū quātū ad cōsequētia creaturam, dist. xij.

In se quoad eius possibilitatē, dist. xv. necessitatē, dist. xvj.

meriti principii, qđ est uolūtas, dist. xvij. Christum, dist. xvij.

Christum, dist. xvij.

Congruitatē explanat, dist. xx. Annę, corporis, & deitatis se paratione, dist. xxj.

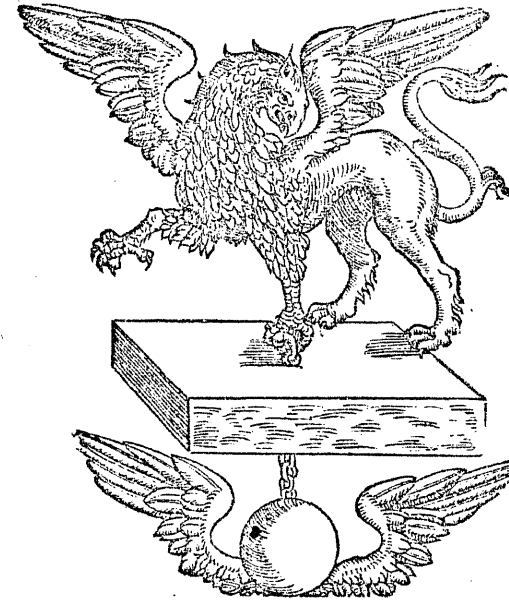
Separatorū cōsequēte denotatiōe, dist. xxij. scđm se quātū ad eius sublimitatē, dist. xxj.

obiectū, dist. xxiiij. in ordine ad subiectū, dist. xxv.

scđm se, & eius præcepto, dist. xxvij. obiecto, dist. xxvij.

ordine, dist. xxix. merito comparatiuē, dist. xxx.

creatę permanentia, dist. xxxj. In creatę sufficientia, dist. xxxij.

Tertius sententiā rū, i quo magister agit de deo, iquātum relict eius sapiētia in opere reparatiōnis lap̄si hominis, diuiditur in duas partes principales.

In secūda de christo capite, simul, & mēbris ei⁹ quātū ad p̄fectiones eorundē in

Tertius sententiā rū habet. xl. dist. Et diuiditur in duas partes.

In prima agitur de christi, (qui hominem lapsum sua reparauit sapientia)

In incarnatione, dist. j. usq; ad. xiiij. inclusiue.

In passione a dist. xv. usq; ad dist. xxij. inclusiue.

In secūda de p̄fectionibus capitis christi, & membrorū ei⁹.

Habitualibus { virtutū } a dist. n. xxiiij. usq; ad distinctionem. xxxvj. { donorū } inclusiue.

Actualibus præceptorum a dist. n. xxvij. vsq; ad dist. n. xl.

